中观根本论释·佛护论

——附《中论》新译/藏中对照

佛护论师/造 蒋扬仁钦/译注

中观应成派始祖「大中观师」
佛护最重要的代表作，
修学中观的必读论释。

· 目录 · Contents

译序兼导读	005
第一品观缘品	041
第二品观已去、未去、跨步品	093
第三品观入处品	129
第四品观蕴品	145
第五品观界品	157
第六品观贪欲、贪心品	173
第七品观生、住、灭品	191
第八品观作者及作业品	255
第九品观近取者及近取处品	279
第十品观柴火品	293
第十一品观轮回品	323
第十二品观苦品	341
第十三品观真实义品	361
第十四品观合品	377

第十五品观事物及非事物品 397
第十六品观缚解品 413
第十七品观业果品 439
第十八品观我、法品 479
第十九品观时品 507
第二十品观因果品 523
第二十一品观生灭品 553
第二十二品观如来品 583
第二十三品观颠倒品 609
第二十四品观圣谛品 625
第二十五品观涅盘品 645
第二十六品观十二有支品 663
第二十七品观见品 669
参考文献 691
附录《中论》 695

译序兼导读

中观思想的鼻祖圣者龙树（Nāgārjuna,150-250）的著作《中观根本慧论》（或俗称《中论》）乃《心经》及《金刚般若波罗蜜经》等般若经的最初论著。此论中，除了第十五品的第七偈引用了一次《迦旃延经》外，全论二十七品皆依逻辑推理之途径，安立空性的定义、目的、正确的解读[1]为何等内容，实践了「依法不依人」——佛法的信仰应当依据法理而非仅依谁说——的创举。这本由论师佛护（Buddhapālita,470-540/550）所造的《佛护论》[2]正是《中论》的注释之一。

《佛护论》一直被大学士宗喀巴（1357-1419）等西藏学术界人士视为中观应成及中观自续两大派系的分歧源。首先，中观自续的创宗者清辨（又名「分别明」Bhāviveka,500-578）反驳了《佛护论》的观点，而该反驳后被论师月称（Candrakīrti,600-650）严厉否定，从而明晰建立了应成及自续二派差异的里程碑。

即便在二十一世纪的今天，仍可在古译的汉文大藏经中，宛如亲眼目睹西元七世纪时清辨对佛护的驳斥，读到如此珍贵的纪录。波罗颇

---

1 安立空性的定义就是安立无自性，并非否定一切的存在，或是主张什么都没有。宣说空性目的是断除一切烦恼的根本——自性执着。空性的正确解读就是缘起或是观待施设。

2 译者取其论名《佛护论》，但叶少勇取其论名《佛护释》。

蜜多罗（Prabhākaramitra,565-633）翻译的清辨论师之《般若灯论释》（T.30.1566.52c.12）云：

「释曰：『诸法无有从自体起，彼起无义故，生无穷故。』彼不相应，此义云何？以不说因及譬喻故，又不能避他说过故，此破显示颠倒成就过。」

译成白话文是：中论释——佛护释——说：「诸法非自生，其生无意义、其生无穷尽故。」这种说法实不应理。为什么这么说呢？因为三个理由：一、此中并未说明正因及譬喻的缘故。二、此说不能去除他宗之过的缘故。三、此破或反驳之中，已显示了成就正释——「诸法有法，无自生，生有意义、会止尽故」释——的颠倒之过的缘故。

在这篇重要的文献中，尤其是第一个理由，显而易见地分隔了佛护论师的推理论式——应成（ཐལ་འགྱུར།），以及清辨论师的推理论式——因相（གཏན་ཚིགས།），且隐约埋下该二派名为「应成」及「自续」的种子。

应成的推理论式作：「诸法之生有法，应成无意义、无穷尽，是自生故。」其特征如：一、不需譬喻。二、正量不须成立其宗——诸法之生（有法）是无意义、无穷尽（所立法）。三、正量不须成立其宗法——诸法之生（有法）是自生（因相）。四、其论式主要以反驳他宗为目的，故有「按照敌方的说法，应成此过、应成彼过」的推理。

陈那（Dignāga,480-540）派系主张的正确因相之推理论式：「诸法之生有法，非自生，有意义、穷尽故。如苗之生。」其特征是，一、需

譬喻。二、正量须成立其宗——诸法之生（有法）非自生（所立法）。三、正量须成立其宗法——诸法之生（有法）是有意义、穷尽（因相）。四、其论式主要以立宗为目的，并非找出敌方矛盾之处。

事实上，佛护论师如是采用应成的论式并非毫无依据，因为龙树大学士早在《中论》里，总共运用了应成的推理（ཐལ་འགྱུར།或ཐལ་བར་འགྱུར།）高达十八次。[3]译者认为，根据清辨论师的第一反驳理由，即「此中并未说明正因及譬喻」，已经明确了一点，即清辨论师应该受到当代陈那这位伟大佛教逻辑家的深刻影响，从而否定了佛护论师对数论派的自生主张之驳斥。

不仅是推理论式的不同，在清辨论师圆寂之后，月称论师更将已故清辨论师所使用的因相取名为「自续因相」（རང་རྒྱུད་ཀྱི་གཏན་ཚིགས།）。为此，月称论师曾在《显句论》[4]中严厉指责道：「因为不立他宗，凡是中观师

---

3 藏译的《中论》里，出现（ཐལ་འགྱུར། 或ཐལ་བར་འགྱུར།）的推理共有十八处，即《中论》的第二品之第四偈（2.4）/ 2.5 / 2.10 / 2.11 / 4.2 / 5.1 / 8.6 / 15.11 / 17.16 / 17.23 / 20.7 / 21.14 / 21.16 / 24.13 / 24.31 / 25.4 / 27.11 / 27.12。

4 该论的汉译，叶少勇取其论名为「明句论」，译者在《觉灯日光》中采「明显句论」之译名。基于由明性法师首译该论时取其论名为「显句论」的考量，译者决定于本论中亦以「显句论」作为其论名。

由自续推理者，皆不应理！」[5]月称论师如此指责的依据是源于圣者龙树的《回诤论》第三十偈：「若我宗有者，我则是有过，我宗无物故，如是不得过。」以及龙树的心子圣天大学士（Āryadeva,三世纪）的《四百论》第十六品第二十五偈：「有非有俱非，诸宗皆寂灭，于中欲兴难，毕竟不能申。」

从此可见，月称所破之宗与自续两者之间有着密不可分的紧密关联。「自续」谓自己相续中的执宗现量或比量，这也是为什么十一世纪的喀什米尔大学者胜喜（Jayananda）曾在解释自续因相时说：「有关自续因相之宗：若以正量成办周遍时，以自续作为理由而成立因相及宗者。」[6]为能厘清自续因相的定义，首先必须确认清楚月称所要破除之宗为何。总之，自从月称论师严正否定清辨对佛护的反驳开始，便正式形成了现今所谓的「自续派」及「应成派」的两大派系。

根据大学士佛护的观点，《中论》以及其释《佛护论》都一致破除

---

5 Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 13：དབུ་མ་པ་ཡིན་ན་ནི་རང་གི་རྒྱུད་ཀྱི་རྗེས་སུ་དཔག་པར་བྱ་བ་རིགས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། ཕྱོགས་གཞན་ཁས་བླངས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

6 Jayananda. *Dbu ma la 'jug pa'i 'grel bshad*, 294：རང་རྒྱུད་ཀྱི་གཏན་ཚིགས་ཀྱི་ཕྱོགས་ལ། གལ་ཏེ་གཏན་ཚིགས་དང་། བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་དག་ལ་ཚད་མས་ཁྱབ་པ་གྲུབ་ན་དེའི་ཚེ་རང་རྒྱུད་སྒྲུབ་བྱེད་དུ་འགྱུར་བ་ཡིན་ལ།

自性，而且其破除之理便是观待施设，也是圣者龙树所言的缘起，[7]这正是月称论师为何大力赞赏《佛护论》的主要原因。从而可知，根据月称论师的立场，所破之宗就是「自性」！《中论》第十五品第二偈：「由自性造作，如何能应理？自性非造作，且不待他法。」佛护论师于此偈的解释中，又是如何定义所破的自性？佛护论师说：「观待因与缘、依赖他者、观待他法者，皆非由自己的体性而至极成立。此故，自性之说岂能应理？」[8]「自性」二字是简写，其确切之义是：自己之力所形成的作用或体性，这与《六祖坛经》的「归依自性三宝」中的「自性」不同。虽是相同的「自性」之词，其义相差甚大。后者意指自心觉性中的三宝，即要皈依的三宝并非只有外在的三宝，更要涵盖自心觉性的三宝。

诚如上述月称论师引用的圣者龙树之《回诤论》说：「若我宗有者，我则是有过，我宗无物故，如是不得过。」在中观的思想家中，如

---

7 龙树圣者在《中论》二十四品的十八偈中，也将缘起解读为观待施设（བརྟེན་ནས་གདགས་པ།），只不过后由佛护论师反复提醒，更加明晰强调该义的正确解读。「众因缘生法」偈中鸠摩罗什大师将其译成因缘，但考虑到因缘只能遍及有为法，不能遍及无为等诸法，再者，藏文中因缘与缘起的用词及内义也大相径庭，译者坚持使用缘起一词，更为准确。

8 རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལ་ཡང་ལྟོས་པར་འགྱུར་བ་དེ་ནི་གཞན་ལ་རག་ལས་པས་གཞན་ལ་ལྟོས་པ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་ཡིན་པས་ངོ་བོ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བར་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར།

三论宗的代表人物释吉藏（549-623）等诸多学者一致认为，中观就是只破不立。但以逻辑的角度而言，只破不立及毫不作意是不可能成立的。因为只破，则会形成一个「只破」的所立点，犹如专注「毫不作意」时，则会形成一个作意、专注的点——「毫不作意」。

为证明《佛护论》亦破自性的同时亦立名言有——就以世间通俗的说法而说的存在，译者于下述摘取几段《佛护论》中的重要文句。

所破之宗为自性的摘要段落如下：

一、在解释《中论》第四品第八偈（4.8）时，此论说：「离空之一切回复皆不成为答复。」[9]其中的要义是，远离自性空的答复或主张自性的答复则非自宗的答复。

二、释《中论》9.12 时，此论说：「倘若以一切行相观察见等之前、现时同俱，以及见等之后，都无法以自力至极成立『彼是此』……」[10]其中的要义是，自性的正确解读是「以自力成立」。

三、释《中论》10.16 时，此论说：「如是，以自性所成的我、事

9 སྟོང་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པས་ལན་འདེབས་ཤིང་སྨྲ་བར་བྱེད་པ་དེའི་ཚེ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ནི་ལན་བཏབ་པ་མ་ཡིན་ནོ།

10 ད་ལྟར་ལྷན་ཅིག་དང་། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་ཕྱི་དུས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་བཙལ་ན། དེ་འདིའོ་ཞེས་རང་གིས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་མེད་པ་…

物等，于诸多行相之中皆不合理……」[11]其中的要义是，若依自性角度诠释任何有、无、是、非，皆不应理。依自性角度所释之无与无不同：前者之无是不观待任何因缘，依事物自己之力而无。后者之无，是观待因缘而无。

安立名言有的摘要段落如下：

一、释《中论》14.7 时，此论说：「自方道：缘起的体性即是观待他者而施设相异法，故根据世间名言而立相异法。」[12]其中的要义是，缘起的正确解读就是观待施设，所以相异法的确存在于世间通俗的说法、名言之中。

二、释《中论》十六品末时，此论说：「说缘起者方能成立轮回、涅盘、束缚及解脱！」[13]其中的要义是，中观并非只破不立。唯有安立缘起，方能成立生死解脱的论述。

11 དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་བདག་དང་དངོས་པོ་རྣམས་རྣམ་པ་དུ་མར་མི་འཐད་པ་ན་…

12 ལན་བཤད་པ། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ནི་བདག་ཉིད་འདི་ལྟ་བུ་ཡིན་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་གཞན་ཞེས་བྱ་བ་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་གཞན་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲའོ། །

13 རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་སྨྲ་བ་ཉིད་ལ་ནི་འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་བཅིངས་པ་དང་ཐར་པ་ཞེས་བྱ་བ་དག་འགྲུབ་པོ། །

三、释《中论》十九品开端时，此论说：「自方道：薄伽梵之所以开示三时是基于世间名言而说。」[14]其中的要义是，佛说是非善恶以及三时等皆是依据世间通俗的说法、依据名言而安立。

亦破自性亦立名言，两者兼具的摘要段落如下：

一、释《中论》4.9 时，此论总结：「当解说空性、无自性时，某人以非空性而问难、诤论的话，如前述，所举因相与其宗皆相同，故于自宗不成过。虽然该二偈——4.8 / 4.9——的内义相同，但随以不同角度再诠释。应知结合此二偈文于诸品，方能成办一切要义。」[15]其中的要义是，若以自性诠释任何立场，我说无宗；若以无自性诠释任何立场，我说于自宗无过。应先分清有与自性有、无与自性无的差别之后，依此推理运用至其他二十七品，方能成办一切《中论》的要义。

二、释《中论》8.12 时，此论说：「我不说没有作者与作业，我是

14 བཤད་པ། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་དུས་གསུམ་བསྟན་པ་མཛད་ཀྱི། །དེ་ཁོ་ནར་ནི་དུས་གསུམ་མི་འཐད་དོ། །

15 སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་དུ་རྣམ་པར་བཤད་པའི་ཚེ་གང་ཞིག་སྟོང་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པས་སྐྱོན་འདོགས་ཤིང་སླ་བར་བྱེད་པ་དེའི་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་སྔ་མ་ཁོ་ན་བཞིན་དུ་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་དང་མཚུངས་པའི་ཕྱིར་སྐྱོན་བཏགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། དེ་ནི་དོན་གཅིག་པ་ཁོ་ན་ཡིན་མོད་ཀྱི། གནས་སྐབས་གཞན་གྱི་བྱེ་བྲག་གིས་ཡང་བསྟན་ཏོ། །ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་གཉིས་ནི་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡོངས་སུ་གཏོགས་པར་བལྟ་བར་བྱ་སྟེ། ཐམས་ཅད་དུ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་རོ། །

说应当断除对于系属造作及非造作的周遍观执。我承许作者与作业皆为依赖而被施设。」[16]其中的要义是，破除自性的作者与作业时，并非否定作者与作业的存在，因为的确存在作者与作业！如何确定其存在？佛护论师说，作者与作业皆为依赖而被施设。

三、释《中论》12.2 时，此论说：「自方道：不该解释为没有痛苦。我岂非已说：『（12.2.b）则非为缘起』？我说痛苦是缘起，却不说苦是由自作、由他作、由自他二者作，以及无因而生。」[17]其中的要义是，虽有痛苦，但痛苦非自性有。

四、释《中论》14.7 时，此论说：「因为观待毛织物而说瓶子是相异，当观待毛织物、依赖毛织物。无法由己至极成立的缘故，瓶并非相异性。」[18]其中的要义是，就以观待施设的角度而言，事物的确存在；就以自性或由己至极成立的角度而言，事物的确不存在。

---

16 ཁོ་བོ་ནི་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་སྨྲའི། ཁོ་བོས་དེ་དག་གི་བྱ་བ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡོངས་སུ་རྟོགས་པ་སྤངས་པ་དེ་བྱས་ཏེ། ཁོ་བོ་ནི་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་འདོད།

17 བཤད་པ། སྡུག་བསྔལ་མེད་དོ་ཞེས་དེ་སྐད་དུ་མ་ཟེར། ཁོ་བོས། དེ་ཕྱིར་བརྟེན་ནས་འབྱུང་མི་འགྱུར། །ཞེས་མ་སྨྲས་སམ། དེའི་ཕྱིར་ཁོ་བོ་ནི་སྡུག་བསྔལ་བརྟེན་ནས་འབྱུང་བར་སྨྲའི། བདག་གིས་བྱས་པ་དང་། གཞན་གྱིས་བྱས་པ་དང་། གཉི་གས་བྱས་པ་དང་། རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་ཞེས་ནི་མི་སྨྲའོ། །

18 །གང་གི་ཕྱིར་རེ་ལྡེ་ལ་ལྟོས་ཏེ་བུམ་པ་གཞན་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རེ་ལྡེ་ལ་ལྟོས་པའི་ཕྱིར་དང་། རེ་ལྡེ་ལ་རག་ལུས་པའི་ཕྱིར་དང་། རང་ལས་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་བུམ་པ་ལ་གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

五、释《中论》15.6 时，此论说：「我等因升起缘起太阳而如实观见诸事物皆无自性。我等见真实义故，唯有如此我等的解脱才能合理。」[19]其中的要义是，自宗并非破除事物本身，而是破除事物的自性，其破除之理是缘起。唯有透过安立缘起、破除自性，方能解脱。

六、释《中论》17.27 时，此论说：「我等说身因——业及烦恼——皆是缘起，故无自性。」[20]其中的要义是，生死者的身心来自业及烦恼，烦恼源于自性执着。还有，业及烦恼本身也是缘起，故无自性。

七、释十六品末时，此论说：「他方道：如果没有时间，也无因果及和合，还剩其他何法？所以你是主张无者。自方道：非也。你周遍执取时间等皆自性有，此不应理，事物等皆由施设而成立。」[21]

---

19 ཁོ་བོ་ཅག་ནི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་ཉི་མ་ཤར་བས་སྣང་བར་གྱུར་པའི་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་བས་དེའི་ཕྱིར་ཁོ་བོ་ཅག་ཉིད་ལ་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་ཡོད་པས་ཁོ་བོ་ཅག་ཁོ་ན་ལ་ཐར་པ་ཡང་འཐད་དོ། །

20 ཁོ་བོ་ཅག་གིས་ལུས་ཀྱི་རྒྱུ་ལས་དེ་དང་ཉོན་མོངས་པ་དེ་དག་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་ཕྱིར། ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་ངོ་། །

21 སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དུས་ཀྱང་མེད་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དང་ཚོགས་པ་ཡང་མེད་ན་གཞན་ཅི་ཞིག་ཡོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ནི་མེད་པར་སྨྲ་བ་ཉིད་ཡིན་ནོ། །བཤད་པ། མ་ཡིན། ཇི་ལྟར་ཁྱོད་དུས་ལ་སོགས་པ་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་པར་ཡོངས་སུ་རྟོག་པར་བྱེད་པ་དེ་ལྟར་མི་འཐད་པར་ཟད་ཀྱི། དེ་དག་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་ནི་འགྲུབ་པོ།།

其中的要义是，中观学者应当分清无与自性无、有与自性有的差异。诸法并非无，而是自性无。所谓的中道是，仅依世间通俗的说法、名言上的角度而说诸法之有，却不说诸法之自性有。

八、释《中论》21.16 末时，此论说：「于我等而言，事物皆是观待施设，无自性，如幻化、阳焰、影像等。」[22]其中的要义是，中观者并非不立任何理论。相反地，佛护论师以观待施设的安立了破自性论，又说诸法存在如同幻化。

九、释《中论》22.16 末时，此论说：「如来因观待蕴体而被施设，不从己力而至极成立，故无自性。有情等也是观待蕴体而被施设，丝毫不从己力至极成立，故同如来，有情亦无自性。因无自性，此《中论》说，（22.12）寂灭相中无，常无常等四；寂灭相中无，边无边等四。」[23]其中的要义是，诸法绝不自性而有——由自

---

22 ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ནི་དངོས་པོ་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་སྒྱུ་མ་དང་སྨིག་རྒྱུ་དང་གཟུགས་བརྙན་ལྟ་བུ།

23 གང་གི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་གྱི་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དོ། །འགྲོ་བ་འདི་དག་ཀྱང་དེ་དང་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་གྱི་འདི་དག་ལ་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་མེད་པས། དེའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བཞིན་དུ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དོ། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དོ། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་འདི་ལ་ཡང་། རྟག་དང་མི་རྟག་ལ་སོགས་བཞི། ཞི་བ་འདི་ལ་ག་ལ་ཡོད། མཐའ་དང་མཐའ་མེད་ལ་སོགས་བཞི། ཞི་བ་འདིལ་ག་ལ་ཡོད། ཅེས་བཤད་དོ།

己之力而有其性——的唯一主因是观待施设，其义即是缘起。依佛护论师的观点，「缘」字谓依赖、观待；「起」字乃施设而起、而有之义。龙树大学士反驳自性的理由是缘起，佛护论师将其义深入解剖为观待施设，犹如无名指，因观待小拇指而施设为长，也因观待中指而施设为短。若不观待，绝无自性长短可言。

倘若不能洞悉缘起性空的「起」字，或是「施设」之义，学习中观思想极有可能走入只破不立的歧途。果真如此，则将堕落否定一切的偏激断边，岂能安入中道？古译大藏经中的「施设」一词，以现代话来解释时，有「认定」、「给予认定」、「施予设定」之义，在古译中又称「假名安立」。如大小长短、你我桌瓶[24]等事物的作用绝非取决于事物本身的自性，反之，事物的作用完全取决于观待何者后的「认定」。这种认定绝非只是给予某事物的名称，而「假」是「借」的意思，也与真假的「假」词义无直接关联，但为避免初学者误解，所以译者更偏向采用「施设」一词。

虽然佛护论师安立观待施设的理论，但若将观待施设本身执为自

24 大小长短如无名指的例子。后者如观待「非我的手在写字」而施设为「我在写字」产生了名言上的「我在写字」的作用。同理，观待「清理非桌子的桌面」而认定为「清理桌子」产生了名言上的「清理桌子」的作用。

性，这类有关自性的一切立场都在《佛护论》中彻底破除。佛护论师在解释《中论》10.10 时说：「他方道：什么都没有说，居然还扣上这些过咎？当我说彼等相互观待时，你问，于彼等之中，何者先有？……自方道：虽然你执互相观待而有，然而，既然不承许先有其中一者，如此，将不能合理成立互相观待而有。……莫非你未曾听闻往昔大学者们的亮言：彼等虽是相互观待，但相互观待不成立？」[25]此中的「不成立」指的是不成立相互观待的自性，绝对不能直接解读成「不成立相互观待」。若不能分清有与自性有、无与自性无，自然不知何者该破、何者该立，混淆不清，该理论毫无逻辑可言，怎能将其说成百千万劫难遭遇、无上甚深微妙的中观之法？

这种非有非无、只破不立，却又自称中观的思路，听起来很是谈玄说妙、深不可测，但对于逻辑明晰的学士而言，如是玩弄文字，却不能深入的理论，实在难以令当今的学者们接受。译者就读哈佛博士期间的主要导师范德康教授（Prof. Leonard van der Kuijp）曾说：「我们上中观课时，老师说过，这个要不就是中观，要不就是胡扯！（It is either

---

25 སྨྲས་པ། ཅི་མ་སྨྲས་པ་ལ་སྐྱོན་དེ་ལྟ་བུ་འདོགས་པར་བྱེད་དམ། གང་གི་ཚེ་ཁོ་བོས་དེ་དག་ཕན་ཚུན་ལྟོས་ཏེ་འགྲུབ་པོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེའི་ཚེ་དེ་དག་ལ་དང་པོར་གྲུབ་པ་གང་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་དང་།...བཤད་པ། ཕན་ཚུན་ལྟོས་ཏེ་འགྲུབ་པར་རྟོག་ན་གང་ཡང་རུང་བ་དང་པོར་འགྲུབ་པར་མི་འདོད་དུ་ཟིན་ཀྱང་དེ་ལྟ་ན་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་འགྲུབ་པར་མི་འཐད་དོ།...ཅི་ཁྱོད་ཀྱི་རྣ་ལམ་དུ་སྔོ་བོ་མཁས་པའི་ཁ་ནས་བརྗོད་པའི་ཚིག་དེ་དག་ནི་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་དག་ཡིན་ལ། ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་དག་ནི་མི་འགྲུབ་པོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་སྔོན་ཆད་མ་གྲགས་སམ།

Madhyamaka or nonsense!）」

当然，还有一派的中观学者认为，一、开悟即解脱。二、般若经说：「不可言思般若度，不空不灭虚空体。」所以，空性是不可说的，一旦说出则非空性，妙法不能以语言文字安立。众生根机不等，上根者拈来便是、触处即通，何须借由文字？三、上根者证悟的空性方属甚深，中下之流只能透过投石探路，摸到门路。四、没有福报无法了知空性，应当好好先学《菩提道次第广论》（一般简称《广论》）中说的依止善知识、暇满义大等道次，透过累积福报，令其增上后，再来学习空性，方为正道。五、主张他空的学者们认为，如来藏乃诸法究竟，故而不空。

对此，译者持有不同的观点。

答一：光是开悟不会解脱。解脱靠的是戒定慧三学，绝非单一的慧学。开悟或通达究竟空性的正量有两种，比量及现量。比度乃推理之义，经由推理而精通空性的正量在佛教量学中称为「证空比量」。唯有透过深厚的定学——奢摩他——以及其基础戒学，从而生起证空毗婆舍那的同时，才能从资粮道转至加行道。如是长期串习证空的比量后，境识的所能二相便会逐渐退失，直到完全消失为止。此时便是现证空性的阶段，也是从加行道初次进入见道之时。如是长期坚持才能从见道进入修道、从修道证得无学道，同时便是断除最细微的烦恼种子之时，当下解脱、获得涅盘。

答二：不认同下段逻辑与上段逻辑的因果关联！某些人此生开悟不须借由文字是因前世通达空性，具有如是深厚随眠的缘故。但是，如果因为少数善根者的不需要，进而推理更多的中下之流都不需要言思的话，这种逻辑是说不通的。当然，现证空性的当下感受确实只能意会，无法言思！毕竟人类的语言能力有限，不可言思的事例的确很多，像是在炎热夏天畅饮凉爽可乐的口感，最多只能说是甜的、很赞，其口感实在无法形容，最终只能亲身体验，也算是不可言的一种。然而，果真空性是不可言思的话，那么佛陀如何透过说法令众生开悟？难道整套大般若经皆不曾以言语安立空性？莫非圣者龙树以沉默不语的方式成为中观鼻祖，无关其作品——中观学术界的究竟依据《中论》？译者深信，就如何利益普罗大众的佛教徒之角度而言，无上甚深的微妙之法必须要建立在严谨的逻辑之上，再以简洁清楚、不含糊的表达方式，包括主词、受词，以及清楚的是非有无等动词，诠释难以理解的奥义。微妙之处在于，每当遇到生活中的种种烦恼，一一皆被与之搭配的大教典中空性论述所印证而破除，油然而生的信仰。

真懂不一定会善教！许多现证空性的大瑜伽师出定后，为其子弟说法时，也会提及不可言思空性的观点。当初见道位入定中，因远离境识的所能二相，出定后回忆入定的感受为何时，自然会产生一种「进入究竟空性的当下，绝无丝毫心识」的忆念，便持有空性是绝不可思的立场。然而，感觉上的没有不一定是没有！事实上，熟睡时并非没有意

识，当我们回忆熟睡的情况为何时，因为感觉不到有梦识，也是某种程度上的「不可思」，不是吗？

设若在现证空性时毫无任何能证之量，岂能合理现证空性一说？按照这种逻辑，修到至高阶段居然只是让自己进入心境合一的状态、远离所能、仿佛植物人般的状态，透过这种因果，岂能成办一切遍知？

答三：也不认同中下之流不能证空、证悟空性只能拈来便是之说。只要努力学习大教典，坚持每日思考空性，反复对照平日烦恼行相，终究会有证悟空性的一天。证悟空性不一定要前世证空引得今世的拈来便是，否则该证空的前世还得依赖上一前世的证空，如此推断，将无止尽。

答四：空正见是洞悉真相的知识，众所周知，获取知识的主因是学习！同理，能不能够通达空性的主因是中观教典的闻思修，并非如法侍奉上师、供养布施、供水礼拜等次要顺缘。像是橘子的主因是橘子的种子般，能够通达空性的主因是：先多闻广学中观教典，再长期坚持以止观二修思惟空性，后将其内容搭配着日常烦恼的行相互相比对。切莫舍本逐末、颠倒主因与顺缘的次序！

若未曾以自身经验尝试过菩提心及空正见的甘味，岂能切身体会佛陀的悲智功德？既然未曾体会过佛陀的悲智功德，岂有基础真正做到视师如佛？再说，若未曾以自身尝试菩提心及空正见的甘味，岂能体会此

生暇满之义大为何？译者在2012年出版的《觉灯日光》[26]一书译序中曾说：「多年来，我的确看到许多修习《广论》者，一直停留在依止善知识一节。看到他们在一个点上打转十几年，我不禁想：如果他们能够利用这十几年的时间，认真观修菩提心、种植大乘习气，不知该有多好！」

应知现观次第与生起次第的不同。虽说以生起次第而言，先有集谛，后有苦谛，但以现观次第而言，佛却先说苦谛，后说集谛。虽说日常师父在1992年创办福智团体，但台湾研讨广论的第一班起源于内湖的湖山班，那年是1989年。同年也是父亲带着我跟格西朗望扎熙，一共三人离台求法的那一年。湖山班的研讨地点原本是我们家的楼上佛堂，但为方便大众研讨广论，后由父母发心供养给日常师父。如果从那时算起，若能好好利用过去三十年的光阴，串习菩提心及空正见，且得其甘味的话，想必今日即便不去作意视师如佛或暇满义大等内容，也会油然自发彼等的造作证量，毋庸置疑。总之，所有自认修行大乘的同修们，绝对要以菩提心及空正见作为修行的核心，绝不能以福报不够的荒谬借口为由，将已获的成办暇满义大的殊胜教授从自己的指间流失，切记！

26 尊者，蒋扬仁钦译，觉灯日光。台湾：商周出版，2012。

答五：若说橘子是观待施设而有，但橘子的种子并非观待施设而有，岂能应理？同理，既然如来是观待施设而有，如来藏岂能不是观待施设而有？

若说瓶子是观待施设而有，但瓶子的空性并非观待施设而有，岂能应理？若无事物，岂有其事物之特征？同理，既然有情心识是观待施设而有，有情心识的空性——如来藏（显教观点）——岂能不是观待施设而有？

若说粗分根识是观待施设而有，但细分意识并非观待施设而有，岂能应理？若无粗分，岂有细分？同理，既然见增得皆是观待施设而有，最细微的俱生原始之光明——如来藏（无上密的观点）——岂能不是观待施设而有？

正因上述的合理逻辑，《大般若波罗蜜多经》说诸法皆空，没有例外，包括空性本身也无自性。此经云：「若菩萨摩诃萨，欲通达内空、外空、内外空……一切法空，不可得空，无性空、自性空、无性自性空。」[27]《中论》的24.19也说任何一法都无自性，没有例外。这也是为何《中论》的24.11呼吁中观的学者务必千万小心，否则将有抓蛇不成反

27 T.5.220.13b.22

被蛇咬之过。于此，佛护论师也说：「只有慧眼被无明大闇所覆盖才能成立空性为事物之见，但该无可救药之见令诸药师佛都无能为力。」此段落中的「事物」便是「自性」，意指空性为自性之见乃诸药师佛都无可救药之见！

记忆犹新，观音尊者曾说，觉囊派的他空论的正确解读应搭配密集金刚续典的论述，并非搭配《中论》的观点。之所以能够现起最细微的俱生原始之光明，是因他空——停止现起见、增、得等八十分别心——的缘故。此言乃圣者之大智慧！否则，最终的解决之道只能是否定《中论》，或立《中论》为思惟矛盾、立场不清之论。

这本珍贵的《佛护论》中，也明显记载了佛护论师的幽默感，以及佛护论师平易近人的另一面。下列几段文句，是译者从论中摘取佛护论师如何回应敌方立场的珍稀段落。

一、为何你的孩子尚未诞生，你却已因丧子哀悼而苦？[28]

二、你尚未娶妻却想先认孩子的媳妇？[29]

---

28 ཅི་ཁྱོད་བུ་མ་བཙས་པར་འཆི་བའི་མྱ་ངན་བྱེད་དམ།

29 ཅི་ཁྱོད་རང་གི་ཆུང་མ་མ་བླངས་པར་བུའི་ཆུང་མ་བླང་བར་སེམས་སམ།

三、若因改名而蒙昧你心，就不会认得自己孩子的面貌？[30]

四、莫非你要说，用尚未诞生孩子的财富来照顾孩子的母亲？[31]

五、我虽没判你死刑，但你明明腹部憋气，却伸手用力地摇摆，游泳于海市蜃楼的水池中，不是吗？[32]

六、为何你想要得子而淫双性人？[33]

七、难道你因无人引路而迷失于荒野之中？[34]

八、为何你被瀑流冲袭仍要抓紧无根之草？[35]

九、为何你要扑灭画中之火？[36]

十、莫非你用火炬寻找太阳？[37]

---

30 ཅི་ཁྱོད་མིང་གཞན་དུ་བསྒྱུར་བས་སེམས་རྨོངས་ནས་རང་གི་བུ་ངོ་མི་ཤེས་སམ།

31 ཅི་ཁྱོད་བུ་མ་འབྱུང་བའི་ནོར་གྱིས་བུའི་མ་ཁ་དྲངས་པར་འདོད་དམ།

32 ཁོ་བོ་ནི་གསོད་པ་པོ་ཉིད་ལ་དབང་མི་འཛུགས་ཀྱི། ཁྱོད་ཉིད་ལག་པ་བརྐྱང་སྟེ་ཚོགས་ཆེན་པོར་གཡོབ་ཅིང་ལོང་པ་དབུགས་ཀྱིས་བཟུངས་བཞིན་དུ་སྨིག་རྒྱུའི་ཆུ་ལ་རྐྱལ་བར་བྱེད་དམ།

33 ཅི་ཁྱོད་བུ་འདོད་ལ་མ་ནིང་ལ་སྤྱོད་དམ།

34 ཅི་ཁྱོད་ས་མཁན་མེད་པར་འབྲོག་དགོན་པར་འཁྱམ་མམ།

35 ཅི་ཁྱོད་ཆུ་བོ་ཤུགས་དྲག་པོས་ཁྱེར་བ་ན་རྩ་དྲུངས་ཕྱུང་ལ་འཇུའམ།

36 ཅི་ཁྱོད་རི་མོའི་མེ་གསོད་པར་བྱེད་དམ།

37 ཅི་ཁྱོད་སྒྲོན་མས་ཉི་མ་ཚོལ་ལམ།

十一、你何以灌水于已烂的树根中？[38]

十二、你何以承许幻化之大象正在行走？[39]

十三、为何你要随着流放者而走？[40]

十四、你居然会嫉妒双性人？[41]

十五、为何你正在骑马却不见马？[42]

十六、你为何尚未铺垫墙基却围栏杆？[43]

十七、莫非你要以亲友之情邀敌作证？[44]

根据叶少勇的著作、荣获2011年中国全国优秀博士学位论文的《中论颂与佛护释——基于新发现梵文写本的文献学研究》[45]，直至2005年

38 ཅི་ཁྱོད་ཤིང་རྙོན་པ་རྩ་བ་རུལ་བ་ལ་ཆུ་ལྡུགས་པར་བྱེད་དམ།

39 ཅི་ཁྱོད་སྒྱུ་མའི་གླང་པོ་ཆེས་འགྲོ་བར་འདོད་དམ།

40 ཅི་ཁྱོད་སྐྲོད་པར་བྱེད་པ་ཉིད་ཀྱི་རྗེས་སུ་འགྲོའམ།

41 ཅི་ཁྱོད་མ་ནིང་ལ་ཕྲག་དོག་ཟའམ།

42 ཅི་ཁྱོད་རྟ་ལ་ཞོན་བཞིན་ཉིད་དུ་རྟ་མ་མཐོང་ངམ།

43 ཅི་ཁྱོད་རྩི ག་ཞུང་མ་བྲིས་པར་ཕྱུ་ཤུ་འདོགས་པར་བྱེད་དམ།

44 ཅི་ཁྱོད་མཛའ་བཤེས་ཀྱི་བློས་དགྲ་བོ་དཔང་དུ་ལེན་ནམ།

45 叶少勇，《中论颂与佛护释——基于新发现梵文写本的文献学研究》。上海：中西书局，2011
。

发现十一片贝叶的梵文版《佛护论》之前，学术界只能从月称论师的《显句论》中之《佛护论》引文进行梵文版《佛护论》的研究，[46]迄今为止，这部论典未曾被翻译成汉文，完整的《佛护论》只有藏译。如今您手中这本中译的《佛护论》则是依据藏译的《佛护论》而译校。

这本汉译的主要依据是对勘本版（དཔེ་བསྡུར་མ།）的藏文《佛护论》，该版本是在1994年至2008年间，由位于北京的中国藏学出版社编纂而成，是目前最新的西藏大藏经完整版，也是当今美欧中日的藏学专家们，深入研究的主要参考资料。藏学的研究者们都知道，对勘本版的好处就是加上不同旧版的注释，好让研究者们有更多的选项思考。译者在此也妥善利用了对勘本版赋予的方便。所以读者们会在此书中看到如「根据北京版及奈塘版，在此应加ཀྱང་།字」等脚注。

遗憾的是，即便是对勘本版，仍有少许辞不达意的段落未曾附加不同旧版的注释，导致迟迟无法理解的难处。例如：

原文：སྔོན་པོ་ཉིད་ལོ་མ་མ་ཡིན་ཏེ། སྔོན་པོ་ཡལ་ན་ལོ་མ་ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ།

翻译：青色并非树叶，因为将有青色褪色之时应成树叶之过。

46 叶少勇，《中论颂与佛护释——基于新发现梵文写本的文献学研究》, 1-2.

为能解决理解上的障碍，又恐对原文的不尊重，译者只能小心翼翼地与《佛法科学总集》[47]的编辑者拉朗巴格西们相互讨论，最终共同决定于藏文中多加一个否定词。如下：

原文修改后：སྔོན་པོ་ཉིད་ལོ་མ་མ་ཡིན་ཏེ། སྔོན་པོ་ཡལ་ན་ལོ་མ་མ་ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ།

翻译：青色并非树叶，因为将有青色褪色之时应成非树叶之过。

叶少勇的研究中也提到，《佛护论》的后五品与《中论无畏疏》[48]几乎完全相同。一般研究认为，藏译时以《中论无畏疏》的最后五品补足《佛护论》之缺，或是以《佛护论》的最后五品补足《中论无畏疏》之缺，至今仍是个待定的疑点。[49]译者发现，后五品的相同程度显然不同。除了断句外，二十三品只能说很相似，二十四品仍有少许不同，二十五及二十六品几乎一样，二十七品只有在最后一个段落多加一句「如作喜菩萨」。[50]确实，出自同一位译者，由同一位印度班智达协助的两个作品，其后三品的内容几乎一样的现象的确很匪夷所思。

---

47 尊者监制／总集编著小组编著，蒋扬仁钦译，《佛法科学总集》。台湾：商周出版，2017。

48 Ga las ‘jigs med. Dbu ma rtsa ba’i ‘grel ba ga las ‘jigs med. [Bstan ‘gyur Dpe bsdur ma print] Dbu ma, vol. Tsa. Pp. 83-269. Beijing: Krung go’i bod rig pa’i dpe skrun khang, 1994-2008.

49 叶少勇，《中论颂与佛护释——基于新发现梵文写本的文献学研究》, 2.

50 Ga las ‘jigs med. Dbu ma rtsa ba’i ‘grel ba ga las ‘jigs med, 255: དཔེར་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དགའ་བྱེད་བཞིན་ནོ། །

这是一本令宗喀巴大师开悟的书！

于西元1416年创建哲邦寺的蒋扬曲吉扎西班丹（འཇམ་དབྱངས་ཆོས་རྗེ་བཀྲ་ཤིས་དཔལ་ལྡན,1379-1449）撰写了《至尊密传》[51]（རྗེ་གསང་བའི་རྣམ་ཐར།），这是一篇有关至尊宗喀巴大师的秘密传记。根据其文献，藏传佛教格鲁派的创始者、大学士宗喀巴于某晚梦见龙树大学士等五位论师，其中，佛护论师手持梵文的《佛护论》加持大师，醒后当天，大师因阅读这部《佛护论》，以比量通达空性，得空正见。如彼传云：

「佛子龙树佛护尊，圣天以及月称足，
自在瑜伽师龙觉，亲自莅临恒相护。
……
佛子龙树五父子，细谈深奥缘起论，
其中佛护持梵本，加持故生圣意趣。」[52]

藏文《佛护论》中引用的《中论》是由究庐龙幢（ཅོག་རོ་ཀླུའི་རྒྱལ་མཚན།, 八

51 ‘Jam dbyangs chos rje bkra shis dpal ldan. *Rje gsang ba’i rnam thar.* Dge lugs pa’I chos spyod phyogs bsgrigs. Pp. 279-287. Zi Ling: Mtsho sngon mi rigs dpe skrun khang, 1995.

52 ‘Jam dbyangs chos rje bkra shis dpal ldan. *Rje gsang ba’i rnam thar,* 281 and 283.

世纪）所译，而当今普遍使用的藏译《中论》是由巴扎日称大译师（པ་ཚབ་ལོ་ཙཱ་བ་ཉི་མ་གྲགས་པ།, 1055生）根据《显句论》再次校译，从而形成不同版本的藏译《中论》，不只关键用词——如「自性」——纷纷不一以外，[53]某些品名居然也不相同。[54]为能后人方便研究，译者将该二版本的不同之处记录如下：

《中论》第一品第四偈的第四句1.4.d / 《中论》第一品第八偈的前三句1.8abc / 1.2.a / 1.3.d / 《中论》第一品第十二偈整1.12 / 1.5.b / 1.6.b / 1.7.c / 1.11.a / 1.13 / 1.14ab / 2.1.ab / 2.3.a/《中论》第二品第四偈的第一句及第四句 2.4.ad / 2.5.c / 2.8.b/ 2.9 / 2.11.a / 2.14.d / 2.16 / 2.17.b / 2.20.b / 2.23.a / 3.1.b / 3.2 /3.3.bcd / 3.7.b / 4.2.c / 4.7.a / 4.8.a / 5.2.b / 5.7.a / 6.2.a / 6.4.c / 6.5.b /6.6 / 6.7.bc / 6.8 / 6.9.c / 6.10.a / 7.2 / 7.3.c / 7.7 / 7.8.d / 7.10 / 7.11.d/ 7.14.bcd / 7.15.a / 7.17 / 7.18.cd / 7.20.bc / 7.22.bd / 7.24.d / 7.25.d/ 7.26.abd / 7.28 / 7.30.cd / 7.32.abd / 7.33.ab /8.2.bd / 8.3.c / 8.7.cd /8.8.abc / 8.9.abc / 8.10.abc / 8.11.c / 8.12.ac / 9.2.b / 9.4.a / 9.6.c / 9.8/ 9.9.c / 9.12.b / 10.2.bd / 10.3.bc / 10.4.b / 10.5.ad / 10.6 / 10.7.d /10.8.ac

---

53 《佛护论》内引《中论》的ངོ་བོ་ཉིད། 后被巴扎日称大译师改为 རང་བཞིན་ཉིད།。

54 如《中论》的第十二品，《佛护论》中之品名为「观苦品」，可是后被巴扎日称大译师名之为「观自作或他作品」。

/ 10.11.a / 10.13.cd / 10.15.b / 11.1.c / 11.2.a / 11.3.ab / 11.4.a/ 11.5.bd / 11.6.d / 11.7 / 11.8 / 12.1.c / 12.3 / 12.4.d / 12.5.bd / 12.6佛护论中未引用此偈 / 12.9.bc / 12.10.bc / 13.1.ab / 13.3.c / 13.4.d/ 13.6.cd / 13.7.bd / 13.8.ab / 14.2.bd / 14.3.a / 14.5.bc / 14.6.bcd/ 15.1.ad / 15.2.abc / 15.3.ac / 15.4.ac / 15.5.ab / 15.6.a / 15.7.bd /15.8.a / 15.11.a / 16.4.c / 16.7.a / 16.8.abc / 16.10.d / 17.3.d / 17.6.d /17.9.abc / 17.10.a / 17.11.ab / 17.12.a / 17.13.b / 17.14.ab / 17.15.ad/ 17.16.b / 17.17.d / 17.18.abc / 17.19.a / 17.21.ab / 17.22.a / 17.25.ac / 17.28.ab / 17.31 / 17.32.ab / 18.4.b / 18.6.abd / 18.9.c / 18.10.c/ 19.3.b / 19.5.ad / 19.6.a / 20.1.b / 20.2.b / 20.6.bd / 20.7.c / 20.8.a/ 20.10.c / 20.16.c / 20.13.a / 20.14.a / 20.16.c / 20.18.d / 20.20.b /20.21.d / 20.29.a / 21.2.c / 21.2.d / 21.4.b / 21.5.d / 21.6.d / 21.8 / 21.12.bcd / 21.16.ab / 21.18 / 21.19.a / 21.20.bd / 21.21.b / 22.1.abc /22.2.bc / 22.3.d / 22.4.ac / 22.5.cd / 22.9.bd / 22.13 / 22.14.a / 22.16 /23.1.d / 23.2.abc / 23.3.b / 23.4.cd / 23.6.b / 23.7.a / 23.8.b / 23.10.b/ 23.11.ab / 23.12.bd / 23.13.bd / 23.14 / 23.17.bcd / 23.18.ab / 23.21/ 23.22.ac / 23.24.b / 23.25.b / 24.2.bc / 24.5.acd / 24.6.abd / 24.7.d /24.8.c / 24.10.cd / 24.11 / 24.13 / 24.15.a / 24.16.a / 24.18.a / 24.21.d/ 24.22.a / 24.23.ac / 24.24.abc / 24.25.ad / 24.26ad / 24.27.bd / 24.28.abd / 24.32.acd / 24.33.d / 24.34 / 24.36 / 24.37 / 24.38 / 24.40.b /25.1.c / 25.2.cd / 25.3.d / 25.4.ac / 25.5.d / 25.6.c / 25.8.c / 25.9.b /25.10.c / 25.11.d / 25.13.ab / 25.14.ab / 25.15.d / 25.17.cd / 25.18.c /25.19.a / 25.21.a

/ 25.22.d / 25.23.cd / 26.3.d / 26.4.b / 26.5.c / 26.6.b/ 26.8.b / 26.10.abc / 26.11.d / 27.1.abc / 27.2.b / 27.3.a / 27.6.b /27.8.ad / 27.10.c / 27.12.ad / 27.13.ab / 27.16.c / 27.17.c / 27.18.bd /27.19 / 27.24.c / 27.25.b / 27.26.a / 27.28.bd / 27.29.cd。

汉译的《中论》也有不同的版本，最早期的是鸠摩罗什大师（344-413）翻译的《中论》，也是目前大众普遍使用的版本，再来就是大约一百五十年后，由波罗颇蜜多罗翻译的《般若灯论释》之引文《中论》。

凡购买这本《佛护论》的读者，书后附赠汉译《中论》。

为顾及普遍使用者或已熟悉鸠摩罗什大师的汉译版本，当鸠摩罗什大师的汉译《中论》与藏译《中论》的词义差异不大时，译者会保留鸠摩罗什大师的原译，不做新译。然而，倘若二者的偈颂内容针对某个重点法理的诠释出现差异时，译者会另做新译。在本书后段的附录中，读者们可以看到三种不同版本的汉译《中论》并列：一、鸠摩罗什大师翻译的《中论》，以（鸠）注明在旁。二、蒋扬仁钦博士根据巴扎大译师作品而翻译的《中论》，以（蒋）注明在旁。三、蒋扬仁钦博士根据究庐大译师作品而翻译的《中论》，以（佛护引文）注明在旁，即佛护论中所引的《中论》。若无任何（鸠）、（蒋）、（佛护引文）的注明在旁，代表彼等汉译词义皆是相同，即保留鸠摩罗什大师的原译文。如果只有（蒋）且无（佛护引文）的注明在旁，代表（蒋）及（佛护引文）的汉译词义相同，而且鸠摩罗什大师未曾翻译过该偈文。

藏文的《佛护论》由梵直译的缘故，频繁出现缺乏主词的动词。如原文常用的བཤད་པ། 及སྨྲས་པ། 等动词，其义虽同为「说」，却未交代是由谁而说的主词。透过前后文的对照，译者发现，除了在解释《中论》23.7的སྨྲས་པ། 是自方立场外，其他སྨྲས་པ། 都是他方立场，而བཤད་པ། 都是用在阐述自方的立场。可能也是因为从梵直译的缘故，此论中的「彼」、「该」之类的用词极多，却未说明该词指向的具体内容为何。这正是藏译的印度大论典甚为难解的主因之一。如下文：

原文：།དེ་དང་ཕྲད་དུ་ཟིན་ན་ཡང་དེ་ལ་ཅིར་ཡང་མི་འགྱུར་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་རྒ་ཤི་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

从藏直译为汉：即使可以遇到彼，但是彼也不会成为任何一法，因为自性有的老死不存在。

加上括号的译文：即使（老死）可以遇到彼（其他因缘），但是彼（老死）也不会成为任何一法，因为自性有的老死不存在。

面对上述的问题，译者决定直接在本文中多加括号。这样一来，不只易于明辨自他双方的立场、主词的具体内容为何，同时，也可保留对原文的尊重，令读者们更加容易厘清此论的内义。又为能方便将来其他译师及学者们研究此论，最终译者在与商周出版的协商之下，决定以藏汉对照的方式呈现这本《佛护论》。

从此书的著作风格，可以大胆推测佛护论师的思想跳跃极快，导致

难以跟上佛护论师的逻辑脚步。譬如，当佛护论师观察停留的自性为何，进而破除停留的自性时，论师说：「若于停留中观察停留的话，应成两种停留，停留者也应成两种。」只丢下了这段话，却未多加其余的补充说明。为了帮助读者们能自行读懂，此处译者参考了月称论师的《显句论》，解释为何会成两种停留及两种停留者之过，将其注解放置于该段落的脚注。不只月称论师的《显句论》，译者还参考了无畏阿阇黎的《中论释》[55]、宗喀巴大师的《正理海》[56]，以及根敦主巴的《宝鬘论》[57]等资料，期望能够帮助读者们解决这类的疑难。

还有另一类缺乏文献依据的推论，如佛护论师只说：「于此，仍有其他过失：如果见者因见而见，应成三见。」却未交代该三见是哪三者。为使读者容易厘清这类的问题，译者只能依据藏字的文法推论三者可能为何，并将补充注解放置该段落的旁边。另外，当译者遇到看似逻

---

55 Ga las ‘jigs med. *Dbu ma rtsa ba’i ‘grel ba ga las ‘jigs med.* [Bstan ‘gyur Dpe bsdur ma print] Dbu ma, vol. Tsa. Pp. 83-269. Beijing: Krung go’i bod rig pa’i dpe skrun khang, 1994-2008.

56 Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba’i thsig le’ur byas pa shes rab ces bya ba’i rnam bshad rigs pa’i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Lhasa: Ser gtsug nang bstan dpe rnying ‘tshol bsdu phyogs sgrig khang, 2009.

57 Dge ‘dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che’i phreng ba zhes bya ba bzhugs so. Collected Works of Dge ‘dun grub pa,* vol. 6. Pp. 124-229. Lhasa: Ser gtsug nang bstan dpe rnying ‘tshol bsdu phyogs sgrig khang, 2011.

辑矛盾的段落，诚如此论中：「果与因既非相似，亦非不似。」译者只能从上述的参考文献中，寻找是否曾有任何学者针对此类矛盾做过合理解释，并置注解在侧。因此，若加脚注在某词旁，则是对该词的补充；若加脚注在某段落的符号旁，则是对该段落的补充。

除了现证空性外，所见皆见自性！无始以来，要不就是未曾听闻空性教授，要不就是即便受教，却随惰性，与空正见擦肩而过，不愿坚持修习，导致自性执着变得如此强硬及深厚。译者在翻译的过程中，惭愧地发现，虽说本人在理性上能以逻辑说服自己不应主张自性有，但在感性上，仍会立即自发地相应敌方立场——主张自性，时常不禁自主地深感敌方所说正是我心中所想。这种理性及感性的水火不容、互相矛盾，更加坐实了自性执着的根深柢固。真不知是体内哪个染色体带来如此顽固的自性执着？若真由于基因或染色体让我等自然执着自性，为何又能以严谨的逻辑推论，令我等臣服于无自性的真理之下？若无前世今生的无始轮回，光凭当今科学，实在难以合理地诠释这种理性与感性的矛盾现象。难怪观自在菩萨于《心经》中不只一次提及五蕴皆空，还要针对眼、耳、鼻、舌、身、意等，一一破除其自性，不厌其烦、苦口婆心。

若有自性应成二过：一、应成找得到。二、应成不观待。没有任何事物可被找到，也未曾有过不观待的任何事物。《中论》及《佛护论》破除自性时，更多时候所采用的方法是第一种，即「若是自性有应成找得到，但事实上却无任何一法可以被找到，故无自性。」译者的恩师之

一格西扎巴格乐，他从小跟随在旁的导师——宁玛老和尚——曾说：「若能好好了解《中论》前两品的理路脉络，则能以同理洞悉整部《中论》。」如果读者无暇从第一品完整学习《中论》的话，观音尊者曾说：「先看《中论》的第二十六品，再看第十八品，再看第二十四品。」

破除自性的概念绝非只是理论上的成就，更是为了幸福！透过广泛的理由与范例，长期坚持思惟爱我执之过、爱他心之德，便能逐渐强大一度陌生的爱他心。同理，培养正面的情绪靠的是智慧以及长期的坚持，并非紧抓某事物的绝对性。然而，负面情绪的形成靠的是无始以来的惯性，而且一定来自错觉，且其错觉的基石定是自性的执着。有关此义，译者在拙著《为什么学佛》[58]的后三篇中已做解释，可供参考。

汉译的《佛护论》也是缘起性空、观待诸多因缘而被施设，此论绝非来自我一人之力。于此，译者合掌且诚心感谢《佛护论》的所有协助文字整理者们，包括《佛法科学总集》的编辑者格西们，以及润稿译文、令其通顺的专业主辑张圆笙、赖郁文、涂百瑜、黄维君，以及对照藏汉、给予意见的译师释如王及译师陈泰琁。再次真心地感谢您们！

58 蒋扬仁钦，为什么学佛。台湾：商周出版，2018 年。

为能广大流通此论，且不用为了下一批结缘品的印刷而长久等候，译者决定经由商周出版出版此书。译者在《佛子行三十七颂》[59]的译序已说：「除了自撰书籍外，如《觉灯日光》等尊者书籍的翻译收入，末学都会捐赠供养、累积功德。」在此，译者也会将《佛护论》的翻译版权及版税供养给观音尊者。最后，愿此译书及捐赠功德不被自己所拥有，完全回向给一切有情，愿其早日成就无上菩提。尤其与此书有缘的所有读者们，皆能早日生起空性的正见，以通晓真理之智慧力发起非造作的菩提心、入般若波罗蜜乘、断除烦恼，安稳走上充满慈爱且具意义的人生大道。

译者 蒋扬仁钦（黄春元）

于北印度达兰萨拉，西元2019 年5 月1 日

---

59 尊者，蒋扬仁钦译，尊者开示佛子行三十七颂。台湾：商周出版，2016年。

༄༅། །རྒྱ་གར་སྐད་དུ། བུདྡྷ་པཱ་ལི་ཏ་མཱུ་ལ་མ་དྷྱ་མ་ཀ་བྲྀ་ཏྟི།

梵文曰： Buddhapālita-mūla-madhyamaka-vṛtti

བོད་སྐད་དུ། དབུ་མ་རྩ་བའི་འགྲེལ་པ་བུདྡྷ་པཱ་ལི་ཏ།

藏文曰：《中观根本论释．佛护论》

第一品

观缘品

དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །འཇམ་དཔལ་གཞོན་ནུར་གྱུར་པ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ཀླུ་སྒྲུབ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །སློབ་དཔོན་བཙུན་པ་བུད་དྷ་པཱ་ལི་ཏ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ།

顶礼三宝，顶礼文殊童子，顶礼龙树圣者，顶礼阿阇黎佛护大德。[1]

འདི་ལྟར་སློབ་དཔོན་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་རྗེས་སུ་སྟོན་པར་བཞེད་པས། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་ཟབ་མོ་ཉིད་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་གཟིགས་པས་ངོ་མཚར་དུ་གྱུར་པའི་ཐུགས་དང་ལྡན་པ། དད་པ་ལས་བྱུང་བའི་མཆི་མ་དཀྲུག་ཅེས་མཛད་པའི་སྤྱན་མངའ་བ། སྐུའི་སྤུ་ཟིང་ཞེས་མཛད་པ་དང་ལྡན་པས་ཐལ་མོ་སྦྱར་བ་དབུར་བཞག་སྟེ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ནི་ཆོས་ཀྱི་སྐུའོ་ཞེས་དོན་དམ་པ་སྟོན་པའི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་བརྗོད་པས་མངོན་དུ་འདུག་པ་དང་འདྲ་བར་བཞག་ནས། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བླ་མ་དམ་པ་ལ། གང་གིས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་། །འགག་པ་མེད་པ་སྐྱེ་མེད་པ། །ཆད་པ་མེད་པ་རྟག་མེད་པ། །འོང་བ་མེད་པ་འགྲོ་མེད་པ། །ཐ་དད་དོན་མིན་དོན་

གཅིག་མིན། །སྤྲོས་པ་ཉེར་ཞི་ཞི་བསྟན་པ། །རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་སྨྲ་རྣམས་ཀྱི། །དམ་པ་དེ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །ཞེས་རྒྱུ་སྔ་ན་ཡོད་པའི་ཕྱག་བཞེས་པ་མཛད་དོ།

如是，阿阇黎（龙树，因）随后将讲述缘起，如实观见深奥缘起，并具奇有证量。（龙树阿阇黎）潸然落下由信所生的泪水且毛发竖起，合掌置顶后，讲说开示胜义之偈颂「如来即法身」；仿佛（此景）在前。顶礼如来及圣贤上师后，（龙树阿阇黎）云：

---

1 对于佛护的礼赞文，应由西藏译师究庐龙幢（ཅོག་རོ་ཀླུའི་རྒྱལ་མཚན།, 八世纪）——藏译佛护论的译者——所撰。

何者因缘起，说寂离戏论：无灭亦无生，无断亦无常，

无来亦无去，无异无一义。顶礼佛正觉，诸说中第一。

གང་གིས་དབང་ཕྱུག་དང་དུས་དང་རྡུལ་ཕྲན་དང་རང་བཞིན་དང་ངོ་བོ་ཉིད་ལ་སོགས་པར་སྨྲ་བ་སྤྲོས་པ་ཐིབས་པོར་འཁྲུམས་པའི་འཇིག་རྟེན་ལ། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་མཆོག་ཏུ་ཟབ་པ། འགག་པ་མེད་པ་སྐྱེ་བ་མེད་པ། ཆད་པ་མེད་པ་རྟག་པ་མེད་པ། འོང་བ་མེད་པ་འགྲོ་བ་མེད་པ་དོན་ཐ་དད་མ་ཡིན་པ། དོན་གཅིག་མ་ཡིན་པ། སྤྲོས་པ་ཐམས་ཅད་ཉེ་བར་ཞི་བ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་གྲོང་ཁྱེར་དུ་འགྲོ་བ། ཞི་བ་ལམ་དྲང་པོ་འདི་བསྟན་པ། ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་སྨྲ་བ་རྣམས་ཀྱི་དམ་པ་དེ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཕྱི་རོལ་པ་ཕས་ཀྱི་རྒོལ་བ་ཐམས་ཅད་བྱིས་པ་བླ་བ་འདྲ་བར་ཐུགས་སུ་ཆུད་ནས་འགྲོ་བ་ལོང་བ་ལག་ནོམ་བྱེད་པ་ལྟ་བུ་ལ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་བསྟན་པར་སློབ་དཔོན་གྱིས་ཡང་དག་པར་གཟིགས་པས་སྨྲ་བ་རྣམས་ཀྱི་དམ་པ་ཞེས་གསུངས་སོ། །འགག་པ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འདི་ལ་འགག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའོ། །ཚིག་ལྷག་མ་རྣམས་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་སྦྱར་བར་བྱའོ། །ཚིགས་སུ་བཅད་པ་དེ་ནི་མདོ་ལྟ་བུ་སྟེ། བསྟན་བཅོས་ལྷག་མས་དེ་རྣམ་པར་བཤད་པ་བྱེད་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ཡང་བརྗོད་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པའི་དབང་གིས་སློ་དེ་དང་དེས་བྱེད་པར་འགྱུར་གྱི་གོ་རིམས་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ནི་མི་བྱེད་དོ།

于大自在、时间、微尘、自性、体性等诸言戏论笼罩之世间，何者[2]宣说：「缘起是胜义至上深奥。」（并且又云：）「无灭、无生、无

2 龙树圣者。

断、无常、无来、无去、非异[3]义、非一义、寂灭一切戏论、走向涅盘城邑」，以此显示如斯寂静康庄大道，（故而）顶礼圆满正觉诸说中的第一。

薄伽梵了知一切外道敌论皆似童言，显示缘起于如被（他人）以手牵领的盲闇众生。此被（龙树）阿阇黎所正视，故说：「诸说中第一」。

「无灭」谓无坏灭，余句等亦如是解读。此偈有如纲要，被诸余论所释。由诠欲力多门而释；然而，讲释（该离八戏论之）次第，则不（需）如是（依照中论所言的次第）。

ཅི་སྟེ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་རྗེས་སུ་བསྟན་པ་ལ་དགོས་པ་ཅི་ཡོད་ཅེ་ན།

（龙树阿阇黎）何故随后讲述缘起，其目的为何？

བཤད་པ། སློབ་དཔོན་ཐུགས་རྗེའི་བདག་ཉིད་ཅན་གྱིས་སེམས་ཅན་རྣམས་སྡུག་བསྔལ་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་ཉེན་པར་གཟིགས་ནས་དེ་དག་རྣམ་པར་གྲོལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་ཉིད་རབ་ཏུ་བསྟན་པར་བཞེད་པས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་

3 诚如《佛法科学总集・上册》的216页「乙二、一与异」所说的内容，此文的「异」指的是个别之法，即是于分别心显现其个别相，以及声音发出其个别音。根据鸠摩罗什大师所译的中论，大师将ཐ་དད་（一与异的异）翻成异，也将གཞན་（自他的他）翻成异，如鸠摩罗什翻译的第十四品中的「异」几乎都与ཐ་དད་（一与异的异）无关。总之，在此论中将会时常见到「异」、「相异」、「相异法」、「相异」，以及「成异」等译词。除了最初单一的「异」字意指个别法以外，其他的译词应理解为不同于己性的其他法，或两法之间的差别性。最后的「成异」也应解读为「成为相异」而非「成为一与异的异」。

བརྗེས་སུ་བསྟན་པ་བརྩམས་ཏེ། ཡང་དག་མ་ཡིན་མཐོང་བ་འཆིང་། །ཡང་དག་མཐོང་བ་རྣམ་པར་གྲོལ། །ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་རོ།

（自方）答：具足大悲性之阿阇黎，观见众生遭诸苦所逼，为令彼等脱离，承许广示事物的如所有性，故随即讲述缘起，且云：「见非实束缚，见实得解脱」。

དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་ཉིད་གང་ཡིན།

何为事物的真正如所有性？

བཤད་པ། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་དེ། མི་མཁས་པ་གཏི་མུག་གི་མུན་པས་བློ་གྲོས་ཀྱི་མིག་བསྒྲིབས་པ་ནི་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་རྣམ་པར་རྟོག་ན་དེ་དག་ལ་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དག་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །གང་གི་ཚེ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ཤེས་པའི་སྣང་བས་གཏི་མུག་གི་མུན་པ་བསལ་ཅིང་། ཤེས་རབ་ཀྱི་མིག་གིས་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་མཐོང་བ་དེའི་ཚེ་ན་གནས་མེད་པ་ལ་དེའི་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དག་མི་སྐྱེའོ། །འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན་ལ་ལ་ཞིག་གཟུགས་བརྙན་གྱི་བུད་མེད་ལ་བུད་མེད་དོ་སྙམ་པའི་བློ་གྲོས་སྐྱེས་ནས་ཀུན་ཏུ་འདོད་ཆགས་སྐྱེད་དེ་དེ་དང་འབྲེལ་བའི་ཡིད་ཀྱིས་དེ་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པར་བྱེད་དོ། །གང་གི་ཚེ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རྟོགས་པ་དེའི་ཚེ་ན་བུད་མེད་ཀྱི་བློ་གྲོས་མེད་པར་གྱུར་ཅིང་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་ནས་ཤིན་ཏུ་ངོ་ཚ་བ་སྐྱེས་ཏེ། རང་བཞིན་གྱི་སེམས་གནས་མེད་པ་ལ་འདོད་ཆགས་སྐྱེ་བ་ལ་འཕྱ་བ་དེ་དང་འདྲ་སྟེ་དེ་ལྟར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་དགེ་སློང་དག་བུད་མེད་ལ་ནང་གི་བུད་མེད་ཀྱི་དབང་པོ་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མི་མཐོང་སྟེ། དགེ་སློང་དག་གལ་ཏེ་བུད་མེད་ཡིན་ན་ནང་གི་བུད་མེད་ཀྱི་དབང་པོ་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མི་མཐོང་ངོ་། །ཞེས་རྒྱ་ཆེར་བཀའ་སྩལ་ཏོ། དེའི་ཕྱིར་སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། །སྲིད་པའི་ས་བོན་རྣམ་ཤེས་ཏེ། །ཡུལ་རྣམས་དེ་ཡི་སྤྱོད་ཡུལ་ལོ། །ཡུལ་ལ་བདག་མེད་མཐོང་ན་ནི། །སྲིད་པའི་ས་བོན་འགགས་པར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་སློབ་དཔོན་གྱིས་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ད་མེད་པ་ཉིད་རབ་ཏུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་འདི་བརྩམས་སོ།

（自方）答：（事物的究竟真相为）无自性。被非善巧之愚痴黑闇覆盖障蔽智慧之目，妄执事物等为自性有，而生起贪瞋。何时以了知缘

起的光明之力，去除愚痴黑闇，以智慧眼观见诸事物等无自性，尔时[4]，无有（执）处，贪瞋便不起。

如是，又如某人生念，妄执影像女子为女子，后起遍贪及其相属之意。何时正确证悟如所有性，尔时无有（执）女之念，远离贪欲，极为惊叹。心不住自性将会损害贪的产生。同理，薄伽梵亦云：「诸比丘，不应观女子具真实内在女根；诸比丘，莫观凡是女子皆具真实内在女根。」做此广说。

此故，阿阇黎圣天亦云：「识为诸有种，境是识所行，见境无我时，诸有种皆灭。」[5]阿阇黎广示诸事物皆无自性，故撰此（偈）。

འདིར་སྨྲས་པ། གང་གི་ཚེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཐམས་ཅད་གཟིགས་པ་ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་མངའ་བ་ཉིད་ཀྱིས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་དེ་དང་དེར་དེ་ལྟ་དེ་ལྟར་བཤད་ཅིང་རབ་ཏུ་བསྟན་ཟིན་ན། ཡང་དེ་རྗེས་སུ་རབ་ཏུ་བསྟན་པ་ལ་དགོས་པ་ཅི་ཡོད།

于此[6]，（他方）道：如来既已遍知、遍观，（且）以具大悲之力，早已广示种种缘起于种种（有情），再次广示（缘起）的目的为何？

4　梵文论著时常使用「何时」及「尔时」的前后二词，显示其内容中的前因后果的关联性。

5　《四百论》14.25（第十四品的第二十五个偈颂文）。

6　此论中反复出现「于此」、「如是」、「首先」等的用词。「于此」就是「有关这个内容」的意思。

བཤད་པ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་བཤད་ཅིང་རབ་ཏུ་བསྟན་པ་བདེན་མོད་ཀྱི། འོན་ཀྱང་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་སྐྱེ་བ་ལ་སོགས་པའི་བརྗོད་པ་དག་གིས་བཤད་ཅིང་རབ་ཏུ་བསྟན་པས། དེ་ལ་ད་ལྟར་ཉིད་ཀྱང་བརྗོད་པ་ཙམ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པའི་བློ་ཅན་ཁ་ཅིག་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་མཆོག་ཏུ་ཟབ་པ་མ་རྟོགས་པ་ན། དངོས་པོ་རྣམས་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་དེ་དག་གི་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་དང་འགྲོ་བ་དང་འོང་བ་དག་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方）道：虽然事实上如来已释缘起，且已广示，但随世间名言之力，（自性）生等论述仍被广说。于此，至今仍有某些妄执者仅凭（经论）的所诠，不知缘起的殊胜深奥，故说事物[7]是绝对存在的，因有诸法的生、灭、来、去等。

གང་ཞིག་ཡོད་པ་ལས་རྟག་པ་དང་ཆད་པ་དང་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་སེམས་པ་དག་བྱེད་ཀྱི། རི་བོང་གི་རྭ་ལ་སོགས་པ་མེད་པ་དག་ལ་དེ་དག་མི་འབྱུང་ངོ་སྙམ་དུ་སེམས་པ་དེ་དག་ལ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་རབ་ཏུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་སློབ་དཔོན་གྱིས་རིགས་པ་དང་ལུང་སྟོན་ཏུ་བཏང་བ་འདི་བརྩམས་སོ། །གཞན་ཡང་གང་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་བཤད་ཅིང་རབ་ཏུ་བསྟན་པ་དེ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་སློབ་དཔོན་གྱིས་རྗེས་སུ་རབ་ཏུ་བསྟན་པར་འཐད་ཀྱི། མ་བཤད་ཅིང་རབ་ཏུ་མ་བསྟན་པར་རྗེས་སུ་རབ་ཏུ་སྟོན་པར་འོས་པ་དེ་གང་ཞིག་ཡིན། འདི་ལྟར་འཇིག་རྟེན་པའི་བསྟན་བཅོས་དག་ཀྱང་སྟོན་གྱི་སློབ་དཔོན་རྣམས་ཀྱིས་བཤད་ཅིང་རབ་ཏུ་བསྟན་པས་ད་ལྟར་ཉིད་ཀྱང་དེ་རྣམས་ཀྱི་སློབ་མ་དག་རྗེས་སུ་སྨྲ་བར་བྱེད་དོ། དེའི་ཕྱིར་སློབ་དཔོན་གྱིས་རྗེས་སུ་རབ་ཏུ་བསྟན་པར་རིགས་སོ།

---

7 事物（དངོས་པོ）一词，可根据字句的前后文解读为：一、存在的「事物」，如瓶柱。二、不存在的「自性」，如《中论》的「（1.3）若无自事物，他事物亦无」、第六品的「无有相异事物」及「无有同俱事物」等。读者必须善巧地抉择其义！

有人因（执）有，而思常、断、此性、相异性[8]；有人认为彼法等皆不存在，（犹如）不存在的兔角等。为能于彼（承许常边或断边两者）广示缘起性，（龙树）阿阇黎先依教理而撰此偈。

况且，如来已释缘起，且已广示，（龙树）阿阇黎仅依此便可合理随后广示（缘起）；（若诸佛）未曾宣说、广示，（龙树阿阇黎的）岂能随后广示？世间论典亦是如此，（先）由往昔论师所说，且曾广示，现今再由彼等弟子依之解说。故（龙树）阿阇黎随之广示实为合理。

འདིར་སྨྲས་པ། ཅིའི་ཕྱིར་འགག་པ་ལ་སོགས་པ་བརྒྱད་པོ་དེ་དག་འགོག་པར་བྱེད། འགག་པ་མེད་པ་སྐྱེ་མེད་པ། ཆད་པ་མེད་པ་རྟག་མེད་པ། ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཙམ་ཞིག་བྱས་པས་མི་ཆོག་གམ།

于此，（他方）道：为何遮除灭等八者？难道不能仅说「无灭亦无生，无断亦无常」？

བཤད་པ། དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་སྨྲ་བ་དག་ཕལ་ཆེར་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་བསྟན་པ་འགག་པ་ལ་སོགས་པ་བརྗོད་པ་བརྒྱད་པོ་དེ་དག་གིས་དངོས་པོ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་སྟོན་པར་བྱེད་པས་དེའི་ཕྱིར་འགག་པ་ལ་སོགས་པ་བརྒྱད་པོ་དེ་དག་ཉིད་འགག་པ་མཛད་དོ། །དེ་བཞིན་དུ་དེ་ཁོ་ན་སེམས་པར་བྱེད་པའམ། འཇིག་པ་རྩོམ་པར་བྱེད་པ་གང་དག་ཅི་ཡང་རུང་བ་དེ་དག་ཀྱང་འགག་པ་ལ་སོགས་པའི་དོན་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་སེམས་པ་དང་རྩོམ་པར་བྱེད་དེ།

（自方）道：承许事物为自性有者，多随名言之力而诠释「灭等八

8 「此性」谓以自性的角度认定「就是这个」；「相异性」谓以自性的角度认定「这个并非那个」或「那个迥异于这个」。

者的论述显示了事物的绝对存在」。因此，（龙树阿阇黎）断除灭等八者。同理，无论是仅思该义，或反驳该义的任何一者，皆依赖灭等八者而做认同、反驳[9]。

འདི་ལྟ་སྟེ། རེ་ཞིག་ཁ་ཅིག་ན་རེ་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ནི་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པའི་ཆོས་ཅན་སྐད་ཅིག་མ་སྟེ་རྒྱུན་གྱིས་རྒྱུན་དུ་འབྱུང་ངོ། ཞེས་ཟེར་རོ། །གཞན་དག་ན་རེ་ས་ལ་སོགས་པ་རྫས་དགུ་པོ་དག་རྟག་ཅེས་ཟེར་རོ། །ཡང་གཞན་དག་ནི་ཆོས་དང་ཆོས་མ་ཡིན་པ་དང་། གང་ཟག་ནམ་མཁའ་དང་། དུས་དང་གང་ཟག་དང་སྲོག་ཅེས་བྱ་བ་རྫས་དྲུག་པོ་དག་རྟག་ཅེས་བརྗོད་དོ། །དེ་བཞིན་དུ་ཕལ་ཆེར་སྲོག་དང་ལུས་གཉིས། མེ་དང་བུད་ཤིང་གཉིས། རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཉིས། ཡོན་ཏན་དང་ཡོན་ཅན་གཉིས། ཡན་ལག་དང་ཡན་ལག་ཅན་གཉིས་ནི་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་འགྱེད་པར་བྱེད་དོ།

如是，有说：「一切事物为生灭之有法、刹那性，因续流而续存。」有说：「地等九质皆是常法。」他人又说：「六质——法、非法、补特伽罗虚空、时间、补特伽罗、寿命——为常。」兼以，彼等大多诤论「寿命与身体二者、火与柴二者、因与果二者、功德与具德者二者、支分与具支者二者，皆为此性及相异性。」

དེ་བཞིན་དུ་ཁ་ཅིག་ན་རེ་ཡོན་ཏན་བྱ་བ་དང་ལྡན་པ་རྣམས་དང་རྟག་འཁོར་ལོ་ཞེས་ཟེར་རོ། གཞན་དག་ན་རེ་རྟུལ་ཕྲན་དང་ཡིད་གཉིས་ནི་མི་འགྲོའོ་ཞེས་ཟེར་རོ། །གཞན་དག་ནི་སྲོག་དང་གང་ཟག་གཉིས་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་ཞེས་བརྗོད་དོ། །གྲུབ་ནས་གང་དུ་འགྲོ་བར་ཡང་འདོད་དོ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ཁོ་ན་སེམས་པ་དང་འགྱེད་པ་རྩོམ་པའི་དབང་གིས་འགག་པ་ལ་སོགས་པ་བརྒྱད་པོ་དགག་པར་མཛད་དོ།

---

9 「仅思该义」指认同灭等八者自性有的堕常边者，「反驳该义」指否定灭等八者名言在的堕断边者。总之，常执与断执两者皆由灭等八者的颠倒执所生，故须解说灭等八者的缘起性空。

同样的，有说：「德具作用及常轮。」或说：「微尘与意两者不得行走[10]。」亦有说：「寿命及补特伽罗两者得以行走。」（并）承许：「若能成办（寿命及补特伽罗二者），随处皆（可）行走。」借由思惟该义与为反驳（该义）之故，断除灭等八者。

འདིར་སྨྲས་པ། འོན་ཅིའི་ཕྱིར་འགག་པ་སྔར་བཀག་པ། སྐྱེ་བ་ཕྱིས་བཀག སྐྱེ་བ་མེད་པ་སྔར་བརྗོད་པར་བྱ་བའི་རིགས་སྙམ་ན།

于此，（他方）道：为何先遮灭，后遮生？实则应当先说无生。

བཤད་པ། དེ་ནི་སྐྱོན་ཀར་མི་རུང་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཡི་གེ་ལ་མཁས་པ་རྣམས་ནི་བསྡུ་བ་ལ་སྔོན་བ་ལྟག་འོག་ངེས་པ་ཡོད་ཀྱི། གཞན་ལ་ནི་ངེས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ།

（自方）道：无此过，何故？精通文字者撰文（时，）自有已定的先后顺序，余者则无决定。

འདིར་སྨྲས་པ། དེ་ལྟ་ན་ཡང་སྐྱེ་བ་ཡོད་ན་འགག་པར་འགྱུར་གྱི་མེད་ན་མི་འགྱུར་བ་བགོ་རིམས་བཞིན་དུ་སྔར་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཞེས་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཁོ་ནར་འགྱུར་རོ། །

于此，（他方）道：虽是如此，有生方能成灭，无（生）则不成（灭）。（有关中论的讲说）顺序，（应）先只说无生。

བཤད་པ། གྲོགས་པོ་འདི་ལྟར་སྐྱེ་བ་སྔ་ལ་འགག་འཕྱིའོ། །ཞེས་བྱ་བར་གང་གིས་ཁོ་བོ་ཅག་ཡིད་ཆེས་པར་འགྱུར་བའི་དཔེ་འགའ་ཞིག་ཧེ་གྱིས་ཤིག

10 行走为直译，具有「移动」的意思。

（自方）道：朋友，请举出相关事例，让我相信先有生，后有灭。

སླས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་དཔེ་ཡིན་ཏེ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། རེ་ཞིག་སྐྱེ་འདི་དོན་མེད་གང་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་ཡོད་ན་རྒ་ཤི་དང་། །ནད་དང་སྡུག་བསྔལ་བསད་དང་གཅིངས་ལ་སོགས་པའི་དགྲ་དག་ཡོད། །ཅེས་བྱ་བ་བཞིན་ནོ། །

（他方）道：（之前）所言一切皆是事例。何故？正所谓：「生如何无义？生故有老死，病苦及杀戮，束缚等诸敌。」

སྨྲས་པ། གང་ལ་འཆི་བ་ཡོད་པའི་སྐྱེ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཡང་འཆི་བ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་ཁོན་ཡིན་པ་སྙམ། གལ་ཏེ་དེ་འཆི་བ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་མ་ཡིན་ན་ནི་འཁོར་བ་ལ་ཐོག་མ་ཡོད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས། དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། དེའི་ཕྱིར་འཁོར་བ་ལ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་པའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་སྔ་ལ་འཆི་བ་འཕྱི་བའམ་འཆི་བ་སྔ་ལ་སྐྱེ་བ་འཕྱི་འོ་ཞེས་བྱ་བར་བརྗོད་པར་མི་ནུས་སོ། །འོག་ནས་ཀྱང་། གལ་ཏེ་སྐྱེ་སྔ་བ་སྔ་གྱུར་ལ། །རྒ་ཤི་འཕྱི་བ་ཡིན་ན་ནི། །རྒ་ཤི་མེད་པར་སྐྱེ་བ་དང་།[11] །མ་ཤི་བར་ཡང་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །ཞེས་འབྱུང་ངོ་། །

（自方）道：（我）认为，凡具死之生必须先有死，仅此而已。若非先有死，轮回应有初始，然（我）不许（轮回有始）。由于轮回无始亦无终的缘故，不能主张「先有生，后有死」或「先有死，后有生」。（《中论》）后有云：「（11.3）倘若先有生，后有老死者，有生不老死，不死亦将生。」

སླས་པ་འོ་ན། གལ་ཏེ་འཇིག་མང་སྐྱེ་བ་མེད་ན་དོན་མེད་དེ་མི་འབྱུང་། །ཤིང་སྐྱེས་མེད་ན་ནགས་མེད་ རླུང་གིས་སྐྱོད་པར་མི་འགྱུར་བཞིན། །ཞེས་བྱ་བ་འདིས་ནི་དཔེ་གཞན་ཡིན་ནོ། །

11　同一句话，在这里虽写།རྒ་ཤི་མེད་པར་སྐྱེ་བ་དང་།，但在第十一品时却写།སྐྱེ་བ་རྒ་ཤི་མེད་པ་དང་།。不知这是印刷时候出的问题，还是翻译时候的疏忽，所以很难想象究卢龙幢对此句的真实翻译到底为何。

（他方）道：另有他例。正所谓：「倘若无生无故则不起多灭，如木不生虽有风动林不在。」

སྨྲས་པ། འདི་ལ་ཁྱད་པར་ཅི་ཡོད།

（自方）道：此中有何差异？[12]

སྨྲས་པ། ཁྱད་པར་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་འདི་ལ་འགག་པ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བའི་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། འདི་ལྟར་ཤིང་ལྗོན་པ་གཞན་དུ་འགགས་ལ་འདིར་སྐྱེས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ།

（他方）道：差异是不存在「先有灭，而有生」，如树木于他处已灭、于此不生故。[13]

སྨྲས་པ། འདི་ལ་ཡང་ས་བོན་འགག་པ་སྔོན་དུ་འགྲོ་ལས་སྐྱེ་བས་དེ་ཡང་འགག་པ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་ཁོ་ན་ལས་སྐྱེ་བ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：先有种子灭，（苗）才会生的缘故，只能先有灭才生。[14]

འདིར་སྨྲས་པ། དེ་ནི་མི་འདྲ་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཞན་ཁོ་ན་འགགས་ལ་གཞན་ཁོ་ན་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་འདི་ལ་ས་བོན་འགགས་ལ་མྱུ་གུ་སྐྱེའི་མྱུ་གུ་ཉིད་འགགས་ལ་མྱུ་གུ་ཉིད་མི་སྐྱེ་བས་དེའི་ཕྱིར་མི་འདྲའོ། །

---

12 现在这个例子跟之前的例子——生如何无义？生故有老死，病苦及杀戮，束缚等诸敌——有何区别？

13 他宗说，不存在「先有灭、后有生」，因为这棵树死后，再也不会有这棵树的生，所以应要「先有生、后有灭。」

14 自宗说，必须「先有灭、后有生」，如先有种子的灭，才会有幼苗的生，所以应要「先有灭、后有生。」

（他方）道：并不相同。何故？（你说）只有他者（——种子——）已灭才生他者（——幼苗），如种子已灭才生幼苗。（但我说）苗已灭时，苗为不生，故不同。

སྨྲས་པ། དེ་ནི་འདྲ་བ་ཁོ་ན་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་སྐྱེ་བ་དང་འཆི་བ་གཉིས་ཀྱང་གང་ཁོ་ན་ཤི་བ་དེ་ཉིད་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། གལ་ཏེ་གང་ཁོ་ན་འཆི་བ་ དེ་ཉིད་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་རྟག་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། ལྷ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་ལྷ་ཁོ་ནར་འགྱུར་ལ། དུད་འགྲོ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་དུད་འགྲོ་ཁོ་ནར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པས་བྱས་པའི་སྐྱེ་བ་དང་འགྲོ་བ་འཁྲུལ་པ་མེད་པར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། དེ་ནས་གང་ཁོ་ན་འཆི་བ་དེ་ཉིད་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་བརྗོད་པར་མི་ནུས་པས་དེའི་ཕྱིར་དེའི་འདྲ་བ་ཁོ་ནའོ། །

（自方）道：绝对相同。何故？如是，仅就生死两者而论，也非（解读为）「凡死为生」。[15]如果真是「凡死为生」，将有常法之过。[16]（因为，若尔则）凡天人唯是天人，凡畜生唯是畜生。（然）业与烦恼所成投生及其该道无有谬误，故（我）不许该（论——你的所言）。（你）不能说「凡死为生」，故为相同，除此无余。

འདི་ལ་གཞན་ཁོ་ན་འགག །གཞན་ཁོན་སྐྱེའོ་ཞེས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་མི་རིགས་ཏེ། གལ་ཏེ་ས་བོན་དང་མྱུ་གུ་གཉིས་གཞན་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་ན་དེ་གཉིས་ལ་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུའི་ཐ་སྙད་ཀྱང་མེད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་ཐ་སྙད་ཡོད་པས་དེའི་ཕྱིར་དེ་གཉིས་

---

15 自宗说，「先有灭、后有生」不应该解读为「先有此法的灭、后有此法的生」，所以不应解读为「凡死为生」（但凡何者死去，即是该者之生）。

16 天道众生的死去，不会带来天道众生的出生，果真如此的话，就会永远成为天道的众生。

གཞན་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ།

于此，（他方）道：唯遮他、唯生他。[17]（自方道：）此说不应理。若种子与幼苗两者是他性，因与果的词汇将不适用于此二之中。[18]然（该）词汇确实存在的缘故，彼二并非他性。

གཞན་ཡང་འདི་ན་སྣ་བ་པོ་དག་ས་བོན་བཏབ་ནས་བདག་གིས་ཤིང་ལྗོན་པ་འདི་བཙུགས། བདག་གིས་བུ་འདི་བསྐྱེད་དོ། ཤིང་ལྗོན་པ་འདི་ནི་བདག་གིའོ། །བུ་འདི་ནི་བདག་གིའོ་ཞེས་ཟེར་རོ། དེ་ལ་གལ་ཏེ་ས་བོན་དང་ཤིང་ལྗོན་པ་དང་བུ་དག་གཞན་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་ན་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་དེ་དག་མི་སྲིད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་སྲིད་པས་དེའི་ཕྱིར་ས་བོན་དང་མྱུ་གུ་གཉིས་གཞན་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་མི་ནུས་ཏེ། འོག་ནས་ཀྱང་། གཞན་ནི་གཞན་ལས་བརྟེན་ཏེ་གཞན། །གཞན་མེད་གཞན་ལས་གཞན་མི་འགྱུར། །གང་ལས་བརྟེན་ཏེ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་དེ་ལས་གཞན་མི་འཐད། །ཅེས་འབྱུང་ངོ་། །

于此，反驳（道）：（世间人在）种子播下后，说「我种此树」、「我生此」、「此树是我的」、「此儿是我的」。

（自方道：）种子、树木、孩子若成他性，世间将无该（法的）词汇；然而，（该词汇）存在的缘故，种子与幼苗两者不能诠释为他性。（《中论》的）后（品）亦（云）：「（14.5）异因异而异，无异异非异，举凡观待彼，彼此皆非异。」

---

17 「唯以自性而遮他性，唯以自性而生他性」为他宗。

18 种子与幼苗两者皆是自性别别、自性有的他性，将无观待作用，如何能有因果关联？既无因果关联，何来因果之说？

འདིར་སྨྲས་པ། དེ་ལྟ་ན་ཡང་ས་བོན་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་འགག་པར་འགྱུར་གྱིས་མེད་ན་མི་འགྱུར་བས་འདི་ཡང་སྐྱེ་བ་སྔ་ལ་འགག་པ་འཕྱི་བར་འགྱུར་རོ།

于此，（他方）道：虽是如此，只有种子存在才会坏灭；（种子）无则不灭，故此中也是先有生，后有灭。

བཤད་པ། འདི་ལྟར་ས་བོན་དེ་ལ་ཡང་ས་བོན་འགག་པ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་ཡོད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་མྱུ་གུ་ལས་ཀྱང་ཤིང་ལྗོན་པ་གཞན་མ་ཡིན་ལ་ཤིང་ལྗོན་པ་ལས་ཀྱང་ས་བོན་གཞན་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ས་བོན་འགག་པ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་ལས་མྱུ་གུ་སྐྱེ་ལ། ས་བོན་ཡང་ས་བོན་འགག་པ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་ལས་སྐྱེ་ཏེ། དེ་ལྟར་སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། ས་བོན་དཔེ་ནི་ཇི་ལྟ་བར། །དེ་ལ་ཐོག་མ་ཡོད་མ་ཡིན། །དེ་ལྟར་རྒྱུ་དང་མི་ལྡན་ལས། །སྐྱེ་བའང་སྲིད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་གཉིས་ལ་སྔ་ཕྱིའི་རྣམ་པར་བཞག་པ་མེད་པས་ཅིའི་ཕྱིར་འགག་པ་སྔར་བཀག་ལ་སྐྱེ་བ་ཕྱིས་བཀག་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ཀླན་ཀར་མི་རུང་ངོ་། དེ་གཉིས་ལ་སྔ་ཕྱིའི་རྣམ་པར་བཞག་པ་མེད་པ་དེ་ཉིད་རབ་ཏུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་སློབ་དཔོན་གྱིས་འདིར་འགག་པ་སྔར་གཟུང་བ་མཛད་ལ་སྐྱེ་བ་ཕྱིས་བཏགས་སོ།

（自方）道：种子之前也先有种子坏灭。何故？幼苗并非迥异于树木，树木也非迥异于幼苗，所以先有种子坏灭才有幼苗的生。[19]种子之前也先有种子坏灭。阿阇黎圣天亦云：「如见种有终，然彼非有始，如是因不具，故生亦不起。」[20]

---

19 有了树，才有树果及树的种子，再有树的幼苗，故说树苗与树无有迥异。因此，新的树种未生之前，先要有旧树种子的「灭过程」。

20 《四百论》8.25

此故，生灭两者不能安立先后的缘故，诤论「何故先遮灭，再遮生」实不应理。为能广示此二中无有先后，（龙树）阿阇黎于此（礼赞文中）先提及灭，后提及生，（做此）观察。

འདིར་སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བར་བརྗོད་པ་ཐ་སྙད་ཙམ་ཡིན་པ་དེ་ལྟར་རབ་ཏུ་སྟོན་ཅིག །

于此，（他方）道：首先[21]，请示「生」如何仅属名言？

བཤད་པ་ཏེ་（དང་）པོར་བསྟན་པར་བྱའོ། །

（自方）道：首先诠释（何为生义）。

བདག་ལས་མ་ཡིན་གཞན་ལས་མིན། །གཉིས་ལས་མ་ཡིན་རྒྱུ་མེད་མིན། །དངོས་པོ་གང་དག་གང་ན་ཡང་། །སྐྱེ་བ་ནམ་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན། །འདི་ལ་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་འགའ་ཞིག་སྐྱེ་བར་གྱུར་ན། དངོས་པོ་དེའི་སྐྱེ་བ་དེ་བདག་ལས་ལམ། གཞན་ལས་སམ། བདག་དང་གཞན་གཉིས་ལས་སམ། རྒྱུ་མེད་པ་ལས་འགྱུར་གྲང་ན། བརྟགས་ནས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ལས་མི་འཐད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། བདག་ལས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་བདག་ཉིད་ལས་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ །དེ་ལ་རེ་ཞིག་དངོས་པོ་རྣམས་བདག་གི་བདག་ཉིད་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། དེ་དག་གི་སྐྱེ་བ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། སྐྱེ་བ་ཐུག་པ་མེད་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་དངོས་པོ་བདག་གི་བདག་ཉིད་དུ་ཡོད་པ་རྣམས་ལ་ཡང་སྐྱེ་བ་དགོས་པ་མེད་དོ། གལ་ཏེ་ཡོད་ཀྱང་ཡང་སྐྱེ་ན་ནམ་ཡང་མི་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་བར་དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། དེའི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་དངོས་པོ་རྣམས་བདག་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དོ།

（《中论》云：）

---

21 此论常用「首先」一词。该词可以解读为，先说、先破除、先安立，以及两个选项当中，先释初者等不同涵义。读者应根据前后文了知其义。

1.1 非自非从他，非共非无因，事物何时处，其生终非有。

于此，某事物生时，该事物之生是由自、由他、由自他两者，或是由无因？观察后，（上述）一切行相[22]皆不成立。为何？言「由自」与言「由己性」是同义词。

首先，事物等不从自身的己性而生，（否则）该生应成[23]无义故，（该）生应成无穷无尽故。如是，存在于自己的己性之事物等无须再生。若已有（事物）仍会再生，应永远（复）生，然（我）不许（该义）。此故，首先（确认）诸事物非由自生。

གཞན་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། བདག་དང་གཞན་གཉིས་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། གཉི་གའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །རྒྱུ་མེད་པ་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། རྟག་ཏུ་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། རྩོམ་པ་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་དངོས་པོ་སྐྱེ་བ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མི་འཐད་པས་དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་མེད་པས་སྐྱེ་བར་བརྗོད་པ་ནི་ཐ་སྙད་ཙམ་ཡིན་ནོ། །

（事物）亦不从他生。何故？所有（事物）应从一切而生故；亦不从自他两者生，应成两过故；亦不从无因生，所有（事物）应永远从一切而生故，一切努力应成无意义故。如是，（以上述）一切行相不能成

22 一切行相乃直译，意指从全面的角度。

23 「应成」顾名思义，指的是「应该成为」，该词在这部论中时常使用。佛护论师以「应成」的推理逻辑而破他宗，故有后来的「应成派」。

立事物之生，故无有生，言「生」仅为名言。

སྨྲས་པ། དངོས་པོ་རྣམས་བདག་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། འདི་ལྟར་མྱུ་གུ་དེ་ཉིད་ལས་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་ཞེས་བཤད་པ་གང་ཡིན་པ་དང་། བདག་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་ན་བདག་དང་གཞན་གཉིས་ལས་སྐྱེ་བ་དེ་ཡང་མི་རིགས་ཏེ། ཕྱོགས་གཅིག་ཉམས་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། འདི་ལྟར་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་སྐྱེའོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཕྱོགས་དེ་ནི་ཐ་ཚད་ཡིན་པས་དེ་དག་ནི་རེ་ཞིག་ཁས་མི་ལེན་ཏོ། །

（自方）道：事物等非从自己而生，如前已说幼苗如何从该性产生。若无自生，从自他二者而生亦不应理，一方失坏故。[24]首先，言「无因而生」为信口开河，不被承许。

དངོས་རྣམས་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཁོ་ནའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ངེས་པར་གཟུང་སྟེ་བཤད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་སྨྲ་བར་བྱ་སྟེ། རྐྱེན་རྣམས་བཞི་སྟེ་རྒྱུ་དང་ནི། །དམིགས་པ་དང་ནི་དེ་མ་ཐག །བདག་པོ་ཡང་ནི་དེ་བཞིན་ཏེ། །རྐྱེན་ལྔ་པ་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། །ལྔ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བས་ནི་སློབ་དཔོན་ཁ་ཅིག་གིས་རྐྱེན་བཞི་པོ་འདི་ལས་གཞན་གང་དག་ཐ་སྙད་དུ་བརྗོད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་རྐྱེན་བཞི་པོ་འདི་དག་ཏུ་འདུས་སོ། །ཞེས་ངེས་པར་འཛིན་པར་བྱེད་དོ། །དེ་རབ་ཏུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་རྒྱུ་ལ་སོགས་པ་རྐྱེན་བཞི་པོ་དེ་དག་དངོས་པོ་རྣམས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་རྐྱེན་བཞི་པོ་གཞན་དུ་གྱུར་པ་དེ་དག་ལས་དངོས་པོ་རྣམས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཁོ་ནའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་བཟང་པོ་མ་ཡིན་ནོ། །

将释诸法绝对不从他生，此理决定，亦当说明。（《中论》云：）

1.2 四缘即如是，[25]因缘所缘缘，等无间增上，无有第五缘。

---

24 自生便是自他两者而生的「一方」，此理被正理所损害，故做此说。

25 有关1.2.a，对勘本版的藏译中论为：།རྐྱེན་རྣམ་བཞི་སྟེ་རྒྱུ་དང་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参

因言「无有第五缘」，有些阿阇黎说：「迥异于此四缘的所有名言所释，皆被此等四缘所摄」，做此决定。为广示该义，（承许）因等四缘生起诸事物。（他方认为）由相异[26]四缘生起诸事物故，事物绝无从他而生之论并非善说。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱིས་རྒྱུ་ལ་སོགས་པ་རྐྱེན་བཞི་པོ་གང་དག་གཞན་ཡིན་པར་ཐ་སྙད་བཏགས་པ་དེ་དག་དངོས་པོ་རྣམས་ལས་གཞན་ཡིན་པར་གྱུར་ན་ནི་དངོས་པོ་རྣམས་གཞན་ལས་སྐྱེ་བར་ཡང་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། དེ་དག་ནི་གཞན་ཡིན་པར་མི་འཐད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི། །རྐྱེན་ལ་སོགས་ལ་ཡོད་མ་ཡིན། །བདག་གི་དངོས་པོ་ཡོད་མིན་ན། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡོད་མ་ཡིན། །

（自方）道：如果你认为，因等四缘于名言中施设为他——迥异于（其果）事物等，故诸事物由他而生。（然）不能成立彼等（——四缘——）为他。为何？（如《中论》云：）

1.3 如诸法自性，不在于缘等，若无自事物，他事物亦无。[27]

འདི་ལ་དངོས་པོ་ཡོད་པ་རྣམས་གཅིག་ལ་གཅིག་ལྟོས་ནས་གཞན་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་ནི་དཔེར་ན་ཙཻ་ཏྲ་ལས་གྱུབ་ཏ་གཞན་དུ་འགྱུར་

考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 3。

26 因四缘与果事物迥异的缘故，此称「相异四缘」。

27 有关1.3.d，对勘本版的藏译中论为：།གཞན་དངོས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 3。

ལ། གུབ་ཏ་ལས་ཀྱང་ཙཻ་ཏྲ་གཞན་འགྱུར་བ་ལྟ་བུ་ཡིན་ན། གནས་སྐབས་གང་ན་ས་བོན་ལ་སོགས་རྐྱེན་རྣམས་ཡོད་པའི་གནས་སྐབས་དེ་ན་མྱུ་གུ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་རྣམས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་རྒྱུ་ལ་སོགས་པ་རྐྱེན་རྣམས་ཡོད་པ་ན་མྱུ་གུ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། དེ་རྣམས་ཀྱི་བདག་གི་དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་རྒྱུ་ལ་སོགས་པ་དག་ཇི་ལྟར་གཞན་དུ་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་རྒྱུ་ལ་སོགས་པ་རྐྱེན་རྣམས་མྱུ་གུ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་རྣམས་ལས་གཞན་ཉིད་ཡིན་པར་མི་འཐད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་མེད་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་གཞན་ལས་སྐྱེའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །རྐྱེན་ལ་སོགས་ལ། ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་པ་ནི་གཞན་གྱི་གཞུང་ལུགས་ཀྱང་ངེས་པར་གཟུང་བའི་ཕྱིར་ཏེ། ངེས་ན་གཞན་གྱི་གཞུང་ལུགས་དག་ལ་ཡང་དངོས་པོ་རྣམས་སྐྱེ་བ་མི་འཐད་པར་རབ་ཏུ་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །

于此，存在的事物一者观待另一者而成为相异性。例如，杰达迥异于古达，古达迥异于杰达。[28]

何时存在种子等诸缘，尔时并无幼苗等事物。因此，因等诸缘存在时，并无幼苗等诸事物之自性。若彼（幼苗）等无自己的事物，[29]因等如何成为他？[30]因此，（说）因等诸缘迥异于幼苗等诸事物，实不应理。

因为绝无他事物，（故）不能成立诸事物由他生。言「（不在于）缘等」亦为针对他宗而说。因此，他宗（许）生起诸事物（之论述）亦不应理，（做此）广说。

28 杰达与古达皆为人名。

29 「自己的事物」谓「自己的自性」。

30 无自何有他？

འདིར་སྨྲས་པ། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྐྱེན་རྣམས་ཡོད་ན་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་ནམ།

于此，（他方）道：若有色等诸缘，为何别识[31]并非生（法）？

བཤད་པ། མ་ཡིན་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་འདི་བརྟག་པར་བྱའོ། །ཁྱོད་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མ་སྐྱེས་པ་རྐྱེན་གཞན་དུ་གྱུར་པ་དག་ལས་སྐྱེ་བར་འདོད་ན། རྣམ་པར་ཤེས་པ་མ་སྐྱེས་པ་ལ་བདག་གི་དངོས་པོ་ག་ལ་ཡོད། བདག་གི་དངོས་པོ་མེད་ན་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡང་ག་ལ་ཡོད། གཞན་གྱི་དངོས་པོ་མེད་ན་དེ་མྱུ་གུ་ལ་སོགས་པ་དང་མཚུངས་པ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：非也，（今）观察此（义——）事物之生。

虽然你承许未生别识借由他缘而生，但别识既然不生，岂有自事物？若无自事物，何来他事物？既无他事物，幼苗等（应）相同。

ཡང་ན་འདི་ནི་དོན་གཞན་ཡིན་ཏེ། དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི་རྐྱེན་རྣམས་ལ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན། གཉི་ག་ལ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྐྱེ་བའི་རྐྱེན་དུ་ བརྟག་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་རྐྱེན་རྣམས་ལ་འདམ། རྐྱེན་རྣམས་ལས་གཞན་པ་ལ་འདམ། གཉི་ག་ལ་ཡོད་པར་གྱུར་ན། ཡོད་པ་ལ་སྐྱེ་བ་ཅི་ཞིག་བྱ་སྟེ། དངོས་པོ་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་པ་རྣམས་ལ་ཡང་སྐྱེ་བར་བརྟག་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། ཡོད་པ་ལ་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་ཅི་ཞིག་སྟེ། རྐྱེན་དུ་བརྟག་པ་ཡང་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན། དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི། རྐྱེན་ལ་སོགས་ལ་ཡོད་

31 རྣམ་པར་ཤེས་པ།译为「别识」，别识与心王同义。识（ཤེས་པ།）与别识（རྣམ་པར་ཤེས་པ།）不同。前者较大，后者较小。前者含括心所及心王，后者与心王同义。同理，执色眼识与执色眼别识亦不相同，前者包括心所，后者仅是心王。别识的「别」译词源于梵文的前加字vi字，谓区别、分别。然而，就以一般而言，像藏文的前加字རྣམ་པར།不会附加其他意思般，梵文的前加字vi字也不会附加其他意思，这也是为何许多译师们不会将「识」与「别识」做出区别。可参考《佛法科学总集·下册》，58页，注释2。

མ་ཡིན། །གང་རྐྱེན་ལ་སོགས་པ་ལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ནི་བདག་གི་དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་སྟེ། དེ་དག་ལས་གཞན་དུ་ཡོངས་སུ་བརྟག་ཏུ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །བདག་གི་དངོས་པོ་ཡོད་མིན་ན། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡོད་མ་ཡིན། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་མེད་ན་སུ་ཞིག་དངོས་པོ་རྣམས་གཞན་ལས་སྐྱེ་བའོ་ཞེས་སྨྲ་བར་རིགས།

或（观）他义，即诸事物自性不在诸缘中，也不在两者之间。[32]为何？（若尔，）生缘的观察将成无义之过。若诸法自性已存在于诸缘中、诸缘相异者中，以及两者中，既然已有，生有何用？（你既已承许）诸事物以自性存在，（对你而言，）生的观察应成无义。既然已有，缘有何用？缘的观察应成无义。

此故，（《中论》云：）「（1.3.ab）如诸法自性，不在于缘等。」凡于缘等不在者，皆是于自事物中的不在者，除此外，并无周遍之观。[33]（《中论》云：）「（1.3.cd）若无自事物，他事物亦无。」若他事物也不存在，谁能将「诸事物从他生」之说合理化？

འདིར་སྨྲས་པ། དངོས་པོ་རྣམས་བདག་དང་གཞན་ལ་སོགས་པ་ལས་སྐྱེའོ་ཞེས་བྱ་བ་འདིས་ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ཅི་བྱ་སྟེ། འདི་ལྟར་མིག་ལ་སོགས་པ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བར་བྱ་བའི་རྐྱེན་ཡིན་ནོ། །དེ་ཡང་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདིར་ལ་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་ནི་སྐྱེད་པ་དང་སྐྱེ་བ་དང་འབྱུང་བ་སྟེ་གཙོ་ཆེར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་འཇུག་གོ །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ནི་སྐྱེ་བ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལྟར་མིག་ལ་སོགས་པ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པ

32　「两者」谓缘及非缘两者。

33　「并无周遍之观」谓全方位的正确观是不存在的，意味着没有其他的可能性。

སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་དེ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྐྱེན་ཡིན་ནོ། །དཔེར་ན་བཙོ་བའི་བྱ་བ་ནི་འཚེད་པ་དང་བཙེད་པ་སྟེ་གཙོ་ཆེར་འབྲས་ཆན་ལ་འཇུག་ཅིང་། འབྲས་ཆན་ནི་བཙོ་བ་ཡིན་ལ། མི་དང་སྣོད་དང་ཆུ་དང་མེ་དང་ཐབ་ལ་སོགས་པ་རང་རང་གི་བྱ་བ་བྱེད་པ་དག་ནི་བཙོ་བའི་བྱ་བ་དེ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པའི་རྐྱེན་དག་ཡིན་པར་མཐོང་བ་བཞིན་ནོ། །

于此，（他方）道：诸事物从自他而生与否的言论对我又有何用？（反正真相是：）眼等为别识之生缘。为何？生的作用有正生、将生，以及已生；（生者）主要指向别识，别识为生。眼等为产生别识作用的能成者，正因为是能成者，故为缘。譬如，「煮」谓烹、煮，主要指向熟米；熟米已被烹煮。人、锅、水、火及炉等各别作用皆为烹煮缘的能成者，（该现象）被眼所亲见。

འདིར་བཤད་པ། བྱ་བ་རྐྱེན་དང་ལྡན་མ་ཡིན།

于此，（自方道，《中论》）云：

1.4.a 作用不具缘，

འདི་ལ་ཁྱེད་ན་རེ་མིག་ལ་སོགས་པ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་རྐྱེན་ཡིན་ལ། དེ་ཉིད་ཀྱང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་འཇུག་གོ་ཞེས་ཟེར་བ་ནི་བྱ་བ་བརྟགས་ན་མི་འཐད་པས་མིག་ལ་སོགས་པ་དག་དེ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་ཡིན་པར་ག་ལ་འགྱུར།

于此，你说：眼等协助别识的生起作用，故为别识之缘，即是所谓

的「指向别识」[34]，做此观察，（然而此观）实不应理。眼等如何协助别识？

གལ་ཏེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར་བཤད་པ་འདི་ལ་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མ་སྐྱེས་པའམ་སྐྱེས་པ་ལ་འཇུག་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ་རེ་ཞིག་མ་སྐྱེས་པ་ལ་ནི་མི་འཇུག་སྟེ། གནས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདིར་ལྟར་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་གནས་ལ་འཇུག་གི གནས་མེད་པ་ལ་མི་འཇུག་པས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མ་སྐྱེས་པ་དེ་ཡང་མེད་པ་ཡིན་ལ། དེ་མེད་ན་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་དེ་ལ་གནས་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེས་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་མི་འཇུག་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་སྐྱེས་ཟིན་པ་ལ་ནི་ཡང་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། །

（自方道：）所谓的「生起作用」是针对未生的别识还是已生的别识？首先，不应针对未生，不存在故。生起作用只会针对存在的别识，不会针对不存在者。未生别识既然不生、没有的话，又怎么会有生起作用？

生起作用也不会针对已生别识。为什么？因为别识已经生起的缘故。已生则不需再生！

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བཞིན་པ་ལ་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་ཡོད་པར་སེམས་ན།

（他方）想：正在生起的别识具有生起的作用。

དེ་ཡང་མི་རུང་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྐྱེས་པ་དང་མ་སྐྱེས་པ་མ་གཏོགས་པར་སྐྱེ་བཞིན་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། སྐྱེ་བ་དང་མ་སྐྱེས་

34 上一段中提及「（生者）主要指向别识，别识为生。」这里针对「指向别识」的内容做讲解。

པ་གཉིས་ལ་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་མི་འཇུག་པར་ནི་བསྟན་ཟིན་པས་དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་མེད་དོ། །འདིས་བཙོ་བའི་བྱ་བ་ཡང་བསལ་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་བྱ་བ་རྐྱེན་དང་ལྡན་པ་མི་འཐད་དོ།

（自方道：）不应理。为何？因为除了已经生起及尚未生起外，没有正在生起。前文已说，已经生起及尚未生起两者（皆无生起作用），故生起作用并不存在。烹煮作用亦可依此（理）破除。此故，作用具缘不应理。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་རྐྱེན་དང་མི་ལྡན་པའི་བྱ་བ་ཡོད་པར་སེམས་ན།

于该义，（他方）想：存在不具缘的作用。

ༀབཤད་པ། རྐྱེན་དང་མི་ལྡན་བྱ་བ་མེད། །འདི་ལྟར་རྐྱེན་དང་མི་ལྡན་པའི་བྱ་བ་མེད་དོ། །གལ་ཏེ་ཡོད་པར་གྱུར་ན་རྟག་ཏུ་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་རྩོམ་པ་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། དེའི་ཕྱིར་རྐྱེན་དང་མི་ལྡན་པའི་བྱ་བ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

（《中论》）云：

1.4.b 无缘无作用，

如是，没有不具缘的作用。若有，所有（事物）应永远从一切而生。若是如此，一切努力将无意义，故不许该义。因此，不具缘的作用也不应理。

འདིར་སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་རྐྱེན་རྣམས་ནི་ཡོད་དོ། དེ་དག་ཡོད་པས་དངོས་པོ་འགྲུབ་པོ། དེ་གྲུབ་པས་སྐྱེ་བ་འགྲུབ་པོ། །

于此，（他方）道：首先，缘等存在；彼等有故，事物可被安立；安立彼故，生起可被安立。

བཤད་པ། བྱ་བ་མི་ལྡན་རྐྱེན་མ་ཡིན། །གང་དག་ལ་བྱ་བ་མེད་པ་དེ་དག་ནི་རྐྱེན་མ་ཡིན་ནོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། མིག་ལ་སོགས་པ་ནི་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པས་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་རྐྱེན་དུ་འགྱུར་ན། སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་པར་ནི་སྔར་རབ་ཏུ་བསྟན་ཟིན་ཏོ། །དེ་མེད་པའི་ཕྱིར་དེ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། དེ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་མེད་པ་ཕྱིར་མིག་ལ་སོགས་པ་སྐྱེ་བར་བྱ་བའི་རྐྱེན་མ་ཡིན་ནོ། །སྐྱེ་བར་བྱ་བའི་རྐྱེན་མ་ཡིན་ན་ཇི་ལྟར་རྐྱེན་དུ་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྐྱེན་དུ་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། དེ་ལྟར་ཡང་མི་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་བྱ་བ་དང་མི་ལྡན་པ་རྣམས་རྐྱེན་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方道，《中论》）云：

1.4.c 无作用非缘，

无作用者皆非为缘。为何？（虽然你许）眼等协助（别识的）生起作用，故为别识之缘，然如前广示，生起的作用实不应理。因无有故，如何协助？无协助故，眼等不成生起（别识）之缘。既然不是生起之缘，如何成为缘？如果是（缘），所有（事物）应成一切之缘。若如此，所有（事物）应从一切而生，然非如此，故不具作用者并非是缘。

སྨྲས་པ། ཅི་ཁོ་བོ་རྐྱེན་རྣམས་བྱ་བ་དང་མི་ལྡན་ནོ་ཞེས་སྨྲའམ། འདི་ལྟར་རྐྱེན་རྣམས་ནི་བྱ་བ་དང་ལྡན་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：凭什么（你指责）我（会认同）「缘等不具作用」？如是，缘等绝对具有作用。

བཤད་པ། བྱ་བ་ལྡན་ནམ་འོན་ཏེ་ན[35]མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བའི་སྐབས་དེ་དང་སྦྱར་ཏེ་རྐྱེན་རྣམས་བྱ་བ་དང་ལྡན་པ་མ་ཡིན་ནོ། །བྱ་བ་རྐྱེན་དང་ལྡན་པ་མ་ཡིན་པ་དང་རྐྱེན་དང་མི་ལྡན་པ་མེད་པ་དེ་ནི་སྔར་ཏུ་བསྟན་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །བྱ་བ་མེད་ན་ཇི་ལྟར་རྐྱེན་རྣམས་བྱ་བ་དང་ལྡན་པར་འགྱུར། དེ་ལྟར་ན་གང་གི་ཕྱིར་བྱ་བ་དང་མི་ལྡན་པའི་རྐྱེན་ཀྱང་མི་འཐད་ལ། བྱ་བ་དང་ལྡན་པ་ཡང་མེད་པས་དེའི་ཕྱིར་རྐྱེན་དུ་རྣམ་པར་བརྟག་པ་ནི་དོན་མེད་པ་ཉིད་དོ། །

（自方道，《中论》云：）

1.4.d 然非具作用。[36]

此说：「岂具作用？然而不具。」做此结合，故缘等不具作用。如前已述，作用并非具缘，也非不具缘，仅此而已[37]。若无作用，缘等如何具足作用？此故，不成立不具作用之缘，亦不成立具有作用（之缘）

---

35 对勘本版虽未多加注解，但ནམ། 应该是错字，故将其改为ནམ་ 二字。

36 根据四百论所引用的中论偈颂文，此句应为「岂具作用？然而何时？（བྱ་བ་ལྡན་ནམ་འོན་ཏེ་ནམ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བའི་སྐབས་དེ་དང་སྦྱར་ཏེ།）」。但藏译中论本文应直译为「具作用然而（བྱ་བ་ལྡན་ཡོད་འོན་ཏེ་ན།）」；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 4。根据月称菩萨的《显句论》（又称《明显句论》），此句应为「然非具作用（བྱ་བ་ལྡན་ཡོད་འོན་ཏེ་ན། །མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྐབས་དང་སྦྱར་རོ།）」；可参考Candrakīrti. *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 69。根据汉文语法，「然而」二字不能作为此偈之末，故以《显句论》的解释作为此句的依据。

37 佛护论师常在解释了某个段落后，采用「仅是」一词，在此译为「仅此而已」。意思是，这段话除了该义之外，不应有其他的解读，「只能够是这样」的意思。

，[38]故观缘相无义。

འདིར་སྨྲས་པ། ཅིའི་རྐྱེན་རྣམས་བྱ་བ་དང་མི་ལྡན་ནོ་ཞེའམ། བྱ་བ་དང་ལྡན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་མི་དགོས་པ་བསམ་པ་འདྲིས་ཅི་བྱ། གང་གི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་རྒྱུ་ལ་སོགས་པའི་རྐྱེན་བཞི་པོ་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་དངོས་པོ་རྣམས་སྐྱེ་བས་དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་དངོས་པོའི་རྐྱེན་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方）道：为何（你）认为不一定要说：「缘等（定是）不具作用或具作用（二者之一）」？一切行相皆待因等四缘而生起事物，所以彼等（因缘）是事物之缘。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་ནམ་མཁའ་ལ་ཁུ་ཚུར་དག་གིས་བརྡེག་གམ། གང་གི་ཚེ་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་མེད་པ་ཁོ་ན་སྔར་བསྟན་པ་དེ་མེད་པའི་ཕྱིར་རྐྱེན་རྣམས་མི་འཐད་དོ་ཞེས་སྔར་བསྟན་པའི་ཚེ་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་དངོས་པོ་རྣམས་སྐྱེ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་སྣ་བར་འཐད།

（自方）道：你为何拳打虚空？[39]前已述生的作用并不存在，不存在故，不能成立缘等。此故[40]，又怎么成立「事物皆生」的论述？

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་དག་ལ་བརྟེན་སྐྱེ་བས་ན། །དེ་ཕྱིར་འདི་དག་རྐྱེན་ཞེས་གྲགས། །ཇི་སྲིད་མི་སྐྱེ་དེ་སྲིད་དུ། །འདི་དག་རྐྱེན་མིན་ཇི་ལྟར་མིན། །

此外，（《中论》）亦云：

---

38 应将此文句解读为「亦不成立具有自性的作用（之缘）」。

39 意指不可能发生的事，因为无为虚空不可能被拳所击。

40 因为缘等不能被成立，诸事物的生也不能被安立。

1.5 待彼缘生故，彼等说为缘；[41]乃至未生前，岂不名非缘？

གལ་ཏེ་འདི་དག་ལ་བརྟེན་ནས་སྐྱེ་བས་རྐྱེན་ཡིན་ནོ་ཞེས་དེ་ལྟར་རྟོག་ན།

（他方）认为：依赖彼等而生的缘故，（彼等）是缘。

ཇི་སྲིད་དུ་མི་སྐྱེ་བ་དེ་སྲིད་དུ་རྐྱེན་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་མི་བརྟག

（自方）：为何（你）不观（此）语——「何时（果）未生，尔时非为缘。」

ཅི་སྟེ་སྔར་རྐྱེན་དུ་མ་གྱུར་པ་ཕྱིས་རྐྱེན་དུ་འགྱུར་བར་སེམས་ན།

若（他方）认为：之前非为缘，之后是缘。

དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྐྱེན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །

（自方道：）此不应理。为何？应成一切缘，故不许彼说。

ཅི་སྟེ་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་དག་ཀྱང་གཞན་འགའ་ཞིག་ལ་ལྟོས་ནས་རྐྱེན་དུ་འགྱུར་ཏེ། དེས་ན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྐྱེན་དུ་ཐམས་ཅད་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་བར་སེམས་ན།

若（他方道：）非缘者等亦观待他法而成为缘，故非一切（事物）应成一切缘。

དེ་ལ་ཡང་དེ་ཉིད་དོ། །གང་ཡང་རུང་བ་ལ་ལྟོས་ནས་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་ཡང་རྐྱེན་ཉིད་དུ་འགྱུར་ན། རྐྱེན་ཉིད་དེ་ལ་ཡང་རྐྱེན་ཡོད་པར་འགྱུར་ཞིང་། དེ་ལ་ཡང་དེ་ལྟར་བསམ་དགོས་སོ། །ཐུག་པ་མེད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཡང་འགྱུར་ro། །

41 有关1.5.b，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ཕྱིར་འདི་དག་རྐྱེན་ཅེས་གྲག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 4。

（自方道：）此（说）仍有彼（过）。应如是思惟：若观待某法可令非缘为缘，该缘也有其缘，将成无穷无尽之过。

གལ་ཏེ་གཞན་ཡང་གཞན་འགའ་ཞིག་ལ་ལྟོས་ནས་རྐྱེན་དེ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ན། དེ་ཡང་གཞན་ལ་ལྟོས་ལ་དེ་ཡང་གཞན་ལ་ལྟོས་པས་ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། དེའི་ཕྱིར་རྐྱེན་རྣམས་མི་འཐད་པ་ཁོ་ནའོ།

若他者亦观待他法而成为缘，该缘又观待他者，彼法又观待他者的缘故，应成无穷无尽。（我）亦不许彼说。此故，绝对不能成立缘等。

ཡང་གཞན་ཡང་། མེད་དམ་ཡོད་པའི་དོན་ལ་ཡང་། །རྐྱེན་ནི་རུང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །མེད་ན་གང་གི་རྐྱེན་དུ་འགྱུར། །ཡོད་ན་རྐྱེན་གྱིས་ཅི་ཞིག་བྱ། །

（《中论》）亦云：

1.6 无义或有义，彼缘不应理。[42]无故为何缘？有故何用缘？

འདི་ལ་བརྟེན་ནས་འདི་སྐྱེའོ་ཞེས་པའི་འབྲེལ་པ་འདིས་དོན་འདིའི་རྐྱེན་འདིའོ་ཞེས་ཟེར་ན།

若（他方）道：由此而生此的相属[43]（证明）此是此之缘。

འདིའོ་འདིའོ་ཞེས་བྱ་བའི་འབྲེལ་པ་དེ་ཡང་དོན་མེད་པའམ་ཡོད་པའི་རྐྱེན་ཉིད་དུ་བརྟག་གྲང་ན། དོན་མེད་པ་དང་ཡོད་པའི་རྐྱེན་འདིའོ་ཞེས་བྱ་བར་མི་རུང་ངོ་། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། མེད་ན་གང་གི་རྐྱེན་དུ་འགྱུར། །ཡོད་ན་རྐྱེན་གྱིས་ཅི་ཞིག་བྱ། །དངོས་པོ་མེད་པའི་རྐྱེན་

---

42 有关1.6.b，对勘本版的藏译中论为：།རྐྱེན་ནི་རུང་བ་མ་ཡིན་ཏེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 4。

43 相属乃关联。

དུ་བརྟགས་ན་རྐྱེན་འདི་གང་གི་ཞེས་ཟེར་བ་ལ་ཇི་སྐད་བརྗོད་པར་བྱ། འདི་ལྟར་སྣམ་བུ་མེད་པའི་རྐྱེན་རྒྱ་སྤུན་དག་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པར་མི་རིགས་སོ། །

（自方）问：由此而生此的相属（证明）无义之缘[44]，或是有义之缘？无义之缘为此、有义之缘为此，皆不应理。为何？

（如《中论》云：）「（1.6.cd）无故为何缘？有故何用缘？」观察无义之缘时，问是何者的缘，应如何解？若说毛线是无氆氇的缘，实不应理。

སྨྲས་པ། རྒྱ་སྤུན་དག་ལས་སྣམ་བུ་འབྱུང་བས་ཕྱིས་འབྱུང་བའི་ཚུལ་གྱིས་རྒྱ་སྤུན་དག་སྣམ་བུའི་རྐྱེན་ཡིན་པར་བསྟན་དུ་རུང་ངོ་། །

（他方）道：氆氇由毛线所生。因为（氆氇在毛线之）后产生的缘故，「毛线是氆氇之缘」的论述是合理的。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་བུ་མ་འབྱུང་བའི་ནོར་གྱིས་བུའི་མ་ཁ་དྲངས་པར་འདོད་དམ། དངོས་པོ་མེད་པའི་རྐྱེན་མི་འཐད་དོ་ཞེས་སྨྲས་ཏེ། རྐྱེན་མི་འཐད་པས་དངོས་པོ་སྐྱེ་བ་བཀག་བཞིན་དུ་ཁྱོད་མ་འོངས་པའི་དངོས་པོ་སྐྱེ་བས་རྐྱེན་ཉིད་དུ་བསྒྲུབ་པར་འདོད་དོ། །

（自方）道：莫非你要说，用尚未诞生孩子的财富来照顾孩子的母亲？

（某法）是无事物之缘（的说法）不应理，所以缘不被成立。明明

44 在此的有义与有同义，无义与无同义。

事物之生被（理）所破斥，你（却）因未来事物生起的缘故，承许缘可成立。

གང་གི་ཚེ་གང་དུ་དུས་ལ་ལར་ཡང་། དངོས་པོ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ལ། །མེད་ན་གང་གི་རྐྱེན་དུ་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཉེ་བར་གནས་པ་དེའི་ཚེ་དངོས་པོ་ཕྱིས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ལ་ལྟོས་ནས་ཁྱེད་ཀྱི་རྐྱེན་འགྲུབ་པར་འགྱུར་བ་གང་ལ་ཡོད། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ནི་མི་རུང་ངོ་། །

正所谓「无论何时处，于无生事物，（1.6.c）无故为何缘？」此（缘）趋近时，事物随后生起。就以该（观点）而言，你所成立的缘于何处存在？所以你的说法错误。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་ཡོད་པའི་རྐྱེན་དུ་འགྱུར་སེམས་ན།

若（他方）认为：是有（义）之缘。[45]

བཤད་པ། ཡོད་ན་རྐྱེན་གྱིས་ཅི་ཞིག་བྱ། །དངོས་པོ་ཡོད་པ་ལ་རྐྱེན་མི་འཐད་དོ། འདི་ལྟར་ཡོད་པ་ལ་ཡང་རྐྱེན་གྱིས་ཅི་ཞིག་བྱ་སྟེ། སྣམ་བུ་གྲུབ་ཅིང་ཡོད་པའི་རྐྱེན་རྒྱུ་སྤུན་དག་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བསྟན་པར་མི་རིགས་སོ།

（自方）道：「（1.6.d）有故何用缘？」有事物之缘实不应理。如是，既已存在，缘又何用？指毛线是氆氇存在之缘，实不应理。

སྨྲས་པ། ཁོ་བོ་སྐྱེས་པ་ལ་ཡང་རྐྱེན་གྱི་བྱ་བ་ཡོད་དོ་ཞེས་མི་སྨྲ་སྟེ་འོན་ཀྱང་སྣམ་བུ་ཡོད་པའི་རྐྱེན་རྒྱུ་སྤུན་ཡིན་པར་ཐ་སྙད་འདོགས་པར་བྱེད་པས་སྣམ་བུ་དེའི་རྐྱེན་རྒྱུ་སྤུན་དག་ཡིན་ནོ།

---

45 对方之所以这么回复是因为上述提及了「试问：『由此而生此』之相属（证明）无义之缘，或是有义之缘？」

（他方）道：我不说已生者也有缘的作用，但名言施设毛线是氆氇存在之缘，此故，毛线实属氆氇之缘。

སྨྲས་པ། ཅི་ཁྱོད་རང་གི་ཆུང་མ་མ་བླངས་པར་བུའི་ཆུང་མ་བླང་བར་སེམས་སམ། དངོས་པོ་ཡོད་པ་སྐྱེ་བའི་རྐྱེན་མི་འཐད་པས་དངོས་པོ་སྐྱེ་བ་བཀག་བཞིན་དུ་ཁྱོད་སྣམ་བུ་སྐྱེས་པའི་རྐྱེན་སྟོན་པར་བྱེད་འདོད་ཀྱི། །འོ་ན་ནི་དངོས་པོ་སྐྱེ་བ་སྒྲུབ་པའི་ཕྱིར་ཇི་སྐྱིམས་ཤིག་དང་དེའི་འོག་ཏུ་འདིའི་རྐྱེན་འདིའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་འཐད་པར་འགྱུར་རོ། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ཡང་གྱི་ནའོ། །

（自方）道：你尚未娶妻却想（先）认[46]孩子的媳妇？

事物存在之缘不合理故，明明正在遮挡事物之生，你却想说氆氇生起之缘。（你）致力成立事物之生，次合理化「此是此之缘」，彼皆错误。

འདིར་སྨྲས་པ། འདི་ལ་དངོས་པོ་རྣམས་ནི་མཚན་ཉིད་ལ་འགྲུབ་ལ། རྒྱུ་ནི་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པའོ། །ཞེས་རྒྱུའི་མཚན་ཉིད་ཀྱང་བསྟན་པས་དེ་ལྟར་མཚན་ཉིད་ཡོད་པའི་རྒྱུ་ཡོད་དེ།

于此，（他方）道：事物等具有性相[47]「能成是因」，此说因之性相，故有具性相之因。

སྨྲས་པ། གང་ཚེ་ཆོས་ནི་ཡོད་པ་དང་། །མེད་དང་ཡོད་མེད་མི་འགྲུབ་པས། །ཇི་ལྟར་སྒྲུབ་བྱེད་རྒྱུ་ཞེས་བྱ། དེ་ལྟར་ཡིན་ན་མི་རིགས་སོ། །

（自方道，《中论》）云：

46 直接翻译是「领」字。谓自身尚未结婚之前，居然想帮未出生的儿子领儿媳妇。

47 性相、名相，以及事例。譬如，无常为名相，刹那性为性相或定义，瓶子为事例。

1.7 诸法皆非有，非无非有无，「能成」何称因？如是不应理。[48]

འདི་ལ་ཆོས་གང་རྒྱུས་སྒྲུབ་པར་བྱུར་ན་དེ་ཡོད་པའམ་མེད་པའམ་ཡོད་མེད་ཅིག་སྒྲུབ་པར་འགྱུར་གྲང་ན།

于此，（他方道：）某法由因所成，故有、无，或有无（皆应）成立。

རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མི་འཐད་དོ། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་ཡོད་པ་ནི་སྒྲུབ་པར་མི་བྱེད་དེ། སྐྱེས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་སྐྱེས་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བས་ཅི་བྱ་སྟེ། ཅི་སྟེ་ཡོད་ཀྱང་ཡང་སྐྱེ་བ་ནི་ནམ་ཡང་མི་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །རྒྱུར་བསྟན་དུ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་ཡོད་པ་ལ་རྒྱུས་ཅི་བྱ། འདི་ལྟར་རེ་ཞིག་ཡོད་པ་ནི་སྒྲུབ་པར་མི་བྱེད་དོ། །ད་ནི་མེད་པ་ཡང་སྒྲུབ་པར་མི་བྱེད་དེ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་མེད་ཀྱང་སྐྱེ་ན་ནི་རི་བོང་གི་རྭ་ཡང་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །

（自方道：）皆不应理。首先，有不能成立，已生故。若已生者还须再生、既有者还须再生，应永远一直生，不许该义。

（若言，1.7）示「因」亦不应理。对于既有者，因有何用？如是，首先，有不能成立，无亦不成立，因无有故。若无者能够为生，兔角亦应生。

གལ་ཏེ་དངོས་པོ་ནི་རྒྱུ་ལས་སྐྱེའོ་ཞེ་ན།

若（他方）道：事物从因而生。

48 有关1.7.c，对勘本版的藏译中论为：དེ་ལྟ་ཡིན་ན་མི་རིགས་སོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 4。

མི་རུང་སྟེ། རྒྱུ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་དངོས་པོ་མེད་ན་གང་གི་རྒྱུར་ཅི་འགྱུར། ཡང་ན་ཅི་ཞིག་བྱས་ན་རྒྱུའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་འགྱུར། འདི་ལྟར་ཐམས་ཅད་དུ་དངོས་པོ་མེད། དེ་ལ་འདི་ནི་རྒྱུའོ། །འདི་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱེ་བྲག་བསྟན་པ་དེ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་མེད་པ་ཡང་སྒྲུབ་པར་མི་བྱེད་དོ། །ད་ནི་ཡོད་མེད་ཀྱང་སྒྲུབ་པར་མི་བྱེད་དེ། ཡོད་པ་དང་མེད་པ་གཉིས་ལྷན་ཅིག་འབྱུང་བ་འགལ་བའི་ཕྱིར་དང་། སྔོན་སྨྲ་མར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟར་ན་ཡོད་མེད་ཀྱང་སྒྲུབ་པར་མི་བྱེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་བརྟགས་ན་གང་གི་ཚེ་དངོས་པོ་གྲུབ་པ་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་པ་དེའི་ཚེ། ཇི་ལྟར་སྒྲུབ་བྱེད་རྒྱུ་ཞེས་བྱ། །དེ་ལྟར་ཡིན་མི་རིགས་སོ། དེ་ལྟར་ཡིན་སྒྲུབ་པར་བྱེད་རྒྱུ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་རིགས་སོ། །

（自方）道：不应理，「因」不合理故。若无事物，怎能成为某法之因？

或做何事因而能成因？事物皆不存在，怎能说「此是因」、「此非（因）」的别相？此故，无不能成立，有与无亦不被成立，因为有与无两者同时存在（的话，将有）相违（之过），且应有前过[49]故，有无亦不能成立。

如是观察，无论如何事物皆不能立，故（《中论》云：）「（1.7.cd）能成何称因？如是不应理。」将「能成」取名为「因」实属非理。

འདིར་སྨྲས་པ། དམིགས་པ་ནི་ཡོད་དེ། རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་པའི་གནས་སུ་གྱུར་པའི་ཕྱིར་རོ།

---

49 前过谓，成立有的过患，以及成立无的过患。

于此，（他方）道：所缘的确存在，因为（所缘）是别识等之（所依）处。

སྨྲས་པ། ཡིན་པའི་ཆོས་ནི་དམིགས་པ་ནི། མེད་པ་ཁོ་ནར་ཉེ་བར་བསྟན། །འདི་ལ་དམིགས་པ་དང་བཅས་པར་ཞེས་བྱ་བའི་ཚིག་གི་ལྷག་མའོ། །ཡིན་པའི་ཆོས་འདི་དམིགས་པ་ཁོ་ན་ལས་དམིགས་པ་དང་བཅས་པར་ཉེ་བར་བསྟན་ཏོ། ཡིན་པའི་ཆོས་འདི་དམིགས་པ་མེད་པ་ཁོ་ན་ལས་ཁྱོད་ཀྱིས་རང་གི་བློས་དམིགས་པ་དང་བཅས་པ་ཞེས་བརྗོད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན་འདི་ལ་དམིགས་པ་དང་བཅས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དམིགས་པ་ཡོད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཐ་ཚིག་གོ ཆོས་ཡོད་པ་ནི་དམིགས་པ་དང་བཅས་པར་འགྱུར་གྱི་མེད་པ་ནི་མི་འགྱུར་རོ། །དམིགས་པ་ དང་བཅས་པའི་སྔོན་རོལ་ན་དམིགས་པ་མེད་པས་དེ་ནི་དམིགས་པ་མེད་པ་ཡིན་នོ། །འདི་ལྟ་སྟེ། དཔེར་ན་ནོར་ཡོད་པ་ནི་ནོར་དང་བཅས་པ་སྟེ་ནོར་ཅན་ཞེས་བྱའོ། །འགའ་ཞིག་ཡོད་ན་ནོར་དང་བཅས་པར་འགྱུར་གྱི་མེད་ན་མི་འགྱུར་རོ། །ནོར་དང་བཅས་པའི་སྔོན་རོལ་ན་ནོར་མེད་པས་དེ་ནི་ནོར་མེད་པ་ཡིན་པ་བཞིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དམིགས་པ་མེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པའི་ཆོས་འདི་ལ་ཁྱོད་རང་གི་རྣམ་པར་རྟོག་པས་དམིགས་པ་དང་བཅས་པར་རྟོག་པར་བྱེད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

1.8.ab 细说系属法，所缘仅唯无，[50]

于此，此句「具所缘」有余解，（你）细说此系属法[51]唯是针对所

50 对勘本版的中论偈颂文与此偈稍有不同，该文为：ཡོད་པའི་ཆོས་འདི་དམིགས་པ་ནི། མེད་པ་ཁོ་ན་ཉེ་བར་བསྟན།，汉译为：「细说此有法，所缘仅唯无」。叶少勇将1.8.b 译成「即是（佛之）所解说」，此义不符佛护论及显句论的解释，因为在此的「细说」并非由佛，而是敌方所说。

51 此论中的「系属」应解读为「是」，并非「相属」。如A系属B，就是「A是B」。这里的系属法指的是「系属心心所之法」。

缘，且具所缘，（然）此系属法绝对无所缘，而你却说自心具所缘。

为何（系属法绝无所缘）？因「具所缘」与「有所缘」同义。具法者乃具所缘者，非无所缘；具有所缘之前，无所缘故，无有所缘。比如，有财者乃具财者，即谓财主。若有（财富），即成具财，非无财富。具财之前，无钱财，并非具财。对此绝无所缘之法，你（却）妄执为具所缘。

དེ་ལ་ཁོ་བོས་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། དེ་ལྟར་ཆོས་ནི་དམིགས་མེད་ན། །དམིགས་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །དེ་ལྟར་ཞེས་བྱ་བའི་སྒྲ་ནི་དྲི་བའོ། །ག་ལ་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བ་གཏན་ཚིགས་བསྟན་པ་སྟེ། དེ་ལྟར་ཆོས་དམིགས་པ་མེད་པར་གྲུབ་ན་ཅིའི་ཕྱིར་དོན་མེད་པའི་དམིགས་པ་ལ་རྟོག་པར་བྱེད།

我将解说。（《中论》云：）

1.8.cd 如是法无缘，岂能有所缘？[52]

「如是」之词为提问。[53]言「岂能有」显示因相[54]。若法无所缘，为何要执念无义之所缘呢？

---

52 对勘本版的中论偈颂文与此偈稍有不同，该文为：ཅི་སྟེ་ཆོས་ནི་དམིགས་མེད་ན།，汉译为：「若法无所缘」。

53 这句话在藏译的显句论中为ཅི་སྟེའི་སྒྲ་ནི་དྲི་བའོ།（「若」之词为提问）。

54 因相与理由同义。只是因相以论式推论该宗，但理由不需要。

སྨྲས་པ། ཁྱོད་ཉིད་གཞུང་ལུགས་ཁོང་དུ་མ་ཆུད་པ་ཁོ་ནས་ལོག་པར་རྟོག་གི །ཁོ་བོ་ནི་དམིགས་པ་ཡོད་པ་ནི་དམིགས་པ་དང་བཅས་པ་སྟེ་ནོར་དང་བཅས་པ་བཞིན་ནོ་ཞེས་སྨྲའོ། །དེའི་དོན་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ་ཆོས་གྲུབ་པ་ནི་གཞི་གང་གིས་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་དེ་ནི་དེའི་དམིགས་པ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན་དེ་དམིགས་པ་དང་བཅས་པ་ཞེས་ཉེ་བར་སྟོན་ཏོ། །

（他方）道：你不知教典，且颠倒理解。我说：「如具有财富般，有所缘、具有所缘。」彼义即此：法之所以成立，是由某事所成，故彼为该（法）所缘，故该（法）具有所缘，做此细说。

བཤད་པ། དེ་མི་འཐད་དེ། དེ་ལ་ཡང་བཤད་པར་བྱའོ། །དེ་ལྟར་ཆོས་ནི་དམིགས་མེད་ན། དམིགས་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། དེ་ལྟར་ཆོས་དམིགས་པ་མེད་དེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཞིང་མངོན་པར་མ་གྲུབ་ན་དམིགས་པ་ཡོད་པར་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཆོས་ཀྱི་དམིགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་མངོན་པར་མ་གྲུབ་པ་ཁོ་ནའོ། མངོན་པར་མ་གྲུབ་ཅིང་མེད་པ་དེ་ལ་དམིགས་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། དམིགས་པ་མེད་ན་ཇི་ལྟར་དམིགས་པས་ཆོས་སྒྲུབ་པར་བྱེད། དེའི་ཕྱིར་དམིགས་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ། ཆོས་ཀྱང་དམིགས་པ་དང་བཅས་པ་མ་ཡིན་པ་ཁོ་ནའོ། །

（自方）道：此不应理，将做解说。「（1.8.cd）如是法无缘，岂能有所缘？」法不具所缘、无有彼（所缘），既非现有，[55]怎合理安立有所缘？法之所缘绝非现有，既非现有、无有，何来所缘？所缘不存在，所缘如何能成办法？此故，不只所缘非有，法亦不具所缘，仅此而已。

འདིར་སྨྲས་པ། དངོས་པོ་གཞན་འགགས་མ་ཐག་པ་ནི་དངོས་པོ་གཞན་སྐྱེ་བའི་རྐྱེན་ཡིན་ནོ། །དེ་ནི་དེ་མ་ཐག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་ཡོད་དོ། །

55 「现有」乃直译，谓自性而有。

于此，（他方）道：其他事物已经坏灭的同时，正是另个事物的生起之缘，即是所谓的「等无间」，彼（缘）存在。

བཤད་པ། ཆོས་རྣམས་སྐྱེས་པ་མ་ཡིན་ན། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་ཕྱིར་དེ་མ་ཐག་མི་རིགས། །འགགས་ན་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན། །དེ་ལ་རྩ་བ་འོག་མ་གཉིས། །འགགས་ན་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན། །དེ་ཕྱིར་དེ་མ་ཐག་མི་རིགས། །ཞེས་བསྒྱུར་བར་བལྟ་བར་བྱའོ། །ཀྱང་[56]ཞེས་བྱ་བའི་སྒྲ་ནི་འདིར་མ་སྐྱེས་པ་ལ་ལྟོས་པར་བལྟ་བར་བྱའོ། །དེ་ཡང་མ་སྐྱེས་པའི་སྒྲ་ལ་ལྟོས་ནས། འགགས་ན་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན། །མ་སྐྱེས་པའི་རྐྱེན་གང་ཞིག་ཡིན། ཞེས་བྱ་བར་སྦྱར་རོ། །དེ་གཉིས་ནི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་སྦྱར་བའི་ཕྱིར་གོ་རིམས་བཞིན་མ་བྱས་སོ། །

（自方道，《中论》）云：

1.9 诸法若不生，则灭应非理，故无间非理，若灭缘亦何？

应知根本偈的后二句（顺序）有误，（应为）「若灭缘亦何？故无间非理」。[57]应知言「亦」者，谓依无生（而解）。所谓「依赖无生」

---

56 根据北京版及奈塘版，在此应加ཀྱང་། 字。

57 若依藏文字面直译，本句义很容易被误解为「若灭缘亦何？故无间非理」的顺序为误。但《中论》本文中之顺序并非如此，佛护论师为何强调其谬？为解此惑，以正确理解佛护论师所言之意趣，译者参考了月称菩萨的显句论，论说：དེས་ན་འདི་སྐད་དུ། འགགས་ན་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན། །དེའི་ཕྱིར་དེ་མ་ཐག་མི་རིགས། །ཞེས་འདོན་པར་འགྱུར་ཏེ།（此故，本句应读为「若灭缘亦何？故无间非理」，可参考Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 68。）佛护论师在下个段落也说道：「诸法若不生，则灭应非理，若灭缘亦何？」可知月称菩萨对此的解读与佛护论师的原意相符。

，意指（此句）可解读为「若灭缘亦何？无生缘为何？」[58]为使此偈颂兼容涵盖此二（义），不依顺序[59]而撰写。

དངོས་པོ་གཞན་འགག་མ་ཐག་པ་ནི་དངོས་པོ་གཞན་སྐྱེ་བའི་རྐྱེན་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། ཆོས་རྣམས་སྐྱེས་པ་མ་ཡིན་ན། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །འགགས་ན་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན། །འགག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མེད་པ་སྟེ། དེ་ལ་གལ་ཏེ་མྱུ་གུ་སྐྱེ་བའི་སྔོན་རོལ་དུ་ས་བོན་འགག་པར་འགྱུར་ན་ནི་ས་བོན་འགགས་ཏེ་མེད་ན་མྱུ་གུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་གང་ཡིན་པ་དེའི་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན། ཡང་ན་ས་བོན་འགག་པའི་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན། ས་བོན་འགགས་ཏེ་མེད་པ་ཡང་ཇི་ལྟར་མྱུ་གུ་སྐྱེ་བའི་རྐྱེན་དུ་འགྱུར། མྱུ་གུ་མ་སྐྱེས་པའི་རྐྱེན་དུ་ས་བོན་འགག་པ་ཇི་ལྟར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་ས་བོན་འགགས་ནས་མྱུ་གུ་སྐྱེ་བར་རྟོག་ན་དེ་གཉི་ག་རྒྱུ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། རྒྱུ་མེད་པར་ནི་མི་འདོད་དོ། །

说他事物已灭的同时是另个事物的生起之缘，实不应理。

为何？（《中论》云：）「（1.9.abd）诸法若不生，则灭应非理，若灭缘亦何？」言「灭」者谓无。

如果幼苗生起之前，种子经由坏灭，种子已灭、不在，何者是将生幼苗之缘？或何者又是种灭之缘？种子既已灭、不在，又如何成为幼苗生起之缘？坏灭种子如何成为未生幼苗之缘？

此故，若执种子灭已生起幼苗，该二[60]应成无因；（然而，我）不

58 既然已灭，缘又何用？同理，既然未曾生起，缘又是何者？

59 龙树菩萨只用「亦」字包含了「无生」，并无先说「灭」再说「无生」，依顺序撰写。

60 种灭及苗生。

许无因。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་མྱུ་གུ་སྐྱེས་མ་ཐག་ཏུ་ས་བོན་འགག་པར་འགྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་ཡང་དེ་མ་ཐག་འགྲུབ་སྟེ། འདི་ལྟར་མྱུ་གུ་སྐྱེས་མ་ཐག་ཏུ་ས་བོན་འགག་པའི་རྐྱེན་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

（他方）道：若幼苗已生同时种灭，此（可）成立等无间（缘），因为幼苗已生的当下，是种子的坏灭之缘。

བཤད་པ། དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྐྱེས་ནའང་རྐྱེན་དུ་ཇི་ལྟར་འགྱུར་ཏེ། གལ་ཏེ་མྱུ་གུ་སྐྱེ་ཞིང་མྱུ་གུ་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་མཐར་ཐུག་པའི་ཚེ་ས་བོན་འགག་པར་འགྱུར་ན་འགག་པ་དེའི་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན་པར་འགྱུར། མྱུ་གུ་སྐྱེ་བའི་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་ན་ཡང་དེ་གཉི་ག་སྔ་མ་བཞིན་དུ་རྒྱུ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

（自方）道：此不应理。为何？既然已生，缘（有）何用？如果生起幼苗、生苗作用已经圆满之际，种子坏灭，何者是该灭之缘？何者是生苗之缘？此故，如前已述，彼二应成无因。

ཅི་སྟེ་ས་བོན་འགག་བཞིན་པ་ན་མྱུ་གུ་སྐྱེ་བས་དེས་ན་རྒྱུ་མེད་པའི་རྐྱེན་དུ་མི་འགྱུར་བར་སེམས་ན།

如果（他方）认为：幼苗于种子正灭时生起的缘故，不成无因之缘。

དེ་ཡང་མི་རིགས་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་འགག་པ་དང་གང་སྐྱེ་བ་དེ་གཉི་ག་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། མ་འགགས་[61]པའི་ཕྱིར་དང་། སྐྱེས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། དངོས་པོ་གཉིས་ཡོད་ན། དེ་མ་ཐག་པའི་རྐྱེན་ཉིད་དུ་ཇི་ལྟར་འགྱུར། སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་གཉིས་དུས་

61 原文为འགག，但根据北京版及奈塘版，应改为འགགས།。

གཅིག་ཏུ་ རྟོག་ན་ཡང་དེ་མ་ཐག་པ་མི་འཐད་དེ། དུས་མཉམ་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་མ་ཐག་མི་རིགས། དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་བརྟགས་ན་དེ་མ་ཐག་པ་མི་འཐད་དེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་མ་ཐག་པའི་རྐྱེན་ཡོད་དོ་ཞེས་སྨྲས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་མི་འཐད་དོ། །ཡང་ན་འདི་ནི་དོན་གཞན་ཡིན་ཏེ། འདི་ལ་དངོས་པོ་རྣམས་མ་སྐྱེས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་སྔར་བསྒྲུབས་ཟིན་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་སྐྱེ་བ་མེད་པ་དེ་གྲུབ་པར་བྱས་ནས།

（自方道：）此亦非理。为何？灭者及生者皆不应有，[62]以未灭故、以已生故。[63]若有该二事物，[64]如何成立等无间缘？虽然（你）认定生与灭两者同时，但等无间不能成立，因同时故。此故，等无间实不应理。

如是观察一切行相，等无间（亦）不应理。此故，凡说存在等无间缘者，皆不应理；或此（不应理义）可为其他解读，即前释所立诸事物不生。所以，（应）了知诸事物皆为不生。

བཤད་པ། ཆོས་རྣམས་སྐྱེས་པ་མ་ཡིན་ན། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །དངོས་པོ་རྣམས་སྐྱེས་པ་མ་ཡིན་ཞིང་མེད་ན་འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། མེད་པ་ལ་ཅི་ཞིག་འགག་པར་འགྱུར། དེ་ཕྱིར་དེ་མ་ཐག་མི་རིགས། དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་དངོས་པོ་འགག་པ་ཉིད་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར་དེ་མ་ཐག་པ་མི་རིགས་སོ། །དེ་ནི་འགག་པར་རྟོག་ན་ཡང་དེ་མ་ཐག་པ་མི་རིགས་ཏེ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འགགས་ན་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན། སྐྱེས་ནའང་རྐྱེན་དུ་ཇི་ལྟར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་དོན་ནི་སྔར་རྣམ་པར་བཤད་ཟིན་ཏོ། །

62 双方皆不应有缘的作用。

63 未灭与已生两者无有前后顺序，彼二之间不应有因缘关联。

64 两者为：未灭及已生。

（《中论》）云：「（1.9.ab）诸法若不生，则灭应非理。」若诸事物不生亦不存在，（其）灭则不应理。于无者，何来坏灭？此故，等无间不应理。如是，事物坏灭不能成立故，等无间实不应理。（你）虽执坏灭，但等无间（也）不能成立。为何？「（1.9.d）若灭缘亦何？」既已生起，缘又有何用？此义先前已述。

འདིར་སྨྲས་པ། བདག་པོ་ཉིད་ནི་ཡོད་དོ། །བདག་པོའི་དངོས་པོ་ནི་བདག་པོ་ཉིད་དེ། དེ་ཡང་མདོར་བསྡུ་ན་གང་ཡོད་ན་གང་འབྱུང་བ་དང་། གང་མེད་ན་གང་མི་འབྱུང་བ་དེ་ནི་དེའི་བདག་པོ་ཉིད་དོ། །

于此，（他方）道：自性是存在的，自己的事物即是自性。总之，由何生何者，无某者便无某者，皆是自性。

བཤད་པ། དངོས་པོ་རང་བཞིན་མེད་རྣམས་ཀྱི། །ཡོད་པ་གང་ཕྱིར་ཡོད་མིན་ན། །འདི་ཡོད་པས་ན་འདི་འབྱུང་ཞེས། །བྱ་བ་དེ་ནི་འཐད་མ་ཡིན། །འདི་ལ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་མེད་པ་ཉིད་ནི་སྔར་ཡང་ཀུན་ཏུ་བསྟན་ཅིང་ཕྱིས་ཀྱང་རྒྱ་ཆེར་སྟོན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་བྱས་ནས་དངོས་པོ་རང་བཞིན་མེད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ། དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རང་བཞིན་མེད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཡོད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡོད་པའི་དངོས་པོ་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར་གང་ཡོད་ན་འདི་ཡོད་པས་ཞེས་བརྗོད་པར་ནུས་པའི་དངོས་པོ་དེ་ཉིད་མེད་དོ། །འདི་ཡོད་པས་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ལ་མེད་ན་འདི་འབྱུང་ཞེས་བྱ་བ་དེ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར། དེ་ཡོད་པས་འདི་འབྱུང་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ལ་མི་འཐད་ན་གང་གི་བདག་པོ་ཉིད་དུ་ཇི་ཞིག་འགྱུར། དེའི་ཕྱིར་བདག་པོ་ཉིད་ཀྱང་མི་འཐད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

1.10 诸法无自性，故无有有相，「有此故生此」，彼论不成立。

前已遍示、后又广示诸事物自性不存在。此故，（《中论》）广立

该（义）后说：「（1.10α）诸法无自性」。如是，因为事物无自性，言「有」——存在的事物——实不应理。此故，能言「有某故生此」之事物不存在。于「有此故」之论述中，如何合理化「无故生此」？[65]如果「有此故生此」之论述不能成立，又如何能安立法的自性？此故，自性非理。

འདིར་སྨྲས་པ། རྐྱེན་གྱི་དངོས་པོ་རྣམས་འདི་ལྟར་གྲུབ་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་སྨྲ་བར་མི་ནུས་མོད་ཀྱི། འོན་ཀྱང་རྐྱེན་རྣམས་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་དག་ལས་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ན་ས་བོན་ལ་སོགས་པ་རྐྱེན་རྣམས་ལས་མྱུ་གུ་ལ་སོགས་པ་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བར་མཐོང་སྟེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་ལས་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བར་མཐོང་ནས་འབྲས་བུའི་རྐྱེན་ནི་འདི་དག་གོ་ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་སོ། །

于此，（他方）道：（我）虽然无法说缘之事物等如是形成，但缘等绝对存在。为何？由彼等生果故。实可见种子等诸缘生起幼苗等果，因亲见由彼等生果，应知果之缘乃此等。

བཤད་པ། རྐྱེན་རྣམས་སོ་སོ་འདུས་པ་ལས། །འབྲས་བུ་དེ་ནི་མེད་པ་ཉིད། །རྐྱེན་རྣམས་ལ་ནི་གང་མེད་པ། །དེ་ནི་རྐྱེན་ལས་ཇི་ལྟར་སྐྱེ། །ཉིད་ཅེས་བྱ་བའི་སྒྲ་ནི་ཁོ་ན་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །སོ་སོ་བ་དག་ལ་ཡང་མེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ལ། འདུས་པ་དག་ཡང་མེད་པ་ཁོ་ནའོ་ཞེས་བྱའོ། །

（自方道，《中论》）云：

65 「有此故生此」与「无此故生此」互相相违，承认了一方，将不能使另一方合理化。敌方虽说「有此故生此」，但立方破除了「有此」，故如此说。

1.11 各缘和合中，[66]其果仅无有，缘等中若无，云何从缘生？

「仅」字为仅有之意。（1.11ab）不只个别（的缘）没有（果），连和合（的缘）也绝对没有（果）。

ཁྱོད་ཀྱིས་རྐྱེན་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པའི་ཕྱིར་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བར་བསྟན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་མི་འཐད་ན། རྐྱེན་འགྲུབ་པར་ག་ལ་འགྱུར་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར་རྐྱེན་རྣམས་སོ་སོ་བ་དང་འདུས་པ་ལ་འབྲས་བུ་དེ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། རྐྱེན་རྣམས་སོ་སོ་བ་དང་འདུས་པ་ལ་མེད་པ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་ཇི་ལྟར་དེ་དག་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར། འབྲས་བུ་སྐྱེ་བ་མེད་ན་ཁྱོད་ཀྱིས་རྐྱེན་འགྲུབ་པར་གང་ལ་འགྱུར།

你为能至极成立[67]缘（论）而说生果。既然彼（论）皆不成立，缘如何能立？于个别及和合的缘等，其果绝对不在；既然（果）绝对不在个别及和合的缘中，果如何从彼等而生？果若不生，你（说）缘如何能成立？

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་རྐྱེན་རྣམས་ལས་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་ཁོ་ནར་སེམས་ན།

若（他方）认为：果绝对从缘等而有。

དེ་ལྟ་ན་ཡང་རྐྱེན་འཐད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་ཡོད་པ་ལ་རྐྱེན་གྱིས་བྱ་བ་མེད་དེ་སྐྱེས་ཟིན་པ་ཡང་སྐྱེད་མི་དགོས་པའི་ཕྱིར་རོ།

66 有关1.11.ɑ，对勘本版的藏译中论为：རྐྱེན་རྣམས་སོ་སོ་འདུས་པ་ལ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 4。

67 至极成立为直译，该义为「想方设法地成立」、「以诸多不同角度的理由而成立」，或是自性成立。

།

（自方道：）虽如此说，但缘不能成立。既有者没有缘的作用，因为已生无须再生。

ཡང་གཞན་ཡང་གལ་ཏེ་རྐྱེན་རྣམས་ལ་འབྲས་བུ་དེ་ཡོད་པར་གྱུར་ན། རྐྱེན་དུ་མའི་འབྲས་བུ་གང་ཡིན་པ་དེ་རྐྱེན་རེ་རེ་ལ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་ཡོད་པའམ། ཆ་ཤས་ཅིག་ཡོད་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་རེ་རེ་ལ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་ཡོད་པར་བརྟགས་ན་ནི་རྐྱེན་དུ་མར་མི་འགྱུར་ཏེ། རེ་རེ་ལ་ཡང་ཡོད་པའི་ཕྱིར་མི་ལྟོས་པར་རེ་རེ་ལས་ཀྱང་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་རྐྱེན་རྣམས་ལ་འབྲས་བུའི་ཆ་ཤས་ཡོད་པར་བརྟགས་ན་ནི། དེ་ལྟ་ན་ཡང་མི་ལྟོས་པར་རེ་རེ་ལས་འབྲས་བུའི་ཆ་ཤས་སྐྱེ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། དེའི་ཕྱིར་རྐྱེན་རྣམས་སོ་སོ་བ་དང་འདུས་པ་ལ་འབྲས་བུ་དེ་ཡོད་པར་མི་འཐད་དོ།

此外，若诸缘中有果，问：「凡是多缘之果，[68]该果的整体（依赖的是）单一个别的缘？还是（果的）某部分具（缘）？首先，如果（你）观执单一个别（的缘）就有（果的）整体，则非多缘，因为单一个别（的缘）不须依赖（他者），每个单一（的缘）也可生果，应成（此过）。

如果（你）观执缘等具有果之支分的话，（则）不须依赖（他者），每个单一（的缘）也可生起果的支分，应成（此过），故（我）不

68　依赖多缘而产生的果。

许。因此，个别的缘及和合的缘具果（之论）皆不应理。[69]

ཅི་སྟེ་རྐྱེན་རྣམས་ལ་འབྲས་བུ་མེད་ཀྱང་རྐྱེན་རྣམས་ལས་སྐྱེ་སྟེ། འབྲས་བུ་སྐྱེ་བ་ལ་ལྟོས་ནས་ཁོ་བོའི་རྐྱེན་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པོ་སྙམ་དུ་སེམས་ན།

若（他方）认为：诸缘虽然不具果，但（果）从诸缘而生。从生果的角度，至极成立我的缘（论）。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ཅི་སྟེ་དེ་ནི་མེད་པར་ཡང་། རྐྱེན་དེ་དག་ལས་སྐྱེ་འགྱུར་ན། །རྐྱེན་མིན་ལས་ཀྱང་འབྲས་བུ་ནི། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན་སྐྱེ་མི་འགྱུར། །འདི་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་ལས་རྐྱེན་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པའི་བྱེ་བྲག་ཏུ་འགྱུར་ན། འབྲས་བུ་དེ་ཡང་རྐྱེན་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་དག་ལ་མེད་དོ། དེ་དག་ལ་མེད་བཞིན་དུ་གལ་ཏེ་རྐྱེན་རྣམས་ལས་འབྲས་བུ་སྐྱེ་ན་ནི་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་རྣམས་ལས་ཀྱང་ཅིའི་ཕྱིར་མི་སྐྱེ་སྟེ། འདི་ལྟར་རྐྱེན་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་རྣམས་ལ་འབྲས་བུ་མེད་པར་མཚུངས་པ་ལས། རྐྱེན་རྣམས་ལས་ནི་འབྲས་བུ་སྐྱེ་ལ་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་རྣམས་ལས་ནི་མི་སྐྱེ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་ཡིད་ལ་བསམས་པ་ཙམ་དུ་ཟད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བ་མི་འཐད་དེ། འབྲས་བུ་སྐྱེ་བ་མེད་ན་རྐྱེན་འགྲུབ་པར་ག་ལ་འགྱུར།

于此，（自方道，《中论》）云：

69 自宗的反驳为，果的整体依赖一一个别的因，还是果的部分依赖一一个别的因？前者不应理，因为只有单一的缘便可生果。后者不应理，将有「在不须依赖他者的情况下，单一的缘便可产生果的某部分」之过。此文的词义虽说「x具y」但应理解为「x依赖y而产生」或「x具有产生y的潜能」，视前后文而定。

1.12 若谓果虽无，而从缘中出，是果何不从，非缘中而出？[70]

于此，从有果而分出缘及非缘的差别，果既无缘亦无非缘；既然没有，果（仍）从诸缘而生的话，为何不能从非缘而生？因为缘及非缘同样皆是无果。所以「果从诸缘而生，却不从非缘而生」之论纯属臆造。此故，生果不应理。果若不生，如何成立缘？

འདིར་སྨྲས་པ། རྐྱེན་རྣམས་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་དང་མེད་པའི་རྐྱེན་རྣམས་ལས་སྐྱེའོ། །ཞེས་ནི་མི་སྨྲའོ། །འབྲས་བུ་ནི་རྐྱེན་རྣམས་ལས་གྱུར་པའི་རྐྱེན་གྱི་བདག་ཉིད་རྐྱེན་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་སྨྲའོ། །དེ་ལྟ་ཡིན་ནི་སྣམ་བུ་ནི་རྒྱུ་སྤུན་ལས་གྱུར་པ་རྒྱུ་སྤུན་གྱི་བདག་ཉིད་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་པས། རྒྱུ་སྤུན་དག་ནི་སྣམ་བུའི་རྐྱེན་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方）道：（我）不说诸缘皆由有果之缘及无果之缘而生。（我）说果由缘变化、由缘性、由缘生。若尔，则氆氇从毛线而变化、由毛线性生。此故，毛线等因皆为氆氇之缘。

བཤད་པ། འབྲས་བུ་རྐྱེན་ལས་བྱུང་ཡིན་ནོ། །རྐྱེན་རྣམས་རང་ལས་བྱུང་མ་ཡིན། །རང་བྱུང་མིན་ལས་འབྲས་བུ་གང་། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་རྐྱེན་ལས་བྱུང་། །འབྲས་བུ་རྐྱེན་ལས་གྱུར་པ་རྐྱེན་གྱི་བདག་ཉིད་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་པར་བརྟགས་ན། རྐྱེན་དེ་རྣམས་ནི་རང་

70 对勘本版的藏译中论为：རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་དག་ལས་ཀྱང་། །ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་སྐྱེ་མི་འགྱུར།（为何不能从，非缘等而生？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 4。虽然藏译佛护论中引用的中论偈颂文，与鸠摩罗什大师的翻译仍有少许的不同，但如译者在译序中已说明，当内容差别不太大时，尽量保留鸠摩罗什大师的原译。

ལས་གྱུར་པ་མ་ཡིན། རང་ཉིད་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་མ་ཡིན། རང་ཉིད་བདག་ཉིད་མ་ཡིན། རང་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཡིན་ནོ། །རྐྱེན་རང་ལས་གྱུར་པ་མ་ཡིན་པ། རང་ཉིད་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་མ་ཡིན་པ། རང་གི་བདག་ཉིད་མ་ཡིན་པ། རང་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་པ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་དེ་དག་ལས་འབྲས་བུ་བྱུང་བར་རྟོག་ན་ཇི་ལྟར་རྐྱེན་ལས་བྱུང་བར་ཉེ་བར་བརྟགས་ན། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་རྒྱུ་སྣུན་དག་རང་ཉིད་རབ་ཏུ་གྲུབ་ན་ནི་རང་ལས་བྱུང་བར་ཡང་འགྱུར་བས། དེས་ན་སྣམ་བུ་རྒྱུ་སྣུན་དག་ལས་བྱུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་འཐད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། གང་གི་ཚེ་རྒྱུ་དག་རང་ཉིད་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པ་རང་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་པ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་སྟེ། རྒྱུ་དག་ལས་གྱུར་པ་རྒྱུ་དག་གི་བདག་ཉིད་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ། སྣམ་བུ་རྒྱུ་སྣུན་དག་ལས་བྱུང་ངོ་། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། སྣམ་བུ་རྒྱུ་ལས་གྲུབ་ཡིན་ན། རྒྱུ་ཡང་གཞན་ལས་གྲུབ་པ་ཡིན། །གང་ལ་རང་ལས་གྲུབ་མེད་པ། །དེ་ཡིས་གཞན་ནི་ཇི་ལྟར་བསྐྱེད། །ཅེས་གསུངས་སོ། དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་རྐྱེན་རྣམས་རང་ཉིད་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་རང་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་ཞིང་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་རྐྱེན་བྱུང་མ་ཡིན། འབྲས་བུ་རྐྱེན་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方道，《中论》）云：

1.13 果从缘而生，缘非从己生，是果从非己，如何从缘生？[71]

若观果非从缘变化、非缘之自性所生，（可知）诸缘并非从己变化、绝无自性、非自本性及非由己生，故无自性。

（虽是）非从己变化、绝无自性、非自本性、非由己生及无自性，但若执由彼等生果，观察如何从缘生起时，若能至极成立毛线等因之本

71 对勘本版的藏译中论为：འབྲས་བུ་རྐྱེན་གྱི་རང་བཞིན་ན། །རྐྱེན་རྣམས་བདག་གི་རང་བཞིན་མིན། །བདག་དངོས་མིན་ལས་འབྲས་བུ་གང་། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་རྐྱེན་རང་བཞིན།（果若是缘性，缘等无自性，果非从自事，彼何为缘性？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 4。

性、从己生，由毛线等因而生氆氇之论方能合理，（然）因等绝无自性、不从己生、无自性、由因变化、由因性、由因而生，尔时，氆氇从毛线而生之论如何应理？

阿阇黎圣天亦云：「氆氇若从因，因亦从他有，从己不成故，如何从他生？」诸缘绝无自性，非从己生，无有自性。

（如《中论》云：）

1.14.a 故非从缘生，[72]

（总之，）果非从缘而有。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འབྲས་བུ་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་ལས་བྱུང་བར་སེམས་ན།

于此，若（他方）认为：果可从非缘而有。

བཤད་པ། རྐྱེན་མིན་ལས་བྱུང་འབྲས་བུ་ནི། །ཡོད་མིན། གང་གི་ཚེ་སྣམ་བུ་རྒྱ་སྤུན་ལས་བྱུང་བར་མི་འཐད་པ་དེའི་ཚེ་སྣམ་བུ་རྩི་རྐྱང་ལས་བྱུང་ངོ་། །ཞེས་བྱ་བ་འཇིག་རྟེན་དང་འགལ་བ་འདི་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར། དེའི་ཕྱིར་འབྲས་བུ་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་ལས་བྱུང་བ་ཡང་མེད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

72　对勘本版的藏译中论为：དེ་ཕྱིར་རྐྱེན་གྱི་རང་བཞིན་མིན།（故非从缘性），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 4。

1.14.b 非缘不生果，[73]

说氍毹不应从毛线而有，却只从颜料而生，与世间（所言）相违，如何应理？此故，绝非「果从非缘而生」。

སྨྲས་པ། རྐྱེན་རྣམས་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྐྱེན་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་ངེས་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ན་རྐྱེན་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་ངེས་པ་མཐོང་སྟེ། འབྲུ་དག་ལས་འབྲུ་མར་ཁོ་ན་འབྱུང་གི་མར་ནི་མི་འབྱུང་ངོ་། ཞོ་ལས་ནི་མར་ཁོ་ན་འབྱུང་གི་འབྲུ་མར་ནི་མི་འབྱུང་ངོ་། །བྱེ་མ་དག་ལས་ནི་དེ་གཉི་ག་མི་འབྱུང་ངོ་། །འདི་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་འདི་དག་ནི་འདི་རྐྱེན་ཡིན་ནོ། །འདི་དག་ནི་འདིའི་རྐྱེན་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡོད་པས་དེའི་ཕྱིར་རྐྱེན་འགྲུབ་པོ། །

（他方）道：诸缘绝对存在。为何？因为决定有缘与非缘，绝对能见缘与非缘（之别）。譬如，米只产米油，不产奶油；（牛）奶只产奶油，不产米油；沙子不产两者。如是，「彼等为此缘、彼等非此缘」存在，故缘成立。

བཤད་པ། འབྲས་བུ་མེད་པས་ན། རྐྱེན་མིན་རྐྱེན་དུ་ག་ལ་འགྱུར། །འདི་ལ་ཁྱོད་ཀྱིས་འབྲུ་མར་ལ་སོགས་པ་འབྲས་བུ་འབྱུང་བ་དང་། མི་འབྱུང་བ་རྐྱེན་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པར་ངེས་པའི་རྒྱུར་སྨྲས་པ་ནི་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བ་མི་འཐད་དོ་ཞེས་སྔར་བསྟན་ཟིན་ཏེ། འབྲས་བུ་དེ་མེད་ན་འདི་དག་ནི་འདིའི་རྐྱེན་མ་ཡིན་ནོ། །འདི་དག་ནི་འདིའི་རྐྱེན་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར། འབྲས་བུ་ལ་ལྟོས་ནས་དེ་གཉིས་སུ་འགྱུར་ན་འབྲས་བུ་དེ་ཡང་མེད་དོ། །འབྲས་བུ་མེད་པས་ན་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་དང་རྐྱེན་དུ་ག་ལ་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་འབྲས་བུ་ཡང་མི་འཐད་ལ་རྐྱེན་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་དག་ཀྱང་མེད་དོ། །འབྲས་བུ་དང་རྐྱེན་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་དག་མེད་པས་སྐྱེ་བར

---

73 对勘本版的藏译中论为：རྐྱེན་མིན་རང་བཞིན་འབྲས་བུ་ཡིན། །ཡོད་མིན།（非缘性无果），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 4。

བརྗོད་པ་ནི་ཐ་སྙད་ཙམ་དུ་གྲུབ་པོ། །

（自方道，《中论》）云：

1.14.cd 以果无有故，何有缘非缘？

你说以会不会产生米油等果、决定缘与非缘之因。（然而，）前已说生果不成。既然无果，「彼等非此缘、彼等为此缘」之论如何应理？该二[74]皆依赖果而有，果不存在、无果故，何来非缘及缘？此故，果不能成立，缘及非缘亦不存在。既无果、缘、非缘，所谓的「生」仅是名言！

རྐྱེན་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་དང་པོའོ།། །།

第一品——观缘品——终。

74 缘与非缘之论。

第二品

观已去、未去、跨步[1]品

སྨྲས་པ། ཁྱེད་ཀྱིས་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་རིགས་པ་འདི་རྣམ་པར་བཤད་པས་བོ་བོའི་ཡིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཉན་པ་ལ་ངོ་མཚར་སྐྱེས་པོ་ཅན་དུ་བྱས་ཀྱིས། ཇི་ལྟར་འཇིག་རྟེན་གྱི[2]མངོན་སུམ་གྱི་འགྲོ་བ་དང་འོང་བ་མི་འཐད་པ་དེ་རྗེ་སློས་ཤིག །

（他方）道：你已广示无生之理，令我心听闻奇有空性具足意义。然而，为何否认现前世间来去？请一一说明。

བཤད་པ། རེ་ཞིག་སོང་ལ་འགྲོ་མེད་དེ། །མ་སོང་བ་ལའང་འགྲོ་བ་མེད། །འདི་ལ་གལ་ཏེ་འགྲོ་བ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན། དེ་སོང་བ་ལའམ། མ་སོང་བ་ལ་ཡོད་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ་རེ་ཞིག་སོང་བ་ལ་ནི་འགྲོ་བ་མེད་དོ། འགྲོ་བའི་བྱ་བ་འདས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། མ་སོང་བ་ལ་འགྲོ་བ་མེད་དེ། །འགྲོ་བའི་བྱ་བ་མ་བརྩམས་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

2.1.ab 已去无行走，未去亦无行，[3]

如果行走存在，其（行走）存在于已去之中，还是未去之中？已去之中无行走，因行走的动作已结束故；未去之中无行走，行走的动作未开始故。

སྨྲས་པ། དེ་ནི་དེ་བཞིན་ཏེ། སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་ལ་འགྲོ་བ་མེད་མོད་ཀྱི། འོན་ཀྱང་བགོམ་པ་འགྲོ་བ་ཡོད་དོ། །

---

1 此论内，引文《中论》的「去」及「行」皆与行走同义。

2 根据北京版及奈塘版，改为གྱི། 字。

3 对勘本版的藏译中论为：རེ་ཞིག་སོང་ལ་མི་འགྲོ་སྟེ། །མ་སོང་བ་ལའང་འགྲོ་བ་མིན།（已去不行走，未去亦非行），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 5。

（他方）道：是理（——上述义——）的确如是。行走虽不在于已去及未去之中，然而跨步[4]（中）行走是存在的。

སྨྲས་པ། སོང་དང་མ་སོང་མ་གཏོགས་པར། །བགོམ་པ་ཤེས་པར་མི་འགྱུར་རོ། །སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་མ་གཏོགས་པར་བགོམ་པ་ཅི་ཞིག་ཡོད་དོ། །ཤེས་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། ཤེས་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཞེས་བྱ་བ་ནི། གཟུང་དུ་མེད་པས་ཏེ་མི་འཐད་དོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་མ་གཏོགས་པར་བགོམ་པ་གཟུང་དུ་མེད་པ་ཁོན་ནེ་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར་མེད་པ་ཁོན་ཡིན་པས་འགྲོ་བ་མེད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

2.1.cd 离已去未去，不得知跨步。

除了已去及未去，无从得知如何有跨步。为何？「不得知」谓「不可得」，意为不应理。除了已去及未去，跨步不可得；（无法被已去及未去所摄的跨步）实不应理，（其）不存在故，无行走。

སླས་པ། བགོམ་པ་ཁོན་ཡིན་ཏེ། དེ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་དོ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གང་ན་གཡོ་བ་དེ་ན་འགྲོ །དེ་ཡང་གང་གི་བགོམ་པ་ལ། །གཡོ་བ་སོང་མིན་མ་སོང་མིན། །དེ་ཕྱིར་བགོམ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད། །འདི་ལ་ཁྱོད་ཀྱི་འགྲོ་བ་མེད་པའི་གཏན་ཚིགས་སུ་འགྲོ་བའི་བྱ་བ་འདས་ཟིན་པ་དང་མ་བརྩམས་པ་བསྟན་པ་དེའི་ཕྱིར། གང་ན་གཡོ་བ་དེ་ན་འགྲོ །ཞེས་བྱ་འདི་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ཡང་གང་གི་བགོམ་པ་ལ་གཡོ་བ་དེ་དམིགས་པ་ནའོ། །གང་གི་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འགྲོ་བ་པོའི་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་གཡོ་བ་ནི་སོང་

4 跨步为直译。鸠摩罗什大师翻为「去时」，叶少勇翻为「正行处」。月称论师于显句论中说，言「跨步」谓「正在行走」之义（བགོམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འགྲོ་བཞིན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ།）。可参考Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 75。

བ་ལ་མེད། མ་སོང་བ་ལ་ཡང་མེད་ཀྱི་བགོམ་པ་ལ་ཡོད་པ་དེའི་ཕྱིར་གང་ན་གཡོ་བ་ཡོད་པ་དེ་ན་འགྲོ་བ་ཡོད་དོ། །དེ་ལྟར་འགྲོ་བ་ཡོད་པས་བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་དོ། །

（他方）道：（行走）仅为跨步，[5]于彼（——跨——）中有行走。为何？

2.2 动处则有去，何者跨步中，无已去未去，故跨步有行。

（他方续道：）对于你否认行走的因相——行走的动作已过、尚未开始——做说明：「（2.2.α）动处则有去。」（缘取）何者的跨步便是缘取了移动。「何者」意指行走者。移动虽不存在于已去及未去之中，却存在于跨步之中，所以何处有移动，该处便有行走。如是，行走存在的缘故，跨步具有行走。

བཤད་པ། བགོམ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་པར་ནི། ཇི་ལྟ་བུར་ན་འཐད་པར་འགྱུར། །གང་ཚེ་འགྲོ་བ་མེད་པ་ཡི། བགོམ་པ་འཐད་པ་མེད་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལ་ཁྱོད་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པས་བགོམ་པར་འདོད་ལ་དེ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་དོ་ཞེས་ཟེར་ན་འདི་ལ་འགྲོ་བའི་བྱ་བ་ནི་གཅིག་ཏུ་ཟད་ལ། དེ་ནི་བགོམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལ་ཉེ་བར་སྦྱར་བས་དེའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་འགྲོ་བའི་བྱ་བ་དང་བྲལ་བས་འགྲོ་བ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་འགྲོ་བ་མེད་པར་ཇི་ལྟར་འགྲོ་བར་འགྱུར། དེ་ལ་གང་གི་ཚེ་འགྲོ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་འགྲོ་བའི་བྱ་བ་དང་བྲལ་བས་མི་འཐད་པས་དེའི་ཚེ་བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་པར་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར།

---

5 虽然佛护论中并未谈及「仅为跨步」的主词为何，但显句论中却有说道：བགོམ་པ་ལ་ནི་འགྲོ་བ་ཡོད་པ་ཉིད་དེ།（跨步中绝对有行走），所以译者将行走解读为「仅为跨步」的主词。可参考Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 75。

（自方）道：

2.3 跨步中有去，如何能应理？何时无行走，跨步不应理。[6]

于此，若你（认为）因行走存在，承许（行走）为跨步，又说于跨步中具有行走，（然）行走的作用仅能为一，当此（——行走的作用——）与跨步结合的话，「行走」将与行走的作用分离，[7]应成无有行走，（故）此论亦不应理。

若无行走，怎有走动？因为「行走」远离行走的作用不应理，所以如何合理地安立跨步中有行走？

ཡང་གཞན་ཡང་། སྨྲས་པ། གང་གི་བགོམ་ལ་འགྲོ་ཡོད་པ། །དེ་ཡི་བགོམ་ལ་འགྲོ་མེད་པར། །ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ་གང་གི་ཕྱིར། །བགོམ་པ་ཁོང་དུ་ཆུད་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་བློ་ལ་སྐྱོན་དེར་གྱུར་ན་མི་རུང་ངོ་སྙམ་པས་འགྲོ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པས་འགྲོ་བར་སེམས་པ་དེའི་ཡང་འགྲོ་བ་འགྲོ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལ་ཉེ་བར་སྦྱར་བ་བྱས་པས་བགོམ་པ་ནི་འགྲོ་བ་མེད་པ་འགྲོ་བ་དང་བྲལ་བ་གྲོང་དང་གྲོང་ཁྱེར་ལྟ་བུར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དཔེར་ན་གྲོང་འགྲོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་བཞིན་དུ་བགོམ་པ་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། དེའི་ཕྱིར་བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

此外，（《中论》）云：

6 关于2.3.a，对勘本版的藏译中论为：བགོམ་ལ་འགྲོ་བ་ཡིན་པར་ནི།（跨步中为去），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 5。

7 因为行走的作用只有一者，所以其作用应该结合于跨步还是行走？如果该作用与跨步结合，将与行走分离，这样一来，行走将无作用，故无行走。

2.4 跨步中有行，然其中却无，应成是如此，通达跨步故。[8]

某人认为，若有其过[9]不应理，故（在此阐）说「行走」才具有行走；想走之意图亦将行走（的作用）结合于「行走」。[10]所以，跨步应成无行走、远离行走，如同（相互分离之）城镇。

如同「走去城镇」，则推论跨步（去城镇）也应成立，此不应理故，无论如何不能成立跨步中有行。[11]

ཅི་སྟེ་སྐྱོན་དེར་གྱུར་ན་མི་རུང་ངོ་སྙམ་པས་འགྲོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དང་བགོམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་གཉིས་ཀ་ཡང་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པར་སེམས་ན།

如果认为有其过不应理，做是念：行走与跨步两者皆具行走（的作

---

8 有关2.4.ad，对勘本版的藏译中论为：གང་གི་བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ།（跨步中有行），以及བགོམ་ལ་འགྲོ་བ་ཡིན་ཕྱིར་རོ།（跨步中行故）故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 5。

9 上一段由自宗指明对方立场的过失。

10 虽然直译为「将行走结合于行走」，但该义甚难理解。故于此处参考根敦主巴（1391-1471）的中论释文，书名为《中观根本慧论语义诠释 · 宝鬘论》（དབུ་མ་རྩ་བ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ངག་དོན་བཤད་པ་རིན་པོ་ཆེའི་ཕྲེང་བ་ཞེས་བྱ་བ་བཞུགས་སོ།）——Dge 'dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che'i phreng ba zhes bya ba bzhugs so*, 133-134。 最终决定译为：将行走的作用结合于行走。

11 2.4.abc：虽然敌方说跨步中有行走的作用，但行走的作用只有一个，而且该作用结合于行走并非跨步，所以于跨步中并无行走的作用，应成如此。2.4.d：敌方又说，可依「走去城镇」的事例通达「跨步去城镇」，所以跨步中的确有行走的作用。这也不应理，如前已言，行走的作用只有一个，该作用结合于行走并非跨步。

用）。

དེ་ལ་སྐྱོན་འདི་ཡོད་དེ། བཤད་པ། བགོམ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་ན་ནི། །འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་འགྱུར་ཏེ། །གང་གིས་བགོམ་པ་དེ་དང་ནི། །དེ་ལ་འགྲོ་བ་གང་ཡིན་པའོ། །བགོམ་པ་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པ་ལ་འགྲོ་བར་བརྟགས་ན། འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པས་བགོམ་པ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་བ་དང་། དེ་ལ་འགྲོ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་འགྲོ་བ་གཉིས་པར་བརྟག་པའོ། འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ནི་མི་འདོད་པས་དེའི་ཕྱིར་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

（自方道：）这种说法[12]有下述过失。（《中论》）云：

2.5 若跨步有行，应成二种行，何处谁跨步，[13]于此皆行走。

如果因为「跨步具有行走（的作用）」而观执行走，应成两种行走，即是观为：（一、）具有行走（作用）的「跨步」，二、走去该处的「行走」。（我）不承许两种行走，故此（说）不应理。

དེ་ལ་སྐྱོན་གཞན་འདི་ཡང་ཡོད་དོ། །བཤད་པ། འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་འགྱུར་ན། །འགྲོ་བ་པོ་ཡང་གཉིས་སུ་འགྱུར། །གང་ཕྱིར་འགྲོ་པོ་མེད་པར་ནི། །འགྲོ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཕྱིར། །འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ན་འགྲོ་བ་པོ་ཡང་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་ཕྱིར་འགྲོ་པོ་མེད་པར་ནི། འགྲོ་བ་ཐད་པར་མི་འགྱུར་ཕྱིར། །གང་གི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་པོ་ཡོད་ན་འགྲོ་བ་ཡང་ཡོད་ཀྱི། འགྲོ་བ་པོ་སྤངས་ན་འགྲོ་བ་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ན། འགྲོ་བ་པོ་ཡང་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་

12 该论为：你于上述所言——行走与跨步两者皆具行走的作用。

13 有关2.5.c，对勘本版的藏译中论为：གང་གིས་དེ་བགོམ་འགྱུར་བ་དང་།（由谁而跨步），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 5。

བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་སྐྱོན་དུ་མ་ཡོད་པས་བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ་མེད་པ་ཉིད་དོ། །གང་གི་ཕྱིར་སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་དང་བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་མེད་པ་ཁོ་ནའོ། །

于此，另有过失。（《中论》）云：

2.6 若有二去法，则有二去者，以离于去者，去法不可得。

若有两种行走，应成两种行者。为何？「（2.6.cd）以离于去者，去法不可得」，有行者才有行走；若无行者，则无行走。所以，若有两种行走，应成两种行者，然而（我）不承许此（论）。

此（论述）具有诸多过患的缘故，跨步中绝对无行走。因为已去、未去，及跨步都具有行走，实不应理。因此，行走根本不存在。

འདིར་སྨྲས་པ། སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་དང་བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ་མི་འཐད་དུ་ཟིན་ཀྱང་། འགྲོ་བ་པོ་ལ་བརྟེན་པའི་འགྲོ་བ་ཡོད་པ་ཉིད་དེ། འདི་ལྟར་འགྲོ་བ་པོ་ལ་འགྲོ་བ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །

于此，（他方）道：虽（说若云）于已去、未去，及跨步之中都具有行走，实不应理。然而行走依赖着行者而存在，因为于行者之中可以缘取行走。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་འགྲོ་པོ་མེད་གྱུར་ན། །འགྲོ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། འགྲོ་པོ་མེད་པར་གྱུར་ན་འགྲོ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་བར་ནི་སྟོང་བསྟན་ཟིན་ཏོ། །གལ་ཏེ་འགྲོ་བ་པོ་མེད་པར་གྱུར་ན་འགྲོ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ན་གང་འགྲོ་བ་པོ་ལ་བརྟེན་ཅིང་འགྲོ་བ་པོ་ལ་འཇུག་པའི་འགྲོ་བ་དེ་གང་ཡིན།

（自方道，《中论》）云：

2.7.ab 若离于去者，去法不可得，

之前已述，没有行者，行走不能成立。没有了行者，将不能安立行走，（那么）依赖行者、与行者有关的行走是什么？

སྨྲས་པ། གང་འགྲོ་བ་པོ་ལ་འཇུག་པའི་འགྲོ་བ་གཞན་འགྲོ་བ་པོ་ལས་ཐ་དད་དུ་གྱུར་པ་ཡོད་དོ་ཞེས་ནི་མི་སྨྲའོ། །འདི་ལྟར་འགྲོ་བ་གང་དང་ལྡན་པས་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ཡོད་དོ་ཞེས་སྨྲའོ། །

（他方）道：（我）不承许「与行者有关的行走」[14]迥异于行者。如是，具有行走，故名为行者，这是存在的。

འདིར་བཤད་པ། འགྲོ་བ་མེད་ན་འགྲོ་བ་པོ། །ཡོད་པ་ཉིད་དུ་ག་ལ་འགྱུར། །གལ་ཏེ་རྟེན་ཙམ་ཟད་ཀྱང་མེད་པའི་འགྲོ་བ་ཞིག་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི་དེ་དང་འགྲོ་བ་པོའམ། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ལྡན་པར་ཡང་འགྱུར་གྲང་ན། ཐ་དད་པར་གྱུར་པ་རྟེན་མེད་པའི་འགྲོ་བ་ནི་འགའ་ཡང་མེད་དེ། དེས་ན་ཐ་དད་པར་གྲུབ་པའི་འགྲོ་བ་མེད་པར་ཁྱོད་ཀྱིས་འགྲོ་བ་ལྡན་པས་འགྲོ་བ་པོར་འགྱུར་བ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་ག་ལ་འགྱུར་འགྲོ་བ་པོ་མེད་ན་ཡང་སུ་ཡི་འགྲོ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་བས་ན་འགྲོ་བ་མེད་དོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

2.7.cd 以无去法故，何得有去者？

问：（你）至极成立毫无所依之行走，[15]其（存在）于行者之中，

---

14 「与行者无关的行走」及「与行者有关的行走」两种中，后者与行者相异的立宗并非他方的主张。

15 如果，这种毫无自性依据的行走被你想方设法地去推理。

还是非行者之中？

已成相异[16]、无所依[17]的行走绝对不存在。明明没有相异的行走，你却（说）行走存在，故有行者，（此说）如何能立？既无行者，将是谁的行走？因此，行走不存在。

སྨྲས་པ། སྤྲོས་པ་འདིས་ཅི་བྱ། གང་ལ་ལྟོས་ནས་འགྲོའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་འགྲོ་བ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道，何必多说。正所谓「观待何法而行走」[18]，这就是行走。

འདིར་བཤད་པ། གལ་ཏེ་འགྲོ་པོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཉིད་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི་དེས་ན་འགྲོ་བ་ཡང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་རབ་ཏུ་མི་འགྲུབ་པས་འགྲོ་བ་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལ་འགྲོ་བ་ཞིག་ཡོད་ན་འགྲོ་བ་པོའམ། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་འགྲོ་གྲང་ན། འདིར་བཤད་པ། རེ་ཞིག་འགྲོ་པོ་མི་འགྲོ་སྟེ། །འགྲོ་བ་པོ་མིན་འགྲོ་པོ་མིན། །འགྲོ་པོ་འགྲོ་པོ་མིན་ལས་གཞན། །གསུམ་པ་གང་ཞིག་འགྲོ་བར་འགྱུར། །དེ་བས་ན་འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བ་ཉིད་མི་འགྲུབ་བོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། རེ་ཞིག་འགྲོ་པོ་འགྲོའོ་ཞེས། །ཇི་ལྟར་འཐད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །འགྲོ་བ་མེད་ན་འགྲོ་བ་པོ། །ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །འདི་ལ་འགྲོ་བ་པོ་འགྲོའོ། །ཞེས་བྱ་བ་ལ། འགྲོ་བའི་བྱ་བ་གཅིག་པུ་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་ནི་འགྲོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལ་ཉེ་བར་སྦྱར་བས་དེས་ན་འགྲོ་བ་པོ་ནི་འགྲོ་བ་དང་བྲལ་ཏེ། གུབ་ཏ་དང་ཅོ་ཊ་བཞིན་དུ་མིང་ཙམ་དུ་གྱུར་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །དེའི་ཚེ་གང་གི་ཚེ་འགྲོ་བ་མེད་ན་འགྲོ་བ་པོ་ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་དེའི་ཚེ་འགྲོ་བ་པོ་འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་འཐད་པ་ཉིད་

16 迥异于行者的行走。

17 无所依是直译，意指没有自性基础的行走。

18 就像依赖拐杖而行走都是有目共睹的事实，所以行走是存在的。

དུ་འགྱུར།

于此，（自方）道：至极成立行者故，至极成立行走（的论述实不应理，因为）其（行者）绝不成立，如何至极成立行走？为何？若存在行走，请问：是行者（行走），还是非行者行走？于此，（《中论》）云：

2.8 去者则不去，不去者不去，[19]**离去不去者，无第三去者。**

因此，不成立行走。为何？不应理故。为何？（如《中论》）云：

2.9 若言去者去，如何能应理？ 若离于去法，去者不可得。[20]

于此，行者行走时，唯一的行走作用与「行走」结合的缘故，行者将与行走分离，应如古达与杰达，应成唯名而已，所以（我）不承许此（论）[21]。因为没有行走，永不成立行者，如此，行者行走如何应理？

---

19 有关2.8.b，对勘本版的藏译中论为：འགྲོ་པ་པོ་མིན་འགྲོ་བ་མིན།（不去者不去），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 5。

20 有关2.9，对勘本版的藏译中论为：།གང་ཚེ་འགྲོ་བ་མེད་པར་ནི། །འགྲོ་པོ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ན། །རེ་ཞིག་འགྲོ་པོ་འགྲོའོ་ཞེས། །ཇི་ལྟར་འཐད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར།（若离于去法，去者不可得，若言去者去，云何有此义？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 5。

21 行者行走之论。

ཡང་གཞན་ཡང་བཤད་པ། གང་གི་ཕྱོགས་ལ་འགྲོ་བ་པོ། འགྲོ་བ་དེ་ལ་འགྲོ་མེད་པའི། །འགྲོ་པོ་ཡིན་པར་ཐལ་འགྱུར་ཏེ། །འགྲོ་པོ་འགྲོ་བར་འདོད་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་ཕྱོགས་ལ་སྐྱོན་དེར་གྱུར་ན་མི་རུང་ངོ་སྙམ་པས་འགྲོ་བ་པོ་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པས་འགྲོ་པོ་སྙམ་པ་དེ་ལ་ཡང་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལ་འགྲོ་བའི་བྱ་བ་ཉེ་བར་སྦྱར་བ་བྱས་པས་འགྲོ་བ་མེད་པའི་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་སྟེ། འགྲོ་བ་པོ་འགྲོ་བ་འདོད་པའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་མེད་པར་འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ །དེ་ནི་མི་འཐད་དེ། འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ། འགྲོ་བ་མེད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར་རོ། །

此外，（自方道，《中论》）又云：

2.10 「去者具去法」，谓此则应成，离去之去者，说去者去故。

如果认为有其过不应理，做是念：行者具有行走（的作用），故（为）行者。

行者与行走的作用结合，应成无行走之行者，因为（你）承许行者具有行走（的作用）。[22]如此，应成无行走（作用）之行走，（因其二应成之过）皆是同义，（然而此论）不应理，因为行走如何能无行走（的作用）？

ཅི་སྟེ་སྐྱོན་དེར་གྱུར་ན་མི་རུང་ངོ་སྙམ་པས་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་གཉི་ག་ཡང་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་ནོ་ཞེ

22 唯一的行走作用只与行者结合的话，将不结合于行走。既然行走不须观待行走的作用，具有行走作用之行者则不须观待行走，如此一来，应成无行走之行者，因为你许行走作用只与行者结合的缘故。

ན།

如果（他方）认为有其过不应理，做是说：行者与行者两者[23]皆具行走。

དེ་ལ་ཡང་སྐྱོན་འདི་ཡོད་དེ། བཤད་པ། གལ་ཏེ་འགྲོ་པོ་འགྲོ་འགྱུར་ན། །འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་འགྱུར་ཏེ། །གང་གིས་འགྲོ་པོར་མངོན་པ་དང་། །འགྲོ་པོར་གྱུར་ནས་གང་འགྲོ་བའོ། །འགྲོ་བ་པོ་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པ་ལ་འགྲོ་བར་བརྟགས་ན་འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། འགྲོ་བ་གང་དག་ལྡན་པས་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བར་མངོན་པ་དང་། དེ་འགྲོ་བ་གང་ལ་ལྟོས་ནས་འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་བའོ། །འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ནི་མི་འཐད་དེ། འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་གྱུར་ན་སྔ་མ་བཞིན་དུ་འགྲོ་བ་པོ་ཡང་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ་དེ་ལྟ་བས་འགྲོ་བ་པོ་འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་དོ། །ད་ནི་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་འགྲོ་སྟེ། གང་གི་ཚེ་འགྲོ་བ་པོ་འགྲོ་པོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་པ་དེ་ཚེ་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་འགྲོ་བ་དང་བྲལ་བའང་འགྲོ་བའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་འཐད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་འགྲོའོ། །

（自方）道：也有（下述）这类过失。（《中论》）云：

2.11 若去者有去，[24]应成两种去：由去成去者，由去者成去。

23　直译甚难理解，但月称论师于显句论说：འགྲོ་བ་མེད་པའི་འགྲོ་པོ་ཡིན་པར་ཞེས་བྱ་བའི་ངག་འདིའི་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བའི་སྒྲ་ནི་འགྲོ་བའི་བྱ་བ་འདིའི་དོན་ལ་འཇུག་གོ །ཅི་སྟེ་འགྲོ་བ་པོ་འགྲོའོ་ཞེས་གཉི་ག་ཡང་། འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པར་འདོད་དོ་ཞེ་ན།。此故，译者认为，第一个行者是「无行走之行者」，第二个行者是言「行者行走」之行者。可参考Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 80.

24　有关2.11.a，对勘本版的藏译中论为：གལ་ཏེ་འགྲོ་པོ་འགྲོ་གྱུར་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 5。

有关行者具有行走，若观察行走，行走应成两种：因存在某行走而被显为行者，及依赖某行走而为行走。[25]

（有）两种行走实不应理。如前已述，若（有）两种行走，应成两种行者，然（而我）不承许该（论）。因此，行者行走实不应理。

此时，非行者亦不行走，因为行者行走都不应理，非行者、离行走（之）行走，如何应理？因此，非行者不行走。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་འགྲོ་བར་སེམས་ན།

（他方）认为：系属行者及非行者（都在）行走。

བཤད་པ། འགྲོ་པོ་འགྲོ་པོ་མིན་ལས་གཞན། །གསུམ་པོ་གང་ཞིག་འགྲོ་བར་འགྱུར། །འགྲོ་བ་པོ་དང་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ལས་གཞན་པ་གསུམ་པ། འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་གང་འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བར་འཐད་པ་ཞིག་གང་ཞིག་ཡིན། དེ་ལྟ་བས་ན་མེད་པའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་[26]དང་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་འགྲོའོ། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་པོ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་འགྲོའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར། འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་རབ་ཏུ་མི་འགྲུབ་བོ། འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མེད་ན་འགྲོ་བ་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方）道：「（2.8.cd）离去不去者，无第三去者。」除了行者及

---

25 两种行走为：透过某行走的动作而称为「行者的行走」，以及透过某行走的动作而称为「行走的行走」。

26 根据北京版及奈塘版，改为འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ།。

非行者外的第三者——所谓的「系属行者与非行者」[27]——具有行走，如何应理？

（第三者）根本不存在，系属行者与非行者不行走。行者、非行者、系属行者与非行者（之）行走，实不应理，故行走绝对不能成立。若无行走，如何至极成立行走？

འདིར་སྨྲས་པ། འགྲོ་བ་པོ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་འགྲོའོ། ཞེས་བྱ་བ་མི་འཐད་དུ་ཟིན་ཀྱང་། གུབ་ཏ་འགྲོའོ། །ཙཻ་ཏྲ་འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལ་འགྲོའོ་ཞེས་བྱ་བ་འཐད་དོ། །

于此，（他方）道：行者、系属行者，以及非行者皆有行走，实不应理，但「古达行走」、「杰达行走」（等）行走论（应当）合理。

བཤད་པ། དེས་ནི་ཅི་ཡང་སྨྲས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། གུབ་ཏ་ལ་བརྟེན་ན་ཅི་གུབ་ཏ་འགྲོ་བ་པོར་གྱུར་ནས་འགྲོའམ། འོན་ཏེ་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་འགྲོའམ། འོན་ཏེ་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཞིག་འགྲོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་གསལ་བ་མ་བྱས་སམ། དེ་ལྟ་བས་ན་འདི་ནི་ཀྱི་ནའོ། །

（自方）道：你所说的完全（不合理）。（当古达行走的现象）观待古达时，古达转为行者后而行走呢？还是非为行者（而）行走呢？（我）难道没有破除系属行者及非行者（的）行走论吗？是故，（你的观点）实为荒谬。

27　于此论中，会反复看到「系属甲与非甲」的用词，其义是指：也是甲的同时，亦属非甲。

འདིར་སྨྲས་པ། འགྲོ་བ་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ནའོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འགྲོ་བའི་བྱ་རྩོམ་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལ་སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་དང་བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་བརྗོད་པར་མི་ནུས་སུ་ཟིན་ཀྱང་། གང་གི་ཚེ་སྡོད་པ་ལསའགྲོ་བ་དེའི་ཚེ་ན་སྡོད་པའི་བྱས་པ་འདས་མ་ཐག་ཏུ་འགྲོ་བའི་བྱ་བ་འཇུག་པར་འགྱུར་བས་དེ་ལྟ་བས་ན་བྱ་བ་རྩོམ་པ་ཡོད་པས་འགྲོ་བ་ཡོད་པ་ཁོ་ནའོ། །

于此，（他方）道：行走绝对存在。为何？因为可发起行走的作用是存在的。虽然不成（立）该（论）——已去、未去，及跨步皆存在行走，（然而因为）从停留[28]（而）行走，结束停留作用的同时，（正是）趋入行走的作用、发起（行走的）作用之时，所以，行走绝对存在。

སྨྲས་པ། ཅི་ཁྱོད་མིང་གཞན་དུ་བསྒྱུར་བས་སེམས་རྨོངས་ནས་རང་གི་བུ་ངོ་མི་ཤེས་སམ། ཁྱོད་དོན་དེ་ཉིད་ལ་བློ་ཕྱི་མས་བརྗོད་པ་གཞན་གྱིས་བརྗོད་ཀོ་འགྲོ་བའི་བྱ་བ་རྩོམ་པ་ཡོད་པར་ཡོངས་སུ་བརྟག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་སོང་བའམ་མ་སོང་བའམ། བགོམ་པ་ལ་ཡོད་གྲང་ན། དེ་ལ་གཏན་ཚིགས་སྔར་བསྟན་པ་དག་ཉིད་ཀྱིས་སྨྲས་པ། སོང་ལ་འགྲོ་བའི་རྩོམ་མེད་དེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འགྲོ་བའི་བྱ་བ་འདས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །མ་སོང་བ་ལའང་འགྲོ་རྩོམ་མེད། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འགྲོ་བའི་བྱ་བ་མ་བརྩམས་པའི་ཕྱིར་རོ། །བགོམ་ལ་རྩོམ་པ་ཡོད་མིན་ན། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། བགོམ་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་དང་། འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། འགྲོ་བ་པོ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །གང་དུ་འགྲོ་བ་རྩོམ་པར་བྱེད། །ཅེས་བྱ་བའི་ལན་དེ་ད་སློས་ཤིག །དེ་ལྟ་བས་ན་འགྲོ་བའི་རྩོམ་པ་མེད་དོ། །རྩོམ་པ་མེད་ན་འགྲོ་བ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方）道：若因改名而蒙昧你心，就不会认得自己孩子的面貌？

28 鸠摩罗什大师译为「住」，叶少勇译为「驻立」，明性法师也译为「住」。此论中说，该词为行走的相反词，所以译者决定译为「停留」。

对于该义，你因（某）后发的想法，做其他解释。[29]

周遍[30]观察所有发起行走作用，问：其（发起行走）存在于已去、未去，还是跨步之中？于此，依前示因相而释。（《中论》云：）

2.12.a 已去中无发，

为何？因为行走的作用已经过去了。

2.12.b 未去中无发，

为何？因为行走的作用尚未发起。

2.12.c 跨步中无发，

为何？无跨步故，应成两种行走及应成两种行者。

2.12.d 何处当有发？

现在，请（你）回复（上述的问题）。此故，不存在发起行走；若

29 因由藏文直译，可能不太好理解后半段。在此可参考叶少勇由梵版《佛护论》所译的文句——叶少勇，《中论颂与佛护释——基于新发现梵文写本的文献学研究》，24：「那你岂不是因换了名字而心智迷惑，不识自己儿子的面容？你以后一观点，以另一种说法，说的仍是这个（同样的）意义！」

30 全面、全方位。

无发起，如何存在行走？

འདིར་སྨྲས་པ། འགྲོ་བ་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ནའོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། བགོམ་པ་དང་སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་བགོམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ལ། འགྲོ་བ་མཐར་ཕྱིན་པ་ནི་སོང་བ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན། འགྲོ་བའི་བྱ་བ་མ་སོང་བ་ལ་ལྟོས་ནས་མ་སོང་བ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་པས་ན་དེ་ལྟ་བས་ན་བགོམ་པ་དང་སོང་བ་དང་། མ་སོང་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་ཡོད་དོ། །

于此，（他方）道：行走绝对存在。为何？因有跨步、已去及未去。因为具有行走而说跨步、因为究竟行走而说已去、因未成行走作用而说未去。总之，因有跨步、已去及未去的缘故，存在行走。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱེད་ནམ་མཁའ་འདི་ལ་ལྡང་བར་བསྒྲོད་དམ། གང་གི་ཚེ། འགྲོ་བ་རྩོམ་པའི་སྔ་རོལ་ན། །གང་དུ་འགྲོ་བ་རྩོམ་འགྱུར་བ། །བགོམ་པ་མེད་ཅིང་སོང་བ་མེད། །འདི་ལ་འགྲོ་བ་རྩོམ་པའི་སྔ་རོལ་སྡོད་པར་གྱུར་པ་ན་གང་དུ་འགྲོ་བ་རྩོམ་པར་འགྱུར་བའི་བགོམ་པ་ཡང་མེད་ཅིང་། སོང་བ་ཡང་མེད་དོ། །འགྲོ་བ་རྩོམ་པ་མེད་ན་བགོམ་པ་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པར་ག་ལ་འགྱུར། འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པ་མེད་ན་འགྲོ་བ་མཐར་ཕྱིན་པ་ཡོད་པར་ཡང་ག་ལ་འགྱུར།

（自方）道：你是否于虚空中站立行走？[31]（《中论》云：）

2.13.abc 发起行走前，发去之跨步，及已去皆无，

于此，发起行走之前正在停留，将要发起行走至某处的跨步不存在以外，已去也不存在。若无发起行走，跨步中如何具有行走？既无具有行走，如何存在究竟行走？

31 谓荒谬的言论，因为无为虚空不能被行走。

འདིར་སྨྲས་པ། མ་སོང་བ་ནི་ཡོད་དེ། དེར་འགྲོ་བ་རྩོམ་པར་འགྱུར་རོ། །

于此，（他方）道：未去是存在的，于其发起行走。

བཤད་པ། མ་སོང་འགྲོ་བ་ག་ལ་ཡོད། །འདི་ལ་སྡོད་ཅིང་མི་བསྒྱོད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་མ་སོང་བ་སྟེ། དེ་ལ་ནི་རྩོམ་པ་མེད་དོ། །གང་གི་ཚེ་སྒྱོད་པར་བྱེད་པ་དེའི་ཚེ་ན་ནི་གོ་སྐབས་གང་དུ་སྒྱོད་པར་བྱེད་པ་དེ་མ་སོང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཚེ་མ་སོང་བའི་གོ་སྐབས་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་ནི་བསྒྱོད་པ་མེད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་མ་སོང་བ་ལ་འགྲོ་བའི་རྩོམ་པ་གང་ལ་ཡོད། དེ་ལྟར་བརྟགས་ན། འགྲོ་རྩོམ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ། །སྣང་བ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་ན། །སོང་བ་ཅི་ཞིག་བགོམ་པ་ཅི། །མ་སོང་ཅི་ཞེས་རྣམ་པར་བརྟག །གང་གི་ཚེ་དེ་ལྟར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་རྣམ་པར་བརྟག་པ་ན་འགྲོ་བའི་རྩོམ་པ་སྣང་བ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་ཁྱོད་ཀྱི་སོང་བ་ཡང་ཅི། བགོམ་པ་ཡང་ཅི། མ་སོང་བ་དེ་ཡང་ཅི། ཞེས་རྣམ་པར་བརྟག

（自方道，《中论》）云：

2.13.d 未去何有行？

于此，凡是正在停留、无有移动者，皆为未去，于此中并无（行走的）发起。何时行走，尔时正属移动之时，并非未去。凡属未去之时，彼时无有行走。因此，于未去中如何发起行走？如是观察，（如《中论》云：）

2.14 若去发诸相，是无有相故，观相何已去、跨步及未去。[32]

32 有关2.14.d，对勘本版的藏译中论为：།མ་སོང་ཅི་ཞིག་རྣམ་པར་བརྟག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 6。

以一切相而观察时，行走之发起是无相的缘故，怎能观察什么是你的已去？什么是跨步？什么是未去？

སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་མ་སོང་བ་ནི་ཡོད་དོ། །

（他方）道：首先，非去是存在的。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་བུ་མ་བཙས་པར་འཆི་བའི་སྨྱུ་ངན་བྱེད་དམ། ཁྱོད་སོང་བ་མེད་པར་མ་སོང་བ་ལ་རྟོག་གོ། །འདི་ལྟར་སོང་བའི་གཉེན་པོ་ནི་མ་སོང་བ་དེ་ཡིན་ན། དེ་ལ་གལ་ཏེ་སོང་བ་ཉིད་མེད་ན་ཁྱོད་ཀྱི་མ་སོང་བ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方）道：为何你的孩子尚未诞生，（你）却已（因丧子）哀悼而苦？

既无去，你（却）执非去；去的反方为非去，若无去，如何能有你（说）的非去？

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་གཉེན་པོ་མེད་པས་སོང་བ་མེད་ན་འོ་ན། འགྲོ་བ་འགྲུབ་པོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མི་མཐུན་པའི་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་འགྲོ་བའི་མི་མཐུན་པ་སྡོད་པ་ཡོད་དེ། དེ་བས་ན་མི་མཐུན་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་ཡོད་པ་ཁོ་ནའོ། །

（他方）道：（虽说）因无反方而无去。然而，行走（却）可成立。为何？因为有不同方[33]的存在。如是，既有行走的不同方（——停留），存在（其）不同方的缘故，行走绝对存在。

33 不同方为直译。在此「不同方」为行走的不同方——谓行走的反方。如此论于下段云：འགྲོ་བ་ལོག་པ་ནི་སྡོད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ན་འགྲོ་བ་དང་སྡོད་པ་མི་མཐུན་པ་དེ་གཉིས་གཅིག་ན་ལྷན་གཅིག་འདུག་པ་མེད་དོ།（行走的反方谓「停留」，停留与行走两者为不同方、无法于一时处同俱。）

བཤད་པ། གལ་ཏེ་སྡོད་པ་ཡོད་ན་ནི་འགྲོ་བ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་གྲང་ན། སྡོད་པ་མི་འཐད་པས་འགྲོ་བ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལ་གལ་ཏེ་སྡོད་པ་ཡོད་པར་གྱུར་ན། འགྲོ་བ་པོའིའམ། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པའི་ཡིན་གྲང་ན། དེ་ལ། རེ་ཞིག་འགྲོ་པོ་མི་སྡོད་དེ། །འགྲོ་བ་པོ་མིན་སྡོད་པ་མིན། །འགྲོ་པོ་འགྲོ་པོ་མིན་ལས་གཞན། །གསུམ་པ་གང་ཞིག་སྡོད་པར་འགྱུར། །དེ་ལྟ་བས་ན་སྡོད་པ་ནི་མེད་པ་ཁོ་ནའོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། བཤད་པ། རེ་ཞིག་འགྲོ་པོ་སྡོད་དོ་ཞེས། །ཇི་ལྟར་འཐད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །འགྲོ་བ་མེད་ན་འགྲོ་བ་པོ། །ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །འདི་ལ་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པས་འགྲོ་བ་པོར་འགྱུར་བས་འགྲོ་བ་མེད་ན། འགྲོ་བ་པོར་མི་འཐད་པ་ཉིད་དོ། །འགྲོ་བ་ལོག་པ་ནི་སྡོད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ན་འགྲོ་བ་དང་སྡོད་པ་མི་མཐུན་པ་དེ་གཉིས་གཅིག་ན་ལྷན་གཅིག་འདུག་པ་མེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་འགྲོ་བ་པོ་སྡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་འཐད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། དེ་ནི་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་སྡོད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འགྲོ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལ་འགྲོ་བ་ལོག་པ་ནི་སྡོད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ན་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ནི་འགྲོ་བ་དང་བྲལ་བའི་ཕྱིར་སྡོད་པ་ཉིད་ཡིན་པས་དེ་ལ་ཡང་སྡོད་པས་ཅི་ཞིག་བྱ། སྡོད་པ་དེ་ལ་ཡང་སྡོད་པར་བརྟགས་ན། སྡོད་པ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་དང་། སྡོད་པ་པོ་ཡང་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་སྡོད་དོ།

（自方）道：若言「因为存在停留，行走亦（应）存在」的话，（然）停留非理故，何来行走？为何？于此，如果停留是存在，（该动作是来自）行走者，还是非行走者呢？

首先，行走者不应停留。（如《中论》云：）

2.15 去者则不住，不去者不住，离去不去者，何有第三住？

此故，停留绝对不存在。为何？不应理故。为何？（如《中论》云：）

2.16 谓行者停留，如何能应理？若无有行走，行者永非理。[34]

因为具有行走，方为行者；若无行走，行者将不应理。行走的反方为停留，停留与行走两者为不同方，不会并存。因此，行者停留如何应理？

非行者亦不停留。为何？无行走故。于此，行走的反方为停留，非行者为远离行走，故为停留。此外，何为停留？若于停留中观察停留的话，应成两种停留，停留者也应成两种。[35]因此，非行者亦无停留。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་སྡོད་པར་སེམས་ན།

---

34 有关2.16，对勘本版的藏译中论为：གང་ཚེ་འགྲོ་བ་མེད་པར་ནི། །འགྲོ་པོ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ན། །རེ་ཞིག་འགྲོ་པོ་སྡོད་དོ་ཞེས། །ཇི་ལྟར་འཐད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། （无有行走时，行者非理故，谓行者停留，如何能应理？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 6。

35 虽然于此论中并无清楚交代如何成为两种停留，但于月称论师的《显句论》中却说道：གནས་པ་གཅིག་གིས་ནི་འགྲོ་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་ལ། གཞན་གྱིས་ནི་སྡོད་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་གནས་པ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་གནས་པ་པོ་ཡང་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས། （一种停留者将成非行者，另者将成「停留」，此故，应成两种停留，停留者也应成两种。）可参考Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsa*l, 83。所以，停留有两种：一、非行者的停留。二、停留中的停留。对于第二种的停留，宗喀巴大师更明确地说到，该停留应理解为「成为停留者后的再次停留」。可参考宗喀巴大师的《正理海》—— Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 143：འགྲོ་པ་པོ་མིན་པ་ཡང་སྡོད་པ་མིན་ཏེ་ལྷས་བྱིན་འགྲོ་པ་པོ་མིན་པ་ནི་སྡོད་པ་ཡིན་ན་དེ་ལ་སྡོད་པ་གཞན་གྱིས་ཅི་ཞིག་བྱ། འདི་ཡང་བྱ་བ་རང་མཚན་གྱིས་གྲུབ་ན་སྡོད་པ་པོར་གྲུབ་ཟིན་ནས་སླར་ཡང་སྡོད་པར་འགྱུར་དགོས་པའི་སྐྱོན་ནོ། （非行者也不停留。非行者天授若已停留，何须其他停留？如果作用自相存在的话，将有「成为了停留者之后，还须再次停留」之过。）

于此，如果（他方）认为：「系属行者与非行者」（应会）停留。

སྨྲས་པ། འགྲོ་པོ་འགྲོ་པོ་མིན་ལས་གཞན། །གསུམ་པ་གང་ཞིག་སྡོད་པར་འགྱུར། འགྲོ་པོ་དང་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ལས་གཞན་པ་གསུམ་པ་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང༌། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་གང་སྡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་བརྟགས་པ་དེ་གང་ཞིག་ཡིན། དེ་ལྟ་བས་ན་མེད་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང༌། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་སྡོད་དོ། །

（自方）道：「（2.15.cd）离去不去者，何有第三住？」为何执除了行者与非行者以外的第三者——系属行者及非行者——停留？其绝无故，系属行者及非行者亦不能停留。

ཡང་གཞན་ཡང༌། འགྲོ་བ་ལོག་པ་ནི་སྡོད་པ་ཞེས་བྱ་བ། ལྡོག་པ་དེ་ཡང་བགོམ་པ་ལས་སམ། སོང་བ་ལས་སམ་མ་སོང་བ་ལས་ལྡོག་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ། བགོམ་ལས་ལྡོག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། །སོང་བ་དང་མ་སོང་ལས་ཀྱང་མིན། བགོམ་པ་ལས་སྡོད་པ་མི་འགྱུར་ཏེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་བགོམ་པ་ཡིན་ལ། འགྲོ་བ་ལོག་པ་ནི་སྡོད་པ་ཡིན་པས་སྡོད་པ་དང་འགྲོ་བ་མི་མཐུན་པ་དེ་གཉིས་ཅིག་ན་མི་སྲིད་པས་དེའི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་བགོམ་པ་ལས་ལྡོག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། དེ་ནི་སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་ལས་ཀྱང་སྡོད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འགྲོ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་འགྲོ་བ་ལོག་པ་ནི་སྡོད་པ་ཡིན་ན། འགྲོ་བ་ནི་སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་ལ་མེད་དེ། འགྲོ་བ་མེད་ན་འགྲོ་བ་ལྡོག་པ་ག་ལ་ཡོད། འགྲོ་བ་ལྡོག་པ་མེད་ན་སྡོད་པ་ག་ལ་ཡོད། དེ་ལྟ་བས་ན་སོང་བ་དང༌། མ་སོང་བ་ལས་ཀྱང་ལྡོག་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

此外，行走的反方称停留。问：彼反方（——停留——）是由跨步、已去，还是未去而成反方？（如《中论》云：）

2.17.ab 已去及未去，跨步皆无住，[36]

于此，（停留）不（应）由跨步而成反方。为何？具有行走，故为跨步。行走的反方为停留，不同方的停留与行走两者不可能于（同）一（时处存在），故先排除（停留）因跨步而成反方。停留也非由已去及未去（而成反方）。为何？无行走故。[37]

如是，行走的反方为停留，于已去及未去之中无行走。既无行走，行走的反方怎能存在？若无行走的反方，怎会有停留？因此，（其）反方也非从已去及未去而有。

འགྲོ་བ་དང་ནི་འཇུག་པ་དང་། །ལྡོག་པ་ཡང་ནི་འགྲོ་དང་མཚུངས། །ཇི་ལྟར་འགྲོ་བ་པོ་མི་སྡོད་དེ། སྡོད་པ་དང་། འགྲོ་བ་གཉིས་མི་མཐུན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཞེས་བཤད་པ་དེ་བཞིན་དུ་སྡོད་པ་པོ་ཡང་མི་འགྲོ་སྟེ། སྡོད་པ་དང་འགྲོ་བ་གཉིས་མི་མཐུན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་ལྟར་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་མི་སྡོད་དེ། སྡོད་པ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་འི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བཤད་པ་དེ་བཞིན་དུ་སྡོད་པ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་འགྲོ་སྟེ། འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་ལྟར་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང་། ཇི་ལྟར་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་མི་སྡོད་དེ། མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བཤད་པ་དེ་བཞིན་དུ་སྡོད་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་། སྡོད་པོ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་འགྲོ་སྟེ། མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་

36 有关2.17.b，对勘本版的藏译中论为：།སོང་དང་མ་སོང་ལས་ཀྱང་མིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 6。

37 停留与行走不可能于同一时处存在的话，停留如何能由跨步而被安立为行走的反方呢？因为停留要观待行走后才能成为行走的反方，但停留的时候既无跨步，亦无行走，停留的观待处将不存在。这样一来，停留观待什么而成何法的反方？同理，停留也不能由已去及未去而成反方，因为行走不存在于已去及未去之中。

ལྟར་རེ་ཞིག་འགྲོ་བ་པོའི་སྡོད་པ་དང་། སྡོད་པ་པོའི་འགྲོ་བ་མཚུངས་པ་ཡིན་ནོ། །ད་ནི་ཇི་ལྟར་འགྲོ་བའི་རྩོམ་པ་སོང་བ་དང་། མ་སོང་བ་དང་། བགོམ་པ་ལ་མི་འཐད་དོ་ཞེས་བཤད་པ་དེ་བཞིན་དུ་སྡོད་པའི་འཇུག་པ་ཡང་བསྡད་པ་དང་མ་བསྡད་པ་དང་། སྡོད་པ་ལ་མི་འཐད་དེ། དེ་ལྟར་ན་འགྲོ་བའི་རྩོམ་པ་དང་སྡོད་པའི་འཇུག་པ་མཚུངས་པ་ཡིན་ནོ། །ད་ནི་ཇི་ལྟར་འགྲོ་བའི་ལྡོག་པ་སོང་བ་དང་། མ་སོང་བ་དང་། བགོམ་པ་ལས་ལྡོག་པར་མི་འགྱུར་ཞེས་བཤད་པ་དེ་བཞིན་དུ་སྡོད་པའི་ལྡོག་པ་ཡང་གང་དུ་བསྡད་པ་དེ་ནས་མི་འགྲོ་སྟེ། འགྲོ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། གང་དུ་མ་བསྡད་པ་དེ་ནས་ཀྱང་མི་འགྲོ་སྟེ། འགྲོ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །གང་དུ་བསྡད་པ་དེ་ནས་ཀྱང་མི་འགྲོ་སྟེ། །སྡོད་པ་དང་འགྲོ་བ་གཉིས་མི་མཐུན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟར་ན་འགྲོ་བའི་ལྡོག་པ་དང་། སྡོད་པའི་ལྡོག་པ་མཚུངས་པ་ཡིན་ནོ།

（如《中论》云：）

2.17.cd 行趋及反法，皆同于去义。

如言为何行者不停留？因为停留与行走两者为不同方；同样，停留者亦不行走，因为停留与行走两者为不同方的缘故。

如言为何非行者不停留？应成两种停留故；同样，非停留者亦不行走，因为应成两种行走故。

如言为何系属行者不停留？为何非行者不停留？不可能故；同样，系属停留者与非停留者亦不行走，不可能故。

如是，行者之停留与停留者之行走相同。

如言发起行走、已去、未去及跨步皆不应理；同样，趋入停留（的状态）——已停留、尚未停留、正在停留——也不应理。

如是，发起行走与趋入停留（的状态）相同。[38]

如言行走的反方非由已去、未去、跨步而成反方；同样，停留的反方也非从某处停留后而行走，无行走故。何处无停留亦无行走，因无行走故；何处有停留也无行走，停留与行走为不同方故。

因此，行走的反方与停留的反方情况相同。[39]

འདིར་སྨྲས་པ། འགྲོ་བ་དང་འཇུག་པ་དང་། ལྡོག་པ་སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་དང་། བགོམ་པ་ལ་ཡོད་དོ་ཞེའམ་འགྲོ་བ་པོ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་དང་། དེ་ལས་གཞན་པ་ལ་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལ་བརྗོད་པར་མི་ནུས་སུ་ཟིན་ཀྱང་། ཅོ་ཏྲའི་གོམ་པ་འདོར་བ་མཐོང་ནས། ཅོ་ཏྲའི་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་པོ་དང་འགྲོ་བ་ཡོད་དོ། །

于此，（他方）道：行走、趋入（停留的状态）及（其）反方虽然不能存在于已去、未去及跨步中，或存在于行者、非行者及余者[40]之中，但可见杰达跨步，杰达成为行走者故，行者及行走都存在。

---

38 行走的发起是在行走前还是行走时？行走前无法发起行走，因为在这之前，行走尚未存在，如同兔角。既然未有，行走的发起等同兔角的发起。行走时亦无行走的发起，既已行走，何须发起？同样的，依上述的理由了知停留的趋入也应如此，既已停留何须趋入？停留之前，因无停留，何来停留的趋入？

39 因为在行走的过去际、现在际，以及未来际中都找不到行走，所以停留怎能成为行走的反方？如果仍然坚持的话，这种说法是根据行走的过去际、现在际，还是未来际？皆不应理。同理，在停留的过去际、现在际，以及未来际中皆找不到停留，所以行走怎能成为停留的反方？如果仍然坚持的话，这种说法是根据停留的过去际、现在际，还是未来际？皆不应理。

40 非行者与非非行者。

བཤད་པ། རེ་ཞིག་བརྗོད་པར་མི་ནུས་སུ་ཟིན་ཀྱང་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་ཕོངས་པའི་ཚིག་ཡིན་ནོ། །འོན་ཀྱང་གང་མཐོང་ནས་ཅེ་དྲ་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བར་སེམས་པ་ཅེ་དྲའི་གོམ་པ་འདོར་བ་གང་ཡིན་པ་དེ[41]། གོམ་པ་འདོར་བ་དེ་དང་ཅེ་དྲ་གཅིག་པ་ཉིད་དམ་གཞན་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ། འགྲོ་བ་དེ་དང་འགྲོ་བ་པོ། །དེ་ཉིད་ཅེས་ཀྱང་བྱར་མི་རུང་། །འགྲོ་བ་དང་ནི་འགྲོ་བ་པོ། །གཞན་ཉིད་ཅེས་ཀྱང་བྱར་མི་རུང་། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་འགྲོ་བ་གང་ཡིན་པ། དེ་ཉིད་འགྲོ་པོ་ཡིན་གྱུར་ན། །བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་ཉིད་ཀྱང་། །གཅིག་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་འགྲོ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་བྱེད་པ་པོ་དང་བྱ་བ་ཡང་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ནི་མི་འཐད་དོ། བྱེད་པ་པོ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་བྱ་བ་ཡིན་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་སྙོན་དེར་གྱུར་ན་མི་རུང་ངོ་། །སླམ་པས་བྱེད་པ་པོ་དང་བྱ་བ་གཉིས་གཞན་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ་ཞེ་ན། དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་འགྲོ་དང་འགྲོ་བ་པོ། །གཞན་པ་ཉིད་དུ་རྣམ་བརྟགས་ན། །འགྲོ་པོ་མེད་པའི་འགྲོ་བ་དང་། །འགྲོ་བ་མེད་པའི་འགྲོ་པོར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་བྱེད་པ་པོ་དང་། བྱ་བ་གཉིས་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་མཐོང་བས་འགྲོ་བ་པོ་དང་། འགྲོ་བ་གཞན་པ་ཉིད་དུ་རྣམ་པར་བརྟགས་ན། དེ་ལྟ་ན་འགྲོ་བ་པོ་ལས་ཐ་དད་པར་གྱུར་པའི་འགྲོ་བ་གཞི་མེད་པ་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འགྱུར་བ་དང་། འགྲོ་བ་གཞི་མེད་པ་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་འགྲོ་བ་པོ་ཡང་འགྲོ་བ་དང་བྲལ་བ་མི་ལྟོས་པ་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། དེ་གཉིས་གང་ཡང་མི་འཐད་དེ་འགྲོ་བ་པོ་མེད་པར་འགྲོ་བ་དང་། འགྲོ་བ་མེད་པར་འགྲོ་བ་པོར་ཇི་ལྟར་འགྱུར།

（自方）道：首先，（你）说「虽不能诠释」是词穷。

（你）看到什么而认定杰达为行者？「杰达跨步」的跨步与杰达为一性？还是为相异性？于此，（《中论》云：）

2.18 去法即去者，是事则不然，去法异去者，是事亦不然。

---

41 根据北京版及奈塘版，改为དེ།字。

为何？（如《中论》又云：）

2.19 若谓于去法，即为是去者，作者及作业，是事则为一。

如果行走成为行者，作者与作业[42]应成为一，（然）不应理；作者如何即为作业？

如果认为有其过不应理，做是念：作者与作业是相异性。于此，将做解说。（如《中论》云：）

2.20 若谓于去法，有异于去者，[43]离去者有去，离去有去者。

若由看到作者与作业为一性的过患，而执行者与行走（彼此）相异，如是迥异于行者的行走应成无基至极成立己性[44]，如果行走已成无基至极成立己性，行者（将）与行走分离、（互）不依赖、至极成立己性；（然）二[45]者任一皆不应理，分离行者之行走、分离行走之行者，

---

42 「作者」及「作业」为鸠摩罗什大师的译词，「作业」是「动作」的意思，「作者」是该动作的发起者。

43 有关2.20.b，对勘本版的藏译中论为：གཞན་པ་ཉིད་དུ་རྣམ་བརྟགས་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 6。

44 「无基至极成立己性」：即使没有任何自性的基础，却要想方设法地成立自力而有的性质。

45 不依赖行者的行走及不依赖行走的行者。

如何应理？

འདིར་སྨྲས་པ། ཅི་ཁྱེད་གསོད་པ་པོ་ཉིད་ལ་དབང་འཛུགས་སམ། ཁོ་བོ་ནི་བྱེད་པ་པོ་དང་བྱ་བ་གཉིས་ཐ་དད་པར[46]གྲུབ་པ་མེད་པའི་ཕྱིར། གཞན་པ་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འདོད་ལ། བྱེད་པ་པོ་ཐ་དད་པའི་ཕྱིར་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འདོད་པས་དེའི་ཕྱིར་དེ་གཉི་ག་མེད་པར་ཡང་དེ་གཉིས་གྲུབ་བོ། །

于此，（他方）道：难道你在判（我）死刑？

我（认为）不能成立作者与作业两者为异，故亦不承许（二者是）相异；[47]作者为异故，亦不许为一性。因此，二者（作者与作业）虽非（一性或异性），但是存在。

བཤད་པ། ཁོ་བོ་ནི་གསོད་པ་པོ་ཉིད་ལ་དབང་མི་འཛུགས་ཀྱི། ཁྱོད་ཉིད་ལག་པ་བརྐྱང་སྟེ་ཚོགས་ཆེན་པོར་གཡོབ་ཅིང་ལོང་པ་དབུགས་ཀྱིས་བཟུངས་བཞིན་དུ་སྐྱིག་རྒྱུའི་ཆུ་ལ་རྒྱལ་བར་བྱེད་དམ། ཁྱོད་དེ་ཉིད་དང་གཞན་མ་གཏོགས་པ་མེད་པའི་ཕྱོགས་ལ་ཡོད་པའི་བློས་གནས་པར་བྱེད་ཀྱི། །གང་དག་དངོས་པོ་གཅིག་པ་དང་། །དངོས་པོ་གཞན་པ་ཉིད་དུ་ནི། །གྲུབ་པར་གྱུར་པ་ཡོད་མིན་ན། །དེ་གཉིས་གྲུབ་པ་ཇི་ལྟར་ཡོད། །གལ་ཏེ་བྱེད་པ་པོ་དང་བྱ་བ་གཉིས་གཅིག་པ་ཉིད་དང་གཞན་པ་ཉིད་དུ་གྲུབ་པ་མེད་དེ་གཉིས་མ་གཏོགས་པར་རྣམ་པ་གཞན་གང་གིས་དེ་གཉིས་གྲུབ་པ་ཡོད་དེ་ཞེ་སྨོས་ཤིག །དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ནི་བརྟགས་པ་ཙམ་དུ་ཟད་དོ། །

（自方）道：我虽没判（你）死刑，但你明明腹部憋气[48]，却伸手

46 根据北京版及奈塘版，去掉འགྱུར་字。

47 不能分开「行走的人」与「此人的行走」，所以不认同两者是有区别的相异法。

48 叶少勇将这段话翻为：「屏住呼吸」，虽然较好理解，但会漏译藏文的「明明（བཞིན་དུ་）」、「胃（ལོང་པ་）」。叶少勇，《中论颂与佛护释——基于新发现梵文写本的文献学研究》, 24。

用力地摇摆，游泳于海市蜃楼的水（池）中，不是吗？

除了同一性与相异性之外，无（他）宗，你的心却住于其中。（《中论》云：）

2.21 事物于一性，事物于异性，两性皆非有，如何有二法？

如果作者与作业两者既非同一性亦非相异性，除此二（性）外，还有什么其他可以成立二者（作者与作业）？请提出说明。因此，此（说）仅为执着。

འདིར་སྨྲས་པ། འཇིག་རྟེན་མངོན་སུམ་གྱི་དོན་འདི་གབ་གབ་ཀྱིས་གནོན་པར་ཇི་ལྟར་ནུས། ཡོང་ནི་གང་མེད་པས་འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། གང་ལ་ལྟོས་ནས་འདི་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་འགྲོ་བ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱའོ།

于此，（他方）道：用隐隐藏藏（的方法）如何对抗世间现前的真相？（我）说无处有来，故无去者。又说依赖某法而言此为行者，（故）有行走，其（人）亦为行者。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་བུ་འདོད་ལ་མ་ནིང་ལ་སྦྱོད་དམ། ཁྱོད་འགྲོ་བ་པོ་མེད་པ་ལ་འགྲོ་བ་པོར་རྟོག་གོ། །འདི་ལྟར་བགྲོད་པར་བྱ་བ་ཞིག་ཡོད་ན་ནི་འགྲོ་བ་པོར་བརྟག་ཏུ་ཡང་རུང་གྲང་ན། གང་གི་ཚེ་འགྲོ་བ་པོར་བརྟགས་ཀྱང་བགྲོད་པར་བྱ་བ་མི་འཐད་པ་དེའི་ཚེ་ཅི་ཡང་མི་ཕན་པ་ཡོངས་སུ་བརྟགས་པ་འདིས་ཅི་ཞིག་བྱ། བགྲོད་པར་བྱ་བ་ཇི་ལྟར་མི་འཐད་ཅེ་ན། དེ་ནི་སོང་བ་ཡང་མ་ཡིན་མ་སོང་བ་ཡང་མ་ཡིན་ལ། བགོམ་པ་ནི་ཤེས་པར་མི་འགྱུར་རོ་ཞེས་བསྟན་ཟིན་ཏོ། །དེ་དག་ཙམ་དུ་དེ་འགྲོ་བས་འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་གྲང་ན། དེ་ནི་མི་འགྲོ་བས་དེའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་པོར་བརྟགས་པ་ནི་དོན་མེད་པ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：为何你想要得子而淫双性人？

你执非行者为行者。如是，有行走的动作，虽可执行者（的存在）

，但观察行者时，行走的动作实不应理，尔时，（执着行者的存在）毫无益处，为何如此周遍[49]执着？

行走的动作如何不应理？前文已经解释过了，其既非已去，亦非未去，亦不能被理解为跨步。某（人）行走，故为行者；（然而，）不行走故，执为行者实无意义。

འདིར་སྨྲས་པ། འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པས་འགྲོ་བ་ཉིད་འགྲོ་སྟེ། དཔེར་ན་སྨྲ་པོ་དག་ན་རེ་ཚིག་སྨྲའོ། །བྱ་བ་བྱེད་དོ་ཞེས་ཟེར་བ་བཞིན་ནོ། །

于此，（他方）道：如说「讲者们讲、（行动者）行动」般，（去者）是行者的缘故，行走为走动。

བཤད་པ། འགྲོ་བ་པོའི་འགྲོ་བ་ལ་བརྟགས་ན་ཡང་འགྲོ་བ་གང་གིས་དེའི་འགྲོ་བ་པོར་མངོན་པའི་འགྲོ་བ་དེ་ཉིད་དམ། དེ་ལས་གཞན་པ་ཞིག་འགྲོ་གྲང་ན། གཉི་ག་ཡང་མི་མཐོང་ངོ་། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འགྲོ་བ་གང་གིས[50]འགྲོ་པོར་མངོན། །འགྲོ་བ་དེ་ནི་དེ་འགྲོ་མིན། །འགྲོ་བ་གང་དང་ལྡན་ན། ཅི་ཏྟ་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བར་མངོན་པའི་འགྲོ་བ་དེ་ནི་འགྲོ་བ་པོ་དེ་འགྲོ་བར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་ཕྱིར་འགྲོ་བའི་སྔ་རོལ་མེད། །གང་ཞིག་གང་དུ་འགྲོ་བར་འགྱུར། །གང་ཕྱིར་འགྲོ་བ་གང་གིས་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བར་མངོན་པའི་འགྲོ་བ་འདི་སྔ་རོལ་ནི་འགྲོ་བའི་སྔ་རོལ་ཏེ་དེའི་སྔ་རོལ་ན་འགྲོ་བ་པོ་མེད་དོ། དེ་དང་ལྡན་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན་ཏེ། གང་ཞིག་གང་དུ་དཔེར་ན་གྲོང་དང་གྲོང་ཁྱེར་ལྟ་བུ་ཐ་དད་པར་གྱུར་པས་འགྲོ་བར་འགྱུར་བ་ཡིན་ན་འགྲོ་བ་པོར་གྱུར་ནས་གང་འགྲོ་བར་འགྱུར་བའི་འགྲོ་བ་དེ་ནི་འགྲོ་བ་པོ་ལས་གྲོང་དང་གྲོང་ཁྱེར་ལྟ་བུར་ཐ་དད་པར་གྱུར་པ་མེད་དོ། །དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་འགྲོ་བ

49 想尽一切办法坚定其执着。

50 根据北京版及奈塘版，修改为གིས།字。

གང་གིས་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བར་མངོན་པའི་འགྲོ་བ་དེ་ནི་འགྲོ་བ་པོ་འགྲོ་བར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：若观察行者之行走，其（行走是）安立行者的行走，还是其他的行走呢？两者（我）都不见。[51]为何？（如《中论》云：）

2.22.ab 因去知去者，该去非为去，

何者具有行走？安立「行者杰达」的行走，实非行者的行走。为何？（如《中论》云：）

2.22.cd 去前无去者，去者去何处？

由某行走而安立行者，行走之前，即是去前，在此之前无行者，因只具有其（行走）方称「行者」。例如，城与镇是相异，（可是）行者与将成行走的行走非为相异，此与城镇不同，因为有了行走方有行者。

---

51 敌方说有了行走方知「行者」。自方驳：因有行走而安立为行者的「行走」并非行者的行走。为何？行走有二：即将成为行走的行走，及正在行走，然而，该行走两者皆非。为何？该行走非为第一种行走，因为即将成为的行走，只存在于行走之前，行走之前无有行者，故无行走，故不应理。该行走也非为第二种行走。为何？因为该行走在前，行者在后，所以说：「因有行走而安立为行者」；行者之前，怎能会有正在行走呢？故不应理。其义可参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 87；宗喀巴大师的《正理海》——Tsong kha pa Blo bzang grags pa. D*bu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 150；根敦主巴的《宝鬘论》——Dge 'dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che'i phreng ba zhes bya ba bzhugs so*, 138。

如是，由某行走而安立为行者的行走，并非行者的行走。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་དེ་ལས་གཞན་པ་ཞིག་འགྲོ་བར་སེམས་ན།

于此，（他方）认为：由他者而行走。

བཤད་པ། འགྲོ་བ་གང་གིས་འགྲོ་པོར་མངོན། །དེ་ལས་གཞན་པ་དེ་འགྲོ་མིན། །འགྲོ་བ་གང་དང་ལྡན་ན་ཅི་ཏྟ་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བར་མངོན་པ་དེ་ལས་གཞན་པའི་འགྲོ་བ་ཡང་འགྲོ་བ་པོ་དེ་འགྲོ་བར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་ཕྱིར་འགྲོ་པོ་གཅིག་པུ་ལ། །འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་མི་འཐད་དོ། །གང་གི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་པོ་གཅིག་པུ་ལ་གང་གི་འགྲོ་བ་པོ་ཞེས་བྱ་བར་མངོན་པ་དང་འགྲོ་པོར་གྱུར་ནས་གང་འགྲོ་བར་འགྱུར་བའི་འགྲོ་བ་གཉིས་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར་དེ་ལས་གཞན་པའི་འགྲོ་བ་ཡང་འགྲོ་བ་པོ་འགྲོ་བ་བྱེད་པར་མ་ཡིན་ནོ། །དེས་ན་ཚིག་སྣྲོ། །བྱ་བ་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡང་ལན་བརྟབ་པ་ཡིན་ནོ། །

（自方道，《中论》）云：

2.23.ab 因去知去者，[52]余者皆不去，

何者具有行走？迥异于安立行者杰达的行走也不是行者的行走。为何？（如《中论》云：）

2.23.cd 于一去者中，不得二去故。

于单一行者中，无法合理具足两种行走——安立行者（的行走）及有了行者之后的行走。因此，除了这（两种行走）以外的行走也不是行

52　有关2.23.a，对勘本版的藏译中论为：འགྲོ་བ་གང་གི་འགྲོ་པོར་མངོན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 6。

者的行走。

因此，（我）已做了「（讲者）讲、（行动者）行动」的回复。

འདིར་སྨྲས་པ། འགྲོ་བ་པོའི་བགྲོད་པར་བྱ་བ་གྲོང་དང་གྲོང་ཁྱེར་ལ་སོགས་པ་མ་ཡིན་ནམ།

于此，（他方）道：难道城镇等并非行者所去之处吗？

བཤད་པ། དེ་ལ་ནི་ལན་བཏབ་ཟིན་ཏེ། གྲོང་དང་གྲོང་ཁྱེར་ལ་བརྟེན་ནས། ཅི་དེ་གྲོང་དུ་སོང་བ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་དམ་མ་སོང་བ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་དམ་བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་ཅེས་བསམས་ཟིན་པས་དེའི་ཕྱིར་དེ་ནི་ཀྱི་ནའོ། །ཡང་གཞན་ཡང་། །འགྲོ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ནི། །འགྲོ་རྣམ་གསུམ་དུ་འགྲོ་མི་བྱེད། །མ་ཡིན་པར་ནི་གྱུར་དེ་ཡང་། །འགྲོ་རྣམ་གསུམ་དུ་འགྲོ་མི་བྱེད། །ཡིན་དང་མ་ཡིན་གྱུར་པ་ཡང་། །འགྲོ་རྣམ་གསུམ་དུ་འགྲོ་མི་བྱེད། །དེ་ཕྱིར་འགྲོ་དང་འགྲོ་པོ་དང་། །བགྲོད་པར་བྱ་བའང་ཡོད་མ་ཡིན། འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འགྲོ་བ་པོ་གང་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པའོ། །དེ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འགྲོ་བ་པོ་གང་འགྲོ་བ་དང་བྲལ་བའོ། །ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་གྱུར་པ་ཡང་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འགྲོ་བ་པོ་གང་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པ་ཡང་ཡིན་ལ་འགྲོ་བ་དང་བྲལ་བ་ཡང་ཡིན་པའོ། །འགྲོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་བགྲོད་པར་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གི་གོ། །རྣམ་གསུམ་དུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་དང་བགོམ་པར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཡང་དག་པའི་རྗེས་སུ་འབྲང་བའི་བློས་ཡོངས་སུ་བརྟགས་ན། འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ནི་བགྲོད་པར་བྱ་བ་རྣམ་པ་གསུམ་དུ་འགྲོ་བར་མི་བྱེད་ལ། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་བགྲོད་པར་བྱ་བ་རྣམ་པ་གསུམ་དུ་འགྲོ་བར་མི་བྱེད་ཅིང་། འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་བགྲོད་པར་བྱ་བ་རྣམ་པ་གསུམ་དུ་འགྲོ་བར་མི་བྱེད་པ་དེའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་དང་འགྲོ་བ་པོ་དང་བགྲོད་པར་བྱ་བ་མེད་དོ། །བྱ་བ་རྣམས་ཀྱི་ནང་ན་འགྲོ་བའི་བྱ་བ་གཙོ་བོ་ཡིན་པས། འགྲོ་བའི་བྱ་བ་ཡོངས་སུ་བརྟགས་ཏེ། ཇི་ལྟར་འགྲོ་བ་མི་འཐད་པ་རབ་ཏུ་སྒྲུབ་པ་དེ་བཞིན་དུ་བྱ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་མི་འཐད་པར་གྲུབ་པོ། །

（自方）道：于此，（我）已回复。基于城镇，（你）以为行走存在于已去城镇（的已去）之中，或行走存在于未去之中，还是行走存在于跨步之中？彼等皆为谬误。此外，（《中论》云：）

2.24 决定有去者，不能用三去；不决定去者，亦不用三去；

2.25 去法定不定，去者不用三，是故去去者，所去处皆无。

「（2.24.a）决定有去者」谓某行者具有行走。

「（2.24.c）不决定去者」谓某行者远离行走。

「（2.25.a）去法定不定」谓行者既具行走，也离行走。

「去」是「行走」的意思。言「三」者，谓已去、未去及跨步。

因此，若以智慧如实周遍观察时，「（2.24.a）决定有去者」谓（系属行者的）行走不以三相而行走；「（2.24.c）不决定去者」谓（非行者的）行走不以三相而行走；「（2.25.a）去法定不定」谓（系属行者与非行者的）行走不以三相而行走。

因此，行走、行者及行走的动作皆不（应）有。诸多动作中，行走的动作为主，故（于此品）观察行走，且至极成立行走如何不应理。同样的，成立一切作用皆不应理。

སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་དང་བགོམ་པ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་གཉིས་པའོ།། །།

第二品——观已去、未去、跨步品——终。

第三品

观入处[1]品

འདིར་སྨྲས་པ། ཁྱོད་ཀྱིས་འགྲོ་བ་མི་འཐད་པ་དེ་རྗེས་སུ་རབ་ཏུ་བསྟན་པས་ཁོ་བོའི་ཡིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཉན་པ་ལ་སྤྲོ་བར་བྱས་ཀྱིས། དེའི་ཕྱིར་ད་ནི་རང་གི་གཞུང་ལུགས་ལ་བརྟེན་པ་ཆུང་ཞིག་རྗེས་སུ་རབ་ཏུ་བསྟན་པའི་རིགས་སོ། །

于此，（他方）道：你广示行走不应理，令我心欢喜听闻空性。现今，于略习自宗典籍者，应当随后广示。

བཤད་པ། དེ་ལྟར་བྱའོ། །

（自方）道：自当如是解说。

སྨྲས་པ། ལྟ་དང་ཉན་དང་སྣོམ་པ་དང་། །མྱོང་བར་བྱེད་དང་རེག་བྱེད་ཡིད། །དབང་པོ་དྲུག་པོ་དེ་དག་གི །སྤྱོད་ཡུལ་བལྟ་བར་བྱ་ལ་སོགས། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་ནི་དབང་པོ་དྲུག་ཏུ་བསྟན་ལ། དེ་དག་གི་སྤྱོད་ཡུལ་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དྲུག་པོ་དག་ཉིད་ཡིན་པར་བསྟན་ཏོ། །དེ་ལ་གཟུགས་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟ་བར་བསྟན་ལ། ལྷག་མ་རྣམས་ཀྱང་རང་རང་གི་ཡུལ་འཛིན་པར་བྱེད་པས་བསྟན་ཏོ། །དངོས་པོ་མེད་ན་གཟུགས་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟ་བ་ཞེས་བརྗོད་པར་མི་འཐད་དོ། །འདི་ལྟར་མེད་པས་ཇི་ལྟར་ལྟ་བར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་ལྟ་ན་ནི་རི་བོང་གི་རྭས་ཀྱང་རུས་སྦལ་གྱི་སྤུ་སོགས་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་དེ་ནི་མི་འཐད་པས་དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་མཆེད་རྣམས་ཡོད་དོ། །

（他方道，《中论》）云：

3.1 见闻以及嗅，品尝以及触，[2]意根等六之，行境所见等。

「见等」显示六根，彼等行境为色等六者。因为见色，故而言「

1 又称六处或六入。于此译为「入处」。

2 有关3.1.b，对勘本版的藏译中论为：དབང་པོ་དྲུག་སྟེ་དེ་དག་གི，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 7。

见」，余者[3]执取各自之境。

若无事物，言「见色故为见」则不应理；既无如是（事物），如何能见？犹如兔角转为龟毛等，实不应理，故有入处。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་གཟུགས་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་འཐད་ན་ནི། སྐྱེ་མཆེད་རྣམས་ཡོད་པ་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་དེ་ནི་མི་ འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན།[4]འདི་ལྟར། ལྟ་དེ་རང་གི་བདག་ཉིད་ན། །དེ་ནི་དེ་ལ་མི་ལྟ་ཉིད། །གང་ཞིག་བདག་ལ་མི་ལྟ་བ། །དེ་གཞན་དག་ལ་ཇི་ལྟར་ལྟ། །འདི་ལ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ནི་རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་མཐོང་ན་དེ་དང་ལྡན་པས་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་ལ་ཡང་དམིགས་པར་འགྱུར་ཏེ། དཔེར་ན་ཆུ་ལ་རླན་མཐོང་ན་དེ་དང་ལྡན་པས། ས་ལ་ཡང་དམིགས་པ་དང་། མེ་ལ་ཚ་བ་མཐོང་ན་དེ་དང་ལྡན་པས་ཆུ་ལ་ཡང་དམིགས་པ་དང་། སྣ་མའི་མེ་ཏོག་ལ་དྲི་ཞིམ་པ་ཉིད་མཐོང་ན་དེ་དང་ལྡན་པས་གོས་ལ་ཡང་དམིགས་པ་ལྟ་བུ་ཡིན་ན་དངོས་པོ་གང་རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་མི་སྣང་བ་དེ་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་ལ་ཇི་ལྟར་དམིགས་པར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་སྣ་མའི་མེ་ཏོག་ལ་དྲི་ང་བ་ཉིད་མ་མཐོང་ན་གོས་ལ་ཡང་དམིགས་པར་མི་འགྱུར་བ་ལྟ་བུའོ། །དེའི་ཕྱིར་གལ་ཏེ་ལྟ་བ་རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་ན་ནི་དེས་ན་གཟུགས་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟ་བའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་འཐད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་ལྟ་བ་ནི་རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་ལྟ་བར་མི་བྱེད་དོ། །དེ་གང་རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་ལྟ་བར་མི་བྱེད་པ་དེ་གཞན་དག་ལ་ཇི་ལྟར་ལྟ་བར་བྱེད་དེ། དེས་ན་གཟུགས་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟ་བའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་དོ། །སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། །དངོས་པོ་ཀུན་གྱི་རང་བཞིན་ནི། །ཐོག་མར་བདག་ལ་སྣང་གྱུར་ན། མིག་ཉིད་ལ་ཡང་མིག་གིས་ནི། །ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་འཛིན་མི་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

（自方）道：若「见色故为见」合理，入处应当存在，然该（论）

3 如耳识、鼻识等。

4 根据北京版及奈塘版，多加མི།字。

实不应理。为何？如是，（《中论》云：）

3.2 观见自体性，于此不能见，若不能见己，云何能见他？[5]

于此，若能见诸法的体性、自己的自性，亦应能缘他者的体性。例如，见到水为湿时，亦可缘地；见到火为炙时，亦可缘水；若见豆蔻花之香气时，亦可缘取衣服般。

然而，既然不能见诸法自己的体性，又如何能缘他者之体性？诚如不见豆蔻花之香气时，亦将不能够缘取衣服般。

此故，「见」（若能）观见自己的体性，见色故为见则属合理，然而，「见」实不能观见自己的体性；既然不能观见自己的体性，又如何能观见他者（的体性）？此故，见色故为见实不应理。阿阇黎圣天亦云：「一切法本性，先应自能见，何故此眼根，不见于眼性。」[6]

སྨྲས་པ། མེ་བཞིན་དུ་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་འགྲུབ་སྟེ། དཔེར་ན་མེ་ནི་སྲེག་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ཡང་གཞན་དག་སྲེག་པར་བྱེད་པ་ཡིན་གྱི། རང་གི་བདག་ཉིད་སྲེག་པར་བྱེད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་ལྟ་བ་ཡང་ལྟ་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ཡང་གཞན་དག་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་པ་ཉིད་ཡིན་གྱི་རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །

5 有关3.2，对勘本版的藏译中论为：།ལྟ་དེ་རང་གི་བདག་ཉིད་ནི། །དེ་ལ་ལྟ་བ་མ་ཡིན་ཉིད། །གང་ཞིག་བདག་ལ་མི་ལྟ་བ། །དེ་དག་གཞན་ལ་ཇི་ལྟར་ལྟ།（观见自体性，于此并非见，若不能见己，云何能见他？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 7。

6 《四百论》13.16。

（他方）道：如火般，见等应可成立。例如，火虽会燃烧，但（只）烧他者，不烧自己的体性。同样的，见虽为见，但会见他，不见自己的自性。

བཤད་པ། ལྟ་བ་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པའི་ཕྱིར། །མེ་ཡི་དཔེ་ནི་ནུས་མ་ཡིན། ནུས་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མི་ཆོག་པ་དང་། མི་ནུས་སོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་སྟེ། ཁྱོད་ཀྱིས་ལྟ་བ་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པའི་ཕྱིར་མེའི་དཔེ་བྱས་པ་གང་ཡིན་པ་དེས་ནི་ལྟ་བ་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པར་མི་ནུས་སོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལ་བུད་ཤིང་བསྲེག་གོ་ཞེས་བྱ་མོད་ཀྱི། བུད་ཤིང་ལས་མེ་གུད་ན་མེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་བས་ན་མེ་ནི་རང་གི་བདག་ཉིད་སྲེག་པར་བྱེད་པ་ཉིད་ཡིན་གྱི་གཞན་དག་སྲེག་པར་བྱེད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་གཞན་པ་ཉིད་མ་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་བུད་ཤིང་ནི་བསྲེག་པར་བྱ་བའོ། །མེ་ནི་སྲེག་པར་བྱེད་པའོ་ཞེས་རྟོག་ན། །ཁོ་བོས་ཀྱང་བུད་ཤིང་ནི་སྲེག་པར་བྱེད་པའོ། མེ་ནི་བསྲེག་པར་བྱ་བའོ། །ཞེས་སླ་ལ་རག་གོ། །ཡང་ན་ཁྱད་པར་གྱི་གཏན་ཚིགས་བསྟན་པ་བརྗོད་དགོས་སོ། །སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། མེས་ནི་ཚ་བ་ཉིད་བསྲེག་སྟེ། །ཚ་བ་ལ་ཡིན་ཇི་ལྟར་བསྲེག །དེས་ན་བུད་ཤིང་ཞེས་བྱ་མེད། །དེ་མ་གཏོགས་པར་མེ་ཡང་མེད། །ཅེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་མེའི་དཔེས་ནུས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方道，《中论》）云：

3.3.ab 为能极成见，火喻则不能，[7]

「不能」应理解为「不足」及「无法」。你为能至极成立见（的自性），虽以火为比喻，然（你所言）一切皆不能够至极成立见（的自

7 有关3.3.b，对勘本版的藏译中论为：མེ་ཡི་དཔེས་ནི་ནུས་མ་ཡིན།（火喻则不能），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 7。

性）。为何？于此，（你）虽说木柴被烧，然而，火若被灭，木柴则不（燃烧），故火绝对具燃烧自己的体性，而非燃烧他者。

若（你）执：虽然并非（燃烧）他者，但柴为所烧，火为能烧。我亦可说：柴为能烧，火为所烧。或是，须显示个别之因相。[8]阿阇黎圣天亦云：「暖即是火性，非暖如何烧？故薪体为无，离此火非有。」[9]此故，火喻无法（成立见的自性）。

འདི་ལ་ཁ་ཅིག་མེ་ནི་རང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་སྣང་བར་བྱེད་དོ་སྙམ་དུ་སེམས་པ།

于此，某方认为火具明亮自己的体性。

དེས་ཀྱང་ནུས་པ་མ་ཡིན་ཏེ།　མེ་ནི་ཇི་ལྟར་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་སྣང་བར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་རང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་སྲེག་པར་ཡང་བྱེད་པའི་རིགས་སོ། །

（自方道：）火亦不能（明亮自己）。若火有明亮自他的体性，火燃烧自他的体性亦合理。

འོན་ཀྱང་གཞན་དག་སྲེག་པར་བྱེད་པ་ཉིད་ཡིན་གྱི་རང་གི་བདག་ཉིད་སྲེག་པར་བྱེད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེ་ན།

然而，（他方）道：（火）只烧他者，不烧自己的体性。

8 如同观察行走，于已去、未去、正在去中皆不可得行走般，该个别之因相为：火若具有燃烧作用，试问：该作用存在于已烧、未烧，还是正在烧呢？已烧谓燃烧已过，未烧谓尚未燃烧，正在烧又有前后两种阶段，前阶段为已烧，后阶段为未烧，何处可得正在烧？

9 《四百论》14.16。

དེ་ལྟར་ན་ཡང་མེས་ཇི་ལྟར་གཞན་དག་སྲེག་པར་བྱེད་ཀྱི། རང་གི་བདག་ཉིད་སྲེག་པར་མི་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་ལྟ་བ་ཡང་གཞན་ཉིད་དག་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་ཀྱི། རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་ལྟ་བར་མི་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་རུང་སྙེ། མེ་ཇི་ལྟར་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་སྣང་བར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་ལྟ་བ་ཡང་ནི་གལ་ཏེ་ལྟ་བ་ཡིན་ན། རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུར་ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་མི་འགྱུར། བདག་ཉིད་བདག་ཉིད་ལ་ལྟའོ་ཞེས་ཀྱང་ཟེར་ལ། དེ་བཞིན་དུ་འཇིག་རྟེན་ན་སྨྲ་བ་པོ་དག་བདག་ཉིད་ཀྱིས་བདག་ཉིད་འཛིན་ཏོ་ཞེས་ཀྱང་ཟེར་བས། དེའི་ཕྱིར་རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་འཇུག་པའི་ཚིག་གིས་ན། ལྟ་བ་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པའི་ཕྱིར་མེའི་དཔེས་ནུས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方道：）话虽如此，然而，「如火只烧他者，不烧自己般，见也应只见他者，不见自己的体性」之言论如何应理？为何不说：「如同火明亮自他的体性般，见亦（如是）。如果是见，（也应）观见自他之体性」？如世间所谓「自己看到自己」、「演讲者自己介绍自己」。此故，就以形容自我之词，（便知）不能借火喻至极成立见（的自性）。

ཡང་གཞན་ཡང་། སོང་དང་མ་སོང་བགོམ་པ་ཡིས། །དེ་ནི་ལྟར་བཅས་ལན་བཏབ་པོ། །ལྟར་བཅས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ལྟ་བ་དང་བཅས་པའོ། །གང་ཞེ་ན། མེའི་དཔེ་སྟེ། དཔེ་དང་ལྟ་བ་དེ་གཉི་ག་མཚུངས་པར་ལན་བཏབ་ཟིན་ཏོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །གང་གིས་ལན་བཏབ་ཅེ་ན། སོང་བ་དང་། མ་སོང་བ་དང་། བགོམ་པ་དག་གིས་ཏེ། ཇི་ལྟར་སོང་བ་དང་། མ་སོང་བ་དང་། བགོམ་པ་བརྟག་པར་སོང་བ་ལ་ཡང་འགྲོ་བ་མེད། མ་སོང་བ་ལ་ཡང་མེད། བགོམ་པ་ལ་ཡང་འགྲོ་བ་མེད་དོ། །ཞེས་བཤད་པ་དེ་བཞིན་དུ་མེས་ཀྱང་བསྲེགས་པ་ཡང་སྲེག་པར་མི་བྱེད། མ་བསྲེགས་པ་ཡང་སྲེག་པར་མི་བྱེད། ལྟ་བ་ཡང་བལྟས་པ་ལ་ཡང་ལྟ་བར་མི་བྱེད། མ་ལྟས་པ་ལ་ཡང་ལྟ་བར་མི་བྱེད། ལྟ་བ་ལ་ཡང་ལྟ་བར་མི་བྱེད་དོ། །དེ་ལྟར་མེ་ཡང་སྲེག་པར་མི་བྱེད་ལ། ལྟ་བ་ཡང་ལྟ་བར་མི་བྱེད་ན་ཅི་ཞིག་གང་གི་དཔེར་འགྱུར། དེའི་ཕྱིར་ཡང་ལྟ་བ་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པའི་ཕྱིར་མེའི་དཔེས་ནུས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

此外，（《中论》云：）

3.3.cd 去未去跨步，该观答具见。[10]

「具见」谓具有见也。指向何者？为火喻也。（3.3.d）应理解为（我）已答复，喻、见两者相同也。

由何（理）回复？由已去、未去及跨步（之观察而答）。如观察已去、未去及跨步时，可释：行走不存在于已去之中，亦不在于未去之中，于跨步之中亦无行走。同理，火不能燃烧于已烧之中，于未烧之中亦无燃烧；见不在于已见之中，见亦不在于未见之中，正在见之中亦无见。既然火不能燃烧，见不能见，何者为何者之喻？此故，火喻不能至极成立见（的自性）。

ཡང་གཞན་ཡང་། གང་ཚེ་ཅུང་ཟད་མི་ལྟ་བ། །ལྟ་བར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ལྟ་བས་ལྟ་བར་བྱེད་ཅེས་བྱར། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་རིགས་པར་འགྱུར། །འདི་ལྟར་ཁྱོད་ཀྱིས་གཟུགས་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟ་བའོ་ཞེས་སྨྲས་པ་ནི་བྱེད་པ་པོ་ལ་བྱ་བའི་རྐྱེན་བརྗོད་ནས་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟ་བ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ལྟ་བ་ཉིད་ན་ལྟ་བ་ཡིན་གྱི་མི་ལྟ་བ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་གང་གི་ཚེ་ན་ལྟ་བ་ཉིད་ན་ལྟ་བ་ཡིན་གྱི་མི་ལྟ་བ་ན་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟ་བའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་སླ་བ་ཇི་ལྟར་རིགས་པར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལ་གང་གིས་ལྟ་བར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་དེ་རིགས་པར་འགྱུར་བ་ལྟ་བའི་བྱ་བ་གཉིས་པ་དེ་ག་ལ་ཡོད། ཅི་སྟེ་འདི་ལ་ལྟ་བའི་བྱ་བ་གཉིས་པ་མེད་བཞིན་དུ་ཡང་རབ་ཏུ་རྟོག་ན། དེ་ལྟ་བས་ན་ཡང་ལྟ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་བ་དང་། ལྟ་བ་པོ་ཡང་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་གཟུགས་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟ་བའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་དོ། །

10 有关3.3.cd，对勘本版的藏译中论为：སོང་དང་མ་སོང་བགོམ་པ་ཡིས། །དེ་ནི་ལྟ་བཅས་ལན་བཏབ་བོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 7。

此外，（《中论》云：）

3.4 见若未见时，则不名为见，而言见能见，是事则不然。

如是，你认为「见色故为见」，诠释了作业之缘（存在）于作者之中，而说「见故（能）见」。因此，见是见，非不见。因见仅是见，非不见，故谓「见故（能）见」如何应理？于此，何处能得「由何者观见」中的第二个见作用？[11]于此，明明没有第二个见作用，仍执（见的自性）的话，见应成两种，见者也成两种，（然我）不许该（论）。此故，见色故为见实不合理。

ཅི་སྟེ་ཐལ་བའི་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་སྐྱོན་དེར་གྱུར་ན་མི་རུང་ངོ་། །སྙམ་ནས་ལྟ་བ་ཉིད་ལྟ་བའི་བྱ་བ་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟ་བའོ་ཞེ་ན།

（他方）认为：若有应成两种（见）作用之过，实不应理。（故）说只有见具有见作用的缘故，见故（能）见矣！

དེ་ལ་བཤད་པ། ལྟ་བ་ལྟ་ཉིད་མ་ཡིན་ཏེ། ལྟ་བ་ལྟ་བར་བྱེད་པ་ཉིད་དོ། །ཞེས་དེ་ལྟར་རྟོག་ན་དེ་ཡང་མི་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ་ལྟ་བར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལ་ལྟ་བའི་བྱ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་སྐྱོན་དེར་གྱུར་ན་མི་རུང་བས་ལྟ་བར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཉིད་ལྟ་བའི་བྱ་བ་དང་ལྡན་པར་སེམས་ན། དེ་ལྟ་བཤད་པ། ལྟ་བ་མིན་པ་མི་ལྟ་ཉིད། དེ་ལྟ་ན་ཡང་ལྟ་བའི་བྱ་བ་དང་བྲལ་བའི་

---

11 见作用若有自性，当该作用结合于见者或眼识（作者）时，自然不能够结合于「见」（作业）本身。此故，应成见本身不具有见的作用之过患。在此的二种见作用为：一、见之作者所拥有的见作用。二、见之作业所拥有的见作用。

ལྟ་བ་ནི་ལྟ་བ་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་རོ། དེ་ལ་ལྟ་བ་མ་ཡིན་པ་ཇི་ལྟར་ལྟ་བར་བྱེད་དོ། ཞེས་བྱར་ནི་མི་རུང་སྟེ། འདི་ལྟར་ལྟ་བ་མ་ཡིན་པ་ཇི་ལྟར་ལྟ་བར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་ལྟ་ན་ནི་སོར་མོའི་རྩེ་མོ་ཡང་ལྟ་བར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་མི་ལྟ་སྟེ། དེ་ལྟ་བས་ན་ལྟ་བ་མ་ཡིན་པ་ལྟ་བར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་མི་རུང་ངོ། །

于此，（自方道，《中论》云：）

3.5.a 见不能有见，

若执见（业）为见，则不应理，因为（眼）见中无见的作用。[12]

于此，（另一方）认为其过不应理，做是念：（眼）见中才有见的作用。[13]

（我）将做如是解说，（如《中论》）云：

3.5.b 非见亦不见，

话虽如此，远离见作用之见并非见；既是非见，（眼）如何能见？实不应理。

---

12 见为见，有两种理解：一、见的动作之中才有见的作用。二、如眼睛等见者之中才有见的作用。为使读者容易理解，前者用「见（业）」，后者用「（眼）见」以便区分。

13 此有二执。前执：见者——如眼等——之中并无见的作用，只有在见的动作之中才有见的作用。后执：见者若无见的作用，怎能称为「见者」？将有如此过咎。故说：「见者——如眼等——之中才有见的作用」。

如是，既然（眼）已不见，如何有见（业）？果真可见，指尖也应能见，然不能见。此故，不见为见亦不应理。

སྨྲས་པ། བྱ་བའི་རྐྱེན་འདི་ནི་བྱེད་པ་ལ་བརྗོད་པ་ཡིན་གྱི་བྱེད་པ་པོ་ལ་མ་ཡིན་པས། འདིས་ལྟ་བར་བྱེད་པས་ལྟ་བ་སྟེ། གང་ཞིག་ལྟ་བར་བྱེད་ཅེ་ན། ལྟ་བ་པོའོ། །

（他方）道：作业之缘应诠释于作业之中，非于作者之中，此故，「见故（能）见」是由何而见呢？（答：由）见者（见）。[14]

བཤད་པ། ལྟ་བ་ཉིད་ཀྱིས་ལྟ་བ་པོའང། རྣམ་པར་བཤད་པར་ཤེས་པར་བྱ། འདི་ལ། ལྟ་བ་རང་གི་བདག་ཉིད་ནི། །དེ་ནི་དེ་ལ་མི་ལྟ་ཉིད། །གང་ཞིག་བདག་ལ་མི་ལྟ་བར། །དེ་གཞན་དག་ལ་ཇི་ལྟར་ལྟ། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གིས་ལྟ་བས་ལྟ་བར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་བསལ་ཟིན་ཏེ། ལྟ་བས་བསལ་བ་དེ་ཉིད་ཀྱིས་ལྟ་བ་པོ་ཡང་བསལ་བ་ཉིད་དུ་ཤེས་པར་བྱའོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདིར་དོན་གཞན་ཙུང་ཟད་མ་སྨྲས་པ་སྟེ། མིག་ལྟ་བ་པོ་ཉིད་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་བཏང་སྟེ་བདག་ལྟ་བ་པོ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲས་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་ཟད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལ་ལྟ་བ་ལ་ལྟ་བ་པོར་རྟོག་གམ་བདག་ལ་ལྟ་བ་པོར་རྟོག་ཀྱང་རུང་སྟེ་བསལ་བའི་གཏན་ཚིགས་དག་ནི་མཚུངས་སོ། །འདིར་སྐྱོན་གཞན་འདི་ཡང་ཡོད་དེ། ལྟ་བ་པོས་ལྟ་བས་ལྟ་བར་བྱེད་ན་ལྟ་བ་གསུམ་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

14　直译的话，的确有理解上的困难，所以在此建议参考根敦主巴的《宝鬘论》。于该论中说，མིག་ལྟ་བའི་བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་གྱི་བདག་གམ་རྣམ་ཤེས་ལྟ་བའི་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་ནོ་ཞེ་ན།（若言：「虽然眼睛并非见之作者，然而我或别识却是见之作者。」）——Dge ‘dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che’i phreng ba zhes bya ba bzhugs so*, 141。总之，他方的立场为：见的作用应该结合于见的作业本身，而非见者眼睛。所以，当谈及「由何而见」的时候，虽然不由作者——眼睛——所见，却由见者——别识，或「我」——所见。

3.5.cd 由见论应知，见者亦同释。

于此，略有余义尚未解说，即是破除眼为见者、仅说我为见者论。

于此，（《中论》）云：「（3.2）观见自体性，于此不能见，若不能见己，云何能见他？」（此偈）破除了「见故（能）见」。因为破除了见（的自性），应知见者（的自性）也被破除。为何？不管执「（眼）见为见者」，或是执「我为见者」，破除（该论）的因相相同。

于此，仍有其他过失：如果见者因见而见，应成三见。[15]

སྨྲས་པ། ལྟ་བས་ལྟ་བར་བྱེད་ཞེའམ་ལྟ་བ་པོས་ལྟ་བར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་འདིས་ཁོ་བོ་ལ་ཅི་བྱ། ཡོང་ནི་བལྟ་བར་བྱ་བ་བུམ་པ་དང་སྣམ་བུ་ལ་སོགས་པ་དག་ཡོད་པ་ལ་གང་གིས་ལྟ་བར་བྱེད་པའི་ལྟ་བ་དེ་ནི་ཡོད་དོ། །

（他方）道：于我而言，「见故（能）见」或「见者见」又有何用。反正所见为存在的瓶子及氆氇等，故有「由何者见」之见。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་ས་མཁན་མེད་པར་འགྲོག་དགོན་པར་འཚོམ་མམ། ཁྱོད་ལྟ་བ་པོ་མེད་པར་བལྟ་བར་བྱ་བ་དང་ལྟ་བ་ཡོད་པར་འདོད་ཀྱི། མ་སྤྱངས་ལྟ་པོ་ཡོད་མིན་ཏེ། །ལྟ་བ་སྤྱངས་པར་གྱུར་ཀྱང་ངོ་། །ལྟ་པོ་མེད་ན་བལྟ་བྱ་དང་། །ལྟ་བ་དེ་དག་ག་ལ་ཡོད། །འདི་ལ་ལྟ་བ་ཉིད་ན་ལྟ་བ་པོ་ཡིན་གྱི་མི་ལྟ་ན་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་སྔར་བསྟན་པ་དེས་ན་ལྟ་བ་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་ལྟ་བ་པོ་ཡིན་པས་ལྟ་བ་པོ་ལྟ་བར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་དོ། །ལྟ་བའི་བྱ་བ་གཉིས་པ་[16]མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་ལྟ་བ་མ་སྤྱངས་ན་ལྟ་བ་པོ

15　「见者因见而见」的三见为：一、见之作用结合于见者。二、见之作用结合于「因见」之见。三、见之作用结合于「而见」之见。或是，一、见之作用结合于见。二、见之作用结合于眼。三、见之作用结合于我或别识。

16　根据北京版及奈塘版，改为 ས། 字。

མ་ཡིན་པས་ལྟ་བ་པོ་མེད་དོ། །ད་ནི་ལྟ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་ལྟ་བར་མི་བྱེད་པ་ཉིད་དེ། ལྟ་བའི་བྱ་བ་དང་བྲལ་བའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བསྟན་པ་དེ་བཞིན་དུ་ལྟ་བ་སྤངས་པར་གྱུར་ན་ཡང་ལྟ་བ་པོ་མེད་དོ། །དེ་ལ་ལྟ་བ་སྤངས་ཀྱང་རུང་མ་སྤངས་ཀྱང་རུང་སྟེ་ལྟ་བ་པོ་མེད་ན་ཁྱོད་ཀྱི་བལྟ་བར་བྱ་བ་དང་ལྟ་བ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། འདི་ལྟར་གང་གིས་ལྟ་བར་བྱེད་པས་བལྟ་བར་བྱ་བ་ཡིན་ན་གང་གིས་ལྟ་བར་བྱེད་པས་དེ་ནི་མེད་དོ། །དེ་མེད་ན་གང་གིས་ལྟ་བར་འགྱུར། མི་ལྟ་ན་བལྟ་བར་བྱ་བར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། འགའ་ཞིག་གིས་གང་གིས་ལྟ་བར་བྱེད་པ་དེ་ནི་དེའི་ལྟ་བ་ཡིན་ན་གང་གིས་ལྟ་བར་བྱེད་པ་དེ་ནི་མེད་དོ། དེ་མེད་ན་གང་གིས་ལྟ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་ལྟ་བ་པོ་མེད་ན་བལྟ་བར་བྱ་བ་དང་ལྟ་བ་མི་འཐད་པ་ཉིད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་མཆེད་ རྣམས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：难道你因无人引路而迷失于荒野之中？你（居然）主张，（可以）在缺乏见者之下，仍存在所见及观见。（《中论》云：）

3.6 未断无见者，断见亦如是，以无见者故，何有见所见？

（你说：）如前已述，见者在于见中，并非不见。此故，具见为见者。此故，言「见者见」。

（自方反：）实不应理，因无第二个见作用故。如是，若不断见，非见者故，无见者。[17]非见者因远离见之作用故，亦不能见。若已断

17 见者可为两者：一、不断见（不离见）或依赖见而立为见者。二、断见或不依赖见而立为见者。若许依赖见而立为见者，试问：见者所依之「见」是已有的见，还是未有的见？见者不能依赖未有的见，因为未有的见如同兔角。见者也不能够依赖已有的见；按照《显句论》的说法而言，该论道：「既然已立，见者何须再依赖于见？已立不能再立。（གྲུབ་པར་གྱུར་ནས་ལྟ་བ་པོ་ཡང་ལྟ་བ་ལ་ལྟོས་པས་ཅི་ཞིག་བྱེད། གྲུབ་པ་ནི་སླར་ཡང་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ནོ།）」可参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 95。

见，见者将无。于此，无论断见也好，未断也好，都无见者故，你的所见及见（的自性）又在何处？

如是，（你虽许）「何者见故，将成所见」，然而，何者见（之自性）的确不在，既不存在，由谁能见？既无见，岂有所见？

（虽言）：「何者观见，将为此人之见」，然而，何者见（之自性）的确不在，既不存在，由谁能见？此故，既无见者，所见及见应不合理。此故，不存在入处。

སྨྲས་པ། སྐྱེ་མཆེད་རྣམས་ནི་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དངོས་པོ་རྣམས་དམིགས་པར་བྱེད་པ་ནི་ཡོད་དོ། །དེ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་སྐྱེ་མཆེད་རྣམས་ཀྱང་ཡོད་དོ། །

（他方）道：入处皆存在。为何？有别识故。如是，存在别识缘取诸事物，入处也应存在。

བཤད་པ། བལྟ་བྱ་ལྟ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར། །རྣམ་པར་ཤེས་ལ་སོགས་པ་བཞི། །ཡོད་མིན་ཉེ་བར་ལེན་ལ་སོགས། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཡོད་པར་འགྱུར། །གང་གི་ཚེ་ལྟ་བ་པོ་མེད་ན་བལྟ་བར་བྱ་བ་དང་ལྟ་བ་མི་འཐད་དོ། །ཞེས་བཤད་པ་དེའི་ཚེ་གནས་མེད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་བལྟ་བར་བྱ་བ་ལས་གཞན་ཅི་ཞིག་རྣམ་པར་ཤེས་པར་འགྱུར། ལྟ་བ་མེད་ན་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལྡོས་པ་མེད་པར་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་འོང་བ་ལ་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་མི་འགྱུར་རོ། དེ་ལྟ་བས་ན་བལྟ་བར་བྱ་བ་དང་ལྟ་བ་མེད་ན་གནས་མེད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡོད་པར་མི་འཐད་དོ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་མེད་ན་རེག་པ་ག་ལ་ཡོད། རེག་པ་མེད་ན་ཚོར་བ་ག་ལ་ཡོད། ཚོར་བ་མེད་ན་སྲེད་པ་ག་ལ་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་སྲིད་པ་དང་། སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་དག་ཀྱང་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། དེ་བས་ན་སྐྱེ་མཆེད་རྣམས་ནི་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་སྐད་དུ། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་། དེ་ལ་འཕགས་པ་ཉན་ཐོས་ནི་མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པར་བྱ་བའི་གཟུགས་གང་དག་འདས་པ་དང་། མ་འོངས་པ་དང་ད་ལྟར་བྱུང་བ་འདི་དག་ལ་རྟག་པ་ཉིད་དམ་བརྟན་པ་ཉིད་དམ། དེ་བཞིན་ཉིད་དམ་གཞན་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་ཉིད་དམ། མ་ནོར་བ་དེ་བཞིན་ཉིད་ནི་འགའ་ཡང་

མེད་ཀྱི་སྒྱུ་མ་དེ་ནི་ཡོད་དོ། །སྒྱུ་མར་བྱས་པ་དེ་ནི་ཡོད་དོ། །སེམས་རྨོངས་པར་བྱེད་པ་དེ་ནི་ཡོད་དེ། དེ་ནི་ཀྱི་ན་ཞིག་ཡོད་དོ། །སླམ་དུ་དེ་ལྟར་ སོ་སོར་རྟོག་པར་བྱེད་དོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

（自方道，《中论》）云：

3.7 无见所见故，识等四法无，[18]近取等诸缘，云何当得有？

当无见者时，所见及见自不应理，此故，既无（依）处[19]，何能有识？如是，除所见外，何余者成别识？既无见，别识无所依，如何能有？假设能有（无须依赖见的眼识），失明者亦能有（见），然而不能。总之，若无所见及见，将无（依）处，别识存在将不应理。

既无别识，何能有触？既无触，何能有受？既无受，何能有爱？同样，何能有近取及轮回、生与老死等？此故，入处绝对不在。

薄伽梵亦云：「圣声闻，应做如是妙观察：过去、未来以及现在的眼识所知之色，是常？是坚？是真实义？非迥异于真实义？无谬真实义虽丝毫不在，却有幻相。幻相所现都存在。心被愚昧所转，实为荒谬。」

---

18 有关3.7.b，对勘本版的藏译中论为：ཉམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་བཞི། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 7。

19 别识所依之处。

སྨྲས་པ། ཁྱོད་ཀྱིས་རེ་ཞིག་ལྟ་བ་ནི་བཀག་ན་ཉན་པ་ལ་སོགས་པ་ནི་མ་བཀག་པས་དེས་ན་ཉན་པ་ལ་སོགས་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་ཡོད་དོ། །

（他方）道：首先，你虽破除见，却未破除闻等。此故，听闻等应存在。此故，诸事物的确存在。

བཤད་པ། ལྟ་བས་ཉན་དང་སྣོམ་པ་དང་། །མྱོང་བར་བྱེད་དང་རེག་བྱེད་ཡིད། ཉན་པ་པོ་དང་མཉན་ལ་སོགས། །རྣམ་པར་བཤད་པར་ཤེས་པར་བྱ། །ཉན་པ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་ནི་རྣམ་པར་བཤད་པ་ཉིད་དུ་ཤེས་པར་བྱའོ། །གང་གིས་རྣམ་པར་བཤད་ཅེ་ན། ལྟ་བ་ཉིད་ཀྱིས་ཏེ། ཇི་ལྟར་ལྟ་བ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་བརྟགས་ན་མི་འཐད་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཉན་པ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་ཤེས་པར་བྱའོ། །ཇི་ལྟར་ལྟ་བ་པོ་མི་འཐད་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཉན་པ་པོ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་ཤེས་པར་བྱའོ། ཇི་ལྟར་བལྟ་བར་བྱ་བ་བསལ་བ་དེ་བཞིན་མཉན་པར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་ཤེས་པར་བྱའོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་སྐྱེ་མཆེད་རྣམས་ཀྱང་སྟོང་ཉིད་དུ་གྲུབ་པར་ཤེས་པར་བྱའོ། །སྐྱེ་མཆེད་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་གསུམ་པའོ།། །།

（自方道，《中论》）云：

3.8 由释见当知，听闻以及嗅，品尝及触意，闻者闻如是。

应知听闻等论述。由何而知？应由见（类推知）。如以一切相观察见（之自性），皆不应理，听闻等亦如是。如见者不应理，闻者等亦如是。如所见被破除，所闻等亦如是。此故，应知入处等于空性当中而有。

第三品——观入处品——终。

第四品

观蕴品

འདིར་སྨྲས་པ། འདི་ལ་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ཕུང་པོ་ལྔ་པོ་དག་བསྟན་ཏོ། །དེ་དག་སྡུག་བསྔལ་ལོ་ཞེས་གསུངས་ཏེ། སྡུག་བསྔལ་འཕགས་པའི་བདེན་པར་གསུངས་སོ། །འཕགས་པའི་བདེན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་མེད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར་ཏེ། དེ་བས་ན་ཕུང་པོ་རྣམས་ནི་ཡོད་དོ། །

于此，（他方）道：于此（品）中显示色等五蕴。（经论）说，该等（五蕴）皆为痛苦、苦谛。凡是圣谛，如何能无？此故，存在蕴等。

བཤད་པ། གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་ནི་མ་གཏོགས་པར། །གཟུགས་ནི་དམིགས་པར་མི་འགྱུར་རོ། །འདི་ལ་འབྱུང་བ་ཆེན་པོ་བཞི་པོ་དག་ནི་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུར་བསྟན། གཟུགས་ནི་དེ་དག་གི་འབྲས་བུར་བསྟན་ན། འབྱུང་བ་ཆེན་པོ་བཞི་པོ་དག་མ་གཏོགས་པར་འབྱུང་བ་ཆེན་པོ་བཞི་པོ་དེ་དག་ལས་དོན་གཞན་དུ་གྱུར་པ་གཟུགས་ཞེས་བྱ་བར་འབྲས་བུ་ནི་ཅི་ཡང་མེད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་གཟུགས་ནི་མི་འཐད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

4.1.ab 若离于色因，色则不可得；

于此，显示四大种为色之因，色为该（四大种）之果。除了四大种以外，无任何的果迥异于四大种（所生之）色。此故，色不应理。

སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་འབྱུང་བ་དག་ནི་ཡོད་དེ། དེ་ལ་རྒྱུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འབྲས་བུ་ཡང་ཡོད་པས། གཟུགས་ཀྱང་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཉིད་དོ། །

（他方）道：首先，大种的确存在。于此，存在因故，果方能有，此故，色亦至极成立。

བཤད་པ། གཟུགས་ཞེས་བྱ་བ་མ་གཏོགས་པར། །གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་ཡང་མི་སྣང་ངོ་། །གཟུགས་མ་གཏོགས་པར་ཡང་འདི་ནི་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུའོ། །ཞེས་བྱ་བ་མི་སྣང་བ་ཉིད་དོ། །གཟུགས་ནི་མི་འཐད་པར་སྨྲས་ཟིན་ཏེ། དེ་ལྟར་གཟུགས་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་ཡང་མི་འཐད་དོ།

（自方道，《中论》）云：

4.1.cd 若当离于色，色因不可得。

远离了色，（我）不见「此为色因」的言论（合理）。已说色不应理。如是，色不应理故，色因亦不应理。

སྨྲས་པ། འདི་ལ་ཁྱོད་རྒྱུ་ལ་བརྟེན་ནས་འབྲས་བུ་སེལ་བར་བྱེད་ཅིང་། འབྲས་བུ་ལ་བརྟེན་ནས་རྒྱུ་སེལ་བར་བྱེད་པས་དེ་ལ་གང་ལ་བརྟེན་ནས་གཞན་ཞིག་སེལ་བར་བྱེད་པ་དེ་ནི་རེ་ཞིག་ཡོད་དོ། །དེ་ཡོད་ན་གཞན་ཡང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：于此，你依赖因而破果，依赖果而破因。此故，应先有依赖某者而破他者（的事实），有此故他者亦能至极成立。

བཤད་པ། གཞན་ཡོད་པ་ཉིད་དོ། །ཞེས་བརྗོད་པར་མི་ནུས་སོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་ནི་མ་གཏོགས་པར། །གཟུགས་ན་གཟུགས་ནི་རྒྱུ་མེད་པར། །ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ་དོན་གང་ཡང་། །རྒྱུ་མེད་པ་ནི་གང་ནའང་མེད། །གལ་ཏེ་རྒྱུ་བས་ཀྱང་འབྲས་བུ་ཡོད་ན་ནི་དེའི་ཚེ་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་ཏེ། དོན་གང་ཡང་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་ནི། མ་མཐོང་ཞིང་གང་དུ་ཡང་མ་བསྟན་ཏེ། རྟག་ཏུ་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། རྩོམ་པ་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方）道：不能说他者存在。为何？如是，（《中论》云：）

4.2 离色因有色，色应成无因；无因而有法，[1]是事则不然。

若谓有了因才会有果，（如此，果）于此时将成无因。（我亦）不见任何事物无（其）因，（无因事物亦不被经论）所示，（否则），所

1 有关4.2.c，对勘本版的藏译中论为：ཐལ་བར་གྱུར་ཏེ་དོན་གང་ཡང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 8。

有（事物）应永远从一切而生故，一切努力将成无意义之过故。

དེ་བཞིན་དུ། གལ་ཏེ་གཟུགས་ནི་མ་གཏོགས་པར། །གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་ཞིག་ཡོད་ན་ནི། །འབྲས་བུ་མེད་པའི་རྒྱུར་འགྱུར་ཏེ། །འབྲས་བུ་མེད་པའི་རྒྱུ་མེད་དོ། །གལ་ཏེ་འབྲས་བུ་བསལ་ཀྱང་རྒྱུ་ཡོད་ན་ནི་རྒྱུ་དེ་འབྲས་བུ་མེད་པ་ཅན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །འབྲས་བུ་མེད་པ་ཅན་གྱི་རྒྱུ་ནི་མེད་དེ། འདི་ནི་འདིའི་འོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་སྙད་ཀྱང་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་དང་། ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྒྱུ་ཐམས་ཅད་ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་དག་ཀྱང་མི་འཐད་པ་ཉིད་ཡིན་ལ། གཟུགས་ཀྱང་འབྲས་བུར་མི་འཐད་དོ། །

同样，（《中论》云：）

4.3 若离色有因，则是无果因；若言无果因，则无有是处。

假如无果仍有因，该因应成无果者，（但是，）不存在无果之因，否则说「此为此之（因）」[2]将不应理、一切因应成一切（事物之因）。此故，不只色因不应理，色是果亦不应理。

ཡང་གཞན་ཡང་། གཟུགས་ཡོད་ན་ཡང་གཟུགས་ཀྱི་ནི། །རྒྱུ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཉིད། གཟུགས་མེད་ན་ཡང་གཟུགས་ཀྱི་ནི། རྒྱུ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཉིད། །འདི་ལ་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་ཅི་ཞིག་བརྟགས་ན་གཟུགས་ཡོད་པ་ལ་བརྟག་གམ། འོན་ཏེ་གཟུགས་མེད་པ་ལ་བརྟག་གྲང་ན། གཟུགས་ཡོད་པ་ལ་ནི་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་མི་འཐད་དེ། མེད་པ་ལ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་ཡོད་པ་ནི་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་ཡོད་པ་ལ་རྒྱུས་ཅི་ཞིག་བྱ། ཅི་སྟེ་ཡོད་པ་ལ་ཡང་རྒྱུའི་བྱ་བ་ཡོད་པར་འགྱུར་ན་ནི་ནམ་ཡང་མི་བྱ་བར་མི་

2 能称为「因」就是依赖果而名为「因」，好比依赖孩子而名为「父亲」。所以，某人能被称为某某的「父亲」，其实已经意味着其父的孩子已经存在。可参考无畏阿阇黎的《中论释》——Ga las ‘jigs med. *Dbu ma rtsa ba’i ‘grel ba ga las ‘jigs med*, 108：འབྲས་བུ་མེད་པའི་རྒྱུ་ནི་ཙུང་ཟད་ཀྱང་མེད་དེ། ཕ་དང་བུ་བཞིན་ནོ།（无果之因丝毫不在，有如父子）。

འགྱུར་རོ། །དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་གཟུགས་ཡོད་པ་ལ་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་མི་འཐད་དོ། །གཟུགས་མེད་པ་ལ་ཡང་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་གཟུགས་མེད་ན་དེ་གང་གི་རྒྱུར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་གཟུགས་མེད་པ་ལ་ཡང་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་མི་འཐད་དོ། །

此外，（《中论》云：）

4.4 若已有色者，则不用色因；若无有色者，亦不用色因。

于此，观察何为色因时，应于有色而观？还是于无色而观？

色既已有，色因则不应理；没有（色），（色因）亦不应理。先（说）有不应理：既然已有，因有何用？

（若你说：）虽然已有，仍需因的作用的缘故，（色因）存在，（且）绝对不会没有（色因之）作用。

该（论）亦不应理。此故，既已有色，色因不能成立。

于无色中，色因亦不应理。如是，既无色，（色因）将为何者之因？此故，于无色中，色因不能成立。

དེ་ནི་རྐྱེན་དགག་པར་ཡང་མེད་དམ། ཡོད་པའི་དོན་ལ་ཡང་། རྐྱེན་ནི་རུང་བ་མ་ཡིན་ཏེ། ཞེས་རབ་ཏུ་བསྟན་ཟིན་མོད་ཀྱི། ཡང་འདི་ཡང་སྐབས་སུ་བབ་པས་བསྟན་ཏོ། །རྒྱུ་མེད་པ་ཡི་གཟུགས་དག་ནི། །འཐད་པར་མི་རུང་རུང་མིན་ཉིད། །རྒྱུ་མ་བསྟན་པ་གློ་བུར་གྱི་གཟུགས་ནི་འཐད་པར་མི་རུང་བ་ཉིད་དེ་རུང་བ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྟག་ཏུ་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། རྩོམ་པ་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་བས་ན་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་གྱི་ཕྱོགས་ནི་ཐམས་ཅད་ཀྱོན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་འཐད་པར་མི་རུང་བ་ཉིད་དེ་རུང་བ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །ཞེས་ཡང་དང་ཡང་དུ་ངེས་པར་བཟུང་སྟེ་ལྷག་དོ། །

缘有没有被破除呢？（于《中论》内，）「（1.6.b）彼缘不应理」

已做广示。与此有关，[3]故做说明。

（《中论》又云：）

4.5.ab 无因而有色，是事终不然，

不显示（色）因，（而立）客性[4]之色，实不应理、绝不合理。为何？所有（事物）应永远从一切而生故，一切努力将成无意义之过故。因有绝对成为一切（之过），无因者之立场实不应理、绝不合理。（《中论》）重复强调（该论不合理的）决定性。

དེ་ཕྱིར་གཟུགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག །འགའ་ཡང་རྣམ་པར་བརྟག་མི་བྱ། །གང་གི་ཕྱིར་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་མ་གཏོགས་པར་གཟུགས་དམིགས་པར་མི་འགྱུར་བ་དང་། གཟུགས་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་ལ་ཡང་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་མི་འཐད་པ་དང་། རྒྱུ་མེད་པའི་གཟུགས་ནི་འཐད་པར་མི་རུང་བ་ཉིད་དེ་རུང་བ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ཁྱོད་ལྟ་བུ་མཁས་པའི་རང་བཞིན་ཅན་དེ་ལོ་ན་རྟོགས་པར་འདོད་པས་གཟུགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་འགའ་ཡང་རྣམ་པར་བརྟག་པར་མི་བྱ་བར་རིགས་ཏེ། འདི་ལྟར་གནས་མེད་པ་ལ་བསམ་པ་ཇི་ལྟར་རིགས་པར་འགྱུར།

（《中论》云：）

4.5.cd 是故分别色，不应起观执。

---

3 之前的缘论与在此的因论有关，故而提及缘论。

4 客性在此可解读为：无需因缘、骤然而有。

远离色因，不能缘色。[5]于有色、无色之中，色因亦不应理。无因之色（也）实不应理、绝不合理故，若你等学者欲知真实性，不应于色生妄执，因为无处，妄执如何应理？

ཡང་གཞན་ཡང་། འབྲས་བུ་རྒྱུ་དང་འདྲ་བ་ཞེས། །བྱ་བ་འཐད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འབྲས་བུ་རྒྱུ་དང་མི་འདྲ་ཞེས། །བྱ་བའང་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འབྲས་བུ་དང་རྒྱུར་བརྟགས་ན། འབྲས་བུ་རྒྱུ་དང་འདྲ་བའམ། མི་འདྲ་བར་བརྟག་གྲང་ན། དེ་ལ་འབྲས་བུ་རྒྱུ་དང་འདྲ་བ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཕྱོགས་དེ་ལ་ནི་གཟུགས་འབྱུང་བ་རྣམས་ཀྱི་འབྲས་བུར་མི་འཐད་པ་ཉིད་དོ། འབྲས་བུ་རྒྱུ་དང་མི་འདྲ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་ཕྱོགས་དེ་ལ་ཡང་གཟུགས་འབྱུང་བ་རྣམས་ཀྱི་འབྲས་བུར་མི་འཐད་པ་ཉིད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལ་འབྱུང་བ་རྣམས་ནི་སྲ་བ་དང་། གཤེར་བ་དང་། ཚ་བ་དང་གཡོ་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་བསྟན་ན་འབྱུང་བའི་ཡོན་ཏན་དེ་དག་ནི་གཟུགས་ལ་དམིགས་སུ་མེད་དེ། འདི་ལྟར་ས་ནི་སྲ་བ་ཉིད། ཆུ་ནི་གཤེར་བ་ཉིད། མེ་ནི་ཚ་བ་ཉིད། རླུང་ནི་གཡོ་བ་ཉིད་དུ་དམིགས་པས་དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་འབྲས་བུ་རྒྱུ་དང་འདྲ་བ་ཡང་མེད་ལ། རྒྱུ་དང་མི་འདྲ་བ་ཡང་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་གཟུགས་འབྲས་བུའོ། །ཞེས་བྱ་བར་མི་འཐད་པ་ཉིད་དོ། །

此外，（《中论》云：）

4.6 若果似于因，是事则不然；果若不似因，是事亦不然。

观察果与因时，果与因是相似呢，还是不相似呢？若果与因相似，色不应为大种之果；若果与因不相似，色亦不应为大种之果。为何？

于此，（经论）说，大种等为硬性、湿性、炙性，以及动性，（但）于色无能缘取这些大种功德。

5 在此的「不能缘」是没有的意思。

如是，因为缘取地为硬性、水为湿性、火为炙性、风为动性的缘故，果与因既非相似，亦非不似。[6]此故，言色为果不应理。

།ཚོར་བ་འདུ་ཤེས་འདུ་བྱེད་དང་། །སེམས་དང་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་། །རྣམ་པ་དག་ནི་ཐམས་ཅད་དུ། །གཟུགས་ཉིད་ཀྱིས་ནི་རིམ་པ་མཚུངས། །ཚོར་བ་དང་། འདུ་ཤེས་དང་། འདུ་བྱེད་དང་། རྣམ་པར་ཤེས་པ་དེ་དག་ཀྱང་གཟུགས་མི་འཐད་པ་ཉིད་ཀྱིས་མི་འཐད་པར་རིམ་པ་མཚུངས་ཏེ། ཇི་ལྟར་འབྱུང་བ་མ་གཏོགས་པར་གཟུགས་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་རིག་པ་མ་གཏོགས་པར་ཚོར་བ་མེད་ལ། ཇི་ལྟར་གཟུགས་མ་གཏོགས་པར་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཚོར་བ་མ་གཏོགས་པར་ཡང་རིག་པ་མེད་དེ། དེ་ལྟར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་། བདེ་བ་མྱོང་བ་འགྱུར་བའི་རིག་པ་ལ་བརྟེན་ནས་བདེ་བའི་ཚོར་བ་སྐྱེའོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །ལྷག་པ་རྣམས་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་སྦྱར་བར་བྱ་སྟེ་དེ་ལྟ་བས་ན་ཕུང་པོ་རྣམས་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་པ་ཉིད་དོ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་སྒྱུ་མ་འདི་ནི་བྱིས་པ་འདྲིད་པའོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟར་ཡང་། གཟུགས་ནི་དབུ་བ་རྡོས་པ་འདྲ། ཚོར་བ་ཆུ་བུར་དག་དང་མཚུངས། འདུ་ཤེས་སྨིག་རྒྱུ་འདྲ་བ་སྟེ། །འདུ་བྱེད་རྣམས་ནི་ཆུ་ཤིང་བཞིན། །རྣམ་ཤེས་སྒྱུ་མ་ལྟ་བུ་ཞེས། ཉི་མའི་གཉེན་གྱིས་བཀའ་སྩལ་ཏོ། ཞེས་ཀྱང་གསུངས་སོ། ཕུང་པོ་རྣམས་ཉི་ཚེ་གཟུགས་མི་འཐད་པ་ཉིད་ཀྱིས་མི་འཐད་པར་རིམ་པ་མཚུངས་པར་མ་ཟད་ཀྱི། ཆོས་ཐམས་ཅད་

---

6 在此透过相似及不相似之理而破除因与果的自性。因果若不相似，因果不能同类，若真如此，异类因也可感得异类果，因果论应成混乱。可参考宗喀巴大师的《正理海》——Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 187：འབྲས་བུ་རྒྱུ་དང་མི་འདྲ་ཞེས་བྱ་བའང་འཐད་པ་མ་ཡིན་ཏེ་རྒྱུ་དང་མི་འདྲ་ཡང་རྒྱུ་འབྲས་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་རུང་ན་མི་འདྲ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་རྒྱུ་འབྲས་སུ་འགྱུར་རོ། 。然而，因果相似将有如下过患：因果若有自性、以自己的力量形成自己的性质及作用的话，因果应当完全分离，互不观待。在这种情况之下，仍坚持要说：「互不观待的两者可以相似」的话，应当全面相似。可参考宗喀巴大师的《正理海》——Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 186：འདི་ན་རྒྱུ་འབྲས་གཉིས་འདྲ་བ་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡིན་ན་འདྲ་བ་དེ་རྒྱུ་ལ་རག་མི་ལས་པས་ཆ་གཅིག་གིས་འདྲ་ན་ཆ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་འདྲ་དགོས་པར་སྟོན་པའོ། 。

ཀྱང་གཟུགས་མི་འཐད་པ་ཉིད་ཀྱིས་མི་འཐད་པར་རིམ་པ་མཚུངས་སོ། །

（《中论》云：）

4.7 受蕴及想蕴，[7]行蕴识蕴等，由观色之相，遍同于诸法。

仅凭色不应理的缘故，同理，受、想、行、识等依序亦不应理。如远离大种，将无色般，离触便无受。如远离色，将无色因般，离受，触亦不在。

如是，薄伽梵亦云：「乐触缘生乐受。」[8]其余（蕴）等亦如是推察。此故，言存在蕴等，实不应理。薄伽梵亦云：「幻化事欺诳凡心。」[9]如是，（经论说：）「如日亲说，色如聚沫，受如水泡，想如阳炎，行如芭蕉，识如幻境。」[10]

因不成立色，不只破除了狭义的蕴等，也同样地破除了诸法（的自性），（其推察）步骤相同。

---

7 有关4.7.a，对勘本版的藏译中论为：ཚོར་དང་འདུ་ཤེས་འདུ་བྱེད་དང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 8。

8 此经文可在《杂阿含经》中见。（T.2.99.81c.18）

9 虽然藏译并未交代其文的来源，但与此句相同的经文可在《佛说解节经》中看到。（T.16.677.712b.6）

10 于《大乘广五蕴论》可以找到一样的引文。（T.31.613.851c.21）

དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་ཆོས་ཐམས་ཅད་གཟུགས་མི་འཐད་པ་ཉིད་ཀྱིས་མི་འཐད་པར་རིམ་པ་མཚུངས་པ་དེའི་ཕྱིར། སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་བརྩད་བྱས་ཚེ། །གང་ཞིག་ལན་འདེབས་སྨྲ་བྱེད་པ། །དེ་ཡིས་ཐམས་ཅད་ལན་བཏབ་མིན། །བསྒྲུབ་པར་བྱ་དང་མཚུངས་པར་འགྱུར། །སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་བརྩད་ཅིང་འགྲེད་པ་བརྩམས་ཏེ་ཡོངས་སུ་གླེང་བའི་ཚེ་གང་ཞིག། །སྟོང་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པས་ལན་འདེབས་ཤིང་སྨྲ་བར་བྱེད་པ་དེའི་ཚེ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ནི་ལན་བཏབ་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་དང་མཚུངས་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པའོ། ཞེས་དམ་བཅས་ན་དཔེ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་སྣམ་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པར་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པའི་ཚེ་གང་ཞིག་རེ་ཞིག་རྒྱུ་སྤུན་དག་ནི་ཡོད་དོ་ཞེས་ཟེར་བའི་དེ་ནི་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་དང་མཚུངས་པ་ཡིན་ཏེ། གཏམ་ཚིགས་གང་དག་ཉིད་ཀྱིས་སྣམ་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པར་བསྟན་པ་དེ་དག་ཉིད་རྒྱུ་སྤུན་དག་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་རབ་ཏུ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་ཡང་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་རྒྱུ་སྤུན་དག་སྟོང་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པར་སྟོན་པ་ནི་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་སྣམ་བུ་དང་མཚུངས་པ་ཡིན་ནོ། །

如是，仅凭色不应理的缘故，（推知）诸法亦不应理，（推论的）步骤皆属相同故，（《中论》云：）

4.8 依空问难时，[11]离空而欲答，是则不成答，将成同宗故。

若以空性问难、周遍遍诤[12]时，离空之一切回复皆不成为答复。为何？（该理）与宗相同故。

「（4.8.d）将成同宗」为：例如，立宗「一切事物皆无自性」时，

---

11 有关4.8.a，对勘本版的藏译中论为：སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་བརྩད་བྱས་ཏེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 8。

12 想尽一切进行全面诤论。

举「氆氇为自性空」为例，此时，某人却说「（氆氇之因）毛线的确存在」！

任何因相显立氆氇无自性，其（因相）自然也会至极成立其因毛线为性空。此故，「（氆氇之）因毛线非性空」的言论与成立氆氇（为非性空）之宗实属相同。

དེ་བཞིན་དུ་སྐྱེ་བོ་ཆོས་ཀྱི་གནས་སྐབས་ཤེས་པ་དག་དགེ་བའི་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ནི་དགེ་བའོ་སྙམ་པ་དང་། ལྷག་མ་རྣམས་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་རྣམ་པར་ངེས་སོ་སྙམ་དུ་སེམས་ཤིང་དེ་དག་ལ་སོགས་པ་སྨྲ་ན་དགེ་བའི་ཆོས་རྣམས་ཀྱང་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པས་ན་དེ་ཡང་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་དང་མཚུངས་པ་ཡིན་ཏེ། བསྒྲུབ་པ་བྱ་དང་མཚུངས་པའི་ཕྱིར་ལན་བཏབ་པ་མ་ཡིན་ནོ། །སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། དངོས་པོ་གཅིག་ལ་གང་ལྟ་བ། དེ་ནི་ཀུན་ལའང་ལྟ་བར་འདོད། །གཅིག་གི་སྟོང་ཉིད་གང་ཡིན་པ། །དེ་ཉིད་ཀུན་གྱི་སྟོང་པ་ཉིད། །ཅེས་གསུངས་སོ། །

同样，当士夫修法、知（法）时，念：「善法等之自性为善也！其余诸法也绝对相同。」若做此答，（应驳：）「诸善法亦是缘起，故无自性，故应成同宗。」同宗故，（你的）答复并非（合理）。阿阇黎圣天亦云：「说一法见者，即一切见者，以一法空性，即一切空性。」[13]

།སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་ལན་བཏབ་ཚེ། །གང་ཞིག་སྐྱོན་འདོགས་སྨྲ་བྱེད་པ། །དེ་ཡིས་ཐམས་ཅད་སྐྱོན་བཏགས་མིན། །བསྒྲུབ་པར་བྱ་དང་མཚུངས་པར་འགྱུར། །སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་དུ་རྣམ་པར་བཤད་པའི་ཚེ་གང་ཞིག་སྟོང་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པས་

13 《四百论》8.16。

སྐྱོན་འདོགས་ཤིང་སྨྲ་བར་བྱེད་པ་དེའི་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་སྔ་མ་ཁོ་ན་བཞིན་དུ་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་དང་མཚུངས་པའི་ཕྱིར་སྐྱོན་བཏགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། དེ་ནི་དོན་གཅིག་པ་ཁོ་ན་ཡིན་མོད་ཀྱི། གནས་སྐབས་གཞན་གྱི་བྱེ་བྲག་གིས་ཡང་བསྟན་ཏོ། །ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་གཉིས་ནི་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པར་བལྟ་བར་བྱ་སྟེ། ཐམས་ཅད་དུ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（《中论》云：）

4.9 依空解说时，若人欲问难，是则不成过，将成同宗故。

当解说空性、无自性时，某人以非空性而问难、诤论的话，如前述，（所举因相）与其宗皆相同，故（于自宗）不成过。

虽然该（二偈——4.8 / 4.9——的）内义相同，但随以不同角度再诠释。应知结合此二偈文于诸品，方能成办一切（要义）。

ཕུང་པོ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཞི་པའོ།། །།

第四品——观蕴品——终。

第五品

观界品

འདིར་སྨྲས་པ། འདི་ལ་སོགས་པ་ཁམས་དྲུག་པོ་དག་ཀྱང་བསྟན། དེ་དག་གི་སོ་སོའི་མཚན་ཉིད་ཀྱང་བསྟན་ཏོ། །དེ་ལ་ནམ་མཁའི་མཚན་ཉིད་ནི་མི་སྒྲིབ་པའོ། །ཞེས་བསྟན་ཏེ། དངོས་པོ་མེད་ན་ནི་མཚན་ཉིད་བསྟན་པར་མི་རིགས་པས་དེ་ལྟ་བས་ན་མཚན་ཉིད་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ནམ་མཁའ་ཡོད་དོ། །ཇི་ལྟར་ནམ་མཁའ་ཡོད་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཁམས་ལྷག་མ་རྣམས་ཀྱང་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཡོད་དོ། །

于此，（他方）道：六界及其各别性相于此（品的偈文）等皆有宣示。于此，（论）说：「无碍是虚空的性相[1]。」若无事物，宣示性相将不应理，有性相，故有虚空。如同虚空存在般，余界等亦有自己的性相，故有（六界）。

བཤད་པ། ནམ་མཁའི་མཚན་ཉིད་ནི་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། ནམ་མཁའི་མཚན་ཉིད་སྔ་རོལ་ན། །ནམ་མཁའ་ཅུང་ཟད་ཡོད་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་ནམ་མཁའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་ནམ་མཁའ་ཞེས་བྱ་བ་ཅུང་ཟད་ཅིག་ཡོད་ན་ནི་དེ་ལ་ནམ་མཁའ་འདིའི་མཚན་ཉིད་ནི་འདི་ཡིན་ནོ་ཞེས་མཚན་ཉིད་བསྟན་པ་ཡང་རིགས་པ་ཞིག་ན་ནམ་མཁའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་ནམ་མཁའ་མེད་དོ། །ནམ་མཁའ་མེད་ན་ནམ་མཁའི་མཚན་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར།

（自方）道：虚空之性相实不应理。为何？如是，（《中论》云：）

5.1.ab 虚空性相前，则无有虚空，

---

1 此论中又将事例称为「性相之处」。鸠摩罗什大师将「事例」此词译为「可相」，叶少勇将此词译为「所相」。

如果在虚空的性相之前，存在少分[2]「虚空」，言「虚空之性相为此矣」之言论将成合理，然而，虚空之性相之前并无虚空。既无虚空，言「虚空的性相」如何应理？

ཅི་སྟེ་ནམ་མཁའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་ནམ་མཁའ་ཡོད་དོ་ཞེས་དེ་ལྟར་རྟོག་ན། དེ་ལྟ་ན། གལ་ཏེ་མཚན་ལས་སྔ་གྱུར་ན། མཚན་ཉིད་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར།

如果执虚空存在于虚空的性相之前，如是，（《中论》驳：）

5.1.cd 若先有虚空，应成无性相。

འདིར་སྨྲས་པ། མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཡོད་དོ། །ཞེས།

于此，（他方）道：「无性相（本身）是存在的。」

བཤད་པ། མཚན་ཉིད་མེད་པའི་དངོས་པོ་ནི། །འགའ་ཡང་གང་ན་ཡོད་མ་ཡིན། །ཡང་ཞེས་བྱ་བའི་སྒྲ་ནི་ཉིད་ཅེས་བྱ་བའི་དོན་ཏེ། མཚན་ཉིད་མེད་པའི་དངོས་པོ་ནི་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དེ། གཞུང་ལུགས་གང་དུ་ཡང་མ་བསྟན་ཏོ། །འོ་ན་ད། མཚན་ཉིད་མེད་པའི་དངོས་པོ་མེད་ན། །མཚན་ཉིད་གང་དུ་འཇུག་པར་འགྱུར། །དེ་བསྟན་པར་རིགས་སོ། །འདི་ལྟར། མཚན་ཉིད་མེད་ལ་མཚན་ཉིད་ནི། །མི་འཇུག་དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་མཚན་ཉིད་མེད་པའི་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་མཚན་ཉིད་མེད་པའི་དངོས་པོ་མེད་ན་དེ་གཞི་མེད་པ་ལ་མཚན་ཉིད་འཇུག་པར་མི་འཐད་དོ། །འོ་ན་མཚན་ཉིད་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་ལ་མཚན་ཉིད་འཇུག་པར་འགྱུར་རོ་སྙམ་ན། བཤད་པ། མཚན་ཉིད་བཅས་ལ་མིན། མཚན་ཉིད་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་ལ་ཡང་མཚན་ཉིད་འཇུག་པར་མི་འཐད་དེ། དགོས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

---

2 「少分」为直译，也是藏译典籍的惯常用词。该义为：哪怕是虚空的某一小部分。

（自方道，《中论》）云：

5.2.ab 无性相事物，诸时处亦无；[3]

「亦」词乃决定之义，不具性相的事物绝对不存在，而且没有任何典籍宣说（不具性相的事物）。

既是如此，（你便）合理地问：

5.2.cd 若无无相法，性相趋[4]何处？

如是，（《中论》回：）

5.3.a 不趋于无相，

如是，没有不具性相的事物。既无不具性相的事物，将无（名相的所依）处。于此，性相的趋入将不应理。

（他方道，）那么，应执性相趋入于具有性相的事物。

（《中论》）回：

---

3 有关5.2.b，对勘本版的藏译中论为：འགའ་ཡང་གང་ནའང་ཡོད་མ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 8。

4 直译为趋入，谓「相对应」。换句话说，与性相或定义相对应的事物是不具性相的事物，还是具有性相的事物？

5.3.b 亦非于有相，

谓性相亦非合理地趋入于具有性相的事物，因无意义故。[5]

དངོས་པོ་རང་གི་མཚན་ཉིད་དང་བཅས་པར་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ལ་ཡང་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་ཅི་ཞིག་བྱ། དེ་ལྟ་ན་ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ནམ་ཡང་མཚན་ཉིད་དང་བཅས་པ་མ་ཡིན་པར་མི་འགྱུར་ཞིང་། རྟག་ཏུ་མཚན་ཉིད་འཇུག་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་མཚན་ཉིད་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་ལ་ཡང་མཚན་ཉིད་འཇུག་པར་མི་འཐད་དོ། །

既已至极成立具有自己性相之事物，性相又有何用？如是，应成无穷无尽，即该（法）永远不会成为不具性相者，且一直都会有着性相趋入（，不会终止）。该（论）亦不被许故，性相趋入于具有性相之事物，实不应理。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་མཚན་ཉིད་དང་བཅས་པ་དང་མཚན་ཉིད་མེད་པ་དག་ལས་གཞན་པ་ལ་འཇུག་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）做此念想：（性相）趋入于余者——非具性相（亦）非不具性相。

བཤད་པ། མཚན་བཅས་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ལས། །གཞན་ལའང་འཇུག་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་

---

5 如下所言，无意义的理由为应成无穷无尽之过。虚空若有自性，则无须相对应任何事物，包括虚空的性相——无碍。无须相对应的情况下，仍要再次宣称无碍为虚空性相的话，该趋入应成无穷无尽，且无意义。可参考宗喀巴大师的《正理海》——Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 197：རང་གི་ངོ་བོས་མཚན་ཉིད་དང་བཅས་པར་གྲུབ་པ་ལ་སླར་ཡང་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་ཅི་ཞིག་བྱ།（对于「以自性具有性相者」，何须以性相再次地〔趋入〕？）

ཏེ། གལ་ཏེ་མཚན་ཉིད་དང་བཅས་ན་ནི་མཚན་ཉིད་མེད་པ་མ་ཡིན་ལ། ཅི་སྟེ་མཚན་ཉིད་མེད་ན་ནི་མཚན་ཉིད་དང་བཅས་པ་མ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་མཚན་ཉིད་དང་བཅས་པ་དང་། མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་དགག་པར་མི་མཐུན་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་མི་སྲིད་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་མཚན་ཉིད་དང་བཅས་པ་དང་མཚན་ཉིད་མེད་པ་གཞན་ལ་ཡང་མཚན་ཉིད་འཇུག་པར་མི་འཐད་དོ། །མཚན་ཉིད་འཇུག་པ་མ་ཡིན་ན། །མཚན་གཞི་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །མཚན་ཉིད་འཇུག་པ་མ་ཡིན་ན་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་ཁྱོད་ཀྱིས་མཚན་ཉིད་དང་ལྡན་པ་ལས་ཁམས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་བསྟན་ན་མཚན་ཉིད་དང་ལྡན་པ་དེ་ཡང་མཚན་ཉིད་མི་འཇུག་པའི་ཕྱིར་མི་འཐད་དོ། དེ་མེད་ན་ཁྱོད་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་གང་གིས་བསྒྲུབ་པར་འཐད།

（自方道，《中论》）云：

5.3.cd **离具相无相，余者亦不趋。**

为何？不可能故。若具性相，则非不具相；若不具相，则非具相。此故，具性相与不具性相实为不同方的相违。此故，绝对不可能存在（既非具相亦非不具相的余者）。此故，性相趋入既非具相亦非不具相之余者亦不应理。

（《中论》云：）

5.4.ab **性相既不趋，事例不应理。**

如果，性相不趋入的话，性相之处（——事例——）亦不应理。如是，你虽以具有性相（的理由），至极成立界（的自性），然而，性相并不趋入具有性相者，故（界的自性）实不应理。既无该（合理的趋入），你如何合理地成立事例？

སྨྲས་པ། དེ་རེ་ཞིག་མཚན་ཉིད་ནི་ཡོད་དེ། མཚན་ཉིད་ཡོད་པས་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ།

（他方）道：首先，性相的确存在。因为有性相，性相之处亦将至极成立。

བཤད་པ། མཚན་གཞི་འཐད་པ་མ་ཡིན་ན། མཚན་ཉིད་ཀྱང་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། །འདི་ལ་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ལ་བརྟེན་ནས་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར་ན་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་མེད་ན་གཞི་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཇི་ལྟར་འཐད། དེ་ལྟ་བས་ན་མཚན་ཉིད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། དེ་ཕྱིར་མཚན་གཞི་ཡོད་མིན་ཏེ། །མཚན་ཉིད་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་བརྟགས་ན་མཚན་ཉིད་འཇུག་པར་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་གཞི་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱང་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ།

（《中论》）云：

5.4.cd 事例若非理，性相亦无有。

于此，虽（说）依着事例可成立性相，然而事例并不能成立。既无事例，如何成立无（依）处之性相？此故，绝无性相。（《中论》云：）

5.5.ab 是故无事例，性相不能有，

此故，若观察诸相，性相的趋入不合理的缘故，则无性相之处；因为无性相之处的缘故，无（事例）之性相亦不存在。

སྨྲས་པ། འདི་ནི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞིའོ། །འདི་ནི་མཚན་ཉིད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་བརྗོད་པར་མི་ནུས་མོད་ཀྱི། འོན་ཀྱང་རེ་ཞིག་དངོས་པོ་ནི་ཡོད་དོ། །

（他方）道：虽然不能言「此是事例、此是性相」，但是，首先，事物是存在的。

བཤད་པ། མཚན་གཞི་མཚན་ཉིད་མ་གཏོགས་པའི། དངོས་པོ་ཡང་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་འགྱུར་ན་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞིའམ་མཚན་ཉིད་གཅིག་ཏུ་འགྱུར་གྲང་ན། གང་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡང་མ་ཡིན་ལ་མཚན་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་དང་མཚན་ཉིད་མ་གཏོགས་པའི་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：

5.5.cd 离事例性相，更无有事物。

（虽说）若因存在若干事物，事例或性相可成一法，然而，（事物）亦非事例，亦非性相，此（二）者[6]不存在故。远离了事例及性相，任何事物皆不能有。

སྨྲས་པ། དངོས་པོ་ནི་ཡོད་པ་ཉིད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་མེད་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལ་བྲོད་ན་རེ་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་དང་མཚན་ཉིད་དག་མེད་དོ་ཞེས་ཟེར་བ་དེ་ནི་དངོས་པོ་ལ་ལྟོས་པ་ཡིན་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་གང་གི་དངོས་པོ་མེད་དོ་ཞེས་བརྗོད་པའི་དངོས་པོ་དེ་ནི་འགའ་ཞིག་ཡོད་པས་དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་ཡོད་པ་ཉིད་དོ། །

（他方）道：事物是存在的。为何？因存在「无事物」[7]。于此，

---

6 事例及性相。

7 因为这段落说了这句「གང་གི་དངོས་པོ་མེད་དོ་ཞེས་བརྗོད་པ」，故以直译翻为「无事物」。下个段落的藏文དངོས་མེད། 虽可直译为「无事物」，但以无为法同义的「非事物」为此段主、受词的翻译。

（如同）你依事物而说无事例及性相，所以谓「无事物」的事物应当存在。此故，因为有了「无事物」，事物是存在的。

བཤད་པ་ལེགས་པར་བརྗོད་དོ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡོད་ན་ནི་དངོས་པོ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། དངོས་པོ་མེད་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དངོས་པོ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། དངོས་མེད་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར། །སྔར། མཚན་གཞི་མཚན་ཉིད་མ་གཏོགས་པའི། །དངོས་པོ་ཡང་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། །ཞེས་བསྟན་པས་དངོས་པོ་དེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་ཁྱོད་ཀྱི་དངོས་པོ་མེད་པ་དེ་གང་གི་ཡིན་པར་བརྟག། །འདི་ལྟར་དངོས་པོའི་དངོས་པོ་མེད་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དངོས་པོ་དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་དེ་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་མེད་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མེད་དོ།

（自方道：）所言甚善。（虽说）若因存在「无事物」，事物也将存在，然而，谓「无事物」不存在的缘故，事物如何存在？为何？（如《中论》云：）

5.6.ab 事物既非有，无事物为何？

之前已述「（5.5.cd）离事例性相，更无有事物」的缘故，应观：事物既无，你的「无事物」为何者（之无）？

如是，若（许）为事物之「无事物」的话，该事物不存在的缘故，「无事物」为何者（之无）？此故，因无事物，「无事物」亦无。

སྨྲས་པ། གང་གི་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དེ་དག་ཤེས་པར་བྱེད་ཅིང་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག་རྟོག་པར་བྱེད་པ་དེ་ནི་རེ་ཞིག་ཡོད་དོ། །དེ་ཡོད་པས་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག་ཀྱང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པ་ཉིད་དོ།

（他方）道：首先，的确存在了知何者之事物及非事物，以及事物及非事物的观察。存在彼故，事物及非事物等亦为至极成立。

བཤད་པ། དངོས་དང་དངོས་མེད་མི་མཐུན་ཆོས། །གང་གིས་དངོས་དང་དངོས་མེད་ཤེས། །མི་མཐུན་པའི་ཆོས་ནི་དེ་དག་གི་[8]བཟློག་པའི་ཆོས་ཏེ། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག་གི་མི་མཐུན་པའི་ཆོས་ནི་དངོས་དང་དངོས་མེད་མི་མཐུན་པའི་ཆོས་སོ། །དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག་གི་མི་མཐུན་པའི་ཆོས་གང་ཡིན་ཞེ་ན། དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན་ལ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པའོ། དེ་ལ་གལ་ཏེ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་འགྱུར་ན་དངོས་པོའི་ཆོས་སམ། དངོས་པོ་མེད་པའི་ཆོས་ཤིན་ཏུ་འགྱུར་གྲང་ན། གང་དངོས་པོའི་ཆོས་ཀྱང་མ་ཡིན་ལ་དངོས་པོ་མེད་པའི་ཆོས་ཀྱང་མ་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག་དང་མི་མཐུན་པའི་ཆོས་དེ་མེད་ན་གང་གིས་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དེ་དག་ཤེས་པར་བརྟག །དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་ཤེས་པ་ཡང་མེད་དོ།

（自方道，《中论》）云：

5.6.cd 事非事异法，谁知事非事。

「反法」为相违方。事物及非事物的反法为事物及非事物的相违方。何为事物及非事物的相违方呢？即为非事物，亦非非事物者。若某（法）存在，必是事物之法，或是非事物之法，（而其反法）既非事物之法，亦非非事物之法，（故）无该（法）。既无事物及非事物的反法，又怎有了知、观察事物及非事物呢？此故，事物及非事物的了知亦不存在。

།དེ་ཕྱིར་ནམ་མཁའ་དངོས་པོ་ཡིན། །དངོས་མེད་མ་ཡིན་མཚན་གཞི་མིན། །མཚན་ཉིད་མ་ཡིན། དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་བརྟགས་

8 根据北京版及奈塘版，改为གི字。

ན་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་དང་མཚན་ཉིད་དག་མེད་ཅིང་། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་དང་མཚན་ཉིད་དག་མ་གཏོགས་པའི་དངོས་གཞན་ཡང་མེད་དོ། །དངོས་པོ་མེད་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་ནམ་མཁའ་ནི་དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡང་མ་ཡིན་མཚན་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ནོ། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་ནམ་མཁའ་ཞེས་བྱ་བ་ཅུང་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་བཞི་པོ་དེ་དག་ལས་གང་ཡང་རུང་བ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་གྲང་ན། བཞི་པོ་དེ་དག་ཀྱང་མེད་པས་དེའི་ཕྱིར་ནམ་མཁའ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཁམས་ལྔ་པོ། གཞན་གང་དག་ཀྱང་ནམ་མཁའ་མཚུངས། །ནམ་མཁའ་མཚུངས་ཞེས་བྱ་བ་ནི། །ནམ་མཁའ་དང་མཚུངས་པ་སྟེ། ཇི་ལྟར་ནམ་མཁའ་བརྟགས་ན་དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན། དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡང་མ་ཡིན་མཚན་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ཏེ། ནམ་མཁའ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཅི་ཡང་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་ས་ལ་སོགས་པ་ཁམས་ལྔ་པོ་གཞན་དག་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ཀྱང་དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན། དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡང་མ་ཡིན། མཚན་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ཏེ། དངོས་པོ་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་ཁམས་རྣམས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

5.7.abc 虚空非事物，[9]亦非非事物，非事例性相，

观察（自性）时，无事例及性相。远离事例及性相，其余事物便不存在。既无事物，亦无非事物。此故，虚空为非事物、非非事物、非事例、非性相。

9 有关5.7.a，对勘本版的藏译中论为：དེ་ཕྱིར་ནམ་མཁའ་དངོས་པོ་མིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 9。

如是，（虽说）若有少分虚空，应成四者[10]之一，然而，该四者不存在的缘故，无虚空。（《中论》云：）

5.7.d 余五同虚空。

「同虚空」谓（其余五界）与虚空（之例）相同也。如同观察虚空时，既非事物，也非非事物，既非事例，也非性相；其余地等五界（如）虚空皆非一切般，非事物也非非事物，既非事例，也非性相。无任何事物存在，此故，界等亦不存在。

སྨྲས་པ། འདི་ལ་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་ཆོས་བསྟན་པ་དག་ནི་ཕལ་ཆེར་ཕུང་པོ་དང་ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་དག་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན་ན་དེ་ལ་གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་དང་ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་དག་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དེ་དག་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་རམ་དེ་དག་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་རིགས་ན་དེ་ཅི་ལྟ་བུ་ཞིག། །

（他方）道：佛薄伽梵所宣教法几乎依赖着蕴、界、处等（而说）。于此，若蕴、界、处等皆不存在，（佛所言的教法）岂皆成无义？无义（之论）不应理故，应如何（解）？

བཤད་པ། ཁོ་བོས་ཕུང་པོ་དང་ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་དག་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་སྨྲའི། དེ་དག་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་སྨྲ་བ་སེལ་བར་བྱེད་དོ། དེ་གཉི་ག་ཡང་སྐྱོན་དུ་ཆེ་སྟེ། འདི་ལྟར་འོག་ནས་ཀྱང་། ཡོད་ཅེས་བྱ་བ་རྟག་པར་འཛིན། །མེད་ཅེས་བྱ་བ་ཆད་པར་ལྟ། །དེ་ཕྱིར་ཡོད་དང་མེད་པ་ལ། །མཁས་པས་གནས་པར་མི་བྱའོ། །ཞེས་འབྱུང་ངོ་། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་ཀཱ་ཏྱཱ་ན་འདེགས་རྟེན་འདི་ནི་གཉིས་

---

10 事物、非事物、事例，以及性相。

ལ་གནས་ཏེ། ཕལ་ཆེར་ཡོད་པ་ཉིད་དང་། མེད་པ་ཉིད་ལ་གནས་སོ་ཞེས་བཀའ་སྩལ་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་ཁོ་བོ་ནི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བས་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དང་བྲལ་བ་ཆད་པ་མ་ཡིན་རྟག་པ་མ་ཡིན་པ་རྗེས་སུ་རབ་ཏུ་སྟོན་པ་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་སྨྲའོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ཕུང་པོ་དང་། ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་དག་ལ་བརྟེན་པའི་ཆོས་སྟོན་པ་དག་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །

（自方）道：我不说蕴、界、处不存在，只是破除其（蕴、界、处的）存在之论；（存在与不存在）两者皆有大过失。（《中论》）于下亦云：「（15.10）谓有则执常，谓无则见断，此故于有无，智者皆不住。」薄伽梵亦云：「迦旃延，世间住于此二（性），大多住于有性、无性之中。」[11]

此故，我（许）依缘起故，远离有性及无性之过，非断亦非常，不随后（他宗）至极宣说无性。此故，于我等而言，依赖蕴、界、处等的教言并非无义。

།བློ་ཆུང་གང་དག་དངོས་རྣམས་ལ། །ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད། །ལྟ་བ་དེ་ནི་བལྟ་བྱ་བ། །ཉེ་བར་ཞི་བ་ཞི་མི་མཐོང་། །བློ་ཆུང་གང་དག་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་མཆོག་ཏུ་ཟབ་པ་མ་རྟོགས་པ་ན་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ཡོད་པ་ཉིད་དང་། མེད་པ་ཉིད་དུ་རྗེས་སུ་ལྟ་བ་ཆད་པ་དང་རྟག་པར་ལྟ་བས་བློ་གྲོས་ཀྱི་མིག་བསྒྲིབས་པ་དེ་དག་གིས་ནི་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལྟ་བར་བྱ་བ་ཉེ་བར་ཞི་ཞིང་ཞི་བ་མི་མཐོང་ངོ་། །དེའི་ཕྱིར་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མ་མཐོང་བ་སྤྲོས་པ་ལ་མངོན་པར་དགའ་བའི་ཡིད་དང་ལྡན་པ་དེ་དག་གི་ཕུང་པོ་དང་ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་དག་ལ་བརྟེན་པའི་ཆོས་སྟོན་པ་དག་ནི་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་འདི་ནི་དོན་དམ་པ་ཡིན་གྱིས་མ་

---

11 类似的经文可见于《杂阿含经》之中。该经云：「迦旃延。世间有二种依。若有若无。」（T.2.99.85c.21）

འཇིགས་ཞིག། །

（《中论》云：）

5.8 浅智见诸法，若有若无相，是则不能见，灭见安隐法。

因为浅智者尚未证悟殊胜之深奥缘起，随后见诸事物之有性、无性，（生起）断见、常见的缘故，覆盖了智慧之眼，而不能见寂灭——（慧眼）所见涅盘。

此故，（对于）不见真实如所有性、于戏论具欢喜心者（而言），依赖蕴、界、处等的教言将成无义。（于此，）无须惊慌，此（应成无义之过可）指向胜义。

སྨྲས་པ། ཅིའི་ཕྱིར་ནམ་མཁའི་ཁམས་གང་ཡིན་པ་དེ་དང་པོར་བརྟགས། ཁམས་བསྟན་པ་ལ་དང་པོར་སའི་ཁམས་བསྟན་པས་སའི་ཁམས་ཉིད་དང་པོ་བརྟག་པར་བྱ་བའི་རིགས་སོ། །

（他方）道：为何初观虚空之界？（经论）示界时，先示地界，应该初观地界才合理。

བཤད་པ། གྲགས་པའི་དོན་གྱིས་མ་གྲགས་པའི་དོན་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པར་བྱ་སྟེ། འཇིག་རྟེན་ནི་ཕལ་ཆེར་ནམ་མཁའ་ལ་ཅི་ཡང་མ་ཡིན་པར་མོས་ཏེ། འདི་ལྟར་སྨྲ་བ་པོ་དག་ན་རེ་སྤྲོས་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ནི་ནམ་མཁའོ། །ཞེས་ཟེར་བས་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ནི་ཅི་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བར་བསམ་མོ། །དེའི་ཕྱིར་ཁམས་ལྷག་མ་ལྟ་པོ་དག་ཀྱང་ནམ་མཁའ་དང་མཚུངས་པར་བརྗོད་པར་བྱའོ་ཞེས་བྱ་བའི་དཔེ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་ནམ་མཁའ་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་གྲུབ་པ་དང་པོར་བསྟན་ཏོ། །

（自方）道：由共许之义至极成立尚未共许之义。于世间中，大多认为虚空非为一切。如是，有人便说：「一切戏论皆为虚空。」故思：

「一切非为一切。」[12]

为能显示比喻，故说：「其余五界亦如虚空。」初示成立虚空空性。

ཁམས་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ལྔ་པའོ།། །

第五品——观界品——终。

---

12 大多数人认为：「虚空什么都不是。」所以有人才说：「一切戏论皆是虚空，什么都不是」，故而认为：「没有任何事物可被安立。」

第六品

观贪欲、贪心[1]品

འདིར་སྨྲས་པ། ཁྱོད་ཀྱིས་ཕུང་པོ་དང་ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་དག་གི་སྟོང་པ་ཉིད་རྗེས་སུ་རབ་ཏུ་བསྟན་པས་ཁོ་བོ་སྟོང་པ་ཉིད་ཉན་འདོད་པར་གྱུར་གྱིས། དེའི་ཕྱིར་ད་ནི་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་བརྟག་པར་བྱ་བའི་རིགས་སོ། །

于此，（他方）道：你随后广说蕴、界、处之空性，令我欲闻空性。所以，在此（品中）应当观察贪欲及贪心。

བཤད་པ་དེ་ལྟར་བྱའོ། །

（自方）道：当如是说。

སྨྲས་པ། འདི་ལ་དེ་དང་དེར་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་སྤྱངས་པ་བསྟན། འདོད་ཆགས་ཉེ་བར་ཞི་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་རིགས་པ་

---

1 鸠摩罗什大师将འདོད་ཆགས།译为染法，将ཆགས་པ།译为染者。叶少勇将འདོད་ཆགས།译为贪，将ཆགས་པ།译为贪者。明性法师将འདོད་ཆགས།译为贪欲，将ཆགས་པ།译为贪爱。作为读者的我们应当如何理解འདོད་ཆགས།（暂称为A）及ཆགས་པ།（暂称为B）这两个词汇呢？《佛护论》中说，A为贪之能依，B为贪之所依（འདོད་ཆགས་ནི་ཆགས་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ལ་ཆགས་པ་ནི་ཆགས་པར་བྱ་བ་...）；月称论师在《显句论》说，B是A的所依（ཆགས་པ་ནི་འདོད་ཆགས་ཀྱི་རྟེན་ཡིན་...）；宗大师在《正理海》说，A是缘取悦意的有漏境后，具爱行相的心所。B是贪着境的心王或是补特伽罗，为A之所依（འདོད་ཆགས་ནི་ཟག་བཅས་ཀྱི་ཡུལ་ཡིད་དུ་འོང་བ་ལ་དམིགས་ནས་སྲེད་པའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་སེམས་བྱུང་ངོ་། །ཆགས་པ་ནི་ཡུལ་ལ་ཆགས་པའི་སེམས་སམ་གང་ཟག་སྟེ་འདོད་ཆགས་ཀྱི[ས]རྟེན་ནོ།）。《正理海》在提出他宗之疑的时候又再次说：「与心同时生起的A，令心贪着且成为B」（སེམས་དང་ལྷན་ཅིག་འབྱུང་བའི་འདོད་ཆགས་ཀྱིས་སེམས་ཆགས་པར་བྱས་ལ་དེ་ཡང་ཆགས་པ་ཡིན་...）在此的「心」指的是心与心所的「心」，即是心王。厘清译词的内容后，现在来讨论译词的恰当性。染不一定是贪，也可以指非贪的其他烦恼，而此处应译为贪。一般而言，「贪者」这词包括了具足贪心的补特伽罗，但补特伽罗不能被正道所断，但ཆགས་པ།（B）可以被正道所断，故而在此不采用「贪者」的译词。综上所述，译者认为，A应解读为具贪行相的心所，B应解读为具贪行相的心王。然而，仅靠「贪欲」与「贪爱」之词释，又极难区分何为心所，何为心王。所以，译者在此将心所的འདོད་ཆགས།（A）译为贪欲，将心王的ཆགས་པ།（B）译为贪心。参考资料来源：Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 111；Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 211 and 216。

ཡང་བསྟན་ཏོ། །མེད་ན་ནི་ཉེ་བར་ཞི་བར་བྱ་བའི་རིགས་པ་ཡང་བསྟན་པའི་མི་རིགས་ཏེ། འདི་ལྟར་སྦྲུལ་གྱིས་མ་ཟིན་ན་གསང་སྔགས་དང་སྨན་གྱི་བྱ་བ་མེད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ནི་ཡོད་དོ། །

（他方）道：于此，在这部（经论）及那部（经论）中，谈及断除贪欲、贪心，及灭除贪欲的理由。如不被蛇咬，自然不需要咒药的作用般，若没有（贪），宣说灭（贪）的理由也就不存在。因此，贪欲与贪心都是存在的。

བཤད་པ། འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ནི་མི་སྲིད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་འདོད་ཆགས་སྔ་རོལ་ན། །འདོད་ཆགས་མེད་པའི་ཆགས་ཡོད་ན། །དེ་ལ་བརྟེན་ནས་འདོད་ཆགས་ཡོད། ཆགས་ཡོད་འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་འདོད་ཆགས་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་ཆགས་པ་འདོད་ཆགས་མེད་པ་འདོད་ཆགས་ལས་གཞན་དུ་གྱུར་པ་འགའ་ཞིག་ཡོད་ན་ནི་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཆགས་ཡོད་འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་འགྱུར། འདི་ལྟར་ཆགས་པ་ཡོད་ན་འདོད་ཆགས་ཀྱང་འདིའོ་ཞེས་འཐད་པར་འགྱུར་རོ། །ཆགས་པ་མེད་ན་དེ་སུའི་འདོད་ཆགས་སུ་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་གཞི་མེད་པ་ལ་འདོད་ཆགས་མི་འཐད་པས་དེའི་ཕྱིར་ཆགས་པ་མེད་ན་འདོད་ཆགས་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：不可能（存在）贪欲及贪心。为何？（《中论》云：）

6.1 若于贪欲前，贪心离贪欲，依此有贪欲，贪心起贪欲。

如果（承许）在贪欲之前有迥异于贪欲、非贪欲之贪心的话，（则不应理，因为）依此（贪心），将有贪欲。为何？「（6.1.d）贪心起贪欲。」（谓）如果贪心存在，言「贪欲亦为此」者，应当合理。没有贪心，该（欲）将成谁的贪欲？如是，贪欲没有（所依之）处，将不能成

立。此故，若无贪心不能成立贪欲。

སྨྲས་པ། ཆགས་པ་ཡོད་ན་འདོད་ཆགས་ཡོད་དོ། །

（他方）道：若有贪心，则有贪欲。

འདིར་བཤད་པ། ཆགས་པ་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ཡང་། །འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །ཁྱོད་ཀྱི་ཆགས་པ་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ཡང་། འདོད་ཆགས་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་ཆགས་པ་ལ་འདོད་ཆགས་ཀྱི་བྱ་བ་ཅི་ཡང་མེད་དོ། ཆགས་པར་མི་བྱེད་ན་ནི་ཇི་ལྟར་འདོད་ཆགས་ཡིན་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་གང་ཡང་འདོད་ཆགས་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེའི་ཕྱིར་ཆགས་པ་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ཡང་འདོད་ཆགས་མི་འཐད་དོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

6.2.ab 虽然有贪心，贪欲如何有？[2]

虽有你（所言）的贪心，但（你的）贪欲如何能有？如是，于贪心中无丝毫贪欲的作用。如果不贪，如何成为贪欲？如果（不贪）还可成为（贪欲）的话，（什么）都可成为贪欲。故（我）不能承许该（论）。此故，即使贪心存在，贪欲的存在仍不合理。[3]

---

2 有关6.2.a，对勘本版的藏译中论为：ཆགས་པ་ཡོད་པར་མ་གྱུར་ནའང་།（既无有贪心），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 9。

3 根据宗喀巴大师的《正理海》——Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 209：ཆགས་པ་སྔ་ན་འདོད་ཆགས་ཀྱིས་ཆགས་པར་མི་བྱེད་པས་འདོད་ཆགས་སུ་མི་འགྱུར་ཏེ།。这句「即使贪心存在，贪欲的存在仍不合理」可

སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་ཆགས་པ་ནི་ཡོད་དེ། དེ་ཡང་འདོད་ཆགས་མེད་ན་མི་འབྱུང་བས་འདོད་ཆགས་ཀྱང་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཉིད་དོ། །

（他方）道：首先，贪心是存在的。但是，如果没有贪欲的话，（贪心）将不会有，所以贪欲是被至极成立的。

བཤད་པ། ཆགས་པ་ལ་ཡང་འདོད་ཆགས་ནི། །ཡོད་དམ་མེད་ཀྱང་རིམ་པ་མཚུངས། །ཆགས་པ་ཡོད་པར་ཡོངས་བརྟགས་ན། །འདོད་ཆགས་ཡོད་དམ་མེད་ཀྱང་རུང་སྟེ་ཆགས་པ་ལ་ཡང་འདོད་ཆགས་མི་འཐད་པ་དེ་ཉིད་དང་རིམ་པ་མཚུངས་སོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་ཆགས་པའི་སྔ་རོལ་ན། ཆགས་མེད་འདོད་ཆགས་ཡོད་ན་ནི། །དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ཆགས་པ་ཡོད། །འདོད་ཆགས་ཡོད་ན་ཆགས་ཡོད་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཆགས་པའི་སྔ་རོལ་ན་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་མེད་པ་ཆགས་པ་ལས་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་འགའ་ཞིག་ཡོད་ན་ནི། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ཆགས་པ་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདོད་ཆགས་ཡོད་ན་ཆགས་ཡོད་འགྱུར། །འདི་ལྟར་འདོད་ཆགས་ཡོད་ན་ཆགས་པ་ཡང་འདིས་འདི་ཆགས་སོ་ཞེས་འཐད་པར་འགྱུར་རོ། །འདོད་ཆགས་མེད་ན་གང་གིས་དེ་ཆགས་པར་འགྱུར། མ་ཆགས་པ་ན་ནི་ཇི་ལྟར་ཆགས་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་གང་ཡང་ཆགས་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེའི་ཕྱིར་འདོད་ཆགས་མེད་ན་ཆགས་པ་མི་འཐད་དོ།

（自方道，《中论》）云：

6.2.cd 以贪欲有无，同理观贪心。

若遍观贪心（存在与否）时，（可从）贪欲的有无（去推理），与（以上）「贪心之中也无贪欲」的（推理）顺序相同。为何？「若于贪心前，贪欲离贪心，依此有贪心，贪欲起贪心。」如果（承许）在贪

解读为：先有贪心时，因贪欲不贪，不能成为贪欲。

心之前有迥异于贪心、非贪心之贪欲的话，依此（贪欲），将有贪心。为何？「贪欲起贪心。」（谓）如果贪欲存在，言「由此贪心而贪着」者，应当合理；没有贪欲，是由谁发起的贪心？没有了贪，怎能贪着？如果（没了贪欲）还可成为（贪心）的话，（什么）都可成为贪心。故（我）不承许该（论）。此故，没有贪欲，贪心将不能成立。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འདོད་ཆགས་ཡོད་ན་ཆགས་པ་ཡོད་པར་སེམས་ན།

于此，如果（他方）认为有贪欲就有贪心。

བཤད་པ། འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ཡང་། །ཆགས་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །ཁྱོད་ཀྱི་འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ཡང་ཆགས་པ་ཡོད[4] པ་ཉིད་དུ་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་འདོད་ཆགས་ཡོད་ན་ཆགས་པར་འགྱུར་ན། ཆགས་པ་མེད་དེ་འདོད་ཆགས་དེས་ཆགས་པར་གྱུར་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཆགས་པ་མ་ཡིན་ན་ནི་ཇི་ལྟར་ཆགས་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་ནམ་ཡང་ཆགས་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། འདོད་ཆགས་ལ་ཡང་ཆགས་པ་ནི། །ཡོད་དམ་མེད་ཀྱང་རིམ་པ་མཚུངས། །དེའི་ཕྱིར་འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ཡང་ཆགས་པ་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：「虽然有贪欲，贪心如何有？」虽有你的贪欲，但如何能有（你的）贪心？如是，如果（说）有贪欲将有贪心，（那么，）贪欲不贪，则无贪心，既然不贪，岂能贪着？如果（没有贪欲）还可成为（贪心）的话，（什么）都可成为贪心。故（我）不承许该（论）。「以贪心有无，同理观贪欲」，此故，即使贪欲存在，但贪心的存在仍

4 根据奈塘版本改为ཡོད།字。

不合理。

སྨྲས་པ། འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་གཉིས་ལ་སྔ་ཕྱི་མེད་དེ། འདི་ལྟར་དེ་གཉིས་ནི་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་སྐྱེ་བ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：贪欲及贪心两者之间应无前后。如是，二者应为同时生起。

བཤད་པ། འདོད་ཆགས་དང་ནི་ཆགས་པ་དག །ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་སྐྱེ་མི་རིགས། །འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་སྐྱེ་བར་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དག །ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་མེད་པར་འགྱུར། །འདི་ལྟར་གལ་ཏེ། འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་སྐྱེ་བར་གྱུར་ན་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟར་གྱུར་ན་འདིའི་འདོད་ཆགས་ནི་འདིའོ། །འདིས་ནི་འདི་ཆགས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དག་མི་འཐད་དོ། །དེ་དག་མེད་ན་འདོད་ཆགས་མི་འཐད་པ་ཉིད་ལ་ཆགས་པ་ཡང་མི་འཐད་པ་ཉིད་དེ། འདི་ལྟར་འདོད་ཆགས་ནི་ཆགས་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ལ་ཆགས་པ་ནི་ཆགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་ན་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་སྐྱེས་པ་ཕན་ཚུན་ལྟོས་མེད་པ་དག་ལ་དེ་དག་མི་འཐད་པས་དེའི་ཕྱིར་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་སྐྱེ་བར་ཡང་མི་རིགས་སོ། །

（自方道，《中论》）云：

6.3.ab 贪欲及贪心，俱生不应理，

贪欲与贪心并非同时生起。为何？

6.3.cd 如是该二贪，应成无相待。

如是，如果贪欲及贪心同时（自性）生起的话，贪欲及贪心应成互不观待。若如此，「此（人）的贪欲为此」、「由此（人）贪此」将不应理，若（此等）皆无，贪欲则不应理，贪心亦不应理。

如是，于互不观待之中，贪欲为贪之能依、贪心为贪之所依，（二者）同时生起，不会合理。此故，贪欲及贪心同时生起不合理。

ཡང་གཞན་ཡང་། ཁྱོད་ན་རེ་གང་དག་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དོ་ཞེས་ཟེར་བའི་འདོད་ཆགས་དང་། ཆགས་པ་དེ་དག་གཅིག་པ་ཉིད་དམ་ཐ་དད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ། གཅིག་ཉིད་ལྷན་ཅིག་ཉིད་མེད་དེ། །རེ་ཞིག་གཅིག་པ་ཉིད་ཡིན་ན་ལྷན་ཅིག་ཉིད་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་ཉིད་དེ་དང་ལྷན་ཅིག་མིན། འདི་ན་བ་ལང་གཅིག་པུ་ཞེས་པ་ནི་གཅིག་པ་ཉིད་དེ་བ་ལང་གཅིག་ལ་སྙིགས་སོ། །དེ་ལ་བ་ལང་གཅིག་པུ་དེ་ཉིད་བ་ལང་གཅིག་པུ་དེ་ཉིད་དང་། ཇི་ལྟར་ལྷན་ཅིག་ཏུ་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་གཅིག་པུ་ཉིད་ཡིན་ན་ལྷན་ཅིག་ཉིད་མི་འཐད་དོ། །

此外，你许为同俱[5]的贪欲及贪心到底是一，还是异？

于此，（《中论》云：）

6.4.a 一性不同俱，

首先，（贪欲及贪心）是一的话，同俱则不应理。为何？

6.4.b 彼彼不同俱，

指一头牛，称单一的牛是一，单一的那头牛岂能与单一的那头牛在一起？[6]因此，若是一，不能成立同俱。

སྨྲས་པ། འོ་ན་ཐ་དད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །

5 双方同时相处在同个地点。

6 如果只有一头牛的话，自然不会说：「那头牛与那头牛在一起」。

（他方）道：那么，如果是异，就能成为同俱。

བཤད་པ། ཅི་སྟེ་ཐ་དད་འདི་ཡིན་ན། །ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་གཅིག་པ་ཉིད་ཡིན་ན་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་མི་འཐད་ན་ཐ་དད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་ཇི་ལྟར་འགྱུར། འདི་ལྟར་ཐ་དད་པ་ཉིད་ཀྱི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ནི་ལྷན་ཅིག་ཉིད་ཡིན་ན་མི་མཐུན་པ་དེ་གཉིས་གཅིག་ན་ཇི་ལྟར་ལྷན་ཅིག་ཉིད་གནས་པར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་ཐ་དད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་ཡང་ལྷན་ཅིག་མི་འཐད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

6.4.cd 设若成为异，[7]如何能同俱？

如果是一，同俱不合理，是异，同俱（又）如何（应理）？

如是，虽异的不同方是同俱，然而，不同方的两者如何于一处同俱？因此，凡是异，同俱将不应理。[8]

ཅི་སྟེ་མི་འཐད་པ་བཞིན་དུ་ཡང་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ལ་ལྷན་ཅིག་ཉིད་ཡོད་དོ། །ཞེས་རྟོག་ན།

---

7 有关6.4.c，对勘本版的藏译中论为：ཅི་སྟེ་ཐ་དད་ཉིད་ཡིན་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 9。

8 宗大师在《正理海》中说：「不见明与暗、轮回与涅盘等异皆为同俱。」（སྣང་མུན་དང་འཁོར་འདས་ཐ་དད་ལ་ལྷན་ཅིག་པ་མ་མཐོང་བའི་ཕྱིར་རོ།）。有关异的不同方，宗大师在《正理海》中补充道：「佛护说，以异的不同方为同俱的理由——若以自性而异的话，应为个个分离，然而，同俱乃个个不分离者——而破。」（སངས་རྒྱས་བསྐྱངས་ཀྱིས་ཐ་དད་ཀྱི་མི་མཐུན་ཕྱོགས་ལྷན་ཅིག་ཡིན་པའི་རྒྱུ་མཚན་གྱིས་འགོག་སྟེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཐ་དད་ན་སོ་སོར་བྲལ་བ་ཡིན་ལ་ལྷན་ཅིག་ནི་སོ་སོར་མ་བྲལ་བ་ཡིན་པའི་རིགས་པའོ།）可参考《正理海》——Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 218。总之，贪欲及贪心若真成为自性异，应当相互迥异、互不观待。此故，心所贪欲产生时，不需要心王的贪心；心王的贪心产生时，也不需要心所的贪欲。这样一来，贪欲及贪心互为相应、同俱的说法将不应理。

明明（同俱）不应理，（你）仍执贪欲及贪心同俱存在。

དེ་ལ་ཡང་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་གཅིག་པུ་ལྷན་ཅིག་ན། །གྲོགས་མེད་པར་ཡང་དེར་འགྱུར་རོ། གལ་ཏེ་རེ་ཞིག་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་གཅིག་པ་ཉིད་ཡིན་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་གྲོགས་མེད་པར་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལ་གཅིག་ནི་གཅིག་པུ་ལ་སྙེགས་ཏེ། དེ་ན་བ་ལང་གཅིག་དང་རྟ་གཅིག་ཅེས་བྱ་བའི་གཅིག་ཉིད་ནི་བ་ལང་ལ་ཡང་སྙེགས་རྟ་ལ་ཡང་སྙེགས་པས་གང་དང་གང་ན་གཅིག་པ་ཉིད་ཡོད་པ་དེ་དང་དེ་ན་ལྷན་ཅིག་ཉིད་ཡོད་ཅིང་། བ་ལང་གཅིག་པུ་ཉིད་དང་། རྟ་གཅིག་པུ་ཉིད་ལ་གྲོགས་མེད་པར་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཉིད་ཡོད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་ན་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་བརྟག་པ་དོན་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །

于此，（自方道，《中论》）亦云：

6.5.ab 若一成同俱，离伴应如是，[9]

如果贪欲及贪心是一仍可同俱，无伴（的单一者）也应成同俱。为何？「一」指单一；一头牛及一只马的「一」不只指向于牛，也指向于马。相同方于何时处存在，于该处才有同俱；（若依你的说法，）只有一头牛与只有一只马虽无伴侣，却应成同俱。此故，执同俱将成无义。

ཅི་སྟེ་ཡང་ཐ་དད་པ་ཉིད་ཡིན་ཡང་། ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་ཡང་གྲོགས་མེད་པར་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལ་བ་ལང་ལས་ཀྱང་རྟ་ཐ་དད་ལ། རྟ་ལས་ཀྱང་བ་ལང་ཐ་དད་པས་གང་དང་གང་ན་ཐ་དད་པ་ཉིད་ཡོད་པ་དེ་དང་

9 有关6.5.b，对勘本版的藏译中论为：གྲོགས་མེད་པ་ཡང་དེ་འགྱུར་རོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 10。

དེ་ན་ལྷན་ཅིག་ཉིད་ཡོད་ཅིང་། བ་ལང་ཐ་དད་པ་ཉིད་དང་། རྟ་ཐ་དད་པ་ཉིད་ལ་གྲོགས་མེད་པར་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཉིད་ཡོད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་ན་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་བརྟག་པ་དོན་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །

（6.5.cd 若异成同俱，离伴应如是。）

如果（二贪）是异，仍可成为同俱，离伴者也应成同俱。为何？于此，马迥异于牛，牛迥异于马。异于何时处存在，于该处将有同俱（的话），迥异于牛（的马）、迥异于马（的牛）虽无伴侣，也应成同俱。此故，执同俱将成无义。

སྨྲས་པ། ཐ་དད་པ་ཉིད་ནི་བ་ལང་ལ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ལ། རྟ་ལ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་གྱི། དེ་གཉི་ག་ལྷན་ཅིག་འབྱུང་བ་ལ་ཡོད་པས་དེ་ནི་གཉི་ག་སྤྱིའི་འབྲས་བུ་ཡིན་ཏེ་ཕྲད་པ་བཞིན་នོ། །གལ་ཏེ་ཐ་དད་པ་ཉིད་སོ་སོ་ལ་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི་ཐ་དད་པ་ཉིད་གཉིས་སུ་འགྱུར་བ་དང་། དངོས་པོ་ཕན་ཚུན་མི་ལྟོས་པར་རེ་རེ་ལ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་བས་དོན་མི་འདོད་དེ། དེའི་ཕྱིར་ཐ་དད་པ་ཉིད་ནི་གཉི་ག་ལྷན་ཅིག་འབྱུང་བ་ལ་ཡོད་དོ། །

（他方）道：异不存在于牛中，也不存在于马中，却存在于（牛马）两者的同俱之中，因为是两者的共同结果，如同相遇。若是异存在于个体的话，异将成为二者，个个事物将成互不观待的缘故，（我）不承许该义。此故，异存在于两者的同俱之中。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་ཐ་དད་ལྷན་ཅིག་ན། །འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་ཅི་ཞིག་ཡིན། །ཐ་དད་ཉིད་དུ་གྲུབ་པ་གྱུར་ན། །དེས་ན་དེ་གཉིས་ལྷན་ཅིག་འགྱུར། །ཐ་དད་པ་ཉིད་གཉི་ག་ལ་ཡོད་པར་ནི་འདོད་ལ་རག་གོ། །གལ་ཏེ་ཐ་དད་པ་ཉིད་གཉི་ག་ལ་ཡོད་པ་ལ་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་རྟོག་ན་དེ་ལྟར་ན་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ལ་ཅི་ཞིག་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པ་ཡིན། གང་གི་ཚེ་དེ་ལྟར་ཡང་རྟོག་ན་དེ་གཉིས་ཐ་དད་པ་ཉིད་དུ་གྲུབ་པ་ཁོ་ནར་འགྱུར་རོ། །དེས་ན་ཐ་དད་པ་ཉིད་དུ་རབ་ཏུ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་དེ་གཉིས་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་རྟོག་པར་འགྱུར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

6.6 若异能同俱，何成其二贪？成为异法故，二者成同俱。[10]

（此偈）主要针对「异存在于两者之中」的主张（而释）。

若执异存在于两者的同俱之中，如何至极成立贪欲、贪心？如是执时，二者（——贪欲与贪心——）将仅成异。至极成立异的缘故，二者应被执为（互不观待、自性的）同俱。

གལ་ཏེ་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དག །ཐ་དད་ཉིད་དུ་གྲུབ་འགྱུར་ན། །དེ་གཉིས་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་ནི། །ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་ཡོངས་སུ་རྟོག །ཉིད་དུ་ཞེས་བྱ་བའི་སྒྲ་ནི་ཁོ་ནར་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །གལ་ཏེ་འདི་སྙམ་དུ་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ཐ་དད་པའི་དངོས་པོར་གྲུབ་པ་ཉིད་དུ་སེམས་ན། དེ་གཉིས་ལ་ལྷན་ཅིག་གི་དངོས་པོ་ཐ་དད་པའི་དངོས་པོ་དང་མི་མཐུན་པ་དེ་ནི་མེད་པར་ཅིའི་ཕྱིར་ཡོངས་སུ་རྟོག་པར་བྱེད་གང་གི་ཚེ་ཐ་དད་པའི་དངོས་པོར་གྲུབ་ན་ལྷན་ཅིག་གི་དངོས་པོར་བརྟགས་སུ་ཟིན་ཀྱང་། འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ལྡོག་པར་འགྱུར་བའམ། འཇུག་པར་འགྱུར་བ་ཙུང་ཟད་ཙམ་ཡང་མེད་དོ། །འདི་ལྟར་ཆགས་པ་ལ་འདོད་ཆགས་ཀྱིས་ཡང་ཅི་ཞིག་བྱར་ཡོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་ལྷན་ཅིག་གི་དངོས་པོར་བརྟགས་སུ་ཟིན་ཀྱང་ཐ་དད་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་ཆགས་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་ལྷན་ཅིག་གི་དངོས་པོར་བརྟག་པ་དོན་མེད་པར་འགྱུར་ཏེ། ཚིག་ཟིན་པ་ལ་རྒྱུས་འདེབས་པ་བཞིན་ནོ།

（《中论》云：）

10　有关6.6，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་ཐ་དད་ལྷན་ཅིག་ན། །ཅི་གོ་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དག །ཐ་དད་ཉིད་དུ་གྲུབ་གྱུར་རམ། །དེས་ན་དེ་གཉིས་ལྷན་ཅིག་འགྱུར།（若异能同俱，莫非贪欲心，将成为异法？故二成同俱。），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 10。

6.7 贪欲及贪心，若仅为异法，何故遍念执，[11]二者为同俱？

「仅」字意为只有。如果（你）认为贪欲及贪心仅于相异事物之中而有，（然而，）于彼二（贪）之中，同俱事物与异事物并无不同。[12]

（你）为何执（异存在于同俱之中）？

虽已观察一切（自性的）异事物（是否）为同俱的事物，然而，（若有自性，）贪欲与贪心（之间）将不会有少分的遮遣或趋入。[13]如是，对于贪心而言，贪欲又有何用？

此故，虽已观察同俱的事物，但（前述之咎）仅为异之过。因此，观察同俱的事物应成无义，像是将水浇在已烧（的事物之）上。

།ཐ་དད་གྲུབ་པར་མ་གྱུར་པས། །དེ་ཕྱིར་ལྷན་ཅིག་འདོད་བྱེད་དམ། །ལྷན་ཅིག་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པའི་ཕྱིར། །ཐ་དད་ཉིད་དུ་ཡང་འདོད་དམ། །འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ཐ་དད་པ་ཉིད་དུ་ནི་དགོས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་གྲུབ་པར་མ་གྱུར་པས་དེ་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པའི་ཕྱིར་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་འདོད་པར་བྱེད་ལ། ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་ཡང་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་ཆགས་པའི་ཕྱིར་མ་གྲུབ་པས་དེ་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པའི་

11 有关6.7.bc，对勘本版的藏译中论为：ཐ་དད་ཉིད་དུ་གྲུབ་གྱུར་ན། །དེ་དག་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 10。

12 敌方说彼二贪为异，且说彼二之异应存在于同俱之中。但自宗反驳，只说异即可，何须说同俱？于彼二贪之中并无与异不同的「同俱」。两者毫无相关，丝毫没有关系，如何能有其二贪同俱之说？

13 如果贪欲与贪心是自性有的话，在这两者之间将不会有任何伤害（遮遣）或利益（趋入）的相互观待。

ཕྱིར་ཡང་ཐ་དད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་འདོད་པར་བྱེད་པ་ཁྱོད་ནི་གོས་ངན་པ་ལྷགས་པ་ཆེན་པོས་ཉེན་པ་བསྐུམས་ནས་བསྐུམས་པ་ཡང་བཟྣགས་མི་བཟོད་པས་ཡང་སྒྲོང་བར་བྱེད་པ་དང་འདྲ་བའོ། །

（《中论》云：）

6.8 不成异法故，仍许同俱乎？极成同俱故，仍许异法乎？[14]

贪欲与贪心为异实无意义的缘故，（该二贪成为异的论述）将不能成立。此故，（你）为能至极成立该（异论），而承许（二贪）为同俱。然而，于同俱中，有是一之过，将不能成立。此故，（你）为能至极成立该（同俱论），欲许（二贪）为异。就像是寒风刺骨，你却衣衫褴褛，即使已身躯蜷缩、无法忍受，仍执意坚持下去。

ཐ་དད་དངོས་པོ་མ་གྲུབ་པས། །ལྷན་ཅིག་དངོས་པོ་འགྲུབ་མི་འགྱུར། །ཐ་དད་དངོས་པོ་གང་ཞིག་ལ། །ལྷན་ཅིག་དངོས་པོར་འདོད་པར་བྱེད། །འདི་ལ་སོ་སོ་ལ་ཐ་དད་པའི་དངོས་པོ་ཡོད་དམ་དེ་གཉིས་ལྷན་ཅིག་འབྱུང་བ་ལ་ཡོད་གྲང་ན། འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་ཐ་དད་དུ་གྱུར་པ་དག་ལ་ནི་འདི་ནི་འདོད་ཆགས་སོ། འདི་ནི་འདིས་ཆགས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མི་སྲིད་དོ། །ཐ་དད་པའི་དངོས་པོར་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་མེད་ན་ལྷན་ཅིག་གི་དངོས་པོ་འགྲུབ་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

（《中论》云：）

14 有关6.8，对勘本版的藏译中论为：།ཐ་དད་གྲུབ་པར་མ་གྱུར་པས། །དེ་ཕྱིར་ལྷན་ཅིག་འདོད་བྱེད་ན། །ལྷན་ཅིག་རབ་ཏུ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར། །ཐ་དད་ཉིད་དུ་ཡང་འདོད་དམ།（不成异法故，若欲许同俱，极成同俱故，仍许异法乎？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 10。

6.9 异事不成故，俱事则不成；于某异事物，[15]承许为俱事。

于此，若问：是否有个个异事物？或是该二（异事物）是否同俱而生？

对于（承许）贪欲及贪心为（自性的）异者（而言），「此为贪欲」、「此为贪心」是完全不可能存在的。既然无法至极成立异事物，就不能成立同俱的事物。

འདི་ལྟར་ཁྱོད་ནི་ཐ་དད་པའི་དངོས་པོ་ཡོད་ན་དེ་གཉིས་ཀྱི་ལྷན་ཅིག་གི་དངོས་པོ་ཡོད་པར་འདོད་ན། ཐ་དད་པའི་དངོས་པོ་དེ་ཡང་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མི་འགྲུབ་བོ། །ཐ་དད་པའི་དངོས་པོ་མེད་ན་ཁྱོད་ཀྱི་ལྷན་ཅིག་གི་དངོས་པོ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། འོན་ཐ་དད་པའི་དངོས་པོ་གང་ཞིག་ཡོད་ན་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ལྷན་ཅིག་གི་དངོས་པོར་འདོད་པ་ཅི་རེ་རེ་ལ་ཡོད་དམ། འོན་ཏེ་གཉི་ག་ལྷན་ཅིག་བྱུང་བ་ལ་ཡོད་དམ་འོན་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱིས་རང་དགར་ཐ་དད་པའི་དངོས་པོ་གཞན་ཞིག་བརྟགས་ཀྱང་རུང་སྟེ། ཐ་དད་པ་གང་ཡོད་ན་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དག་ལྷན་ཅིག་གི་དངོས་པོར་འདོད་པ་དེ་སྨྲོས་ཤིག །

如是，虽然你承许有异事物就有该二的同俱事物，但异事物本身是完全不可能被成立的。既无异事物，又怎能成为你（所说）的同俱事物？

那么，如果存在着某个异事物，（该）同俱事物的贪欲及贪心是存在于一一个体之中，还是两者的同俱之中？若是，你随意执其他异事物

15 有关6.9.c，对勘本版的藏译中论为：ཐ་དད་དངོས་པོ་གང་ཡོད་ན།（何处有异事），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 10。

也行，不过，（你须）解释有何异能被承许为贪欲及贪心的同俱事物。[16]

དེ་ལྟར་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དག །ལྷན་ཅིག་ལྷན་ཅིག་མིན་མི་འགྲུབ། འདོད་ཆགས་བཞིན་དུ་ཆོས་རྣམས་ཀུན། ལྷན་ཅིག་ལྷན་ཅིག་མིན་མི་འགྲུབ། །གལ་ཏེ་འདོད་ཆགས་སྔ་རོལ་ན། །འདོད་ཆགས་མེད་པའི་ཆགས་ཡོད་ན། །དེ་ལ་བརྟེན་ནས་འདོད་ཆགས་ཡོད། །ཆགས་ཡོད་འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གང་དག་སྔར་འདས་པའི་རྣམ་པ་དེ་དག་གིས་དེ་ལྟར་འདོད་ཆགས་རྣམས་ཆགས་པ་དང་ལྷན་ཅིག་གམ་ཆགས་པ་མེད་པར་ཡང་འགྲུབ་པ་མེད་དོ། །ཇི་ལྟར་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དང་ལྷན་ཅིག་གམ་ཆགས་པ་མེད་པ་ཡང་འགྲུབ་པ་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་འགའ་ཞིག་དང་ལྷན་ཅིག་གམ་འགའ་ཡང་མེད་པར་ཡང་འགྲུབ་པ་མེད་དོ།

（《中论》云：）

6.10 贪欲及贪心，[17]非俱非非俱，如贪一切法，非俱非非俱。

透过前述「（6.1）若于贪欲前，贪心离贪欲，依此有贪欲，贪心起贪欲」等理，（证明）贪欲不与贪心同俱，而且没有贪心，（贪欲）也不能够存在。

---

16 此中寻找异在于何处，进而破除异的自性。因为异不存在于单独法之中，必定是两法以上才能称「异」。换句话说，于单一的法中并无「异」。异也不存在于两法的同俱之中，如前已述，如果异是自性而有，将会互不观待，个个分离。既已分离，何来同俱之说，故不应理。除了个法及同俱外，如果硬要随意坚称「异存在于其他法之中」的话，则需要好好解释该法为何。

17 有关6.10.a，对勘本版的藏译中论为：དེ་ལྟར་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 10。

如同贪欲不与贪心同俱，而且没有贪心，（贪欲）也不能存在般，诸法也不与某物同俱，而且没有了任何（的该法所依），（诸法）也不能存在。

འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་དྲུག་པའོ། ། །།

第六品——观贪欲、贪心品——终。

第七品

观生、住、灭品

འདིར་སྨྲས་པ། ཁྱོད་ཀྱིས་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་བརྟག་པ་དེ་བྱས་པས་ཁོ་བོའི་ཡིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཉན་པ་ལ་སྤྲོ་བར་བྱས་ཀྱི། དེའི་ཕྱིར་དེ་ནི་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་བརྟག་པར་བྱ་བའི་རིགས་སོ། །

于此，（他方）道：你观贪欲及贪心的缘故，令我于听闻空性心生欢喜。所以，在此（品中）应当观察有为法的性相。

བཤད་པ། དེ་ལྟར་བྱའོ། །

（自方）道：当如是说。

འདིར་སྨྲས་པ། འདི་ལ་སྐྱེ་བ་དང་། གནས་དང་འཇིག་པ་དག་འདུས་བྱས་ཀྱི་སྤྱིའི་མཚན་ཉིད་དུ་བསྟན་ཏེ། མེད་པ་ལ་ནི་མཚན་ཉིད་བསྟན་པར་མི་རིགས་པས་མཚན་ཉིད་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འདུས་བྱས་ཡོད་དོ། །

于此，（他方）道：（经论中）说，生、住、灭是有为法的总性相。若无（生、住、灭等三相），宣说性相将不合理。因性相存在的缘故，存在有为法。

བཤད་པ། འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་མི་འཐད་པས་དེ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འདུས་བྱས་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། གལ་ཏེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། སྨྲར། མཚན་ཉིད་མེད་ལ་མཚན་ཉིད་ནི། །མི་འཇུག་མཚན་ཉིད་བཅས་ལ་མིན། །ཞེས་བསྟན་པས་བཀག་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་འདུས་བྱས་ན། །དེ་ལ་མཚན་ཉིད་གསུམ་ལྡན་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་སྐྱེ་བ་འདུས་མ་བྱས། །ཇི་ལྟར་འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་ཡིན། ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་འདུས་བྱས་། །ཇི་ལྟར་འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་ཡིན། །ཞེས་ཕྱོགས་གོང་མ་དང་ཡང་སྦྱར་རོ། །

（自方道：）不能成立有为法的性相，所以，（主张）因有彼（三相），故存在有为法（之论述），如何应理？为何？依前释「（5.3.ab）无性相事物，诸时处亦无」时，（性相之论）已被破除。

此外，（《中论》云：）

7.1 若生是有为，应有三性相；若生是无为，何名有为相？

此偈——「若生是有为，何名有为相？」——应搭配前引偈颂（5.3）而（理解）。

སྐྱེ་བ་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་བསྟན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་འདུས་བྱས་སམ་འདུས་མ་བྱས་ཤིག་ཏུ་བརྟག་གྲང་ན། དེ་ལ་རེ་ཞིག་འདུས་བྱས་སུ་ཡོངས་སུ་རྟོག་ན། སྐྱེ་བ་དེ་ཡང་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་མཚན་ཉིད་གསུམ་དང་ལྡན་པར་འགྱུར་ཏེ། འདུས་བྱས་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །མཚན་ཉིད་གསུམ་དང་ལྡན་པར་འགྱུར་བ་ནི། མཚན་ཉིད་གསུམ་པོ་དག་ཚོགས་པར་འགྱུར་བའོ། །

（经论）虽说「生」是有为法的性相，试问：要观彼（法——生——）是有为法，还是无为法呢？于此，首先，周遍观察有为法时，因为「生」是有为法，所以应当具足「由生、住、灭之性相所成」的三性相。凡是具足三性相者，应是三性相之聚。

སྨྲས་པ། དེ་ཡང་མཚན་ཉིད་གསུམ་དང་ལྡན་ནོ། །

（他方）道：彼（法——生——）也具足三性相！

ཇི་ལྟར་འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་ཡིན། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་ཡང་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པའི་མཚན་ཉིད་དང་ལྡན། གནས་པ་ཡང་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པའི་མཚན་ཉིད་དང་ལྡན། འཇིག་པ་ཡང་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པའི་མཚན་ཉིད་དང་ལྡན་ན་མཚན་ཉིད་མཚུངས་པའི་ཕྱིར་མཚན་ཉིད་རྣམས་ལ་ཁྱད་པར་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །ཁྱད་པར་མེད་ན་འདི་ནི་སྐྱེ་བའོ། །འདི་ནི་གནས་པའོ། །འདི་ནི་འཇིག་པའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་དག་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །

（自方道：）「（7.1.d）何名有为相？」若生也具足了生、住、灭的性相，住也具足了生、住、灭的性相，灭也具足了生、住、灭的性

相，则（有为法）于性相之中应具有差别，因为（一切有为法）同样（具足了有为法的）性相。若无差异，如何能（说：）「这是生」、「这是住」，及「这是灭」等？[1]

སྨྲས་པ། དེ་ནི་ཉེས་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། ཇི་ལྟར་སྤྱིར་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་ཁྱད་པར་གྱི་མཚན་ཉིད་ལ་ལྟོས་ནས་འདི་ནི་བུམ་པའོ། །འདི་ནི་སྣམ་བུའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་དག་ཡོད་པ་དེ་བཞིན་དུ་འདིར་ཡང་ཁྱད་པར་གྱི་མཚན་ཉིད་ལ་ལྟོས་ནས་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ། །ཁྱད་པར་དེ་གང་ཞེ་ན། སྐྱེད་བར་བྱེད་པ་དང་། གནས་པར་བྱེད་པ་དང་། འཇིག་པར་བྱེད་པ་དག་གོ །

（他方）道：无此过咎。譬如，解释了有为法的总性相之后，仍可依据别性相说「这是瓶子」、「这是氆氇」。同样的，在此仍可依据别性相至极成立生、住、灭等。何为别（性相）呢？谓正在生、正在住，及正在灭等。

བཤད་པ། དེ་ནི་མི་འཐད་དོ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་བུམ་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་དང་། མངོན་པར་འགྲུབ་པར་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེས་ནི་གཞན་ཅི་ཡང་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་ལ། བུམ་པ་གནས་པར་བྱེད་པས་ཀྱང་གཞན་ཅི་ཡང་གནས་པར་མི་བྱེད་ཅིང་། བུམ་པ་འཇིག

---

1 在此破除三相为自性的前提下所成立的有为法。如果生、住、灭等三相皆是有为法的话，每一相就得具足有为法的性相——三相，若是如此，光是「生」相就得再次具足三相，「住」、「灭」亦同，如此生、住、灭无差异，如何能够合理地说出：「这是生」、「这是住」，以及「这是灭」等的差异呢？相反的，对于三相无自性的立场而言，不会有上述的过失。「生」本身观待不同的因缘，亦可称「住」，亦可称「灭」，三相之间相互观待，并由不同的观待角度形成了不同的作用，绝非像是自性迥异的三相，互不观待。

པར་བྱེད་པས་ཀྱང་གཞན་ཅི་ཡང་འཇིག་པར་མི་བྱེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方）道：此不应理。为何？凡是正在生起、成形的瓶子并非由任何其他的（因缘）而生，凡是正在住的瓶子也非由任何其他的（因缘）而住，凡是正在灭的瓶子也非由任何其他的（因缘）而灭。

སྨྲས་པ། དེ་དག་གིས་བུམ་པ་ཉིད་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་། འཇིག་པར་བྱེད་པས་ཉེས་པ་མེད་དོ། །

（他方）道：无过，由彼等[2]生瓶、住瓶[3]、灭瓶的缘故。

བཤད་པ། འོ་ན་ནི་དེ་དག་བུམ་པའི་མཚན་ཉིད་མ་ཡིན་ཏེ། བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟ་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའི་ཕ་བུའི་མཚན་ཉིད་མ་ཡིན་ལ་གཞི་དང་ཐོ་བ་ཡང་བུམ་པའི་མཚན་ཉིད་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་སྐྱེ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་འདུས་བྱས་ཡིན་ན་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：那么，因为彼等是（瓶子的）造作者，所以（彼等）并非瓶子的性相。如父虽是子的造作者，却非子的性相。（造瓶之）处及锤头也非瓶子的性相。此故，生等虽是有为法，却不能合理地成为有为法的性相。

ཅི་སྟེ་སྐྱེ་བ་འདུས་མ་བྱས་སུ་ཡོངས་སུ་རྟོག་ན།

（他方）周遍执念：「生」是无为法。

---

2 虽然并未找到资料证明在此的「彼等」指的是什么，但译者根据下一段的自方回复，将在此的「彼等」解读为形成瓶子的因缘。

3 住瓶乃直译。即瓶子处于存在的状态。

དེ་ལ་ཡང་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། འདི་ལྟར་འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་ཡིན། །འདུས་མ་བྱས་ཡིན་ན་ཇི་ལྟར་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། འདིས་མཚོན་པར་བྱེད་པས་མཚན་ཉིད་ཡིན་ན་གང་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དང་བྲལ་བ་དེས་ནི་རང་ཉིད་ལ་ཡང་མཚན་པར་མི་བྱེད་དོ། །གང་རང་ཉིད་ལ་མཚན་པར་མི་བྱེད་པ་དེས་གཞན་ཇི་ལྟར་མཚོན་པར་བྱེད། ཅི་སྟེ་བྱེད་ན་ནི་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་འདུས་མ་བྱས་ཀྱང་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་འདུས་མ་བྱས་ཡིན་ན་ཡང་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དེ།

于此，亦做说明。（生、住、灭三相）是有为法的性相，若是无为法，怎能是有为法的性相？由此可知，凡是远离生、住、灭的性相，皆不能表己[4]（——有为法）。既无表己，何能表他？如果（远离了三相）仍可表（有为法），无为法之涅盘也应成为有为法的性相，但（我）不承许此（说）。此故，生、住、灭等若是无为法，则（彼）是有为法的性相不合理。

མཚན་ཉིད་དུ་བརྟགས་ན་ཡང་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ། འཇིག་པ་དག་སོ་སོ་བའམ། འདུས་པ་ཞིག་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ། སྐྱེ་སོགས་གསུམ་པོ་སོ་སོ་ཡིས། །འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་འདྲ་བར་ནི། །ནུས་མིན་འདུས་པ་ཡིན་ན་ཡང་། །གཅིག་ལ་དུས་གཅིག་ཇི་ལྟར་རུང་། །སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་། འཇིག་པ་དག་རེ་རེ་ལ་ཡང་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་བྱ་བར་མི་ནུས་ཏེ། ནུས་མིན་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མི་ཆོག་པ་དང་། མི་ནུས་སོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལ་རེ་ཞིག་དངོས་པོ་མངོན་པར་མ

---

4 什么是「表己」或「表征自己」？透过了知某法的性相——定义，再知某法的名相——该定义要表达的事物，称为「性相表征名相」。因为不具足某性相或远离了生等三相，该性相自然不能表征其事例是有为法。

གྲུབ་ཅེང་། མེད་པ་ལ་ནི་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་མི་འཐད་དོ།

观性相时，生、住、灭等一一（是有为法的性相）呢？还是（三相的）聚体是有为法的性相？于此，（《中论》云：）

7.2 生等三个体，不能为有相，聚体于一处，如何同时有？[5]

生、住、灭等一一不能是有为法的性相。[6]「不能」谓不足以、不能够的意思。为何（不能）？首先，事物非实有，既非实有，生、住、灭等自不应理。

འདི་ལྟར་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་ནི་དངོས་པོ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན་ཏེ། བུམ་པའི་སྐྱེ་བ་དང་། བུམ་པའི་གནས་པ་དང་བུམ་པའི་འཇིག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ན་བུམ་པ་དེ་མངོན་པར་མ་གྲུབ་ན། སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་གང་གི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར། དེ་ནི་འཇིག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཞིག་པ་དང་མེད་པ་སྟེ། དེ་གང་ལ་ཡོད་པ་དེ་ནི་མེད་པ་ཉིད་དོ། དེ་མེད་ན་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་གང་གི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་སོ་སོའམ། འདུས་པ་ཡང་དངོས་པོ་མངོན་པར་མ་གྲུབ་པ་དང་། ཞིག་པའི་མཚན་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །

生、住、灭等依赖事物（而有），如瓶子的生、瓶子的住、瓶子的灭。瓶子若非实有，（瓶子的）生、住、灭等又是何者的性相？

5　有关7.2，对勘本版的藏译中论为：།སྐྱེ་ལ་སོགས་གསུམ་སོ་སོ་ཡིས། འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་བྱ་བར་ནི། ནུས་མིན་གཅིག་ལ་དུས་གཅིག་ཏུ། འདུས་པ་ཡང་ནི་ཇི་ལྟར་རུང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 10。

6　7.2.ab 是指生、住、灭个别存在时不具足三相，故应成非有为法。

「灭」谓已灭、不存在。于何处有彼法（——灭——），此处便无（该法），既无（该法），生、住、灭等是何者的性相？

首先，生、住、灭等的个体或聚体，皆非实有的事物，亦非已灭的性相。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་དེ་དག་དངོས་པོ་མངོན་པར་གྲུབ་པ་དང་མ་ཞིག་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）认为：（三相）为实有的事物及未灭的性相。

དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལ་བུམ་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དངོས་པོ་ཡོད་པ་ལ་ནི་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། འདི་ལྟར་ཡོད་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་མེད་དོ། །ཅི་སྟེ་ཡོད་ཀྱང་སྐྱེ་བར་གྱུར་ན་ནི་ནམ་ཡང་མི་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་ཡོད་པ་ལ་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། མེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཇི་ལྟར་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར།

（自方）道：此（论）亦不应理。为何？生并非存在瓶（等）的有之事物中。如是，既已存在，就不（应）有生的作用。

若已存在又生，应成永远生，（我）不承许此（说）。此故，生不存在于「有」之中。凡是无者，岂是性相？

སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་གནས་པ་ནི་ཡོད་དོ། །

（他方）道：首先，住是存在的。

བཤད་པ། གནས་པ་ཡང་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འཇིག་པ་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་འདུས་བྱས་ནི་མི་རྟག་པ་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ་རྗེས་སུ་འབྲེལ་པས་ཁོར་ཡུག་ཏུ་མི་རྟག་པ་ན་ཇི་ལྟར་གནས་པར་འགྱུར་ཏེ། གནས་པ་དང་འཇིག་པ་གཉིས་འགལ་བའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་འོག་ནས་ཀྱང་། དངོས་པོ་འགག་པར་འགྱུར་ན་ནི། །གནས་པར་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་ཡང་འགག་པར་མི་འགྱུར་བ། །དེ་ནི་དངོས་པོ་མི་འཐད་དོ། །ཞེས་འབྱུང་ངོ་། །སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། གནས་མེད་དངོས་པོ་ག་ལ་ཡོད། །མི་རྟག་པས་ན་གང་ལ་གནས། །གལ་ཏེ་དང་པོ་གནས་གྱུར་ན། །ཐ་མར་སྙིངས་པར་མི་འགྱུར་རོ། གལ་ཏེ་ཁོར་ཡུག

མི་རྟག་ཡོད། །ཁོར་ཟུག་གནས་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཡང་ན་རྟག་པ་གྱུར་པ་ལས། །ཕྱིས་ན་མི་རྟག་པར་ཡང་འགྱུར། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མི་རྟག་དང་། །ལྷན་ཅིག་གནས་པ་ཡོད་གྱུར་ན། །མི་རྟག་ལོག་པར་འགྱུར་བ་འམ། །ཡང་ན་གནས་པ་བརྫུན་པར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་གནས་པ་ཡང་མེད་དེ། མེད་ན་གང་ཡིན་པ་ཇི་ལྟར་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར།

（自方）道：住也不存在。为何？（住）与灭随后相属[7]的缘故。（虽）有为法与无常（之间具有）近距离的相属，[8]（但）无常如何能够接近（有为法）？因为住与灭两者相违的缘故。[9]

再者，（《中论》）后云：「（7.23）事物正灭时，是时不应住；若非正在灭，彼法非事物。」

阿阇黎圣天亦云：「无常何有住，住无有何体，初若有住者，后应无变衰。」[10]、「无常若恒有，住相应常无；或彼法先常，后乃非常住。若法无常俱，而定有住者，无常相应妄，或住相应虚。」[11]

此故，住也不存在。既然无（住），何来有为法的性相？

---

7 「相属」是量学的名词，意指两法之间的关系。X与Y的「随后相属」即是「有Y就有X，无Y就无X」的关系。

8 其二法的关系相当密切。

9 既然无常是灭，有为法是住，而且住与灭又是互相排斥的两种体性，无常岂能与有为法具足近距离相属？

10 《四百论》11.17。

11 《四百论》11.23 / 24

སྨྲས་པ། འོ་ན་འཇིག་པ་ཡོད་དོ། །

（他方）道：那么，灭是存在的。

བཤད་པ། གནས་པ་མེད་པར་འཇིག་པ་ག་ལ་ཡོད་དེ། འདི་ལྟར་དངོས་པོ་གནས་པ་ཡོད་ན་འཇིག་པར་འགྱུར་གྱི་གནས་པ་མེད་ན་འཇིག་པར་ག་ལ་འགྱུར། དེ་ཡང་འཇིག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཞིག་པ་དང་མེད་པ་སྟེ་དེ་གང་ལ་ཡོད་པ་དེ་ནི་མེད་པ་ཉིད་དོ། །དེ་མེད་ན་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་གང་གི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཞེས་བསྟན་ཟིན་པས་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་པ་ཡང་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་། འཇིག་པ་དག་སོ་སོ་བ་ཡང་འདུས་བྱས་མངོན་པར་གྲུབ་པའི་མཚན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ། །ལྷན་ཅིག་ཏུ་སྐྱེའོ་ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་ཆོས་ཀྱི་གནས་སྐབས་ཤེས་པ་དག་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་ལྷན་ཅིག་ཏུ་སྐྱེའོ་ཞེས་བརྗོད་པས་དེའི་ཕྱིར་ཡང་སོ་སོ་པ་དག་མཚན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ།

（自方）道：没有住，何来灭？如是，如果有事物（的）住，自然会有（事物的）灭，然而，没有住，又何有灭？

此外，「灭」谓已灭及不存在。如前已述，于何处有彼法（——灭——），该处便成为无，既然已无，生、住、灭等又是何者的性相？此故，灭是有为法的性相不合理。此故，如是，生、住、灭等一一是实有的有为法之性相也不合理。

（经论）说：「（三相）俱生。」此故，通达法之时位[12]者（皆）说：「生、住、灭等同时生起。」此故，一一是（有为法的）性相不合理。

12　生的时位、住的时位、灭的时位等不同阶段的时间。

སྨྲས་པ། འདུས་པ་དག་ནི་མཚན་ཉིད་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：（三相的）聚体是（有为法的）性相。

བཤད་པ། འདུས་པ་ཡིན་ན་ཡང་། གཅིག་ལ་དུས་གཅིག་ཇི་ལྟར་རུང་། སོ་སོ་བ་གང་དག་མཚན་ཉིད་མ་ཡིན་པ་དེ་དག་འདུས་པ་ཕན་ཚུན་འགལ་བ་དག་འདུས་བྱས་ཀྱི་དངོས་པོ་གཅིག་ལ་དུས་གཅིག་ཏུ་ཇི་ལྟར་རུང་། འདི་ལྟར་གང་གི་ཚེ་ན་སྐྱེ་བ་དེའི་ཚེ་ན་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་མེད་ལ། གང་གི་ཚེ་གནས་པ་དེའི་ཚེ་ན་སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པ་མེད་ཅིང་། གང་གི་ཚེ་འཇིག་པ་དེའི་ཚེ་ན་ཡང་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་སོ་སོ་བ་དང་འདུས་པ་དག་ཀྱང་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ། མཚན་ཉིད་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་འདུས་བྱས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：虽说聚体是（有为法的性相），但是，于一者之中，（三相）如何能同时（而有）？不属于（有为法之）一一性相聚集之时，皆相互矛盾，（所以，）有为法的事物之中同时（存在相互矛盾的个体）如何应理？如是，何时为生时，尔时（应）无住及灭；何时为住时，尔时（应）无生及灭；何时为灭时，尔时（应）无生及住。此故，生、住、灭的个体及聚体是有为法的性相皆不合理。不合理故，有为法不存在。

སྨྲས་པ། ལྟག་ཆོད་དེ་ལྟ་བུ་འབའ་ཞིག་གིས་ཅི་བྱ། ཡོང་ནི་གང་གི་སྐྱེ་བ་དང་། གནས་པ་དང་། འཇིག་པ་དེ་འདུས་བྱས་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：只做如是谬辩又有何用？总之，某法的生、住、灭皆是有为法。

བཤད་པ། ཁོ་བོ་ལྟག་ཆོད་ཀྱི་ཕྱིར་མི་རྟོམ་གྱིས་ཁོ་བོ་ནི་དེ་ཁོན་ཤེས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་རྟོམ་མོ། །སྐྱེ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་གང་ཡིན་པ་སྨྲོས་ཤིག། །

（自方）道：我非为了荒谬的诤论而释，我是为了通达真实义而说。请（你）说生为何？

སྨྲས་པ། བུམ་པ་སྐྱེའོ། །

（他方）道：瓶生矣。

བཤད་པ། རེ་ཞིག་གནས་སྐབས་གང་ལ་བུམ་པ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་བ་ལེགས་པར་སོམས་ལ་སྨྲོས་ཤིག །དེ་ལ་གང་གི་ཚེ་མ་སྐྱེས་པ་ལ་ནི་བུམ་པ་ཞེས་བྱར་ཡང་མི་རུང་སྟེ། སྐྱེས་པ་ཉིད་ལ་བུམ་པ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་ཞིང་བུམ་པ་ཡང་འདུས་བྱས་ཡིན་པའི་ཕྱིར་མཚན་ཉིད་གསུམ་དང་ལྡན་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་སྐྱེ་བ་བུམ་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་འཐད། ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བས་ཅི་བྱ། མཚན་ཉིད་དང་ལྡན་པ་ལ་ཡང་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་ཅི་བྱ།

（自方）道：首先，请（你）好好思惟：瓶子于何时能存在？请给予解释。

于此，（若言：）「未生中，不应有瓶子，因为已生中才能有瓶子。瓶子也是有为法，故而具足三相。此故，『生』为瓶子的性相」，此说实不应理。已有何须再生？既已具足了性相，再次（具足）性相又有何用？

ཅི་སྟེ་བུམ་པ་མ་ཡིན་པ་སྐྱེ་ཞིང་སྐྱེས་ཟིན་ནས་བུམ་པར་འགྱུར་རོ་སྙམ་ན།

若（他方）认为：生起了非瓶，才能形成瓶子。

དེ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། བུམ་པ་མ་ཡིན་པ་སྐྱེ་ཞིང་ཞེས་བྱ་བ་དེ་རེ་ལྟེའམ། སྣམ་བུའམ། འོན་ཏེ་བུམ་པ་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཅི་ཡང་མེད་པ་ཞིག་གམ་ཅི་ཡིན། དེ་ལ་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་རེ་ལྟེའམ། སྣམ་བུ་ཞིག་སྐྱེ་ན་ནི་དེ་སྐྱེས་ཟིན་ནས་ཇི་ལྟར་བུམ་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་བུམ་པ་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་ཅིའང་མེད་ཞིག་ཡིན་ན་ནི་ཅི་ཡང་མེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་ཅི་སྟེ་སྐྱེ་ན་ནི་རི་བོང་གི་རྭ་ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་མི་སྐྱེ། དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་དོ། །སྐྱེ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་འདི་ལ་མེད་ན་གང་སྐྱེ་བ་དེ་འདུས་བྱས་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར

འཐད་པར་འགྱུར། གང་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཇི་ལྟར་གནས་པ་དང་འཇིག་པར་འགྱུར། དེ་ལྟ་ན་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་ཞེས་བྱ་བ་དག་ནི། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཁོ་ནར་ཟད་དོ། །

于此，（自方）道：亦不应理。所谓「生起非瓶」是指毛织物，还是氆氇？难道「非瓶」指向无有任何一物？

于此，首先，（如果「非瓶」指向毛织物或氆氇，）为什么生起了毛织物及氆氇后，会形成瓶子？若「非瓶」指向无有任何一物，（试问：）无有任何一物，怎能形成（瓶子）？如果可以，兔角也应（可以），为何不能？此故，不能成立生。

既无生，「何者为生，便是有为」又如何应理？既无生，如何有住、灭？如是，生、住、灭等仅（存在）于世间名言之中。

ཡང་གཞན་ཡང་། སྐྱེ་དང་གནས་དང་འཇིག་རྣམས་ལ། །འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་གཞན་ཞིག་ནི། །གལ་ཏེ་ཡོད་ན་ཐུག་པ་མེད། །མེད་ན་དེ་དག་འདུས་བྱས་མིན། །སྐྱེ་བ་དང་། གནས་པ་དང་། འཇིག་པ་གང་དག་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དུ་བསྟན་པ་དེ་དག་ལ་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་གཞན་ཞིག་ཡོད་དམ་འོན་ཏེ་མེད། དེ་ལ་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་དེ་དག་ལས་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་གཞན་ཞིག་ཡོད་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། སྐྱེ་བ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བ་ཡོད་ལ་དེ་ལ་ཡང་གཞན་ཞིག་ཡོད་ཅིང་དེ་ལ་ཡང་གཞན་ཡོད་དེ། མཐའ་མེད་པར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །

此外，（《中论》云：）

7.3 若谓生住灭，更有有为相，是即为无穷，[13]无即非有为。

（经论）说生、住、灭等是有为法的性相，试问：彼等（——三相——）之中，是否还有其他有为法的性相？

于此，首先，于彼等（——三相——）之中，若仍有其他有为法的性相，应成无穷无尽，（如）生起仍（须）再生，某（法）要具足其他（性相），（已具性相的）该（法）又要具足其他（性相的话），应成无穷无尽，故（我）不承许。

ཅི་སྟེ་ཐུག་པ་མེད་པར་གྱུར་ན་མི་རུང་ངོ་སྙམ་པ་དེ་དག་ལ་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་གཞན་མེད་པར་སེམས་ན།

如果（他方）认为：「应成无穷无尽，实不应理」，故思于彼等（——三相——）之中无其他有为法的性相。

དེ་ལྟ་ན་ཡང་དེ་དག་འདུས་བྱས་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། འདུས་བྱས་མ་ཡིན་ན་ཇི་ལྟར་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཞེ་ན། སྔར་བསྟན་ཟིན་ཏོ།། །།

（自方）道：如前已述，如是，彼等（——三相——）应成无为法；既是无为法，如何能是有为法的性相。

སྨྲས་པ། སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་འདུས་བྱས་ཀྱང་ཡིན་ལ། ཐུག་པ་མེད་པར་ཡང་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བས་རྩ་བ་ཡི། །སྐྱེ་བ་འབའ་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད། །རྩ་བའི་སྐྱེ་བས་སྐྱེ་བ་ཡི། །སྐྱེ་བའང་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ཡིན།

---

13 有关7.3.c，对勘本版的藏译中论为：གལ་ཏེ་ཡོད་ན་ཐུག་མེད་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 10。

།འདི་ལ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་པ་ཆོས་རྣམས་ལས་ཆོས་གང་ཡང་རུང་བ་ཞིག་སྐྱེ་བ་ན་དེ་བདག་ཉིད་དང་བཅོ་ལྔ་སྟེ། ཆོས་དེ་དང་། ཆོས་དེའི་སྐྱེ་བ་དང་། ཆོས་དེའི་གནས་པ་དང་། ཆོས་དེའི་འཇིག་པ་དང་། ཆོས་དེའི་ལྡན་པ་དང་། ཆོས་དེའི་རྒ་བ་དང་། འདིར་གལ་ཏེ་ཆོས་དེ་དཀར་པོ་ཡིན་ན་ཆོས་དེ་ཡང་དག་པའི་རྣམ་པར་གྲོལ་བའམ། ཅི་སྟེ་ཆོས་དེ་ནག་པོ་ཡིན་ན་ཆོས་དེའི་ལོག་པའི་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་གལ་ཏེ་ཆོས་དེ་ངེས་པར་འབྱུང་བ་ཡིན་ན་ཆོས་དེའི་ངེས་པར་འབྱུང་བ་ཉིད་དམ། ཅི་སྟེ་ཆོས་དེ་ངེས་པར་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་ན་ཆོས་དེའི་ངེས་པར་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་སྐྱེ་སྟེ། དེ་དག་ནི་རེ་ཞིག་འཁོར་ཅེས་བྱའོ། དེ་ནི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བ་དང་། གནས་པའི་གནས་པ་དང་། འཇིག་པའི་འཇིག་པ་དང་། ལྡན་པའི་ལྡན་པ་དང་། རྒ་བའི་རྒ་བ་དང་། ཡང་དག་པའི་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཡང་དག་པའི་རྣམ་པར་གྲོལ་བའམ། ལོག་པའི་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ལོག་པའི་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་དང་། ངེས་པར་འབྱུང་བ་ཉིད་ཀྱི་ངེས་པར་འབྱུང་བ་ཉིད་དམ། ངེས་པར་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ངེས་པར་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་ཉིད་ཀྱང་སྐྱེ་སྟེ། དེ་དག་ནི་འཁོར་གྱི་འཁོར་ཅེས་བྱ་སྟེ། དེ་ལྟར་ཆོས་སྐྱེ་བ་བདག་ཉིད་དང་བཅོ་ལྔ་སྐྱེའོ། །

（他方）道：虽然生、住、灭等是有为法，但不会有「应成无穷无尽」（之过）。为何？（《中论》云：）

7.4 因由生之生，仅成根本生；因由根本生，亦成生之生。

于此，由别识等诸法生起某法的时候，该（法）的体性有十五。（一、）该法。（二、）该法之生、该法之住、该法之灭。（三、）该法之具有。（四、）该法之衰老。（五、）如果该法是善法的话，该法的清净解脱。（六、）如果该法是黑（法）的话，该法的颠倒解脱。（七、）同样的，如果该法是出离的话，该法的出离。（八、）如果该法非出离的话，该法的非出离。这些都称为「轮回」。

（九、）生之生、住之住、灭之灭。（十、）具有之具有。（十

一、）衰老之衰老。（十二、）清净解脱之清净解脱。（十三、）颠倒解脱之颠倒解脱。（十四、）出离之出离。（十五、）非出离之非出离。这些都称为「轮回之轮回」。如是产生法、生性（等）十五。

དེ་ལ་རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་གང་ཡིན་པ་དེས་ནི་བདག་ཉིད་མ་གཏོགས་པར་ཆོས་དེའི་བདག་ཉིད་དང་བཅུ་བཞི་པོ་ཇི་སྐད་བསྟན་པ་དག་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བས་ནི་རྩ་བའི་སྐྱེ་དེ་འབའ་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད་དེ། དེ་ལྟར་གཅིག་གིས་གཅིག་སྐྱེད་པར་བྱེད་པས་ཐུག་པ་མེད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་རྩ་བའི་གནས་པས་ཀྱང་གནས་པའི་གནས་པ་གནས་པར་བྱེད་ལ། གནས་པའི་གནས་པས་ཀྱང་རྩ་བའི་གནས་པ་གནས་པར་བྱེད་དོ། །རྩ་བ་འཇིག་པས་ཀྱང་འཇིག་པའི་འཇིག་པ་འཇིག་པར་བྱེད་ལ། འཇིག་པའི་འཇིག་པས་ཀྱང་རྩ་བའི་འཇིག་པ་འཇིག་པར་བྱེད་པས་དེ་ལྟར་ན་འདི་ལ་ཡང་ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །

（他方继续说道：）除了该（第一）法的体性外，已说的其他十四皆由根本生而生。由生之生只会产生根本生。如是，一者生起（另）一者，不存在应成无穷无尽（之过）。

同样的，由根本住使住之住得以住；由住之住使根本住得以住；由根本灭使灭之灭得以灭；由灭之灭使根本灭得以灭。如是，于此中，不存在应成无穷无尽（之过）。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེས། །རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་སྐྱེད་བྱེད་ན། །ཁྱོད་ཀྱི་རྩ་བས་མ་སྐྱེད་དེས། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད། །གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བས་རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་ཁྱོད་ཀྱི་རྩ་བའི་སྐྱེད་པས་མ་སྐྱེས་པའི་སྐྱེ་བ་དེས་རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད་དེ། རང་ཉིད་མ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

7.5 若谓生之生，能成根本生，根本不生故，彼应如何生？

若你（说）生之生可以生起根本生，（那么，）彼生——并非由你（所说）的根本生所生之生——如何生起根本生？不能自生故。[14]

སྨྲས་པ། རྩ་བའི་སྐྱེ་བས་བསྐྱེད་པ་ཁོ་ནའི་སྐྱེ་བ་སྐྱེ་བས་རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ཀྱི་མ་སྐྱེད་པས་མི་བྱེད་དོ། །

（他方）道：唯由根本生所生的生之生，会生起根本生，并非不会生起根本生。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱི་རྩ་བ་ཡིས། །བསྐྱེད་པ་དེ་ཡིས་རྩ་སྐྱེད་ན། །དེས་མ་སྐྱེད་པའི་རྩ་བ་དེས། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད། །གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱི་རྩ་བའི་སྐྱེ་བས་བསྐྱེད་པའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བ་དེས་རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་དེ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བ་དེས་མ་སྐྱེད་པའི་རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་དེས་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད། དེ་ལྟར་ན་དེ་ནི་གཅིག་ལ་གཅིག་བརྟེན་པ་ཡིན་ཏེ། གཅིག་ལ་གཅིག་བརྟེན་པ་དག་ནི་རབ་ཏུ་བརྟག་[15]ཏུ་མི་རུང་ངོ་། །

（自方道，《中论》）云：

7.6 若谓根本生，能成根本生，彼不生本生，彼应如何生？

若你（所说）的根本生而成的生之生能生起根本生，则未由其生之

---

14 为能容易厘清其推理的内容，译者在此将「根本生」（简称为x），将「生之生」（简称为y）。敌方说：x会生y，y也会生x。自方驳：实不应理。如果y会产生x的话，x将会在y之后，这样一来，就会有个不会生y的x，因为因果有着前后的决定性。如果是这样的话，这个并非由x所生的y怎么能够生起x？因为就以你的观点而言，根本不应有「并非由x所生的y」，因为你已承许「x生y，y生x。」第二、假设，果真如你所言，「x永远生y，y永远生x」的话，等同「x生x；y生y」，但我不承许自生之论述。

15 根据北京版及奈塘版，改为བརྟག字。

生所成的根本生又如何能成生之生？如是，至极执念「因为一者依赖一者，故（生之生与根本生互相）观待」实不应理。[16]

སྨྲས་པ། སྐྱེ་བ་ཉིད་སྐྱེ་བཞིན་པས་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ཀྱི་མ་སྐྱེས་པས་ནི་མི་བྱེད་དོ། །

（他方）道：因为生是正在生起，所以生之生的确是生，并非不生。

བཤད་པ། ཁྱོད་ཀྱི་དེ་ནི་སྐྱེ་བཞིན་པ། །མ་སྐྱེས་དེ་ཡིས་གལ་ཏེ་ནི། །དེ་ནི་སྐྱེས་པར་བྱེད་ནུས་ན། །དེ་སྐྱེད་པར་ནི་འདོད་ལ་རག། །ཁྱོད་ཀྱི་རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་དེ་སྐྱེ་བཞིན་པ་རང་ཉིད་མ་སྐྱེས་པ་དེས་གལ་ཏེ་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བ་གཞན་དེ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ནུས་ན་ནི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བ་དེ་སྐྱེད་པར་འདོད་ལ་རག་གོ། །ཡང་ན་ཁྱོད་ཀྱི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བ་དེ་སྐྱེ་བཞིན་པ་རང་ཉིད་མ་སྐྱེས་དེས་གལ་ཏེ་རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་གཞན་དེ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ནུས་ན་ནི་རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་དེ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ལ་རག་ན་མི་ནུས་ཏེ། འདི་ལྟར་རང་ཉིད་མ་སྐྱེས་ཤིང་མེད་པས་གཞན་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད་དེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ནི་རྟོག་པ་ཙམ་དུ་ཟད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

7.7 若汝谓正生，未成之本生，尚能成余生，该生随汝许。[17]

若你（所言）的正在生起、自己尚未完成的根本生能生其他的生之

16 如同之前的注释，「x永远生y，y永远生x」的话，等同「x生x；y生y」。既然x能生x、y能生y的话，x与y何须相互观待？

17 有关7.7，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་མ་སྐྱེས་པ་དེ་ཡིས། །དེ་སྐྱེད་པར་ནི་བྱེད་ནུས་ན། །ཁྱོད་ཀྱི་སྐྱེ་བཞིན་པ་དེ་ཡིས། །དེ་སྐྱེད་པར་ནི་འདོད་ལ་རག །དེ་སྐྱེད་པར་ནི་འདོད་ལ་རག（若言未生者，能成其他生，随你所许，正在生将生。），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 11。

生的话，则随（你所）承许，生之生为生。

或你（所言）的正在生起、自己尚未完成的生之生能生其他根本生的话，则根本生将不观待生。（为何？）自己尚未生起、不存在的缘故，如何能生他？此故，该（说）仅为臆造。

སྨྲས་པ། སྐྱེ་བ་གཞན་གྱིས་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་ཀྱང་སྐྱེ་བ་ཉིད་ཀྱིས་རང་དང་གཞན་དག་བསྐྱེད་པར་བྱའོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། ཇི་ལྟར་མར་མེ་རང་དང་གཞན། །སྣང་བར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །སྐྱེ་བའང་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས། །གཉི་ག་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ཡིན། །ཇི་ལྟར་མར་མེས་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱང་སྣང་བར་བྱེད་ལ་བུམ་པ་དང༌། སྣམ་བུ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་གཞན་དག་ཀྱང་སྣང་བར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་སྐྱེ་བས་ཀྱང་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱང་སྐྱེད་པར་བྱེད་ལ་བུམ་པ་དང་སྣམ་བུ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་གཞན་དག་ཀྱང་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །

（他方）道：虽然生非他生而有，但生却可生自他（两者）。为何？（《中论》云：）

7.8 如灯能自照，亦能照于他，生法亦如是，生自亦生他。[18]

如灯能照亮自己，也能照亮瓶子、氆氇等其他事物般，生不只能生起自己，也能生起瓶子、氆氇等其他事物。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་མར་མེས་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་སྣང་བར་བྱེད་ན་ནི་སྐྱེ་བས་ཀྱང་མར་མེ་བཞིན་དུ་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་རིགས་ན། མར་མེས་ནི་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་སྣང་བར་མི་བྱེད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ

18 有关7.8.d，对勘本版的藏译中论为：གཉིས་ཀ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ཡིན་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 11。

ན། འདི་ལྟར། མར་མེ་དང་ནི་གང་དག་ན། །དེ་འདུག་པ་ན་མུན་པ་མེད། །འདི་ན་གང་མི་སྣང་བ་དེ་སྣང་བར་བྱ་བ་ཡིན་ལ། །མུན་པས་བསྒྲིབས་པས་མི་སྣང་བ་ཉིད་ཡིན་ན་མར་མེ་ལ་ནི་མུན་པས་དེའི་ཕྱིར་མར་མེ་ལ་མི་སྣང་བ་མེད་དོ། གཞན་དག་སྣང་བར་བྱེད་དོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། མར་མེ་གཞན་བདག་ཉིད་དག་ལ་འཇུག་པ་དེ་ཡང་མུན་པ་མེད་དེ། མུན་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་དེ་དག་ལ་ཡང་མི་སྣང་བ་མེད་དོ། །འོ་ན་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་ལ་མི་སྣང་བ་མེད་ན། མར་མེས་ཅི་ཞིག་སྣང་བར་བྱེད། དེ་སྨྲོས་ཤིག །

（自方）道：若（说）如灯照亮自他般，生能真实生起自他体性（实不应理，因为）灯火不能照亮自他的体性。为何？如是，（《中论》云：）

7.9.ab 何处有灯火，该处无黑暗，

于此，（灯火）照亮看不见之处。由黑暗覆盖的缘故，不能被见；于灯火处，黑暗（不能覆盖）的缘故，灯火处无不见。

凡说（灯火）照亮他者皆不应理。灯火趋入其他体性时，亦无黑暗。既无黑暗，就无不见。既然不会不见自他体性，那么请解释，灯火到底照亮何者？[19]

---

19 该推理的重点来自照亮的定义。根据《显句论》、《正理海》，以及根敦主巴的《宝鬘论》，灯火的「照亮」来自驱除黑暗。既然于灯火自身之中本无黑暗，灯火不能相遇黑暗的话，灯火如何去除黑暗？既然黑暗并非由灯火所去除，何来照亮？所以在此问道：「灯火到底照亮何者？」可参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal,*

（7.9.c 灯照亮何者？）

སྨྲས་པ། མུན་པ་སེལ་བས་སྣང་བྱེད་ཡིན། འདི་ན་མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པས་མུན་པ་སེལ་ཅིང་སྣང་བར་བྱེད་པས་སྣང་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ལ་མུན་པ་སེལ་བར་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་མར་མེ་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་སྣང་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེའི་ཕྱིར། མར་མེ་དང་ནི་གང་དག་ན། །འདུ་བྱེད་པ་ན་མུན་པ་མེད། །ཅེས་ཀྱང་བཤད་པས་མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པས་མུན་པ་སེལ་བའི་ཕྱིར་དེས་ན་མར་མེ་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་ལ་མུན་པ་མེད་དོ། །མུན་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་སྣང་བར་བྱེད་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟར་མུན་པ་སེལ་བར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་མར་མེས་ནི་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་སྣང་བར་བྱེད་དོ། །མར་མེ་ཇི་ལྟ་བ་དེ་བཞིན་དུ་སྐྱེ་བས་ཀྱང་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དེ་དག་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་རིགས་པ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：

7.9.d 除闇为照亮。

于此，灯火正在生时，（正是）去除黑暗、照亮（的时候），故为照亮。于此，说凡是去除黑暗者——灯火——皆会照亮自他体性。

（《中论》）云：「（7.9.ab）何处有灯火，该处无黑暗」。所以，灯火正在生时，（正是）去除黑暗（之时），故于灯火的己性及他性之

123： འདིར་སྣང་བར་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མུན་པ་སེལ་བས་ཡིན་ན། ；宗喀巴大师的《正理海》—— Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so*. Vol 1, 241：སྣང་བར་བྱེད་པ་ནི་མུན་པ་སེལ་བས་ཡིན་ན། ；根敦主巴的《宝鬘论》—— Dge 'dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che'i phreng ba zhes bya ba bzhugs so*, 152：མུན་པ་སེལ་བས་སྣང་བྱེད་ཡིན་དགོས་ན། 。

中并无黑暗。没有黑暗，故为照亮。如是，去除黑暗的缘故，（而说）灯火照亮自他体性。生如灯火，可以生起自他体性应合理。

བཤད་པ། མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པས་མུན་པ་སེལ་བར་བྱེད་དོ། ཞེས་ཟེར་བ་དེ་སྨྲོས་ཤིག །ཇི་ལྟར་མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པས། །མུན་པ་སེལ་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །གང་ཚེ་མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པ། །མུན་པ་དང་ནི་ཕྲད་པ་མེད། །གང་ཚེ་མར་མེ་དང་མུན་པ་དག་གཅིག་ན་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པ་མུན་པ་དང་ཕྲད་པ་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་ཇི་ལྟར་མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པ་མུན་པ་དང་མ་ཕྲད་པ་དེས་མུན་པ་སེལ་བར་བྱེད། མར་མེ་ཕྲད་པ་མེད་པར་ཡང་། །གལ་ཏེ་མུན་པ་སེལ་བྱེད་ན། །འཇིག་རྟེན་ཀུན་ན་གནས་པའི་མུན། །འདི་ན་འདུག་པ་དེས་སེལ་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་མར་མེས་མ[20]ཕྲད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་མུན་པ་སེལ་བར་བྱེད་ན་ནི་དེ་ལྟར་ན་འཇིག་རྟེན་ཀུན་ན་གནས་པའི་མུན་པ་དག་ཀྱང་མར་མེ་འདི་ན་འདུག་པ་དེས་གསལ་བར་འགྱུར་ཏེ། མ་ཕྲད་པ་འདྲ་བ་ལས་ལ་ལ་ནི་སེལ་བར་བྱེད་ལ། ལ་ལ་ནི་སེལ་བར་མི་བྱེད་པ་དེ་ལ་ཁྱད་པར་ཅི་ཡོད།

（自方）道：请（你）解释（何为）「灯火正在生的缘故，而去除黑暗」。（《中论》云：）

7.10 如灯正生时，黑暗被除去。灯火正生时，黑暗不相遇。[21]

灯火与黑暗不可能在同一（时处出现）的缘故，灯火正在生时，不与黑暗相遇的话，怎能说：「灯火正在生时，（虽）与黑暗不相遇，黑

---

20 根据北京版及奈塘版，改为མེས་མ། 字。

21 有关7.10，对勘本版的藏译中论为：།གང་ཚེ་མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པ། །མུན་པ་དང་ནི་ཕྲད་མེད་ན། །ཇི་ལྟར་མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པས། །མུན་པ་སེལ་བར་བྱེད་པ་ཡིན།（灯火正生时，黑暗不相遇。灯火正生时，何能除黑暗？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 11。

暗却被去除」？（《中论》云：）

7.11 灯若未及闇，而能破闇者，灯在于此间，则破一切闇。[22]

如果灯火不相遇（黑暗）也能去除黑暗，在这里的这盏灯火也可除去这世界上的所有黑暗。既然同样都不相遇，为何有些（黑暗）被去除，有些不被去除？差异何在？

ཡང་གཞན་ཡང་། མར་མེ་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས། །གལ་ཏེ་སྣང་བར་བྱེད་གྱུར་ན། །མུན་པའང་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས། །སྒྲིབ་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད། །འདི་ན་མར་མེ་ནི་མུན་པའི་གཉེན་པོར་གནས་པ་ཡིན་པས་དེས་ན་གལ་ཏེ་མར་མེས་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དག་སྣང་བར་བྱེད་པར་གྱུར་ན། མུན་པས་ཀྱང་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དག་སྒྲིབ་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་འདི་ལ་ཐེ་ཚོམ་མེད་པ་ཞིག་ན་མུན་པས་ནི་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དག་སྒྲིབ་པར་མི་བྱེད་དོ། གལ་ཏེ་སྒྲིབ་པར་བྱེད་ན་ནི་གཞན་བཞིན་དུ་མུན་པ་ཉིད་ཀྱང་མི་དམིགས་པར་འགྱུར་རོ། མུན་པ་མི་དམིགས་ན་ནི་དངོས་པོ་རྣམས་རྟག་ཏུ་སྣང་བར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། དངོས་པོ་རྣམས་རྟག་ཏུ་མི་སྣང་བས་དེའི་ཕྱིར་མུན་པས་ནི་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དག་སྒྲིབ་པར་མི་བྱེད་དོ། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་མུན་པའི་གཉེན་པོར་མར་མེས་ཀྱང་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དག་སྣང་བར་མི་བྱེད་པས་དེ་ལ་མར་མེ་བཞིན་དུ་སྐྱེ་བས་ཀྱང་རང་དང་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དག་ཀྱང་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

此外，（《中论》云：）

7.12 若灯能自照，亦能照于他，闇亦应自闇，亦闇他无疑。

22　有关7.11.d，对勘本版的藏译中论为：འདི་ན་གནས་པ་དེས་སེལ་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 11。

于此，灯火对治黑暗的缘故，如果灯火可以照亮自他事物，毋庸置疑的，黑暗亦应覆盖自他事物。但是，黑暗不能遮覆自他事物。若真能覆盖，如同（黑暗覆盖）他物（，导致他物不能被见）般，黑暗本身也不能被缘。[23]

如果黑暗不能被缘，将会永远见到事物，但是事物并非永远被见，故黑暗并不覆盖自他事物。如此，对治黑暗的灯火也不照亮自他事物。于此，说「如同灯火般，生亦生自他体性」实不应理。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བས་རང་གི་བདག་ཉིད་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་སྐྱེས་པས་སམ། མ་སྐྱེས་པ་ཞིག་གིས་སྐྱེད་པར་སྐྱེད་གྲང་ན། གཉི་གས་ཀྱང་མི་འཐད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། སྐྱེ་བ་འདི་ནི་མ་སྐྱེས་པས། །རང་གི་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟར་སྐྱེད། །སྐྱེ་བ་འདི་མ་སྐྱེས་ཤིང་མེད་པས་རང་གི་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད། ཡང་ན་འདི་མ་སྐྱེས་ཤིང་མེད་པའི་བདག་ཉིད་སུ་ཞིག་གིས་སྐྱེད་པར་བྱེད། ཅི་སྟེ་མེད་པས་ཀྱང་བདག་ཉིད་མེད་པ་སྐྱེས་ན་ནི་རི་བོང་གི་རྭས་ཀྱང་བདག་ཉིད་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ཞིག་ན་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ། དེ་ལྟ་བས་སྐྱེ་བ་མ་སྐྱེས་པས་བདག་ཉིད་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ། །

此外，若生产生已性，（试问：该性）是以已生而生，还是以未生而生？两者都不能成立。为何？（《中论》云：）

7.13.ab 此生若未生，云何能自生？

此生（——会产生已性的生——）是未生、没有的缘故，如何能生

23 如果黑暗覆盖了黑暗本身，将不能见黑暗，故言：「黑暗不能被缘」。

己性？或是，未生、没有的己性由谁而生？[24]

如果无生无性的话，[25]兔角也可生己性，但（兔角）不会生（己性）。此故，生为不生故，不能生己性。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་སྐྱེ་བ་སྐྱེས་པས་བདག་ཉིད་སྐྱེད་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）认为：「生为生故，会生己性。」

དེ་ལ་བཤད་པ་བྱ་སྟེ། ཅི་སྟེ་སྐྱེས་པས་སྐྱེད་བྱེད་ན། །སྐྱེས་ན་ཅི་ཞིག་བསྐྱེད་དུ་ཡོད། །གལ་སྟེ་སྐྱེ་བ་སྐྱེས་པ་ཉིད་ཡིན་ན་སྐྱེ་བ་སྐྱེས་པས་བདག་ཉིད་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་འཐད་པའི་དོན་མེད་པ་འདི་ཅིའི་ཕྱིར་བྱེད་དེ། སྐྱེས་ཟིན་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བས་ཅི་བྱ།

于此，（自方道，《中论》）云：

7.13.cd 由已生若生，已生有何生？

如果生是已生，既为已生，故生己性将无义。为何要生？既然已生，何须再生？

དེ་ལྟར་ན་རེ་ཞིག་སྐྱེས་པས་བདག་ཉིད་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ། །སྐྱེ་བས་གཞན་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་སྐྱེ་བས་གཞན་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་སྐྱེ་བས་བསྐྱེད་པར་བྱ་བ་གཞན་དེ་སྐྱེས་པའམ་མ་སྐྱེས་པའམ། སྐྱེ་བཞིན་པ་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད་གྲང་ན། དེ་ལ། སྐྱེས་དང་མ་སྐྱེས་སྐྱེ་བཞིན་པ། །ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་སྐྱེད་མི་བྱེད། །སྐྱེ་བ་ནི་ཇི་ལྟར་ཡང་སྐྱེད་པར་མི་འཐད་དོ། །མ་སྐྱེས་པ་ཡང་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་ལ། སྐྱེ་བཞིན་པ་ཡང་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། བཤད་པ། སོང་དང་མ་སོང་

---

24 不存在或尚未有过的这种生又是从哪个因缘而有呢？

25 没有本身可以产生出「没有」的性质。

བགོམ་པ་ཡིས། །དེ་དག་རྣམ་པར་བཤད་པ་ཡིན། །ཇི་ལྟར་སོང་བ་ལ་འགྲོ་བ་མེད་དེ། འགྲོ་བའི་བྱ་བ་འདས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། ཞེས་བྱ་བ་དེ་བཞིན་དུ་སྐྱེས་པ་ཡང་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དེ་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་འདས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །

如是，凡说生不生己性，（却）生他性，亦不应理。如是，如果生能生其他（事物），（试问：）由生所产生的其他（事物）是已生、未生，还是正在生？于此，（《中论》云：）

7.14.ab 已生及未生，正生皆不生，[26]

无论如何，（已）生不能成立为生，未生亦不生，正在生也不生。为何？（《中论》）云：

7.14.cd 彼由去未去，正去而释之。[27]

于已去之中并无行走，行走的作用已成过去故。同样的，生也不存在于已生之中，因为生的作用已成过去故。

སྐྱེས་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་མེད་དེ། ཅི་སྟེ་ཡང་སྐྱེས་པར་འགྱུར་ན་ནི་ནམ་ཡང་མི་སྐྱེད་པར་མི་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེའི་ཕྱིར་སྐྱེས་པ་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ། །མ་སྐྱེས་པ་ཡང་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །མ་སྐྱེས་པ་ལ་གང་

26 有关7.14.b，对勘本版的藏译中论为：།ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་མི་སྐྱེད་པ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 11。

27 有关7.14.cd，对勘本版的藏译中论为：དེ་ནི་སོང་དང་མ་སོང་དང་། །བགོམ་པས་རྣམ་པར་བཤད་པ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 11。

སྐྱེད་པར་འགྱུར་བ་ཅི་ཞིག་ཡོད། ཅི་སྟེ་མེད་ཀྱང་སྐྱེད་པར་འགྱུར་ན་ནི་རི་བོང་གི་རྭ་ཡང་སྐྱེད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་སྐྱེད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་སྐྱེས་པ་ཡང་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ། །དེ་ནི་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཡང་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དེ། སྐྱེས་པ་དང་མ་སྐྱེས་པ་མ་གཏོགས་པར་སྐྱེ་བཞིན་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་དང་། སྐྱེ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་ཏེ། གང་དང་ལྡན་པས་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་བ་དང་། གང་དང་ལྡན་པས་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བརྗོད་པར།

于已生之中并不存在再生的作用，因为再次地成为已生的话，将会一直（产生、）不会不生的缘故，（我）不承许该（论）。此故，已生不生。

未生也不生。为何？因为不存在的缘故。于未生之中，将生何者？如果没有也可产生，兔角也可产生，但（兔角）不会产生（任何事物），此故，已生也不生。

正在生也不生，除了已生及未生以外，并无正在生，（如果「正在生」有自性）应成两种生（之过患）：具何者的缘故而称「正在生」，及具何者的缘故而称「能生」。[28]

28 如果「正在生」有自性的话，应成两种生。一、「正在生幼苗」的这句话中，所要生的是苗，所以苗是所生。二、「幼苗正在生」的这句话中，幼苗为生者，故为「能生」。这样一来，所生与能生不同的缘故，所生的苗与能生的苗应成不同。宗喀巴大师的《正理海》—— Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 254：སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་གཉིས་ཡོད་པས་བྱེད་པ་པོ་མྱུ་གུ་ཡང་གཉིས་སུ་འགྱུར་རོ།（生的作用有两种的缘故，幼苗也应成两种）。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་ལ་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གང་གི་ཆུང་ཟད་ནི་སྐྱེས་ཆུང་ཟད་ནི་མ་སྐྱེས་པའམ། ཡང་ན་དེ་ལས་གཞན་པ་སྐྱེས་པའམ། མ་སྐྱེས་པ་ཞིག་ཡིན་གང་ན། དེ་ལ་གལ་ཏེ་སྐྱེས་པ་དང་མ་སྐྱེས་པ་དེ་སྐྱེ་བས་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་རེ་ཞིག་དེའི་གང་ཆུང་ཟད་སྐྱེད་པ་དེ་ནི་སྐྱེ་བ་དེས་བསྐྱེད་པ་མ་ཡིན་ལ། སྐྱེས་པ་དེ་སྐྱེ་བཞིན་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་སྐྱེས་ན་སྐྱེ་བཞིན་པ་མ་ཡིན་ཞིང་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་རོ། གལ་ཏེ་ཆུང་ཟད་སྐྱེས་པ་དེ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཁོ་ནར་སྐྱེས་ན་ནི། དེའི་ལྷག་མ་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཁོ་ནར་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བར་ངེས་སོ། ཡང་ན་དེའི་གང་ཆུང་ཟད་ནི་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཁོ་ནར་སྐྱེས་ལ་ཆུང་ཟད་ནི་སྐྱེ་བས་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ལ་ཁྱད་པར་ཅི་ཡོད་པ་བརྗོད་དགོས་སོ། །ཅི་སྟེ་དེའི་གང་ཆུང་ཟད་སྐྱེས་པ་དེ་ཡང་སྐྱེ་བ་ཁོ་ནས་བསྐྱེད་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་མ་སྐྱེས་པ་སྐྱེ་བས་སྐྱེད་པར་བྱེད་ཀྱི། སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

此外，于此，正在生是指一小部分生起、一小部分未生呢？还是（指）其他的已生或未生？

于此，（虽然你说，）已生及未生被生所生[29]，但是，首先，生不会产生彼（法）的一小部分生起；（虽然你）说：「正在生就是生」，但已生并非正在生。为何？如果彼是已生，彼则非正在生，正在生就是正生。

如果，一小部分的生起仅于未生之中所形成的话，同样的，彼的剩余（部分）也绝对于未生之中所形成。或是，（你）应当解释「彼的一

29 「被生所生」或「由生所生」乃直译。假设生能够产生已性，其已性便是由生所生。还有，所生的已性如果源于「生」，请问该生是未生、已生，还是正在生？前两者属无，故不能生。若其已性由正在生所生，亦不应理，因为除了已生及未生外，没有正在生。

小部分仅于未生之中所形成」及「（彼剩余的）一小部分是被生所生」之间的差异为何。[30]

如果一小部分生起仅于生中所生，如是，（一小部分）未生（亦应可被）生所生。[31]

（总之，）正在生并非是生。

ཡང་གཞན་ཡང་། དེའི་གང་ཅུང་ཟད་སྐྱེས་པ་དེ་ནི་སྐྱེ་བས་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དེ། སྐྱེས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེས་ན་དེའི་ལྷག་མ་མ་སྐྱེས་པ་གང་ཞིག་ཡིན་པ་དེ་སྐྱེ་བས་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལ་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ཉམས་པར་གྱུར་ཏོ། ཅི་སྟེ་དེའི་ཅུང་ཟད་སྐྱེས་པ་དེ་ཡང་སྐྱེད་པ་བྱེད་ན་ནི་དེ་ལ་སྐྱེ་བ་གཉིས་ཀྱིས་བྱས་པའི་ཁྱད་པར་ཅན་དུ་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་མི་འགྱུར་ཏེ། སྐྱེས་ཟིན་པ་དེ་ལ་ནི་ཡང་སྐྱེད་པའི་ཕྱིར་བྱ་བ་འགའ་ཡང་རྩོམ་པར་མི་བྱེད་པས་དེའི་ཕྱིར་དེ་ནི་ཡང་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་སྙིང་པོ་མེད་པ་ལ་བློས་སྙིང་པོར་བཟུང་བར་ཟད་དེ་ཀྱི་ནའོ། །

此外，因为已生的缘故，彼（物的）一小已生部分不（应）由生所生。此故，凡说彼（物的）剩余——未生（的部分）——皆由生所生、

30 除了已生及未生外，并不存在所谓的「正在生」。如果你说，「一部分已生，一部分未生」为「正在生」的话，将有过失。试问：属于正在生的「一部分已生」是已生，还是未生？如前已述，既是已生，就非正在生。如果属于正在生的「一部分已生」是未生的话，该物剩余的部分——「一部分未生」——也应属未生，果真如此的话，该物的两部分之间又有何差异？因为该物的所有部分都属未生，何来的「正在生」？

31 如果属于正在生的「一部分已生」是已生的话，就不应该是正在生。如果硬说已生与正在生并不矛盾的话，那么该物的另一部分的未生也应成为已生。

正在生就是生，皆不应理。

如果，彼（物）的一小已生部分仍可生起，应具二生特征，但不成立。若于已生者之中，还再生的话，（则）无需经由任何努力（便可生），故（已生）不会再生。

此故，（你的）心将无意义的论述——「正在生就是生」——视为精要，实为荒谬。

སྨྲས་པ། བུམ་པ་ལ་སོགས་པ་སྐྱེ་བ་དག་ཀྱང་དམིགས་ཤིང་། བུམ་པ་ལ་སོགས་པའི་དོན་དུ་བྱ་བ་དག་ལ་འཇུག་པ་ཡང་སྣང་བས་དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་ཡོད་ན་སྐྱེ་བ་ལ་བརྟེན་ཅིང་སྐྱེ་བ་ལ་ལྟོས་ནས་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་དོ་ཞེས་བརྗོད་པ་བྱའོ། །

（他方）道：「不只瓶子等生起可被缘取，也可目睹为了（获取）瓶子等而努力。此故，生存在，（才能）依赖、观待于生。（所以，）正在生就是生。」

བཤད་པ། གང་ཚེ་སྐྱེ་བ་ཡོད་པས་ནི། །སྐྱེ་བཞིན་འདི་འབྱུང་མེད་པའི་ཚེ། །ཇི་ལྟར་སྐྱེ་ལ་བརྟེན་ནས་ནི། སྐྱེ་བཞིན་ཞེས་ནི་བརྗོད་པར་བྱ། གང་གི་ཚེ་སྐྱེ་བ་འདི་ཡོད་པས་སྐྱེ་བཞིན་པ་འདི་འབྱུང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མེད་ཅིང་མི་སྲིད་པ་དེའི་ཚེ་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་དོ། །ཞེས་བརྗོད་པར་བྱ།

（自方道，《中论》）云：

7.15 生故许正生，[32]是事已不成，如何依生法，而释正在生？

32　有关7.15.a，对勘本版的藏译中论为：།གང་ཚེ་སྐྱེ་བ་ཡོད་པ་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 11。

因为有生，故说有正在生。然而，彼（生）不可能存在，（你）如何解释正在生依赖着生而生呢？

སྨྲས་པ། ཇི་ལྟར་མི་སྲིད་པ།

（他方）道：为何不可能有「正在生」呢？

བཤད་པ། རེ་ཞིག་སྣམ་བུ་སྐྱེ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ཅི་ཞིག་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཡིན།

（自方）道：首先，以生起氆氇而言，何者正在生起？

སྨྲས་པ། སྣམ་བུ་ཉིད་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：氆氇正在生起。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་སྣམ་བུ་སྐྱེ་བཞིན་པའི་གནས་སྐབས་ཉིད་ན་སྣམ་བུ་ཡིན་ན། དེ་ལ་སྐྱེ་བ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་དོ་ཞེས་གང་བརྗོད་པའི་སྐྱེ་བས་ཡང་ཅི་བྱ། དེ་ནི་མི་འཐད་དེ། སྐྱེས་པ་དང་སྐྱེ་བཞིན་པ་གཉིས་ལ་ཁྱད་པར་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྣམ་བུ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：正在生起的氆氇是氆氇，说：正在生观待了生而生。生又有何用？该（论）实不应理，因为已生与正在生两者将无差别，[33] 此故，正在生（的氆氇）并非氆氇。

སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་སྐྱེས་པ་ནི་སྣམ་བུ་ཡིན་ཏེ། སྐྱེས་པ་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ཇི་སྲིད་དུ་བརྟག་པའི་བྱ་བ་མ་ཟིན་པ་དེ་སྲིད་དུ་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཡིན་ནོ།

33 没有差别的前提是，如你所言，氆氇正在生的时候，就已是氆氇了。既然已成氆氇，氆氇自然已生，并非正在生。

（他方）道：首先，已生是氆氇。观待已生后，乃至（你）观计（的生）作用尚未圆满之前，（皆）是正在生。

བཤད་པ། དྲང་ངོ་། །གང་སྐྱེ་བཞིན་པ་ན་སྣམ་བུ་མ་ཡིན་པ་དེ་སྐྱེས་ན་ཇི་ལྟར་སྣམ་བུར་འགྱུར། འདི་ལྟར་གཞན་བྱེད་བཞིན་པ་ན་གཞན་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་རེ་ལྡེ་བྱེད་བཞིན་པ་ན་སྣམ་བུར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་མི་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་སྐྱེས་པ་ཡང་སྣམ་བུ་མ་ཡིན་ནོ། །སྣམ་བུ་དེ་མེད་ན་གང་གི་སྐྱེ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ཅི་ཞིག་སྐྱེ་བཞིན་པར་འགྱུར།

（自方）道：正确。正在生起的任何一者皆非氆氇，而该（法）若是已生，如何能成为氆氇？如是，正在发生的他者不会成为另一者。如果可以，正在生起的毛织物将会成为氆氇，然而并非（如此）。此故，已生也非氆氇。

既无氆氇，观待何者之生而正在生何者呢？

སྨྲས་པ། ཅི་ཁྱོད་མཚོན་ཐབས་ལ་མཁས་ཞེས་ཏེ་མ་ཉིད་ལ་འདེབས་པར་བྱེད་དམ། ཁྱོད་འགྱེད་པ་ལ་ཆགས་པས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་རིགས་པ་ཉིད་སུན་འབྱིན་ཏོ། །

（他方）道：你虽精通刀剑，但为何剑指母亲？你因耽着争论，已经破除了缘起之理。

བཤད་པ། དེ་ནི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་པའི་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་སྨྲ་བ་རྣམས་ལ་ནི་དངོས་པོ་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ། དངོས་པོ་སྐྱེ་བཞིན་པའི་སྐྱེ་བ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་དོན་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། རྟེན་ཅིང་འབྱུང་བ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཞི། །རྟེན་ཅིང་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དང་། འབྱུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དང་། །གཉི་ག་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཞི་བ་ངོ་བོ་ཉིད་དང་བྲལ་བ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ཕྱིར་སྐྱེ་བཞིན་ཉིད་དང་ནི། །སྐྱེ་བ་ཡང་ནི་ཞི་བ་ཉིད། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་རྟེན་ཅིང་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དང་འབྱུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་དང་དེ་གཉི་ག་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཞི་བ་ངོ་བོ་ཉིད་དང་བྲལ་བ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ། དེའི་ཕྱིར་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་སྨྲ་བ་རྣམས་ལ་སྐྱེ་བཞིན་པ་དང་སྐྱེ་བ་གཉི་ག་ཡང་ངོ་བོ

ཉིད་ཀྱིས་ཞི་བ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་བྲལ་བ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་གཉི་ག་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཡིན་པ་སྐྱེ་བ་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་སྐྱེ་བཞིན་པ་འདི་སྐྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟ་བུར་སྲིད་པར་འགྱུར།

（自方）道：彼（自性论）非缘起理。对于说缘起者而言，不只事物的正在生起并不存在，事物正在生起的生也不存在。

缘起义即是此义，（如《中论》云：）

7.16.ab 凡是缘起有，寂灭其自性，

凡是「缘」与「起」两者，（其法之）自性皆寂灭、远离自性、自性空也。此故，（《中论》又云：）

7.16.cd 是故正在生，生亦皆寂灭。

凡是「缘」与「起」两者，其法（之）自性寂灭、远离自性、自性空。此故，对于说缘起者而言，正在生起及生起两者也是自性皆寂灭、远离自性、自性空矣。「缘」与「起」两者是自性空，（此故，）说：依赖此生而生此正在生，如何能存在？

སྨྲས་པ། རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་ཇི་སྲིད་སྐྱེས་པར་འགྱུར་བ་དེ་སྲིད་དུ་དངོས་པོ་སྐྱེད་པའི་ཕྱིར་བྱ་བ་རྩོམ་སྟེ། དེས་ན་དངོས་པོ་གང་ཁོ་ན་སྐྱེ་བ་དེ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་བྱ་བ་རྩོམ་པར་ཡང་མི་བྱེད་ལ། གཞི་མེད་པར་ཡང་བྱ་བ་རྩོམ་པར་མི་བྱེད་པས་བྱ་བ་དང་ལྡན་པའི་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་དངོས་པོ་སྐྱེ་ཞིང་དེའི་སྐྱེ་བ་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：直至（事物）已生前，为生事物，依赖因与缘等而努力工作。此故，（若依你的说法，）只就事物形成的角度而言也不须努

力工作，（因为）没有了（努力的）基础（——事物本身），努力工作亦不（应理）。（总之，）事物的产生依赖因与缘等，依赖彼（事物）之生，形成了生。

སྨྲས་པ། གང་གི་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དག་ལ་བརྟེན་ནས་བྱ་བ་རྩོམ་པར་བྱེད།

（自方）道：依赖着什么的因与缘等而努力工作呢？

སྨྲས་པ། སྣམ་བུའོ། །

（他方）道：（如，）氆氇也。

སྨྲས་པ། ཅི་ཁྱོད་ནམ་མཁའི་མེ་ཏོག་སོགས་པར་བྱེད་དམ། ཁྱོད་སྣམ་བུ་མེད་པའི་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དག་ལ་བརྟེན་ནས་བྱ་བ་རྩོམ་པར་བྱེད་ཀྱི། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མ་སྐྱེས་པ། །འགའ་ཞིག་གང་ན་ཡོད་གྱུར་ན། །དེ་ནི་ཅི་ཕྱིར་དེར་སྐྱེ་འགྱུར། །ཡོད་ན་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་རོ། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བའི་སྔ་རོལ་ན་དངོས་པོ་མ་སྐྱེས་པ་འགའ་ཞིག་གཞིད་ན་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་དེ་ལྟ་བུ་སྲིད་ན་ནི་དེས་ན་དངོས་པོ་ཡོད་པ་དེའི་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དང་དེ་ལ་བརྟེན་པའི་བྱ་བ་དག་ཀྱང་ཐ་སྙད་གདགས་སུ་རུང་གྲང་ན། གང་གི་ཚེ་དངོས་པོ་མ་སྐྱེས་པ་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་པ་དེའི་ཚེ་དངོས་པོ་སྐྱེ་བ་དང་བྲལ་བ་དེ་ཡོད་པ་དེ་མ་ཡིན་ན་གང་གི་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དུ་འགྱུར། རྒྱུ་དང་རྐྱེན་གང་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་བྱ་བ་རྩོམ་པར་བྱེད་ཅིང་གང་ཞིག་སྐྱེས་པར་བྱེད། གང་རྩོམ་པར་མི་བྱེད་སྐྱེ་བར་མི་བྱེད་པ་དེ་ལ་སྐྱེ་བ་གང་ལ་ཡོད། གང་ལ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་སྐྱེ་བར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་སྨྲས་པ་རྣམས་ཀྱི་ལྟ་བ་ནི་སྐྱེ་བཞིན་པ་དང་སྐྱེ་བ་ཞི་བ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：为何你会以空花等[34]做（比喻）？（因为）你（说：）「依赖不存在的氆氇之因与缘等而努力工作。」（《中论》云：）

34　空花是没有的比喻之一，意味着「从天空中长出的花」。

7.17 若未生事物，在于某时处，为何能生起，既有则不生。[35]

假设在生之前，于某个时处，可能存在着某个未生事物的话，依赖这存在事物的因与缘等所做出的努力，也（应可合理地）被名言所施设。（然而，）无论如何，未生事物皆不合理的缘故，远离了事物之生，彼（事物）不存在又如何成为某之因与缘呢？（这样一来，）依赖什么因与缘而努力工作？又如何会产生物？于无努力、无生之中，生起又在何处？但凡无生，又如何能依赖生而生？

此故，说缘起者之见为寂灭正在生与生。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་དེ་ཡིས་ནི། །སྐྱེ་བཞིན་པ་ནི་སྐྱེད་བྱེད་ན། །སྐྱེ་བ་དེ་ནི་སྐྱེད་བྱེད་པ། །སྐྱེ་བ་ཡང་ནི་གང་ཞིག་ཡིན། །གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་དེས་སྐྱེ་བཞིན་པ་གཞན་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན། འོ་ན་དུ་སྐྱེ་བ་དེ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའི་སྐྱེ་བ་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན།

此外，（《中论》云：）

7.18 若谓由彼生，而成正在生，由彼生而生，该生亦为何？[36]

35 有关7.17，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མ་སྐྱེས་པ། །འགའ་ཞིག་གང་ན་ཡོད་གྱུར་ན། །དེ་ནི་སྐྱེ་འགྱུར་དངོས་པོ་དེ། །མེད་ན་ཅི་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར།（若未生事物，在于某时处，既无所生物，又能生何者？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 11-12。

36 有关7.18.cd，对勘本版的藏译中论为：།སྐྱེ་བ་དེ་ནི་སྐྱེ་བ་ལྟ། །གང་ཞིག་གིས་ནི་སྐྱེད་པར་བྱེད།（彼生视为生，由何者而生？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 12。

如果生可以产生其他的正在生，那么，由那个生而产生的生又为何者？

དེ་ལ། འདི་སྙམ་དུ་དེ་ནི་སྐྱེ་བ་གཞན་ཞིག་གིས་སྐྱེད་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）念：由其他生所生。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་གཞན་ཞིག་གིས། །དེ་སྐྱེད་ཐུག་པ་མེད་པར་འགྱུར། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་གཞན་ཞིག་གིས་སྐྱེ་བཞིན་པ་གཞན་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་དེ་ལྟ་ན་ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ཡང་གཞན་གྱིས་སྐྱེད་ཅིང་དེ་ཡང་གཞན་གྱིས་སྐྱེད་དེ་མཐའ་མེད་པར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

7.19.ab 生若由他生，应成无穷尽，

假设由其他生能产生另一者的正在生，这样一来，（生）应成无穷无尽。

该（生）亦由他生，其（生）亦由他生，应成无穷无尽，此故，（我）不承许该（论）。

ཅི་སྟེ་གཞན་སྐྱེད་པ་ནི་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཁོ་ནར་སྐྱེས་སོ་སྙམ་ན།

如果，（他方）认为他生仅于未生之中而生。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ཅི་སྟེ་སྐྱེ་བ་མེད་སྐྱེ་ན། །ཐམས་ཅད་དེ་བཞིན་སྐྱེ་བར་འགྱུར། ཇི་ལྟར་གཞན་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་དེ་སྐྱེད་པ་གཞན་མེད་པར་སྐྱེས་ན་ནི་ཐམས་ཅད་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་སྐྱེ་བ་གཞན་མེད་པར་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཏེ། སྐྱེས་པས་གཞན་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དོན་མེད་པའི་རྟོག་པ་མེད་པ་འདིས་ཅི་བྱ། ཡང་ན་འདི་ལྟར་སྐྱེ་བ་ཉིད་ནི་སྐྱེད་པ་གཞན་མེད་པར་སྐྱེ་ལ་དངོས་པོ་གཞན་དག་ནི་སྐྱེད་པ་གཞན་མེད་པར་མི་སྐྱེའོ། །ཞེས་ཁྱད་པར་གྱི་གཏན་ཚིགས་བསྟན་པར་བྱ་དགོས་ན་དེ་ཡང་མི་བྱེད་པས་དེའི་སྐྱེ་བས་སྐྱེ་བཞིན་པ་གཞན་

སྐྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་གྱི་ནའོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

7.19.cd 无生若能生，一切皆可生。

如同无他生能产生他者之生，同样的，一切（事物）皆可无他生而生。为何（你）要做此无意义的观执，并说由生成他者？

或说生由无他生而产生，然而，其他事物不能由无他生所生，（你）须明示其差异的因相。总之，该（论）亦不（应理）故，说由该生产生了其他的正在生，实为荒谬。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་ལ་དངོས་པོ་འགའ་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་དེ་ཡོད་པའམ་མེད་པ་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ། རེ་ཞིག་ཡོད་དང་མེད་པ་ཡང་། སྐྱེ་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། རེ་ཞིག་ཡོད་པ་ནི་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། སྐྱེ་བར་བརྟག་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་ཡོད་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བས་ཅི་ཞིག་བྱ། མེད་པ་ཡང་སྐྱེ་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལ་ཅི་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་མེད་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི་རི་བོང་གི་རྭ་ཡང་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ལ། ཉེས་པ་ཟད་པ་རྣམས་ལ་ཡང་ཉེས་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་མེད་པ་ཡང་སྐྱེ་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

此外，于此，当某事物生起时，（试问：）该（事物）是有而生，还是没有而生？于此，（《中论》云：）

7.20.ab 有法不应生，无亦不应生，[37]

首先，既已存在，生不应理，生的观执将无意义。既然已有，再生何用？

（由）无而生也不合理。为何？不存在之故，再生何者？若无（该法）仍可生起，亦可生起兔角。（而且，）灭尽罪孽也可再次生起罪孽，应成（此过）的缘故，（我）不承许该（论）。此故，不存在而生也不应理。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་ཡོད་མེད་གཅིག་སྐྱེ་བར་སེམས་ན།

于此，（他方）认为生起有无（任何）一者。

བཤད་པ། ཡོད་མེད་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ཏེ། ཡོད་མེད་ཀྱང་སྐྱེ་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། བཤད་པ། གོང་དུ་བསྟན་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ། །དེ་ནི་གོང་དུ། རེ་ཞིག་ཡོད་དང་མེད་པ་ཡང་། །སྐྱེ་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བསྟན་པ་ཡིན་ཏེ། ཡོད་མེད་ནི་གཉིས་ལ་སྐྱོན་པས་དེ་གཉིས་ནི་དགག་པ་སྨྲ་མས་བཀག་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ། །ཡང་ན་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་དང་ཡོད་མེད་དག་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ནི། དང་པོ་ཁོ་ན་བསྟན་ཟིན་ཏོ། །གང་དུ་ཞེ་ན། གང་ཚེ་ཆོས་ནི་ཡོད་པ་དང་། །མེད་དང་ཡོད་མེད་མི་བསྒྲུབ་པ། །ཇི་ལྟར་སྒྲུབ་བྱེད་རྒྱུ་ཞེས་བྱ། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་མི་རིགས་སོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

---

37 有关7.20.b，对勘本版的藏译中论为：སྐྱེ་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཞིང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 12。

7.20.c 有无亦不生，[38]

有而生，或是无而生，皆不应理。为何？（《中论》）云：

7.20.d 此义先已说。

（《中论》）于之前已示：「（7.20.ab）有法不应生，无亦不应生。」

「有无」指的是（存在与否）二者，（如）前所破，已排除该二者。或是，无论是有而生、无而生，还是有无而生，皆不应理。就在（《中论》的）初品（也）已明示：「（1.7）诸法皆非有，非无非有无，能成何称因？如是不应理。」因如是故，（你的言论）实不应理。

ཡང་གཞན་ཡང་། དངོས་པོ་འགག་བཞིན་ཉིད་ལ་ནི། །སྐྱེ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །འདི་ལ་ཁྱོད་ཀྱིས་དངོས་པོ་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་སྨྲས་པས་དངོས་པོ་སྐྱེ་བཞིན་པ་ལ་འགག་པ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་ནི་འཇིག་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དངོས་པོ་འགག་བཞིན་པ་ལ་ནི། །སྐྱེ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། །འདི་ལྟར་སྐྱེ་བཞིན་པ་མངོན་པར་འཕེལ་བ་ལ་སྐྱེ་བ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་འཇིག་པ་ཟད་པར་འགྱུར་བས་ཟད་པ་ནི་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

此外，（《中论》云：）

38 有关7.20.c，对勘本版的藏译中论为：ཡོད་མེད་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ཞེས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 12。

7.21.ab 事物正灭时，是时不应生，

于此，你说：事物的正在生的确生起。所以，事物的正在生也应成正在灭。为何？因为事物的性相为灭。「事物正灭时，是时不应生。」如是，正在生为增长、生起，正在灭为衰灭，既是衰灭，则非为生。

ཅི་སྟེ་སྐྱེ་བཞིན་པའི་གནས་སྐབས་ན་འགག་པར་མི་འགྱུར་པ་ཉིད་དོ་སྙམ་ན།

如果，（他方）认为正在生的时候不会正在灭。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གང་ཞིག་འགག་བཞིན་མ་ཡིན་པ། །དེ་ནི་དངོས་པོར་མི་འཐད་དོ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཉིད་ན་འགག་པར་མི་འགྱུར་བ་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཉིད་དངོས་པོ་ཉིད་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོའི་མཚན་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་འཇིག་པ་ནི་དངོས་པོའི་མཚན་ཉིད་དུ་བསྟན་པས་དེ་མེད་ན་ཇི་ལྟར་དངོས་པོ་ཡིན་པར་འགྱུར། དེ་ལྟར་ཡིན་ན་དངོས་པོ་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ཉམས་པ་དང་། དངོས་པོ་མེད་པ་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་སྐྱེ་བས་གཞན་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །གང་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱང་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་ལ། གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་ཀྱང་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་པ་དེ་སྐྱེ་བ་ཡིན་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་སྐྱེ་བ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

7.21.cd 何者非正灭，不应为事物。

如果正在生起的事物并非正在坏灭，正在生就不应该是事物。为何？因为（正在生）不具足事物的性相。（经论）明示灭为事物的性相，如果不具足（灭），如何能是事物？

如是，凡说事物的正在生的确生起，皆有过，且亦有应成「无事物，正在生（仍可）为生」（之过）。此故，说由生产生他者，实不应理。

既然（事物）不能生起自己的体性，也不能够生起他者的体性，生如何成？此故，不存在生。

འདིར་སྨྲས་པ། གནས་ནི་ཡོད་དེ། དེ་ཡང་དངོས་པོ་མ་སྐྱེས་པ་ལ་མི་འཐད་པས་སྐྱེ་བ་ཡང་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཉིད་དོ། །

于此，（他方）道：住是存在的。不能成立事物的不生起，所以（应当）至极成立生起。

བཤད་པ། འདི་ལ་དངོས་པོ་གང་ཞིག་གནས་པར་འགྱུར་ན་དེ་གནས་པ་གནས་སམ། མ་གནས་པ་གནས་སམ། གནས་བཞིན་པ་གནས་གྲང་ན། དེ་ལ། དངོས་པོ་གནས་པ་མི་གནས་ཏེ། །དངོས་པོ་མ་གནས་གནས་པ་མིན། །གནས་བཞིན་པ་ཡང་མི་གནས་ཏེ། །རེ་ཞིག་དངོས་པོ་གནས་པ་ནི་གནས་པར་མི་བྱེད་དེ། གནས་པ་ལ་ཡང་གནས་པས་ཅི་བྱ། གནས་པ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། གང་དང་ལྡན་པས་གནས་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་བའོ། །དེ་ལྟར་འགྱུར་ན་གནས་པ་པོ་ཡང་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །དངོས་པོ་མ་གནས་པ་ཡང་གནས་པར་མི་བྱེད་དེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གནས་པ་དང་གནས་པ་མ་ཡིན་པ་གཉིས་མི་མཐུན་པའི་ཕྱིར་རོ། །གནས་བཞིན་ཡང་གནས་པར་མི་བྱེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གནས་པ་དང་མ་གནས་པ་མ་གཏོགས་པར་གནས་བཞིན་པ་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་དང་། གནས་པ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་དང་། གནས་པ་པོ་ཡང་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方）道：于此，如果某个事物住，（试问：）该（事物的住）是由已住而住、由未住而住，还是由正在住而住呢？

7.22.abc 住非由已住，亦非由未住，[39]非由正在住，

首先，（住）非由事物的已住而住，因为既然已住，再住有何用？

39　有关7.22.b，对勘本版的藏译中论为：དངོས་པོ་མི་གནས་གནས་པ་མིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 12。

（若是如此，）应成两种住，即是具有何者的缘故而称为「住」。果真如此，住者也应成两者的缘故，（我）不承许彼（论）。[40]

由事物的未住也无住。为何？住与未住两者不相顺的缘故。

由（事物的）正在住也无住。为何？除了已住及未住外，不可能存在着正在住。（若是如此，）应成两种住，[41]住者也应成两者的缘故。

ཡང་གཞན་ཡང་། མ་སྐྱེས་གང་ཞིག་གནས་པར་བྱེད། །གང་གི་ཚེ་རིགས་པ་སྔོན་དུ་བཏང་[42]བས་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་བསྟན་ཟིན་པ་དེའི་ཚེ་མ་སྐྱེས་པ་གཞན་གང་ཞིག་གནས་པར་བྱེད་ཅེས་བྱ་བ། ཡང་གཞན་ཡང་། དངོས་པོ་འགག་བཞིན་ཉིད་ལ་ནི། །གནས་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །དངོས་པོ་འགག་བཞིན་པ་ལ་གནས་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གནས་པ་དང་འགག་པ་གཉིས་སུ་མི་མཐུན་པའི་ཕྱིར་རོ། །

此外，（《中论》云：）

7.22.d 无生何能住？[43]

---

40 瓶子的住（或简单称为「瓶子的存在」）是因为瓶子的已住而住的话，瓶子的住将成两种：一、瓶子的已住。二、瓶子的再住。同理而推论，「住者」——瓶子也应分为两种：一、已有的瓶子。二、再有的瓶子。试问：单一的「瓶子之住」如何能够成为两个瓶子？实不应理。

41 如前已释，正在生若有自性的话，将有两种的正在生，在此也以同理破除正在住的自性。

42 根据奈塘版，在此改为བཏང་།字。

43 有关7.22.d，对勘本版的藏译中论为：མ་སྐྱེས་གང་ཞིག་གནས་པར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 12。

前理已示无生，既无生，岂有他者而住？

再说，（《中论》云：）

7.23.ab 事物正灭时，是时不应住；

事物正在灭时，住（亦）不应理。为何？住与灭不相顺故。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་གནས་པའི་གནས་སྐབས་ན་འགག་པར་མི་འགྱུར་བ་ཉིད་དུ་སེམས་ན།

于此，（他方）认为住时不灭。

དེ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གང་ཞིག་འགག་བཞིན་མ་ཡིན་པ། །དེ་ནི་དངོས་པོར་མི་འཐད་དོ། །གང་གནས་པའི་གནས་སྐབས་ན་འགག་པར་མི་འགྱུར་བ་དེ་ནི་གནས་པའི་གནས་སྐབས་ན་དངོས་པོ་ཉིད་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོའི་མཚན་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། འདི་ལྟར་འཇིག་པ་ནི་དངོས་པོའི་མཚན་ཉིད་དུ་བསྟན་པས་དེ་མེད་ན་ཇི་ལྟར་དངོས་པོ་ཡིན་པར་འགྱུར། དངོས་པོ་མེད་ན་གང་གིས་གནས་པར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་འགག་བཞིན་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡང་དངོས་པོའི་གནས་མི་འཐད་དོ།

（自方道，《中论》）云：

7.23.cd 若非正在灭，彼法非事物。

某（事物在）住之住[44]时并不会灭，（所以，事物在）住之住时非事物。为何？因为不具足事物的性相。（经论）已示灭为事物的性相的缘故，若无灭，岂能成为事物？若无事物，由谁而住？此故，正在灭的

---

44 某存在事物的住，或某事物的存在之住。

缘故，事物安住亦不应理。

ཡང་གཞན་ཡང་། དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་དུས་ཀུན་དུ། །རྒ་དང་འཆི་བའི་ཆོས་ཡིན་ན། །གང་དག་རྒ་དང་འཆི་མེད་པར། །གནས་པའི་དངོས་པོ་གང་ཞིག་ཡིན། །གང་གི་ཚེ་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་མི་རྟག་པ་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་པའི་ཕྱིར། མི་རྟག་པ་ཉིད་ཀྱིས་རྒ་བ་དང་འཆི་བའི་ཆོས་ཅན་ཡིན་པ་དེ་ཁས་བླང་བར་བྱ་བ་དེའི་ཚེ་གང་དག་ལ་ལྟོས་ནས་གནས་པ་ཡོད་པར་བརྗོད་པ་གང་དག་རྒ་བ་དང་འཆི་བ་མེད་པར་གནས་པའི་དངོས་པོ་དེ་དག་གང་ཞིག་ཡིན་དེ་ལྟ་བས་ན་གནས་པ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

此外，（《中论》云：）

7.24 所有一切法，皆是老死相，终不见有法，离老死有住。[45]

当主张「事物皆与无常随后相属；因为是无常，（事物）皆是老死的有法」时，若依赖着某（因缘）而称「有住」（，有住事物必然远离老死）。该远离老死的有住事物又是什么？[46]此故，住也不应理。

གནས་པའི་གནས་པ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ།

（他方）道：何谓住之住呢？

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གནས་པ་གནས་པ་གཞན་དང་ནི། །དེ་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་གནས་མི་རིགས། །གནས་པ་ནི་གནས་པ་གཞན་གྱིས་ཀྱང་གནས་པར་བྱེད་པ་མི་རིགས་པ་ཉིད་ཡིན་ལ། གནས་པ་དེ་ཉིད་གནས་པ་དེ་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་གནས་པར་བྱེད་པར་མི་རིགས་པ་

45 有关7.24.d，对勘本版的藏译中论为：གནས་པའི་དངོས་པོ་གང་ཞིག་ཡོད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 12。

46 如前已述，「有住」谓增长；「老死」谓衰灭。既然有住，必然远离老死，故说「远离老死的有住事物」。

ཉིད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བ་རང་དང་ནི། །གཞན་གྱིས་བསྐྱེད་པ་མ་ཡིན་ཉིད། །ཇི་སྐད་དུ། སྐྱེ་བ་འདི་ནི་མ་སྐྱེས་པས། །རང་གི་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟར་བསྐྱེད། །ཅི་སྟེ་སྐྱེས་པས་སྐྱེད་བྱེད་ན། །སྐྱེ་ན་ཅི་ཞིག་སྐྱེད་དུ་ཡོད། །ཅེས་བསྟན་པ་དེ་བཞིན་དུ་གནས་པ་ཡང་མི་གནས་པས་རང་གི་བདག་ཉིད་གནས་པར་བྱེད་དམ། གནས་པས[47]རང་གི་བདག་ཉིད་གནས་པར་བྱེད་གྲང་ན། དེ་ལ་རེ་ཞིག་མ་གནས་པས་ནི་རང་གི་བདག་ཉིད་གནས་པས་མི་བྱེད་དོ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་མ་གནས་པ་ལ་ནི་གནས་པ་མི་འཐད་དོ། །གང་མེད་པ་དེས་རང་གི་བདག་ཉིད་གང་ཞིག་ཇི་ལྟར་གནས་པར་བྱེད། ཅི་སྟེ་གནས་པར་བྱེད་ན་ནི་རི་བོང་གི་རྭས་ཀྱང་རང་གི་བདག་ཉིད་གནས་པར་བྱེད་པ་ཞིག་ན་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་གནས་པ་མ་གནས་པས་རང་གི་བདག་ཉིད་གནས་པར་མི་བྱེད་དོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

7.25.ab 住不由他住，自住亦非理，

住不只由他住而住不合理，住由自己而住也不合理。为何？（如《中论》云：）

7.25.cd 如生不从己，亦不从他生。[48]

诚如（《中论》）云：「（7.13）此生若未生，云何能自生？由已生若生，已生有何生？」同样的，以住而言，是由未住的缘故而住自己

---

47 根据北京版及奈塘版，在此改为པས། 字。

48 有关7.25.d，对勘本版的藏译中论为：།གཞན་གྱིས་བསྐྱེད་པ་མ་ཡིན་བཞིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 12。

的体性，还是由已住的缘故而住自己的体性？

由未住的缘故而住自己的体性，不能成立。为何？不存在的缘故。如是，于未住之中，住不应理。凡是已无，如何能住自己的体性？若能住，兔角也应能住自己的体性，（但我）不承许彼（论）。此故，住非「由未住的缘故而住自己的体性」。

གནས་པ་གནས་པས་ཀྱང་རང་གི་བདག་ཉིད་གནས་པར་མི་བྱེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གནས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ཏེ། གནས་པ་ལ་ཡང་གནས་པས་ཅི་ཞིག་བྱ། །དེ་ལྟ་བས་ན་གནས་པ་གནས་པས་ཀྱང་རང་གི་བདག་ཉིད་གནས་པར་མི་བྱེད་དེ། གང་གནས་པར་མི་བྱེད་པ་དེ་གནས་པ་ཡིན་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་གནས་པ་དེ་ཉིད་གནས་པ་དེ་ཉིས་ཀྱིས་གནས་པར་མི་བྱེད་དོ། །

住亦非「由已住的缘故而住自己的体性」。为何？已住的缘故。既然已住，再住有何用？此故，住非「由已住的缘故而住自己的体性」。既然并非为住，该（事物）又如何能住？首先，住本身也非由已住而住。

ཇི་ལྟར་གནས་པ་དེ་གནས་པ་གཞན་གྱིས་གནས་པར་བྱེད་པར་མི་རིགས་ཤེ་ན།

若（他方）说：为何住从其他的住而住不合理呢？

ཇི་སྐད་དུ། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་གཞན་ཞིག་གིས། །དེ་སྐྱེད་ཐུག་པ་མེད་པར་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་སྐྱེ་བ་མེད་སྐྱེ་ན། ཐམས་ཅད་དེ་བཞིན་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །ཞེས་སྨྲས་པ་དེ་བཞིན་དུ། གནས་པ་ཡང་གནས་པ་གཞན་ཞིག་གིས་གནས་པར་བྱེད་དམ། གནས་པ་གཞན་མེད་པར་གནས་པར་བྱེད་གྲང་ན། དེ་ལ་རེ་ཞིག་གནས་པ་ནི་གནས་པ་གཞན་གྱིས་གནས་པར་མི་བྱེད་དོ། །གལ་ཏེ་གནས་པ་གནས་པ་གཞན་གྱིས་གནས་པར་བྱེད་ན། དེ་ལྟ་ན་ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ཡང་གཞན་གྱིས་གནས་པར་བྱེད་ཅིང་། དེ་ཡང་གཞན་གྱིས་གནས་པར་བྱེད་དེ་མཐའ་མེད་པར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་གནས་པ་ནི་གཞན་པ་གཞན་གྱིས་གནས་པར་མི་རིགས་སོ།

诚如（《中论》）云：「（7.19）生若由他生，应成无穷尽，无生若能生，一切皆可生。」问：住是由其他的住而住，还是从没有其他的住而住呢？

首先，住非由其他的住而住。若住由其他的住而住，应成无穷无尽。该（事物）亦由其他而住，其（住）再由另一者而住，应成无边的缘故，（我）不承许彼（论）。此故，住由其他的住而住不合理。

ཅི་སྟེ་གནས་པ་དེ་གནས་པ་གཞན་མེད་པར་གནས་པར་བྱེད་དོ་སྙམ་ན་དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ཇི་ལྟར་གཞན་གནས་པར་བྱེད་པ་དེ་གནས་པ་གཞན་མེད་པར་གནས་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་གནས་པ་གཞན་མེད་པར་གནས་པར་འགྱུར་ཏེ། གནས་པས་གཞན་གནས་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དོན་མེད་པའི་རྟོག་པ་འདིས་ཅི་བྱ། ཡང་ན་འདི་ལྟར་གནས་པ་ཉིད་ནི་གནས་པ་གཞན་མེད་པར་གནས་པ་ལ་དངོས་པོ་གཞན་དག་ནི་གནས་པ་གཞན་མེད་པར་མི་གནས་སོ་ཞེས་ཁྱད་པར་གྱི་གཏན་ཚིགས་བསྟན་པར་བྱ་དགོས་ན་དེ་ཡང་མི་བྱེད་པས་དེའི་ཕྱིར་གནས་པ་ནི་གནས་པ་གཞན་གྱིས་གནས་པར་མི་བྱེད་དོ། གང་གནས་པར་མི་བྱེད་པ་དེ་ནི་གནས་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་གནས་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

若认为住可从没有其他的住而住，（我）将做解释。其他的住如何能从没有的其他而住？（如果可以，）同理，一切（事物的）住也应从没有的其他而住。（此故，你）为何执「因为有住而住其他」的无意义之念？

或者，说：「住可从没有其他的住而住，但是其他事物不能从没有其他的住而住」，（你则）须明示其差别之因相。然而，（你）未明示（该因相）的缘故，住也不能从其他的住而住。既然无住，则非为住，故无住。

འདིར་སྨྲས་པ། འགག་པ་ནི་ཡོད་དེ། དེ་ཡང་དངོས་པོ་མ་སྐྱེས་པ་དང་མི་གནས་པ་དག་ལ་མི་འཐད་པས་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དག་ཀྱང་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཉིད་དོ། །

于此，（他方）道：灭是存在的。事物的不生、不住不能成立，所以，生住等也至极成立。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་འགག་པ་བཞིན་པ་ཡོད་པར་འགྱུར་ན། དེ་དངོས་པོ་འགགས་[49]པའམ། མ་འགག་པའམ། །འགག་བཞིན་པའི་ཡིན་གྲང་ན། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། འགགས་པ་འགག་པར་མི་བྱེད་དེ། །མ་འགགས་པ་ཡང་འགག་མི་བྱེད། །འགག་བཞིན་པ་ཡང་དེ་བཞིན་མིན། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་འགགས་པ་ནི་འགག་པར་མི་བྱེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། མེད་པ་ལ་ཅི་ཞིག་འགག་པར་འགྱུར། མ་འགགས་པ་ཡང་འགག་པར་མི་བྱེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འགགས་པ་དང་མ་འགགས་པ་གཉིས་མི་མཐུན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འགག་བཞིན་པ་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་འགག་པར་མི་བྱེད་དེ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། ཇི་སྐད་དུ། སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེ་བཞིན་ཏེ། དེས་ན་འགགས་པ་དང་། མ་འགགས་པ་མ་གཏོགས་པར་འགག་བཞིན་པ་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་དང་། འགག་པ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་དང་། འགག་བཞིན་པ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་ཡང་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་འགག་བཞིན་པ་འགག་པར་མི་བྱེད་དོ།

（自方）道：如果正在灭存在，彼事物是已灭、未灭，还是正在灭？一切论述皆不应理。为何？如是，（《中论》云：）

7.26.abc 已灭不成灭，未灭亦不灭，[50]正灭亦如是，

49 根据北京版及奈塘版，在此改为འགགས།字。

50 有关7.26.ab，对勘本版的藏译中论为：འགགས་པ་འགག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། །མ་འགགས་པ་ཡང་འགག་མི་འགྱུར། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 12。

于此，首先，已灭并非灭。为何？（已灭）不存在的缘故。既然没有，又灭何者？

未灭也非灭。为何？灭与未灭两者不相顺的缘故。

同样的，正在灭也非灭。为何？诚如（《中论》）云：「正在生并非生。」同理，除了已灭及未灭外，不可能有正在灭。（若真如此，）应成两种灭、两种正在灭。[51]此故，正在灭并非灭。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་ལ་འགག་བཞིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གང་གི་ཚུལ་ཟད་ནི་འགགས་ཚུལ་ཟད་ནི་མ་འགགས་པའམ། ཡང་ན་དེ་ལ་གཞན་འགགས་པའམ། མ་འགགས་པ་ཞིག་ཡིན་གྲང་ན། དེ་ལ་གལ་ཏེ་འགགས་པ་དང་མ་འགགས་པ་དེ་འགག་པས་དེ་འགོག་པར་བྱེད་ན་ནི་རེ་ཞིག་དེའི་ཚུལ་ཟད་འགག་པ་དེས་ནི་བཀག་པ་མ་ཡིན་ལ། འགག་པ་དེ་འགག་བཞིན་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་འགགས་ན་འགག་བཞིན་པ་མ་ཡིན་ཞིང་འགག་བཞིན་པ་འགོག་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་རོ། གལ་ཏེ་ཚུལ་ཟད་འགགས་པ་དེ་འགག་པ་མེད་པ་ཁོ་ནར་འགགས་ན་ནི་དེའི་ལྷག་མ་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་འགག་པ་མེད་པ་ཁོ་ནར་འགག་པར་འགྱུར་བར་རིགས་སོ། །ཡང་ན་དེའི་གང་ཚུལ་ཟད་ནི་འགག་པ་མེད་པ་ཁོ་ནར་འགགས་ལ། ཚུལ་ཟད་ནི་འགགས་པས་འགག་པར་བྱེད་པ་ལ་ཁྱད་པར་ཅི་ཡོད་པ་བརྗོད་དགོས་སོ། །ཅི་སྟེ་དེའི་གང་དུ་ཚུལ་ཟད་འགགས་པ་དེ་ཡང་འགགས་[52]པ་ཁོ་ནར་བཀག་པ་ནི་དེ་ལྟ་ན་མ་འགགས་པ་འགགས་པས་འགག་པར་བྱེད་ཀྱི་འགག་བཞིན་པ་འགག་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

另外，此中所谓的「正在灭」是指一部分已灭、一部分未灭呢？还

51 如同前述「生、住应成两种之过」，以及「正在生、正在住应成两种之过」般，在此应以同理了知。

52 根据北京版及奈塘版，在此改为འགགས།字。

是其他已灭或未灭呢？

于此，如果已灭及未灭可谓由灭而灭，（实不应理。）首先，（灭）不由一部分的灭而灭，而且，该灭并非正在灭。为何？既然已灭，则非正在灭；（然而，常言）道：「正在灭谓正在坏灭中。」

如果，一部分已灭可由不灭而灭的话，同样的，该（法）的其他（所有灭）也绝对只由不灭而灭（，故不应理）。

或者，（你）须解释：该（法）的某一部分只由不灭而灭，（某）一部分可由已灭而灭的差异？

如果，该（法）的某一部分已灭是由已灭而灭，如是，未灭（的另一部分也应）由已灭而灭，并非（由）正在灭而灭。

གཞན་ཡང་། དེའི་ཕྱིར་ཅུང་ཟད་འགགས་པ་དེ་ནི་འགགས་པས་འགག་པར་མི་བྱེད་དེ། འགགས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེས་ན། དེའི་ལྷག་མ་མ་འགགས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་འགགས་པས་འགག་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལ་འགག་བཞིན་པ་འགག་པར་བྱེད་དོ། །ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ཉམས་པར་འགྱུར་རོ།

此外，因为已灭的缘故，已灭的一部分非由已灭而灭。若是（已灭而灭），该（法）的其他所有未灭（的部分也）将由已灭而灭。[53]

于此，一切正在灭为灭之说，皆难以成立。

53 已灭等于不存在。如果不存在者仍可由已灭而灭，未灭者自然也能由已灭而灭，为何不能？

ཅི་སྟེ་དེའི་གང་ཅུང་ཟད་འགགས་པས་འགག་པར་བྱེད་ན་ནི་དེ་ལ་འགག་པ་གཉིས་ཀྱིས་བྱས་པའི་ཁྱད་པར་ཅན་དུ་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་མི་འགྱུར་ཏེ། འགག་པ་ཟིན་པ་དེ་ལ་ནི་ཡང་འགག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བྱ་བ་འགའ་ཡང་རྩོམ་པར་མི་བྱེད་པར་དེའི་ཕྱིར་དེ་ནི་ཡང་འགག་པར་མི་བྱེད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་འགག་བཞིན་པ་འགག་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་སྙིང་པོ་མེད་པ་ལ་བློས་སྙེ། ངང་པོར་བཟུང་བར་ཟད་དེ་ཀྱི་ནའོ།

如果，该（法）的一部分由已灭而灭的话，应成由两灭所造之别法，[54]但此不合理。

于已灭之中，无法发生再次坏灭的行为，此故，该（法——已灭——）亦非灭。

此故，说正在灭为灭实属无义，（你的）心却执取（该论）殊胜，实为荒谬。

ཡང་གཞན་ཡང་། མ་སྐྱེས་གང་ཞིག་འགག་པར་བྱེད། །གང་གི་ཚེ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་སྐད་བསྟན་ཟིན་པ་དེའི་ཕྱིར་མ་སྐྱེས་པ་གཞན་གང་ཞིག་འགག་པར་བྱེད་ཅེས་བྱ་བ་དང་། དེ་ལྟ་བས་ན་འགག་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

此外，（《中论》云：）

7.26.d 无生何有灭？[55]

---

54 「已灭而灭」若有自性的话，应成两种灭——「已灭」的「灭」，以及「而灭」的「灭」。

55 有关7.26.d，对勘本版的藏译中论为：།མ་སྐྱེས་གང་ཞིག་འགག་པར་འགྱུར། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 12。

如同前述，因为一部分亦无生，既已无生，岂有其他坏灭？此故，灭亦无有。

ཡང་གཞན་ཡང་། འགག་པ་ནི་གནས་པའམ། མ་གནས་པ་ལ་བརྟག་གྲང་ན། དེ་ནི་གཉི་ག་ལ་ཡང་མི་རུང་སྟེ། དེ་ལ། རེ་ཞིག་དངོས་པོ་གནས་པ་ལ། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །གནས་པའི་བྱ་བ་སྐྱེས་པ་ལ་གནས་པ་དང་མི་མཐུན་པའི་འགག་པ་མི་འཐད་དེ། གནས་པའི་ཕྱིར་དེ་ནི་གྲགས་པ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་མི་གནས་པ་ལ་འགག་པ་ཡོད་པས་ཉེས་པ་མེད་དོ། ཞེ་ན། དངོས་པོ་མི་གནས་པ་ལ་ཡང་། །འགག་པ་[56]འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །མི་གནས་པའི་ཕྱིར་དཔེར་ན་འགགས་པ་བཞིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་དགོངས་སོ།

此外，试问：「灭是住，还是未住？」两者皆不应理。于此，（《中论》云：）

7.27.ab 事物之住中，灭应不成立，

众所皆知，于产生住的作用之中，不应有不相顺的灭，因为是住的缘故。

若说，于无住之中有坏灭，故无过咎，（《中论》驳：）

7.27.cd 事物无住中，灭亦不应理。

如同正在灭（的自性被正理所破）般，（《中论》）做此意趣——无住故（，如何有灭？）

56 根据北京版及奈塘版，少去མི字。

སྨྲས་པ། མངོན་སུམ་ལ་གཏན་ཚིགས་ཀྱི་ཚིག་དོན་མེད་པ་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་ལ་གྲགས་པ་ཡིན་ཏེ། ཇི་ལྟར་དངོས་པོ་མ་འགགས་པར་གནས་པ་རྒྱུ་འགའ་ཞིག་ལོ་ནས་འཇིག་པར་འགྱུར་བ་དེ་ནི་གཞོན་ནུ་ཡན་ཆད་ཀྱི་མངོན་སུམ་དུ་ཡིན་པས། དེའི་ཕྱིར་འགག་པ་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：于现前分，无（需）理由的描述，即是世间共许。孩童以上都可以现识（得知）如何由未灭、正住的事物为因，形成了坏灭（的现象。）此故，灭是绝对存在的。

བཤད་པ། དེ་ལྟ་བས་ན། འདི་ཡང་ཁྱོད་ཀྱི་བློའི་མངོན་སུམ་དུ་བྱ་བའི་རིགས་ཏེ། གནས་སྐབས་དེ་ཡི་གནས་པ་ནི། །དེ་ཡིས་འགག་པ་ཉིད་མི་འགྱུར། །གནས་སྐབས་གཞན་གྱིས་གནས་སྐབས་ནི། །གཞན་གྱིས་འགག་པ་ཉིད་མི་འགྱུར། །དངོས་པོ་གནས་སྐབས་གང་དུ་འཇུག་པར་བརྟག[57]པར་དེའི་གནས་སྐབས་དེ་ནི་གནས་སྐབས་དེས་འགག་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གནས་སྐབས་དེ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་འོ་མའི་གནས་སྐབས་ཉིད་ཀྱིས་འོ་མ་འགག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། །འོ་མའི་གནས་སྐབས་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །གནས་སྐབས་གཞན་གྱིས་ཀྱང་གནས་སྐབས་གཞན་འགག་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཞན་ནི་གནས་སྐབས་གཞན་ན་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་ཞོའི་གནས་སྐབས་སུ་འོ་མའི་གནས་སྐབས་འགག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། ཞོའི་གནས་སྐབས་ན་འོ་མའི་གནས་སྐབས་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་ཡོད་ན་ནི། འོ་མ་དང་ཞོ་གཉིས་ལྷན་ཅིག་ན་གནས་པ་དང་། ཞོ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་འབྱུང་བར་ཡང་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་འགག་པ་ནི་འཐད་པ་ཡང་བློའི་མངོན་སུམ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་འགག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཅི་ཡང་མེད་པ་དེ་ལྟར་ཁོར་དུ་ཆུད་པར་བྱའོ། །

（自方）道：此义（——下述内义——）可由汝心现识而知。（《

57 根据北京版及奈塘版，在此改为བརྟག字。

中论》云：）

7.28 是法于是时，是故不应灭；是法于异时，异故不应灭。[58]

观察事物之相应时间为何。于某一时点，在该时位灭不应理。为何？该时位存在的缘故。如是，因为乳时正当存在，（该）乳时中，乳应未灭。

由相异时位的缘故，于相异时位中（该相异法）不应被灭。为何？因为相异法不存在于相异时位之中。[59]如是，于酸奶之时，乳并非坏灭，因为于酸奶之时乳并不存在。若存在，乳与酸奶将会同时存在，而且，酸奶可由无因而生，故（我）不承许彼（论）。

此故，应当了知（你）所说灭可成立，因为（灭）为心之现前分的「灭」完全不存在。

སྨྲས་པ། འགག་པ་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྔར་ཁས་བླངས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་ཁྱོད་ཀྱིས་སྔར་དངོས་པོ་འགག་བཞིན་པ་ལ་སྐྱེ་བ་མི་འཐད་དོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེའི་ཕྱིར་འགག་པ་ནི་ཡོད་དེ། གང་གི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བའི་སྐྱེ་བ་དགག་པར་བྱས་པའི་

58 有关7.28，对勘本版的藏译中论为：།གནས་སྐབས་དེ་ཡིས་གནས་སྐབས་ནི། །དེ་ཉིད་འགག་པ་ཉིད་མི་འགྱུར། །གནས་སྐབས་གཞན་གྱིས་གནས་སྐབས་ནི། །གཞན་ཡང་འགག་པ་ཉིད་མི་འགྱུར།（是法于是时，该法不应灭；是法于异时，他亦不应灭。）故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 12。

59 甲于乙时根本不存在的话，甲于乙时不能被灭，因为甲被灭的前提条件是甲须存在。

ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་མེད་པ་ནི་རྒྱུར་མི་འཐད་དོ། །

（他方）道：灭是绝对存在的。为何？（你）早已承许的缘故，你先前已述：「于事物正在灭之中，不应有生。」此故，灭是存在的。由某因所成之生将会坏灭，若不是，因将不能成立。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་རི་མོའི་མེ་གསོད་པར་བྱེད་དམ། ཁྱོད་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ལ་འགག་པ་འདོད་ཀྱི། །གང་ཚེ་ཆོས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །སྐྱེ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་བ། །དེ་ཚེ་ཆོས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཚེ་ཁོ་བོས་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྐྱེ་བ་མི་འཐད་དོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེའི་ཚེ་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་འགག་པ་ཡང་མི་འཐད་དོ་ཞེས་སྨྲས་པ་མ་ཡིན་ནམ། འདི་ལྟར་དངོས་པོར་སྐྱེས་ཤིང་མེད་པ་ལ་འགག་པ་ཡོད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་སྐྱེ་བ་འགག་པ་ཁོ་ནས་འགག་པ་མི་འཐད་པར་ཡང་རབ་ཏུ་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：为何你要扑灭画中之火？于无生之中，你（却）承许灭（的存在）！（《中论》云：）

7.29 如一切诸法，生相不可得，以无生相故，即亦无灭相。

我说诸法之生不能成立，难道不是说诸法之灭亦不成立？如是，既无事物之生，何来坏灭？此故，光凭破生，便可破灭。做此广释。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་ལ་གལ་ཏེ་རེ་ཞིག་འགག་པ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན། དེ་དངོས་པོ་ཡོད་པའམ། མེད་པ་བརྟག་གྲང་ན། དེ་ལ། རེ་ཞིག་དངོས་པོ་ཡོད་པ་ལ། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །རེ་ཞིག་དངོས་པོ་ཡོད་པ་གནས་པ་ལ་ནི་འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། དངོས་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག །གཅིག་ཉིད་ན་ནི་འཐད་པ་མེད། །དངོས་པོ་ཡོད་པའི་ཡོད་པ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་ནི་དངོས་པོ་ཡོད་པའོ། དངོས་པོ་འགགས་པའི་མེད་པ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པ་སྟེ། །དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་ཕན་ཚུན་མི་འཐུན་པ་དེ་གཉིས་ཇི་ལྟར་གཅིག་པ་ཉིད་ནི་འཐད་པར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན། དངོས་པོ་ཡོད་པ་ལ་འགག

པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། །དངོས་པོ་མེད་པར་གྱུར་པ་ལའང་། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། མགོ་གཉིས་པ་ལ་ཇི་ལྟར་ནི། །བཅད་དུ་མེད་པ་དེ་བཞིན་ནོ། །མེད་པ་ལ་ཅི་ཞིག་འགག་པར་འགྱུར་ཏེ། །འདི་ལྟར་མགོ་གཉིས་པ་མེད་པར་བཅད་པར་མི་ནུས་པ་བཞིན་ནོ། །

此外，首先，若有某灭，该（灭）存在事物（之中），还是不存在（事物之中）？于此，（《中论》云：）

7.30.ab 事物若是有，灭则不应理，

于存在、正住的事物之中，灭不应理。为何？如是，（《中论》云：）

7.30.cd 事物之有无，一性不应理。[60]

凡是存在事物的有，皆为事物有；凡是已灭事物的无，皆为事物无。事物（的有）与事物的无互相不相顺，此二者如何能成为一性？此故，于存在事物中，灭不应理。

（《中论》云：）

---

60 有关7.30.cd，对勘本版的藏译中论为：།གཅིག་ཉིད་ན་ནི་དངོས་པོ་དང་། །དངོས་པོ་མེད་པ་འཐད་པ་མེད།（一性中不成，事物之有无。）故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 13。

7.31.ab 事物若是无，灭则不应理，

为何？（《中论》云：）

7.31.cd 譬如第二头，无故不可断。

如同无法砍断不存在的第二颗头颅般，既然无，何者为灭？

འགག་པའི་འགག་པ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། འགག་པ་འགག་པ་གཞན་དང་ནི། །དེ་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་འགག་མི་རིགས། །འདི་ལ་གལ་ཏེ་འགག་པ་ལ་འགག་པ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་དམ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་འགག་པར་འགྱུར་གྲང་ན། གཉི་གས་ཀྱང་འགག་པར་མི་རིགས་སོ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བ་རང་དང་ནི། གཞན་གྱིས་བསྐྱེད་པར་མ་ཡིན་བཞིན། །ཇི་སྐད་དུ། སྐྱེ་བ་འདི་ནི་མ་སྐྱེས་པས། །རང་གི་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟར་སྐྱེད། །ཅི་སྟེ་སྐྱེད་པས་སྐྱེད་བྱེད་ན། །སྐྱེས་ན་ཅི་ཞིག་བསྐྱེད་དུ་ཡོད། །ཅེས་སྨྲས་པ་དེ་བཞིན་དུ་འགག་པ་ཡང་མ་འགགས་པས་རང་གི་བདག་ཉིད་འགག་པར་བྱེད་དམ། འགགས་པས་རང་གི་བདག་ཉིད་འགག་པར་བྱེད་གྲང་ན། དེ་ལ་གལ་ཏེ་འགག་པ་མ་འགགས་པས་རང་གི་བདག་ཉིད་འགག་པར་བྱེད་པ་རྟོག་ན། དེ་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར་ཏེ། གང་གི་ཚེ་མ་འགགས་པ་ནི་འགག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པས་མེད་པས་བདག་ཉིད་མེད་པ་ཇི་ལྟར་འགག་པར་བྱེད། །

凡问：何为灭之灭？于此，将做解说。（《中论》云：）

7.32.ab 灭非由他灭，亦非由自灭；[61]

61 有关7.32.ab，对勘本版的藏译中论为：།འགག་པ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས། །ཡོད་མིན་འགག་པ་གཞན་གྱིས་མིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 13。

于此，如果灭存在于灭之中，试问：该（灭）是由他性，（灭）还是自性灭？两者皆不应理。为何？（《中论》云：）

7.32.cd 生非由他生，亦非由自生。[62]

如（《中论》）已言：「（7.13）此生若未生，云何能自生？由已生若生，已生有何生？」

再者，试问：灭是由未灭而灭自性，还是由已灭而灭自性？若执灭是由未灭而灭自性，如何应理？因为未灭并非灭，故不具（灭性）；既然无自性，如何能灭？

ཅི་སྟེ་འགག་པ་འགགས་པས་རང་གི་བདག་ཉིད་འགག་པར་བྱེད་པར་རྟོག་ན། དེ་ཡང་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར་ཏེ། འགགས་པ་ལ་གང་འགག་པ་འགག་པར་འགྱུར་བའི་རང་གི་བདག་ཉིད་ཡང་འགག་པར་བྱ་བ་དེ་ཅི་ཡང་མེད་དོ། དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་འགག་པ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་འགག་པར་བྱེད་པར་མི་འཐད་དེ། གཞན་གྱི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་མི་འཐད་དེ། ཇི་སྐད་དུ། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་གཞན་ཞིག་གིས། དེ་སྐྱེད་ཐུག་པ་མེད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་སྐྱེ་བ་མེད་སྐྱེ་ན། ཐམས་ཅད་དེ་བཞིན་སྐྱེ་བར་འགྱུར། ཞེས་སྨྲས་པ་དེ་བཞིན་དུ་འགག་པ་ཡང་འགག་པ་གཞན་ཞིག་གིས་འགག་པར་བྱེད་དམ། འགག་པ་གཞན་མེད་པར་འགག་པར་བྱེད་གྲང་ན། དེ་ལ་གལ་ཏེ་འགག་པ་དེ་འགག་པ་གཞན་གྱིས་འགག་པར་བྱེད་ན་དེ་ལྟ་ན་ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ཡང་གཞན་གྱིས་འགག་པར་བྱེད་ཅིང་དེ་ཡང་གཞན་གྱིས་འགག་པར་བྱེད་དེ་མཐའ་མེད་པར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་འགག་པའི་འགག་པ་མི་འཐད་དོ། །

---

62 有关7.32.d，对勘本版的藏译中论为：གཞན་གྱིས་སྐྱེད་པ་མ་ཡིན་བཞིནན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 13。

若执灭是指由已灭而灭自性，如何应理？于灭之中，无任何正在灭、即将灭的坏灭自性之灭作用。

首先，灭并不应由自性灭，也不应由他性灭。如（《中论》）云：「（7.19）生若由他生，应成无穷尽，无生若能生，一切皆可生。」同样，灭是由他灭而灭，还是无他灭而灭？

如果灭是由他灭而灭，应成无穷无尽，（因为）该（灭）又得由其他而灭，复次，其（灭）又从他而灭，应成无穷无尽，故（我）不承许彼（论）。此故，灭之灭实不应理。

ཅི་སྟེ་འགག་པ་དེ་འགག་པ་གཞན་མེད་པར་འགག་གོ་སྙམ་ན།

如果认为：灭是指无他灭而灭。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ཅི་སྟེ་འགག་པ་མེད་འགགས་ན། །ཐམས་ཅད་དེ་བཞིན་འགག་པར་འགྱུར། །ཇི་ལྟར་འགག་དེ་འགག་པ་གཞན་མེད་པར་འགགས་པ་དེ་བཞིན་དུ་འདུས་བྱས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་འགག་པ་གཞན་མེད་པར་འགག་པར་འགྱུར་ཏེ། འགགས་པས་གཞན་འགག་པར་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དོན་[63]མེད་པའི་རྟོག་པ་འདིས་ཅི་བྱ། ཡང་ན་འདི་ལྟར་འགག་པ་ཉིད་ནི་འགག་པ་གཞན་མེད་པར་འགག་པ་ལ་དངོས་པོ་གཞན་དག་ནི་འགག་པ་མེད་པར་མི་འགག་གོ། །ཞེས་ཁྱད་པར་གྱི་གཏན་ཚིགས་བསྟན་པར་བྱ་དགོས་ན་མི་བྱེད་པས་དེའི་ཕྱིར་འགག་པ་ནི་འགག་པ་གཞན་གྱིས་འགག་པར་མི་འཐད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་བརྟགས་ན་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་དེ། མི་འཐད་ན་ཇི་ལྟར་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན། སྐྱེ་བ་དང་། གནས་པ

63 根据北京版及奈塘版，在此多加དོན།字。

དང་། འཇིགས་པ་དག་འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཡིན་ནོ། ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྟོག་པ་ཙམ་དུ་ཟད་དོ། །

（自方道：）于此，将做解说。（如7.19.cd所言，同样的，）「无灭若能灭，一切皆可灭。」如同灭是指无他灭而灭，同理，一切有为法也将成为无他灭而灭。（所以，）为何（你）执此无有意义的「由灭而灭他者」之念呢？

或是，（你须）以道理说明「灭是指无他灭而灭，（但是）其他事物无法由无灭而灭」的差异，（然而，你）未显示（其差异），故不能成立灭是指由他灭而灭。

此故，如是观察时，任何的生、住、灭等皆不能成立。既然不成立，（彼等）如何能成为有为法的性相？此故，「生、住、灭等皆为有为法性相」之说仅为臆造。

སྨྲས་པ། འདུས་བྱས་ཀྱི་སྤྱིའི་མཚན་ཉིད་དེ་དག་མི་རུང་དུ་ཟིན་ཀྱང་རང་རང་གི་མཚན་ཉིད་ལོ་ནས་འདུས་བྱས་ཡོད་དེ། དཔེར་ན་ལྐོག་ཤལ་དང་མཇུག་མ་དང་ནོག[64]དང་རྨིག་པ་དང་རྭའི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་བ་ལང་ཡོད་པ་ལྟ་བུའོ། །

（他方）道：虽然有为法的总性相不合理，但是由各各性相可以成立有为法，如由颈项肉、尾巴、（牛）驼峰、蹄及角等性相而成立牛。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་ལ་ལོག་རྟོག་མ་སྐྱེས་པར་ལེགས་སོ་ཞེས་སྨྲོགས་སམ། ཁྱོད་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་མེད་པ་ལ་

64 根据北京版及奈塘版，在此改为ནོག字。

འདུས་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་སྟོན་པར་བྱེད་ཀོ། །སྐྱེས་དང་གནས་དང་འཇིག་པ་དག །མ་གྲུབ་པར་ན་འདུས་བྱས་མེད། །འདི་ལྟར་སྐྱེས་པ་དག་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་རབ་ཏུ་གྲུབ་ན་ནི་འདུས་བྱས་ཀྱང་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་དག་རབ་ཏུ་མི་འགྲུབ་པས་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་འདུས་བྱས་མེད་ན་གང་གི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར། མཚན་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་འདུས་བྱས་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：难道要对你说不生邪见则为善吗？明明没有生、住、灭，你却称其是有为法的性相！（《中论》云：）

7.33.ab 生住灭不成，故无有为法，[65]

如是，如果能够至极成立生、住、灭的话，也可至极成立有为法，但是，彼等并非至极成立的缘故，不成立生、住、灭等。既无有为法，（生、住、灭等）又是何者的性相？既无性相，有为法则不成立。

སྨྲས་པ། དངོས་པོ་རྣམས་མཚན་ཉིད་ཁོ་ན་ལས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་མ་ངེས་ཀྱི། དངོས་པོ་རྣམས་ནི་གཉེན་པོ་ལས་ཀྱང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་བས་འདུས་བྱས་ཀྱི་གཉེན་པོར་འདུས་མ་བྱས་ཡོད་པས་དེ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འདུས་བྱས་ཀྱང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པ་ཉིད་དོ། །

（他方）道：事物等的至极成立并非仅由性相而决定，事物等的至极成立亦可由反方所成，所以，因为有了无为法——有为法的反方——的缘故，有为法也应至极成立。

65 有关7.33.ab，对勘本版的藏译中论为：སྐྱེ་དང་གནས་དང་འཇིག་པ་དག །མ་གྲུབ་ཕྱིར་ན་འདུས་བྱས་མེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 13。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་སྒྲོན་མས་ཉི་མ་ཚོལ་ལམ། ཁྱོད་འདུས་མ་བྱས་ཀྱིས་འདུས་བྱས་འགྲུབ་པར་འདོད་ཀ་། །འདུས་བྱས་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པས། འདུས་མ་བྱས་ནི་ཇི་ལྟར་འགྲུབ། གལ་ཏེ་ཁྱེད་གཉེན་པོ་ལས་འགྲུབ་པར་སེམས་ན་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་གཉེན་པོ་འདུས་བྱས་ཏེ། མ་གྲུབ་པར་བསྟན་ཟིན་པས་ཇི་ལྟར་འདུས་བྱས་རབ་ཏུ་གྲུབ་ན་འདུས་མ་བྱས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འགྱུར་བ་དང་། འདུས་མ་བྱས་ལས་འདུས་བྱས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འདོད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཇི་སློས་ཤིག།

（自方）道：莫非你用火炬寻找太阳？你虽承许以无为法成立有为法，（但是，《中论》云：）

7.33.cd 有为法无故，何得无为法？

如果你认为能以反方成立，如前已示，有为法——无为法的反方——是不能被成立的。此故，请依次解释至极成立有为法，便能至极成立无为法，及「由无为法而至极成立有为法」（的合理性）。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་ཁྱོད་ལ་སྐྱེ་བ་དང་། གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་མེད་པ་ཡིན་ན་ནི་འདུས་བྱས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། ཀྱེ་མ་འདུ་བྱེད་མི་རྟག་སྟེ། །སྐྱེ་ཞིང་འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་ཡིན། ཞེས་གསུངས་པ་དང་ཇི་ལྟ་བུ།

（他方）道：以你而言，没有生、住、灭等有为法，如何解释经文所说「一切行非常，皆是兴衰法」[66]呢？

བཤད་པ། རྨི་ལམ་ཇི་བཞིན་སྒྱུ་མ་བཞིན། །དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་ཇི་བཞིན་དུ། །དེ་བཞིན་སྐྱེ་དང་དེ་བཞིན་གནས། །དེ་བཞིན་དུ་ནི་འཇིག་པ་གསུངས། །ཇི་ལྟར་རྨི་ལམ་མཐོང་བ་དང་། སྒྱུ་མ་བྱས་པ་དང་དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་དག་སྐྱེས་པ་དང་གནས་པ་དང་ཞིག་པར་བརྗོད་

66 该文来自《法集要颂经》（T.4.213.777a.12）。

ཀྱང་དེ་དག་ལ་སྐྱེས་པ་དང་། གནས་པ་དང་ཞིག་པ་ཅི་ཡང་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འདུས་བྱས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་དག་བཀའ་སྩལ་མོད་ཀྱི། འོན་ཀྱང་དེ་དག་ལ་སྐྱེ་བར་བྱེད་པ་དང་། གནས་པར་བྱེད་པ་དང་། འཇིག་པར་བྱེད་པ་ཅི་ཡང་མེད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

7.34 如幻亦如梦，如乾闼婆城，所说生住灭，其相亦如是。

虽说见到梦境、变出幻术，以及乾闼婆[67]城等为生、住、灭，但于彼等之中，却无丝毫的生、住、灭。同样的，薄伽梵虽示有为法的生、住、灭，但于彼等之中，却无丝毫的生、住、灭。

དེ་བཞིན་དུ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འདུ་བྱེད་རྣམས་བདག་མེད་པའི་དཔེར་སྒྱུ་མ་དང་། བྲག་ཆ་དང་། གཟུགས་བརྙན་དང་། སྨིག་རྒྱུ་དང་། རྨི་ལམ་དང་། དབུ་བ་རྡོས་པ་དང་། ཆུའི་ཆུ་བུར་དང་། ཆུ་ཤིང་གི་སྡོང་པོ་དག་བསྟན་ཏེ། འདི་ལ་དེ་བཞིན་ཉིད་དམ་མ་ནོར་བ་དེ་བཞིན་ཉིད་ནི་འགའ་ཡང་མེད་ཀྱི། འདི་དག་ནི་སྤྲོས་པ་ཡང་མ་ཡིན། འདི་དག་ནི་བརྫུན་པའང་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཀྱང་གསུངས་སོ། །ཆོས་ཐམས་ཅད་བདག་མེད་དོ་ཞེས་གསུངས་པ་དང་བདག་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པའི་དོན་ཏེ། བདག་ཅེས་བྱ་བའི་སྒྲ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་ཚིག་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་འདུས་བྱས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པའི་ཚིག་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པར་གྲུབ་པོ། །

同样的，薄伽梵说：「属于无我譬喻的有为法有，幻化、谷声、影像、阳焰、梦、破灭的水泡、水中的泡沫，以及芭蕉树等。」于此，（

67 藏文直译为「食香」，是一种鬼道众生的名称。

佛）说：「无丝毫的真实性或无谬真实性，彼等皆非戏论，实属假相」、「诸法无我」、「无我」等言，皆指向无自性之义。「我」词，是自性义。此故，（由）有为法的生、住、灭一词成办世俗谛。

སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་འཇིག་པ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བདུན་པའོ།། །།

第七品——观生、住、灭品——终。

第八品

观作者及作业[1]品

སྨྲས་པ། ཁྱོད་ཀྱིས་སྐྱེ་བ་དང་། གནས་པ་དང་། འཇིག་པ་བརྟག་པ་དེ་ཐོས་པས་ཁོ་བོའི་ཡིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཉན་པ་ལ་འབབ་པར་གྱུར་ཀྱིས། དེའི་ཕྱིར་ད་ནི་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་བརྟག་པར་བྱ་བའི་རིགས་སོ། །

（他方）道：因由你观察生、住、灭的缘故，令我心安住于空性的听闻之中。此故，于此（品之中，）观察作者及作业实属合理。

བཤད་པ། འདུན་པ་བཞིན་བྱའོ། །

（自方）道：如（你）所愿。

སྨྲས་པ། འདི་ལ་ཐམས་ཅད་དུ་ལས་དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བ་ཡང་བསྟན། དེའི་འབྲས་བུ་ཡིད་དུ་འོང་བ་དང་། མི་འོང་བ་ཡང་བསྟན། དེ་བཞིན་དུ་ལས་དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བའི་བྱེད་པ་པོ་ཡང་བསྟན། དེ་ཉིད་ཀྱང་དེའི་འབྲས་བུ་ཟབ་པོར་བསྟན་ཏེ། བྱེད་པ་པོ་མེད་ན་ཡང་ལས་མི་འཐད་ལ། ལས་མེད་ན་ཡང་འབྲས་བུ་མི་འཐད་དོ། །དེ་ལྟར་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་ཡོད་པས་དེ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པ་འཐད་དོ། །

（他方）道：于此，一切（经论）皆示善业与非善善，以及其果——悦意及不悦意。同样的，（诸经论）也显示了善业与非善业的作者，并深奥地彰显彼（作者）的果报。如果作者不存在，作业也不应理；既无作业，果不应理。如是，作者及作业存在的缘故，至极成立一切事物是合理的。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་བྱེད་པ་པོ་ཞིག་ལས་བྱེད་པར་གྱུར་ན་དེ་ཡིན་པར་འགྱུར་བའམ། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཞིག་བྱེད་པར་འགྱུར་

---

1 如同在第二品已述的译者注所言般，在此的「作者」及「作业」为鸠摩罗什大师的译词，「作业」是「动作」的意思，「作者」是该动作的发起者。为了读者不忘其义，再次注释。

ཞིང་། ལས་ཀྱང་ཡིན་པར་གྱུར་པའམ། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཞིག་བྱ་བར་འགྱུར་གྲང་ན།

（自方）道：如果作者做某作业，试问：彼（动作的发起者，以）是（作者的身分而做），或是以非（作者的身分）而做？[2]

还有，作业以是（作业的立场）而做，或非（作业的立场）而做呢？

དེ་ལ། བྱེད་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དེ། །ལས་སུ་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །བྱེད་པོ་མ་ཡིན་གྱུར་པ་ཡང་། ལས་སུ་མ་གྱུར་མི་བྱེད་དོ། །བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ནི། །ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། ཡིན་པར་གྱུར་ལ་བྱ་བ་མེད། །ལས་ཀྱང་བྱེད་པོ་[3]མེད་པར་འགྱུར། །ཡིན་པར་གྱུར་ལ་བྱ་བ་མེད། །བྱེད་པ་པོ་ཡང་ལས་མེད་འགྱུར། །འདི་ལ་བྱ་བ་དང་ལྡན་པ་ཁོ་ནས་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་བྱེད་པ་པོ་ཁོ་ན་ནི་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་གྱི། མི་བྱེད་པ་ནི་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་བྱེད་པ་པོ་གང་བྱ་བ་དང་ལྡན་པ་དེ་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱ་སྟེ། །བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དེ་ལ་ནི་ཡང་གང་གིས་ལས་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བའི་བྱ་བ་གཞན་མེད་དོ། །ཅི་སྟེ་ཡོད་ན་ནི་བྱ་བ་གཉིས་སུ་འགྱུར་ཏེ། བྱེད་པ་པོ་གཅིག་ལ་བྱ་བ་གཉིས་ནི་མེད་དོ། །

于此，（《中论》云：）

2　此品主要议论「系属作者是否造作系属作业」、「非作者是否造作非作业」等内容。后者较好理解，前者的白话文是：某人发起某种动作的时候，是以作者的身分，还是非作者的身分？而且，所发起的作业是以系属作业的立场，还是非作业的立场？

3　虽然对勘本版原文为པ།字，并非པོ།字，又无附加其他注释。但是对照下述的解释——ཡང་གཞན་ཡང་། ལས་ཀྱང་བྱེད་པོ་མེད་པར་འགྱུར།，所以译者将此字解读为后者。

8.1 以是作者故，不应为作业；虽非为作者，不做非作业。

系属[4]作者并不造作系属作业；非作者也不造作非作业。[5]为何？如是，（《中论》云：）

8.2 是者无行为，业亦无作者；是者无行为，作者亦无业。[6]

于此，唯有（依赖某种）行为的存在，方可成为作者。如是，仅有作者才是（动作的）发起者，不发起者并非（作者）。此故，作者具足某种行为，彼称为「作者」。于「系属作者」之中无其他「由谁发起作业」的行为[7]。倘若存在的话，将有两种行为，[8]（但是，）单一作者中

4 同第一品（1.8）的译者注释，此论中的「系属」应解读为「是」，并非「相属」。如甲系属乙，就是「甲是乙」。所以系属作者的意思是：正处于是作者状态中的作者。

5 在此以两种应成破除自性有。如果作者与作业自性而有的话，不应相互观待，则不应由「造瓶的作业」而施设某人为「造瓶者」，这样一来，即便没有造瓶的作业，某人也是造瓶者，此为第一应成之过。同样的，因为作业不须观待作者，无造瓶者，仍可存在造瓶的作业，此为第二应成之过。

6 有关8.2.bd，对勘本版的藏译中论为：།བྱེད་པོ་མེད་པའི་ལས་སུའང་འགྱུར། །ལས་མེད་བྱེད་པ་པོར་ཡང་འགྱུར།（是者无行为，成业无作者；是者无行为，成作者无业），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 13。

7 直译为「相异的行为」，其实指的是迥异于作者的行为。为能简易读者理解，在此仅翻「行为」。

8 如果作者与作业具有自性的话，「依赖某行为而施设某人为作者」的行为，以及「作者发起某

并无两种行为。

ཡང་གཞན་ཡང་། ལས་ཀྱང་བྱེད་པོ་མེད་པར་འགྱུར། །བྱེད་པ་པོ་གཞན་ཅི་ཡང་མི་བྱེད་པ་དེ་ལ་ལས་ཡོད་པར་ཡོངས་སུ་བརྟག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཡང་བྱེད་པ་པོ་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། བྱེད་པོ་པོ་ལས་བྱེད་ན་ལས་དེའི་བྱེད་པ་པོར་འགྱུར་ཞིང་། བྱེད་པ་པོ་བྱེད་པ་དེས་ཀྱང་ལས་དེ་བྱེད་པ་པོ་དང་བཅས་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ན་བྱ་བ་དང་བྲལ་ན་བྱེད་པ་པོ་ལས་དེ་མི་བྱེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་ལས་དེ་བྱེད་པ་པོ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

（有关8.2.b）此外，作业亦无作者。若执：「作者虽无造作任何其他（行为），于彼中仍有作业。」（我的反驳是：那么）作者并不存在。为何？如果作者做出（某）作业，（此人）将成该作业的作者；因为作者（的）行为导致该作业具有作者，然而，（此人）既无行为，作者就不会做出其作业。此故，该作业应成无作者。

དེ་བཞིན་དུ་ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་བྱ་བ་མེད་དེ། འདི་ལ་ཡང་བྱ་བ་དང་ལྡན་པ་ཁོ་ན་ལས་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་བྱ་བ་ཁོ་ན་ལས་ཡིན་གྱི། མི་བྱ་བ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ལས་གང་བྱ་བ་དང་ལྡན་པ་དེ་ལས་ཡིན་པར་འགྱུར་ཞེས་བྱ་སྟེ། ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དེ་ལ་ནི། གང་གིས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བའི་བྱ་བ་གཞན་མེད་དོ། །ཅི་སྟེ་ཡོད་ན་ནི། བྱ་བ་གཉིས་སུ་འགྱུར་ཏེ། ལས་གཅིག་ལ་བྱ་བ་གཉིས་ནི་མེད་དོ། །

种的行为」的行为各有不同。前者为作者之因，故存在于作者之前；后者与作者同时存在，故应有二。宗大师在《正理海》中说道：「所以，如果（作者）尚未发起第二行为——不能安立作者的行为——的话，作者将不做作业。」请参考 Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 296。

（有关8.2.c）同样的，于系属作业之中无行为。唯有具足行为方能成为作业，如是，只有行为才是作业，（作业）并非没有行为。此故，哪种作业具足行为，方能称为「系属作业」。于系属作业之中，不存在由谁发起行为的其他行为，[9]若有，应成两种行为，（但是，）单一的作业无两种行为。[10]

ཡང་གཞན་ཡང་། བྱེད་པ་པོ་ཡང་ལས་མེད་གྱུར། །ལས་མི་བྱ་བ་དེ་ལ་བྱེད་པ་པོ་ཡོད་པར་ཡོངས་སུ་བརྟག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཡང་ལས་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། བྱེད་པ་པོའི་བྱ་བ་ཡིན་ན་བྱེད་པ་པོ་དེའི་ལས་སུ་འགྱུར་ཞིང་། ལས་བྱ་བ་དེས་ཀྱང་བྱེད་པ་པོ་དེ་ལས་དང་བཅས་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ན་བྱ་བ་དང་བྲལ་ན་ལས་དེ་བྱེད་པ་པོའི་བྱ་བ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་བྱེད་པ་པོ་དེ་ལས་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། དེ་ལྟ་བས་ན་བྱ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་ལས་ཀྱང་བྱེད་པ་པོ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ལ། བྱེད་པ་པོ་ཡང་ལས་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པ་མི་བྱེད་དོ། །

此外，「（8.2.d）作者亦无业。」若是全面执着：于未发起作业之中，仍可存在作者。于此，（我的反驳是，）应成无作业。为何？若是作者的行为，应成该作者的作业，该作业的发起会使作者具有该作业。如果（作业）无行为，该作业将不能成为作者的行为。此故，应成该作

9 因为作业依赖着某行为而被施设，所以施设处行为应视为作业之因，所以于系属作业之中并无行为。

10 如同之前已述的两种行为之过，于此，破除作业的自性。「依赖某行为而施设作业」的行为，以及「作者发起某种的行为」的行为各有不同。前者为作业之因，故存在于作业之前；后者与作业同时存在，故应有二。

者无作业（之过）。此故，因为无行为，作业也将无作者，作者也将无作业，应成（如是过）。此故，系属作者并不造作作业。

བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་བྱེད་པོར་མ་གྱུར་པ། །ལས་སུ་མ་གྱུར་བྱེད་ན་ནི། །ལས་ལ་རྒྱུ་མེད་ཐལ་བར་འགྱུར། །བྱེད་པ་པོ་ཡང་རྒྱུ་མེད་འགྱུར། །བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གང་དག་བྱ་བ་དང་བྲལ་བ་དག་གོ། །དེ་ལ་གལ་ཏེ་བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་བྱ་བ་དང་བྲལ་བ་ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་བྱ་བ་དང་བྲལ་བ་བྱེད་ན་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་རྒྱུ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་བྱེད་པ་པོ་བྱ་བ་དང་ལྡན་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་བྱེད་པ་པོ་ཉིད་ཡིན་ལ། ལས་ཀྱང་ལས་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་བྱ་བ་དང་བྲལ་བ་ཡོངས་སུ་རྟོག་ན་རྒྱུ་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

不是作者（的话，）也不会造作非作业。为何？

8.3 若非是作者，能做非作业，作业成无因，[11]作者亦无因。

「非作者」及「非作业」谓远离行为。如果，远离行为的非作者可以造作远离行为的非作业时，作者及作业应成无因。为何？作者之所以成为作者，是因为有行为之因。（同理，）作业也是（如此）成为了作业。此故，若（你）全面执着：非作者及非作业皆（造作）[12]远离行

---

11 有关8.3.c，对勘本版的藏译中论为：།ལས་ལ་རྒྱུ་ནི་མེད་པར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 13。

12 多加「造作」二字，是因为这段前句「如果，远离行为的非作者可以造作远离行为的非作业时，作者及作业应成无因」。

为，（作者及作业）应成无因。

དེ་ལ་འགའ་ཡང་བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་མི་འགྱུར་ལ་གང་ཡང་ལས་མ་ཡིན་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་ན་འདི་ནི་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་ནོ། །འདི་ནི་ལས་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དག་མི་སྲིད་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་དག་མི་སྲིད་ན་འདི་ནི་བསོད་ནམས་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །འདི་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །འདི་ནི་སྡིག་པ་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། འདི་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དག་ཀྱང་མི་འཐད་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་དག་མི་འཐད་ན་འཆོལ་བའི་ཉེས་པ་ཆེན་པོར་འགྱུར་བས་དེའི་བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ།[13]

于此，（若无因仍可存在作者及作业，）任何事物都是作者，任何事物也都是作业。如是，说此乃作者、此乃作业，应不可能（合理）。若不可能（合理），说此是造福、此非（造福）、此是造孽、此非（造孽）等，应成不合理。若不合理，应成大谬。此故，非作者并不造作非作业。

ཡང་ན། རྒྱུ་མེད་ན་ནི་འབྲས་བུ་དང་། རྒྱུ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །རྒྱུ་མེད་ན་འབྲས་བུ་ཙུང་ཟད་ཀྱང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། རྒྱུ་མེད་པ་ལ་འབྲས་བུ་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འཐད་ན་ནི་གློ་བུར་དུ་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཞིང་། རྩོམ་པ་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་རྒྱུ་མེད་ན་འབྲས་བུ་ཙུང་ཟད་ཀྱང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །རྒྱུ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྒྱུ་མེད་ན་རྐྱེན་ཀྱང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །དེ་ཡང་ཇི་ལྟར་འཐད་ཅེ་ན། དངོས་པོ་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་རྣམས་ལ་རྐྱེན་ཀྱང་ཕན་འདོགས་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ན་རྒྱུ་མེད་ཅིང་དེ་ཉིད་མི་འབྱུང་ན་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱིས་གང་ལ་ཕན་འདོགས་པར་འགྱུར་རོ། །ཕན་འདོགས་པར་མི་བྱེད་ན་ནི་ཇི་ལྟར་རྐྱེན་རྣམས་སུ་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་རྒྱུ་མེད་ན་འབྲས་བུ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ལ། རྒྱུ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

13 根据北京版及奈塘版，改为དོ字。

或是，（《中论》云：）

8.4.ab 若因不存在，果因不应理，

若因不存在，没有任何果能被成立。没有了因，怎么会有果？若有，于刹那间将能成办一切，[14]所做努力将成无意义，故（我）不承许彼（论）。此故，若无因，无法成立任何的果，因也无法被成立。「没有因」意味缘也无法成立。

此复，若问：如何安立（无因则无果之论）？事物由因而生，缘亦为助益者[15]的话，若无因，缘等助益何者？既无助益，如何成为缘等？此故，若无因，果亦不应理，因也不应理。

།དེ་མེད་ན་ནི་བྱ་བ་དང་། །བྱེད་པ་པོ་དང་བྱེད་མི་རིགས། །དེ་མེད་ན་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ནི་དེ་མེད་ན་སྟེ། འབྲས་བུ་དེ་མེད་ན་བྱ་བ་དང་བྱེད་པ་པོ་དང་། བྱེད་པ་དག་ཀྱང་མི་རིགས་སོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ན་གཙང་པར་བྱ་བ་གཙོད་པ་ན་གཙོད་པ་པོས་གཙད་པས་གཙོད་པར་བྱེད་དེ། དེ་ལ་གཙད་པར་བྱ་བ་འབྲས་བུ་ཡོད་ན་གཙད་པའི་བྱ་བ་ཡོད་ཅིང་གཙད་པའི་བྱ་བའི་བྱེད་པ་པོ་གཙོད་པ་པོ་ཡང་ཡོད་ལ། གཙོད་པ་པོ་དེ་ཡང་གཙད་པའི་བྱེད་པས་གཙོད་པར་བྱེད་དེ། གཙད་པར་བྱ་བ་འབྲས་བུ་མེད་ན་གཞི་མེད་པ་ལ་གཙད་པའི་བྱ་བ་ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་འགྱུར། གཙད་པའི་བྱ་བ་མེད་ན་དེའི་བྱེད་པ་པོ་གཙོད་པ་པོ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། གཙོད་པ་པོ་མེད་ན་གཙད་པའི་བྱེད་པ་ག་ལ་ཡོད།

14　「于刹那间将能成办一切」谓什么事情都有可能突然发生。

15　缘等为助益事物的形成者。

（《中论》云：）

8.4.cd 无彼无作处，作者及作业。

「无彼」者谓没有彼（——果）。如果没有果，作处、作者、作业皆不应理。为何？正断所断处时，是由断者而断。于此，有了所断之果，才会有所断，以及所断的作者——断者。由断者而断的缘故，才有断的作业。如果没有所断之果，将无（断的）基础，怎么会有所断？既无所断，怎么会有该动作者——断者？既无断者，怎么会有断的作业？

།བྱ་བ་ལ་སོགས་མི་རིགས་ན། །ཆོས་དང་ཆོས་མིན་ཡོད་མ་ཡིན། །བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་མི་རིགས་པར་ཐལ་བར་གྱུར་ན་ཆོས་དང་ཆོས་མ་ཡིན་པ་དག་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལ་ཆོས་དང་ཆོས་མ་ཡིན་པ་ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱི་བྱ་བའི་ཁྱད་པར་ཅན་དག་ནི་བྱེད་པ་པོ་དང་བྱ་བ་ལ་བརྟེན་པར་འདོད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན། བྱ་བ་དང་བྱེད་པ་པོ་དང་བྱེད་པ་དག་མི་རིགས་ན་དེ་དག་ལ་བརྟེན་པའི་ཆོས་དང་ཆོས་མ་ཡིན་པ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

8.5.ab 若无作等法，则无法非法，

如果所作等皆不应理，（具有如是）应成（之过）的话，法及非法等亦不应理。为何？（既然你已）承许法及非法等身语意的特殊行为皆依赖作者及作业。若尔，作处、作者，以及作业若不应理，依赖彼等的法及非法皆不应存在。

།ཆོས་དང་ཆོས་མིན་མེད་ན་ནི། །དེ་ལས་བྱུང་བའི་འབྲས་བུ་མེད། །དེ་ལྟར་ཆོས་དང་ཆོས་མ་ཡིན་པ་དག་མེད་ན་ཆོས་དང་

ཆོས་མ་ཡིན་པ་དེ་དག་ལས་བྱུང་བའི་འབྲས་བུ་ཡང་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ས་བོན་ལ་སོགས་པ་ལས་ལོ་ཏོག་སྐྱེ་བ་བཞིན་དུ་ཆོས་དང་ཆོས་མ་ཡིན་དག་ལས་འབྲས་བུ་འགྲུབ་པར་འདོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་མི་རིགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཆོས་དང་ཆོས་མ་ཡིན་པ་དེ་དག་མེད་དོ། །དེ་དག་མེད་པས་དེ་ལས་བྱུང་བའི་འབྲས་བུ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། འབྲས་བུ་མེད་ན་ཐར་པ་དང་། །མཐོ་རིས་འགྱུར་བའི་ལམ་མི་འཐད། །འབྲས་བུ་མེད་པར་ཐལ་བར་གྱུར་ན། །མཐོ་རིས་སུ་འགྱུར་བ་དང་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ལམ་ཡང་མི་འཐད་པར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མཐོ་རིས་དང་བྱང་གྲོལ་དག་ནི་ཆོས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ཡིན་ལ་དེ་དག་འཐོབ་པའི་ཐབས་ནི་ལམ་ཡིན་ན་མཐོ་རིས་དང་བྱང་གྲོལ་ཞེས་བྱ་བ་འབྲས་བུ་དེ་དག་མེད་ན་ལམ་དེ་གང་གིས་འཐོབ་པའི་ཐབས་སུ་འགྱུར།

（《中论》云：）

8.5.cd 若无法非法，无彼所生果。

如是，没有法及非法的话，由法及非法所生的果也应成没有。为何？如同由种子等而正在生起的果般，（我亦）承许由法及非法会生果。既然作等皆不应理，则无法及非法；若无彼等（法及非法），岂有从彼（——法及非法——）所生之果？（《中论》云：）

8.6.ab 无果则无有，解脱增上生，

应成无果的话，转成增上生及应成（解脱）之道亦不应理。为何？增上生及解脱等是法之果，获得彼等的方法则为道；如果没有增上生及解脱，该道又为什么会成为方法？

།བྱ་བ་དག་ནི་ཐམས་ཅད་ཀྱང་། །དོན་མེད་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར། །འབྲས་བུ་མེད་པས་མཐོ་རིས་དང་བྱང་གྲོལ་གྱི་ལམ་མི་འཐད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་འབའ་ཞིག་ཏུ་ཡང་མ་ཟད་ཀྱི། འདིག་རྟེན་ན་ཞིང་ལས་ལ་སོགས་པའི་བྱ་བ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ཀྱང་

དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། འཇིག་རྟེན་ནི་འབྲས་བུའི་དོན་དུ་བྱ་བ་དེ་དང་དེ་དག་རྩོམ་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ན་འབྲས་བུ་དེ་དང་དེ་དག་མི་འཐད་ཅིང་འབྲས་བུ་མེད་ན་བྱ་བ་སྒྲུབ་པ་དག་དུབ་པའི་སྙོད་དུ་ཟད་པས་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རྒྱུ་མེད་ན་ཉེས་པ་མང་པོ་དང་ཆེན་པོ་དག་ཏུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་བས་ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་བྱེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་ཤིན་ཏུ་ཚིག་ངན་པ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

8.6.cd 一切作等事，应成无意义。

没有果，绝对不能合理地成立增上生及解脱之道。不仅如此，世间的农作等一切作为也应成无义。既然世间为获取果而付出努力，没有果，所做的行为应成无意义的无果之劳。无因，应成诸多极大过失。此故，说由非作者造作非作业，实为极恶之词。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་བྱེད་པར་སེམས་ན། དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། བྱེད་པ་པོར་གྱུར་མ་གྱུར་པ། །གྱུར་མ་གྱུར་དེ་མི་བྱེད་དེ། བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ནི་བྱ་བ་དང་ལྡན་པ་དང་བྱ་བ་དང་མི་ལྡན་པའོ། །ལས་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་བྱ་བ་དང་ལྡན་པ་དང་བྱ་བ་དང་མི་ལྡན་པའོ། །བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་མི་བྱེད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཡིན་དང་མ་ཡིན་གྱུར་པ་ནི། །ཕན་ཚུན་འགལ་བས་ག་ལ་གཅིག །གལ་ཏེ་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དེ་ལྟ་བུ་དག་སྲིད་པར་གྱུར་ན་ནི་བྱེད་པ་པོ་དེ་ལས་དེ་བྱེད་པར་ཡང་འགྱུར་གྲང་ན། ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ནི་ཕན་ཚུན་འགལ་བ་ཡིན་པས། གཅིག་ན་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་དང་། །གཉི་གའི་སྐྱོན་ཇི་སྐད་བསྟན་པས་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །

于此，如果（你）认为，由系属作者及非作者而造作系属作业及非作业的话，于此，（我）将解说。（《中论》云：）

8.7.ab 以是非作者，不造是非业，

系属作者谓具有造作，非为（作者）谓不具造作；系属作业谓具有造作；非为（作业）谓不具造作。由亦是亦非[16]的作者并不造作亦是亦非的作业。为何？（《中论》云：）

8.7.cd 是非相违故，一处则无二。[17]

若作者与作业如此，试问：作者亦能造作该作业（——是作业又是非作业——）的话，是与不是实为相互矛盾，如何于一处中并存？此故，不可能如此。诚如已经显示的应成二过，[18]此故，亦是亦非的作者不造作（亦是亦非的作业）。

དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་ཕྱོགས་མཐུན་པ་གསུམ་གྱིས་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་མི་འཐད་དེ། བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་པ་དང་། བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་པ་དང་། བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པ་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །

如是，先由相同三方破除作者及作业。（相同三方为：一、）系属

---

16 是作者与不是作者的结合体。

17 有关8.7.cd，对勘本版的藏译中论为：།ཡིན་དང་མ་ཡིན་གྱུར་ཅིག་ལ། །ཕན་ཚུན་འགལ་བས་ག་ལ་ཡོད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 14。

18 第一过：于一处中，同时具有系属作者以及非作者之过。第二过：于一处中，同时具有系属作业以及非作业之过。

作者并不造作系属作业。（二、）非作者并不造作非作业。（三、）由亦是亦非的作者并不造作亦是亦非的作业。

མི་མཐུན་པས་ཀྱང་མི་འཐད་དེ། །འདི་ལྟར། བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་ནི། །གྱུར་པ་མ་གྱུར་མི་བྱེད་དོ། །མ་གྱུར་པ་ཡང་གྱུར་མི་བྱེད། །རེ་ཞིག་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། འདིར་ཡང་སྐྱོན་དེར་ཐལ་བར་འགྱུར། །བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་དག་ཡོངས་སུ་རྟོག་ན་འདིར་ཡང་གང་གི་ཕྱིར་སྔར་བསྟན་པའི་སྐྱོན་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་བྱ་བ་མེད་པ་དང་། ལས་ལ་བྱེད་པ་པོ་མེད་པ་དང་། ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་བྱ་བ་མེད་པ་དང་། བྱེད་པ་པོ་ལས་མེད་པ་དང་། བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དག་ལ་རྒྱུ་མེད་པར་འགྱུར་བ་དེའི་ཕྱིར་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་ལ། བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །

不同方亦不应理。如是，（《中论》云：）

8.8.abc 作者及作业，是不造作非，非不造作是，[19]

首先，系属作者不会造作非（作业）；非作者（也）不会造作系属作业。为何？如是，（《中论》云：）

8.8.d 此复成该过。

19 有关8.8.abc，对勘本版的藏译中论为：།བྱེད་པ་པོར་ནི་གྱུར་པ་ཡིས། །མ་གྱུར་ལས་ནི་མི་བྱེད་དེ། །མ་གྱུར་པས་ཀྱང་གྱུར་མི་བྱེད།（以是为作者，不造非作业，非亦不造是，），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 14。

若周遍观察作者及作业的行相时，如前所示过患，此亦是如此。于系属作者之中并无作处，于作业之中并无作者，于系属作业之中并无作处，于作者之中并无作业，于非作者及非作业之中并无有因的缘故，系属作者不会造作非作业，非作者（也）不会造作系属作业。

བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་ནི། །གྱུར་དང་བཅས་པ་མ་གྱུར་དང་། །གྱུར་མ་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དེ། །བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དང་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཏན་ཚིགས་གོང་དུ་བསྟན་ཕྱིར་རོ། །བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་བྱ་བ་མེད་པ་དང་། ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་རྒྱུ་མེད་པ་དང་། ལས་ཡིན་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཕན་ཚུན་འགལ་བས་ག་ལ་གཅིག་ཅེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（《中论》云：）

8.9.abc 作者及作业，是者不造作，非业及是非，[20]

系属作者不会造作非业及亦是亦非的业。为何？（《中论》云：）

8.9.d 因相前已述。

如前已示，于系属作者之中并无造作，于非作业之中无因，及相互矛盾的是业与非业岂（能同俱）于一处之中？

---

20 有关8.9.abc，对勘本版的藏译中论为：།བྱེད་པ་པོར་ནི་གྱུར་པ་དང་། །བཅས་པ་པ་ལས་ནི་མ་གྱུར་དང་། །གྱུར་མ་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དེ།（以是为作者，不做非作业，不做是非业，），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 14。

བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་ནི། །མ་གྱུར་པ་ནི་གྱུར་བཅས་དང་། །གྱུར་མ་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དེ། །བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དང་། ཡིན་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཏན་ཚིགས་གོང་དུ་བསྟན་ཕྱིར་རོ། །བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་རྒྱུ་མེད་པ་བྱེད། །ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་བྱ་བ་མེད་པ་དང་། ལས་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཕན་ཚུན་འགལ་བས་ག་ལ་གཅིག་ཅེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་རོ།

（《中论》云：）

8.10.abc 作者及作业，非者不造作，是业及是非，[21]

非作者不造作系属业及亦是亦非（业）。为何？（《中论》云：）

8.10.d 因相前已述。

如前已示，由非作者造作无因、于非作业之中无造作，及相互矛盾的是业与非业岂（能同俱）于一处之中？

བྱེད་པ་པོར་གྱུར་མ་གྱུར་ནི། ལས་སུ་གྱུར་དང་མ་གྱུར་པ། མི་བྱེད། །བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདིར་ཡང་གཏན་ཚིགས་ནི། གོང་དུ་བསྟན་པས་ཤེས་པར་བྱ། །བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས། ཕན་ཚུན་འགལ་བས་ག་ལ་གཅིག་ཅེས་བྱ་བ་དང་། ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་བྱ་བ་མེད་པ་དང་། ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་རྒྱུ་མེད་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བསྟན་པ་དག་གིས་ཤེས་པར་བྱའོ། །

21　有关8.10.abc，对勘本版的藏译中论为：།བྱེད་པ་པོར་ནི་མ་གྱུར་པས། །ལས་ནི་གྱུར་དང་བཅས་པ་དང་། །གྱུར་མ་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དེ། （以非为作者，不做系属业，不做是非业，），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 14。

（《中论》云：）

8.11.ab 以是非作者，不做是非业。

由亦是亦非的作者不造作亦是亦非的作业。为何？（《中论》云：）

8.11.cd 如前已阐述，[22]应知其因相。

如已说（的因相——）「相互矛盾的是作者与非作者岂（同俱）于一处之中？」、于系属作业之中无造作，以及于非作业之中并无有因——得知（亦是亦非的作者不造作亦是亦非的作业）。

དེ་ལྟར་ཕྱོགས་མི་མཐུན་པ་དྲུག་གིས་ཀྱང་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་མི་འཐད་དེ། ཡིན་པར་གྱུར་པ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་པ་དང་། ཡིན་པར་གྱུར་པ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དང་། ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དང་། ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་པ་དང་། ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་བྱེད་པ་པོ་འདི་ལས་འདི་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

如是，由不同方六相破除作者及作业。（一、）系属（作者不造作）非（作业）；非（作者）不造作系属（作业）。（二、）系属（ 作

22 有关8.11.c，对勘本版的藏译中论为：།མི་བྱེད་འདི་ཡང་གཏན་ཚིགས་ཉི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 14。

业不被）非（作者造作）。（三、系属作者）不造作「亦是（作业）亦非（作业）」。（四、）非（作业）不被系属（作者造作）。（五、非作者）不造作亦是（作业）亦非（作业）。（六、）由「亦是（作者）亦非（作者）」不造作「亦是（作业）亦非（作业）」。如是，说由此作者成办此作业，无论如何都不应理。

སྨྲས་པ། བྱེད་པ་པོ་འདི་ལས་འདི་བྱེད་དོ་ཞེའམ། མི་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེས་ཁོ་བོ་ལ་ཅི་བྱ། ཡོད་ན་ནི་རེ་ཞིག་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་ཡོད་དོ། །

（他方）道：（若如此，）对我而言，说由此作者成办此作业，或（由此作者）并未成办（此作业），有何用处？既存在，首先，就应有作者及作业。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་ཏིལ་མར་འདོད་ལ་དགོན་པའི་ཏིལ་ཀ་ཚོལ་ལམ། ཁྱོད་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་ཞེས་བྱ་བའི་མིང་ཙམ་གྱིས་དགའ་ཞིང་ཅི་ཡང་མི་བྱེད་པ་བྱེད་པོར་འདོད་ལ་མི་བྱ་བ་ལས་སུ་འདོད་དམ། །བྱ་བ་གཞན་མི་འཐད་པས་དེ་དག་ཡོད་པར་བརྟག་པ་དོན་མེད་པར་འགྱུར་དུ་ངེས་ཏེ། དེ་ལྟ་བུའི་རང་བཞིན་ཅན་ནི་བྱེད་པ་པོ་ཡང་མ་ཡིན་ལ་དེ་ལྟ་བུའི་རང་བཞིན་ཅན་ནི་ལས་ཀྱང་མ་ཡིན་པས་འདིར་གང་བདེན་པར་གྱུར་པ་དེ་ཉིད་གཟུང་བར་བྱ་བའི་རིགས་པ་སྨྲོས།

（自方）道：为何你想要芝麻油，却去寻找森林的帝噶树？[23]

光是「作者」及「作业」的名称就足以令你欢喜。（你的所言，等

23 如果要找芝麻油的话，应该要从附近的商店开始找起，怎么会从远离聚落或市集的寺院或森林开始找起呢？更何况找的还是与芝麻无关的帝噶树。

同）承许无造作却（有）作者、无造作却（有）作业。

其他造作皆不可立，观执彼等（——作者、作业、作处——）推论成无义。这种的自性并非作者，这种的自性也非作业的缘故，（到底你）认为什么真实性才能被合理地执取呢？

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་བྱེད་པ་པོ་ཡང་མེད་ལ། ལས་ཀྱང་མེད་ན་ཁྱོད་ཀྱིས་རྒྱུ་མེད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་གང་དག་བསྟན་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཁྱོད་ལ་རྗེས་སུ་འབྲེལ་བར་མི་འགྱུར་རམ།

（他方）道：如是，如果没有作者，也没有作业的话，你（有）应成无因之过。难道你与上述所言（之过）无关吗？

བཤད་པ། མི་འགྱུར་ཏེ། ཁོ་བོ་ནི་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་སྨྲའི། ཁོ་བོས་དེ་དག་གི་བྱ་བ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡོངས་སུ་རྟོགས་པ་སྤྲངས་པ་དེ་བྱས་ཏེ། ཁོ་བོ་ནི་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་འདོད་དེ། དེ་ཡང་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། བྱེད་པོ་ལས་ལ་བརྟེན་བྱས་ཤིང་། །ལས་ཀྱང་བྱེད་པོ་དེ་ཉིད་ལ། །བརྟེན་ནས་འབྱུང་བར་མ་གཏོགས་པར། །འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ནི་མ་མཐོང་ངོ་། །བྱེད་པ་པོ་ནི་ལས་ལ་བརྟེན་ཅིང་ལས་ལ་གནས། ལས་ལ་ལྟོས་ནས་བྱེད་པ་པོ་ཞེས་གདགས་ཤིང་བརྗོད་དོ། །དེའི་ལས་ཀྱང་བྱེད་པ་པོ་དེ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་འབྱུང་ཞིང་དེའི་ལས་ཞེས་གདགས་ཤིང་བརྗོད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་གཉིས་ནི་ལྟོས་པ་ཙམ་དུ་གདགས་པ་ཡིན་གྱི། ངོ་བོ་ཉིད་དུ་གྲུབ་པ་དང་མ་གྲུབ་པ་མེད་དོ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་དེ་གཉིས་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཁས་མ་བླངས་པས་དབུ་མའི་ལམ་དུ་གདགས་པ་ཡིན་ནོ། །གདགས་པ་དེ་མ་གཏོགས་པར་དེ་གཉིས་འགྲུབ་པའི་མཚན་ཉིད་གཞན་མ་མཐོང་ངོ་།

（自方）道：无（过）。我不说没有作者与作业，我是说（应当）断除对于系属造作及非（造作）的周遍观执。我承许作者与作业皆为依赖而被施设。为何？（《中论》云：）

8.12 因业有作者，因作者有业，除了依缘起，[24]不见成立因。

作者依靠作业而具有作业，依靠作业而被施设且称为「作者」。作者的作业也是依赖着作者而形成，故而被施设且称为「该（作者）的作业」。此故，此二者于观待性中被施设，非自性成立、无自性。此故，不承许此二者为有（或）无，此乃中观之宗。除了施设以外，不见其他可成立此二者之性相。

དེ་བཞིན་ཉེར་ལེན་ཤེས་པར་བྱ། །ཉེར་ལེན་ཞེས་བྱ་བ་ནི་དངོས་པོར་ལྟ་སྟེ། གང་ལ་དངོས་པོ་ཡོད་པ་དེ་ལ་བྱེད་པ་པོ་དུ་མ་ཡོད་པས་འདིར་ཉེ་བར་བླངས་པ་དང་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་གཟུང་བར་འདོད་པར་བྱའོ། །དེ་ལ་ཇི་ལྟར་བྱེད་པ་པོ་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་དེ་བཞིན་དུ། ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡང་ཉེ་བར་བླང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་སོ། །ཇི་ལྟར་ལས་བྱེད་པ་པོ་དེ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཉེ་བར་བླང་བ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དེ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་ཏེ། དེ་གཉིས་ལ་ཡང་དེ་མ་གཏོགས་པར་འགྲུབ་པའི་མཚན་ཉིད་མ་མཐོང་ངོ་། །དེ་ཡང་། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། ལས་དང་བྱེད་པོ་བསལ་ཕྱིར་རོ། །བསལ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་བཀག་པའོ། །ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གཏན་ཚིགས་ཀྱི་དོན་ཏེ། བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དེ་དག་སྔར་རྣམ་པ་དུ་མར་གསལ་བར་བྱས་པས་དེ་དག་གསལ་བ་བཀོད་ནས་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དང་ཉེ་བར་བླང་པ་དག་གིས་འགྲུབ་པའི་མཚན་ཉིད་གཞན་ཡང་བསལ་བར་ཤེས་པར་བྱའོ། །

（《中论》云：）

8.13.a 知近取亦尔，

24 有关8.12.ac，对勘本版的藏译中论为：།བྱེད་པ་པོ་ལས་བརྟེན་བྱས་ཤིང་། །བརྟེན་ནས་འབྱུང་བ་མ་གཏོགས་པ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 14。

「近取」意指见事物，事物有许多作者的缘故，此处谓承许执取近取（蕴）及近取者。如同依赖作者而施设（作业）般，近取者也是依赖近取（蕴）而被施设。如同作业依赖作者而被施设般，同样的，近取（蕴）也是依赖近取者而被施设。除了彼二者外，不见（境以己力）成立性相。为何？（《中论》云：）

8.13.b 破业作者故，

「破」谓除去；「故」谓因相。先前以多相破除了作者及作业，仅由破除彼等（的理由），应知（如何）去除近取者及近取（蕴）的其他成立性相。

དེ་ལ་ཇི་ལྟར་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་ལ། བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལས་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དེ། སྐྱོན་དུ་མར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་བཞིན་དུ་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཉེ་བར་བླང་པ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཉེ་བར་ལེན་པར་མི་བྱེད། ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཉེ་བར་བླང་པ་མ་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཉེ་བར་ལེན་པར་མི་བྱེད་དེ། སྐྱོན་དུ་མར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །ཕྱོགས་མི་མཐུན་པ་དག་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་སྦྱར་རོ།

于此，如同系属作者不造作系属作业、非作者不造作非作业、亦是亦非的作者不造作亦是亦非的作业，（否则）应成诸多过患。

同理，近取者亦是。系属近取者不近取系属近取（蕴）、非近取者不近取非——非近取（蕴），（否则）应成诸多过患。

应以同理结合不同（的事例）。

བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་གིས། །དངོས་པོ་ལྷག་མ་ཤེས་པར་བྱ། བྱེད་པ་པོ་ལས་དག་དང་དངོས་པོ་ལྷག་མ་རྣམས་མཚུངས་པར་ཤེས་པར་བྱའོ། །ཉེ་བར་ལེན་པ་ལོགས་ཤིག་ཏུ་སྨོས་པ་ནི་གཙོ་བོ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དང་། དོན་འོག་མ་དག་གི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལ་དངོས་པོ་ལྷག་མ་རྣམས་ནི་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དང་ཡན་ལག་དང་ཡན་ལག་ཅན་དང་། མེ་དང་བུད་ཤིང་དང་། ཡོན་ཏན་དང་ཡོན་ཏན་ཅན་དང་། མཚན་ཉིད་དང་། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་དང་། རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་དག་གོ།

（《中论》云：）

8.13.cd 由业及作者，应知诸余事。

应知作者及作业与诸余事物皆为相同。因为其重要性，特别说明近取。（其他）义如下：诸余事物谓因与果、支分及具支者、火与柴、功德及具德者，以及性相与性相之处等行相。

དེ་རྒྱུ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་འབྲས་བུ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་སྐྱེད། རྒྱུ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་འབྲས་བུ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་སྐྱེད། རྒྱུ་ཡིན་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་འབྲས་བུ་ཡིན་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་སྐྱེད་དེ། ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་སྦྱར་བར་བྱ་ཞིང་། སྔོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་ཇི་སྐད་སྨོས་པ་དག་ཀྱང་བསྟན་པར་བྱའོ། །རྒྱུ་ཡང་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ན་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱའོ། །དེ་ལས་གཞན་པ་ནི་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པའོ། །འབྲས་བུ་ཡང་སྐྱེད་པར་བྱ་བ་ན་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱའོ། །དེ་ལས་གཞན་པ་ནི་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པའོ། །

系属因不生系属果、非因不生非果、亦是亦非的因不生亦是亦非的果。应同理全面类推，且应显示前已说的应成之过。因可以生果的话，将成所谓的「系属」，否则将成「非系属」；果若也可生起的话，将成所谓的「系属」，否则将成「非系属」。

དེ་བཞིན་དུ་ཡན་ལག་དང་ཡན་ལག་ཅན་དག་ལ་ཡང་བལྟ་བར་བྱ་སྟེ། ཡན་ལག་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡན་ལག་ཅན་ཡིན་པར་གྱུར་

པ་དག་ལ་མི་འཇུག །མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དག་ལ་མི་འཇུག །ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དག་ལ་མི་འཇུག་གོ། །མེ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་བུད་ཤིང་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་སྲེག །མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མི་སྲེག ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་མི་སྲེག་གོ །

同理可知支分及具支者。系属支分不会对应[25]系属具支者，非（支分）也不会对应非（具支者）、亦是亦非（的支分）也不会对应亦是亦非（的具支者）。

系属火不会燃烧系属柴、非（火）不会燃烧非（柴）、亦是亦非（的火）也不会燃烧亦是亦非（的柴）。

ཡོན་ཏན་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་ཡོན་ཏན་ཅན་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་མི་འཇུག །མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་མི་འཇུག །ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་མི་འཇུག་གོ། །མཚན་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མཚོན་པར་མི་བྱེད། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མཚོན་པར་མི་བྱེད། ཡིན་པ་དང་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཡང་ཡིན་པ་དང་། མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་མཚོན་པར་མི་བྱེད་དོ། །

系属功德不会对应系属具德者，非（功德）也不会对应非（具德者）、亦是亦非（的功德）也不会对应亦是亦非（的具德者）。

系属性相不会表征系属性相之处，非（性相）也不会表征非（性相之处）、亦是亦非（的性相）也不会表征亦是亦非（的性相之处）。

---

25 直译为「趋入」，为令读者容易理解，在此译为「对应」。像是瓶面的白色只会对应瓶子，不会对应白色的柱子。

ཇི་ལྟར་བྱེད་པ་པོ་ལས་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་ལ། ལས་ཀྱང་བྱེད་པ་པོ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་དེ་བཞིན་དུ་འབྲས་བུ་ཡང་རྒྱུ་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་ལ། རྒྱུ་ཡང་འབྲས་བུ་དེ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་སོ། །ཡན་ལག་ཅན་ཡང་ཡན་ལག་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་ལ། ཡན་ལག་ཀྱང་ཡན་ལག་ཅན་དེ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་སོ། །མེ་ཡང་བུད་ཤིང་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་ལ། བུད་ཤིང་ཡང་མེ་དེ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་སོ། །ཡོན་ཏན་ཅན་ཡང་ཡོན་ཏན་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་ལ། ཡོན་ཏན་ཡང་ཡོན་ཏན་ཅན་དེ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་དགས་སོ། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡང་མཚན་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་ལ། མཚན་ཉིད་ཀྱང་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་དེ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་སོ། །དེ་ལྟར་དེ་དག་ལ་ལྟོས་ཏེ་གདགས་པ་མ་གཏོགས་པར་རྣམ་པ་གཞན་གང་གིས་ཀྱང་དེ་དག་འགྲུབ་པར་མི་འཐད་དོ། །

如同依赖作业而施设作者，作业也依赖着作者而被施设，同样的，果也依赖因而被施设，因也依赖果而被施设。具支者也依赖支分而被施设，支分也依赖具支者而被施设。火也依赖柴而被施设，柴也依赖火而被施设。具德者也依赖功德而被施设，功德也依赖具德者而被施设。性相之处也依赖性相而被施设，性相也依赖性相之处而被施设。

如是，除了依赖而施设外，以任何其他行相而成立，皆不应理。

བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བརྒྱད་པའོ།། །།

第八品——观作者、作业品——终。

第九品

观近取者及近取处品

སྨྲས་པ། དེ་བཞིན་ཉེར་ལེན་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ལ་སྨྲ་བར་བྱ་སྟེ།

（他方）道：请解说此偈——「（8.13.a）知近取亦尔。」

ལྟ་དང་ཉན་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཚོར་སོགས་དང་ཡང་དབང་བྱས་པ། །གང་གི་ཡིན་པ་དེ་དག་གི། །སྔ་རོལ་དེ་ཡོད་ཁ་ཅིག་སྨྲ། །ལྟ་བ་དང་ཉན་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཞེས་བྱ་བ་ནི་ལྟ་བ་དང་ཉན་པ་ལ་སོགས་པའོ། །ལྟ་བ་ཉན་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གང་གི་ཉེ་བར་བླང་པ་ཡིན་པའི་དངོས་པོ་དེ་ལྟ་བ་དང་ཉན་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་དོ་ཞེས་ཁ་ཅིག་དེ་སྐད་ཅེས་སྨྲའོ། །

（《中论》云：）

9.1 见闻等诸根，受等所治事，彼前定有物，论师如是说。

「见闻等」谓见及闻等。有说，[1]在观见、听闻，以及感受等（生起）之前，存在着观见（者）、听闻（者），以及感受（者）等近取事物。[2]

དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །ལྟ་ལ་སོགས་པ་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །དེ་ཕྱིར་དེ་དག་སྔ་རོལ་ན། །དངོས་པོ་གནས་པ་དེ་ཡོད་དོ། །དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་ཇི་ལྟར་ཉེ་བར་བླང་བ་ཡིན་པར་འགྱུར། དེའི་ཕྱིར་མི་འཐད་པས་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གང་གི་ཉེ་བར་བླང་བ་ཡིན་པའི་དངོས་པོ་གནས་པ་དེ་ཡོད་དོ། །ཉེ་

1 该论者为正量派。可参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 157。

2 在近取处——见、闻、受等——之前，应先有近取者，即是见者、闻者，以及受者等近取事物。可参考月称论师的《显句论》—— Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 156。

བར་ལེན་པ་པོ་དེ་ཡོད་ན་ཉེ་བར་བླང་བ་ཡང་ལྟོས་པས་གདགས་སུ་ཡོད་པ་ཡིན་ན་དེ་ལ་བྱོད་ཅི་ཟེར།

为何？（《中论》云：）

9.2 事物若无有，何能有见等？[3]此故彼等前，先有事物住。

（若见者等）事物[4]不存在，见等岂能成为近取处？此故，不能成立（见等之前不存在近取者）。此故，于见等之前，（应先要）有见等之近取者的住[5]。若近取者既有，为何你说（近取者）也是依赖近取处而施设有？

བཤད་པ། ལྟ་དང་ཉན་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཚོར་བ་ལ་སོགས་ཉིད་ཀྱི་ནི། །སྔ་རོལ་དངོས་པོ་གང་གནས་པ། །དེ་ནི་གང་གིས་གདགས་པར་བྱ། །འདི་ལ་ལྟ་བ་དང་ཉན་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གིས་ལྟ་བ་པོ་དང་། ཉན་པ་པོ་དང་། ཚོར་བ་པོ་ཞེས་དངོས་པོ་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་ན་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གང་གི་ཉེ་བར་བླང་བ་ཞེས་བརྗོད་པའི་དངོས་པོ་ཡོད་དོ། །ཞེས་བརྟག་པའི་དངོས་པོ་དེ་འདི་ལྟར་གནས་ཏེ། ཡོད་དོ་ཞེས་གང་གིས་གདགས་པར་བྱ།

（自方道，《中论》）云：

3　有关9.2.b，对勘本版的藏译中论为：།ལྟ་བ་ལ་སོགས་ཇི་ལྟར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 14。

4　事物乃直译，谓见者、闻者，以及受者。下述的「见等事物」指的并非见等，而是见者、闻者，以及受者等。

5　「近取事物的住」为直译，意思是近取者的存在。

9.3 观见及听闻，感受等之前，但凡有事物，由何而施设？

于此，既然由观见、听闻、感受等而施设见者、闻者、感受者等事物[6]，（又谓）观执：观见、感受等之前就存在着见等近取（者）的事物，（试问，该）被执为如是存在的事物到底由何者所施设呢？

སྨྲས་པ། དེ་ནི་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་མེད་པར་ཡང་རང་ཉིད་ཀྱིས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་ཡོད་དོ། །

（他方）道：虽无见等，却可由己性至极成立而存在。

བཤད་པ། ལྟ་ལ་སོགས་པ་མེད་པར་ཡང་། །གལ་ཏེ་དེ་ནི་གནས་གྱུར་ན། །དེ་མེད་པར་ཡང་དེ་དག་ནི། །ཡོད་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་མེད་པར་ཡང་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་དེ་རང་ཉིད་ཀྱིས་རབ་ཏུ་གྲུབ་ཅིང་གནས་པ་ཡོད་དོ། །ཞེས་བརྗོད་ན། དངོས་པོ་དེ་མེད་པར་ཡང་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་རང་ཉིད་ཀྱིས་རབ་ཏུ་གྲུབ་ཅིང་གནས་པ་ཡོད་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

9.4 虽无有见等，[7]事物尚可住，无需该事物，有彼等无疑。

（你）若说虽无见等，（见者）事物尚可由己性至极成立、安住而有的话，毋庸置疑，无（见者）事物，见等也应可以由己性至极成立、

---

6 「见者、闻者，以及受者等事物」为直译，指的是：见者、闻者，以及受者。

7 有关9.4.a，对勘本版的藏译中论为：།ལྟ་བ་ལ་སོགས་མེད་པར་ཡང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*,15。

安住而有。

སྨྲས་པ། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་དེ་མེད་པར་གནས་པར་གྱུར་ན་སྐྱོན་ཅི་ཡོད།

（他方）道：虽无该（见者），仍可存在见等，又有何过？

བཤད་པ། ཐམས་ཅད་སྐྱོན་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་མེད་པའི་དངོས་པོ་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་པར་གནས་པ་མེད་པར་འགྱུར་བ་དང་། དེ་མེད་ན་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་པར་གནས་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་དག་ནི། །ཅི་ཡིས་གང་ཞིག་གསལ་བར་བྱེད། །གང་གིས་ཅི་ཞིག་གསལ་བར་བྱེད། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་དག་གིས་དངོས་པོ་གང་ཞིག་ལྟ་བ་པོ་དང་ཉན་པ་པོ་དང་ཚོར་བ་པོ་དང་ཞེས་གསལ་བར་བྱེད་དེ། གསལ་བར་བྱེད་ཅེས་བྱ་བ་ནི། མངོན་པར་བྱེད་པ་དང་། གཟུང་བར་བྱེད་པ་དང་། ཤེས་པར་བྱེད་ཅེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །དངོས་པོ་གང་ཞིག་པོས་ཀྱང་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་དག་འདི་ནི་ལྟ་བའོ། །འདི་ནི་ཉན་པའོ། །འདི་ནི་ཚོར་བའོ། །ཞེས་གསལ་བར་བྱེད་དོ། །

（自方）道：将有一切过失。为何？因为见者事物尚未存在，不能明现，且无所住、不存在；既已没有（见者事物），见等亦不能明现、无所住。为何？（《中论》云：）

9.5.ab 以何明现尔？以尔明现何？

以何之见等方能明现尔事物——「见者、闻者、受者」——呢？「明现」谓明了、执取、得知。言：「此是见者、此是闻者、此是受者」（时，）又（如何）以尔（见者）事物明现何见等呢？

དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གིས་དངོས་པོ་གསལ་བར་བྱེད་པ། དངོས་པོས་ཀྱང་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གསལ་བར་བྱེད་དེའི་ཕྱིར། ཅི་མེད་གང་ཞིག་ག་ལ་ཡོད། །གང་མེད་ཅི་ཞིག་ག་ལ་ཡོད། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་དག་མེད་ན་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་པའི་དངོས་པོ་གང་ཞིག་པོ་གནས་པས་གནས་པར་འགྱུར་བ་ག་ལ་ཡོད། དངོས་པོ་གང་ཞིག་པོ་མེད་ན་ཡང་གསལ་བར་བྱེད་

པ་མེད་པའི་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་དག་གནས་པར་འགྱུར་བ་ག་ལ་ཡོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་དངོས་པོ་གང་ཞིག་པོ་གནས་པ་མེད་དོ། །

如是，因为以见等明现（见者等）事物，也由（见者等）事物明现见等的缘故，（《中论》云：）

9.5.cd 无彼怎有尔？无尔怎有彼？

彼——见——等如果不存在，怎么会有尔——不被明现的（见者）事物——的存在而住呢？尔——（见者）事物——如果不存在，岂有彼——不被明现的见等——的存在呢？此故，在彼——见等——之前，无所住的（见者）事物。

སྨྲས་པ། ལྟ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །སྔ་རོལ་གང་ཞིག་ཡོད་པ་མིན། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་དངོས་པོ་གང་ཞིག་པོ་ཡོད་དོ། །ཞེས་ནི་མི་སྨྲའི། འདི་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པའི་ཅི་ཞིག་པོ་དག་རེ་རེའི་སྔ་རོལ་ན་དངོས་པོ་གང་ཞིག་པོ་ཡོད་པས་དེའི་ཕྱིར་དེ་ནི། ལྟ་ལ་སོགས་པ་གཞན་དག་གིས། །གཞན་གྱི་ཚེ་ན་གསལ་བར་བྱེད། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་གྱི། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་རེ་རེའི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་པ་དེའི་ཕྱིར་དེ་ནི་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་གཞན་དང་གཞན་གྱིས་དུས་གཞན་གྱི་ཚེ་ན་ལྟ་པ་པོ་དང་ཉན་པ་པོ་དང་། ཚོར་བ་པོ་ཞེས་གསལ་བར་བྱེད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ནི་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ལ། གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །

（他方道，《中论》）云：

9.6.ab 见等诸相前，无有尔事物，

我不说：「在彼——见等一切相——之前，存在着尔——（见者

等）事物。」但是，在彼——见等一一（别相）——之前，确实存在着尔法——（见者等）事物。此故，（《中论》云：）

9.6.cd 见等于别时，[8]由别法明现。

（见者）不存在于见等一切相前，但却存在于见等一一（别相）前，因此，于其他（别相）时中，由见等（一一）相异而呈现见者、闻者、受者。此故，见等之前并非完全没有，也并非不明现。

བཤད་པ། རང་གི་བློ་གྲོས་ཡང་བར་སྟོན་པར་ཟད་དེ་ཀྱིན་ཞིག་སྨྲས་སོ། །ལྟ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །སྔ་རོལ་གལ་ཏེ་ཡོད་མིན་ན། །ལྟ་ལ་སོགས་པ་རེ་རེ་ཡི། །སྔ་རོལ་དེ་ནི་ཇི་ལྟར་ཡོད། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་གལ་ཏེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་རེ་རེའི་སྔ་རོལ་ན་ཡང་དེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་ངེས་སོ། །ཅི་སྟེ་རེ་རེའི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་ན་ནི་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་ཡང་དེ་ཡོད་པར་གསལ་ལོ། ཅི་སྟེ་དེ་གང་གི་ཚེ་ལྟ་བའི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་པ་དེའི་ཚེ་ན་ཉན་པ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་མེད་པ་ཡིན་ན་དེ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་མེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཇི་ལྟར་ཉན་པའི་སྔ་རོལ་ན་མེད་པ་བཞིན་དུ་ལྟ་བ་སྔངས་ཏེ། ཉན་པའི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་པར་འགྱུར། །དེ་ལྟ་བས་ན་རེ་རེའི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་ཀྱི། ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་མེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་ཀྱིན་ནོ། །

（自方）道：此说实为荒谬，由此可知，你的智慧实为羸弱。（《中论》云：）

9.7 见等诸相前，若无有事物，见等别相前，何能有事物？

8 有关9.6.c，对勘本版的藏译中论为：།ལྟ་སོགས་ནང་ནས་གཞན་ཞིག་གིས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 15。

于见等诸相之前，如果不存在（见者事物），见等一一（别相）之前也绝无（见者事物）。如果在一一（别相）之前，（见者事物）仍可存在的话，在一切相之前，其也应存在，这是不言自明的。

如果其在见之前存在，并非在听闻等前存在，如同（见者）不在闻等之前存在般，（应以同理）破除见（前存在的见者，否则见者）将于听闻之前存在。此故，说虽在一一（别相）之前存在，而诸相之前不存在，实属荒谬。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་རེ་རེའི་སྔ་རོལ་ན། ལྟ་པོ་དེ་ཉིད་ཉན་པོ་དེ། ཚོར་བ་པོ་ཡང་དེ་ཉིད་འགྱུར། །དེ་ནི་དེ་ལྟར་མི་རིགས་སོ། །གལ་ཏེ་དེ་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་རེ་རེའི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་བ་པོ་ཡང་དེ་ཉིད་ཡིན་ལ། ཉན་པ་པོ་ཡང་དེ་ཉིད་ཡིན། ཚོར་བ་པོ་ཡང་དེ་ཉིད་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། །དེ་དེ་ལྟར་ན་མི་རིགས་སོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྐྱེས་བུ་སྐར་ཁུང་ཐ་དད་པར་འགྲོ་བ་བཞིན་དུ་བདག་དབང་པོ་གཞན་དུ་འགྲོ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་ཏེ། བདག་ནི་དབང་པོ་གཞན་གང་དུ་འགྲོ་བར་མི་འདོད་དོ། །

此外，（《中论》云：）

9.8 别相前若有，见者即应成，闻者及受者，如是不应理。[9]

如果在见等一一（别相）之前存在（见者），则见者将成为既是见

---

9 有关9.8，对勘本版的藏译中论为：།ལྟ་པོ་དེ་ཉིད་ཉན་པོ་དེ། །གལ་ཏེ་ཚོར་པོའང་དེ་ཉིད་ན། །རེ་རེའི་སྔ་རོལ་ཡོད་གྱུར་ན། །དེ་ནི་དེ་ལྟར་མི་རིགས་སོ།（若见者成为，闻者及受者，别相前应有，如是不应理。）故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 15。

者，也是闻者、受者。[10]此故，此说实不应理。为何？如同士夫经过不同的门窗而行走般，我也将从其他根门而行走，（然）不承许我从其他根门而行走。

ཅི་སྟེ་བདག་དབང་པོ་གཞན་དུ་འགྲོ་བར་ཐལ་བ་དེར་གྱུར་ན་མི་རུང་ངོ་སྙམ་པས་ལྟ་བ་པོ་ཡང་གཞན་ཉིད་ཡིན་ལ། ཉན་པ་པོ་ཡང་གཞན་ཉིད་ཡིན། ཚོར་བ་པོ་ཡང་གཞན་ཉིད་ཡིན་པར་རྟོག་ན།

若（他方）认为：将成如是应成——我从其他根门而行走（之过），实不应理。故念：见者也是他性，闻者也是他性，受者也是他性。

དེ་ལ་ཡང་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་ལྟ་པོ་གཞན་ཉིད་ལ། །ཉན་པ་པོ་གཞན་ཚོར་གཞན་ན། ལྟ་པོའི་ཚེ་ན་ཉན་པོ་ཡོད། བདག་ཀྱང་མང་པོ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ལྟ་བ་པོ་ཡང་གཞན་ཉིད་ཡིན་ལ། །ཉན་པ་པོ་ཡང་གཞན་ཉིད་ཡིན། །ཚོར་བ་པོ་ཡང་གཞན་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་ལྟ་བ་པོའི་ཚེ་ན་ཉན་པ་པོ་དང་ཚོར་བ་པོ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གང་གི་ཚེ་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་རེ་རེའི་སྤྱ་རོལ་ན་དེ་དག་ཡོད་པར་འདོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཁོ་བོའི་ལྟ་བ་པོ་ཡང་གཞན་ཉིད་ཡིན་ལ། ཉན་པ་པོ་ཡང་གཞན་ཉིད་ཡིན། །ཚོར་བ་པོ་ཡང་གཞན་ཉིད་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཟེར་བས། དེ་ལྟ་ན་བདག་ཀྱང་མང་པོ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

于此，（自方将做解说。《中论》）云：

---

10 见的作用尚未发生之前，就能有见者的话，代表闻的作用尚未发生之前，就能有闻者。既然如此，见者就等于闻者、受者，因为闻者、受者的存在不须观待闻、受的作用。见的作用主要来自眼根，并非耳根，如果见者等于闻者，等于见者的我从耳根而见，实不应理，故做此反驳。

9.9 若见闻各异，受者亦各异，见时亦应闻，[11]我亦成多性。

如果见者也是他性，闻者也是他性，受者也是他性，在见者的时候也应有闻者、受者。为何？因为（你）承许在见等一一（别相）之前存在彼等（——闻者及受者——）的缘故。（况且，你说：）「我（认为，）见者也是他性，闻者也是他性，受者也是他性。」如是，应成存在着许多的我。

ཅི་སྟེ་གཞན་ཉིད་ཀྱང་ཡིན་ལ། ལྟ་བ་པོའི་ཚེ་ན་ཉན་པ་པོ་དང་། ཚོར་བ་པོ་མེད་ན་དེ་ལྟ་ན་ཡང་བདག་མི་རྟག་པ་ཉིད་དང་། བདག་མང་པོ་ཉིད་དུ་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་རེ་རེའི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་པ་དང་། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་གཞན་དང་གཞན་གྱིས་གསར་བར་བྱེད་དོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ནི་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

如果（见者）既是他性，而且在见者的时候没有闻者、受者，应成我为无常性，以及我为诸多性，亦不承许此。此故，凡说见等一一（别相）之前有（见者等），以及由其他相异而呈现见等，皆不应理。

སྨྲས་པ། ལྟ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་བདག་ཡོད་པ་ཉིད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལ་མིང་དང་གཟུགས་ཀྱི་རྐྱེན་གྱིས་སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་ཅེས་གསུངས་ལ། གཟུགས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འབྱུང་བ་ཆེན་པོ་བཞི་པོ་དག་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་འབྱུང་བའི་རྐྱེན་གྱིས་སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་འབྱུང་ལ། འབྱུང་བ་དེ་དག་ཀྱང་བདག་གི་ཉེ་བར་བླང་བ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟ་བས་ན། འབྱུང་བ་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་འབྱུང་བས་གསལ་བར་བྱས་པའི་བདག་གནས་པ་ཡོད་ན་སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་འབྱུང་ཞིང་རིམ་གྱིས་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་འབྱུང་བས་དེས་ན་ལྟ་བ་ལ་སོགས་

---

11 有关9.9.c，对勘本版的藏译中论为：།ལྟ་པོ་ཡོད་ཚེ་ཉན་པོར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 15。

པ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་དངོས་པོ་གནས་པ་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་འཐད་དོ། །

（他方）道：在见等之前的确有我。为何？经论说：「由名色的因缘而（成）六处。」所谓的「色」指的是四大种，由大种的因缘而生六处。大种等也应成为我的近取处。此故，产生了大种近取者。此故，有了明现的我。因有（明现的我），则生六处，并依序产生了受等。故说事物存在于见等之前，实属合理。

བཤད་པ། ལྟ་དང་ཉན་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཚོར་བ་དག་ལ་སོགས་པ་ཡང་། །གང་ལས་འགྱུར་བའི་འབྱུང་དེ་ལའང་། །དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ལྟ་དང་ཉན་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་དག་རིམ་གྱིས་གང་དག་ལས་འགྱུར་བའི་འབྱུང་བ་དེ་དག་ལ་ཡང་ཁྱོད་ཀྱིས་བརྟགས་པའི་དངོས་པོ་དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འབྱུང་བ་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འབྱུང་བ་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དེ་ཡང་འབྱུང་བ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་པས་མི་འཐད་དོ། །གང་འབྱུང་བ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བ་དག་གི་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་འབྱུང་བ་དག་ལ་ཡང་དེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方道，《中论》）云：

9.10 观见及听闻，受等亦如是，所从生诸大，此物亦非有。

依序由见、闻、受等的生源大种——你所观执的事物——也是不存在的。为何？因为是大种近取者，而大种近取者不能在大种之前被明现，故不应理。

（既然大种近取者）在大种之前并不存在，岂能成立大种的近取者？此故，大种也无其（近取者），见等之前怎么会有（近取者）呢？

སྨྲས་པ། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་དེ་ཡོད་ཀྱང་རུང་མེད་ཀྱང་རུང་སྟེ། ཡོད་ནི་རེ་ཞིག་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་ནི་ཡོད་དེ། ཁྱོད་ཀྱིས་སྨྲར། ཅི་མེད་གང་ཞིག་ག་ལ་ཡོད། །གང་མེད་ཅི་ཞིག་ག་ལ་ཡོད། ཅེས་སྨྲས་པས། དེའི་ཕྱིར་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ། །ཅི་ཞིག་པོ་དག་ཡོད་དོ། །གང་ཞིག་མེད་ན་ཅི་ཞིག་ཀྱང་མེད་པས་དེའི་ཕྱིར་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་དག་གང་གི་ཡིན་པའི་དངོས་པོ་གང་ཞིག་པོ་དེ་ཡང་ཡོད་དོ། །

（他方）道：其（——近取者——）于见等之前有也好，没有也罢，（总之，）首先，有（见者）则有见等，因为你于先前已说：「（9.5.cd）无彼怎有尔？无尔怎有彼？」所以，（我说：）「此故观见等，尔法皆应有。」因为无彼则无尔，既然已有见等尔法，彼（见者）事物存在。

བཤད་པ། གང་མེད་ཅི་ཞིག་ག་ལ་ཡོད། །ཅེས་བྱ་བ་དེས་དེའི་ལན་བཏབ་ཟིན་ཏོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། ལྟ་དང་ཉན་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཚོར་བ་དག་ལ་སོགས་པ་ཡང་། །གང་གི་ཡིན་པ་གལ་ཏེ་མེད། །དེ་དག་ཀྱང་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་དག་གི་སྔ་རོལ་ན་དངོས་པོ་གང་ཞིག་པོ་མེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་སྔར་བསྟན་ཟིན་ཏོ། །གང་མེད་ཅི་ཞིག་ག་ལ་ཡོད་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་བསྟན་ཟིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་གལ་ཏེ་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་དག་རབ་ཏུ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་ཅིང་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར་བ་གང་ཞིག་པོ་དེ་ཉིད་མེད་ན། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། གང་གི་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པར་འགྱུར། །དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་གང་ཞིག་པོ་མེད་པའི་ཕྱིར། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་དག་ཀྱང་མེད་ལ། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅི་ཞིག་པོ་དག་མེད་ན་ཁྱོད་ཀྱི་དངོས་པོ་གང་ཞིག་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方）道：（我）早已于「（9.5.d）无尔怎有彼？」回复。为何？（《中论》云：）

9.11 观见及听闻，受等其诸法，若无拥有者，其法亦无有。

先前已示，见等尔法之前无彼（见者）事物的存在，并明示「（9.5.d）无尔怎有彼」。

此故，如果要至极成立见等尔法，（首先应当至极成立）见等属于何者的彼法。（然而，）不存在其性（——见者事物），岂能至极成立见等？见等又是属于谁的（见等）呢？无彼（见者等）事物的缘故，见等尔法亦不应有。若是没有见等尔法，又怎么会有你的（见者等）事物彼法？

སླས་པ། ཅི་ཁྱོད་ཀྱི་དངོས་པོ་གང་ཞིག་པོ་མེད་པ་དེ་ཤིན་ཏུ་ངེས་པ་ཡིན་ནམ།

（他方）道：为何你坚决认定彼（见者）事物不存在？

བཤད་པ། གང་ཞིག་ལྟ་ལ་སོགས་པ་ཡི། །སྔ་རོལ་ད་ལྟར་ཕྱི་ན་མེད། །དེ་ལ་ཡོད་དོ་མེད་དོ་ཞེས། །རྟོག་པ་དག་ནི་ལྡོག་[12]པར་འགྱུར། །གང་ཞིག་པོ་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་སྔ་རོལ་དང་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་དང་། ད་ལྟར་ལྷན་ཅིག་དང་། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་ཕྱི་དུས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་བཙལ་ན། དེ་འདིའོ་ཞེས་རང་གིས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་མེད་པ་དེ་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གིས་ཡོད་དོ་མེད་དོ་ཞེས་གདགས་པའི་རྟོག་པ་དག་ལྡོག་པར་འགྱུར་ཏེ། རེ་ཞིག་རང་ཉིད་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་དེ་ཡོད་དོ་ཞེས་ཇི་སྐད་བརྗོད་པར་ནུས། ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གིས་གསལ་བར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་དེ་མེད་དོ་ཞེས་ཀྱང་ཇི་སྐད་བརྗོད་པར་ནུས་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལ་ཡོད་དོ་མེད་དོ་ཞེས་རྟོག་པ་དག་མི་འཐད་དོ། དེ་ལྟ་བས་ན་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་བཞིན་དུ་ཉེ་བར་ལེན་པ་དེ་ཡང་གདགས་པར་ཟད་ཀྱི། དེ་མ་གཏོགས་པར་འགྲུབ་པ་གཞན་མི་འཐད་དོ། །

12 虽然对勘本版写为ལྡོག 字，且无任何注释在旁，但应改为ལྡོག 字。

（自方道，《中论》）云：

9.12 无物于见前，见时及见后，[13]执取有与无，分别应止息。

倘若以一切行相观察见等之前、现时同俱，以及见等之后，都无法以自力至极成立「彼是此」，且能止息有见等、无见等的施设分别。

首先，自性并非至极成立的缘故，如何能说有彼法？见等明现（见者）的缘故，如何能说无（见者）彼法？此故，「有也」、「无也」的分别皆不应理。

此故，如同作者及作业般，近取者也是仅为施设，除此外，任何其他成立皆不应理。

ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དང་ཉེ་བར་བླང་བ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་པ་དགུ་པའོ།། །།

第九品——观近取者及近取处品——终。

13 有关9.12.b，对勘本版的藏译中论为：།སྔ་རོལ་ད་ལྟ་ཕྱི་ན་མེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 15。

第十品

观柴火品

སྨྲས་པ། མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་བཞིན་དུ། ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དང་ཉེ་བར་བླང་བ་དག་རབ་ཏུ་འགྲུབ་ཀྱི། བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་མི་འགྲུབ་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：如同火与柴般，近取者与近取处皆为至极成立。而作者与作业亦如（火与柴），并非无法至极成立。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་མེ་བུད་ཤིང་རབ་ཏུ་གྲུབ་ན་ནི་དེ་དག་ཀྱང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་གྲང་ན། གང་གི་ཚེ་མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་ཁོ་ན་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་མི་འགྲུབ་པ་དེའི་ཚེ་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དང་། ཉེ་བར་བླང་པ་དག་ཇི་ལྟར་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར།

（自方）道：倘若至极成立柴火，方能至极成立彼等（——近取者与近取处——），然而，火与柴仅如作者与作业般，并非至极成立的缘故，又如何能至极成立近取者与近取处？

གལ་ཏེ་མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན། གཅིག་པ་ཉིད་དམ་གཞན་ཉིད་དུ་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་གྲང་ན། གཉི་ག་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། བུད་ཤིང་གང་དེ་མེ་ཡིན་ན། །བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་གཅིག་འགྱུར། །གལ་ཏེ་རེ་ཞིག་བུད་ཤིང་གང་ཡོན་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་མེ་ཡིན་པར་རབ་ཏུ་རྟོག་ན། དེ་ལྟ་ན་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལ་མེ་ནི་སྲེག་པར་བྱེད་པའོ་ཞེས་བྱ་བ་དག་མི་སྲིད་པར་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་གཅིག་པ་ཉིད་ཡིན་ཡང་དེ་དག་སྲིད་ན་ནི་མེ་ནི་སྲེག་པར་བྱེད་པའོ། །བུད་ཤིང་ནི་བསྲེག་པར་བྱ་བའོ་ཞེས་བྱ་བ་དག་ཀྱང་སྲིད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་མི་སྲིད་པས་དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་གཉིས་གཅིག་པ་ཉིད་མི་འཐད་དོ། །

如果火与柴本性至极成立，试问：（火与柴）应至极成立为一性，或为相异性呢？两者皆不能立。为何？（《中论》云：）

10.1.ab 凡柴若为火，作作者则一，

首先，假如坚执凡是柴薪即为火，作者与作业应成一性。于此，将不能主张彼（柴）被火燃烧。

若是一性，仍称彼等（柴薪）被火燃烧，柴薪为所燃（实属不妥。）既然不可能，故彼二（柴与火）为一性不合理。

དེ་ལ་བུད་ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ཉིད་ཡིན་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）认为：柴（是迥异于）火的相异性。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ན། །ཤིང་མེད་པར་ཡང་འབྱུང་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་བུད་ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་ན། བུད་ཤིང་མེད་ཅིང་བུད་ཤིང་མ་གཏོགས་པར་ཁོ་ནར་ཡང་མི་འབྱུང་བར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། བུད་ཤིང་མེད་པར་མི་འབྱུང་བས་དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ཉིད་གཞན་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

于此，（自方）将做解释。（《中论》云：）

10.1.cd 若柴异于火，无柴亦生火。

无柴薪、除了柴薪以外，（火）皆不能生。如果柴薪是（迥异于）火的相异性，无柴薪也应生火。此故，彼性非相异。

ཡང་གཞན་ཡང་། རྟག་ཏུ་འབར་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །འབར་བྱེད་མེད་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་། རྩོམ་པ་དོན་མེད་ཉིད་དུ་འགྱུར། །དེ་ལྟར་ཡིན་ན་ལས་ཀྱང་མེད། །གལ་ཏེ་བུད་ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་ན་རྟག་ཏུ་འབར་ན་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་འབར་བྱེད་མེད་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་འབར་བར་བྱེད་པའི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་འབར་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུའོ། །འབར་བར་བྱེད་པའི་རྒྱུ་མེད་པ་ནི་འབར་བྱེད་མེད་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་སྟེ། འབར་བར་བྱེད་པ་མེད་པ་ཁོ་ནར་མི་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། རྩོམ་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ལས་མེད་པའི་མེར་ཡང་འགྱུར་ཏེ། མེ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་སྲེག་པར་བྱེད་པའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་ལས་བསྟན་དུ་མེད་པར་ཡང་འགྱུར་རོ། །

此外，（《中论》云：）

10.2 应成常燃性，火从无因生，努力成无义，作业亦为无。[1]

如果火是（迥异于）柴的相异性，（火）应永恒燃烧。如是，（火）便从无燃因而生。令（火）燃烧之因是燃因；无燃烧之因（而生）即是（从）无燃因而生。（依你所说，）等同无燃（因）亦可生火，（果真如此，为生火捡柴的）努力也应成无有义。这样一来，无作业也可生火，亦有不存在「火谓能燃」的教言（之过）。

སྨྲས་པ། མི་འབར་བྱེད་མེད་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ཇི་ལྟ་བུ།

（他方）道：火可从无燃因而生。

བཤད་པ། གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར། འབར་བྱེད་མེད་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་། གང་གི་ཕྱིར་བུད་ཤིང་ལས་མི་གཞན་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་ན་བུད་ཤིང་མེད་པར་ཡང་འབྱུང་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་དེའི་ཕྱིར་གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་མི་བུད་ཤིང་ལ་ལྟོས་ན་ནི་གཞན་ལ་ལྟོས་པ་དང་བཅས་པར་གྱུར་ན་དེ་ཡང་དེ་ལ་བུད་ཤིང་མེད་པས་གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པ་ཡིན་ལ། གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་འབར་བྱེད་མེད་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །འབར་བྱེད་མེད་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བར་གྱུར་ན་རྟག་ཏུ་འབར་བ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་མི་འབར་བྱེད་ལ་ལྟོས་ན་ནི་འབར་བྱེད་མེད་ན་དེ་འཆི་བར་འགྱུར་པ་ཞིག་ན། དེ་ལ་འབར་བྱེད་དེ་ཡང་མེད་པས་རྟག་ཏུ་འབར་བ་ཉིད་དུ་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

1 有关10.2.bd，对勘本版的藏译中论为：།འབར་བྱེད་རྒྱུ་ལས་མི་འབྱུང་ཞིང་། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ལས་ཀྱང་མེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 16。

10.3.ab 不待其他故，从无燃因生，[2]

因为火是（迥异于）柴薪的相异性，（火）不会观待他法；即便没有了柴薪，应成（火）亦可产生。如是，火观待柴薪，故说观待他法；既然没有柴薪，就无观待他法、不能观待他法的缘故，（火）将从无燃因而生。果真（火）能从无燃因而生的话，（火）应成永远燃烧。

如是，火因为观待燃（因），若无燃（因），彼（火）将灭。既无燃（因），就无彼的缘故，（无需柴薪等燃因，火也可以产生的话，火）应成永远燃烧。

རྟག་ཏུ་འབར་བ་ཉིད་ཡིན་ན། །རྩོམ་པ་དོན་མེད་ཉིད་དུ་འགྱུར། །མི་རྟག་ཏུ་འབར་བ་ཉིད་ཡིན་ན་ནི་བྱུང་བ་དང་སྦར་བ་ལ་སོགས་པ་རྩོམ་པ་དག་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུའང་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་ལས་མེད་པར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་ཞིང་། རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་ནི་མི་འཐད་པས་མེ་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ།

（《中论》云：）

10.3.cd 火若常燃者，[3]人功应则空。

如果火永远燃烧，为了生（火）、起（火）而做出的努力将成无

---

2 有关10.3.b，对勘本版的藏译中论为：།འབར་བར་བྱེད་རྒྱུ་ལས་མི་འབྱུང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 16。

3 有关10.3.c，对勘本版的藏译中论为：།རྟག་ཏུ་འབར་བ་ཡིན་ན་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 16。

义。这样一来，应成无作业，火亦应成无，此现象不合理。

དེ་ལ་གལ་ཏེ་འདི་སྙམ་དུ། །སྲེག་ཤིང་བུད་ཤིང་ཡིན་སེམས་ན། །དེ་ལ་གལ་ཏེ་ལ་ལས་འདི་སྙམ་དུ་གང་གི་ཕྱིར་མེས་ཁྱབ་ཅིང་མེས་བསྲེག་བཞིན་པ་བུད་ཤིང་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་གཞན་ཉིད་ཡིན་ཡང་མེ་ལ་བུད་ཤིང་མེད་པ་མ་ཡིན་གྱི། བུད་ཤིང་དང་བཅས་པ་ཉིད་ཡིན་པས་དེ་ལ་བུད་ཤིང་མེད་པར་ཐལ་བར་གྱུར་ན་སྐྱོན་གང་དག་བསྟན་པ་དེ་དག་ཏུ་མི་འགྱུར་བར་སེམས་ན།

（《中论》云：）

10.4.ab 于此若汝念：正燃为柴薪。[4]

于此，若有人认为：柴薪被火周遍、正被火燃烧的缘故，（柴与火）虽是相异性，但并非火中没有柴薪，应当具有柴薪。所以前述之过——应成没有柴薪——不存在。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གང་ཚེ་དེ་ཙམ་དེ་ཡིན་ན། །གང་གིས་བུད་ཤིང་དེ་སྲེག་བྱེད། །གང་གི་ཚེ་བསྲེག་བཞིན་པ་དེ་ཙམ་ན་དེ་ཉིད་ཡིན་ཞིང་གཞན་གང་དང་ལྡན་པས་ཀྱང་བསྲེག་བཞིན་པ་མ་ཡིན་ན་བུད་ཤིང་གི་གནས་སྐབས་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་མེ་ཞེས་བྱ་བ་གང་གིས་ཁྱབ་ཅིང་གང་གིས་བསྲེག་བཞིན་པ་ན་བུད་ཤིང་ཡིན་པར་འགྱུར་བ་གཞན་དེ་གང་ཡིན།

于此，（自方）将做解说。（《中论》云：）

10.4.cd 正燃若是薪，由何燃柴薪？

尔时，仅是正在燃烧即是彼性（——柴薪——的话，你便可说柴与

---

4 有关10.4.b，对勘本版的藏译中论为：།སྲེག་བཞིན་བུད་ཤིང་ཡིན་སེམས་ན།།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 16。

火）具有相异性，然而，正在燃烧并非（柴薪，你却以为具燃烧者是柴薪，试问：）在柴薪之前，被火周遍、被火正在燃烧、是柴薪的相异性又是什么呢？[5]

བསྲེག་བཞིན་པའི་གནས་སྐབས་ཉིད་ལ་ཡང་ཅི་བུད་ཤིང་གང་ཁོ་ན་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་མེ་ཡིན་ནམ། འོན་ཏེ་མེ་ཡང་གཞན་ལ་བུད་ཤིང་ཀྱང་གཞན་ཞེས་བསམ་པ་འདི་འབྱུང་ལ། ཁྱོད་ཀྱིས་ཀྱང་བསྲེག་བཞིན་པའི་གནས་སྐབས་ཉིད་ལ་མེས་ཁྱབ་ཅིང་མེས་བསྲེག་བཞིན་པ་བུད་ཤིང་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེའི་ཚེ་གང་གི་ཕྱིར་མེས་ཁྱབ་ཅིང་མེས་བསྲེག་བཞིན་པ་བུད་ཤིང་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་མེ་ལ་བུད་ཤིང་མེད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་སྦྲ་བ་རིགས་སོ། དེ་ལྟ་བས་ན་གཞན་ཉིད་ཡིན་ན་ཡང་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་དེ་དག་སོ་ན་གནས་བཞིན་ནོ། །

正在燃烧的时候，凡是柴薪决定为火吗？（你）却做此念：火仍是（迥异于柴薪）的相异性，柴薪也是（迥异于火）的相异性。你又说：「正在燃烧的时候，被火周遍、被火燃烧的就是柴薪。此故，正因为被火周遍、被火燃烧的实为柴薪的缘故，于火之中并非没有柴薪。」该言如何应理？[6]

此故，（你）虽许（柴与火为）相异性，仍有不可避免的应成过

5 他方认为：柴火虽异，但火时有柴。自方反驳：火时燃烧之物若是柴，你便可说火时有柴，但火时燃烧之物的确非柴，与柴相异之物岂能是火？既然与柴相异之物非火，被火周遍、被火燃烧的柴薪之前，与柴相异之物定当非火。

6 他方认为：柴火虽异，但火时有柴。自方反驳：火时的燃烧之物虽说为柴，但也一定是火，因为燃烧时一切柴薪被火所周遍的缘故。故柴火相异的言论实不应理。

患。

ཡང་གཞན་ཡང་། གཞན་ན་མི་ཕྲད་ཕྲད་མེད་ན། །སྲེག་པར་མི་འགྱུར་མི་སྲེག་ན། །འཆི་བར་མི་འགྱུར་མི་འཆི་ན། །རང་གི་བརྟགས་དང་ལྡན་པར་གནས། །མེ་གཞན་ཡིན་ན་བུད་ཤིང་དང་མི་ཕྲད་པར་འགྱུར་རོ། །ཕྲད་པ་མེད་ན་དེ་སྲེག་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་ཕྲད་པ་མེད་ཀྱང་སྲེག་པར་འགྱུར་ན་ནི། ཕྱོགས་གཅིག་ན་འདུག་པས་འགྲོ་བ་མཐའ་དག་སྲེག་པར་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་ཕྲད་པ་དེ་མི་འཐད་པས་གཞན་ཉིད་ཡིན་ཡང་བསྲེག་བཞིན་པ་ན་བུད་ཤིང་ཡིན་ནོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་མི་འཐད་དོ། །མི་སྲེག་ན་འཆི་བར་མི་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་མེས་བུད་ཤིང་བསྲེགས་ན་ནི་བུད་ཤིང་ཟད་པས་འཆི་བར་ཡང་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། མི་སྲེག་པ་ལ་འཆི་བ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བ་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བར་འགྱུར། མི་འཆི་ན་ནི་གཞན་ལ་མི་ལྟོས་པ་འབར་བྱེད་མེད་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་རྟག་ཏུ་འབར་བ་དང་། གང་གི་རྟགས་དང་ལྡན་པ་ཟེར་ཟླུག་ཏུ་གནས་ཉིད་དུ་གནས་པར་འགྱུར་རོ། །ཡང་ན་ནི་དེ་བུད་ཤིང་ལས་གཞན་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་རོ། །

此外，（《中论》云：）

10.5 若异则不遇，不遇则不烧，不烧则不灭，亦住自相中。[7]

火若是相异法，将不能相遇柴薪。若无相遇，将不能燃烧。如果不相遇仍可燃烧，因为（火）存在一方的缘故，诸道有情应成被烧。[8]此故，相遇不能被成立，故凡主张「虽是相异性，正在燃烧仍可为柴薪」自然不应理。

7 有关10.5.ad，对勘本版的藏译中论为：།གཞན་ཕྱིར་མི་ཕྲད་ཕྲད་མེད་ན།...།རང་རྟགས་དང་ཡང་ལྡན་པར་གནས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 16。

8 为燃烧不需要燃因，所以只要任何一处有火，就同等全世界都在燃烧。这样一来，应成一切有情都被燃烧之过。

既无燃烧，（火）自不能灭。为何？因火燃烧柴薪，柴薪用尽的缘故，使（火）灭尽。既无燃烧，灭尽岂能无因而有？（火）既无灭尽、不待他法、由无燃因而生，（火）应成永远燃烧等常住之相。或是，彼（火）并非柴薪的相异性。

སྨྲས་པ། མེ་གཞན་ཡིན་ན་བུད་ཤིང་དང་མི་ཕྲད་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་གང་བཤད་པ་དེ་ལ་སྨྲ་བར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ཡང་། ཤིང་དང་ཕྲད་དུ་རུང་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་བུད་ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ཡིན་ན་ཡང་བུད་ཤིང་དང་ཕྲད་དུ་རུང་བར་འགྱུར་རོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། ཇི་ལྟར་བུད་མེད་སྐྱེས་པ་དང་། སྐྱེས་པའང་བུད་མེད་ཕྲད་པ་བཞིན། །

（他方）道：对「火若为相异性，将不相遇柴薪」做反驳。（《中论》云：）

10.6.ab 柴火虽为异，柴火仍相遇；[9]

若（说，）火虽是柴薪的相异性，但（火）仍可与柴薪相遇。为何？（《中论》云：）

10.6.cd 如女相遇男，男亦相遇女。[10]

བཤད་པ། གལ་ཏེ་མེ་དང་ཤིང་དག་ནི། །གཅིག་གིས་གཅིག་ནི་བསལ་གྱུར་ན། །ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ཉིད་ཡིན་ཡང་། ཤིང་

9 此论引用的10.6.ab，是对勘本版的藏译中论的10.6.cd，可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 16。

10 此论引用的10.6.cd，是对勘本版的藏译中论的10.6.ab，可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 16。

དང་ཕྲད་པར་འདོད་པ་རག། །གལ་ཏེ་མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་སྐྱེས་པ་དང་བུད་མེད་དག་བཞིན་དུ་གཅིག་གིས་གཅིག་བསལ་བར་གྱུར་ན་ནི་བུད་ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ཉིད་ཡིན་ཡང་ཁྱོད་ཀྱི་ཡིད་ལ་བསམས་པ་བཞིན་དུ། ཇི་ལྟར་བུད་མེད་སྐྱེས་པ་དང་ཕྲད་པ་དང་། སྐྱེས་པ་བུད་མེད་དང་ཕྲད་པ་བཞིན་དུ་བུད་ཤིང་དང་ཕྲད་པར་ཡང་འདོད་ལ་རག་ན་གང་གི་ཚེ་བསྲེག་བཞིན་པའི་གནས་སྐབས་ཉིད་ལ་བསམ་པ་འདི་འབྱུང་བ་དེའི་ཚེ་མེ་དང་བུད་ཤིང་ཕྲད་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方道，《中论》）云：

10.7 若谓火与柴，一者遮一者，虽火异于柴，许火须遇柴。[11]

你心想：如同女遇男、男遇女般，而承许（火）相遇柴薪，但是，如果火与柴就如男与女般，一者排除了另一者，（换句话说，）火是柴薪之相异性的话，如何能合理成立「正在燃烧的时候，火相遇柴薪呢」？

སྨྲས་པ། འདིར་དེ་གཉིས་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ལ། གཞན་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་རིགས་པས་དེ་གཉིས་གཅིག་པ་ཉིད་དམ། གཞན་ཉིད་དུ་མ་གྱུར་ཀྱང་གོ་སླ་སྟེ། རེ་ཞིག་མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་ནི་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：于此，彼二（——火与柴——）并非一性，也非相异性，此理易知。总之，火与柴是至极成立的。

བཤད་པ། དེ་ནི་བཞག་གད་ཁོ་ནར་འགྱུར་ཏེ། གང་དག་དངོས་པོ་གཅིག་པ་དང་། དངོས་པོ་གཞན་པ་ཉིད་དུ་ནི། །གྲུབ་པར་

11 有关10.7.d，对勘本版的藏译中论为：།ཤིང་དང་ཕྲད་པར་འདོད་ལ་རག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 16。

གྲུར་པ་ཡོད་མིན་པ། །དེ་གཉིས་གྲུབ་པ་ཇི་ལྟར་ཡོད། །

（自方）道：此（说法）纯属可笑。（诚如《中论》云：）「（2.21）事物于一性，事物于异性，两性皆非有，如何有二法？」

སྨྲས་པ། ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་ལས་བུད་ཤིང་ལ་ལྟོས་ནས་མེ་ཡིན་ལ། མེ་ལ་ལྟོས་ནས་བུད་ཤིང་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：由相互观待而（成立）火依赖柴薪、柴薪依赖火。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་ཤིང་ལྟོས་མེ་ཡིན་ན། །གལ་ཏེ་མེ་ལྟོས་ཤིང་ཡིན་ན། །གང་ལ་ལྟོས་པའི་མེ་དང་ཤིང་། །དང་པོར་གྲུབ་པ་གང་ཞིག་ཡིན། །གལ་ཏེ་བུད་ཤིང་ལ་ལྟོས་ནས་མེ་ཡིན་ལ། མེ་ལ་ལྟོས་ནས་ཀྱང་ཤིང་ཡིན་ན། གང་ལ་ལྟོས་ནས་མེ་ཡིན་པར་འགྱུར་བའམ། བུད་ཤིང་ཡིན་པར་འགྱུར་བ་དེ་གཉིས་ལས་དང་པོར་གྲུབ་པ་གང་ཡིན།

（自方道，《中论》）云：

10.8 若待柴为火，待火则是柴，所待火及柴，[12]何者应先立？

若谓观待柴薪而安立火，观待火而安立柴薪，（试问：）观待何者而为火，或为柴薪，二者之中，何者应先成立呢？

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་བུད་ཤིང་དང་པོར་གྲུབ་པ་དེ་ལ་ལྟོས་ནས་མེ་ཡིན་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）做此想：先立柴薪，观待柴薪后安立为火。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་ཤིང་ལྟོས་མེ་ཡིན་ན། །མི་གྲུབ་པ་ལ་སྒྲུབ་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་བུད་ཤིང་དང་པོར་གྲུབ་པ་ལ་

12　有关10.8.ac，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་ཤིང་ལྟོས་མེ་ཡིན་ལ། །གང་ལྟོས་མེ་དང་ཤིང་འགྱུར་བ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 16。

དེ་ལྟོས་ནས་མེ་ཡིན་པར་འགྱུར་ན་དེ་ལྟར་ན་མེ་གྲུབ་ཟིན་པ་ལ་ཡང་སྒྲུབ་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་མེ་གྲུབ་ན་བུད་ཤིང་ལ་ལྟོས་པར་འཐད་ཀྱི། མེ་མ་གྲུབ་ཅིང་མེད་ན་ཇི་ལྟར་བུད་ཤིང་ལ་ལྟོས་པར་བྱེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་བུད་ཤིང་མེད་པར་ཡང་མེ་རང་གིས་གྲུབ་པ་ལྟོས་པར་ནུས་པ་ལ་ཁྱོད་ཡང་བུད་ཤིང་ལ་ལྟོས་ནས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་བ་དོན་མེད་པ་ཡོད་དམ།

于此，（自方）将做解释。（《中论》云：）

10.9.ab 若待柴为火，则火复成火，

如果先有柴薪，再观待彼（——柴薪——）而成立火的话，如是，已有的火将有再成（之过）。[13]为何？火若存在，方能成立观待柴薪；若无火，（火）岂观待柴薪？此故，虽无柴薪，火仍具有自力观待之力，你（说火）观待柴薪而至极成立，岂不没有意义？

ཡང་གཞན་ཡང་། བུད་པར་བྱ་བའི་ཤིང་ལ་ཡང་། མེ་མེད་པར་ནི་འགྱུར་བ་ཡིན། །དེ་ལྟ་ན་བུད་ཤིང་ལ་ཡང་མེ་མེད་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལྟར་བུད་ཤིང་ཡང་གྲུབ་པ་ན་མེ་ལ་ལྟོས་པར་འཐད་ཀྱི། བུད་ཤིང་མ་གྲུབ་ཅིང་མེད་ན་ཇི་ལྟར་མེ་ལ་ལྟོས་པར་བྱེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་བུད་ཤིང་དེ་ཉིད་ཀྱང་མེ་མེད་པར་རང་གིས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་ལ་ཁྱོད་ཡང་མེ་ལ་ལྟོས་ནས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པ་དོན་མེད་པ་ལ་རྟོག་པར་བྱེད་དམ། དེ་ལྟ་བས་ན། དེ་གཉིས་ནི་ཕན་ཚུན་ལྟོས་ཏེ་འགྲུབ་པར་མི་འཐད་དོ། །དེ་བཞིན་དུ་མེ་སྔར་གྲུབ་པ་ལ་ལྟོས་ནས་བུད་ཤིང་འགྲུབ་པར་རྟོག་ན་ཡང་སྐྱོན་དང་ལྡན་པར་འགྱུར་རོ། །

此外，（《中论》云：）

---

13 应先有火，才能观待柴薪；火若没有，又是由何者观待柴薪的呢？观待柴薪之后，再安立为火的话，火应成「复成」、「再次成立」之过。

10.9.cd 无火亦可有，所焚之柴薪。

如是，于柴薪之中亦无火。如是，有柴薪方能安立观待火；若柴薪不存在，如何能观待火？此故，（若依你所言，）虽然无火，柴薪本身亦将有以自力至极成立（之过）。

你（执：柴薪）观待火而至极成立，岂不成为无义之念？此故，不能成立彼二相互观待而有。同理，若执观待先有的火，再成立柴薪，亦将有过。

སྨྲས་པ། ཅི་མ་སྨྲས་པ་ལ་སྐྱོན་དེ་ལྟ་བུ་འདོགས་པར་བྱེད་དམ། གང་གི་ཚེ་ཕན་ཚུན་དེ་དག་ཕན་ཚུན་ལྟོས་ཏེ་འགྲུབ་པོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེའི་ཚེ་དེ་དག་ལ་དང་པོར་གྲུབ་པ་གང་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་དང་། གལ་ཏེ་དེ་དག་ལས་གང་ཡང་རུང་བ་དང་པོར་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་ཉིད་མི་འགྲུབ་པོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དག་གང་གི་ལན་ཡིན།

（他方）道：什么都没有说，居然还扣上这些过咎？当我说彼等相互观待时，（你）问：「于彼等之中，何者先有？」（你又说：）「若于彼等之中，某法先有的话，将不能成立相互观待。」这般答复是什么？

བཤད་པ། ཕན་ཚུན་ལྟོས་ཏེ་འགྲུབ་པར་རྟོག་ན་གང་ཡང་རུང་བ་དང་པོར་འགྲུབ་པར་མི་འདོད་དུ་ཟིན་ཀྱང་དེ་ལྟ་ན་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་འགྲུབ་པར་མི་འཐད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་དངོས་པོ་གང་ལྟོས་འགྲུབ། །དེ་ཉིད་ལ་ཡང་ལྟོས་ནས་ནི། །ལྟོས་བྱ་གང་ཡིན་དེ་འགྲུབ་ན། གང་ལ་ལྟོས་ནས་གང་ཞིག་འགྲུབ། །གལ་ཏེ་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བའི་དངོས་པོ་གང་ཡིན་པ་ནི་དངོས་པོ་གཞན་ལ་ལྟོས་ནས་འགྲུབ་ཅིང་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བའི་དངོས་པོ་དེ་ཉིད་ལ་ཡང་ལྟོས་ནས་བསྒྲུབ་པར་བྱ་གྲུབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ལྟོས་པར་བྱ་བའི་དངོས་པོ་གཞན་གང་ཡིན་པ་དེ་འགྲུབ་ན། འོ་ན་གྲུབ་པར་འདོད་པ་གང་ལ་ལྟོས་ནས་གང་ཞིག་འགྲུབ་པ་དེ་སྨྲོས་ཤིག །

（自方）道：虽然（你）执互相观待而有，（然而，）既然不承许先有其中一者，如此，将不能合理成立互相观待而有。为何？（《中论》云：）

10.10 事物待某法，该法复待事，所待皆既有，由何待何者？

若谓所成事物皆观待其他事物而有，（所待的其他事物）也会观待该所成的事物而被成立，故为所待的其他事物。若是如此，那么，请解释到底是观待何者而有，欲立何法呢？

ཅི་ཁྱོད་ཀྱི་རྣ་ལམ་དུ་སྐྱེ་བོ་མཁས་པའི་ཁ་ནས་བརྗོད་པའི་ཚིག་དེ་དག་ནི་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་དག་ཡིན་ལ། ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་དག་ནི་མི་འགྲུབ་པོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་སྔོན་ཆད་མ་གྲགས་སམ། དཔེར་ན་གྲུ་རྡོན་[14]གཅིག་གི་སྐྱབས་སུ་གཅིག་མི་འགྱུར་བ་བཞིན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ཁྱོད་ངོ་ཚ་བོར་ཏེ་དེ་དག་ཕན་ཚུན་ལྟོས་ཏེ་འགྲུབ་པོ་ཞེས་གསང་བསྒྲོད་དེ་སྨྲའམ། རེ་ཞིག་མཉམ་པར་བཞག་པའི་ཡིད་ཀྱིས་ལེགས་པར་སོམས་ལ་དེ་སྨྲོས་ཤིག །

莫非你未曾听闻往昔大学者们的亮言：「彼等虽是相互观待，但相互观待不成立」？例如，一艘船不代表只拥有单一的救援。[15]

如是，你（要选择深感）羞愧而暗地赞扬相互依赖的言论？还是先

14 根据北京版及奈塘版，将此改为གྲུ་རྡོས།。

15 就像一艘救生船不代表只有单一的救援般，喻与义的结合是：若要表达一件事情，不能只看词面的意思。中观学者们虽说：「诸法是相互依赖，又非相互依赖。」此句中的「非相互依赖」应解读为「非以自性相互依赖」。

好好静下心，（再）发表言论？

དངོས་པོ་ལྟོས་འགྲུབ་གང་ཡིན་པ། །དེ་མ་གྲུབ་ན་ཇི་ལྟར་ལྟོས། །དངོས་པོ་གང་དངོས་པོ་གཞན་ལ་ལྟོས་ཏེ་འགྲུབ་པོ་ཞེས་བརྗོད་པའི་དངོས་པོ་དེ་མ་གྲུབ་ཅིང་། མེད་ན་ཇི་ལྟར་ལྟོས་པར་འགྱུར། །དེ་མ་གྲུབ་ཅིང་མེད་པ་ལ་ཡང་ཇི་ལྟར་ལྟོས་པར་བྱ། །

（《中论》云：）

10.11.ab 事物待而有，[16]无事如何待？

说「事物观待着其他的事物而有」，（但是）此句之中的事物并不存在，既不在，如何观待？既然不成立、没有的话，如何依赖？

ཅི་སྟེ་གྲུབ་པ་ལྟོས་ཤེ་ན། །ཅི་སྟེ་ཡང་ཁྱོད་གྲུབ་པ་ཉིད་གཞན་ལ་ལྟོས་ཀྱི། །མ་གྲུབ་པ་ལ་ནི་མི་ལྟོས་ལ་གྲུབ་པ་ལ་ཡང་ཅི་ཞིག་ལྟོས་པར་སེམས་ན།

（《中论》云：）

10.11.c 若谓有而待，

若（他方）念：虽然你（说），存在者会观待他者，不存在者不观待，但是存在者会观待什么呢？

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། དེ་ནི་ལྟོས་པར་མི་རིགས་སོ། །དངོས་པོ་གྲུབ་ཅིང་ཡོད་པ་ཡང་གྲུབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་གཞན་ལ་ལྟོས་པ་ནི་དོན་མེད་པའི་ཕྱིར་མི་རིགས་སོ། །དངོས་པོ་གྲུབ་ཅིང་ཡོད་པ་ལ་གཞན་ལ་ལྟོས་པས་ཅི་བྱ། །གྲུབ་ཅིང་ཡོད་པ་ལ་གཞན་ལྟོས་པས་

16　有关10.11.a，对勘本版的藏译中论为：།དངོས་པོ་ལྟོས་གྲུབ་གང་ཡིན་པ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 16。

ཀྱང་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །དེ་ལྟ་བས་ན་གྲུབ་པ་དང་མ་གྲུབ་པ་དག་ལྟོས་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་ལ་ལྟོས་ཏེ་འགྲུབ་པར་མི་འཐད་དོ། །མེ་དང་བུད་ཤིང་གི་སྐབས་སུ་དངོས་པོའི་ཚིག་སྨོས་པ་ནི་མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་ཀྱང་དངོས་པོ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འོག་ནས་ཀྱང་། བུམ་སྣམ་ལ་སོགས་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །ཞེས་འབྱུང་ངོ་། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ནི་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་བརྟག་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་ཞེས་སྨོས་སོ། །

于此，（自方）将做解说。（《中论》云：）

10.11.d 彼待不应理。

因为事物已有、存在的缘故，观待他者将成无义。此故，实不应理。既然事物已被成立、已经存在，何须观待他者？既然已有、存在，观待他者又如何？此故，存在与不存在的观待皆不应理，故自然不能被成立依赖着火与柴薪等而有。

于火与柴使用「事物」之词，是因为火与柴皆属事物。下面亦云：「（10.15.c）瓶子及氆氇。」此故，此（品）观察一切事物，故名「事物」。

ཤིང་ལ་ལྟོས་པའི་མེ་མེད་དེ། །ཤིང་ལ་མ་ལྟོས་མེ་ཡང་མེད། །མེ་ལ་ལྟོས་པའི་ཤིང་མེད་དེ། །མེ་ལ་མ་ལྟོས་ཤིང་ཡང་མེད། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རིགས་པ་སྔོན་དུ་བཏང་སྟེ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟར་བ་བཞིན་དུ་བརྟགས་ན་བུད་ཤིང་ལ་ལྟོས་པའི་མེ་མེད་དེ། མེ་དང་བུད་ཤིང་གྲུབ་པ་དང་། །མ་གྲུབ་པ་དག་ལྟོས་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །བུད་ཤིང་ལ་མ་ལྟོས་པའི་མེ་ཡང་མེད་དེ། གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པ་དང་། འབར་བྱེད་མེད་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་དང་། རྟག་ཏུ་འབར་བར་ཐལ་འབར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ནི་མེ་ལ་ལྟོས་པའི་བུད་ཤིང་ཡང་མེད་དེ། མེ་དང་བུད་ཤིང་གྲུབ་པ་དང་མ་གྲུབ་པ་དག་ལྟོས་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །མེ་ལ་མ་ལྟོས་པའི་བུད་ཤིང་ཡང་མེད་དེ། འདི་ལྟར་མེ་མེད་ཅིང་བསྲེག་བཞིན་པ་མ་ཡིན་པ་བུད་ཤིང་དུ་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་བུད་ཤིང་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་བ་ཅི

ཡང་མེད་དེ། །དེ་ནི་མི་འདོད་པས་དེའི་ཕྱིར་མེ་ལ་མ་ལྟོས་པའི་བུད་ཤིང་ཡང་མེད་དོ། །

（《中论》云：）

10.12 无火观待柴，无火不待柴；无柴观待火，无柴不待火。

此故，透过前述之理如实观察，观待柴的火是不存在的，因为观待存在与不存在的火与柴都不合理。

不观待柴薪的火也不存在，因为（有）应成不观待他者、由无燃因而生、永远燃烧等（过患）。

如今，观待火的柴亦非存在，因为观待存在与不存在的火与柴都不合理。

不观待火的柴也不存在，没有火、并非正在燃烧（，柴薪）如何能成为柴薪？果真能够的话，一切事物皆可成为柴薪，故（我）不承许彼（说）。此故，不观待火的柴也是不存在的。

མེ་ནི་གཞན་ལས་མི་འོང་སྟེ། །ཤིང་ལའང་མེ་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། །མེ་ནི་གཞན་གང་ལས་ཀྱང་མི་འོང་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་དེ་གཞན་ལས་འོང་བར་རྣམ་པར་བརྟག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་བུད་ཤིང་དང་བཅས་པར་རམ། བུད་ཤིང་མེད་པར་རྟོག་གྲང་ན། །དེ་ལྟ་ན་དེ་ལ་ཡང་བསམ་པ་དང་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བ་དེ་དག་ཉིད་དུ་འགྱུར་བས་གཞན་ལས་འོང་བར་བརྟག་པ་དོན་མེད་པར་འགྱུར་རོ། བུད་ཤིང་ལ་ཡང་མེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མི་དམིགས་པའི་ཕྱིར་དང་། རྩོམ་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །གསལ་བ་དང་ཆེན་པོ་ཉིད་ཀྱང་སྣང་མེད་པའི་ཕྱིར་འབྲས་བུ་སྣང་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

（《中论》云：）

10.13.ab 火不从他生，柴中亦无火；

火也不能从其他（的因缘）而生。为何？但凡观察彼（火）从他而生，将遭质疑：于彼（生火的其他因缘之中）是有柴薪呢？还是没有柴薪呢？此执亦（有上述的）应成之过，所以执（火）由他而生变成无义。

柴薪之中亦无火。为何？因为不被缘取，且所有努力应成无义（之过）。[17]显法及大法[18]也不在前时而有。此故，果也于前（时）无，应成如是。[19]

གལ་ཏེ་ཏིལ་དག་ལ་ཏིལ་མར་[20]བཞིན་ནོ་ཞེ་ན། དེ་ཡང་མི་རུང་སྟེ། ཏིལ་ནི་བརྡུང་བ་དང་སྣུམ་པ་དག་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དང་།

---

17 柴为因，火为果。因时无果的缘故，因时果不能被正量所缘。况且，因时有果的话，因就不再是生果的助因，这样一来，为能生火的努力将成无有意义。

18 显句论中，自他二方针对「未显现、已显现之果是否存在于因时之中」以及「粗相之果是否存在于因时之中」而辩论。所以在此的「显法」应解读为「已显现的果」；「大法」应解读为「粗相的果」。因为已经显现，成为粗相，所以显法与大法只是说法不同，但应指向同一事物。「前时」应理解为因时或果前的时候。总之，果不在因时存在。参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 175。

19 自宗虽许「果不存在于因时之中」，但他宗却持有相反的立场，故说「果也于前（——因——）时亦无，应成如是。」总之，应成论式主要破除他宗内部的矛盾观点，并不能仅凭应成论式决定自宗的立场，正如此例。

20 根据北京版及奈塘版，在此改为མར། 字。

ཏིལ་མར་[21]ནི་གཞན་དུ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（他方）若说（因中仍可有果，）诚如芝麻中有着芝麻油般。

（自方道：）此（说）仍不应理，芝麻被压榨时方能出油，在（迥异于芝麻的）他处（方能）缘取芝麻油的缘故。

སོང་དང་མ་སོང་བགོམ་པ་ཡིས། །དེ་བཞིན་ཤིང་ལ་ལྷག་མ་བསྟན། །རྣམ་པ་དེ་དག་གིས་དེ་བཞིན་དུ་བུད་ཤིང་ལ་ཡང་བརྗོད་པ་ལྷག་མ་དག་བསྟན་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱའོ། རྣམ་པ་གང་གིས་ཤེ་ན། སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་དང་བགོམ་པའི་རྣམ་པ་དག་གིས་ཏེ། ཇི་ལྟར་སོང་བ་ལ་འགྲོ་བ་མེད་པ་དང་། མ་སོང་བ་ལ་མེད་པ་དང་། བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་བུད་ཤིང་བསྲེགས་པ་ལ་ཡང་སྲེག་པ་མེད། མ་བསྲེགས་པ་ལ་ཡང་མེད་བསྲེག་བཞིན་པ་ལ་ཡང་སྲེག་པ་མེད་དོ།

（《中论》云：）

10.13.cd 由已未正去，同示柴余理。[22]

由彼等行相应知显示（破除）柴薪（自性）的余文。什么行相？由已去、未去、跨步的行相，即行走不存在于已去之中、未去之中，以及跨步之中。同样的，燃烧不存在于已燃烧的柴薪之中、未燃烧之中，以及正在燃烧之中。

---

21 根据北京版及奈塘版，在此改为མར། 字。

22 有关10.13.cd，对勘本版的藏译中论为：།དེ་བཞིན་ཤིང་གི་ལྷག་མ་ནི། །སོང་དང་མ་སོང་བགོམ་པས་བསྟན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 17。

ཇི་ལྟར་སོང་བ་ལ་འགྲོ་བའི་རྩོམ་པ་དོན་མེད་པ་དང་། མ་སོང་བ་ལ་མེད་པ་དང་། བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བའི་རྩོམ་པ་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་བསྲེགས་པ་ལ་ཡང་སྲེག་པའི་རྩོམ་པ་མེད། །མ་བསྲེགས་པ་ལ་ཡང་མེད། །བསྲེག་བཞིན་པ་ལ་ཡང་སྲེག་པའི་རྩོམ་པ་མེད་དོ། །ཇི་ལྟར་འགྲོ་བ་པོ་འགྲོ་བར་མི་བྱེད་པ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པ་མི་བྱེད་པ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་ཡིན་པ་དང་། འགྲོ་བ་པོ་མ་ཡིན་པར་འགྲོ་བར་མི་བྱེད་དེ། མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་བཞིན་དུ་མེ་ཡང་སྲེག་པ་པོ་ཡང་སྲེག་པར་མི་བྱེད། སྲེག་པ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་བྱེད། སྲེག་པ་པོ་ཡིན་པ་ཡང་སྲེག་པར་མི་བྱེད་དེ། མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་དུ་ལྷག་མ་རྣམས་ཀྱང་དྲང་བར་བྱའོ། །

诚如于已去之中、未去之中，以及跨步之中无行走的努力，同理，于已燃烧之中、未燃烧之中，以及正在燃烧之中亦无（起火）燃烧的努力。

不存在之故，行者不行走、非行者不行走，是行者与非行者皆不行走般，同前，因为不存在的缘故，燃者的火不燃烧、非燃者不燃烧，是燃者与非燃者皆不燃烧。同理，此亦适用于其余诸法。

ཤིང་ཉིད་མེ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །ཤིང་ལས་གཞན་ལ་མེ་ཡང་མེད། །མེ་ནི་ཤིང་དང་ལྡན་མ་ཡིན། །མེ་ལ་ཤིང་མེད་དེར་དེ་མེད། །རེ་ཞིག་བུད་ཤིང་གང་ཡོན་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་མེ་མ་ཡིན་ཏེ། བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །བུད་ཤིང་ལས་གཞན་ལ་ཡང་མེད་དེ། གཞན་ལ་མི་ལྟོས་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །མེ་བུད་ཤིང་དང་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ལྡན་པའི་རྒྱུ་འདི་མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་གཅིག་པ་ཉིད་དམ། གཞན་ཉིད་ལ་ཡོད་གྲང་ན། དེ་དག་གིས་དེ་གཉི་ག་བསལ་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（《中论》云：）

10.14 柴薪并非火，柴外火亦无，火不具柴薪，柴火中互无。

首先，凡是决定为柴薪者皆非火，（有）作者与作业应成一性之过

的缘故。

于柴薪的相异性之中也没有（火），应成不观待他者等过咎的缘故。

火并非具有柴薪。为何？此具有缘——火与柴薪——是一性，还是相异性呢？前已破除彼二的缘故。

སྨྲས་པ། མི་རུང་སྟེ། འཇིག་རྟེན་ན་མཐོང་བའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་དེ་ཉིད་འཇིག་རྟེན་ན་མེ་འདི་ནི་བུད་ཤིང་དང་ལྡན་ནོ། མེ་འདི་ནི་བུད་ཤིང་མེད་པའོ་ཞེས་བྱ་བར་མཐོང་།

（他方）道：不合理，因为世间可见到（柴与火）的缘故。如是，于世间之中，可见「此火中仍有柴、此火中已无柴」。

བཤད་པ། འདི་ནི་དེ་ཁོ་ན་བསམས་པ་ཡིན་པས་འདི་ལ་འཇིག་རྟེན་པའི་བརྗོད་པ་གང་ལ་འདི་ནི་བདག་དང་ལྡན་ནོ་ཞེས་ཀྱང་ཟེར་བ་དག་གིས་ཅི་བྱ། མེ་ལ་བུད་ཤིང་དག་ཇ་བོན་རྒྱ་ཤུག་ལྟར་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ལ། བུད་ཤིང་དག་ལ་མེ་ཆུ་ན་པད་མ་དག་ལྟར་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་མེད་ཅེ་ན། གཞན་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方）道：正因为如此思惟，世间皆说有「我」，然而此说岂能（应理）？火中之柴非如盘中有枣；柴中之火也非如水中有莲。为何不存在？应成相异性之过的缘故。

མེ་དང་ཤིང་གིས་བདག་དང་ནི། །ཉེ་བར་བླང་བའི་རིམ་པ་ཀུན། །བུམ་སྣམ་སོགས་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །མ་ལུས་པར་ནི་རྣམ་པར་བཤད། །མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་གིས་བདག་དང་ཉེ་བར་བླང་བ་དག་གི་གཅིག་པ་ཉིད་དང་། གཞན་ཉིད་དང་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པར་མི་འཐད་པའི་རིམ་པ་ཐམས་ཅད་བུམ་པ་དང་སྣམ་བུ་ལ་སོགས་པ་དག་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ་མ་ལུས་པར་རྣམ་པར་བཤད་པ་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱ་སྟེ། འདི་ལྟ་སྟེ། ཇི་ལྟར་མེ་བུད་ཤིང་དང་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་གཞན་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འཐད་ཕན་ཚུན་ལྟོས་ཏེ་གྲུབ་པ་ཡང་མི་འཐད་པ་དེ་བཞིན་དུ་བདག་ཀྱང་ཉེ་བར་བླང་བ་དང་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན། གཞན་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འཐད། ཕན་ཚུན་ལྟོས་ཏེ་འགྲུབ་པར་ཡང་

མི་འཐད་དོ། །

（《中论》云：）

10.15 依序柴与火，近取者及处，[23]瓶子与氆氇，皆应如是说。

依序以火与柴、我与近取处的一性与相异性、相互观待的不成立等，同时推知瓶子及氆氇等一切行相之说。如是，如同火与柴非一性，也非相异性，亦非相互观待般，同样的，我与近取处非一性，也非相异性，更非相互观待。

ཇི་ལྟར་མེ་གཞན་ལས་ཀྱང་མི་འོང་བུད་ཤིང་ལ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་བདག་ཀྱང་གཞན་ལས་ཀྱང་མི་འོང་། ཉེ་བར་བླང་བ་ལ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཇི་ལྟར་བུད་ཤིང་ཉིད་ཀྱང་མེ་མ་ཡིན། །བུད་ཤིང་ལས་གཞན་ལ་ཡང་མེ་མེད། མེ་བུད་ཤིང་དང་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན། མེ་ལ་བུད་ཤིང་དག་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན། བུད་ཤིང་དག་ལ་མེ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཉེ་བར་བླང་བ་དག་ཀྱང་བདག་མ་ཡིན། ཉེ་བར་བླང་བ་ལས་གཞན་པ་ཡང་བདག་མེད། བདག་ཉེ་བར་བླང་པ་དང་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན། བདག་ལ་ཉེ་བར་བླང་པ་དག་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན། ཉེ་བར་བླང་བ་དག་ལ་བདག་ཡོད་པའང་མ་ཡིན་ནོ།

就像火非从其他（因缘）而生，也不存在于柴薪之中般，同理，我也不从其他（因缘）而生，也不存在于近取处中。

如同柴薪本身非火、火亦不在柴薪的相异性之中、火不具柴薪、火

---

23 有关10.15.b，对勘本版的藏译中论为：།ཉེ་བར་ལེན་པའི་རིམ་པ་ཀུན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 17。

中无柴薪、柴薪中亦无火；同样的，近取处非我、我亦不在近取处的相异性之中、我不具近取处、我中无近取处、近取处中亦无我。

ཇི་ལྟར་མེས་བུད་ཤིང་བསྲེགས་པ་ལ་ཡང་སྲེག་པ་མེད་མ་བསྲེགས་པ་ལ་ཡང་མེད། བསྲེག་བཞིན་པ་ལ་ཡང་སྲེག་པ་མེད་པ་དང་། ཇི་ལྟར་མེས་བསྲེག་པ་ལ་ཡང་སྲེག་པའི་རྩོམ་པ་མེད་མ་བསྲེགས་པ་ལ་ཡང་མེད། བསྲེག་བཞིན་པ་ལ་ཡང་སྲེག་པའི་རྩོམ་པ་མེད་པ་དང་། ཇི་ལྟར་མེས་སྲེག་པ་པོ་ཡང་སྲེག་པར་མི་བྱེད། སྲེག་པ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་བྱེད། སྲེག་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་། སྲེག་པ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་སྲེག་པར་མི་བྱེད་དེ། མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་བཞིན་དུ་བདག་གིས་ཉེ་བར་བླང་བ་ལ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད། ཉེ་བར་མ་བླངས་པ་ལ་ཡང་མེད། ཉེ་བར་ལེན་བཞིན་པ་ལ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་ཅིང་། དེ་བཞིན་དུ་བདག་གིས་ཉེ་བར་བླངས་པ་ལ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པོའི་རྩོམ་པ་མེད། ཉེ་བར་མ་བླངས་པ་ལ་ཡང་མེད། ཉེ་བར་ལེན་བཞིན་པ་ལ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པའི་རྩོམ་པ་མེད་ལ། དེ་བཞིན་དུ་བདག་གིས་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པར་མི་བྱེད། ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མི་བྱེད། ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡིན་པ་དང་། ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པར་མི་བྱེད་དེ། མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །

如同于已烧之中、未烧之中，以及正在燃烧之中，皆无火烧柴薪；如同于火烧之中、未烧之中，以及正在燃烧之中，皆无生火的努力；如同燃者——火——不燃烧、非燃烧者不燃烧、是燃烧者与非燃烧者亦不燃烧。为何？不存在的缘故。同理，我于已近取之中、未近取之中，以及正在近取之中，皆无近取；同理，我于已近取之中无近取者的努力，（我于）未近取之中，以及正在近取之中，皆无近取的努力。同理，近取者——我——不近取、非近取者不近取、是近取者与非近取者亦不近取。为何？不存在的缘故。

བུམ་སྣམ་ལ་སོགས་པ་ལྷན་ཅིག་ཏུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི། མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་གིས་བདག་དང་ཉེ་བར་བླང་བ་དག་གི་རིམ་པ་གང་དག་རྣམ་པར་བཤད་པ་དེ་དག་བུམ་པ་དང་སྣམ་བུ་ལ་སོགས་པ་དག་དང་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཏུ་རྣམ་པར་བཤད་དེ། བདག་དང་ཉེ་བར་བླང་བ་དག

དང་བུམ་པ་དང་། སྣམ་བུ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་རིམ་པ་ཐམས་ཅད་མ་ལུས་པར་རྣམ་པར་བཤད་དོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །

「（10.15.c）瓶子及氆氇」，谓以火及柴的（理由）解说了我及近取处的顺序之际，也解释彼等如瓶子及氆氇等。此句应理解为「依序解说了我与近取处、瓶子、氆氇等一切无余」。

དེ་ལ་བུམ་པ་དང་སྣམ་བུ་ལ་སོགས་པ་དག་ནི། རྒྱུ་དང་འབྲས་བུར་གྱུར་པ་དང་། ཡན་ལག་དང་། ཡན་ལག་ཅན་དུ་གྱུར་པ་དང་། ཡོན་ཏན་དང་། ཡོན་ཏན་ཅན་དུ་གྱུར་པ་དང་། མཚན་ཉིད་དང་། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞིར་གྱུར་པ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་དག་ཏུ་ཤེས་པར་བྱའོ། །འདི་ལྟ་སྟེ། འཇིམ་པ་ཉིད་བུམ་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འཇིམ་པས་འབྲས་བུ་བུམ་པ་བྱེད་པ་མེད་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །འཇིམ་པ་ལས་བུམ་པ་གཞན་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ཏེ། གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པ་རྟག་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་དག་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པར་ཡང་མི་འགྲུབ་སྟེ། གྲུབ་པ་དང་མ་གྲུབ་པ་དག་ལྟོས་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

于此，应知瓶子及氆氇等（对应）于因与果、支分与具支者、功德与具德者，性相与性相之处（等）行相。

如是，泥土本身并非瓶，因为有泥土应成无法产生其果——瓶——（之过）；泥土并非瓶的相异性，否则有（泥土）应成不观待他者、成为常法（之过）。彼等（——泥与瓶——）的相互观待亦不成立，因为存在与不存在的观待皆不应理。

ལོ་མ་ཉིད་ཤིང་ལྗོན་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ལོ་མ་ལྷགས་ན་ཤིང་ལྗོན་པ་འཇིག་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། ལོ་མ་ལས་ཤིང་ལྗོན་པ་གཞན་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ཏེ། གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པ་རྟག་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་དག་ལ་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པར་ཡང་མི་འགྲུབ་སྟེ། གྲུབ་པ་དང་མ་གྲུབ་པ་དག་ལྟོས་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ།

树叶并非树木，因为有树叶掉落之时应成树木坏灭（之过）；树叶也非树木的相异性，因为有应成不观待他者、成为常法（之过）。彼等

（——树叶与树木——）的相互观待也不成立，因为存在与不存在的观待皆不应理。

སྔོན་པོ་ཉིད་ལོ་མ་མ་ཡིན་ཏེ། སྔོན་པོ་ཡལ་ན་ལོ་མ་མ[24]ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། སྔོན་པོ་ལས་ལོ་མ་གཞན་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ཏེ། ལོ་མ་ལྷགས་ཀྱང་སྔོན་པོ་གནས་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། དེ་དག་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པར་ཡང་མི་འགྲུབ་སྟེ། གྲུབ་པ་དང་མ་གྲུབ་པ་དག་ལྟོས་པར་ཡང་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

青色并非树叶，因为将有青色褪色之时应成非树叶（之过）；树叶也非青色的相异性，因为有树叶掉落之时应成仍有青色（之过）。彼等（——树叶与青色——）的相互观待也不成立，因为存在与不存在的观待皆不应理。

མཚན་ཉིད་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་མ་ཡིན་ཏེ། སྒྲུབ་པ་དང་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་ཐ་དད་པའི་ཕྱིར་དང་། གྲངས་ཐ་དད་པའི་ཕྱིར་རོ། །མཚན་ཉིད་ལས་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་གཞན་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ཏེ། དངོས་པོ་མཚོན་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་རབ་ཏུ་མི་འགྲུབ་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་དག་ཕན་ཚུན་ལྟོས་པར་ཡང་མི་འགྲུབ་སྟེ། གྲུབ་པ་དང་མ་གྲུབ་པ་དག་ལྟོས་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

性相非性相之处，成立与被成立为异、该数量为异的缘故；[25]性

24 于此，对勘本版并未附上不同注解，但应多加མ字。若无多加མ字，直译则为「青色褪色之时应成存在树叶」但其不得解，故改为：「青色褪色之时应成无有树叶」，如秋叶。

25 例如，刹那性是无常的定义或性相。该性相之处（或事例）有：瓶、柱、柴、火等。性相的数量虽只有一，该事例的数量却有无数。

相之处并非性相的相异 性 ，因为不能至极成立事物并非所表。[26]彼等（——性相与性相之处—— ）的相互观待也不成立，因为存在与不存在的观待皆不应理。

ཇི་ལྟར་མེ་གཞན་ལས་མི་འོང་བ་དང༌། བུད་ཤིང་ཡང་མེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དང༌། བུད་ཤིང་ཉིད་མེ་མ་ཡིན་པ་དང༌། བུད་ཤིང་ལས་གཞན་ལ་ཡང་མེ་མེད་པ་དང༌། མེ་བུད་ཤིང་དང་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་དང༌། མེ་ལ་བུད་ཤིང་དག་མེད་པ་དང༌། བུད་ཤིང་དག་ལ་མེ་མེད་པར་བསྟན་པ་དེ་བཞིན་དུ་འབྲས་བུ་ཡང་གཞན་ལས་མི་འོང་བ་དང༌། རྒྱུ་ལ་ཡང་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དང༌། རྒྱུ་ཉིད་འབྲས་བུ་མ་ཡིན་པ་དང༌། རྒྱུ་ལས་གཞན་ལ་ཡང་འབྲས་བུ་མེད་པ་དང། །འབྲས་བུ་རྒྱུ་དང་ལྡན་པ་མ་ཡིན་པ་དང། འབྲས་བུ་ལ་རྒྱུ་དག་མེད་པ་དང༌། རྒྱུ་དག་ལ་འབྲས་བུ་མེད་པའོ། །དེ་བཞིན་དུ་ཐམས་ཅད་ལ་ཡང་ཇི་ལྟར་ཇི་སྲིད་པ་བཞིན་དུ་སྦྱར་བར་བྱའོ། །

如同（《中论》）说，火不从其他（因缘）而生、柴薪之中并无火、柴薪非火、柴薪的相异性之火实属非有、火不具柴薪、火中无柴薪、柴薪中无火，同样的，果不从其他（因缘）而生、因中无果、因非果、因的相异性之果实属不存在、果不具因、果中无因、因中无果。同样的，永远（应将此理）结合一切诸法。

དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་བདག་དང་དངོས་པོ་རྣམས་རྣམ་པ་དུ་མར་མི་འཐད་པ་ན་རྟོག་པའི་རང་བཞིན་ཅན་མ་ཡིན་པ་མཁས་པའི་ང་རྒྱལ་ཅན། གང་དག་བདག་དང་དངོས་པོ་རྣམས། །དེ་བཅས་ཉིད་དང་ཐ་དད་པར། སྟོན་པ་དེ་དག་བསྟན་དོན་ལ། །མཁས་སོ་སྙམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །གང་དག་པ་དེ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དང་ཐ་དད་པ་དང༌། དངོས་པོ་རྣམས་དེ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དང༌།

---

26 如果事例与定义是自性异，即彻底无关的二者，将不能透过事例去表达或认知该事物的定义。但事实上，事物是可以透过该事例来去表达的，所以你无法成立「事物并非所表」的理论。

ཐ་དད་པར་སྟོན་པ་དེ་དག་བསྟན་པའི་དོན་ལ་མཁས་པ་ཡིན་པར་ཁོ་བོ་མི་སེམས་སོ། །དེ་བཅས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་དེ་དང་བཅས་པའོ། །དེ་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་ནི་དེ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དོ། །བདག་དེ་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་ནི་བདག་དེ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དོ། །དངོས་པོ་རྣམས་དེ་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་ཡང་དངོས་པོ་རྣམས་དེ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དོ། །

如是，以自性所成的我、事物等，于诸多行相之中皆不合理，（执取诸法）非分别（所施设之）性者，（乃自诩）学者之慢。（《中论》云：）

10.16 说我及事物，具该性及异，如是示诸义，不思为智者。

我不认为，宣说如是诸内义——某法具有彼（性）亦属异，事物等具有彼性亦属异——实为精通论义的智者。

「具彼」谓具有彼（性），具足彼（性）者的事物便是具有彼（自性）。具有我的事物便是有我；事物等（是）具彼（性）的事物，便是有彼（自性）的事物。

གང་གིས་བདག་གམ་དངོས་པོ་རྣམས་སུ་གདགས་པ་དེ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དེ་ནི་བདག་ཉིད་དམ་དངོས་པོ་རྣམས་ཡིན་ཏེ། ཐ་དད་པར་གྱུར་པ་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །འདི་ལྟ་སྟེ་ཉེ་བར་བླང་བ་གང་གིས་བདག་ཏུ་གདགས་པའི་ཉེ་བར་བླང་བ་དེ་ཉིད་དང་བཅས་པ་དེ་ནི་བདག་ཉིད་ཡིན་གྱི། འབའ་ཞིག་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། གང་དག་བདག་ཉེ་བར་བླང་བ་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་དེ་དེ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དུ་སྟོན་པར་བྱེད་པ་དང་། གང་དག་བདག་ཐ་དད་པར་གྱུར་པ་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་སྣ་རོལ་ན་དངོས་པོ་འགའ་ཞིག་གནས་པ་ཡོད་དོ་ཞེས་སྟོན་པར་བྱེད་པ་དང་།

由某计取我或事物，具足彼（自性）者，方为我或事物，即是「并

非成异」[27]的解读。

如是，由某近取处而施设为我，具有彼近取处者方能为我，然而，（你）说，此非唯一（安立我的方式），因为我是具有近取处的事物、（我）具有彼（性）。且观「我将成异」前，（你）已说：「某事物是存在的。」[28]

དེ་བཞིན་དུ་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ཡང་བྱུད་ཤིང་གང་གིས་མེར་གདགས་པའི་བུད་ཤིང་དེ་ཉིད་དང་བཅས་པ་དེ་ནི་མེ་ཉིད་ཡིན་གྱི། འབའ་ཞིག་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། གང་དག་མེ་བུད་ཤིང་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་དེ་དེ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དུ་སྟོན་པར་བྱེད་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་གང་དག་ཡོན་ཏན་ཅན་ལོ་མ་ཡང་ཡོན་ཏན་སྔོན་པོ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་དང་བཅས་པ་ཉིད་ན་ལོ་མ་ཡིན་གྱི། འབའ་ཞིག་ནི་མ་ཡིན་នོ་ཞེས་སྟོན་པར་བྱེད་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་གང་དག་འབྲས་བུ་སྨྲམ་བུ་ཡང་རྒྱུ་སྤུན་དེ་དག་དང་བཅས་པ་ཉིད་ན་འབྲས་བུ་ཡིན་གྱི། འབའ་ཞིག་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྟོན་པར་བྱེད་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་གང་དག་ཡན་ལག་ཅན་ལུས་ཀྱང་ཡན་ལག་ལག་པ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་དང་བཅས་པ་ཉིད་ན་ཡན་ལག་ཅན་ཡིན་གྱི་འབའ་ཞིག་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྟོན་པར་བྱེད་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་གང་དག་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་བ་ལང་ཡང་མཚན་ཉིད་ནྭ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་དང་བཅས་པ་ཉིད་ན་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡིན་གྱི། འབའ་ཞིག་ནི་མ་ཡིན་ནི་ཞེས་སྟོན་པར་

---

27 《显句论》说，《中论》的「具彼性」的「彼」字应解读为「一」，且「并非成异」与「一」同义。若有自性的话，决定为自性一或自性异，除此以外没有其他第三选择，故而在此破除自性的一、异。参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 179。

28 以白话文解说如下：你执取「自性的我」作为「一性之我」的解读。实际上，我是因为有了我的身或我的心而施设为我，你却不认同这种唯一施设为我、安立为我的观点，因为你在说「我以自性拥有着我的身或心」及「我与我的身心为迥异性」前，你早已说了「我是有自性的」。以此类推下述的观点。

བྱེད་པ་དང་།

同样的，事物也是（如此），由某柴薪而施设为火的柴薪，具有该（柴薪）方能为火，然而，（你）说，此非唯一（安立火的方式），而说火是具有柴薪的事物。

同样的，某具德者——树叶——也是因为具有其德——青色——而成为树叶，然而，（你）说此非唯一（安立树叶的方式）。

同样的，果——氆氇——也是因为具有其因——毛线——而成为果，然而，（你）说此非唯一（安立果的方式）。

同样的，某具支者——身体——也是因为具有其支分——手等——而成为具支者，然而，（你）说此非唯一（安立具支者的方式）。

同样的，某性相之处——牛——也是因为具有其性相——角等——而成为性相之处者，然而，（你）说此非唯一（安立性相之处的方式）。

གང་དག་དངོས་པོ་རྣམས་ཐ་དད་པ་ཉིད་དུ་སྟོན་ཏེ། མེ་ཡང་གཞན་ཉིད་ལ་བུད་ཤིང་ཡང་གཞན་ཉིད་ཡིན། ཡོན་ཏན་ཅན་ལོ་མ་ཡང་གཞན་ཉིད་ལ་ཡོན་ཏན་སྔོན་པོ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་གཞན་ཉིད་ཡིན། འབྲས་བུ་སྣམ་བུ་ཡང་གཞན་ཉིད་ལ་རྒྱུ་སྲུན་དག་ཀྱང་གཞན་ཉིད་ཡིན། ཡན་ལག་ཅན་ལུས་ཀྱང་གཞན་ཉིད་ལ་ཡན་ལག་ལག་པ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་གཞན་ཉིད་ཡིན། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་བ་ལང་ཡང་གཞན་ཉིད་ལ་མཚན་ཉིད་རྭ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་གཞན་ཉིད་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྟོན་པར་བྱེད་པ་དེ་དག་ནི་བསྟན་པའི་དོན་ལ་མཁས་པ་ཡིན་ནོ་སྙམ་དུ་ཁོ་བོ་མི་སེམས་སོ། །

总之，（你）说诸法为异。火为相异法、柴为相异法、具德者树叶为相异法、（其）德青色为相异法、果氆氇为相异法、因毛线为相异

法、具支者身体为相异法、支分手等为相异法、性相之处牛为相异法、性相角等也为相异法。我不认为说此义者实为学者。

ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་ནི་དེ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་གཅིག་པ་ཉིད་དམ་གཞན་ཉིད་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་ཞིག་ཡིན་གྲང་ན། གཉི་ག་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་དེ་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་གོང་མར་བསྟན་ཟིན་པའི་ཕྱིར་དང་། འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་བརྟགས་པའི་རབ་ཏུ་བྱེད་པར་ཡང་གཅིག་ན་ལྷན་ཅིག་ཡོད་མིན་ཏེ་ཞེས་རྒྱས་པར་བསྟན་པས་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དགག་པ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་རོ། །

为何？凡说具有彼（性）之事物，自是有彼（自性）者，问：彼（性）是一性，还是相异性？诚如前偈颂所说，两者皆不合理。于观贪欲、贪心品中的「（6.4）一性不同俱」已经广释，（依此理）同时成立破除（自性之义）。

མེ་དང་བུད་ཤིང་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཅུ་པའོ།། །།

第十品——观柴火品——终

第十一品

观轮回品

སྨྲས་པ། བདག་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འཁོར་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས། དམ་ཆོས་རྣམ་པར་མི་ཤེས་པའི། །བྱིས་པ་ལ་ནི་འཁོར་བ་རིང་། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་དགེ་སློང་དག་དེ་ལྟ་བས་ན་ཁྱོད་ཀྱིས་འཁོར་བ་ཟད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ནན་ཏན་བྱ་ཞིང་དེ་ལྟར་བསླབ་པར་བྱའོ་ཞེས་ཀྱང་བཀའ་སྩལ་ཏོ།

（他方）道：我是绝对存在的。为何？因为存在轮回。于此，薄伽梵说：「不知妙法相，愚迷生死长。」[1]同理，（佛）亦云：「众比丘，为能断除轮回，你应殷重且如是修习。」[2]

དེའི་ཕྱིར། གང་རིང་བར་བསྟན་པ་དང་། གང་ཟད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ནན་ཏན་བྱ་བ་བསྟན་པའི་འཁོར་བ་དེ་ཡོད་དོ། །མེད་དུ་ཟིན་ཀྱང་ཇི་ལྟ་རིང་བ་དང་ཟད་པར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན། རིང་བ་དང་ཟད་པར་གསུངས་པས་འཁོར་བ་ཡོད་དོ། །འཁོར་བ་ན་ཡོད་ན་འཁོར་བ་པོ་ཡང་ཡོད་པར་མངོན་ནོ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འོངས་ཤིང་འོངས་ཤིང་ཡང་དང་ཡང་དེར་འགྲོ་བས་ན། འཁོར་བ་ཞེས་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཏེ། གང་འོངས་ཤིང་འོངས་ཤིང་འགྲོ་བ་དེ་ནི་བདག་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

此故，被称为「长」及「为断除应当殷重」的轮回是存在的。如果

1 *Ched du brjod pa'i tshoms* [Bstan 'gyur Dpe bsdur ma print], 5。藏译与汉译稍有不同，汉译的《法集要颂经》原文为：「愚迷生死长，希闻于妙法。」（T.4.213.777b.18）。

2 虽然尚未查到此经文来自哪部经论，但此经文被诸多论典所引用，如《佛护论》、观世音禁行（又称观音禁）的《般若灯论的广释》（*She rab sgron ma rgya cher 'grel pa*），以及《显句论》等。可参考 Spyan ras gzigs brtul zhugs. *She rab sgron ma rgya cher 'grel pa*. [*Prajñāpradīpa-vṛtti*],635。然而，类似此文的引用却可在汉译的《般若灯论释》中见到，如云：「诸比丘，生死长远，有来无际，诸凡夫人不解正法，不知出要，是故你等为尽生死故，应随顺行。」（T.30.1566.86c.22）在藏译的《佛护论》中，虽将《法集要颂经》与此经文分开，各别引用了两段不同的经文，但于汉译的《般若灯论释》中，看似该二文却是来自同一部经。

不存在，怎能为长且被断除呢？因为（佛）说了长及被断除，故存在轮回。既有轮回，显而易见的，轮回者也必须存在。为何？反复地往来该处称为「轮回」；反复地往来（投生）该处者称为「我」。所以我绝对存在。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་ཀྱིས་སྦྲང་རྩི་མཐོང་ལ་གཡང་ས་མ་མཐོང་ངམ། ཁྱོད་ཀྱིས་འཁོར་བ་རིང་བ་དང་ཟད་པར་གསུངས་པ་མཐོང་ལ། གང་གི་ཕྱིར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་བཀའ་སྩལ་པ། གཞན་འདི་མ་མཐོང་ངོ་། །སྔོན་མཐའ་མངོན་ནམ་ཞེས་ཞུས་ཚེ། །ཐུབ་པ་ཆེན་པོས་མིན་ཞེས་གསུངས། །འཁོར་བ་ཐོག་མ་ཐ་མ་དེ། །དེ་ལ་སྔོན་མེད་ཕྱི་མ་མེད། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ། ཐམས་ཅད་གཟིགས་པ། ཐུབ་པ་ཆེན་པོས་དགེ་སློང་དག་འཁོར་བ་ལ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་དོ། །སྔོན་གྱི་མཐའ་མི་མངོན་ནོ་ཞེས་བཀའ་སྩལ་པས་དེའི་ཕྱིར་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་པར་གསུངས་པས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འཁོར་བ་ཡང་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པར་བསྟན་ཏོ། །

（自方）道：为何你见蜂蜜却不见悬崖？[3]

你虽见（佛）说生死长久且可被断除，然而却未见薄伽梵所说的另一（义，如《中论》云：）

11.1 问前际显乎？大牟尼答非。轮回无始终，[4]前后际皆无

遍知薄伽梵、见一切法、大牟尼说：「比丘，于轮回之中，无开始

3 要采蜂蜜就得看到蜂巢，许多蜂巢是建立在悬崖峭壁上，所以做此比喻。

4 有关11.1.c，对勘本版的藏译中论为：།འཁོར་བ་ཐོག་མ་མཐའ་མེད་དེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 17。

及止尽；不能显现前际。」此故，薄伽梵说无开始及止尽，[5]故说轮回也无自性。

འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་འཁོར་བ་པ་ཞེས་བྱ་བ་དངོས་པོ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་པ་ན་དེ་ལ་ཐོག་མ་ཡང་ཡོད། ཐ་མ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད་དོ། །འདི་ལྟར་དངོས་པོ་ཡོད་པ་ལ་ཐོག་མ་མེད་པ་དང་ཐ་མ་མེད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་འཁོར་བ་རིང་བ་དང་། ཟད་པར་གསུངས་ཀྱི་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དོན་དམ་པ་བསྟན་པའི་དབང་གིས་ནི། དེ་ལ་སྔོན་མེད་ཕྱི་མ་མེད། །ཅེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་པར་གསུངས་པས་འཁོར་བ་ཞེས་བྱ་བ་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །དེ་མེད་ན་འཁོར་བ་པོ་ཇི་ལྟ་བུ་ཞིག་འཐད་པར་འགྱུར།

如是，如果若干事物——所谓的轮回者——若存在，毋庸置疑，也应要有（轮回的）开始及止尽。[6]如是，存在的事物岂能成为无始、无

---

5 根据宗大师的《正理海》，此论中的「薄伽梵说无开始及止尽」应理解为「以谛实的观点而言，薄伽梵说无开始及止尽」并非「以名言的观点而言，薄伽梵说无开始及止尽」，做此区分。可参考 Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 361: འདིར་དངོས་པོའི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་སེམས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན་ཐོག་མཐའ་གཉིས་མེད་པར་འདྲ་ཡང་ཐ་སྙད་དུ་ཐོག་མཐའ་གཉིས་ཡོད་མེད་མི་འདྲའོ།（于此，就以事物真实义之思惟而言，虽然始与终两者皆相同为无，但在名言中，始终两者的有与无却不相同）《正理海》又继续说到，名言上，轮回虽然没有开始但却有终，因为烦恼可被断除。如同无始的种子可被火烧灭而终尽。

6 轮回者若有自性，轮回也应有自性，在此，自宗破除轮回虽有自性也可无始无尽。轮回之所以无有开始，是因为一切因都依赖前因而生，所以找不到第一个因。诸法若有自性，将不需依赖，果真如此的话，无须依赖前因的初因便合理，故说「轮回的开始应当要有」。快乐若有自性，快乐的生灭自然不会依赖他缘，此时，无任何因缘可以停止快乐，快乐将会一直持续，等同止尽轮回苦海，故说「轮回的止尽应当要有」。

终？

此故，以世间名言的观点而言，生死长久且被断除。然而，薄伽梵以胜义的观点说，于彼（轮回）之中则无始终。

此故，所谓的「事物」——（佛）说无始终的轮回——是毫不存在的。既无，又如何成立轮回者？

སླས་པ། དེ་ལྟར་འཁོར་བའི་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་བཀག་ཏུ་ཟིན་ཀྱང་། དབུས་མ་བཀག་པས་དེ་ཡོད་པའི་འཁོར་བ་ཡོད་པ་ཁོ་ན་སྟེ། འདི་ལྟར་དངོས་པོ་མེད་པ་ལ་དབུས་ཡོད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་དབུས་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འཁོར་བ་ཡོད་པ་ཁོ་ནའོ། །འཁོར་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འཁོར་བ་པོ་ཡང་ཡོད་པ་ཁོ་ནའོ།

（他方）道：如是，虽然破除轮回的始终，但并未断除中间[7]，所以，具足其（中间）的轮回必定存在。如果事物不存在，怎么会有（该事物的）中间？因为中间存在的缘故，轮回绝对存在。轮回存在的缘故，轮回者也必然存在。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་དབུས་ཉིད་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི་དབུས་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འཁོར་བ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དེའི་དབུས་ཉིད་མི་འཐད་པས་དེ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འཁོར་བ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། གང་ལ་ཐོག་མེད་ཐ་མེད་པ། །དེ་ལ་དབུས་ནི་ག་ལ་ཡོད། །གང་ལ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་པ་དེ་ལ་དབུས་ཡོད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། འདི་ལྟར་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་ལ་ལྟོས་ནས་དབུས་འགྲུབ་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ན། དེ་ལ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་དེ་ཡང་མེད་དེ། དེ་མེད་པའི་ཕྱིར་དེའི་དབུས་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

---

7 轮回的始是轮回的前际，轮回的终是轮回的后际，轮回的中是轮回的中际。

（自方）道，如果中间存在，正因为中间存在的缘故，轮回也应存在。然而，彼（轮回）的中间不能成立，其存在（不合理）的缘故，轮回如何存在？（《中论》云：）

11.2.ab 若无有始终，[8]中当云何有？

于无始终之中，岂有中间？既然中间观待着始终而成立，于此之中既无始终、（始终）不存在的缘故，如何能存在彼（轮回）的中间？

སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། ཐོག་མ་དབུས་དང་ཐ་མ་མེད། སྐྱེ་བའི་སྔ་རོལ་མི་སྲིད་དེ། །གཉིས་གཉིས་དག་ནི་མ་གཏོགས་པར། །རེ་རེས་རྩོམ་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ཕྱིར་དེ་ལ་སྔ་ཕྱི་དང་། །ལྷན་ཅིག་རིམ་པ་མི་འཐད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལ་སྔ་ཕྱི་དང་ལྷན་ཅིག་གི་གོ་རིམས་དག་མི་སྲིད་དོ། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་འཁོར་བ་ལ་ཐོག་མ་དང་དབུས་དང་ཐ་མ་དག་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་འདིར་འཁོར་བ་པོའི་སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་དག་ལ་ཡང་སྔ་ཕྱི་ལྷན་ཅིག་གི་རིམ་པ་དག་མེད་དོ། །

阿阇黎圣天亦云：「初中后三位，生前定不成；二二既为无，一一如何有？」[9]（《中论》云：）

11.2.cd 故依次此中，先后俱皆无。

此故，于此，不可能存在前、后，以及同俱的顺序。如是，因为轮

8 有关11.2.a，对勘本版的藏译中论为：།གང་ལ་ཐོག་མེད་མཐའ་མེད་པར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 17。

9 《四百论》15.5。

回中无初、中、后的缘故，轮回者的生与老死等之中，亦不应有先、后、同俱的顺序。

དེ་དག་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་སྔར་གྱུར་པ། །རྒ་ཤི་འཆི་བ་ཡིན་ན་ནི། །སྐྱེ་བ་རྒ་ཤི་མེད་པ་དང༌། །མ་ཤི་བར་ཡང་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་སྔ་བར་གྱུར་ལ། དེའི་འོག་ཏུ་ཕྱིས་རྒ་ཤི་དག་ལ་ཡང་སྔ་ཕྱི་འབྱུང་བ་ཡིན་ན་དེ་ལྟ་ན་སྐྱེ་བ་དེ་ལ་རྒ་ཤི་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལ་རྒ་ཤི་མེད་པར་གྱུར་ན་ཕྱིས་རྒ་ཤི་ག་ལས་འོང་བར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འོང་ན་ནི་རྒ་ཤི་གཞི་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་དང་ཕྲད་དུ་ཟིན་ན་ཡང་དེ་ལ་ཅིར་ཡང་མི་འགྱུར་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་རྒ་ཤི་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཡང་གཞན་ཡང་། མ་ཤི་བ་ཡང་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་སྐྱེ་བ་སྔ་བར་བརྟགས་ན་དེ་སྔར་གཞན་དུ་མ་ཤི་བར་འདིར་སྐྱེ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་འཁོར་བ་ཐོག་མ་དང་ལྡན་པར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ཡང་མི་འདོད་པས་དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་སྔ་ལ་རྒ་ཤི་འཆི་བར་མི་འཐད་དོ། །

为何？（《中论》云：）

11.3 倘若先有生，后有老死者，[10]有生不老死，不死亦将生。

如果先有出生，之后才会有老死，（生、老、死是如此地）先后形成的话，于出生之中[11]不应有老死。既然于彼（出生）之中无老死，之后如何产生老死？[12]若可以产生，老死应成无基础。

10 有关11.3.ab，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་སྔ་གྱུར་ལ། །རྒ་ཤི་ཕྱི་མ་ཡིན་ན་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 17。

11 直译为「于出生之中」，此义也可理解为在生的基础之上。

12 同样的，再次破除了自性有的老死，而非破除名言上的老死。出生时，若无老死，将来就不可能有老死了。因为老死若有自性，就不依赖因缘，换句话说，没有任何的因缘可以产生老死，既然如此，没有的老死就只能永远的没有，因为没有任何的因缘可以形成老死。

即使（老死）可以遇到彼（其他因缘），但是彼（老死）也不会成为任何一法，因为自性有的老死不存在。

此外，（若依你所言，）不死亦能出生。如是，观察前世时，应成「之前于他处未死，却能于此（世）出生」。（我）不承许轮回应有开始，故不成立先有出生，后有老死。

ཅི་སྟེ་སྐྱོན་དེ་གྱུར་ན་མི་རུང་ངོ་སྙམ་པས་རྒ་ཤི་སྔ་མ་ཁོ་ན་ཡིན་ལ། སྐྱེ་བ་འཕྱིའོ་ཞེ་ན།

如果（他方）认为应成彼（过）实不应理，故说「先有老死，后有出生」的话。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་འཕྱི་གྱུར་ལ། །རྒ་ཤི་སྔ་བ་ཡིན་ན་ནི། །སྐྱེ་བ་མེད་པའི་རྒ་ཤི་ནི། །རྒྱུ་མེད་པར་ནི་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་དེའི་རྒ་ཤི་སྔ་བར་གྱུར་ལ། སྐྱེ་བ་འཕྱི་བར་འགྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་གཞི་མེད་པའི་རྒ་ཤི་རྒྱུ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །འདི་ལྟར་མ་སྐྱེས་ཤིང་མེད་པའི་རྒ་ཤི་གཞི་མེད་ཅིང་རྒྱུ་མེད་པར་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བར་འགྱུར། སྐྱེས་ཤིང་ཡོད་པ་ལ་རྒ་ཤི་བསྟན་པར་རིགས་སོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་སྐྱེ་བ་འཕྱི་ལ་རྒ་ཤི་སྔ་བར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

于此，（自方）将做解释。（《中论》云：）

11.4 若先有老死，[13]而后有生者，是则是无因，不生有老死。

如果先有老死、后有出生，如是，无基础的老死应成无因（而生之

13 有关11.4.a，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་འཕྱི་འགྱུར་ལ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 17。

过），此故，亦不承许彼（说）。

这种无生、不存在的老死如何能从无基础、无因而生呢？有出生才能合理解释老死。此故，不成立「先有老死，后有出生」。

སྨྲས་པ། དེ་དག་ལ་སྔ་ཕྱི་མེད་དེ། དེ་ནི་རྒ་ཤི་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་བཞིན་པ་ཁོ་ནར་སྐྱེའོ། །

（他方）道：于彼等之中应无先后。唯有正在随后相属[14]老死之中，方能出生。

བཤད་པ། སྐྱེ་བ་དང་ནི་རྒ་ཤི་དག། །ལྷན་ཅིག་རུང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་དག་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་འགྱུར་བར་མི་འཐད་དོ། །ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི། སྐྱེ་བཞིན་པ་ན་འཆི་འགྱུར་ཞིང་། །གཉི་ག་རྒྱུ་མེད་ཅན་དུ་འགྱུར། །གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་དག་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཉིད་ན། འཆི་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་མི་འཐུན་པ་གཉིས་གཉིས་གཅིག་ལ་དུས་གཅིག་ཏུ་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བར་འགྱུར།

（自方道，《中论》）云：

11.5.ab 生及于老死，不得一时共：[15]

不成立出生与老死为同俱性。若如此，（诚如《中论》云：）

14　什么是「x随后相属y」？这种相属或关系就是，x跟随在y的后面，即「y在x才在，y不在x将不在」的关系。他方认为出生跟老死没有先后关系，因为出生随后相属老死，所以只有老死存在时才有出生。

15　有关11.5.b，对勘本版的藏译中论为：།ལྷན་ཅིག་རུང་བ་མ་ཡིན་ཏེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 17。

11.5.cd 生时是死时，二者皆无因。[16]

如果出生与老死成为同俱性，正在出生便成正在死亡，不成立彼（论）。出生与灭亡两者双双不合，岂能在同一时间内存在？

ཡང་གཞན་ཡང་། གཉི་ག་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་ཏེ། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་དག་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་འབྱུང་བར་གྱུར་ན་དེའི་སྐྱེ་བ་འཆི་བ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་མ་ཡིན་ཅིང་། དེའི་སྐྱེ་བ་སྔ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །སྐྱེ་བ་སྔ་བར་གྱུར་ན་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ།

此外，「（11.5.d）二者皆无因」。如果出生与老死能在同一时间内存在，彼出生前应成没有死亡，[17]且先有出生。当真先有出生，（出生）应成无因者。

སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་འཇིགས་མེད་ཀྱིས་ཀྱང་། གལ་ཏེ་ལས་ལས་[18]ལུས་སྐྱེ་ལ། །ལུས་མ་གཏོགས་པར་ལས་མེད་ན། །སྔོན་ལུས་ལས་ལས་མ་སྐྱེས་པ། །གང་གི་རྒྱུས་ནི་སྐྱེས་པར་གྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟར་ལྷན་ཅིག་ཏུ་སྐྱེ་ན་དེའི་རྒ་ཤི་སྐྱེ་བ་ལ་མི་ལྟོས་པར་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་དང་། རྒ་ཤི་གཞི་མེད་པ་དང་། རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། སྔོན་དུ་མར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན། སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་དག་ལྷན་ཅིག་ཏུ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་འདིར་ཁྱོད་

---

16 有关11.5.d，对勘本版的藏译中论为：།གཉིས་ཀ་རྒྱུ་མེད་ཅན་དུ་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 17。

17 这段话可从两个角度解释：一、དེའི་སྐྱེ་བ་འཆི་བའི་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་མ་ཡིན།该出生不在死之前。二、དེའི་སྐྱེ་བ་ལ་འཆི་བ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་མ་ཡིན།死亡并非在出生之前。基于后段的「先有出生」的解释，译者决定采用后者的解读。

18 根据北京版及奈塘版，将此字改为ལས། 字。

ཀྱིས་བརྟགས་པའི་འཁོར་བ་ལ་སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་དག་གི་སྔ་ཕྱི་དང་ལྷན་ཅིག་གི་རིམ་པ་དག་ནི་མི་[19]སྲིད་དེ། དེ་མེད་ན་སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་མེད་པའི་བདག་ཅེས་བྱ་བ་གང་ཡང་འཁོར་བར་འགྱུར་བ་དེ་གང་ཡིན།

阿阇黎圣无畏[20]亦云：「身若由业生，先有身无业，[21]身非由业生，身由何因生？」如是，（出生及老死）同时产生的话，应成老死无须依赖出生可以自力至极成立、老死便无基础， 以及（ 老死） 将成无因者等诸多过患， 故亦不许彼（说）。如是，不能成立出生与老死为同时产生。

此故，你观察的轮回之中，先后及同俱的生老死皆不可能。既然已无、没有出生及老死，正在轮回的我又是什么？

སླས་པ། དེ་དག་ལ་སྔ་ཕྱི་དང་ལྷན་ཅིག་གི་རིམ་པ་དག་ཡོད་ཀྱང་རུང་མེད་ཀྱང་རུང་སྟེ། ཡོད་ན་སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་དག་ནི་རེ་ཞིག་ཡོད་དོ། །དེ་དག་ཀྱང་གཞི་མེད་པ་མ་ཡིན་པས་འགའ་ཞིག་ཁོ་ནའི་ཡིན་ཏེ། འགའ་ཞིག་ཡོད་པ་ཉིད་དེ་ནི་བདག་ཡིན་པས་བདག་ནི་ཡོད་པ་ཁ་ནའོ། །

---

19 根据北京版及奈塘版，在此多加了མི། 字。

20 不只阿阇黎圣无畏的细节不详，阿阇黎圣无畏的著作也未译成藏文。

21 直接从词义了解的确有困难，所以要绕一大圈。自性的身若由业而生，应成身与业同时而有之过，因为依赖果而施设因，所以因时必须有果，否则因如何依赖果被施设而有？若坚持：本是前后、具有因果关联的身与业能够同时产生，同等「身与业虽是同时，但也可有先后顺序」。的确如此，就得承认身在业之前也可存在，如果是这样的话，身将会是无前因——业——而生。

（他方）道：于此之中，无论有无先后及同俱，但凡存在就应先有生老死。彼等（——生老死——）并非无基础，绝对是某法（——我——）的（特征）。既然有某法、彼（法）为我的缘故，我必然存在。

བཤད་པ། གང་ལ་སྔ་ཕྱི་ལྷན་ཅིག་གི། །རིམ་པ་དེ་དག་མི་སྲིད་པའི། །སྐྱེ་བ་དེ་དང་རྒ་ཤི་དེ། །ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་སྤྲོས་པར་བྱེད། །དེ་ལྟར་རིགས་པ་སྔོན་དུ་བཏང་སྟེ་བརྟགས་ན་སྐྱེ་བ་གང་དང་རྒ་ཤི་གང་ལ་སྔ་ཕྱི་དང་ལྷན་ཅིག་གི་རིམ་པ་དག་མི་སྲིད་ཅིང་མེད་པ་དེ་ལ་ཁྱོད་སྐྱེ་བ་ནི་དེ་ཡིན་རྒ་ཤི་ནི་དེ་ཡིན་ཞེས་ཅིའི་ཕྱིར་སྤྲོས་པར་བྱེད་ཅིང་རྗོད་པར་བྱེད། གལ་ཏེ་སྐྱེ་བའམ། རྒ་ཤི་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་སྔ་བའམ། ཕྱི་བའམ། ལྷན་ཅིག་ཏུ་འགྱུར་བར་ངེས་ན། སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དག་ལ་སྔ་ཕྱི་དང་ལྷན་ཅིག་གི་རིམ་པ་དག་མེད་པ་རང་བཞིན་དུ་གནས་པ་སུ་ཞིག་དེ་སྐད་རྗོད་པར་བྱེད། སེམས་དང་བཅས་པ་སུ་ཞིག་འཛིན་པར་བྱེད། དེ་ལྟ་བས་ན་སྐྱེ་བ་དང་རྒ་ཤི་དག་མི་འཐད་དོ། །དེ་མེད་ན་བདག་ཡོད་པར་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར་དེའི་ཕྱིར་བདག་ཏུ་སྨྲ་བར་རིགས་པ་དང་འགལ་བ་དེ་ཐོང་ཤིག །

（自方道，《中论》）云：

11.6 绝无有先后，同俱等顺序，何故而戏论，出生及老死？[22]

如是，透过先前的理由观察，不论何种出生及何种老死皆不可能存在先后及同俱。既然没有，为何你说「此为生」、「此为老死」的戏论？

---

22 有关11.6.d，对勘本版的藏译中论为：ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་སྤྲོས་པར་བྱེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 17。

如果某法的确存在出生或老死，必须决定（何者）为先、（何者）为后，或是同俱；存在生老死之中，既然不可能存在先后及同俱，岂能说以自性而住？谁会抱持此想？

此故，不能成立出生及老死。既无彼（出生及老死），我存在又如何应理？此故，对于说我（者），应当抛出该矛盾之理。

རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་ཉིད་དང་ནི། །མཚན་ཉིད་དང་ནི་མཚན་གཞི་ཉིད། །ཚོར་དང་ཚོར་པོ་ཉིད་དང་ནི། །དོན་ཡོད་གང་དག་ཅི་ཡང་རུང་། །ཇི་ལྟར་བརྟགས་ན་སྐྱེ་བ་དང་། ཇ་ཤི་དག་གི་སྔ་ཕྱི་དང་ལྷན་ཅིག་གི་རིམ་པ་དག་མི་འཐད་པ་དེ་བཞིན་དུ་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དང་མཚན་ཉིད་དང་། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་དང་། ཚོར་བ་དང་། ཚོར་བ་པོ་དང་། དོན་གཞན་གང་དག་ཅི་ཡང་རུང་བ་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་དང་། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་། །ཤེས་པ་དང་། ཤེས་བྱ་དང་། ཚད་མ་དང་། གཞལ་བྱ་ལ་སོགས་པ་ཡོད་པར་བརྟགས་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ལ་ཡང་སྔ་ཕྱི་དང་ལྷན་ཅིག་གི་རིམ་པ་དག་མི་འཐད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

11.7 因性及果性，性相及事例，感受及受者，无论任何事，[23]

如同观察出生、老死是先后及同俱时，皆不能成立。同理，观察因果、性相及事例、感受及受者等任何一切其他事物——解脱与涅盘、能知及所知、量及所量等，这一切的先后及同俱皆不应理。

23 有关11.7，对勘本版的藏译中论为：འཁོར་བ་འབའ་ཞིག་སྔོན་གྱི་མཐའ། །ཡོད་མ་ཡིན་པར་མ་ཟད་ཀྱི། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་ཉིད་དང་ནི། །མཚན་ཉིད་དང་ནི་མཚན་གཞི་ཉིད། （不只仅无有，轮回之前际，因性及果性，性相及事例，），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 17。

ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་འབྲས་བུ་སྔ་བར་གྱུར་ལ། རྒྱུ་འཕྱི་བར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་འབྲས་བུ་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་རོ། །འབྲས་བུ་ཡོད་ན་ཡང་རྒྱུས་ཅི་བྱ་སྟེ་རྒྱུར་བརྟགས་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་རྒྱུ་སྔ་བར་གྱུར་ལ་འབྲས་བུ་འཕྱི་བར་གྱུར་ན་ཡང་རྒྱུ་འབྲས་བུ་མེད་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་འབྲས་བུ་མེད་ན་ཇི་ལྟར་རྒྱུར་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་རྒྱུ་མ་ཡིན་པར་གང་ཡང་མི་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དག་ལྷན་ཅིག་ཏུ་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་ཡང་སྐྱོན་དེ་ཉིད་དེ། གཉི་ག་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་བ་དང་། འབྲས་བུ་ལ་མི་ལྟོས་པ་ཁོ་ནར་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

为何？首先，如果先有果、后有因，果应成无因者。若（无因仍能）有果，因又有何用？因的观察应成无义。

若先有因、后有果，因应成无果者[24]，故亦不成立彼（说）。如是，没有果，岂会有因？[25]果真如此，任何事物皆可成为因。

若因与果同俱，也会有此过咎：两者应成无因者、（因）不须观待果便可由己力至极成立，故亦不承许彼（说）。

དེ་བཞིན་དུ་གལ་ཏེ་མཚན་ཉིད་སྔ་བར་གྱུར་ལ། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་འཕྱི་བར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་ཡང་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་མ་སྐྱེས་ན་དེ་གང་གི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར། འདིས་མཚོན་པར་བྱེད་པས་མཚན་ཉིད་ཅེས་བྱ་ན། འདིས་གང་མཚོན་པར་བྱ་བའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་དེ་ཡང་མ་སྐྱེས་པས་མེད་དེ། དེ་མེད་ན་མཚོན་པར་མི་བྱེད་པ་དེ་ཅི་ལྟར་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར། ཅི་སྟེ་ཡང་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་སྔ་བར་

24 因以自性存在的话，先有的因将不能生果。生果需要因缘，已有的因是自性而有的缘故，应成不须观待、不能与其他因缘结合之过，所以无其果，等同无果者。

25 如扎西的父亲是因为有了其子——扎西——而被施设般，诸因皆是依赖其果而被施设；如果不须依赖扎西便可成为扎西父亲的话，所有父亲都可成为扎西的父亲，同样的，如果不须依赖其果便可成为其因的话，所有事物都可成为其果的因。

གྱུར་ལ་མཚན་ཉིད་འཕྱི་བར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་ཡང་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཅན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་མཚན་ཉིད་མེད་པའི་དངོས་པོ་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་རི་བོང་གི་རྭ་ལ་སོགས་པ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། མཚན་ཉིད་དུ་བརྟག་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་འགྱུར་ཏེ། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་རབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་ཕྱིར་མཚན་ཉིད་དུ་འདོད་པ་ཡིན་ན་དེ་གལ་ཏེ་མཚན་ཉིད་དེ་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་གྲུབ་ན་དེ་ལ་ཡང་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་ཅི་བྱ། ཅི་སྟེ་ཡང་མཚན་ཉིད་དང་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་དག་ལྷན་ཅིག་ཏུ་གྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་ཡང་སྐྱོན་དེ་ཉིད་དེ་གཉི་ག་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་དང་། མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ཡང་མཚན་ཉིད་ལ་མི་ལྟོས་པ་ཁོ་ནར་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

同样的，如果先有性相、后有事例的话，如是，因为尚未产生事例，彼（性相）成为何者的性相？既然承许由此能表故为性相，由某（性相）所表的事例尚未产生、不存在的话，（由性相所）表的作为自然没有，彼如何能够成为性相？

如果，先有事例、后有性相，事例应成无性相，故亦不成立彼（说）。如是，没有性相的事物岂能存在？果真能有，兔角等也能存在。（若是如此，）针对性相的观察也将失去意义。为了至极成立事例，故而承许性相，若无性相能成立事例，性相又有何用？

若性相与事例同俱，也会有此过咎：两者应成无因者、事例也不须观待性相便可由己力至极成立，故亦不承许彼（说）。

དེ་བཞིན་དུ་གལ་ཏེ་ཚོར་བ་པོ་སྔ་བར་གྱུར་ལ་ཚོར་བ་འཕྱི་བར་གྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་ཡང་ཚོར་བ་མེད་ཅིང་མ་སྐྱེས་ན་དེ་གང་གི་ཚོར་བ་པོར་འགྱུར། ཚོར་བར་བྱེད་པ་ན་ཚོར་བ་པོ་ཡིན་ན་ཚོར་བ་དེ་ཉིད་ནི་མ་སྐྱེས་ཏེ། དེ་མེད་ན་དེས་ཅི་ཞིག་ཚོར་བར་བྱེད་པ། ཚོར་བར་མི་བྱེད་ན་ནི་ཇི་ལྟར་ཚོར་བ་པོར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་ཐམས་ཅད་ཀྱང་བདེ་བ་དང་སྡུག་བསྔལ་ཐམས་ཅད་དང་མ་ཕྲད་པར་ཚོར་བ་པོར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །ཅི་སྟེ་ཡང་ཚོར་བ་སྔ་བར་གྱུར་ལ་ཚོར་བ་པོ་འཕྱི་བར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་ཡང་ཚོར་བར་མི་བྱེད་བཞིན་དུ་ཚོར་

བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་ཚོར་བར་མི་བྱེད་པ་ཇི་ལྟར་ཚོར་བར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་གང་ཡང་གང་གི་ཚེ་གང་དུ་ཡང་ཚོར་བ་དང་བྲལ་བར་མི་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །ཅི་སྟེ་ཡང་ཚོར་བ་དང་ཚོར་བ་པོ་དག་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་རྟོག་ན། དེ་ལྟ་ན་ཡང་སྐྱོན་དེ་ཉིད་དེ་གཉི་ག་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་བ་དང་། ཚོར་བ་པོ་ཚོར་བ་ལ་མི་ལྟོས་པ་ཁོ་ན་ཚོར་བར་མི་བྱེད་བཞིན་དུ་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འགྱུར་བ་དང་། ཚོར་བ་ཡང་ཚོར་བ་པོ་ལ་མི་ལྟོས་པ་ཁོ་ན་སུས་ཀྱང་ཚོར་བར་མི་བྱེད་བཞིན་དུ་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

同样的，如果先有受者、后有感受，如是，感受尚未产生、仍未存在时，彼（人）是什么的受者？具有感受的作为时，方为受者，（但是）感受尚未产生、仍未存在时，又是什么被感受到呢？既无感受，岂有受者？当真如此，即使未遇诸乐及苦也应成为受者，故亦不合理。

如果先有感受、后有受者，如是，（应成）无感受的作为仍可为感受，故亦不合理。如是，没有感受的行为，岂能成为感受？果真如此，任何一法于随时随地皆不离感受，故亦不承许彼（说）。

若执感受与受者为同俱，也会有此过咎：两者应成无因者、受者不须观待感受便可由己力至极成立、感受不须观待受者、无任何人正在感受也可由己力至极成立，故亦不合理。

དེ་བཞིན་དུ་གལ་ཏེ་རྣམ་པར་གྲོལ་བས་[26]སྔ་ངན་ལས་འདས་པ་སྔ་བར་གྱུར་ན་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་བཅས་པ་ཡང་མྱ་ངན་

26 根据北京版及奈塘版，去掉དེ་ཡང་མི་འཐད་ 四个字。

ལས་འདས་པར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་ན་སུ་ཡང་མྱ་ངན་ལས་མ་འདས་པར་མི་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །ཅི་སྟེ་རྣམ་པར་གྲོལ་བས་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་འཕྱི་བར་གྱུར་ན་ནི་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་མ་ཐོབ་པ་ཉིད་དུ་ཡང་རྣམ་པར་གྲོལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་ན་ཡང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་མ་ཐོབ་པ་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་གྲོལ་བར་འགྱུར་ཞིང་། རྣམ་པར་གྲོལ་ནས་ཕྱིས་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་འགྱུར་རོ། །མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་མ་སྐྱེས་པ་མ་བྱུང་བ་ཞེས་བྱ་ན། སྔོན་མ་བྱུང་བ་ཕྱིས་བྱུང་བར་གྱུར་ན་སྐྱེ་བ་ཅན་དང་མཚུངས་པར་ཡང་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །ཅི་སྟེ་ཡང་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་དང་། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་གཉིས་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་ཡང་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་ཡང་སྐྱོན་དེ་ཉིད་དེ་གཉི་ག་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་དང་། རྣམ་པར་གྲོལ་བ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་མི་ལྟོས་པ་ཁོ་ནར་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འགྱུར་བ་དང་། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཡང་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ལ་མི་ལྟོས་པ་ཁོ་ནར་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

同样的，如果（说：）解脱故，先有涅盘，应成具有烦恼的涅盘，（将有任）谁都已涅盘（之过），故亦不合理。

如果（说：）解脱故，后有涅盘，在未涅盘时仍有解脱。如是，一切未得涅盘（者）皆已解脱，且有解脱后涅盘成为无义（之过）。所谓的「涅盘」是不生，且非（因缘而）形成的。若先前没有，之后才有，将与（由因缘而形成的）生者相同，故亦不承许彼（说）。

如果解脱与涅盘为同俱，也会有此过咎：两者应成无因者、解脱不须观待涅盘便可由己力至极成立、涅盘不须观待解脱也可由己力至极成立，故亦不合理。

དེ་བཞིན་དུ་ཤེས་པ་དང་། ཤེས་བྱ་དང་། ཚད་མ་དང་། གཞལ་བྱ་ལ་སོགས་པ་དག་ལ་ཡང་བལྟ་བར་བྱའོ། །

同样的，对能知及所知、量与所量等，也应（如是）观。

འཁོར་བ་འབའ་ཞིག་སྔོན་གྱི་མཐའ། །ཡོད་མ་ཡིན་པར་མ་ཟད་ཀྱི། །དངོས་པོ་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཉིད་ལ་ཡང་། །སྔོན་གྱི

མཐའ་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་བརྟགས་ན་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ལ་སྔ་ཕྱི་དང་། ལྷན་ཅིག་གི་རིམ་པ་དག་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར་འཁོར་བ་འབའ་ཞིག་ལ་སྔོན་གྱི་མཐའ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་མ་ཟད་ཀྱི། དངོས་པོར་འདོད་པ་ཐམས་ཅད་ལ་ཡང་སྔོན་གྱི་མཐའ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དངོས་པོར་སྣང་བ་ནི་སྒྱུ་མ་དང་། སྨིག་རྒྱུ་དང་། དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་དང་། གཟུགས་བརྙན་བཞིན་དུ་གྲུབ་པོ། །

（自方道，《中论》）云：

11.8 不只仅无有，轮回之前际，如是诸事物，前际皆亦无。[27]

如实观察，一切事物的先后、同俱的次第，皆不合理。不仅是轮回没有前际，一切所承许的事物也都没有前际。此故，所见事物皆（如）幻化、阳焰、乾闼婆城，以及影像般成立。

འཁོར་བ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཅུ་གཅིག་པའོ།། །།

第十一品——观轮回品——终。

---

27 有关11.8，对勘本版的藏译中论为：།ཚོར་དང་ཚོར་པོ་ཉིད་དང་ནི། །དོན་ཡོད་གང་དག་ཅི་ཡང་རུང་། །དངོས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཉིད་ལ་ཡང་། །སྔོན་གྱི་མཐའ་ནི་ཡོད་མ་ཡིན།（感受及受者，无论任何事，如是诸事物，亦无有前际。），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 17。

第十二品

观苦品

སྨྲས་པ། བདག་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྡུག་བསྔལ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ན་ལུས་དང་དབང་པོ་འབྱུང་བ་ནི་སྡུག་བསྔལ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཤེས་ལ། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་། མདོར་ན་ཉེ་བར་ལེན་པའི་ཕུང་པོ་ལྔ་སྡུག་བསྔལ་ལོ་ཞེས་གསུངས་པས་དེའི་ཕྱིར་སྡུག་བསྔལ་ཡོད་དོ། གཞི་མེད་པར་སྡུག་བསྔལ་ཡོད་པར་མི་རིགས་པས་སྡུག་བསྔལ་དེ་དག་གི་ཡིན་པ་དེ་འགའ་ཞིག་ཀྱང་ཡོད་དེ། སྡུག་བསྔལ་དེ་དག་གི་ཡིན་པ་དེ་ནི་བདག་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་བདག་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：绝对有我。为何？因为痛苦是存在的。众所皆知，于此（苦蕴）之中存在着身体及（五）根等，皆为痛苦。薄伽梵亦云：「总之，近取五蕴皆苦。」[1]此故，痛苦是存在的。若无基础，[2]则痛苦的存在不合理。此故，某苦的所属[3]也是存在的，这些痛苦的所属是我的缘故，我是绝对存在的。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་སྡུག་བསྔལ་ཉིད་འཐད་ན་ནི་བདག་ཀྱང་ཡོད་པ་ཞིག་ན། སྡུག་བསྔལ་ཉིད་མི་འཐད་པས་བདག་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། ཁ་ཅིག་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས། །གཞན་གྱིས་བྱས་དང་གཉིས་ཀས་བྱས། །རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བར་འདོད། །དེ་ནི་བྱ་བར་མི་རུང་ངོ་། །འདི་ལ་སྡུག་བསྔལ་དུ་སྨྲ་བ་རྣམས་ལ་ཁ་ཅིག་ནི་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་པར་འདོད། ཁ་ཅིག་ནི་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་འདོད། ཁ་ཅིག་ནི་སྡུག་བསྔལ་བདག་དང་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་འདོད། །ཁ་ཅིག་ནི་སྡུག་བསྔལ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་གློ་བུར་ཁོ་ནར་བྱུང་བར་འདོད་དོ། །

（自方）道：若痛苦成立，我亦应有，（但是，）因为无法成立痛

---

1 像是《法集要颂经》则云：「如是四大身，五蕴苦恼集。」（T.4.213.791a.3）

2 痛苦的基础就是痛苦的所依，像是身苦的所依是身，心苦的所依为心。

3 直译为「何者是痛苦」，在此翻为痛苦的所属，意指属于谁的痛苦。

苦，如何能有我？为何？（《中论》云：）

12.1 自作及他作，共作不因作，如是说诸苦，[4]该作不应理。

于此，于论苦者中，有说痛苦是由自造成，有说痛苦是由他造成，有说痛苦是由自他造成，有说痛苦仅是无因、骤然而有。

དེ་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་བདག་དང་། གཞན་དང་། གཉིས་གས་བྱས་པར་སྨྲ་བ་རྣམས་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་དེ་ནི་བདག་དང་། གཞན་དང་། གཉིས་གས་བྱས་པའི་ཕྱིར་བདག་དང་གཞན་དང་གཉིས་གའི་བྱ་བ་ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ནི་བྱ་བར་མི་རུང་ངོ་། །སྡུག་བསྔལ་དེ་ནི་དེ་དག་གི་བྱ་བ་ཡིན་པར་མི་རིགས་སོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་སྡུག་བསྔལ་བདག་ཉིད་ཀྱིས་བྱེད་པར་གྱུར་ན་ཡོད་པའམ། མེད་པ་ཞིག་བྱེད་པར་འགྱུར་གྲང་ན།

如是，承许痛苦是由自、他，以及（自他）两者造作者，（你等的）痛苦皆由自、他，以及（自他）两者造作的缘故，（你等的痛苦）应成自、他，以及（自他）两者造作的对象，（然而，）彼造作不应理。（因为）其苦并非由彼等（——自、他，以及自他——）造作。为何？如果痛苦是自作，试问：（其苦）是存在呢，还是不存在呢？

དེ་ལ་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་སྡུག་བསྔལ་ཡོད་པ་བདག་ཉིད་ཀྱིས་བྱེད་དོ་ཞེས་རྟོག་ན།

于此，若（你）先念：痛苦是自作。

---

4 有关12.1.c，对勘本版的藏译中论为：རྒྱུ་མེད་པ་ལས་འབྱུང་བར་འདོད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 18。

དེ་ནི་མི་རིགས་ཏེ། འདི་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་ཡོད་པ་ཡང་ཅི་བྱ་དགོས། ཅི་སྟེ་བྱེད་ན་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །སྡུག་བསྔལ་ཡོད་པ་བདག་ཉིད་ཀྱིས་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བར་འགྱུར་བའམ། དེ་ཡང་བདག་ཉིད་ཀྱིས་བྱས་ན། དེ་ལྟ་ན་ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །

彼不应理。如是，痛苦云何存在？若（苦是由自）作，不应有（苦）。凡是由己性造作而存在的痛苦，皆有无因而生（之过），或是由己性所成的缘故，应成无穷尽。故不承许彼（说）。

ཅི་སྟེ་སྡུག་བསྔལ་མེད་པ་བདག་ཉིད་ཀྱིས་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་རྟོག་ན། ཇི་ལྟར་མེད་པ་བདག་ཉིད་ཀྱིས་བདག་ཉིད་བྱེད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་བྱེད་ན་ནི་རི་བོང་གི་རྭས་ཀྱང་བདག་ཉིད་བྱེད་པར་འགྱུར་རོ། དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་པར་མི་རིགས་སོ། །སྡུག་བསྔལ་མ་བྱས་ཤིང་མེད་པ་ལ་གཞན་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། གཞན་མེད་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་མི་རིགས་སོ། འདི་ཉིད་ཀྱིས་བདག་དང་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་མི་རིགས་པ་ཁོ་ནར་ཡང་རྣམ་པར་བཤད་པ་ཡིན་ནོ། །

若（你）念：不存在的痛苦（仍可）由己性造作，既然为无，如何能依自力成办己性？如果可以，兔子之角亦由己性造作。首先，不成立痛苦是自作。

既然痛苦不被造作、无有（痛苦），如何有他？[5]绝对无他，故不成立痛苦由他造作。此亦解释（痛苦）由自及他作绝对不合理。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་བདག་གིས་བྱས་གྱུར་ན། །དེ་ཕྱིར་བརྟེན་ནས་འབྱུང་མི་འགྱུར། །གང་ཕྱིར་ཕུང་པོ་འདི་དག་ལ།

5 痛苦无自性的话，产生痛苦的他缘也将无自性。他缘的自性绝对不存在的缘故，则无法成立痛苦是由自性的他所作。所以自性的他如何能够存在？

བརྟེན་ནས་ཕུང་པོ་དེ་དག་འབྱུང་། །གལ་ཏེ་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་པར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་བརྟེན་ནས་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། བརྟེན་ནས་ཀྱང་འབྱུང་སྟེ། གང་གི་ཕྱིར་ད་ལྟར་གྱི་ཕུང་པོ་འདི་དག་ལ་བརྟེན་ནས་མ་འོངས་པའི་ཕུང་པོ་དེ་དག་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་རྐྱེན་གྱིས་མིང་དང་གཟུགས་ཞེས་གསུངས་ཏེ། སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་པར་གྱུར་ན་སྡུག་བསྔལ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་གྱི་དབང་གིས་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་པ་མི་རིགས་སོ།

此外，（《中论》亦云：）

12.2 苦若自作者，则非为缘起，因有此蕴故，而有彼蕴生。

如果痛苦是由自造作，（痛苦）则非缘起，然而（苦）是缘起，因为将来的蕴体观待现有的蕴体而生。薄伽梵亦云：「由别识之缘，（形成了）名、色。」[6]

若痛苦由自造作，痛苦应非由因缘之力而生。此故，痛苦由自造作不合理。

སྨྲས་པ། དེ་དེ་བཞིན་ཏེ་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་མ་བྱས་ཏེ། འདི་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་སོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་གཞན་དུ་གྱུར་པ་འདི་དག་ལ་བརྟེན་ནས་ཕུང་པོ་དེ་དག་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །

（他方）道：所言极是，痛苦非由自力造作。如是，痛苦是由他造作。为何？因为蕴体转成他（性），观待彼等而生蕴体的缘故。[7]

6　如《长阿含经》云：「名色从识生。」（T.1.1.7c.28）

7　《显句论》说，死时的蕴体转为了迥异于生时的蕴体，方能形成生时的蕴体。可参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 190。

བཤད་པ། སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་དེ་ལས་འདི་གཞན་ཞིང་། །གལ་ཏེ་འདི་ལས་དེ་གཞན་ན། །གཞན་དེ་དག་གིས་འདི་བྱས་པས། །སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་མ་འོངས་པའི་ཕུང་པོ་དེ་དག་ལས་ད་ལྟར་གྱི་ཕུང་པོ་གང་དག་ཡིན་པ་འདི་དག་གཞན་ཡིན་པར་གྱུར་ཅིང་ད་ལྟར་གྱི་ཕུང་པོ་འདི་ལས་ཀྱང་མ་འོངས་པའི་ཕུང་པོ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་གཞན་ཡིན་པར་གྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་ད་ལྟར་གྱི་ཕུང་པོ་གཞན་དེ་དག་གིས་མ་འོངས་པའི་ཕུང་པོ་གཞན་འདི་དག་བྱས་པས་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་ཡང་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། དེ་དག་ལས་ཀྱང་འདི་དག་གཞན་མ་ཡིན་ལ། འདི་དག་ལས་ཀྱང་དེ་དག་གཞན་མ་ཡིན་ནོ། །གཞན་ཉིད་མེད་ན་ཇི་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་པས་འཐད།

（自方）道：痛苦绝非由他造作。为何？（《中论》云：）

12.3 若谓此五蕴，异彼五蕴者，如是则应言，从他而作苦。[8]

（你说：）未来的蕴体迥异于现在的所有蕴体，现在的蕴体也迥异于未来的所有蕴体；如是，由彼等现有相异的蕴体造作此等未来相异的蕴体。此故，痛苦是由他造作。

彼等并非（迥异于）此等的他性，此等也非（迥异于）彼等的他性。既无他性，痛苦由他造作岂能合理？

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་ཇི་ལྟར་དེ་དག་གཞན་ཉིད་མ་ཡིན་སྙམ་ན་དེ་ནི་འོག་ནས། གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་དེ་ལས་གཞན་མི་འཐད། །ཅེས་འབྱུང་བས་དེའི་ཕྱིར་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

---

8 有关12.3，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་འདི་ལས་དེ་གཞན་ཞིང་། །གལ་ཏེ་དེ་ལས་འདི་གཞན་ན། །སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་འགྱུར་ཞིང་། །གཞན་དེ་དག་གིས་དེ་བྱས་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 18。

于此，若做是念：彼等如何不是他性？

（答：《中论》）后云：「（14.5.cd）举凡观待彼，彼此皆非异。」此故，不成立痛苦由他造作。

སྨྲས་པ། སྡུག་བསྔལ་ཉིད་ཀྱིས་སྡུག་བསྔལ་བྱས་པས་དེའི་ཕྱིར་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་སོ་ཞེས་ཀྱང་མི་སྨྲའི། སྡུག་བསྔལ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལས་བྱུང་བས་དེའི་ཕྱིར་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་སོ་ཞེས་ཀྱང་མི་སྨྲའོ། །སྡུག་བསྔལ་གང་ཟག་བདག་གིས་བྱས་པས་དེའི་ཕྱིར། རེ་ཞིག་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་སོ་ཞེས་ཀྱང་སྨྲ་ལ།[9] སྡུག་བསྔལ་གང་ཟག་གཞན་གྱིས་བྱས་པས་དེའི་ཕྱིར་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་སོ་ཞེས་ཀྱང་སྨྲའོ། །

（他方）道：非说「痛苦是由痛苦本身造作，所以痛苦是自作」，痛苦来自因与缘的缘故。也非说痛苦是他作。但是，痛苦是由补特伽罗之我造作，从而暂说痛苦是自作；痛苦（也）由补特伽罗之他造作，故亦说痛苦是他作。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་གང་ཟག་བདག་གིས་ནི། །སྡུག་བསྔལ་བྱས་ན་གང་བདག་གིས། །སྡུག་བསྔལ་བྱས་པའི་གང་ཟག་ནི། །སྡུག་བསྔལ་མེད་པ་དེ་གང་[10]ཡིན། །གལ་ཏེ་གང་ཟག་བདག་གིས་ཕུང་པོ་སྡུག་བསྔལ་བྱས་སོ་ཞེས་ཟེར་ན། ཁྱོད་ཀྱི་གང་ཕུང་པོ་སྡུག་བསྔལ་མེད་པ་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་པས་བདག་གིས་ཕུང་པོ་སྡུག་བསྔལ་དེ་བྱས་པའི་གང་ཟག་སྡུག་བསྔལ་མེད་པ་དེ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཇི་སྐོས་ཤིག །འདི་ལྟར་ཕུང་པོ་སྡུག་བསྔལ་མེད་པ་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་པའི་གང་ཟག་འབའ་ཞིག་པ་གང་ཡིན་པ་ལ་གདགས་

9 虽然对勘本版并未多加注解，但这一整段话——སྡུག་བསྔལ་གང་ཟག་བདག་གིས་བྱས་པས་དེའི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་སོ་ཞེས་ཀྱང་སྨྲ་ལ།——完整地重复一遍，所以译者决定拿掉多余的这一段。

10 根据北京版及奈塘版，改为གང་།字。

པ་ཡང་མེད་ན་དེས་ཇི་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་བྱེད་པར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་གང་ཟག་བདག་གིས་སྡུག་བསྔལ་བྱས་ཞེས་བྱ་བ་ཡང་མི་རིགས་སོ། །

（自方道，《中论》）云：

12.4 若谓造苦者，是补特伽罗，在我造苦前，谁是无苦者？[11]

若谓苦蕴是由补特伽罗之我造作，你（所谓）的「无苦蕴体」将不能被明示的缘故，请逐个解释苦蕴是自作的无苦补特伽罗为何？[12]如是，能被明示的无苦蕴体不存在，将无法施设为补特伽罗，该（补特伽罗）如何造苦？此故，说痛苦是由补特伽罗之我造作亦不应理。

གང་ཟག་གཞན་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་བྱས་སོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ལ་འདང་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་གང་ཟག་གཞན་ལས་ནི། སྡུག་བསྔལ་བྱུང་ན་གཞན་ཞིག་གིས། །སྡུག་བསྔལ་དེ་བྱས་གང་སྦྱིན་དེ། །སྡུག་བསྔལ་མེད་པར་ཇི་ལྟར་རུང་། །གལ་ཏེ་གང་ཟག་གཞན་གྱིས་ཕུང་པོ་འདི་སྡུག་བསྔལ་བྱས་ཤིང་དེས་དེ་བྱས་ནས་གཞན་ལ་སྦྱིན་པར་བྱེད་ན་གཞན་གྱིས་དེ་བྱས་ནས་གང་ལ་སྦྱིན་པར་བྱ་བ་དེ་སྡུག་བསྔལ་མེད་ཅིང་། སྡུག་བསྔལ་དང་བྲལ་བ་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པར་ཇི་ལྟར་རུང་བར་འགྱུར་བ་དེ་ཇི་སྐྲོས་ཤིག །

说痛苦是由补特伽罗之他造作。于此，将做解释。（《中论》云：）

---

11 有关12.4.d，对勘本版的藏译中论为：།སྡུག་བསྔལ་མ་གཏོགས་གང་ཞིག་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 18。

12 如果痛苦由补特伽罗造作，在痛苦未生之前，便要有无苦的补特伽罗，但这种补特伽罗不能被施设，所以你的言论不应理。

12.5 若谓苦由他，苦由他所造，除所施之苦，无苦不应理。[13]

若由补特伽罗之他（——人——）造作了此蕴（——天神蕴体——）之苦，且将此蕴施于其他（天道的）众生。（因为）他者（——人——）造作了彼（苦——天神的苦蕴），所施处（——天神——）将无痛苦、远离苦蕴。[14]（然而，天神离苦）绝无可能（合理）明示，此故，（你的说法）如何应理？请逐一解释。

འདི་ལྟར་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པ་གང་ལ་གདགས་པ་ཡང་མེད་ན་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་དེ་གཞན་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་ཇི་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་བྱེད་པར་འགྱུར། ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པ་དེ་ནི། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མི་སྲིད་པ་ཡིན་ན་དེའི་སྡུག་བསྔལ་བྱེད་པ་གཞན་ག་ལ་ཡོད་ན་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་སོ་ཞེས་བག་ཚ་བ་མེད་པར་སྨྲ།

如是，无近取则无（此人为苦者的）施设，更无（苦者存在的合理）明示。虽说是他，苦如何（由他）造作？无近取，则一切行相皆不可能，（你也只能）无羞愧地说：「何处有造苦者的他，（于彼处的）痛苦即是由他造作。」

ཡང་གཞན་ཡང་། བདག་གིས་བྱས་པར་མ་གྲུབ་པས། །སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་ག་ལ་བྱས། །འདི་ལ་གལ་ཏེ་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི་དེས་ན་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་འཐད་པར་འགྱུར་

13 有关12.5.bd，对勘本版的藏译中论为：།སྡུག་བསྔལ་འབྱུང་ན་གཞན་ཞིག་གིས། །སྡུག་བསྔལ་མ་གཏོགས་ཇི་ལྟར་རུང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 18。

14 天道之苦若先由人造作，人造作天苦时，将有无苦的天道众生，此不应理。

བ་ཞིག་ན། སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པ་སྟེ། དེ་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་པས་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པས་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཞན་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་གང་བྱེད་པ། དེ་ནི་དེ་ཡི་བདག་བྱས་འགྱུར། །གལ་ཏེ་གཞན་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་གང་བྱེད་པ་དེ་གཞན་དེའི་བདག་གིས་བྱས་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ན་གཞན་གྱིས་བྱས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

此外，（《中论》云：）

12.7. [15]ab 自作若不成，云何他作苦？

于此，若能至极成立苦是自作，方能成立苦是他作。（然而，）无法至极成立苦是自作，因此，痛苦如何由他造作？为何？（《中论》云：）

12.7.cd 凡造苦他者，皆为他之己。

如果（说）痛苦是由他造作，（该苦）应是由他方自己造作，则非由他造作。

ཅི་སྟེ་དེ་དེས་བདག་གིས་བྱས་པ་མ་ཡིན་ན་ཇི་ལྟར་ཅིག་ཤོས་ཀྱི་དེ་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་འགྱུར། དེའི་ཕྱིར་བདག་གིས་བྱས་པ་

15 在《佛护论》、无畏阿阇黎的《中论释》，以及《般若灯论释》之中都无12.6。宗喀巴大师也注意到这点，且在《正理海》说：「在《佛护论》及《般若灯论释》之中，虽然没有破除施者的偈颂文，但在《显句论》中，却对二偈分别做出了解释。」宗喀巴大师的《正理海》—— Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so*. Vol 1, 383；无畏阿阇黎的《中论释》——Ga las 'jigs med. *Dbu ma rtsa ba'i 'grel ba ga las 'jigs med*, 152。

དེ་གཞན་གྱི་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་མི་འཐད་པ་དེ་ནི་བསྟན་ཟིན་ཏོ། དེའི་ཕྱིར་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་པར་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པས་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་པ་མེད་ན་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་ག་ལ་འགྱུར་བས་སྡུག་བསྔལ་གང་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་འགྱུར་བ་གང་ཡིན། དེའི་ཕྱིར་གང་ཟག་གཞན་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་བྱས་སོ་ཞེས་བྱ་བར་ཡང་མི་རིགས་སོ། །

如果苦不是由彼（他方）自己造作，如何能有他作的另类痛苦？[16]

此故，自作之苦应成他方之（苦）。已解释不成立痛苦是他作，故不能至极成立痛苦是自作。痛苦既非由自造作，痛苦岂由他造作？由补特伽罗之他造作的痛苦是何者？此故，说痛苦是由补特伽罗之他造作实不应理。

སྨྲས་པ། ཅི་ཁྱོད་སྨྲ་བ་པོའི་བསམ་པ་མ་རྟོགས་པར་རང་གི་བློ་གྲོས་ཀྱི་རྟོགས་པས་སྦྱར་བའི་དོན་ལ་ཚིག་གིས་སྐྱོན་འདོགས་པར་བྱེད་དམ། འདི་ལྟར་ཁོ་བོ་ནི་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་སོ་ཞེའམ། གཞན་གྱིས་བྱས་སོ་ཞེས་མི་སྨྲའི། འདི་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་གང་ཟག་བདག་གིས་དེ་བྱས་པས་དེའི་ཕྱིར་གང་ཟག་བདག་གིས་བྱས་སོ་ཞེས་སྨྲ་སྟེ། སྡུག་བསྔལ་དེ་ལས་གང་ཟག་དེ་[17]གཞན་མ་ཡིན་པས་སྡུག་བསྔལ་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་དེ་བྱས་པའི་ཕྱིར་རྣམ་གྲངས་ལས་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་སོ་ཞེས་ཀྱང་སྨྲ་ཞིང་། སྡུག་བསྔལ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་གང་ཟག་མ་ཡིན་པས་རྣམ་གྲངས་ལས་སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་སོ་ཞེས་ཀྱང་སྨྲའོ། །

（他方）道：你何以不知说者之所想？（还将）自己的（劣）慧分

---

16 宗喀巴大师做此注释：「《佛护论》解释说，若此苦非由此人自作，则天苦云何由他作？」请参考宗喀巴大师的《正理海》—— Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 1, 385。

17 根据北京版及奈塘版，改为དེ字。

别于已说之义强加语病？

如是，我不说苦是自作、苦是他作。

彼（苦）由补特伽罗之我造作，（我）先承许（苦）是由补特伽罗之我造作。彼补特伽罗并非迥异于（自身之）苦的缘故，痛苦造作了痛苦（本身）。故依不同角度说苦是自作。

此外，凡是痛苦并非（皆为）补特伽罗，故亦依不同角度说苦是他作。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་ཤིང་ལྡོན་པ་རྩ་བ་རུལ་བ་ལ་ཆུ་ལྡུགས་པར་བྱེད་དམ། ཁྱོད་གང་ཟག་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མི་འཐད་པ་ལ་སྡུག་བསྔལ་གང་ཟག་བདག་གིས་བྱས་སོ་སྙམ། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་གང་ཟག་ཉེ་བར་ལེན་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པ་འགའ་ཞིག་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི། དེས་ན་སྡུག་བསྔལ་གང་ཟག་བདག་གིས་བྱས་སོ་ཞེས་དེ་སྐད་སྨྲ་བར་ཡང་རིགས་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། གང་ཟག་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པ་ནི་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་རིགས་སོ། །དེ་མེད་ན། རེ་ཞིག་སྡུག་བསྔལ་བདག་བྱས་མིན། །གང་ཟག་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པ་དེ་མེད་ན་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་པ་མ་ཡིན་པས་རེ་ཞིག་སྡུག་བསྔལ་གང་ཟག་བདག་གིས་མ་བྱས་སོ། །

（自方）道：你何以灌水于已烂的树根中？

以一切行相皆不能立补特伽罗之近取[18]，决定为无，此时，你（却）说痛苦是由补特伽罗之我造作。

18 一般补特伽罗的五蕴又称补特伽罗的近取苦蕴。此处补特伽罗的近取应该理解为补特伽罗之苦。苦非自生、他生、自他二生，也非无因而生，故无自性生的苦。

若本无补特伽罗的近取能至极成立若干（痛苦），便能合理地说苦由补特伽罗之我造作。可是，绝无补特伽罗近取的缘故，（你的说法）无论如何皆不应理。若无（补特伽罗的近取，则不能成立痛苦是自作。诚如《中论》云：）

12.8.a 苦非由自作，

决定无补特伽罗的近取，若无彼（近取），痛苦则非自作。此故，痛苦非由补特伽罗之我造作。

སྡུག་བསྔལ་དེ་ལས་གང་ཟག་དེ་གཞན་མ་ཡིན་པས་སྡུག་བསྔལ་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་དེ་བྱས་པའི་ཕྱིར་རྣམ་གྲངས་ལས་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས་སོ་ཞེས་ཀྱང་སྨྲོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། དེ་ཉིད་ཀྱིས་ནི་དེ་མ་བྱས། །དེ་ལྟ་ན་སྡུག་བསྔལ་དེ་ཉིད་ཀྱིས་སྡུག་བསྔལ་དེ་མ་བྱས་སོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་ཟིན་པའི་སྡུག་བསྔལ་ལས་དེ་གཞན་མ་ཡིན་པར་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ཉེ་བར་ལེན་པ་ལས་གཞན་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་འདིས་ཅི་ཡང་མ་བྱས་ཏེ། དེས་ཉེ་བར་ལེན་པའི་སྡུག་བསྔལ་དེ་ཉིད་བྱས་གྲང་ན། གང་གི་ཕྱིར་བྱས་པ་ལས་དེ་གཞན་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེའི་ཕྱིར་གང་ཟག་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པ་དེས་ནི་མ་བྱས་པས་དེའི་ཕྱིར་སྡུག་བསྔལ་དེ་ཉིད་ཀྱིས་སྡུག་བསྔལ་དེ་བྱས་སོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

凡说：「补特伽罗非迥异于（自身）痛苦的缘故，痛苦造作了痛苦（本身），故依不同角度说苦是自作。」对此，将做解说。（《中论》云：）

12.8.b 彼不自作彼，

痛苦自己不会造作痛苦本身。为何？彼（近取的造者）非迥异于近

取，非迥异于已（造）之苦。因此，彼不应有任何造作。

若问：近取苦是否由彼（近取苦的造者）造成？

（造者）并非迥异于已造（事物）的缘故，（苦）非由绝无的补特伽罗近取（苦）造成。此故，说一切痛苦是由痛苦自己造作不应理。

སྡུག་བསྔལ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་གང་ཟག་མ་ཡིན་པས་རྣམ་གྲངས་ལས་སྡུག་བསྔལ་གྱིས་བྱས་སོ། ཞེས་གང་སྨྲས་དེ་ལ་ཡང་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་གཞན་བདག་མ་བྱས་ན། །སྡུག་བསྔལ་གཞན་བྱས་ག་ལ་འགྱུར། །གལ་ཏེ་གང་ཟག་དེ་བདག་ཉིད་ཀྱིས་མ་བྱས་ཤིང་བདག་ཉིད་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་སྟེ། སྡུག་བསྔལ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པ་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ན་རང་གི་བདག་ཉིད་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པ་གཞན་དུ་གྱུར་པ་དེ་མེད་པས་སྡུག་བསྔལ་དེ་གཞན་གྱིས་བྱས་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཉེ་བར་ལེན་པ་དེ་མ་སྐྱེས་ཤིང་། མེད་ན་གང་ཟག་དེ་ཡོད་དུ་ཟིན་ཀྱང་གཞན་དུ་ག་ལ་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་དག་ཐམས་ཅད་སྤང་ལན་བཏབ་ཟིན་པ་ལ་ཁྱོད་ཚིག་གཞན་གྱིས་དོན་གཞན་དུ་བསམས་ཤིང་དེ་དག་ཉིད་ཡང་སྨྲས་པར་གྱུར་ཏོ། །

凡说：「一切痛苦非补特伽罗，故依不同角度说苦是他作。」对此，将做解说。（《中论》云：）

12.8.cd 非由他已性，岂由他作苦？

（痛苦）不由彼补特伽罗的自性造作，其自性（也）不能至极成立时，因为毫无痛苦、无（苦）的缘故，不能至极成立（痛苦）自性，（痛苦）便不能成为（迥异于补特伽罗的）他法。此故，痛苦如何由他造作？

近取（苦）不生、无有的缘故，虽有补特伽罗，（苦与造苦的补特伽罗）又如何能成为相异法？（我虽）已答复上述一切问难（，然而，

）你以不同的话、不同的意思屡说彼性！

སྨྲས་པ། སྡུག་བསྔལ་བདག་དང་གཞན་སོ་སོ་བྱས་པར་མི་རིགས་སུ་ཟིན་ཀྱང་། སྡུག་བསྔལ་བདག་དང་གཞན་ཉིད་གཉི་ག་འདུས་པས་བྱས་པ་ནི་ཡོད་དོ། །

（他方）道：虽然不能合理成立痛苦是由自及他分别而作，却存在痛苦是由自他二者共作。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་རེ་རེས་བྱས་གྱུར་ན། །སྡུག་བསྔལ་གཉི་གས་བྱས་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་རེ་རེས་བྱས་པ་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི་སྡུག་བསྔལ་གཉི་གས་བྱས་པ་དེ་ཉིད་ཀྱང་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། སྡུག་བསྔལ་རེ་རེས་བྱས་པར་མི་རིགས་པ་དེ་ནི་བསྟན་ཟིན་ཏེ། སྡུག་བསྔལ་རེ་རེས་བྱས་པ་མེད་ན་སྡུག་བསྔལ་གཉི་གས་བྱས་པས་འཐད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །གང་གི་ཚེ་བདག་དང་གཞན་གཉི་ག་སྡུག་བསྔལ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པར་མི་སྲིད་པ་དེའི་ཚེ་ཇི་ལྟར་དེ་ཉིད་ཀྱིས་སྡུག་བསྔལ་བྱེད་པར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་བདག་དང་གཞན་གཉི་གས་སྡུག་བསྔལ་བྱས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

12.9.ab 一一若作苦，方有二作苦，[19]

唯有被（自他）一一造作，方有二者（共）作之苦。不过已说痛苦由（自他）一一造作不应理，既然痛苦非由（自他）分别造作，痛苦岂从二者共作？

19 有关12.9.b，对勘本版的藏译中论为：སྡུག་བསྔལ་གཉིས་ཀས་བྱས་པར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 18。

何时不可能存在、绝无自他二苦，尔时，痛苦如何由彼（自他二）性造作？此故，说苦由自他二者造作实不应理。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་སྡུག་བསྔལ་རེ་རེས་ཀྱང་མ་བྱས་ལ་གཉི་གས་བྱས་པར་ཡང་མི་རིགས་ན། འོ་ན་དེ་ལྟ་ན་སྡུག་བསྔལ་བདག་དང་གཞན་དང་གཉི་གས་མ་བྱས་པས་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：痛苦非由（自他）一一造作，由（自他）二者造作也不应理。那么，痛苦并非由自他二者造作的缘故，（痛苦应）无因而生。

བཤད། གཞན་གྱིས་མ་བྱས་བདག་མ་བྱས། །སྡུག་བསྔལ་རྒྱུ་མེད་ག་ལ་འགྱུར། །གཞན་གྱིས་བྱས་པ་ནི་གཞན་གྱིས་དེ་བྱས་པ་སྟེ། གཞན་གྱིས་དེ་བྱེད་ཅེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །གཞན་གྱིས་མ་བྱས་པ་ནི་གཞན་གྱིས་མི་བྱེད་པའོ། །བདག་གིས་བྱས་པ་ནི་བདག་གིས་དེ་བྱས་པ་སྟེ་བདག་གིས་དེ་བྱེད་ཅེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །བདག་གིས་མ་བྱས་པ་ནི་བདག་གིས་མི་བྱེད་པའོ། གཞན་གྱིས་མ་བྱས་པ་དང་བདག་གིས་མ་བྱས་པ་ནི་གཞན་གྱིས་མི་བྱེད་པ་དང་བདག་གིས་མི་བྱེད་པའོ། །

（自方道，《中论》）云：

12.9.cd 自他不作苦，[20]苦岂能无因？

「他作」谓他已作、他在作；「他不作」谓非由他作。「自作」谓我已作、我在作；「不自作」谓非由我作。「不他作及不自作」谓非由

20 有关12.9.c，对勘本版的藏译中论为：།བདག་གིས་མ་བྱས་གཞན་མ་བྱས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 18。

他作、非由我作。

དེ་ལྟར་གཞན་གྱིས་ཀྱང་མ་བྱས་ན་སྡུག་བསྔལ་གློ་བུར་བར་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་རྟག་ཏུ་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ནི་རྩོམ་པ་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་དང་། འདྲེས་པའི་སྐྱོན་ཆེན་པོར་ཡང་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །དེ་བས་ན་སྡུག་བསྔལ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་བཟང་པོ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །

（痛苦）若非由他作，为何安立痛苦为骤然（而有）？若尔，（痛苦）应成恒时存在。若尔，将有一切努力应成无义、（苦乐）亦成混合体的极大过失，不承许彼（说），故痛苦乃无因而生定非善说。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་མེད་ན། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འོད་སྲུངས་སྡུག་བསྔལ་ཡོད་དེ། ངས་སྡུག་བསྔལ་ཤེས་སོ། །མཐོང་ངོ་ཞེས་གསུངས་པ་ཇི་ལྟ་བུ།

（他方）道：如是之苦果若未有，何故（《杂阿含经》）云：「佛告迦叶，知苦见苦」？[21]

བཤད་པ། སྡུག་བསྔལ་མེད་དོ་ཞེས་དེ་སྐད་དུ་མ་ཟེར། ཁོ་བོས། དེ་ཕྱིར་བརྟེན་ནས་འབྱུང་མི་འགྱུར། །ཞེས་མ་སྨྲས་སམ། དེའི་ཕྱིར་ཁོ་བོ་ནི་སྡུག་བསྔལ་བརྟེན་ནས་འབྱུང་བར་སྨྲའི། བདག་གིས་བྱས་པ་དང་། གཞན་གྱིས་བྱས་པ་དང་། གཉི་གས་བྱས་པ་དང་། རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་ཞེས་ནི་མི་སྨྲའོ། །སྡུག་བསྔལ་འབའ་ཞིག་རྣམ་པ་བཞི། །ཡོད་མ་ཡིན་པ་མ་ཡིན་གྱི། །ཕྱི་རོལ་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ཡང་། །རྣམ་པ་བཞི་པོ་ཡོད་མ་ཡིན། །ཕུང་པོ་སྡུག་བསྔལ་འབའ་ཞིག་ལ་བདག་གིས་བྱས་པ་དང་། གཞན་གྱིས་བྱས་པ་དང་། གཉི་གས་བྱས་པ་དང་། རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བ་རྣམ་པ་བཞི་པོ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ལྟར་གཟུང་བར་མི་བྱའི། ཕྱི་རོལ་གྱི་དངོས་པོ

---

21 《杂阿含经》的原文：「知苦见苦，佛告迦叶。」（T.2.99.86a.25）

གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་ཡང་རྣམ་པ་བཞི་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：不该解释为没有痛苦。我岂非已说：「（12.2.b）则非为缘起」？我说痛苦是缘起，却不说（苦是）由自作、由他作、由（自他）二者作，以及无因而生。

（《中论》云：）

12.10 非但说于苦，四种义不成，一切外万物，四义亦不成。[22]

不应单单持守苦蕴非由自作、（非）由他作、（非）由二者作、（非）无因而生，色法等外在的事物亦无四义。

དེ་ཡང་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། རེ་ཞིག་གཟུགས་ཉིད་ཀྱིས་གཟུགས་བདག་ཉིད་མ་བྱས་སོ། །གལ་ཏེ་གཟུགས་ཀྱིས་བདག་ཉིད་བྱེད་ན་ཡོད་པའམ། མེད་པ་ཞིག་བྱེད་གྲང་ན། དེ་ལ་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་གཟུགས་སུ་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་དེ་ལ་ཡང་བྱ་ཅི་དགོས། ཅི་སྟེ་གཟུགས་མེད་ན་ནི་ཇི་ལྟར་མེད་པ་དག་ཉིད་ཀྱིས་བདག་ཉིད་བྱེད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་བྱེད་ན་ནི་དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་གྱིས་ཀྱང་རང་གི་རབ་རྟོག་པར་བྱེད་པར་འགྱུར་རོ། །

此复为何？色非由色所作。（色）若由色自造作，试问：（色）是存在，还是不存在？于此，先（破前者）——色既已存在，（再造作）色又有何用？如果色不存在，无者之性如何自作？若尔，乾闼婆城亦可

22 有关12.10.bc，对勘本版的藏译中论为：།ཡོད་མ་ཡིན་པར་མ་ཟད་ཀྱི། །ཕྱི་རོལ་དངོས་པོ་དག་ལ་ཡང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 19。

建造自己的围墙。

གཟུགས་བདག་གིས་བྱས་པ་ཡིན་ན། གཟུགས་བརྟེན་ནས་འབྱུང་ངོ་ཞེས་བྱ་བར་མི་འཐད་པས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །དེ་ལ་གཟུགས་དེ་འབྱུང་བ་གཞན་དུ་གྱུར་པ་དག་གིས་བྱས་སོ་སྙམ་ན། དེ་ཡང་མི་རུང་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་འབྱུང་བ་དག་ལས་གཟུགས་གཞན་ཉིད་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ནི་འོག་ནས་ཀྱང་། གང་ལ་བརྟེན་དེ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་དེ་ལས་གཞན་མི་འཐད། །ཅེས་འབྱུང་སྟེ། གཟུགས་མ་བྱས་པ་མ་སྐྱེས་པ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བ་རྣམས་ཇི་ལྟར་གཞན་དུ་འགྱུར། གཟུགས་ནི་གཉི་གས་བྱས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། རེ་རེས་བྱས་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །གཟུགས་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། གཞན་གྱིས་མ་བྱས་པ་དང་། བདག་གིས་མ་བྱས་པ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། སྐྱོན་དུ་མར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་སྣྲ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ལ་ཡང་རྣམ་པ་བཞི་པོ་དག་མི་འཐད་པས་འགྲུབ་པར་བལྟ་བར་བྱའོ། །

色若由（色）本身造作，则不能成立「观待色法而有」的论述，[23] 故不承许彼（说）。

于此，若念色的产生来自其他大种，亦不应理。为何？色非迥异于色因大种。后（品——《中论》的第十四品——）亦云：「（14.5.cd）举凡观待彼，彼此皆非异。」既然色之生来自非造作、无生、未有的话，（色）如何迥异于（色因大种）？

色也非（自他）二者造作，已破除一一所作的缘故。

色也非无因而生。（色）如何能从非他作、非自作，以及无因而

23 因为色法本身可以产生色法的话，色法将会一直产生自己，将不会有消停的时候。果真如此，色法之果将不会存在，因为其果之因——色法——没有停止、消灭的时候。

生？（若尔，）应成诸多过患。同理，声等一切事物亦不成立四义，应观（如是）成立。

སྡུག་བསྔལ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཅུ་གཉིས་པའོ།། །།

第十二品——观苦品——终。

第十三品

观真实义品

སྨྲས་པ། སྡུག་བསྔལ་ཡང་ཡོད་ཕྱི་རོལ་གྱི་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱང་ཡོད་དེ། དེ་དག་ཡོད་པ་ལ་རྣམ་པ་བཞི་པོ་འབའ་ཞིག་མི་འཐད་དོ། །རྣམ་པ་བཞི་པོ་དག་མེད་དུ་ཟིན་ཀྱང་རེ་ཞིག །དངོས་པོ་རྣམས་ནི་རབ་ཏུ་གྲུབ་པོ། །

（他方）道：不只苦存在，外在事物等也都存在。仅凭四义不能成立彼等存在；四义虽无，（然而，我）先至极成立事物等。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་སྒྱུ་མའི་གླང་པོ་ཆེས་འགྲོ་བར་འདོད་དམ། ཁྱོད་རྣམ་པ་བཞི་པོ་དག་གིས་མ་བྱས་པའི་དངོས་པོ་རྣམས་ཡང་དག་པར་ཡོད་པར་རྟོག་གོ། །འདིར་ཡང་དག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་གཟུང་བར་བྱ་བའི་རིགས་པ་སྙམ།

（自方）道：你何以承许幻化之大象正在行走？

你已念执：非由四义造作的事物等皆为谛实。于此，（你）思凡是谛实皆为所持之理。[1]

སྨྲས་པ། འདིར་ཡང་དག་པ་གང་ཡིན།

（他方）道：何谓谛实？

བཤད་པ། ཆོས་གང་སླུ་བ་དེ་བརྫུན་ཞེས། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེ་སྐད་གསུངས། །འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་སླུ་བའི་ཆོས། །དེས་ན་དེ་དག་བརྫུན་པ་ཡིན། །འདི་ལ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་མདོ་སྡེ་གཞན་ལས་ཆོས་གང་སླུ་བ་དེ་ནི་བརྫུན་པའོ། །དགེ་སློང་དག་འདི་ལྟ་སྟེ། མི་སླུ་བའི་ཆོས་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དེ་ནི་བདེན་པའི་མཆོག་གོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་བདེན་པ་གཅིག་སྟེ། །གཉིས་པ་མེད་ཅེས་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་ཡང་གསུངས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་གཞན་ནས་ཀྱང་འདུས་བྱས་དེ་ནི་སླུ་བའི་ཆོས་ཀྱང་ཡིན། དེ་ནི་རབ་ཏུ་འཇིག་པའི་ཆོས་ཀྱང་ཡིན་ནོ་ཞེས་འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་སླུ་བའི་ཆོས་ཅན་ཡིན་པར་གསུངས་སོ། །དེའི་འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་སླུ་བའི་

1　敌方认为，凡是谛实有皆能证明诸法存在，故说谛实有为敌方证明存在的所持之理。

ཆོས་ཉིད་དེས། ཐམས་ཅད་བརྫུན་པ་ཉིད་ཡིན་ཏེ། །གང་དག་བརྫུན་པ་དེ་དག་ཇི་ལྟར་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར། ཁྱོད་ཀྱིས་དངོས་པོ་རྣམས་ནི་རབ་ཏུ་གྲུབ་པོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ནི་སྲིད་པས་བསྐྱོད་པར་ཟད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

13.1 如薄伽梵说，欺诳为假相，诸行皆欺诳，是故为假相。[2]

薄伽梵于其他经典中说：「凡是欺诳[3]法皆为假相。比丘众，如是，无妄涅盘乃胜义谛。」[4]同样的，（佛）亦说此偈：「真谛为一，无有第二。」其他（经论）亦云：「有为法不仅为欺诳之法，亦是至极坏灭之法。」（总之，经论）说，一切有为法皆是欺诳的有法。

一切有为法皆是欺诳法，由此（成立）一切皆为假相；既是假相，彼等如何能被至极成立？你说事物等皆被至极成立，仅为贪染之说。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་བརྫུན་པ་ཡིན་ན་འཛིན་བཞིན་དུ་ཡང་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་མེད་དོ་ཞེས་དེ་དག་མི་གསལ་བར་བྱས་པར་མི་འགྱུར་རམ།

2 有关13.1.ab，对勘本版的藏译中论为：།བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཆོས་གང་ཞིག །སླུ་བ་དེ་ནི་བརྫུན་ཞེས་གསུངས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 19。

3 有关此处的「欺诳」应解读为显现与真相的不同，故名「假相」。看幻术时，透过咒语等其他因缘，虽由石木显现象马，但于真相中石木并非象马。

4 相似此文的内容可从《究竟一乘宝性论》得知。《究竟一乘宝性论》：「世尊，又第一义谛者，谓不虚妄涅盘是也。」（T.31.1611.835c.3）

（他方）道：诸有为法若是欺诳，明明于执取（诸行）中，应无一切事物，莫非不够明显？

སྨྲས་པ་མི་འགྱུར་ཏེ། གལ་ཏེ་སླུ་ཆོས་གང་ཡིན་པ། །དེ་བརྫུན་དེ་ལ་ཅི་ཞིག་སླུ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེ་གསུངས་པ། །སྟོང་ཉིད་ཡོངས་སུ་བསྟན་པ་ཡིན། །གལ་ཏེ་སླུ་བའི་ཆོས་ཞེས་གསུངས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་བརྫུན་པ་ཡིན་ན། སླུ་བའི་ཆོས་ནི་མེད་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་སྨྲ་བ་ཡིན་པས་སླུ་བའི་ཆོས་མེད་པ་དེ་ལ་ཅི་ཞིག་སླུ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ཇི་སྐྱོས་ཤིག །འདི་ལྟར་མེད་པ་ལ་ཅི་ཞིག་སླུ་བར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་སླུ་བར་འགྱུར་ན་ནི། ཕྱུགས་བདག་པ་དང་གཅེར་བུ་པའི་ནོར་ལ་ཡང་ཆོམ་རྐུན་པ་དག་འཚེ་བར་འགྱུར་རོ། །

（自方）道：莫做（此）解。（《中论》云：）

13.2 欺诳皆假相，由何作欺诳？佛说如是事，欲以示空义。

如果显现欺诳之法皆是假相，而说无欺诳之法的话，请解释：既无欺诳之法，由何欺诳？于已无中如何欺诳？（无者）仍可欺诳的话，盗窃者亦可（窃）损大自在天及裸者之财。

དེ་ལྟ་བས་ན་བརྫུན་པ་ཞེས་གསུངས་པས་དངོས་པོ་རྣམས་མེད་པར་བསྟན་པ་མ་ཡིན་ནོ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་སྒྲིབ་པ་མི་མངའ་བའི་མཁྱེན་པ་དང་རྣམ་པར་ཐར་པ་བརྙེས་པ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་གཟིགས་པས་སླུ་བའི་ཆོས་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་བརྫུན་པའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་གསུངས་པས་ནི་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་མུ་སྟེགས་བྱེད་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་མི་རྟོགས་པ་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དང་བྲལ་བ་ཡོངས་སུ་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །

此故，「假相」并非说事物等的不存在。薄伽梵具有无碍智慧、获证清净解脱、如实观见真相，故说一切欺诳皆是假相。遍示诸事物之自性皆空，一切外道皆不得知，远离有性及无性之过。

སྨྲས་པ། བརྫུན་པ་ཞེས་གསུངས་པ་ནི། དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཡོངས་སུ་སྟོན་པ་ཡིན་པར་མ་གསུངས

ཀྱི། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེ་སྐད་གསུངས་པ་ནི། དངོས་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དེ། གཞན་དུ་འགྱུར་བ་སྣང་ཕྱིར་རོ། །བརྫུན་པ་ཞེས་གསུངས་པ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེས་ནི་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཁོ་ནར་ཡོངས་སུ་བསྟན་པ་མ་ཡིན་གྱི། དེ་ནི་དངོས་པོ་རྣམས་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་སྣང་བའི་ཕྱིར་དང་། རྣམ་པར་འགྱུར་བ་སྣང་བའི་ཕྱིར་དང་། ངེས་པར་མི་གནས་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་སྣང་བའི་ཕྱིར་ཡོངས་སུ་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：「假相」并非遍示诸事物之自性为空。薄伽梵说此：（诚如《中论》的）

13.3.ab 因见成异故，事物无自性，

「假相」并非遍示诸事物之自性定无，而是遍示见诸事物为相异法[5]、见（诸事物的）变行相，以及见（诸事物）非绝对住。[6]

གལ་ཏེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དངོས་མེད་དེ། །གང་ཕྱིར་དངོས་རྣམས་སྟོང་པ་ཉིད། །གང་གི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པའི་དངོས་པོ་མེད་ལ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱང་བསྟན་པ། དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ངེས་པར་མི་གནས་པའི་ཕྱིར་དང་། གཞན་དུ་འགྱུར་བ་སྣང་བའི་ཕྱིར། དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ཅེས་གསུངས་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱའོ། །དེ་ནི་ངེས་པ་ཁོ

---

5 此处的「相异法」应解读为变化或转成其他性质。

6 他宗认为，因为亲眼目睹了诸事物随着时间流逝，转成了不同的相异性质及行相，所以佛说了事物无自性。所以佛说的无自性是指绝非永恒住在不变性中。根敦主巴的《宝鬘论》—— Dge ‘dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che’i phreng ba zhes bya ba bzhugs so*, 171：དངོས་པོ་རྣམས་རྟག་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དེ། གཞན་དུ་འགྱུར་བར་སྣང་བའི་ཕྱིར་རོ། །（因为见到事物等转为相异法，所以无有常法自性。）

ནར་དེ་ལྟར་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱའོ། །

若问（上述论点的依据）为何？（诚如《中论》云：）

13.3.cd 无自性无事，[7]事物皆空性。

因为不存在无自性的事物，（佛）说诸事物皆为空性。此故，应知（佛为何）说事物等的自性决定非有、见（诸事物）为相异法，以及事物等皆无自性。定要如是理解其（义）。

གཞན་དུ་ན། གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ན། གཞན་དུ་འགྱུར་བ་གང་གི་ཡིན། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ན། གཞན་དུ་འགྱུར་བ་དེ་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར། གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་བཟློག་པ་ཡིན་ན། དེ་ལ་གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ན་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ཡང་མེད་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད་པ་ཞིག་ཡིན་ན། གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ནི་ཡོད་པས་དེའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱང་ཡོད་པ་ཁོ་ནའོ། །

不然，（诚如《中论》云：）

13.4.ab 若无有自性，成何法之异？

如果事物等绝无自性，成为相异法则是何者的（相异法）？若成异[8]之论破除自性，（实不应理，）因为绝无自性时，（事物等）也绝不可

7 有关13.3.c，对勘本版的藏译中论为：།དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་མེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 19。

8 「成异」是直译，意指成为相异法，而非成为一与异的异。

能成为相异法；（此）毋庸置疑，因为存在着成异（的事实，）自性也应绝对存在。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། །གཞན་དུ་འགྱུར་བ་གང་གི་ཡིན། །ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ། གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་གཞན་དུ་འགྱུར། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། གཞན་ལ་མི་ལྟོས་པར་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་རྟག་པ་མི་འགྱུར་བ་ཡོད་པ་དེ་ལ་ཇི་ལྟར་གཞན་དུ་ཡང་འགྱུར་བ་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ནི་གཞན་ལ་རག་ལས་པའི་ཕྱིར་འགྱུར་བ་ཡིན་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་པས། དེའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་ལ་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་མི་འཐད་པའོ། །

（自方道，）凡说（《中论》）云：

13.4.cd 若谓有自性，云何成为异？[9]

于此，将做解说。

如果「若谓有自性，如何成为异」，谓诸事物若有自性，不应观待他者、应至极成立自己、（成为）常法、无变化的话，如何成为相异法？要观待他者方能成为相异法；无自性故，于自性中（存在）成异不成立。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་ལ་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་མི་འཐད་ན། འོ་ན་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་གཞན་པ་དེ་ཇི་ལྟར་གཞན་དུ་འགྱུར།

（他方）道：如果于自性中的成异不成立，那么，自性相异法如何成为相异法？

9　有关13.4.d，对勘本版的藏译中论为：གཞན་དུ་འགྱུར་བར་ཇི་ལྟར་རུང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 19。

བཤད་པ། དེ་ཉིད་ལ་ནི་གཞན་འགྱུར་མེད། །གཞན་ཉིད་ལ་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན། །དངོས་པོར་ཡོངས་སུ་བརྟག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་ལ་ཡང་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ཡོད་པར་མི་འཐད་ལ། དེ་ལས་གཞན་པ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཡང་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ཡོད་པར་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་ཕྱིར་གཞོན་ནུ་མི་རྒ་སྟེ། །གང་ཕྱིར་རྒས་པའང་མི་རྒའོ། །འདི་ལས་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྒ་བ་སྟེ། རྒ་བ་དེ་ཡང་གང་གི་ཕྱིར་གཞོན་ནུའི་གནས་སྐབས་ཉིད་དུ་རྒ་བར་བབ་པ་ལ་ཡང་མེད་ལ། གཞོན་ནུ་ལས་གཞན་པ་རྒས་པའི་གནས་སྐབས་ལ་བབ་པ་ལ་ཡང་མེད་པས། དེའི་ཕྱིར་དེ་ཉིད་ལ་ཡང་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་མེད་ལ་གཞན་ཉིད་ལ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方道，《中论》）云：

13.5.ab 于此无成异，异法亦非有，

周遍观察事物之中无成异，除此外的相异法中也无成异。为何？（诚如《中论》云：）

13.5.cd 如壮不作老，老亦不作老。

迥异于此（壮年）是正在老化。正在老化并不存在于壮年之时，也不存在于迥异于壮年的老时。[10]此故，不只成异不存在于彼性（——自性——）之中，也不存在于相异法之中。

གལ་ཏེ་གཞོན་ནུ་གཞོན་ནུའི་གནས་སྐབས་ཉིད་དུ་རྒ་བར་འགྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་རྒས་པ་དང་གཞོན་པ་གཉིས་གཅིག་ལ་ལྷན་ཅིག་གནས་པར་ཡང་འགྱུར་རོ། །དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་མི་མཐུན་པ་གཉིས་གཅིག་ལ་ལྷན་ཅིག་ཇི་ལྟར་གནས་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་ཡང་རྒས་པ་རྒས་པའི་གནས་སྐབས་ན་རྒ་བར་འགྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་ཡང་རྒ་བར་བརྟག་པ་དོན་མེད་པར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་རྒས་པ

10 正在老化的现象并非发生在老时，因为老时已老，并非正老，「成异」亦应如是，故做此说。

ལ་རྒ་བར་བྱ་བར་ཅི་དགོས། རྒ་བ་གང་ཞིག་རྒས་པ་དེ་ཡང་རྒ་བར་འགྱུར་ན། དེའི་དེ་གནས་སྐབས་ཇི་ལྟ་བུར་འགྱུར་ཞེས་དེ་ལ་ཡང་བསམ་པ་དེ་ཉིད་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་བར་འགྱུར་རོ། །

年轻人若于壮年时老化，将会有老人与壮年两者于一处同俱（之过），彼实不应理。两个不同方如何能于一处同俱？

老人若于老时老化，老化之观应成无义，（因为）正在老化的功用何须存在于已老之中？已老的老者若再次老化，又应如何（定义）该时位呢？[11]

彼（——成异——）也应随后相属这种思惟。

སྨྲས་པ། དེ་ཉིད་གཞན་དུ་འགྱུར་གྱི་གཞན་ནི་མི་འགྱུར་ཏེ། དཔེར་ན་འོ་མ་གཞན་དུ་གྱུར་པའི་དངོས་པོ་ཞོ་ཉིད་ཡིན་པ་ལྟ་བུའོ། །

（他方）道：如迥异于乳的相异事物是酪，（老者）确实迥异于彼（壮年），但（已经老化）并非（正在老化的）相异法。[12]

བཤད་པ། གལ་ཏེ་དེ་ཉིད་གཞན་འགྱུར་ན། འོ་མ་ཉིད་ནི་ཞོར་འགྱུར་རོ། །གལ་ཏེ་དེ་ཉིད་གཞན་དུ་འགྱུར་བར་སེམས་ན། དེ་

11　已老的老者若再次老化，那时是正在老化的阶段呢？还是已经老化的阶段呢？不能成立正在老化，因为是已老的时段；不能成立已老的阶段，因为再次老化，所以是正在老化的阶段。

12　他宗：老者迥异于壮年，如酪迥异于奶，但已老并非迥异于正在老化。请参考宗喀巴大师的《正理海》——Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so.* Vol 2, 10：གལ་ཏེ་གཞན་རྒས་པར་གྱུར་པ་རྒ་བར་མི་འགྱུར་ཡང་གཞོན་ནུ་དེ་ཉིད་གཞན་རྒས་པར་འགྱུར་བའི་གཞན་འགྱུར་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་དོ་ཞེས་འདོད་ན་ནི།（如果承许他者已老虽然不是正在老化，但壮年确实由「他者已老的相异法」而自性有。）

ལྟར་ན་ཁྱོད་ཀྱི་འོ་མ་ཉིད་ཞོ་ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་ཉིད་ཀྱི་ཡིན་གྱི། གཞན་གྱི་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ཁྱོད་ཀྱིས་འོ་མའི་གནས་སྐབས་ཉིད་དུ་གྱུར་པ་ཞོའི་དངོས་པོར་བརྗོད་པས། དེས་ན་འོ་མ་དེ་ཉིད་ཞོ་དེ་ཉིད་ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

13.6.ab 若彼成异法，乳应即是酪；

你若执（老者）确实迥异于彼（壮年），乳应成酪。为何？（乳转酪的时位）是（乳）本身的（时位）并非其他的（时位），因为你说于乳之时位转成酪之性质[13]，所以乳应成酪本身。

སྨྲས་པ། འོ་མ་ཉིད་ཀྱི་དངོས་པོ་ཞོ་ཡིན་པས་འོ་མ་ཉིད་ཞོ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ནི་མི་སྨྲའོ།

（他方）道：乳本身的性质[14]才是酪，所以（我）不说乳是酪。

བཤད་པ། འོ་མ་ལས་གཞན་གང་གི་ནི། །དངོས་པོ་ཞོ་ནི་ཡིན་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་འོ་མ་ཉིད་ཀྱི་དངོས་པོ་ཞོ་ཡིན་པས་འོ་མ་ཉིད་ཞོ་ཡིན་ནོ་ཞེས་མི་སྨྲ་ན། འོ་ན་འོ་མ་ལས་གཞན་གང་གི་དངོས་པོ་ཞོ་ཡིན་པར་འགྱུར། ཅི་ཞོ་ཉིད་ཀྱི་དངོས་པོ་ཞོར་འགྱུར་ཞིང་ཞོ་ཉིད་ཡིན་ནམ། འོན་ཏེ་ཆུའི་དངོས་པོ་ཞོར་འགྱུར་ཞིང་ཆུ་ཞོ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲས། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཡང་གཞན་དུ་འགྱུར་བར་མི་འཐད་དོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ཉིད་དང་། གཞན་ཡང་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་བཅོམ་པ་ཞེས་གསུངས་པ་ནི་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཡོངས་སུ་སྟོན་པར་བྱེད་པ་ཡིན་གྱི། ངོ་བོ་ཉིད་ངེས་པར་མི་གནས་པ་སྟོན་པར་བྱེད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །

---

13 直译为「酪之事物」，可以理解为酪的性质。

14 直译为「乳本身的事物」，可以理解为乳本身的性质。以此类推此品下述的乳、酪之性质。

（自方道，《中论》）云：

13.6.cd 异乳之事物，而能作于酪？[15]

（你说）乳的性质虽是酪，但不说乳是酪。那么，迥异于乳的何法性质将会成酪？还是酪本身的性质转为酪而成为酪？或是水性转成为酪而说水为酪？不能成立彼性、从异复异。[16]因为不能成立彼性、从异复异的缘故，成异非有。此故，（经）说假相是为遍示事物等的自性皆空，而非诠释（事物）本身的无决定性。

སླས་པ། ཡང་རེ་ཞིག་སྟོང་པ་ཉིད་ནི་ཡོད་དེ། གཉེན་པོ་མེད་པས་ཅུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་སྟོང་པ་ཉིད་ཡོད་པའི་ཕྱིར་སྟོང་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：首先，空性是存在的。若无（空性的）对治力，就不会有少许（空性）的存在，故有空性。[17]（因有空性，）非空性也是存在的。

སྨྲས་པ། གཉེན་པོ་ལས་དངོས་པོ་རབ་ཏུ་ཡང་འགྲུབ་པར་འདོད་ན་ཡང་སྟོང་པ་ཡིན་པ་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྟོང་

15 有关13.6.cd，对勘本版的藏译中论为：འོ་མ་ལས་གཞན་གང་ཞིག་ནི། །ཞོ་ཡི་དངོས་པོ་ཡིན་པར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 19。

16 「彼性」指的是事物的自性。「从异复异」是从迥异于己所产生出来的相异法自性。

17 他宗的逻辑是：没有x的对治力或正反方就不会有x的存在。像是没有高，就不会有低，哪怕是一点点、少许的「低」都不会有般。

པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །གལ་ཏེ་སྟོང་མིན་ཅུང་ཟད་ཡོད། །སྟོང་པའང་ཅུང་ཟད་ཡོད་པར་འགྱུར། །མི་སྟོང་ཅུང་ཟད་ཡོད་མིན་ན། སྟོང་པའང་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །གལ་ཏེ་མི་སྟོང་པ་ཅུང་ཟད་ཅིག་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི། དེའི་གཉེན་པོ་སྟོང་པ་ཡང་ཅུང་ཟད་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ནང་། གང་གི་ཚེ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་བརྟགས་ན་མི་སྟོང་པ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པར་མི་འཐད་པ་དེའི་ཚེ་མི་སྟོང་[18]བ་མེད་ན་སྟོང་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ད་སྟོང་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་དེའི་གཉེན་པོ་སྟོང་པ་མ་ཡིན་པ་ཡོད་པར་ཇི་ལྟར་བརྟག །

（自方）道：（你）因对治力（存在），承许事物也是至极成立，此不应理。为何？因为空性并不存在。（诚如《中论》云：）

13.7 非空若少有，空性亦少有；非空丝毫无，空亦何得有？[19]

如果能够至极成立少许的非空，自然能够存在少许的该对治力——空性。何时以一切行相观察时，无丝毫非空的存在；既无非空，怎能会有空性？既然无空性，执取该对治力——非空——是存在，岂能成立？

སྨྲས་པ། ཁྱོད་གང་སྨྲ་བ་དེ་ཉིད་ཡང་མི་འདོད་དེ་སྟེར། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེ་གསུངས་པ། །སྟོང་ཉིད་ཡོངས་སུ་བསྟན་པ་ཡིན། །ཞེས་སྨྲས་ལ། དེ་ནི་གལ་ཏེ་སྟོང་མིན་ཡོད། །སྟོང་པའང་ཅུང་ཟད་ཡོད་པར་འགྱུར། །ཞེས་སྨྲའམ།

（他方）道：无法认同你所说的一切。（到底要选）「（13.2.cd）

18 根据北京版及奈塘版，将此改为སྟོང་། 字。

19 有关13.7.bd，对勘本版的藏译中论为：།སྟོང་པ་ཅུང་ཟད་ཡོད་པར་འགྱུར། །སྟོང་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 19。

佛说如是事，欲以示空义」，还是「（13.7.ab）若有非空性[20]，空性亦少有」？

བཤད་པ། འདི་ལ་མ་ཁྲོ་བར་རིགས་པ་ཟུང་ཤིག །རྒྱལ་བ་རྣམས་ཀྱིས་སྟོང་ཉིད་ནི། །ལྟ་ཀུན་ངེས་པར་འབྱིན་པར་གསུངས། །གང་དག་སྟོང་པ་ཉིད་ལྟ་བ། །དེ་དག་བསྒྲུབ་ཏུ་མེད་པར་གསུངས། །རྒྱལ་བ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་གཟིགས་པ། ཐུགས་རྗེའི་དམ་པ་དང་ལྡན་པ་རྣམས་ཀྱིས་འགྲོ་བ་རྣམས་ལ་ཕན་གདགས་པའི་ཕྱིར། སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་ལྟ་བ་ཀུན་གྱི་ཆུ་སྲིན་འཛིན་ཁྲི་ཐམས་ཅད་ལས་ངེས་པར་འབྱིན་པ་ཡིན་པར་གསུངས་ཏེ། དེ་ནི་ལྟ་བའི་ཆུ་སྲིན་འཛིན་ཁྲི་ཐམས་ཅད་བཟློག་པར་གསུངས་པས། ལྟ་བའི་ཆུ་སྲིན་འཛིན་ཁྲི་བཟློག་པ་དེ་ནི་དངོས་པོར་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：请于此处保持理智，切勿瞋恚！（《中论》云：）

13.8 为断除诸见，诸佛说空性，[21]佛说复见空，实不为所化。

佛如实见到真相且具殊胜悲悯；（佛）为利益诸生，断除诸见巨鳌鲸鱼而说空性，（且说）由空见断除诸见巨鳌鲸鱼。此故，断除诸见巨鳌鲸鱼本身为事物并不合理。

དཔེར་ན་སེམས་རྨོངས་པ་འགའ་ཞིག་དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་ལ་གྲོང་ཁྱེར་རོ་སྙམ་པའི་བློ་གྲོས་བྱུང་བ་ལས་ཀུན་ཏུ་རྨོངས་པ་དང་བྲལ་ནས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་བའི་ཚེ། གྲོང་ཁྱེར་གྱི་བློ་ལོག་པ་ན་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་བློ་ལོག་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་

---

20 中论的引文（13.7.a）应为：「非空若少有」。

21 有关13.8.ab，对勘本版的藏译中论为：།རྒྱལ་བ་རྣམས་ཀྱིས་སྟོང་པ་ཉིད། །ལྟ་ཀུན་ངེས་པར་འབྱུང་བར་གསུངས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 19。

མེད་དེ། ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་བྲལ་བ་འབའ་ཞིག་ཏུ་ཟད་པ། དེ་བཞིན་དུ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་བ་དངོས་པོར་ལྟ་བའི་ཆུ་སྲིན་འཛིན་ཁྲི་གང་ཡིན་པ་ལས་ལོག་པའི་སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་མེད་དོ། །

譬如有人愚执乾闼婆城是城市，当（此人）彻底远离愚痴、如实地看到真相、不作城市想时，没有任何「不作城市想」的事物，于不存在（的现象）中远离妄念。同样的，远离事物之诸见巨鳌鲸鱼、如实地看到真相空性时，亦无任何名为「空性」的事物。

གང་དག་སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བརྗོད་པ་ཙམ་མ་གཏོགས་པའི་ཕྱིར། སྟོང་པ་ཉིད་ལ་དངོས་པོར་ལྟ་བ་དེ་དག་ནི་མ་རིག་པའི་མུན་པ་ཆེན་པོས་བློ་གྲོས་ཀྱི་མིག་བསྒྲིབས་པས་བསྒྲུབ་ཏུ་རུང་བ་དང་། བསྒྲུབ་ཏུ་མི་རུང་བའི་དཔྱད་པ་སྨན་པ་ཆེན་པོ་རྒྱལ་བ་རྣམས་ཀྱིས་དེ་དག་ནི་བསྒྲུབ་ཏུ་མི་རུང་བ་ཉིད་ཡིན་ནོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་དག་དངོས་པོ་རྣམས་རང་གི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། ཞེས་མངོན་པར་ཞེན་པ་དེ་དག་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བརྗོད་པ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་འདིས་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་གྱི་དབང་གིས་དངོས་པོར་བརྟགས་པ་ཡིན་གྱི། དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་རབ་ཏུ་བསྟན་པ་ན་མངོན་པར་ཞེན་པ་དེ་བཟློག་པར་ནུས་ཀྱི།

（经论）说，除了诠释空性外，（只有）慧眼被无明大闇所覆盖才能成立空性为事物之见，但该无可救药（之见）令诸药师佛都无能为力。为何？若妄说「一切事物都非自性有」为空性，（等同）由缘起执因缘所生事物（为自性有）。当「诸事物皆非自性而有」的言论详细解

说诸事物的（究竟）体性时，[22]该妄念（——执空性为自性有——）才能断除。[23]

གང་དག་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་དངོས་པོ་ཉིད་དུ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དེ་དག་ལ་ནི། གཞན་གང་གིས་ཀྱང་མངོན་པར་ཞེན་པ་དེ་བཟློག་པར་མི་ནུས་ཏེ། དཔེར་ན་ཅི་ཡང་མེད་དོ། །ཞེས་སྨྲས་པ་ན་ཅི་ཡང་མེད་པ་དེ་ཉིད་བྱིན་ཅིག་ཅེས་ཟེར་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་མེད་པ་ཉིད་འཛིན་དུ་གཞུག་པར་ཇི་ལྟར་ནུས་པ་བཞིན་ཏེ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་བས་ནི་རྒྱལ་བ་སྟོབས་བཅུ་དང་ལྡན་པར་གྱུར་པ། ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་མངའ་བས་ཀྱང་བསྒྲུབ་ཏུ་མི་རུང་བ་ཉིད་དུ་གསུངས་སོ། །གང་དག་གིས་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱང་སྟོང་པར་མཐོང་བ་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་དེ་དག་ལ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་གྲུབ་པོ། །

总之，空性是事物的妄执，无法由他（因缘）所断除。例如，说「（我）什么都没有」时，（另一人）说「请给予『（你的）什么都没有』。」（经论）说执诸如此类的「没有」，是连具足十力且具大悲的诸佛都爱莫能助。见空性是空及真实义者方能成办空性。

དེ་ཁོ་ན་ཉིད་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཅུ་གསུམ་པའོ།། །།

第十三品——观真实义品——终。

22 诸法存在的究竟性便是无自性。以无自性诠释诸法如何存在的究竟性，才能断除自性妄执。

23 应当谨慎解读「事物」一词。从这段文字当中，若说：「x是事物」就是「x是自性」；若说：「诸事物是x」就是「诸有为法是x」。

第十四品

观合品

སྨྲས་པ། དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་མ་ཡིན་གྱི། དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཕྲད་པ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་རོ། འདི་ལ་བཅོམ་ལྡན་འདས་དེ་དང་དེར་གཟུགས་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་མིག་གསུམ་ཕྲད་པ་ནི་རེག་པའོ། །སྒྲ་དང་། རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་རྣ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་དེ་བཞིན་ནོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་རྗེས་སུ་ཆགས་པ་དང་། ཁོང་ཁྲོ་བ་དང་མ་རིག་པའི་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་དག་གིས་ཀུན་ཏུ་སྦྱར་རོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ན་ཕྲད་པར་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་རྣམས་ཇི་ལྟར་ཕྲད་པར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：诸事物非自性空，诸事物的自性绝对存在。为何？因为（经论）显示了会合。于此，薄伽梵说：「于彼彼处会合色、别识、眼三者为触。声、别识、耳三者等亦是如此。同样的，随贪、瞋、无明的全面会合，故名『结缚』。」

诸事物若无自性，会合将不合理。无自性的事物如何会合？此故，诸事物的自性绝对存在。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ཕྲད་པ་ཉིད་འཐད་ན་ནི། དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ཕྲད་པ་ཉིད་མི་འཐད་པས་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། བལྟ་བྱ་ལྟ་བ་ལྟ་བ་པོ། །གསུམ་པོ་དེ་དག་གཉིས་གཉིས་དང་། །ཐམས་ཅད་ཀྱང་ནི་ཕན་ཚུན་དུ། །ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ཡོད་མ་ཡིན། །བལྟ་བར་བྱ་བ་དང་། ལྟ་བ་དང་། ལྟ་བ་པོ་གསུམ་པོ་དེ་དག་ནི་གཉིས་གཉིས་དང་། ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཕན་ཚུན་དུ་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། བལྟ་བར་བྱ་བ་དང་ལྟ་བ་ཡང་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་ལ། བལྟ་བར་བྱ་བ་དང་ལྟ་བ་པོ་ཡང་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར། ལྟ་བ་དང་ལྟ་བ་པོ་ཡང་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར། བལྟ་བར་བྱ་བ་དང་ལྟ་བ་དང་ལྟ་བ་པོ་ཡང་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

（自方）道：诸事物的会合若合理，（将有过失。）若诸事物有自性，事物的会合将不应理，故岂有自性？为何？

（《中论》云：）

14.1 见者见所见，彼三各二合，以及遍互相，会合皆非有。

所见、见、见者三者的任二方及全面相会皆不应理。（二方会合不应理，）因为所见与见不会合，所见与见者不会合，见与见者也不会合；（全面互相的会合也不应理，因为）所见、见、见者也不会合。

དེ་བཞིན་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དང་། །ཆགས་པར་འགྱུར་དང་ཉོན་མོངས་པ། །ལྷག་མ་རྣམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི། །ལྷག་མའང་རྣམ་པ་གསུམ་གྱིས་ལྟ། །ཇི་ལྟར་བལྟ་བར་བྱ་བ་དང་། ལྟ་བ་དང་། ལྟ་བ་པོ་དག་གཉིས་གཉིས་དང་ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་ཏུ་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་བ་དེ་བཞིན་དུ་འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དང་། ཆགས་པར་འགྱུར་བ་དག་ཀྱང་གཉིས་གཉིས་དང་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་ཏུ་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དང་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་ལ། འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པར་འགྱུར་བ་ཡང་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར། ཆགས་པ་དང་ཆགས་པར་འགྱུར་བ་ཡང་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར། འདོད་ཆགས་དང་ཆགས་པ་དང་ཆགས་པར་འགྱུར་བ་ཡང་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་ཉོན་མོངས་པ་ལྷག་མ་ཞེ་སྡང་ལ་སོགས་པ་རྣམས་དང་། སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་ལྷག་མ་སྒྲ་དང་རྣ་བ་དང་། ཉན་པ་པོ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་གཉིས་གཉིས་དང་། ཐམས་ཅད་དག་ཀྱང་ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་ཏུ་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

（《中论》云：）

14.2 贪者贪所贪，烦恼亦如是；余入余烦恼，三相亦复观。[1]

如同所见、见、见者不会有二方及相互会合，同样的，所贪、贪、

1 有关14.2.bd，对勘本版的藏译中论为：ཆགས་པར་བྱ་བ་ཉོན་མོངས་པ། །ལྷག་མའང་རྣམ་པ་གསུམ་ཉིད་ཀྱིས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 20。

贪者也不会有二方及全面互相的会合，因为所贪与贪不会合，所贪与贪者不会合，贪与贪者不会合；所贪、贪、贪者也不会合。同理，其余的瞋等烦恼及其余的入处——（如）声、耳、闻者等——亦无二方及全面互相的会合。

སྨྲས་པ། ཅིའི་ཕྱིར་བལྟ་བར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར།

（他方）道：为何所见等不会互相会合？

བཤད་པ། གཞན་ནི་གཞན་དང་ཕྲད་གྱུར་ན། །གང་ཕྱིར་བལྟ་བྱ་ལ་སོགས་པ། །གཞན་དེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ། །དེ་ཕྱིར་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །འདི་ལ་གལ་ཏེ་ཕྲད་པ་ཞེས་བྱ་བ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་ངེས་པར་གཞན་དང་གཞན་ལྷན་ཅིག་ལས་འགྱུར་གྲང་ན། གང་གི་ཕྱིར་བལྟ་བར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་ལ་གཞན་དེ་ཡོད་པར་མི་རིགས་ཤིང་། དེ་དག་ལ་ཕན་ཚུན་གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

14.3 异法会合时，[2]如见等诸法，然异非有故，会合不应理。

于此，若有会合，绝对与其他相异法同时而有。既然（迥异于）所见的相异法不合理，且彼等并非相互为异的缘故，无法相互同时会合。

བལྟ་བྱ་ལ་སོགས་འབའ་ཞིག་ལ། །གཞན་ཉིད་མེད་པར་མ་ཟད་ཀྱི། །གང་ཡང་གང་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །གཞན་པ་ཉིད་དུ་མི་

2 有关14.3.a，对勘本版的藏译中论为：གཞན་དང་གཞན་དུ་ཕྲད་གྱུར་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 20。

འཐད། །བལྟ་བར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་འབའ་ཞིག་ལ་ཕན་ཚུན་གཞན་ཉིད་མི་འཐད་པར་མ་ཟད་ཀྱི། འདི་ལྟར་དངོས་པོ་གང་ཡང་དངོས་པོ་གང་དང་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཏུ་གཞན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ། །གཞན་ཉིད་མེད་པ་ན་གང་ཡང་གང་དང་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་མི་འཐད་དོ། །

（《中论》云：）

14.4 非但见等法，异相不可得，所有一切法，异亦不应理。

不仅所见等彼此间不具相异性，任何事物都无法与任何事物俱时为相异性。既无相异性，何者与何者的同时会合就不应理。

སྨྲས་པ། དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་གཞན་ཉིད་མངོན་སུམ་དུ་དམིགས་བཞིན་དུ་མེད་དོ་ཞེས་སུ་ཞིག་སྨྲ་བར་རིགས།

（他方）道：明明可由现识缘取诸事物的相异性，谁能合理解说（相异性）不存在？

བཤད་པ། ཁྱོད་ཀྱིས་གང་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་གཞན་ཉིད་མངོན་སུམ་དུ་དམིགས་པ་དེ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་ཁོ་བོས་ཁྱེད་ཀྱིས་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་གཞན་ཉིད་མ་དམིགས་པར་ལེགས་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་དེ། འདི་ལྟར་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་གཞན་ཉིད་མེད་པ་ནི་ལྷའི་མིག་གིས་ཀྱང་དམིགས་པར་མི་ནུས་ན་ཁྱོད་ལྟ་བའི་ཤའི་མིག་གིས་ལྟ་སྨོས་ཀྱང་ཅི་དགོས། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཞན་ནི་གཞན་ལ་བརྟེན་ཏེ་གཞན། །གཞན་མེད་གཞན་ལས་གཞན་མི་འགྱུར། །གཞན་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དེ་ལས་གཞན་པ་འགའ་ཞིག་ལ་བརྟེན་ཏེ་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་ན། གཞན་མེད་ན་གཞན་ནི་རང་ལས་གཞན་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །གཞན་གང་ཡིན་པ་ནི་གཞན་ལ་ལྟོས་ནས་གཞན་ཞེས་བྱ་བའི་རང་ལས་གཞན་དུ་མི་འགྱུར་བས་དེ་མངོན་སུམ་དུ་དམིགས་སོ་ཞེས་སུ་ཞིག་སྨྲ་བར་རིགས།

（自方）道：你主张可由现识缘取诸事物的相异性，仅依此理，我便善知你仍未缘诸事物的相异性。实无诸事物的相异性，天眼尚不能缘取（其相异性），何况你这般肉眼！为何？（《中论》云：）

14.5.ab 异因异而异，无异异非异；[3]

凡谓「相异」是因迥异于某法而形成相异法，若非如此，则无相异法，（因）不应成为迥异于己的相异法。凡是相异皆是因他法而成相异法，非迥异于己而成为相异法的缘故，谁能合理说（相异性）被现识所缘取？

སྨྲས་པ། དེ་ལྟ་ན་ཡང་གཞན་ཉིད་མེད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། གཞན་ཉིད་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：虽是如此，相异性并非不存在，因为相异性是至极成立的。

བཤད་པ། མི་མཁས་པ་ལ་ནི་དེ་ལྟར་འགྱུར་གྱི་མཁས་པ་ལ་ནི་མི་འགྱུར་ཏེ། གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་དེ་ལས་གཞན་མི་འཐད། །འདི་ལྟར་གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་འབྱུང་བ་དེ་དེ་ལས་གཞན་ནོ་ཞེས་དེ་སྐད་སྨྲ་བར་མི་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནམ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་གཞན་ནི་གཞན་ལས་གཞན། །གཞན་མེད་པར་ཡང་རུང་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་གང་ལ་བརྟེན་ནས་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་དེ་དེ་ལས་གཞན་ཡིན་པར་གྱུར་ན་ནི། དེ་མེད་པར་ཡང་དེ་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ཉིད་དེ། དེ་ལྟར་ན་རེ་ལྡེ་ལ་མ་ལྟོས་པ་ཁོ་ནར་བུམ་པ་གཞན་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། །རེ་ལྡེ་ལ་མ་ལྟོས་པར་བུམ་པ་གཞན་དུ་ཡང་མི་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་རེ་ལྡེ་ལས་བུམ་པ་གཞན་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：如此正是孤陋寡闻，非见多识广。（《中论》云：）

---

3 有关14.5.b，对勘本版的藏译中论为：།གཞན་མེད་པར་གཞན་གཞན་མི་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 20。

14.5.cd 举凡观待彼，[4]彼此皆非异。

难道没（说）「观待何者而生何者，即是彼迥异于此」不应理吗？为何？（《中论》云：）

14.6.ab 若异因异异，无异亦应理，[5]

何时「观待何者而成何者，即是彼迥异于此」，尔时（将有如是之过：）虽无彼（——相异性——）也可成为相异法；[6]若说无（须）观待毛织物，光凭此瓶便可成相异法，（实不应理。因为）不观待毛织物时，瓶不能成为相异法，所以瓶并非是（迥异于）毛织物的相异法。

སྨྲས་པ། དེ་ལས་གཞན་དུ་མ་གྱུར་དུ་ཟིན་གྱིས་ཀྱང་རེ་ཞིག་གཞན་ནི་ཡོད་དོ། །

（他方）道：虽然（瓶）并非（迥异于）彼（——毛织物——）的相异法，但相异法是存在的。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་སྨྲོད་པར་བྱེད་པ་ཉིད་ཀྱི་རྗེས་སུ་འགྲོའམ། ཁྱོད་གཞན་ཉིད་ཟློག་པར་བྱེད་པའི་གཏན་ཚིགས་ཀྱིས་གཞན་ཉིད་

4 有关14.5.c，对勘本版的藏译中论为：གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་ཡིན་པ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 20。

5 有关14.6.b，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ཚེ་གཞན་མེད་པར་གཞན་འགྱུར།（成异却无异），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 20。

6 有关14.6.b，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ཚེ་གཞན་མེད་པར་གཞན་འགྱུར།（成异却无异），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 20。

སྨྲ་བ་པར་སེམས་ཀྱི། །གལ་ཏེ་གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གཞན། །ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ལས་བདག[7]གཞན་མ་ཡིན་ན། འོ་ན་ཅི་དེ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཁོ་ན་ལས་གཞན་དུ་འགྱུར་བར་སེམས་སམ། གཞན་ལས་གཞན་པའི་གཞན་པ་སྟེ། །མེད་ན་མེད་པས་དེ་མེད་ཕྱིར། །གང་གི་ཕྱིར་གཞན་གང་ལས་གཞན་པའི་གཞན་པ་དེ་མེད་ན། གཞན་མེད་པས་རང་ཉིད་ལས་གཞན་དུ་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་གཞན་མེད་པ་ཁོ་ནར་ཤེས་པར་གྱིས་ཤིག །

（自方）道：为何你要随着流放者而走？你居然想用破除相异法的因相而成立相异法！

将（14.5.c）改为「凡待皆是异」（而总结为）「是故非自他」，（此时）为何你会觉得相异法仅从自己的本性而有？（《中论》云：）

14.6.cd 异之异从异，无异无彼异。[8]

相异（而施设）为他的相异法既然不在、无相异法、不能从自而成相异的缘故，应知绝无相异法。

སྨྲས་པ། གང་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་གཞན་ནི་གཞན་ལ་བརྟེན་ཏེ་གཞན་དུ་འགྱུར་རོ། ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་གཞན་ཡོད་མ་ཡིན་ནམ། ཅི་སྟེ་བརྟེན་ནས་ཀྱང་གཞན་དུ་ཡང་མི་འགྱུར་ན་གཞན་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཇི་སྐད་དུ་བྱ།

（他方）道：相异者是观待他者而成相异法，光凭这点，难道（你

7 根据奈塘版，将此改为བདག 字。

8 有关14.6.cd，对勘本版的藏译中论为：།གཞན་མེད་པར་ནི་གཞན་འགྱུར་བ། །ཡོད་མིན་དེ་ཡི་ཕྱིར་ན་མེད།（无异不成异，此故无异法。），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 20。

仍认为）相异法不存在？如果观待后还不能成为相异，怎能说是相异法呢？

བཤད་པ། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ནི་བདག་ཉིད་འདི་ལྟ་བུ་ཡིན་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་གཞན་ཞེས་བྱ་བ་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་གཞན་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲའོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་བརྟགས་ན། གཞན་ཉིད་གཞན་ལ་ཡོད་མ་མིན། །གཞན་མ་ཡིན་ལའང་ཡོད་པ་མིན། །གང་གི་ཕྱིར་རེ་ལྡེ་ལ་ལྟོས་ཏེ་བུམ་པ་གཞན་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རེ་ལྡེ་ལ་ལྟོས་པའི་ཕྱིར་དང་། རེ་ལྡེ་ལ་རག་ལུས་པའི་ཕྱིར་དང་། རང་ལས་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་བུམ་པ་ལ་གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：缘起的体性即是观待他者而施设相异法，故根据世间名言而立相异法。如实观察真相，（诚如《中论》云：）

14.7.ab 异中无别异，非异中亦无，

因为观待毛织物而说瓶子是相异，（当）观待毛织物、依赖毛织物。无法由己至极成立的缘故，瓶并非相异性。

གང་གི་ཕྱིར་རེ་ལྡེ་ལ་མི་ལྟོས་པ་བུམ་པ་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་འབའ་ཞིག་ལ་ཡང་། གཞན་མ་ཡིན་པ་དང་མི་མཐུན་པ་གཞན་ཉིད་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་དོན་དམ་པའི་དབང་གིས་གཞན་མེད་དོ་ཞེས་སྨྲའོ། །དེའི་ཕྱིར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་ཆུ་ཤིང་གི་ཕུང་པོ་བསྟན་ཏེ། ཆུ་ཤིང་གི་ཕུང་པོ་ནི་ཁོང་སྟོང་ཞིང་སྙིང་པོ་རྟོགས་པར་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར། ཅི་ཡང་མེད་དོ་ཞེས་ཀྱང་བསྟན་ཏོ། །

说不观待毛织物的瓶子并非相异性，仅此而已。不存在相异法——迥异于非相异法——是以胜义谛的角度而说。此故，薄伽梵亦示芭蕉树；芭蕉树内部为空，不能了知（其树）核心，故说不存在。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་བུམ་པ་གཞན་མ་ཡིན་ན། དེ་ལྟ་ན་བུམ་པ་དེ་ཉིད་གཞན་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། གཞན་མེད་པར་

གཞན་མ་ཡིན་པར་ཡང་མེད་པས་གཞན་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：既无相异法，自然不能有非相异法。如果瓶子非迥异于（非瓶），瓶子将成非相异法，所以相异法也是存在的。

བཤད་པ། གཉེན་པོ་ལས་ཀྱང་གཞན་ཉིད་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཞན་མ་ཡིན་པ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་གཞན་ལ་ལྟོས་ནས་གཞན་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་ན་གཞན་ཉིད་དེ་ཡང་བརྟགས་ན་མི་འཐད་དོ། །གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན[9]། །གཞན་ནམ་དེ་ཉིད་ཡོད་མ་ཡིན། །ད་གཞན་ཉིད་དེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་དེའི་གཉེན་པོ་གཞན་མ་ཡིན་ན་དེ་ཉིད་ཀྱང་མེད་ལ། གཞན་མ་ཡིན་པ་མེད་ན་དེའི་གཉེན་པོ་གཞན་མེད་དོ་ཞེས་དེ་སྐད་བསྟན་པར་མི་འགྱུར་རམ།

（自方）道：即便是以反方（存在的理由）成立相异性也不合理。为何？因为非相异法是不应理的。如是，（虽说）观待相异法而成非相异，（但）观察时，彼（相异法）不应理。（诚如《中论》云：）

14.7.cd 无有异相故，无异及非异。

如今，无相异法则无彼反方——非相异；非相异不存在则无彼反方——相异。难道（中论）不是这么解释吗？

གཞན་ཡང་སྨྲས་པ། གཞན་ལ་ལྟོས་ནས་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་གྱི། གཞན་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ནི་སྤྱི་ཡིན་ཏེ། དེ་དང་ལྡན་པས་གཞན་དུ་འགྱུར་རོ། །

（他方）又道：并非观待相异法而成相异，所谓的「相异」是总，

---

9 根据北京版及奈塘版，改为ན字。

具足此故而为相异。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་གཞན་ཉིད་དང་ལྡན་པས་གཞན་དུ་འགྱུར་ན་རང་ལས་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར། གཞན་ལ་ལྟོས་པ་ཁོ་ནས་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་ནམ།

（自方）道：应是具足「相异性」而成为相异，如果不从己方至极成立，岂不仅是观待相异法而成相异？

སྨྲས་པ། གཞན་ཉིད་ནི་གཞན་ལ་ངེས་པར་གནས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་དེ་ལ་ཡང་ལྟོས་ཅི་དགོས།

（他方）道：相异性绝对存在相异法中，何须观待？

བཤད་པ། གཞན་ཉིད་གཞན་ལ་ཡོད་མ་ཡིན། གཞན་ཉིད་ནི་གཞན་ལས་ངེས་པར་གནས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་ཞེས་གང་སྨྲས་པ། དེ་ནི་མི་རིགས་ཏེ། གཞན་ཉིད་ནི་གཞན་ལ་མེད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར། གཞན་མ་ཡིན་ལའང་ཡོད་པ་མིན། །འདི་ལ་བུམ་པ་ནི་རང་གི་བདག་ཉིད་ལས་གཞན་མ་ཡིན་པས་དེ་ལ་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དང་མི་མཐུན་པའི་གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། གལ་ཏེ་གཞན་ཉིད་དེ་གཞན་ལ་ངེས་པར་གནས་པ་ཉིད་དུ་གྱུར་ན་ནི་བུམ་པ་རང་གི་བདག་ཉིད་ལས་ཀྱང་གཞན་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཞིང་གཞན་མ་ཡིན་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། བུམ་པ་རང་གི་བདག་ཉིད་ལས་གཞན་ཉིད་དུ་གྱུར་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །དེ་ལྟར་ན་གང་གི་ཕྱིར་བུམ་པ་གཞན་མ་ཡིན་པ་ལ་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་གཞན་ལ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། གལ་ཏེ་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི་གནས་སྐབས་ཐམས་ཅད་ན་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །

（自方）道：「（14.7.a）异中无别异」。凡说因相异法而决定相异性皆不应理，因为相异性不存在于相异法中。为何？「（14.7.b）非异中亦无」。就以瓶子本身而言，（瓶子）并非相异法，所以彼（瓶子）中并无非相异及其不同方——相异。若由相异法而决定相异性，瓶子将由

本身成为相异、不成非相异。[10]（我）不承许「瓶子由本身成为相异」的一切论述。如是，因为于非相异中没有瓶子，所以在相异法中也没有（瓶子），[11]果真存在的话，将于一切时处都要存在。

ཅི་སྟེ་གང་གི་ཕྱིར་བུམ་པ་སྣམ་བུ་ལ་ལྟོས་ན་གཞན་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་བུམ་པ་དེ་ལ་གཞན་ཉིད་དེ་ཡོད་པ་སེམས་ན། དེ་ལྟ་ན་གཞན་ཉིད་ངེས་པར་མི་གནས་པར་བསྟན[12]པ་ཡིན་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་ལྟོས་ནས་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །གཞན་ཉིད་ལ་བཞག་པ་དང་། བཙལ་བར་ཡོད་པ་ཡང་དམ་བཅས་པར་ཡང་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། རང་གི་གཞུང་ལུགས་དང་འགལ་བའི་ཕྱིར་རོ། །

若认为瓶子观待氆氇而成相异法，尔时，瓶子之中确实存在相异性。（此执不应理，因为经论作）如是说：「相异法无决定性，因依赖事物而有。」不只不能成立相异法，（也不成立）寻找而有的立场，因为（这些论述）将与自宗相违。

ཡང་གཞན་ཡང་། དངོས་པོ་གཉིས་ཡོད་ན་ཐུད་པར་འགྱུར་གྱི་མེད་པ་ནི་མི་འགྱུར་བས། དེ་ལ་གལ་ཏེ་རེ་ཞིག་བུམ[13]པ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་གཞན་མ་ཡིན་པ་དེ་གཞན་ཉིད་དང་ལྡན་པས་ཇི་ལྟར་གཞན་དུ་འགྱུར་ཏེ། འོ་མ་དང་འདྲེས་པའི་ཆུ་ཡང་འོ་མར་མི་འགྱུར་ལ་འོ་

---

10 以自性的角度，不能成立由相异法成为相异性，因为有了自性就不能成立观待；在不观待的情况下，若仍说由相异法成为相异性，等同认定甲由本身成为相异性。

11 既无自性的非相异性，则无自性的相异性。因此，瓶子于此二性之中皆无。若自性是有，瓶子将于一切时处中存在，因为瓶子一旦自性相异，将永远自性相异；瓶子一旦是自性的非相异性，将永远是自性的非相异性。

12 根据北京版及奈塘版改为བསྟན། 字。

13 根据北京版及奈塘版改为བུམ། 字。

མ་ཡང་ཆུར་མི་འགྱུར་བ་བཞིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་བུམ་པ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་གཞན་ཡིན་ན་ནི་གཞན་ལ་གཞན་ཉིད་དང་ལྡན་པ་བཙལ་ཅི་དགོས། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་གཞན་ཉིད་དང་ལྡན་པས་གཞན་དུ་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བ་དང་། གཞན་ཉིད་གཞན་ལ་ངེས་པར་གནས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་གྱི་ནའོ། །

另外，存在两个事物才能会合，没有则不能形成（会合）。如同水乳会合的水不会变成乳，（该会合的）乳也不会变成水，由本身非相异却具相异性的瓶子岂能成为相异法？[14]

如果瓶子由本身成为相异法，何须于相异法中寻找具相异性？[15]

因此，说由具足相异性而说成异，以及因相异法而决定相异性，皆是荒谬。

སྨྲས་པ། གཞན་ཉིད་གཞན་ལ་ངེས་པར་གནས་ཀྱང་རུང་མི་གནས་ཀྱང་རུང་སྟེ། དོན་གང་ལ་གཞན་ཉིད་དུ་འདོད་པའི་གཞན་དེ་ནི་རེ་ཞིག་ཡོད་དོ། །

（他方）道：无论是否因相异法而决定相异性，的确存在迥异于某义的相异法。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་འཛིག་རྟེན་རྒྱུག་པར་རྟོམ་མམ། ཁྱོད་གཞན་ཉིད་མེད་པས་གཞན་བསྒྲུབ་པར་རྟོམ་ཀོ། །གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་

---

14 因为水本身并非乳，即便水乳会合的水具足乳的成分，也不会变成乳。同样的，瓶子非由本身成为相异法，即便具有相异的性质也不成相异法。

15 如果瓶子由本身就是相异法，看到瓶子就等于看到相异法，果真如此的话，认知相异法为何需要二法？或是为何需要从其他法中寻找相异法？

མ་ཡིན་ནོ། །གཞན་ནམ་དེ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་གཞན་ནམ་དེ་ཉིད་མེད་དོ་ཞེས་བསྟན་པ་ཁོ་ན་མ་ཡིན་ནམ། ཅི་སྟེ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་མེད་པར་ཡང་གཞན་དུ་འགྱུར་ན་ནི། ཁྱོད་ལ་གླེན་པའི་དངོས་པོ་མེད་པར་ཡང་གླེན་པར་འགྱུར་རོ། །

（自方）道：为何你硬要让世界移动？明明没有相异性，你却执意要成立相异法。「（14.7.cd）无有异相故，无异及非异。」既然相异事物——相异法——不存在，相异及非相异皆不应有，仅此而已，难道（中论）不是这么说的吗？

如果，相异事物不存在仍有相异法，本无低智商的你也可成为低智商！

ཅི་སྟེ་དེ་མི་འདོད་ན། འོན་ནི་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་མེད་པར་གཞན་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་བརྟགས་ན་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ལ་གཞན་ཉིད་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །གཞན་ཉིད་མེད་ན་བལྟ་བར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་དག་ཇི་ལྟར་ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་ཏུ་ཕྲད་པར་འགྱུར། ཕྲད་པ་མེད་ན་ཁྱོད་ཀྱི་ཕྲད་པའི་གཏན་ཚིགས་ལས་བྱུང་བའི་དངོས་པོའི་ངོ་བོ་ཉིད་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཅི་སྟེ་ཡང་ཁྱོད་ཀྱི་ཡིད་ལ་བསམ་པས་གཞན་ཡང་ཡིན་ལ། དེ་ཉིད་ཀྱང་ཡིན་ནོ་སྙམ་དུ་སེམས་ན་དེ་ལྟར་ན་ཡང་ཕྲད་མི་འཐད་པ་ཉིད་དོ། །

假使不认同，那么（，等同承许）相异事物不存在即是无相异性。如是观察时，无论如何，于一切事物之中成立相异性皆不合理。若无相异性，所见及贪等如何能互相会合？既无会合，你以会合的因相推论（成立）事物的自性又如何应理？哪怕是你心中所想的相异法及你心中所

想的彼性[16]也不能会合。

ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར། དེ་ནི་དེ་དང་ཕྲད་པ་མེད། གཞན་དང་གཞན་ཡང་ཕྲད་མི་འགྱུར། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་དེ་ཉིད་ནི་དེ་དང་ཕྲད་པར་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་ཙམ་དུ་ཟད་པའི་ཕྱིར་དང་། ལྷན་ཅིག་གི་དོན་དུ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་དེ་ལྟ་ན་ཡང་འགྱུར་ན་ནི་ཅི་ཡང་མི་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ཉིད་དང་ཕྲད་པར་མི་འཐད་དོ། །དེ་ནི་གང་ལ་འདི་ནི་གཞན་ནོ་འདི་ཡང་གཞན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་ཡོད་པ་དེ་ལ་ཡང་ཕྲད་པར་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཞན་ཉིད་ཡིན་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་གཞན་ཉིད་ཡིན་པ་ཡང་ཕྲད་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་ཅི་ཡང་མི་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་གཞན་ཉིད་ཡིན་ན་ཡང་ཕྲད་པར་མི་འཐད་དོ། །

为何（不能会合）？因为（《中论》）云：

14.8.ab 是法不自合，异法亦不合，

首先，彼法不与彼（本身）会合。为何？因为就是彼（本身）而已，且不能成立同时有之义。果真如是，将会与一切会合，（我）不承许彼（说），所以与彼性[17]的会合不应理。

于此为相异法、彼为相异法之中成立会合亦不应理。为何？因为仅

16 此论中，时常用「彼性及相异性」形容一及异。

17 直接翻译为彼性，但根据鸠摩罗什大师的翻译，应将前句解读为诸法不与自己会合。所以，在此的「彼性会合」指的是自己跟自己的会合。

是相异性。[18]若是相异性仍可会合，将与一切（事物）会合，（我）不承许彼（说）。因此，即便是相异性的会合也不应理。

སྨྲས་པ། གཞན་དུ་གྱུར་པ་གཉིས་གཅིག་ཏུ་འགྱུར་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི། དཔེར་ན་འོ་མ་དང་ཆུ་གཉིས་ཕྲད་པ་དེ་བཞིན་དུ་གཞན་དང་གཞན་ཡང་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：像水乳两者会合，两个不同法（合而）为一。相异法将不会与相异法会合。

བཤད་པ། དེ་ལ་ཡང་དེ་ཉིད་གནས་བཞིན་ཏེ། གང་གི་ཚེ་རེ་ཞིག་འོ་མ་དང་ཆུ་ཐ་དད་པར་གྱུར་ན་དེའི་ཚེ་ན་ཕྲད་པ་མེད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཐ་དད་པར་གྱུར་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་ཚེ་གཅིག་ཉིད་དུ་གྱུར་པ་དེའི་ཚེ་ན་ཡང་། ཕྲད་པ་མེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །

（自方）道，彼亦应如是，水乳既然已是相异，便无会合。为何？已成相异的缘故。何时成为一法时也无会合。为何？因为是一法的缘故。

སྨྲས་པ། གང་གི་ཚེ་གཅིག་ཉིད་དུ་གྱུར་པ་ཉིད་ཕྲད་པ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：何时成为一法便是会合。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་གཅིག་པ་ཉིད་ཡིན་ཡང་ཕྲད་པར་འགྱུར་ན་ནི་ཅི་ཡང་མི་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་རོ་ཞེས་མ་བཤད་དམ། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ཡང་བཟང་པོ་མ་ཡིན་ནོ།

---

18 应将在此的相异法解读为无须观待的自性相异法。在不须观待的情况下，仍有会合作用的话，将有会合一切事物之过。

（自方）道：难道没说「是一法仍可会合的话，将能会合一切」吗？此故，彼也非善说。

སྨྲས་པ། གཞན་དུ་གྱུར་པ་དག་ཕྲད་བཞིན་པ་ནི་ཕྲད་པ་ཡིན་ནོ།

（他方）道：正在会合相异法便是会合。

བཤད་པ། དེ་ལ་ཡང་དེ་ཉིད་གནས་བཞིན་ཏེ། གལ་ཏེ་ཕྲད་བཞིན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དངོས་པོ་དག་གཅིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་ལ་ཡང་འདི་ནི་གཞན་ནོ། །འདི་ཡང་གཞན་ནོ་ཞེས་གཞན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཕྲད་པར་མི་འཐད་དོ། །ཅི་སྟེ་ཕྲད་བཞིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པ་ཡིན་ན་ནི་ཕྲད་བཞིན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ཚིག་མི་འཐད་དོ། །གཅིག་པོ་ཉིད་ནི་ཇི་ལྟར་ཕྲད་པར་འགྱུར།

（自方）道，彼（真相）亦应如是，如果有正在会合的某一事物，因为是迥异于此、迥异于彼的相异法，所以安立会合不应理。若说正在会合的是一法，正在会合的说词便不合理。一法如何会合？

སྨྲས་པ། ཕྱེད་ཕྲད་པའི་དངོས་པོ་དག་ཕྲད་བཞིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དག་ལ་ཕྲད་པ་ཡོད་དོ། །

（他方）道：正所谓半分的事物正在会合，会合的确存在！

བཤད་པ། དེ་ལ་ཡང་དེ་ཉིད་ཡོད་དོ། །གལ་ཏེ་རེ་ཞིག་དེ་དག་ཕྱེད་ཕྲད་པ་ན་ཕྱོགས་གཅིག་ཕྲད་པས་བདག་ཉིད་ཐམས་ཅད་ཕྲད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་བརྟགས་ན་ནི་གཅིག་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཕྲད་པར་མི་འཐད་དོ། །ཅི་སྟེ་ཕྱོགས་གཅིག་ཕྲད་ཀྱང་བདག་ཉིད་ཐ་དད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ན་ནི་ཐ་དད་པའི་ཕྱིར་ཕྲད་པར་ག་ལ་འགྱུར། གལ་ཏེ་དེ་དག་ཕྱུང་ཟད་ཅིག་ནི་ཕྲད། ཕྱུང་ཟད་ཅིག་ནི་མ་ཕྲད་པ་ཡིན་ན་ནི་བདག་ཉིད་གཉིས་སུ་འགྱུར་ཏེ། དེ་དག་གི་ཕྲད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་ནི་གཅིག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པའི་[19]ཕྲད་པ་མེད་པའོ། །དེ་དག་གི་མ་ཕྲད་པ

19　根据北京版及奈塘版，在此应删ཕྱིར字。

གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཡང་གཞན་པའི་ཕྲད་པ་མེད་དོ། །

（自方）道，彼（真相）亦应如是，若执半分会合时，因为与某个方面的会合而说是全面的会合，（这种）会合不应理，因为是一法。

如果某面的会合，其体性却成为异，（也不应理，）因为是异，怎能会合？（因为）如果某一少部分会合，某一少部分不会合时，将成两种体性：既已会合的部分没有非一的会合；尚未会合的部分也没相异法的会合。

སྨྲས་པ། ཕྲད་བཞིན་པ་མེད་ཀྱང་སླ་སྟེ། རེ་ཞིག་ཕྲད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཡོད་དོ། །ཕྲད་པ་ཡོད་ན་ཕྲད་པ་ཡོད་པས་ཕྲད་པ་ཡང་རབ་ཏུ་གྲུབ་པོ།

（他方）道：没有正在会合也好，（但）凡是会合的确存在。（事物）的确存在会合，因为有会合，也能至极成立会合！

བཤད་པ། ཀྱེ་མ་རེ་བ་ཆེ་རེ་ཆེ། གང་ལ་ཕྲད་བཞིན་པ་ཡང་མི་འཐད་དེ། ཕྲད་པར་རྩོམ་པ་ཡང་མི་འཐད་པ་དེ་ལ་ཕྲད་པ་འཐད་པར་འགྱུར་རེ་སྐན། གང་གི་ཚེ་གཅིག་ཏུ་འགྱུར་རོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེའི་ཚེ་གཅིག་ཡིན་ན་ཕྲད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཅི་སྟེ་ཕྲད་ཀྱང་གཅིག་མ་ཡིན་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་ཡང་གཞན་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་མ་ཕྲད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：唉哟，（怎么还抱着）既圆又大的期望！跟任何（事物的）正在会合都不应理，因为不只为了会合而发起的努力不应理，于此中的会合更是不应理。

若说是一法，此时，既是一法如何会合？

若说虽然会合，但不成一法，话虽如此，也非相异故，则非不会

合。[20]

སྨྲས་པ། ཕྲད་པ་མེད་ཀྱང་སྔ་སྔེ་རེ་ཞིག་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱི་སྔ་རོལ་ན་གཞན་དུ་འགྱུར་བའི་དངོས་པོ་གང་ཡིན་པ་ཡོད་པ་དེ་ནི་ཕྲད་པ་པོ་སྔེ་རེ་ཞིག་ཡོད་དོ། །

（他方）道：虽无会合也好。在（成为）一法之前，一切存在的成异事物皆是会合者，（会合者）先存在。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་མ་ནིང་ལ་ཕྲག་དོག་ཟའམ། ཁྱོད་ཕྲད་པ་མེད་པར་ཕྲད་པ་པོ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་འདོད་ཀྱི། །འདི་ལ་ཕྲད་པར་བྱེད་པས་ཕྲད་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་ནི་ཕྲད་པ་པོ་ཡིན་ན་ཕྲད་པ་དེ་ཡང་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མི་འཐད་དོ། །དེ་མེད་ན་ཕྲད་པར་བྱེད་པ་མེད་པ་ཕྲད་པ་པོ་ཡོད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རིགས་པ་སྔོན་དུ་བཏང་སྟེ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་བརྟགས་ན། ཕྲད་བཞིན་པ་དང་ཕྲད་པ་དང་། །ཕྲད་པ་པོ་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན། །དེ་དག་མེད་ན་ཁྱོད་ཀྱི་ཕྲད་པ་བསྟན་པའི་གཏན་ཚིགས་ལས་བྱུང་བའི་དངོས་པོའི་ངོ་བོ་ཉིད་འགྲུབ་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方）道：你居然会嫉妒双性人？因为你认为在无会合的情况下却有会合者！

因为会合、由会合之因方能产生会合者，（可是）以一切行相都不能成立会合；既无彼（会合）、不能会合，岂有会合者？此故，应先以如是理由如实观察真相，（诚如《中论》云：）

20 对方虽说会合时不成一，但会合时也不可能成相异，因为相异法不存在。在相异法及一法皆不存在的情况下仍可会合，一切事物便与一切事物会合，因为「不会合」根本不存在，因为会合不须成一也不须成相异。

14.8.cd 正合及会合，会合者亦无。

既无此等（正在会合、会合及会合者），怎能安立如你所说的以会合之因相推论（有）事物的自性？

སྦྱད་པ་བརྟགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཅུ་བཞི་པའོ།། །།

第十四品——观合品——终。

第十五品

观事物及非事物品

སྨྲས་པ། ཁྱོད་དངོས་པོ་ཡོད་པ་མི་དམིགས་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་འདི་དག་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཡིན་པར་སེམས་ཤིང་། དངོས་པོ་རྣམས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ཞེས་བྱ་བར་ཡང་ཡོད་ལ་དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པར་ཡང་སྨྲ་ན། ཇི་ལྟར་དངོས་པོ་བྱུང་བ་ཡང་ཡིན་ལ། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཡང་ཡིན་པར་འགྱུར། གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ལས་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཁོ་ན་མི་འབྱུང་ན། དེ་ལས་གཞན་ཅི་ཞིག་འབྱུང་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་རྒྱུ་སྲུན་དག་ལས་སྣམ་བུའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཁོ་ན་མི་འབྱུང་ན་ཅི་རྒྱུ་སྲུན་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་དག་ཁོ་ན་འབྱུང་ངམ། ཅི་སྟེ་ཅི་ཡང་མི་འབྱུང་ན་ནི་འབྱུང་ཞེས་ཀྱང་ཇི་སྐད་དུ་བརྗོད།

（他方）道：你因为无法缘取事物的存在，而觉得事物都无自性。（可是，）事物等都是缘起，不仅存在，而且若说诸事物都无自性，事物岂能既是生法又无自性呢？

如果诸事物的绝对自性不从因与缘而生，（其性）又从其他什么而生？

若非由毛线之因形成氆氇的绝对体性，仅从因——毛线——的体性而生的又是什么？如果不生任何（事物），岂能说「生」？

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་རྟ་ལ་ཞོན་བཞིན་ཉིད་དུ་རྟ་མ་མཐོང་ངམ། ཁྱོད་དངོས་པོ་རྣམས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ཞེས་ཀྱང་སྨྲ་ལ། དེ་དག་གང་གི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་མཐོང་ངོ་། །དེ་ནི་རེ་ཞིག་བློ་ཅུང་ཟད་ཆུང་བ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་བདེ་བླག་ཏུ་ཤེས་པར་འགྱུར་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་ནི་རྒྱུ་རྐྱེན་ལས། །འབྱུང་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལ་བདག་གི་དངོས་པོ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་སྟེ། བདག་གི་དངོས་པོ་ཡོད་པ་ནི་ཡང་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ལས་འབྱུང་བར་མི་རིགས་ཏེ། འདི་ལྟར་ཡོད་པ་ལ་ཡང་བྱ་བ་ཅི་ཡོད་བྱ་བ་མེད་ན་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱིས་ཅི་བྱ། ཅི་སྟེ་དེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ལས་འབྱུང་ན། དེ་ལྟ་ན། རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལས་བྱུང་བ་ཡི། །ངོ་བོ་ཉིད་ནི་བྱས་པར་འགྱུར། །དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：为何你正在骑马却不见马？你说诸事物都是缘起，然未见其法无自性？此连粗慧者都能简易了知。（《中论》云：）

15.1.ab 是自性[1]则非，[2]由因缘所生；

此说我的事物即是自性。由因与缘所生，故有我的事物则不应理。若如此存在，又有何作用？既无作用，因与缘等又能做何事？确实从因与缘生的话，（诚如《中论》云：）

15.1.cd 将成因缘生，自性所造作。[3]

彼（说）亦不应理。

སྨྲས་པ། ངོ་བོ་ཉིད་ནི་བྱས་པ་ཅན་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་སྣམ་བུའི་དངོས་པོ་སྔོན་མ་བྱུང་བ་ཕྱིས་བྱེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（他方）道：（诸果）确实由自性造作。为何？因为氆氇的事物是先无后有。

བཤད་པ། ངོ་བོ་ཉིད་ནི་བྱས་པ་ཞེས། །ཇི་ལྟར་བུར་ན་རུང་བར་འགྱུར། །ངོ་བོ་ཉིད་བྱས་པ་ཞེས་བྱ་བར་ཇི་ལྟར་རུང་བར་འགྱུར་

1 此品中，究庐龙幢译师所译中论的「ངོ་བོ།（体性）」一词皆被巴匝日称译师改为「རང་བཞིན།（自性）」一词。

2 有关15.1.a，对勘本版的藏译中论为：རང་བཞིན་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལས་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 20。

3 有关15.1.d，对勘本版的藏译中论为：རང་བཞིན་བྱས་པ་ཅན་དུ་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 20。

ཏེ།[4]གང་གི་ཚེ་དོན་དེ་དག་དགག་པ་མི་མཐུན་པ་ཡིན་ཏེ། གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་ན་ནི་བྱས་པ་མ་ཡིན་ལ་ཅི་སྟེ་བྱས་པ་ཡིན་ན་ནི། ངོ་བོ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱང་ཡིན་ལ་བྱས་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། །ཞེས་སེམས་དང་བཅས་པ་སུ་ཞིག་དེ་ལྟར་འཛིན་པར་འགྱུར།

（自方道，《中论》）云：

15.2.ab 由自性造作，如何能应理？[5]

自性造作怎么合理？这些内容（——自性与造作——）是相违不同方：是自性就不是造作；是造作就不是自性。此时，谁能坚持执着既是自性也是造作？

སྨྲས་པ། ཁྱོད་ངོ་བོ་ཉིད་རིགས་པ་གང་དང་ལྡན་པར་སེམས།

（他方）道：你认为自性理应为何？

བཤད་པ། ངོ་བོ་ཉིད་ནི་བཅོས་མིན་དང་། །གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པ་ཡིན། །གང་བྱ་བས་བསྒྲུབ་པར་མི་འགྱུར་བ་དང་། རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལ་ཡང་ལྟོས་པར་མི་འགྱུར་བ་རང་ཉིད་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་མི་འགྱུར་བར་འཇུག་པ་དེ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་རིགས་པ་ཡིན་ནོ། །གང་བྱས་པས་བསྒྲུབ་པར་འགྱུར་བ་དང་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལ་ཡང་ལྟོས་པར་འགྱུར་བ་དེ་ནི་གཞན་ལ་རག་ལས་པས་གཞན་ལ་ལྟོས་པ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་ཡིན་པས་ངོ་བོ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བར་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར།

（自方道，《中论》）云：

---

4 根据北京版及奈塘版去除སྨྲས་པ། 二字。

5 有关15.2.ab，对勘本版的藏译中论为：རང་བཞིན་བྱས་པ་ཅན་ཞེས་བྱར། ཇི་ལྟ་བུར་ན་རུང་བར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 20。

15.2.cd 自性非造作，[6]且不待他法。

无论做什么皆徒劳无功，既不观待因与缘，亦不改变自己的体性，相应（尔等）理应为自性有。

凡有作为便可成办、观待因与缘、依赖他者、观待他法者，皆非由自己的体性而至极成立。此故，自性之说岂能应理？

སྨྲས་པ། གང་ལ་ལྟོས་ནས་དེ་དངོས་པོར་འགྱུར་བའི་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ནི་རེ་ཞིག་ཡོད་དོ། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་རབ་ཏུ་གྲུབ་ན། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：首先，观待某法而成为事物之「他事物」确实存在。若能至极成立他事物，便能至极成立自性。

བཤད་པ། གཉེན་པོ་ལ་བརྟེན་ནས་ཀྱང་ངོ་བོ་ཉིད་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཞན་གྱི་དངོས་པོ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་ནི་ཡོད་མིན་ན། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ག་ལ་ཡོད། །གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི་དེས་ན་དེའི་གཉེན་པོ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། ངོ་བོ་ཉིད་མི་འཐད་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ག་ལ་ཡོད། དེ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་མེད་ན་དེའི་གཉེན་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方）道：即便依赖反方，自性也不应理。为何？他事物不成立。（诚如《中论》云：）

6 有关15.2.c，对勘本版的藏译中论为：རང་བཞིན་དག་ནི་བཅོས་མིན་དང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 20。

15.3.ab 自性若非有，[7]岂有他事物？

若至极成立自性，彼（自己体性）的反方[8]——他事物——理应存在，但自性不应理、自性不存在的话，岂有他事物？既无他事物，其（他事物）反方——自性——如何应理？

ཡང་གཞན་ཡང་། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱང་གཞན་ལ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡང་གཞན་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་གཞན་གྱི་དངོས་པོའི་ངོ་བོ་ཉིད། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡིན་ཞེས་བརྗོད། །འདི་ལྟར་གཞན་གྱི་དངོས་པོའི་ངོ་བོ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན་པས། དེའི་ཕྱིར་གལ་ཏེ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དེའི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ན་གང་གིས་དེ་ཡོད་པར་འགྱུར། དེའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱང་གཞན་ལ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡང་གཞན་ཞེས་བྱ་བར་མི་འཐད་དོ། །དེ་ལྟ་ན་གཉིས་པོ་ཉིད་མེད་དེ། གཅིག་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །གཉིས་པོ་མེད་ན་ཇི་ལྟར་གཉིས་པོ་ལ་བརྟེན་ནས་འགྲུབ་པར་འགྱུར།

（自方续道：）此外，（若有）自性亦应如是：于相异法中的他事物也非他。[9]为何？诚如（《中论》云：）

7 有关15.3.a，对勘本版的藏译中论为：རང་བཞིན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 21。

8 为何说他事物是自事物之自性的反方？自他两者互为反方，所以自事物的自性及他事物的自性互为反方。虽说此品中的「自性」包括自他两方的自性，但多半是指自事物的自性。

9 若有自性的话，将有如是过咎：他事物则非他。他与自相互观待，方能有他。若有自性，观待则不应理，岂能有他？

15.3.cd 他事物自性，[10]名为他事物。

如是，凡是他事物的自性都称为「他事物」。因此，如果绝无他事物的自性时，依何（理证明）彼法（——他事物——）的存在？因此，说「自性亦应如是：于相异法中的他事物也是他」，不应理。如是，反方的确不存在，同理故。既无反方，由反方而有怎合理？

སྨྲས་པ། དངོས་པོའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་དོ། །མེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་འདིས། ཁོ་བོ་ལ་ཅི་བྱར་ཡོད་རེ་ཞིག་དངོས་པོ་ཡོད་དོ། །

（他方）道：事物的自性的确存在！提出「不存在」的论述对于我等有何用处。首先，事物的确存在！

བཤད་པ། ངོ་བོ་ཉིད་དང་གཞན་དངོས་དག །མ་གཏོགས་དངོས་པོ་ག་ལ་ཡོད། །ངོ་བོ་ཉིད་དང་གཞན་དངོས་དག །ཡོད་ན་དངོས་པོ་འགྲུབ་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་འགྱུར་ན། ངོ་བོ་ཉིད་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཞིག་ཡིན་གྲང་སྟེ། དེའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དག་ཡོད་ན་དངོས་པོ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་ན། གང་གི་ཚེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱང་མེད་ལ། གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡང་མེད་པ་དེའི་ཚེ་ངོ་བོ་ཉིད་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དག་མ་གཏོགས་པའི་དངོས་པོ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་རང་དང་གཞན་དུ་མ་གྱུར་པ་འབའ་ཞིག་པ་དེ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方道，《中论》）云：

10 有关15.3.c，对勘本版的藏译中论为：གཞན་གྱི་དངོས་པོའི་རང་བཞིན་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 21。

15.4 自性及他事，[11]除彼无事物；自性及他事，[12]有即是事物。

若某些事物存在，应是自性，还是他事物？

若自性及他事物存在，方能成立事物。何时自性、他事物都不存在，尔时，除了自性及他事物外，并无所谓的「事物者」，怎有单一（的法）既非自亦非他？

སྨྲས་པ། དེ་ལྟ་ན་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡོད་དེ། དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ལྟོས་པར་བྱེད་པས་གང་གི་ཕྱིར་དངོས་པོ་མེད་པར་འགྱུར་བའི་དངོས་པོ་ཡང་ཡོད་དེ།

（他方）道：诸法的非事物[13]是存在的，因为非事物[14]不观待，所以诸法的非事物也是存在的。

བཤད་པ། དེ་ལྟ་ན་ཡང་དངོས་པོ་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་མེད་པ་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་དང་གཞན་དངོས་དག། མ་གཏོགས་དངོས་པོ་ག་ལ་ཡོད། །ཅེས་སྨྲས་ཟིན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར། གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མ་གྲུབ

---

11 有关15.4.a，对勘本版的藏译中论为：རང་བཞིན་དང་ནི་གཞན་དངོས་དག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 21。

12 有关15.4.c，对勘本版的藏译中论为：རང་བཞིན་དང་ནི་དངོས་པོ་དག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 21。

13 直译应为事物，但是比起「事物的非事物」，「诸法的非事物」更容易理解。一切无为法并非事物，故为「非事物」。

14 དངོས་པོ་མེད་པ། 直译应为无事物，但是在此翻为非事物，因为即后说到该词（དངོས་པོ་མེད་པ།）为事物的反方，所以应译为非事物。

ན། །དངོས་མེད་འགྲུབ་པར་མི་འགྱུར་རོ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་ཉིད་འགའ་ཡང་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་འགྲུབ་པར་མི་འགྱུར་བ་ཉིད་དོ་ཞེས་སྨྲས་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནམ།

（自方）道：既然如此，则无法至极成立事物。为何？因为不能至极成立非事物，（诚如）前说「（15.4.ab）自性及他事，除彼无事物；」此故，（《中论》云：）

15.5.ab 事物若非有，非事物亦无。[15]

难道未许「若事物非至极成立，非事物也不能成立」吗？

ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ནི། །དངོས་མེད་ཡིན་པར་སྐྱེ་བོ་སྨྲ། །འདི་ལྟར་དངོས་པོ་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་སྐྱེ་བོ་དག་སྨྲ་ན། དངོས་པོ་དེ་ཡང་མེད་དེ། དེ་མེད་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་དེ་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར། དངོས་པོ་མེད་པ་མེད་[16]ན་ཁྱོད་ཀྱི་དེའི་གཉེན་པོ་དངོས་པོ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

为何？（《中论》云：）

15.5.cd 事物成异时，人说非事物。

如是，世人说凡是事物转为相异，彼法便是非事物。

（事实上，）事物并不存在，既无彼法（事物），非事物（的非）

15　有关15.5.ab，对勘本版的藏译中论为：གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མ་གྲུབ་ན། །དངོས་མེད་འགྲུབ་པར་མི་འགྱུར་རོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 21。

16　根据北京版及奈塘版，加上མེད། 字。

又是何者的（非）？既无非事物，你的其反方——事物——又如何应理？

སྨྲས་པ། འདི་ལ་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བས་ཐར་པར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་བྱ་ཞིང་། དེ་ཁོ་ན་ཞེས་བྱ་བ་ཡང་དེའི་དངོས་པོ་ནི་དེ་ཁོ་ན་སྟེ། དངོས་པོའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །དེ་ལ་གལ་ཏེ་དངོས་པོའི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་དེ་ལྟ་ན་ཁྱོད་ལ་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་མི་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རམ། དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་མེད་ན་ཐར་པ་འཐད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བར་ལྟ་བ་དེ་ནི་བཟང་པོ་མ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：于此，（经论说）因见真实义才能解脱。所谓的「真实义」仅为其[17]事物，意指事物的自性。若无事物的自性，你不就不能看到真实义了吗？既然未见真实义，解脱如何应理？因此，说事物等无自性非善说。

བཤད་པ། ལོག་པར་མ་འཛིན་ཅིག །གང་དག་དངོས་ཉིད་གཞན་དངོས་དང་། །དངོས་དང་དངོས་མེད་ཉིད་ལྟ་བ། །དེ་དག་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་ལ། །དེ་ཉིད་མཐོང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་དག་དེ་ལྟར་ངོ་བོ་ཉིད་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་ལྟ་བ་དེ་དག་ནི་འདི་ལྟར་ཡང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བསྟན་པ་མཆོག་ཏུ་ཟབ་པ་ལ་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །ཁོ་བོ་ཅག་ནི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་ཉི་མ་ཤར་བས་སྣང་བར་གྱུར་པའི་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་བས་དེའི་ཕྱིར་ཁོ་བོ་ཅག་ཉིད་ལ་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་ཡོད་པས་ཁོ་བོ་ཅག་ཁོ་ན་ལ་ཐར་པ་ཡང་འཐད་དོ། །

（自方）道：请勿颠倒（是非）！（《中论》云：）

17 「其」字是真实义。意思是：真实义本身就是真实义的事物。

15.6 见事物及异，[18]非事物为性，彼等尚未见，佛教真实义。

见自性、他事物及非事物者，彼等尚未见到佛教的最胜真实义。我等因升起缘起太阳而如实观见诸事物皆无自性。我等见真实义故，唯有（如此）我等的解脱才能合理。

གལ་ཏེ་དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། བཅོམ་ལྡན་དངོས་དང་དངོས་མེད་པ། །སྟོན་པས་ཀཱ་ཏ་ཡ་ན་ཡི། །གདམས་ངག་ལས་ནི་ཡོད་པ་དང་། །མེད་པ་གཉི་གའང་དགག་པ་མཛད། །གང་གི་ཕྱིར་བཅོམ་ལྡན་འདས་དོན་དམ་པའི་དེ་ཁོ་ན་ལ་མཁས་པ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་རབ་ཏུ་སྟོན་པས་ཀཱ་ཏ་ཡ་ནའི་གདམས་ངག་ཅེས་བྱ་བའི་མདོ་ལས་ཡོད་པ་ཞེས་བྱ་བ་དང་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་གཉི་ག་ཡང་དགག་པ་མཛད་པ་དེའི་ཕྱིར། གང་དག་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་རྗེས་སུ་ལྟ་བ་དེ་དག་གིས་དེ་ཁོ་ན་མི་མཐོང་བས་དེ་དག་ཉིད་ལ་ཡང་ཐར་པ་མི་འཐད་དོ། །

若（问）为何？如是，（《中论》云：）

15.7 佛说事非事，于化迦旃延，经中之所说，有无二亦灭。[19]

精通殊胜真实义的薄伽梵于《迦旃延经》中广说事物及非事物，故灭有无两者。因此，执着诸事物的有性及无性者皆不能见真实义，彼等

18　有关15.6.a，对勘本版的藏译中论为：།གང་དག་རང་བཞིན་གཞན་དངོས་དང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 21。

19　有关15.7.bd，对勘本版的藏译中论为：།མཁྱེན་པས་ཀཱ་ཏ་ཡ་ན་ཡི། 以及།མེད་པ་གཉིས་ཀའང་དགག་པ་མཛད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 21。

的解脱也不应理。

ཁོ་བོ་ཅག་ཡོད་པ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་པར་ཐ་སྙད་བྱེད་པ་དག་ལ་ནི་མི་འཐད་པ་མེད་དོ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་མཐོང་བ་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་ཡིན་ན་ནི་དེ་ཁོ་ན་ལ་མ་མཐོང་བ་འགའ་ཡང་མེད་པར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་ཁོ་ན་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ནི་དེ་ཁོ་ན་ཡིན་ལ་དེ་མཐོང་བ་ཁོ་ནས་ཐར་པ་འགྱུར་ཏེ། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། སྲིད་པའི་ས་བོན་རྣམ་ཤེས་ཏེ། །ཡུལ་རྣམས་དེ་ཡི་སྤྱོད་ཡུལ་ལོ། །ཡུལ་ལ་བདག་མེད་མཐོང་ན་ནི། །སྲིད་པའི་ས་བོན་འགག་པར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ནི་དེ་ལྟར་ངེས་པ་ཁོ་ནར་ཤེས་པར་བྱའོ། །

我等不执着有性及无性，而且名言安立无不应理。如果看到事物及非事物即见真实义，人人皆见真实义，（而实际上）绝非如此。唯有见诸事物的无自性是真实义后才能解脱。阿阇黎圣天亦云：「识为诸有种，境是识所行，见境无我时，诸有种皆灭。」[20]应知如是决定义。

གཞན་དུ་ན། གལ་ཏེ་རང་བཞིན་ཡོད་ཉིད་ན། །དེ་ནི་མེད་ཉིད་མི་འགྱུར་རོ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་ན་ཡོད་པ་ཉིད་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་པ་དེ་ནི་ཕྱིས་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། རང་བཞིན་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ནི། །ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །འདི་ལྟར་འགྱུར་བའི་གཉེན་པོ་ནི་རང་བཞིན་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་རང་བཞིན་ནི་མི་འགྱུར་རྟག་པ་ཡིན་པའི་རིགས་ན། དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ནི་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་སྣང་བས་དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་ཉིད་མི་འཐད་དོ།

若非如此，（诚如《中论》云：）

20 《四百论》14.25。

15.8.ab 若是有自性，[21]其性不成无；

若诸事物是自性有，自性而有者不能于后时成无。为何？（《中论》云：）

15.8.cd 自性成相异，是事终不然。

成为如是（真实义）的反方即是自性。自性理应为不变之常法，（但）可见诸事物的确转成相异性，因此，彼等是自性有不应理。

འདིར་སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མེད་པར་མཐོང་བ་ལས་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་པས་ན་དེ་ཞིག་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་དངོས་པོ་མེད་པར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།

于此，（他方）道：由看到非事物而知诸事物无自性，此时，（诸无自性法）应先转成诸非事物的法。

བཤད་པ། རང་བཞིན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །གཞན་དུ་འགྱུར་བ་གང་གི་ཡིན། །གང་གི་ཚེ་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ཡོད་པ་ཉིད་རང་བཞིན་གྱིས་མེད་དོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེའི་ཚེ། །དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ཡོད་པ་ཉིད་རང་བཞིན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་དེ་ཉིད་དེ་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར། །

（自方道，《中论》）云：

21 有关15.8.a，对勘本版的藏译中论为：གལ་ཏེ་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 21。

15.9.ab 自性若非有，异属于何者？

何时说诸事物的存在皆无自性，尔时，若诸事物的存在皆无自性，又会转成何者的相异？[22]

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་དངོས་པོ་མེད་པ་སྣང་ལ་རང་བཞིན་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་མི་འཐད་དེ་གང་གི་དངོས་པོ་མེད་པར་འགྱུར་བའི་དངོས་པོའི་རང་བཞིན་གདོན་མི་ཟ་བར་ཡོད་པ་ཉིད་དོ། །

（他方）道：既能看见非事物的法，且其无自性的话，事物不存在将不应理，因为转成非事物的（所依）事物，其自性必须要有，毋庸置疑。

བཤད་པ། རང་བཞིན་ཡོད་པ་ཡིན་ན་ཡང་། །གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ཇི་ལྟར་རུང་། །སྔར་ཡང་རང་བཞིན་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ནི། ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །འདི་ལྟར་འགྱུར་བའི་གཉེན་པོ་ནི་རང་བཞིན་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་རང་བཞིན་ནི་མི་འགྱུར་བར་རྟག་པར་འགྱུར་བའི་རིགས་ན། ཞེས་མ་བཤད་དམ། དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་མེད་པ་ཉིད་ཀྱང་མི་འཐད་དོ། །དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་ལྟ་བ་ལ་སྐྱོན་གཞན་འདིར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། ཡོད་ཅེས་བྱ་བ་རྟག་པར་འཛིན། །མེད་ཅེས་བྱ་བ་ཆད་པར་ལྟ། །དེ་ཕྱིར་ཡོད་དང་མེད་པ་ལ། །མཁས་པས་གནས་པར་མི་བྱའོ། །

（自方道，《中论》）云：

15.9.cd 虽自性若有，云何可成异？

22 对方说，因为由看到非事物而了知无自性，所以应先将无自性转成非事物——迥异于事物的相异法。自方驳：既无自性，且无有事物的话，无自性又能转成什么的相异法？

如前（所说），自性转成相异法永不合理。难道没说「成为如是（真实义）的反方即是自性，自性理应为不变之常法」吗？

诸事物的无性也不应理。若观诸事物的有与无性，应成此余过：（诚如《中论》云：）

15.10 谓有则执常，谓无则见断，此故于有无，智者皆不住。

དངོས་པོ་ཡོད་དོ་ཞེས་དངོས་པོར་ལྟ་བ་དེ་ལ་ནི་རྟག་པར་འཛིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ལ། དངོས་པོ་མེད་དོ་ཞེས་མེད་པར་ལྟ་བ་དེ་ལ་ནི་ཆད་པར་ལྟ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས། དེ་གཉི་ག་ཡང་དོན་མེད་པ་དང་གནོད་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་នོ། །དེའི་ཕྱིར་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་ལྟ་ན་རྟག་པ་དང་ཆད་པར་ལྟ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས། དེ་ཡང་དོན་མེད་པ་དང་གནོད་པར་འགྱུར་བས། དེའི་ཕྱིར་མཁས་པ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་རྟོགས་པར་འདོད་པ་འཁོར་བའི་དགོན་པ་ལས་རྒྱལ་བར་འདོད་པས་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་གནས་པར་མི་བྱའོ། །

观事物之见——事物的确存在（之见）——应成常执，观无之见——事物的确不存在（之见）——应成断见，此二皆为无义且有害。因此，有、无性之见应成常见及断见，彼（常、断）见亦为无义且有害。因此，欲知真实义、欲离轮回之荒芜处及逃脱（苦海）者不应住有、无。

སྨྲས་པ། ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་ལྟ་ན་ཇི་ལྟར་རྟག་པ་དང་ཆད་པར་ལྟ་བའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར།

（他方）道：若见有性及无性，岂有应成常见及断见之过？

བཤད་པ། གང་ཞིག་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ། །དེ་ནི་མེད་པ་མིན་པས་རྟག །སྔོན་བྱུང་ད་ལྟར་མེད་ཅེས་པ། །དེས་ན་ཆད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར། །འདི་ལྟར་གང་ཞིག་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་དེ་ནི་ཕྱིས་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དེ། རང་བཞིན་ནི་མི་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་ལྟ་བ་ལས་རྟག་པར་ལྟ་བར་འགྱུར་རོ། །དངོས་པོ་དེ་སྔོན་དུ་བྱུང་བ་ལ་ད་ལྟར་མེད་དོ་ཞེས་དངོས་པོ་ཡོད་པ་ལ་འཇིག་པར

ལྟ་བ་དེས་ན་ཆད་པར་ལྟ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་ལྟ་བ་སྐྱོན་དུ་མར་འགྱུར་བ་དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་སྟེ་དབུ་མའི་ལམ་ཡིན་ལ་དེ་ཉིད་དོན་དམ་པ་འགྲུབ་པ་ཡིན་ནོ། །

（自方道，《中论》）云：

15.11 是法有自性，[23]非无则是常；先有而今无，故应成断灭。

若某法有自性，后无将不合理，自性无变化故，有性之见将成常见。若说该事物先有今无，将是坏灭存在事物之见，应成断见。

如是，诸事物的有性及无性之见将有诸多过失。因此，（见）诸事物无自性者方见真实义，此即中观道，并由此成办殊胜义。

དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཅོ་ལྔ་པའོ།། །།

第十五品——观事物及非事物品——终。

---

23 有关15.11.a，对勘本版的藏译中论为：།གང་ཞིག་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་པ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 21。

第十六品

观缚解品

འདིར་སྨྲས་པ། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་མཐོང་བ་མེད་པ་གང་ལ་འགའ་ཡང་འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་བཅིང་བ་དང་ཐར་པར་མི་འཐད་པར་དེ་ཇི་ལྟར་དེ་ཁོ་ན་ཡིན། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་མཐོང་བ་ཡོད་ན། དེ་དག་ཐམས་ཅད་འཐད་པས་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་མཐོང་བ་ཉིད་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方）道：对不见事物及非事物的任一者，成立轮回、涅盘、束缚及解脱，皆不合理。彼（不见事物及非事物论）如何是唯一义？只有见事物及非事物，方能合理成立一切；唯有见事物及非事物，当能看到真实义。

བཤད་པ། གང་ལ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་མཐོང་བ་དེ་ལ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་མི་འཐད་དོ། །གལ་ཏེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལ་དངོས་པོར་སྨྲ་བ་དག་དངོས་པོ་དག་ཏུ་ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་ན་འདུ་བྱེད་རྣམས་དང་སེམས་ཅན་ལ་དངོས་པོར་ཡོངས་སུ་རྟོག་གྲང་ན། དེ་དག་ལ་དངོས་པོར་ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་ན་རྟག་པའམ། མི་རྟག་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

（自方）道：谁见事物及非事物，彼等不能合理成立一切。为何？于此，说事物者[1]周遍执着事物、周遍执着有为法及有情皆为事物时，所遍执的事物应成常或无常。

དེ་ལ། གལ་ཏེ་འདུ་བྱེད་འཁོར་ཞེ་ན། །དེ་དག་རྟག་ན་མི་འཁོར་ཏེ། །མི་རྟག་ན་ཡང་འཁོར་མི་འགྱུར། །སེམས་ཅན་ལ་ཡང་རིམ་འདི་མཚུངས། །དེ་ལ་གལ་ཏེ་རེ་ཞིག་འདུ་བྱེད་རྣམས་འཁོར་བར་ཡོངས་སུ་རྟོག་ན་དེ་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། དེ་

1 在此的「说事物者」应理解为主张自性者。整句的意思是：主张自性者在执取事物、有为法，或有情为事物（与有为法同义的事物）时，所执之境将有成为自性的常或自性的无常之过，故于句末多加「应成」二字。

དག་རྟག་ན་མི་འཁོར་ཏེ། །མི་རྟག་ན་ཡང་འཁོར་མི་འགྱུར། །རེ་ཞིག་འདུ་བྱེད་རྣམས་རྟག་ན་མི་འཁོར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྟག་པ་དག་ནི་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལ་གང་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱུན་གྱིས་དེ་དང་དེར་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་དེ་ནི་འཁོར་བ་ཞེས་བྱ་བ་ན། འདུ་བྱེད་རྟག་པ་མི་འགྱུར་བ་རྣམས་ནི་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་པས། དེའི་ཕྱིར་འདུ་བྱེད་རྣམས་[2]རྟག་ན་མི་འཁོར་རོ། །

于此，（《中论》云：）

16.1 有为若轮转，是常不轮转，无常亦不转，众生亦复然。

周遍执着诸有为法会轮转[3]不应理。为何？是常法不应轮转，是无常也不轮转。

因为常法不变，有为是常则不轮转。由某人相续的续流而生灭者才会轮回；（若）有为法是不变常法，成为生灭的有法便不合理，故有为法是常不能轮转。

འདུ་བྱེད་རྣམས་མི་རྟག་པ་ན་ཡང་མི་འཁོར་ཏེ། འདི་ལྟར་འདི་ན་འདུ་བྱེད་གང་ཁོན་དག་འགག་པ་དེ་དག་ཁོན་ཡང་གཞན་དུ་མི་སྐྱེ་བས། དེའི་ཕྱིར་གཏན་དུ་འགགས་པ་རྣམས་ལ་འཁོར་བ་མི་འཐད་པས་དེའི་ཕྱིར་འདུ་བྱེད་རྣམས་མི་རྟག་ན་ཡང་མི་འཁོར་ཏེ། དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་འདུ་བྱེད་ཀྱི་མིང་ཅན་གྱི་དངོས་པོ་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་རྣམས་འཁོར་བར་མི་འཐད་དོ། །

2 根据北京版及奈塘版，在此除去ཤི字。

3 根据根敦主巴的《宝鬘论》，此品中的有为法或「行」应理解为行蕴。所以，「诸有为法会轮转」的这句话应理解为「行苦等五蕴在轮回」。请参考根敦主巴的《宝鬘论》——Dge ‘dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che’i phreng ba zhes bya ba bzhugs so*, 177。

若有为法是无常也不能轮转。是有为法才能坏灭，（但）单凭彼等（彻底坏灭）不会产生他法；于完全坏灭中成立轮回不合理，故有为法是无常也不能轮转。首先，凡称为「有为法」的事物中，成立常及无常的轮回，皆不合理。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འདུ་བྱེད་རྣམས་ནི་མི་འཁོར་གྱི་སེམས་ཅན་ནི་འཁོར་བར་སེམས་ན།

于此，（他方）认为：诸有为法虽不轮转，但有情确实轮转。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། སེམས་ཅན་ལ་ཡང་རིམ་འདི་མཚུངས། །འདུ་བྱེད་རྣམས་ལའང་འཁོར་བ་མི་འཐད་པར་བསྟན་པའི་རིམ་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་སེམས་ཅན་ལ་ཡང་མཚུངས་ཏེ། འདི་ལྟར་སེམས་ཅན་ཡང་རྟག་པའམ་མི་རྟག་པ་ཞིག་འཁོར་བར་འགྱུར་གྲང་ན། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལ་ཡང་རྟག་པ་ལ་ནི་འཁོར་བ་མི་འཐད་དེ། མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །མི་རྟག་པ་ལ་ཡང་འཁོར་བ་མི་འཐད་དེ་བསྒྲིམ་མི་དགོས་པར་གཏན་དུ་འགགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །

于此，（自方）将做解说。「（16.1.d）众生亦复然。」已依序显示即使是有为法也不应轮转，同（理推论）于有情。如是，是常法的有情轮转？还是无常（的有情）轮转？是常法不应轮转，不变故；是无常也不应轮转，因为（前后刹那）不需紧密结合、全然坏灭故。

འདིར་སྨྲས་པ། རིམ་པ་དེ་ནི་སེམས་ཅན་འཁོར་བ་ལ་མཚུངས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་སེམས་ཅན་ནི་ཕུང་པོ་དང་སྐྱེ་མཆེད་དང་ཁམས་རྣམས་ལས་དེ་ཉིད་དང་། གཞན་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ཞིང་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ཉིད་དུ་ཡང་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པས། དེའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པའི་སྐྱོན་དང་བྲལ་བ་འཁོར་རོ། །

于此，（他方）道：该（推理的）顺序不同于有情的轮转。如是，（我）不说由有情的蕴、处、界等形成彼性、他性、常性及无常性，所以有情远离常及无常之过而轮转。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་གང་ཟག་འཁོར་ཞེ་ན། །ཕུང་པོ་སྐྱེ་མཆེད་ཁམས་རྣམས་ལ། །དེ་ནི་རྣམ་པ་ལྔས་བཙལ་ན། །མེད་ན་གང་ཞིག་འཁོར་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་འདི་ལྟར་གང་ཟག་འཁོར་བར་སེམས་ན། དེ་ནི་ཆེས་ཤིན་ཏུ་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་དང་སྐྱེ་མཆེད་དང་ཁམས་ལ་དེ་རྣམ་པ་ལྔས་བཙལ་ན་མེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ཁྱོད་ཀྱི་རང་དགའ་གང་ཟག་དགོས་པ་མེད་པ་རི་དྭགས་བཙོས་མ་ལྟ་བུ་ཡོངས་སུ་བརྟགས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཕུང་པོ་དང་སྐྱེ་མཆེད་དང་ཁམས་ལ་རྣམ་པ་ལྔས་བཙལ་ན་དམིགས་སུ་མེད་དེ། གང་རྣམ་པ་ལྔས་བཙལ་ན་དམིགས་སུ་མེད་པ་དེ་རྣམས་གཞན་གང་གིས་ཡོད་པར་བཟུང་སྟེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ནི་མེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །དེ་མེད་ན་གང་ཞིག་འཁོར་བར་འཁོར་བ་དེ་སྨྲོས་ཤིག

（自方道，《中论》）云：

16.2 若众生轮转，蕴界诸入中，五种求尽无，何者在轮转？

如果认为是补特伽罗在轮转，彼极不应理。为何？因为于蕴、处、界中以五相寻找（补特伽罗）都不能得。补特伽罗于蕴、处、界中以五相寻找都不能得，你（为何）犹如癫狂未驯的野兽，无意义地随自己的喜好，以其他（理由）周遍执着以五相寻找皆不可得的（补特伽罗）。绝无彼（补特伽罗）！既无彼（补特伽罗），请解释是什么于轮回中轮转？

ཡང་གཞན་ཡང་། ཉེ་བར་ལེན་ནས་ཉེར་ལེན་པར། །འཁོར་ན་སྲིད་པ་མེད་པར་འགྱུར། །སྲིད་མེད་ཉེ་བར་ལེན་མེད་ན། དེ་གང་ཅི་ཞིག་འཁོར་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་གང་ཟག་འཁོར་རོ་ཞེས་བརྟགས་ན། དེ་ལྟ་ན་དེ་ཉེ་བར་ལེན་པ་ནས། ཉེ་བར་ལེན་པ་གཞན་དུ་འཁོར་བ་ན་སྲིད་པ་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་ཉེ་བར་ལེན་པའི་དབང་གིས་སྲིད་པར་གདགས་པ་ཡིན་ན། དེའི་ཉེ་བར་ལེན་པ་དེ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པའི་བར་སྐབས་སུ་འདུག་པ་ལ་དེ་མེད་ན་གང་གིས་སྲིད་པར་གདགས་པར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལ་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པའི་ཕྱིར། སྲིད་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །གང་སྲིད་པ་མེད་པ་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་

པ་ཐ་སྙད་གདགས་པ་མེད་པ་དེ་གང་ཡིན་ཞིང་ཉེ་བར་ལེན་པ་གང་དུ་འཁོར་བར་འགྱུར་ཏེ། གང་གི་ཚེ་མ་བླངས་པ་ལ་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཉིད་ཀྱང་མེད་དོ། །

另外，（《中论》云：）

16.3 近取复近取，若转则无有，无有无近取，何者在轮转？

若观补特伽罗轮转（的说法，）从此处近取[4]又于他处近取、轮转的话，将不存在「有」[5]。为何？「有」是因近取——从近取复而近取——而施设；既无彼法（——近取复而近取），又由何法而施设「有」呢？因此，近取不存在的话，应成无「有」。既然无「有」、近取、能显者[6]、名言施设（处），彼（轮转者）又是什么？近取（蕴）又于何处轮转？尔时，因为不存在（前世的）已取，（后世的）近取也不存在。

སྨྲས་པ། དེ་ནི་བར་མ་དོའི་སྲིད་པས་ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་བཅས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས། དེའི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་བཅས་པ་ཁོ་ནས་སྲིད་པ་གཞན་ལེན་པས་སྲིད་པ་མེད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

---

4 「近取」乃直译，谓近距离、无法分离地取有苦蕴，不能脱离苦蕴，这是动词上的理解。名词上的理解为近取蕴。

5 「有」指轮回的「有」并非有无的有。

6 能显者是直译，意指能明现轮回为何的施设处。

（他方）道：仅仅中有[7]具近取，因此，唯独具近取者（——中有者——）取得其他之「有」，故非无「有」。

བཤད་པ། གང་ཉེ་བར་ལེན་པ་འདི་བོར་ནས་བར་མ་དོའི་སྲིད་པའི་ཉེ་བར་ལེན་པས་འཕོ་བ་དང་བར་མ་དོའི་སྲིད་པའི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཡང་བོར་ནས་དེ་ལས་གཞན་པའི་ཉེ་བར་ལེན་པར་འཕོ་བ་དེ་ལ་ཡང་དེའི་བར་སྐབས་ན་སྲིད་པ་མེད་པ་དང་། ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པར་འགྱུར་བ་དེ་ཉིད་སྔོན་གནས་བཞིན་པས། དེའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་ཡང་འཁོར་བར་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：弃舍今世的近取而近取中有，故而投生；次舍离该中有的近取而近取其他（处的蕴体）、转生（他处）。（然而，）其间并无「有」的存在，绝无近取。故不成立有情轮转。

དེ་ནི། འདུ་བྱེད་མྱ་ངན་འདའ་བར་ནི། །ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །འདུ་བྱེད་རྣམས་མྱ་ངན་འདའ་བར་ནི། །ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་མི་འཐད་དེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་འདུ་བྱེད་རྣམས་རྟག་པར་ཡོངས་སུ་བརྟགས་ན་འདུ་བྱེད་རྣམས་རྟག་པར་མི་འགྱུར་བ་རྣམས་ལ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཐོབ་པས་ཅི་ཞིག་ཁྱད་པར་དུ་བྱེད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་བྱེད་ན་ནི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་མི་རྟག་པར་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་འདུ་བྱེད་རྣམས་མི་རྟག་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་ཡང་འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་འགག་པས་ཤིང་མེད་པ་རྣམས་ལ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་འདུ་བྱེད་རྣམས་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

现在，（《中论》云：）

16.4.ab 诸行若涅盘，是事终不然；

7　介于前世及后世的中有。经说四有：死有、中有、生有、本有。

无论如何都不能成立诸有为法（能得）涅盘。为何？应成常及无常的缘故。首先，若观诸有为法是常法，不变、是常的有为法却能得涅盘，应以何区分？[8]果真可做（区分，实不应理），由此变化，将成无常。

若有为法是无常，即便如此，仍会是坏灭有法将（全然）坏灭且不存在，（这样一来，）将成何者的涅盘？因此，诸有为法（能得）涅盘也不成立。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་སེམས་ཅན་མྱ་ངན་ལས་འདའ་སྙམ་ན།

于此，（他方）认为：有情终将涅盘。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། སེམས་ཅན་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར། །ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་འཐད་མི་འགྱུར། །སེམས་ཅན་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་ཡང་ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་སེམས་ཅན་རྟག་པར་འགྱུར་ན། རྟག་པར་མི་འགྱུར་བ་རྣམས་ལ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཐོབ་པས་ཅི་ཡང་བྱར་མེད་པ་དང་། སྐྱོན་དུ་མར་ཐལ་བར་ཡང་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་སེམས་ཅན་མི་རྟག་པར་འགྱུར་ན། དེ་ལྟར་ན་ཡང་མི་རྟག་པ་བསྐྲིམ་མི་དགོས་པར་འགགས་པ་ལ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པས་ཡང་ཅི་ཞིག་བྱ་ཞིང་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་གང་གིས་ཡིན་པར་འགྱུར།

于此，（自方）将做解说。（《中论》云：）

---

8 未获涅盘阶段的常性有为法及已获涅盘阶段的常性有为法，二者的差异为何？如何变化——如何从前阶段转变到下阶段？

16.4.cd 有情若涅盘，[9]是事亦不然。

无论如何都不能成立有情将会涅盘。为何？应成常及无常的缘故。首先，若有情是常，不变、是常的有情却能获得涅盘，则无任何作为（也可解脱），应成诸多过患。

若有情是无常，无常则有（前后刹那）不需紧密结合且（全然）坏灭（之过）。（果真如此，）涅盘又有何用？[10]将成何法的涅盘？

དེ་ལ་འདི་སྐམ་དུ་སེམས་ཅན་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པར་འཐད་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）认为：不许有情是常及无常，但能合理成立（有情）能获涅盘。[11]

དེ་ཡང་མི་རུང་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་བཅས་པ་ཉིད་ལ་འཐད་ཀྱི་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་ལ་ནི་མི་འཐད་དོ། །སེམས་ཅན་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་བྱ་བ་ཡིན་ན་ཉེ་བར

---

9 有关16.4.c，对勘本版的藏译中论为：སེམས་ཅན་མྱ་ངན་འདའ་བར་ཡང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 22。

10 当甲彻底坏灭、毫不存在，等于无，这种涅盘又有何用？

11 根据根敦主巴的《宝鬘论》，在此的他方是犊子派。此派说，我是既非常又非无常的不可说性质，故说我是「不说常及无常之我」或「无法言语之我」。可参考根敦主巴的《宝鬘论》——Dge 'dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che'i phreng ba zhes bya ba bzhugs so*, 177。

ལེན་པ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པ་ཅིའི་ཕྱིར་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པར་འགྱུར།

（自方）道：此亦不应理。为何？唯独具近取者（存在）方能成立不说常及无常（之我）；针对不具近取者则不能成立。[12]有情没有近取还能涅盘的话，绝无近取者为何是「不说常及无常（之我）」？[13]

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་ནི་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ནོ་སྙམ་ན།

于此，（他方）认为：没有近取者才不能说有性及无性。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ།　གང་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཇི་ལྟར་མྱ་ངན་ལས་འདའོ་ཞེས་བརྗོད་པར་བྱ།

于此，（自方）将做解说。请说：凡是「不能说有性及无性者」如何成就涅盘？

སྨྲས་པ།　ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ།　ཇི་ལྟར་ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་བཅས་པ་ཡོད་ན་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་བཞིན་ནོ། །

（他方）道：像具近取者不说彼性及他性般，一切无近取者才不说

12　「不说有情是常及无常」意指某派对我是不可说为常、亦不可说为无常的立场。此派认为：我非常亦非无常，但我会得涅盘。自方反驳：你说不成立近取者，既无近取者，岂有不说常及无常之我？

13　没近取蕴仍可获得涅盘，应成常与无常的其中一者。为何？若是之前未获涅盘，之后随因缘获得涅盘，便成无常；若是一开始就已涅盘，就应成常。

有性及无性。[14]

བཤད་པ། གང་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་པ་དེ་ལ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་གང་གིས་ཤེས་པར་བྱ། ཅི་སྟེ་ཡོད་ན་ནི་གང་གིས་དེ་ཡོད་ཅེས་ཤེས་པར་བྱ་བ་དེ་ཉིད་དེའི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཡིན་པས། ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་བཅས་པ་དེ་ལ་ནི་ཐར་པ་མི་འཐད་པ་ཉིད་དོ། །

（自方）道：既无近取、能显者，以何（理）得知彼法（——涅盘——）存在？若存在，且可以某（理）得知彼的存在，这（了知的智慧）便是该（涅盘者）的近取，[15]（但）具近取的解脱不应理。[16]

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་གང་གི་ཚེ་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་ནི་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་པ་དེའི་ཚེ་གང་གིས་དེ་ཡོད་པར་ཤེས་པར་བྱ། ཞེས་རྒོལ་བ་དེ་ཻ་ལྟར་རུང་སྙམ་ན།

于此，（他方）认为：说「无近取时便不能说有性」时，此（言）

14 在此的「具近取」应理解为蕴体，「无近取者」应理解为我，如月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 231 说：བདག་ནི་དེ་ལྟར་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པར་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལྟར་ཕུང་པོ་དག་ལས་དེ་ཉིད་དང་གཞན་དུ་བརྗོད་པ་མེད་པ་ལྟར།（如同无法从蕴体而言彼性及他性般，我非如斯的常及无常。）

15 藏译中，什么存在的主词及什么被知的受词并不清楚。建议参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 83：ཅི་སྟེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ན་བདག་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་བརྗོད་དུ་མེད་པར་འདོད་དོ་ཞེ་ན། དེ་ལྟ་ན་ཡང་ཅི་འདི་དེའི་ཚེ་ཤེས་པར་བྱ་བ་ཞིག་ཡིན་ནམ། འོན་ཏེ་མ་ཡིན། གལ་ཏེ་ཤེས་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ་ཞེ་ན། འོན་ཏེ་འཁོར་བ་ལྟར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ན་ཡང་ཤེས་པར་བྱ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་བདག་འདི་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་མ་ཡིན་ནོ།（若说：「涅盘时的『我』无法说是常及无常。」然而，该法（涅盘）是所知还是非所知？若是所知，如轮回般，涅盘亦被了知。因此，这时的我并非没有近取。）

16 近取蕴及近取者的我都不应以自性获证涅盘。

由何得知？敌方（的反驳）如何应理？[17]

བཤད་པ། བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡང་གཞན་ལ་རྣམ་པར་ཤེས་པར་བྱ་བ་ཡང་གཞན་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་ཇི་ལྟར་ཤེས་པར་བྱ་ཞེས་སྨྲས་ཀྱི། ཇི་སྐད་བརྗོད་པར་བྱ་ཞེས་ནི་མ་སྨྲས་ཏེ། རི་བོང་གི་རྭ་མེད་པ་ལ་ནི་ཁྱོད་ཀྱི་བརྗོད་པར་བྱ་བ་དང་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པའི་བསམ་པ་མེད་པས། དེའི་ཕྱིར་བློས་དེ་ཡོད་པར་བཟུང་ནས་ཚིག་གི་སྐྱོན་སྤང་བའི་ཕྱིར་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲ་གྲང་། ཅི་སྟེ་ཁྱོད་ཀྱི་བློས་ཀྱང་དེ་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་མ་ངེས་ན་ནི། ཅིའི་ཕྱིར་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲ། དྲང་པོ་ཁོ་ནར་རྣམ་པར་ཤེས་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བརྗོད་པར་བྱ་བའི་རིགས་ཏེ། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། ཐར་ལ་གལ་ཏེ་བདག་ཡོད་རྟག །གལ་ཏེ་མེད་ན་མི་རྟག་འགྱུར། །སྐྱེས་བུ་བརྗོད་པར་བྱ་མིན་ཡང་། །མཁས་པས་ཤེས་པར་བྱ་མིན་མིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་སེམས་ཅན་ཡང་ཇི་ལྟར་ཡང་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：不只所言为其他，所知亦为其他，故说「如何得知」，而不说「如何说彼法」。像不存在的兔角，自然不会想（兔角）是所言或非所言，所以你为了避免用词的过失，心想该（兔角）存在而说（兔角）为非所言？[18]

既然以你的智慧无法决定是有性还是无性，为何说「（我是）不能

17 根据下述佛护论师的反驳，他方的立场是：无从得知「无近取时不能说有性」，因为当时无近取蕴，既无，岂知其论？所以，佛护论师您的反驳不成立。

18 能不能言说的对象是常、无常、有、无等性；能不能知的对象是涅盘者的存在。所以，所说的内容是一者，所知的内容又是另一者，故不相同，所以我才说「如何得知」而非「如何说」。倘若没有兔角，你也不会想兔角是否为所言的对象或是非所言的对象，又担心受到指责有语病，而口是心非地想着兔角的存在，说「兔角并非所言的对象」。

言说」呢？坦白讲，说「其实是不知」才合理。阿阇黎圣天亦云：「解脱我则常，若无则无常，士夫不能言，智者亦不知。」[19]因此，有情将获涅盘无论如何不应理。

སྐྱེ་འཇིག་ཆོས་ཅན་འདུ་བྱེད་རྣམས། །མི་འཆིང་གྲོལ་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། འདུ་བྱེད་རྣམས་ནི་འཆིང་བར་ཡང་མི་འཐད་ལ་ཐར་པ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་འདུ་བྱེད་སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་སྐད་ཅིག་མ་རེ་རེ་ལ་སྐྱེ་ཞིང་རང་གི་ངང་གིས་འགག་པ་ངེས་པར་མི་གནས་པ་རྣམས་ཇི་ལྟར་ཡང་འཆིང་བ་དང་ཐར་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（《中论》云：）

16.5.ab 诸行生灭相，不缚亦不解，

成立诸有为法是束缚或是解脱不合理。为何？有为法的生与灭之有法都是一一刹那生起、自然而然坏灭且无定性。（所以，）无论如何，成立束缚及解脱皆不合理。[20]

སླས་པ། འདུ་བྱེད་རྒྱུན་ལ་འཆིང་བ་དང་ཐར་པ་ཡོད་དོ། །

---

19 来源不详。这段偈颂文在丹珠尔中只有被《佛护论》、《般若灯论释》，以及《般若灯论的广释》三部论典所引用。

20 因为每一刹那都在生灭之中，转变的时间太短暂且迅速，几乎无法遭束缚，所以贪爱的束缚不能存在于生灭的刹那之中。如月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 237：འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་འཆིང་བ་ཉིད་དུ་བརྟགས་པའི་བཅིངས་པ་དེ་ནི་རེ་ཞིག་སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་འདུ་བྱེད་སྐད་ཅིག་མ་རྣམས་ལ་མི་སྲིད་དེ། སྐྱེས་མ་ཐག་ཏུ་འཇིག་ཅིང་བརླག་པ་རྣམས་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།（首先，由贪等束缚所施设之「缚」不可能存在于有为生及灭的刹那有法中，因为于生后立即坏灭，况且消失的法中不存在的缘故。）

（他方）道：缚解存在于有为法的续流之中。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་འདུ་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུན་ཞེས་བྱ་བའི་དངོས་པོ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི་ཁྱོད་འདོད་པ་ལྟར་འཆིང་བའམ། ཐར་པར་ཡང་འགྱུར་གྲང་ན། གང་གི་ཚེ་འདུ་བྱེད་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པའི་རྒྱུ་ཉིད་ལ་རྒྱུན་ཞེས་བྱ་བ་དེའི་ཚེ་དེ་ལ་ཅི་ཞིག་འཆིང་ཞིང་ཅི་ཞིག་ཐར་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་རྒྱུན་གྱི་དངོས་པོ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ཡང་། དེ་ལྟ་ན་ཡང་འདུ་བྱེད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དང་། སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དང་། ངེས་པར་མི་གནས་པའི་ཕྱིར་དེ་ལ་བཅིངས་པ་དང་ཐར་པ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方）道：若有所谓「有为法续流」的某些事物，（该续流）是你所说的束缚还是解脱？

若称有为法的生灭之因是续流，是什么被束缚？什么得解脱？

若有续流事物，该事物也仍是有为法、生与灭的有法、无定性，成立束缚及解脱岂能应理？

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འདུ་བྱེད་རྣམས་ནི་འཆིང་བར་ཡང་མི་འགྱུར་ཐར་པར་ཡང་མི་འགྱུར་གྱི། སེམས་ཅན་ནི་འཆིང་བ་དང་ཐར་པར་འགྱུར་རོ་སྙམ་ན།

于此，（他方）认为：诸有为法不会有束缚及解脱。然而有情的确被束缚，也能成就解脱。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། སྔ་མ་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་ཡང་། །མི་འཆིང་གྲོལ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །སེམས་ཅན་ཡང་འཆིང་བར་མི་འགྱུར། ཐར་པར་མི་འགྱུར་རོ། །གལ་ཏེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། སྔ་མ་བཞིན་དུ་སྟེ། ཇི་ལྟར་སྔར་སེམས་ཅན་རྟག་པ་ལ་ཡང་འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་མི་འཐད་ལ། མི་རྟག་པ་ལ་ཡང་མི་འཐད་པར་བསྟན་པ་དེ་བཞིན་དུ་འདིར་ཡང་སེམས་ཅན་རྟག་པར་མི་འགྱུར་བ་ཡིན་ན་ཡང་འཆིང་བ་མི་འཐད་ཅིང་ཐར་པ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །ཅི་སྟེ་འཆིང་བ་དང་ཐར་པར་གྱུར་ན་ནི་འགྱུར་བ་ཕྱིར་མི་རྟག་པར་འགྱུར་རོ། །སེམས་ཅན་མི་རྟག་པ་ལ་འགོག་པའི་ཆོས་ཅན་ངེས་པར་མི་གནས་པ་ཡང་བཅིང་བ་དང་ཐར་པར་བྱར་མི་རུས་ཏེ། འདི་ལྟར་འགགས་ཤིང་མེད་པ་ལ་ཅི་ཞིག་བཅིང་ཞིང་ཐར་པར་བྱར་ཡོད་དོ། །

于此，（自方）将做解说。（《中论》云：）

16.5.cd 众生如先说，不缚亦不解。

有情亦没有束缚及解脱。为何？如前已说，若有情是常法，成立轮回及涅盘则不合理；若有情是无常，成立亦不合理。同样的，若有情是不变常法，成立束缚及解脱则不合理，若束缚及解脱成立，将成无常。若有情是无常，是坏灭的有法，且绝无住性，成立束缚及解脱亦不合理。如是，（彻底）坏灭、没有的话，什么被束缚？（什么）得解脱呢？

འདིར་སྨྲས་པ། སེམས་ཅན་གྱི་ཉེ་བར་ལེན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་འཆིང་བ་ཞེས་བྱ་ལ་ཉེ་བར་ལེན་པ་གཏན་དུ་ཉེ་བར་ཞི་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཐར་པ་ཞེས་བྱ་ཞིང་། སེམས་ཅན་ཡང་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པའི་སྐྱོན་དང་བྲལ་བ་ལ་བཅིངས་པ་དང་ཐར་པ་འཐད་དོ། །

于此，（他方）道：凡是有情的近取都称为「束缚」，凡是近取的永恒寂灭都称为「解脱」。有情不能说是常及无常，如此，有情便能远离常及无常之过，从而成立束缚及解脱。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་ཉེ་བར་ལེན་འཆིང་ན། །ཉེ་བར་ལེན་བཅས་འཆིང་མི་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཉེ་བར་ལེན་པ་འཆིང་བ་ཡིན་ན་དེ་ལྟ་ན་རེ་ཞིག་སེམས་ཅན་ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་བཅས་པ་ནི་འཆིང་བར་མི་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། བཅིངས་ཟིན་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་བཅིངས་ཟིན་ན་ཡང་བཅིང་བར་བྱ་ཅི་དགོས།

（自方道，《中论》）云：

16.6.ab 若近取为缚，具近取非缚，

若近取是束缚，首先，具有近取的有情不应被束缚。为何？（有情）仅为已被束缚的缘故。既然已被束缚，何须再被束缚？

དེ་ཡང་འདི་སྙམ་དུ་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་ཁོ་ན་འཆིང་བར་འགྱུར་རོ་སྙམ།

于此，（他方）认为：只有不具近取者才被束缚！

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ཉེ་བར་ལེན་མེད་མི་འཆིང་སྟེ། །ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་ན་ཡང་དེ་ལ་འཆིང་བ་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་གང་གདགས་སུ་མེད་པ་ཐ་སྙད་གདགས་སུ་མེད་པ་གསལ་བར་བྱེད་པ་མེད་པ་དེ་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། །གང་མེད་པ་དེ་ཇི་ལྟར་ཉེ་བར་ལེན་པས་འཆིང་བར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པས་འཆིང་བར་མི་འཐད་དོ། །འོ་ན་ད་ཁྱོད་ཀྱི་སེམས་ཅན་གནས་སྐབས་གང་ཞིག་འཆིང་བར་འགྱུར་བ་དེ་ད་སྨྲོས་ཤིག །

于此，（自方）将做解说。（《中论》云：）

16.6.c 无近取不缚，

即使是不具近取者，其束缚也不合理。凡是不具近取者，便无施设（处）、无法于名言中施设、无能显者，此法怎能存在？既然不存在，其法怎被近取所束缚？因此，「不具近取的有情被近取束缚」不合理。那么，请你现在说明有情什么时候被束缚。（诚如《中论》云：）

16.6.d 于何而有缚？

འདིར་སྨྲས་པ། ཉེ་བར་ལེན་པ་འཆིང་བ་ནི་རེ་ཞིག་གསལ་བར་ཡོད་དེ། འདིས་འཆིང་བར་བྱེད་པས་ན་འཆིང་བ་ཞེས་བྱའོ། །དེ་ལྟར་འཆིང་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་གང་དེས་བཅིང་བར་བྱ་བ་ཡང་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方）道：首先，近取的束缚是明显的。因为正遭束缚而

有「束缚」一说，所以存在束缚，而且由此束缚的对象也是绝对存在的！

བཤད་པ། གལ་ཏེ་བཅིངས་པའི་སྔ་རོལ་ན། །འཆིང་བ་ཡོད་ན་འཆིང་ལ་རག །དེ་ཡང་མེད་དེ། གལ་ཏེ་བཅིངས་པ་དེ་བས་སྔ་རོལ་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་འཆིང་བ་དེ་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི་ཁྱོད་འདོད་པ་ལྟར་ཉེ་བར་ལེན་པས་འཆིང་བས་འཆིང་བར་འགྱུར་ལ་རག་ན། བཅིངས་པའི་སྔ་རོལ་ན་དེ་ཡང་མེད་དེ། འདི་ལྟར་ཉེ་བར་མ་བླངས་པ་ཇི་ལྟར་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཡིན་པར་འགྱུར། བཅིངས་པའི་སྔ་རོལ་ན་མེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེས་ཇི་ལྟར་འཆིང་བར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཡང་འཆིང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方道，《中论》）云：

16.7.abc 缚前若有缚，[21]则应成束缚，然此亦非有，

若束缚[22]之前存在近取的正在束缚，则如你所承许般，将由近取而正在束缚的缘故，应成束缚。（然而，）束缚之前也无彼（正在束缚），既无已近取，岂有正在近取？在束缚之前不存在的话，怎成正在束缚？[23]因此，近取亦无束缚。

---

21 有关16.7.a，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་བཅིང་བྱའི་སྔ་རོལ་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 22。

22 根据对勘本版的藏译中论，在此的「束缚」应理解为「所缚」或「束缚的对象」。

23 他方说：因有「正被束缚」而有「束缚」一说。自方说：如果束缚之前可以存在正在束缚的话，你说的还有道理。但是，束缚之前怎么会有正在束缚？束缚之前就是束缚尚未产生、没有束缚的时位，所以在「束缚之前」的那个时位中，怎么会有正在束缚？就像于某个时间点没有了近取，怎么会有正在近取？

ལྷག་མ་ནི། སོང་དང་མ་སོང་བགོམ་པས་བསྟན། །འཆིང་བ་མི་འཐད་པའི་ལྷག་མ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི་སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་དང་བགོམ་པ་དག་གིས་བསྟན་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱ་སྟེ། ཇི་ལྟར་སོང་བ་ལ་འགྲོ་བ་མེད་པ་དང་མ་སོང་བ་ལ་ཡང་མེད་བགོམ་པ་ལ་ཡང་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། བཅིངས་པ་ཡང་མི་འཆིང་མ་བཅིངས་པ་ཡང་མི་འཆིང་། འཆིང་བཞིན་པ་ཡང་མི་འཆིང་ངོ་། ཇི་ལྟར་སོང་བ་ལ་ཡང་འགྲོ་བའི་རྩོམ་པ་མི་འཐད་མ་སོང་བ་ལ་ཡང་མི་འཐད་བགོམ་པ་ཡང་མི་འཐད་པ་དེ་བཞིན་དུ། བཅིངས་པ་ལ་འཆིང་བའི་རྩོམ་པ་མི་འཐད་མ་བཅིངས་པ་ལ་ཡང་མི་འཐད། འཆིང་བཞིན་པ་ལ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

（自方道，《中论》云：）

16.7.d 余如去来答。

其余一切（理路皆）不能成立束缚，应于前述的已去、未去及跨步（类推）而通达。

如同行走不存在于已去中、未去中、跨步中，束缚也不存在于已束缚中、未束缚中。而且正在束缚也无束缚。

如同行走的发起不存在于已去中、未去中、跨步中，束缚的发起也不存在于已束缚中、未束缚中、正在束缚中。

འདིར་སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་ཐར་པ་ནི་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་བསྟན་པའི་དབང་དུ་བྱས་པ་སྟེ་འགྲོ་བ་རྣམ་པར་ཐར་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འཇིག་རྟེན་འབྱུང་བས། དེའི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་ཐར་པ་ནི་ཡོད་དོ། མ་བཅིངས་པ་ལ་ཡང་ཐར་པ་མེད་པས་བཅིངས་པ་ཡང་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方）道：首先，薄伽梵为解脱众生而说解脱，由此，如来出生世间。解脱是存在的！无束缚则无解脱，所以，束缚自然是绝对存在的！

བཤད་པ་གལ་ཏེ། ཐར་པ་ཉིད་འཐད་ན་ནི་བཅིངས་པ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་གྲང་ན། ཐར་པ་མི་འཐད་པས་བཅིངས་པ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར། རེ་ཞིག་བཅིངས་པ་མི་འགྲོལ་ཏེ། །འདི་ལ་རེ་ཞིག་བཅིངས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་མི་འགྲོལ་ལོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་བཅིངས་པ་གང་བཅིངས་པའི་གནས་ཉིད་ལ་འདུག་པ་དེ་ཇི་ལྟར་གྲོལ་བར་འཐད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་བཅིངས་པ་ཉིད་འགྲོལ་བར་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་འགའ་ཡང་མ་གྲོལ་བར་མི་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་རེ་ཞིག་བཅིངས་པ་མི་འགྲོལ་ལོ། །

（自方）道：若解脱应理则束缚也应理，正因为解脱不应理，束缚岂应理？为何？因为（《中论》云：）

16.8.a 缚者无有解，

于此，首先，一切束缚皆不解脱。为何？一切束缚唯存于束缚的状态，（束缚者可）解脱如何应理？若束缚者能解脱，一切都可解脱，故（我）不承许彼（说）。因此，首先，束缚者不解脱。

སྨྲས་པ། བཅིངས་པ་འཆིང་བ་དང་བྲལ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་གྲོལ་བ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：一切远离已束缚及正在束缚都是解脱。

བཤད་པ། དེ་ལ་ཡང་དེ་ཉིད་དེ་བཅིངས་པ་ལ་ནི་འཆིང་བ་དང་བྲལ་བ་མི་འཐད་དེ་བཅིངས་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方）道，亦应如是：既已束缚，将不能离束缚，因为仅有束缚。

སྨྲས་པ། འོ་ན་འཆིང་བ་དང་བྲལ་བ་ནི་གྲོལ་བ་ཞེས་བྱའོ། །

（他方）道：那么，远离束缚叫做「解脱」。

བཤད་པ། མ་བཅིངས་པ་ཡང་འགྲོལ་མི་འགྱུར། །འདི་ལྟར་འཆིང་བ་དང་བྲལ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་མ་བཅིངས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་

ཏེ། གང་མ་བཅིངས་པ་དེ་ནི་གྲོལ་བ་ཉིད་ཡིན་པས་དེ་ལ་ཡང་གྲོལ་བར་འགྱུར་བས་ཅི་བྱ་སྟེ། དེ་བས་ན་མ་བཅིངས་པ་ཡང་གྲོལ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

16.8.b 无缚亦无解，

（此人）既已远离束缚，就只能是无缚，无缚本身就是解脱，何须做何事而得解脱？所以无缚亦无解。[24]

སྨྲས་པ། བཅིངས་པ་ནི་འགྲོལ་ཏེ་འདི་ལྟར་བཅིངས་པ་གྲོལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་ན་གྲགས་པ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：（因）束缚而解脱，正所谓世间共许「束缚而解脱」。

བཤད་པ། དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་ན་གྲགས་པ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ནི་ལེགས་པར་སྨྲས་པ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ན་གྲགས་པ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་དོན་དམ་པ་བསམ་པ་ལ་འཇུག་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར། བཅིངས་པ་གྲོལ་བཞིན་ཡིན་གྱུར་ན། །བཅིངས་དང་གྲོལ་བ་དུས་གཅིག་འགྱུར། །གལ་ཏེ་བཅིངས་པ་འགྲོལ་བར་འགྱུར་ན། དེ་ལྟར་འཆིང་བ་གང་དང་ལྡན་པས་བཅིངས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དང་ཐར་པ་གང་དང་ལྡན་པས་གྲོལ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་བཅིངས་པ་དང་གྲོལ་བ་གཉིས་དུས་གཅིག་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། བཅིངས་པ་དང་གྲོལ་བ་མི་མཐུན་པ་གཉིས་གཅིག་ལ་གནས་པར་མི་འཐད་པས་དེའི་ཕྱིར་བཅིངས་པ་དང་གྲོལ་ལོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་འབྲེལ་པ་མེད་པ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：（你）称这是世间共许，所言极善！因为是世间共

24　诸法若有自性将不观待，亦不能变其性。所以，甲若远离束缚，一开始就应无缚。果真如此，甲何须为了解脱而努力？

许，所以不会相应胜义执。为何？因为，（《中论》云：）

16.8.cd 缚时是解时，[25]缚解则同时。

何者具束缚称为「缚」，何者具解脱称为「解」。若束缚而解脱，应成束缚及解脱两者同时。束缚及解脱——不同方的两者——不能于一（时处）同在，（故）说束缚而解脱实属无义。

འདིར་སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་ཐར་པ་ཉིད་མི་འཐད་པ་ཡིན་ན་འཁོར་བས་འཇིགས་པ་རྣམས་ཀྱི་མ་ཡིན་ལ་བསམ་པ་ནམ་ཞིག་ན་བདག་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པར་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པར་འགྱུར་ཞིག་གུ། ནམ་ཞིག་ན་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་བདག་གིར་འགྱུར་ཞིག་གུ་སྙམ་པ་གང་ཡིན་པ་དང་། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཐོབ་པའི་གདམས་ངག་གང་ཡིན་པ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཐོབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཡོངས་སུ་བསྒྲོད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་རམ།

于此，（他方）道：若解脱不应理，认为（解脱）并非畏惧轮回者的（究竟目标），愿我远离近取究竟涅盘、愿我拥有究竟涅盘、所有获证涅盘的教授，以及为得解脱所做的一切将成无意义，不是吗？

བཤད་པ། ཐབས་མ་ཡིན་པས་དོན་དུ་གཉེར་བ་དང་། གདམས་ངག་སྟོན་པ་དང་རྩོམ་པ་དག་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད་དེ། འདི་ལྟར་བདག་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པར་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་བྱའོ་སྙམ་པ་དང་། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་བདག་གིར་འགྱུར་རོ་སྙམ་དུ་སེམས་པ་དག་ཇི་ལྟར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཡིན་པར་འགྱུར། །

25 有关16.8.abc，对勘本版的藏译中论为：རེ་ཞིག་བཅིངས་པ་མི་གྲོལ་ཏེ། །མ་བཅིངས་པ་ཡང་གྲོལ་མི་འགྱུར། །བཅིངས་པ་གྲོལ་བཞིན་ཡིན་འགྱུར་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 22。

（自方）道：毋庸置疑，透过不正确的途径而追求（解脱），所说的教授及努力将成无义。如是，愿我远离近取究竟涅盘的想法、愿我能获涅盘的念头等，如何能（令我等获得）涅盘？

གང་གི་ཚེ། བདག་ནི་ལེན་མེད་མྱ་ངན་འདའ། །མྱ་ངན་འདས་བདག་གིར་གྱུར་ཅིག་ཅེས། །གང་དག་འཛིན་པ་དེ་དག་གི། །ཉེར་ལེན་ལེགས་པར་ཟིན་མ་ཡིན། །འདི་ལ་ཉེ་བར་ལེན་པ་གཏན་དུ་ཉེ་བར་ཞི་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཞེས་བྱ་ན། ཉེ་བར་ལེན་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྩ་བ་ནི་བདག་དང་བདག་གིར་འཛིན་པ་ཡིན་པས། གང་དག་བདག་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པར་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་བྱའོ། ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པའི་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་བདག་གིར་གྱུར་ཅིག་སྙམ་དུ་རློམ་སེམས་སུ་བྱེད་པ་དེ་དག་ནི་བདག་དང་བདག་གིར་འཛིན་པ་ཡོངས་སུ་བཟུང་སྟེ་ངེས་པར་གནས་པ་ཡིན་པས། དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་གི་བདག་དང་བདག་གིར་འཛིན་པ་དེ་ཉིད་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལེགས་པར་མ་ཟིན་པ་ཡིན་ནོ། །ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་བཅས་པ་ལ་ཐར་པ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པར་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་འགྱུར་བ་དེ་གང་ཡིན་ཞིང་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། དེ་དག་ཐམས་ཅད་ནི་དེའི་སྲིད་པ་དང་མ་རིག་པས་བསྒྲིབ་པ་ཡིན་ནོ། །

何时，（《中论》云：）

16.9 不受缚离苦，愿我得涅盘，彼等诸执着，非善知近取。[26]

近取永远寂灭称为「涅盘」，而一切近取的根本都是我执及我所执；我无近取时，便得究竟涅盘。念「愿我拥有远离近取的究竟涅盘」

26 有关16.9.bcd，对勘本版的藏译中论为：།མྱང་འདས་བདག་གིར་འགྱུར་རོ་ཞེས། །དེ་ལྟར་གང་དག་འཛིན་དེ་ཡི། །ཉེར་ལེན་འཛིན་པ་ཆེན་པོ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 22。

之慢心，绝对被我执及我所执周遍，（你）因我执及我所执，便不能善知近取。

具近取者如何解脱？

谁是无近取而究竟涅盘者？（该）究竟涅盘又是谁的？一切彼等（近取）都是由彼（补特伽罗）的「有」及无明所生。

འདིར་སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་འཁོར་བ་དང་མྱང་ངན་ལས་འདས་པ་དག་ནི་ཡང་ཡོད་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་དག་ཀྱང་འགའ་ཞིག་ཁོ་ནའི་ཡིན་གྱི་ཅི་ཡང་མེད་པའི་མ་ཡིན་པས། འཁོར་བ་པོ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་པོ་ཡང་ཡོད་དེ་ཁོ་བོ་ལ་ནི་དེ་ཙམ་གྱིས་ཆོག་གོ། །

于此，（他方）道：首先，再次（强调）轮回及涅盘都存在，因为彼等是某法的专属（特质）[27]，并非不属于任何法。轮回者及涅盘者也存在。凭此我便心满意足。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་སྐྱོད་སྐྱོང་པ་སྤུང་བར་བྱེད་དམ། ཁྱོད་བཅིངས་པ་དང་ཐར་པ་མི་འཐད་པ་དག་ལ། འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་ཡོད་པའི་འདོད་ཀ་གོ། གང་ལ་མྱ་ངན་འདས་བསྐྱེད་མེད། །འཁོར་བ་བསལ་བའང་ཡོད་མིན་པ། །དེ་ལ་འཁོར་བ་ཅི་ཞིག་ཡིན། །མྱ་ངན་ལས་འདས་པའང་ཅི་ཞིག་བརྟག །འདི་ལྟར་འཁོར་བ་གང་ལ་སེམས་ཅན་དང་འདུ་བྱེད་བཅིངས་པ་རྣམས་འཁོར་བ་ལས་བསལ་ཅིང་སྤང་བར་བྱ་སྟེ། མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་ལ་བསྐྱེད་ཅིང་འཛུད་པར་མི་བྱེད་པ་དེ་ལ་འཁོར་བ་ཞེས་བྱ་བ་ཅི་ཞིག་ཡིན་པར་བརྟག །གང་ལས་འགའ་ཡང་བསལ་བ་མ་བྱུས་ལ། གང་ལ་འགའ་ཡང་བསྐྱེད་པ་མ་བྱུས་པ་དེ་ལ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དེ་ཡང་ཅི་ཞིག་ཡིན་པར་བརྟག

---

27 像是轮回只被轮回者所拥有，涅盘只被解脱者所拥有。

（自方）道：为何你要守护中空的器皿？明明不能成立束缚及解脱，你却承许有轮回及涅盘！（《中论》云：）

16.10 涅盘非生法，灭轮回亦无，何是缚及解，为何如是观？[28]

如（你所说）众生于轮回中被诸行所缚，（从而）断除轮回、生起涅盘。（你所）观的「不再趋入的轮回」是什么？既无任何（轮回）被断除，也无任何（涅盘）生起，（你所）观的涅盘又是什么？

ཡང་ན་འདི་ཡི་དོན་གཞན་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་གང་ལ་འཁོར་བ་ཡོངས་སུ་ཟད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་འཐོབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་འབད་པ་དང་ལྡན་པས་ཀྱང་འཁོར་བ་བསལ་བཞིང་སྤང་པར་མི་བྱེད་ལ། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཡང་བསྐྱེད་ཅིང་འཕེལ་བར་མི་བྱེད་པ་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་བྲལ་བ་ཉིད་ཁོ་ནར་འགྱུར་བ་དེ་ལ་འཁོར་བ་ཞེས་ཅི་ཞིག་རྣམ་པར་བརྟག་ཅིང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཞེས་ཀྱང་ཅི་ཞིག་རྣམ་པར་བཤད། དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་མཐོང་བ་དག་ནི་རྟག་པ་དང་ཆད་པར་ལྟ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དེ་དག་ལ་འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་བཅིངས་པ་དང་ཐར་པ་དག་མི་འཐད་ཀྱི། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་སྨྲ་བ་ཉིད་ལ་ནི་འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་བཅིངས་པ་དང་ཐར་པ་ཞེས་བྱ་བ་དག་འགྲུབ་བོ། །

或是另有其义。如是，彻底断除轮回且获涅盘的缘故，纵有精进力也不断除轮回，也不生增涅盘。因为非实有，绝对能远离妄念。对于这

28 有关16.10.d，对勘本版的藏译中论为：མྱ་ངན་འདས་པའང་ཅི་ཞིག་བརྟག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 22。

些（离妄执者而言，）何须观轮回、何须释涅盘？

若因见事物及非事物，应成常见及断见，所以不成立轮回、涅盘、束缚及解脱。说缘起者方能成立轮回、涅盘、束缚及解脱！

བཅིངས་པ་དང་ཐར་པ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཅུ་དྲུག་པའོ། །

第十六品——观缚解品——终。

第十七品

观业果品

འདིར་སྨྲས་པ། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་ལྟ་ན་འཁོར་བ་མི་འཐད་དེ། རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །ཞེས་གང་བཤད་པ་དེ་མི་རུང་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ལས་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་པའི་ཕྱིར་རོ། ལས་གང་ཞེ་ན། བདག་ཉིད་ལེགས་པར་སྡོམ་པ་དང་། གཞན་ལ་ཕན་འདོགས་བྱམས་སེམས་གང་། །དེ་ཆོས་དེ་ནི་འདི་གཞན་དུ། །འབྲས་བུ་དག་གི་ས་བོན་ཡིན། །བདག་ཉིད་ལེགས་པར་སྡོམ་པ་ནི། །བདག་ཉིད་ལེགས་པར་སྡོམ་པར་བྱེད་པའོ། །གཞན་ལ་ཕན་འདོགས་པ་ནི་གཞན་དག་ལ་ཕན་འདོགས་པར་བྱེད་པའོ། །བྱམས་པ་ནི་མཛའ་བཤེས་ལ་འབྱུང་བ་སྟེ་གཉུགས་པ་ལས་བྱུང་བ་ཞེས་ཐ་སྙིག་གོ། ཡང་ན་བྱམས་པ་ནི་བྱམས་པ་ཉིད་དེ་སེམས་སྙུམ་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་སྙིག་སྟེ། དེ་ནི་བདག་གི་དོན་གྱི་རྐྱེན་ཡིན་ནོ། །བདག་ཉིད་ལེགས་པར་སྡོམ་པར་བྱེད་པ་དང་། གཞན་ལ་ཕན་འདོགས་པར་བྱེད་པ་དང་། བྱམས་པའི་སེམས་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཆོས་ཡིན་ནོ། དེ་ཉིད་འབྲས་བུ་དག་གི་ས་བོན་ཏེ་འདི་དང་གཞན་དག་ཏུ་འབྲས་བུ་དག་གི་རྒྱུ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལྟར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་བྱམས་པ་བསྒོམས་པ་ན་ཕན་ཡོན་བརྒྱད་ཡོད་དེ། མི་རྣམས་དགའ་བར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་རྒྱ་ཆེར་བཀའ་སྩལ་ཏོ། །

于此，（他方）道：凡说「若观事物及非事物，应成常过及断过，故成立轮回不合理」皆不应理。为何？因为业与果相连的缘故。什么是业？（《中论》云：）

17.1 人能降伏心，利益于众生，是名为慈善，二世果报种。

「人能降伏心」谓善调伏自己；「利益于众生」谓助益于他；「慈」谓从亲近而有、从同理心而有之义，或「慈」谓慈心，意指柔软之心，这些都是我的真实之缘。

善调伏己、助益于他、慈心等都是（应修的善）法。彼等都是（善）果种子，即是今（世）及他（世善）果之因。如是，薄伽梵也广泛解释修慈则有令人欢喜（等）八种功德。

ལས་རྣམ་པ་གསུམ་ཅར་ཡང་ཆོས་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །སེམས་པ་ནི་ས་བོན་དུ་བསྟན་ཏེ་ལུས་དང་ངག་གཉིས་དེ་ལ་རག་ལས་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་། ཡིད་ནི་ཆོས་ཀྱི་སྔོན་དུ་འགྲོ། །ཞེས་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་བཀའ་སྩལ་ཏོ། །དྲང་སྲོང་མཆོག་གིས་[1]ལས་རྣམས་ནི། །སེམས་པ་དང་ནི་བསམ་པར་གསུངས། །ལས་དེ་དག་གི་བྱེ་བྲག་ནི། །རྣམ་པ་དུ་མར་ཡོངས་སུ་བསྒྲགས། །དྲང་སྲོང་མཆོག་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ལས་རྣམས་ནི་འདི་ལྟར་མདོར་བསྡུ་བ་ལས་རྣམ་པ་གཉིས་སུ་གསུངས་ཏེ། སེམས་པ་ས་བོན་དུ་གྱུར་པ་དང་། བསམ་པ་དུས་ཕྱི་མ་ལ་རྩོམ་པར་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པའོ། །ལས་རྣམ་པ་གཉིས་པོ་དེ་དག་གི་བྱེ་བྲག་ཀྱང་རྣམ་པ་དུ་མ་ཡོད་པར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེ་དང་དེར་དེ་ལྟར་རྣམ་པ་མང་པོར་ཡོངས་སུ་བསྒྲགས་ཤིང་བསྟན་ཏོ། །

业相三者也是（所修的）法。（教典）说思是种子，身语两者随其而转。如是，薄伽梵也说此偈文：「意法前行。」[2]（《中论》云：）

17.2 大圣说二业，思及思已业，是业别相中，种种分别说。

大圣佛薄伽梵说，业总摄为二相：（一、）思是种子。（二、）后来发起的思已业。在两种业的别相中亦有诸多类别，薄伽梵于此处或彼处广说其义。

དེ་ལ་ལས་གང་སེམས་པ་ཞེས། །གསུངས་པ་དེ་ན་ཡིད་ཀྱིར་འདོད། །བསམ་པ་ཞེས་ནི་གང་གསུངས་པ། །དེ་ནི་ལུས་དང་ངག་གི་ཡིན། །དེ་ལ་ལས་གང་སེམས་པ་ཞེས་གསུངས་པ་དེ་ནི་ཡིད་ཀྱི་ཡིན་པར་འདོད་དོ། ལས་གང་བསམས་པ་ཞེས་གསུངས་པ་

1 根据北京版及奈塘版，将此字改为གིས། 字。

2 如《央掘魔罗经》：「意法前行」（T.2.120.540a.9）。意思是：在身语二法之前先要有意的行为。

བློས་འདི་བྱའོ་སྙམ་དུ་གསུངས་ནས་ལུས་སམ་ངག་གི་བྱེད་པ་དེ་ནི་ལུས་དང་ངག་གི་ཡིན་ཏེ་གང་མ་བསམས་པར་བྱས་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

17.3 举凡佛所说，思者是意业；所说思已业，即是身口业。[3]

承许（经论）所说的「思」皆是意的（业）。（经论）说，何业从「该做此」之念而有便是思已业，即是身或语所造，属于身及语的（业），并非未思之造业。

ངག་དང་བསྐྱོད་དང་མི་སྤོང་བའི། །རྣམ་རིག་བྱེད་མིན་ཞེས་བྱ་གང་། །སྤོང་བའི་རྣམ་རིག་བྱེད་མིན་པ། །གཞན་དག་ཀྱང་ནི་དེ་བཞིན་འདོད། །ལོངས་སྤྱོད་ལས་བྱུང་བསོད་ནམས་དང་། །བསོད་ནམས་མ་ཡིན་ཚུལ་དེ་བཞིན། །སེམས་པ་དང་ནི་ཆོས་དེ་བདུན། །ལས་སུ་མངོན་པར་འདོད་པ་ཡིན། །དེ་ལ་ངག་ཅེས་བྱ་བ་ནི་ཡི་གེ་གསལ་བར་བརྗོད་པའོ། །བསྐྱོད་པ་ནི་ལུས་གཡོ་བ་སྟེ། །དེ་གཉི་ག་ཡང་ལས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་པའི་ཕྱིར་ལས་ཀྱི་ལམ་དུ་གཏོགས་པ་སྟེ། །འདིར་ཡང་ལས་སུ་བགྲང་བ་ཡིན་པར་གཟུང་བར་བྱའོ། །

（《中论》云：）

17.4 语业及动业，非断无表业，及断无表业，余业亦是许。

---

3 有关17.3.d，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ནི་ལུས་དང་ངག་གིར་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 23。

17.5 受用生[4]福报，以及非福报，思等该七法，许皆现为业。

「语」谓明显地诠释文字；「动」谓移动身，彼二（——语业及身业——）随业而转，属于业道，应知此（二）亦是业。

མི་སྤོང་བའི་རྣམ་པར་རིག་བྱེད་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མི་དགེ་བའི་ལས་འདི་ཞེས་བྱ་བ་ལུས་སམ་ངག་གིས་བྱའོ་སྙམ་དུ་མི་དགེ་བའི་སེམས་ཡང་དག་པར་བླངས་པ་དེ་ཚུན་ཆད་ནས་མི་དགེ་བ་དེ་ལུས་སམ་ངག་གང་དག་གིས་མི་བྱེད་དུ་ཟིན་ཀྱང་མི་དགེ་བའི་སེམས་ཡང་དག་པར་བླངས་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་ཁོ་ནའི་མི་དགེ་བ་དག་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་གང་དག་ཡིན་པ་སྟེ། །དེ་དག་ནི་མི་སྤོང་བའི་རྣམ་པར་རིག་བྱེད་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་མིང་འདོགས་པོ། །

非断无表业：此不善业是从形成不善动机——想要造身或语（的恶业）——而有，即使该不善（念）尚未完成身或语（的恶业），但绝对是由不善念因所生，且生不善，故名彼等「非断无表业」。

སྤོང་བའི་རྣམ་པར་རིག་བྱེད་མ་ཡིན་པ་གཞན་དག་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་འདོད་དེ། དགེ་བའི་ལས་འདི་ཞེས་བྱ་བ་ལུས་སམ་ངག་གིས་བྱའོ། །སྙམ་དུ་དགེ་བའི་སེམས་ཡང་དག་པར་བླངས་པ་དེ་ཚུན་ཆད་ནས། དགེ་བ་དེ་ལུས་སམ་ངག་གང་དག་གིས་མི་བྱེད་དུ་ཟིན་ཀྱང་དགེ་བའི་སེམས་ཡང་དག་པར་བླངས་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་ཁོ་ནའི་དགེ་བ་དག་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་གང་དག་ཡིན་པ་སྟེ། དེ་དག་ནི་སྤོང་བའི་རྣམ་པར་རིག་བྱེད་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་མིང་འདོགས་པོ། །

同理，从另个（反方角度）承许断无表业。此善业是从形成善动机

---

4 通常会认为福报生受用，这里怎么会说受用生福报呢？根据无畏阿阇黎的《中论释》，应将「受用生福报」理解为「由受用之因所生的福报」。可参考无畏阿阇黎的《中论释》—— Ga las ‘jigs med. *Dbu ma rtsa ba’i ‘grel ba ga las ‘jigs med*, 170。

——想要造身或语（的善业）——而有，即使该善（念）尚未完成身或语（的善业），但绝对是由善念起因所生，且生善（果），故名彼等「断无表业」。

ལོངས་སྤྱོད་པ་ལས་བྱུང་བའི་བསོད་ནམས་ནི་ཡོངས་སུ་ལོངས་སྤྱོད་པའི་རྒྱུ་ལས་བསོད་ནམས་བྱུང་བ་སྟེ། རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་ནི། རྗེས་སུ་འགྲོ་བ་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་པ་དང་རྒྱུན་འཕེལ་བ་སྟེ་བསོད་ནམས་ཉིད་དོ། །ལོངས་སྤྱོད་པ་ལས་བྱུང་བའི་བསོད་ནམས་མ་ཡིན་པ་ཡང་ཚུལ་དེ་བཞིན་ནོ། །སེམས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སེམས་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པའོ། །དེ་ལྟར་ལས་རྣམ་པ་དུ་མ་དེ་དག་ཀྱང་ངག་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་རྣམས་སུ་འདུས་པས་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ངག་ལ་སོགས་པ་ཆོས་བདུན་པོ་དེ་དག་ནི་ལས་སུ་མངོན་པ་དང་ལས་ཀྱི་མིང་ཅན་དང་། ལས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དག་ཏུ་འདོད་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟར་ལས་རྣམ་པ་བདུན་པོ་དེ་དག་འབྲས་བུ་དང་འབྲེལ་པའི་ཕྱིར་འཁོར་བ་ཡང་འཐད་ལ། རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཡང་མི་འགྱུར་རོ། །

「受用生福报」谓福报是由一切受用之因所生。「由因所生」谓随后而行、随后相属及增上续流，（所指的）是福报。[5]

「受用生非福报」也应如是（理解）。

「思」谓现行思。如是，诸多业相都含摄于语等诸法中，因此，承许语等七法皆现为业、具业之名、具业性相。彼业七法皆与其果相关的缘故，不只能合理安立轮回，也不会有常过及断过。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་ལས་ཉིད་རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ཡང་སྐྱོན་དུ་མི་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། སྐྱོན་

5 由因所生的意思是：果随着因而后移动或改变己性；果具有随因而转的相属关系；果的续流随着因而增上，在此的果指的就是福报。

ད་ནི་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་ལས་རྣམས་ཉིད་ཀྱང་མི་འཐད་པ་ལས་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་པ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །དེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་སྨིན་པའི་དུས་བར་དུ། གནས་ན་ལས་དེ་རྟག་པར་འགྱུར། །རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་ལས་སྨིན་པའི་དུས་ཀྱི་བར་དུ་གནས་པ་དེ་བཞིན་དུ་དུས་གཞན་དུ་ཡང་གནས་པར་འགྱུར་བས་རྟག་པར་འགྱུར་ཏེ། རྟག་པ་ནི་འཐད་པ་དེ་ཇི་ལྟར་རྣམ་པར་སྨིན་པར་འགྱུར།

（自方）道：业应成常断之过，若无，将无过咎，（事实上）却有（其）过。[6]因此，不只业等，也不能安立业与果的相连。为何？（《中论》云：）

17.6.ab 业住至受报，是业即为常；

首先，如果到受报之前一直有业，（业）能在其他时中也存在，应成常法。[7]果真成立（业）是常，如何受报？

ཅི་སྟེ་སྐྱོན་དེར་གྱུར་ན་མི་རུང་ངོ་སྙམ་ནས་ལས་ནི་སྐད་ཅིག་མ་སྟེ། སྐད་ཅིག་མའི་ཕྱིར་འགགས་པའོ་སྙམ་ན།

如果认为有其过不应理，做是念：业是刹那性，是刹那性就会坏灭。

6　如果业有自性又无应成常过或断过，那么，上一品所破的一切自性之过将不会有，但事实上，自性存在的话将有常过及断过。

7　根据《显句论》，直至受报之前，若业有自性，业应成常法。为何？在这之前，业是自性有、不观待他、不变及不坏灭，应成常法。参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 251。总之，在这之前，若业是常法，就应永远成为常法，这样一来，受报之后也应有业。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་འགགས་ན་འགགས་གྱུར་པ། །ཇི་ལྟར་འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ལས་སྐད་ཅིག་མའི་ཕྱིར་འགགས་ཤིང་ཞིག་པ་ཡིན་ན་དེས་ཇི་ལྟར་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་ལས་མེད་པས་ཀྱང་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་འགྱུར་ན་ནི་ཤིང་པ་ཏ་ལའི་མེ་ཏོག་གིས་ཀྱང་གོས་ལ་དྲི་བསྒོ་བར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་མེད་པའི་ཕྱིར་བསྒོ་བར་མི་བྱེད་པས། དེ་ལྟ་ན་ལས་འགགས་པ་དག་གིས་ཀྱང་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་ལས་རྣམས་རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར། ལས་རྣམས་ཉིད་ཀྱང་མི་འཐད་ན། ལས་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་པ་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་གལ་འགྱུར།

于此，（自方）将做解说。（《中论》云：）

17.6.cd 若灭即无业，云何生果报？[8]

若业是刹那性故而坏灭，如何能够感果？如果，若无业仍可生果，（等同）米树的花香也可传至衣裳，但（其香）不能传，所以业坏灭后也不能生果。如是，因为诸业应成常断之过，即使是业也不能被安立。若是如此，如何成立业与果的连结？

འདིར་སྨྲས་པ། ལས་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་པ་ནི་འཐད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱུན་ལ་འབྲས་བུ་འགྲུབ་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན། མྱུ་གུ་ལ་སོགས་རྒྱུན་གང་ནི། །ས་བོན་ལས་ནི་མངོན་པར་འབྱུང་། །དེ་ལས་འབྲས་བུ་ས་བོན་ནི། །མེད་ན་དེ་ཡང་འབྱུང་མི་འགྱུར། །གང་ཕྱིར་ས་བོན་ལས་རྒྱུན་དང་། རྒྱུན་ལས་འབྲས་བུ་འབྱུང་འགྱུར་ཞིང་། །ས་བོན་འབྲས་བུའི་སྔོན་འགྲོ་བ། །དེ་ཕྱིར་ཆད་མིན་རྟག་མ་ཡིན། །འདི་ལ་ས་བོན་ནི་མྱུ་གུའི་རྒྱུ་བསྐྱེད་ནས་འགག་གོ། །མྱུ་གུ་ལ་སོགས་པའི་རྒྱུན་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ས་བོན་ལས་མངོན་པར་འབྱུང་ཞིང་། རྒྱུན་དེ་ལས་འབྲས་བུ་མངོན་པར་འབྱུང་ངོ་། །ས་བོན་མེད་ན་མྱུ་གུ་ལ་སོགས་

---

8 有关17.6.d，对勘本版的藏译中论为：ཇི་ལྟར་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 23。

པའི་རྒྱུན་དེ་ཡང་མངོན་པར་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་ས་བོན་ལས་རྒྱུན་མངོན་པར་འབྱུང་ལ་རྒྱུ་ལས་འབྲས་བུ་མངོན་པར་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཞིང་། ས་བོན་འབྲས་བུའི་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་དེའི་ཕྱིར་ཆད་པ་དང་རྟག་པ་མ་ཡིན་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་ས་བོན་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཆད་ནས་རྒྱུན་དུ་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་གྱི་རྒྱུན་རྗེས་སུ་འཇུག་པ་དེའི་ཕྱིར་ཆད་པ་མ་ཡིན་ལ། གང་གི་ཕྱིར་ས་བོན་འགག་ཅིང་ངེས་པར་མི་གནས་པ་དེའི་ཕྱིར་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方）道：定有业与果的连系。为何？果存在于相续的续流中。诚如（《中论》云：）

17.7 如芽等续流，皆从种子生，由种出生果，离种无芽续。

17.8 从种有续流，从续流生果，果前有种故，不断亦不常。

于此，种子（从）芽因形成而灭。由种子而现起芽等续流，且由该续流生出果实。若无种子，自然不能现起芽等续流。

从种子现起续流，从因现起果，种子在果前先有的缘故，（种子）非断亦非常。种子之后虽有续流，但（种子）非全灭后形成续流，故（种子）非断。因为种子会坏灭，无定性，所以非常。

དེ་ཇི་ལྟ་བ་དེ་བཞིན་དུ། །སེམས་ཀྱི་རྒྱུན་ནི་གང་ཡིན་པ། །སེམས་པ་ལས་ནི་མངོན་པར་འབྱུང་། །དེ་ལས་འབྲས་བུ་སེམས་པ་ནི། །མེད་ན་དེ་ཡང་འབྱུང་མི་འགྱུར། །གང་ཕྱིར་སེམས་པ་ལས་རྒྱུན་དང་། །རྒྱུན་ལས་འབྲས་བུ་འབྱུང་འགྱུར་ཞིང་། །ལས་ནི་འབྲས་བུའི་སྔོན་འགྲོ་བ། དེ་ཕྱིར་ཆད་མིན་རྟག་མ་ཡིན། །སེམས་ཀྱི་རྒྱུན་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་སེམས་པ་ལས་བརྗོད་པ་གང་ཡིན་པ་འགག་བཞིན་པ་དེ་ལས་མངོན་པར་འབྱུང་ཞིང་རྒྱུ་དེ་ལས་འབྲས་བུ་མངོན་པར་འབྱུང་ངོ་། །སེམས་པ་མེད་ན་སེམས་ཀྱི་རྒྱུན་དེ་ལ་ཡང་མངོན་པར་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་སེམས་པ་ལས་སུ་བརྗོད་པ་ལས་སེམས་ཀྱི་རྒྱུན་མངོན་པར་འབྱུང་ལ། སེམས་ཀྱི་རྒྱུན་ལས་འབྲས་བུ་མངོན་པར་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཞིང་ལས་དེ་ནི་འབྲས་བུའི་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་དེའི་ཕྱིར་ཆད་པ་དང་རྟག་པ་མ་ཡིན་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར

སེམས་པ་འགག་བཞིན་པ་ལས་སེམས་ཀྱི་རྒྱུན་འབྱུང་གི་སེམས་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་འགག་པར་མི་འགྱུར་བ་དེའི་ཕྱིར་ཆད་པ་མ་ཡིན་ལ། གང་གི་ཕྱིར་སེམས་པ་འགག་ཅིང་ངེས་པར་མི་གནས་པ་དེའི་ཕྱིར་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རྒྱུན་གྱིས་འབྲས་བུ་འགྲུབ་པས་ན། འཁོར་བ་ཡང་འཐད་ལ་རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཡང་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །

同样的，（《中论》云：）

17.9 一切思续流，皆由思现起，由思出生果，无思无果续。[9]

17.10 从思有续流，从续流生果，果前有业故，不断亦不常。[10]

由诸思的正在灭，现起了思的一切续流。由该因（——续流——）而现起了（思）果。若无思，思的续流也不能现起。

从「思」现起了思的续流，从思的续流现起了果，业在果前先有的缘故，（业）非断亦非常。思灭之后虽有思的续流，但思非完全断灭，所以非断。因为思会坏灭、无定性，所以非常。此故，可由续流而立果，可安立轮回，并且无应成常、断之过。

---

9 有关17.9.abc，对勘本版的藏译中论为：།སེམས་ཀྱི་རྒྱུན་ནི་གང་ཡིན་པ། །སེམས་ལས་མངོན་པར་འབྱུང་བར་འགྱུར། །དེ་ལས་འབྲས་བུ་སེམས་ལྟ་ཞིག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 23。

10 有关17.10.a，对勘本版的藏译中论为：།གང་ཕྱིར་སེམས་ལས་རྒྱུན་དང་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 23。

ཡང་གཞན་ཡང་། ཆོས་སྒྲུབ་པ་ཡི་ཐབས་རྣམས་ནི། །དཀར་པོའི་ཕྱོགས་ཀྱི་ལམ་བཅུ་སྟེ། །ཆོས་ཀྱི་འབྲས་བུ་འདི་གཞན་དུ། །འདོད་པའི་ཡོན་ཏན་རྣམ་ལྔའོ། །འདི་ལ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཆོས་སྒྲུབ་པའི་ཐབས་ནི་དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་རྣམས་ཡིན་པར་བསྟན་ལ། དེའི་འབྲས་བུ་ཡང་འདི་དང་གཞན་དུ་འདོད་པའི་ཡོན་ཏན་ལྔ་པོ་དག་ཡིན་པར་བསྟན་ཏོ། དེ་ལ་གལ་ཏེ་ལས་རྣམས་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་པ་མེད་པར་གྱུར་ན་ཆོས་སྒྲུབ་པའི་ཐབས་བསྟན་པར་ཡང་མི་འཐད་ལ། །ཆོས་ཀྱི་འབྲས་བུ་བསྟན་པར་ཡང་མི་འཐད་པ་ཞིག་ན། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེ་གཉི་ག་ཡང་བསྟན་པས་དེའི་ཕྱིར་ལས་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་པ་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

此外，（他方引用《中论》续道：）

17.11 修法之方便，是十白善道，修法之果实，此后享五欲。[11]

于此，薄伽梵说修法的方便是十善业道，其果是于此世及后世中（享受）五欲。如果没有业与果的相连，说修法方便则不应理，说修法之果也不应理。因为薄伽梵做此二说，（故）业与果的相连绝对存在！

གཞན་དག་གིས་སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་བརྟག[12]པ་དེར་གྱུར་ན། །ཉེས་པ་ཆེན་པོ་མང་པོར་འགྱུར། །དེ་ལྟ་བས་ན་བརྟག་པ་དེ།

---

11 有关17.11.ab，对勘本版的藏译中论为：།དཀར་པོའི་ལས་ཀྱི་ལམ་བཅུ་པོ། །ཆོས་སྒྲུབ་པ་ཡི་ཐབས་ཡིན་ཏེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 23。

12 因为对勘本版未加其他注解，几乎可以确定目前现有的佛护论版本都将此段的三个བརྟག（观）字误写成རྟག（常）字。不只后者不符合此段文义，而且在《中论无畏疏》及《佛护论》中，虽然其二论所引用的《中论》偈文几乎相同，却在此词的选项上产生了极大的差异。另外，根据北京版及奈塘版，下面几段的两个རྟག（常）字都改写为བརྟག（观）字，所以译者推断རྟག（常）字应为抄写的手误。参考无畏阿阇黎的《中论释》—— Ga las 'jigs med. *Dbu ma rtsa ba'i 'grel ba ga las 'jigs med*, 172。

།འདིར་ནི་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་ས་བོན་དང་མྱུ་གུའི་རྒྱུན་འབྲེལ་པ་བཞིན་དུ་ལས་དང་འབྲས་བུ་འབྲེལ་པར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་ཁྱོད་ཀྱིས་བརྟགས་པ་དེ་ལྟར་གྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་ཉེས་པའི་སྐྱོན་ཆེན་པོ་མང་དུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལ་ཇི་སྙེད་ཅིག་ཀྱང་སྨྲ་བར་ནུས་མོད་ཀྱི། དཔེ་ཙམ་ཞིག་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། འདི་ལ་ས་བོན་དང་རིགས་མཐུན་པའི་མྱུ་གུའི་རྒྱུན་འབྱུང་བར་འགྱུར་བས། དེ་ལྟ་ན་ཤིང་ཨ་མྲའི་ས་བོན་ལས་ཨ་མྲ་ཉིད་སྐྱེའི་ཤིང་ནིམ་པ་མི་སྐྱེ་ལ། ཤིང་ནིམ་པའི་ས་བོན་ལས་ཀྱང་ནིམ་པ་ཉིད་སྐྱེའི་ཤིང་ཨ་མྲ་མི་སྐྱེ་སྟེ། དེའི་ཕྱིར་ཤིང་ཨ་མྲ་ལས་ཀྱང་། ཨ་མྲའི་འབྲས་བུ་ཉིད་སྐྱེ་ཤིང་ནིམ་པའི་འབྲས་བུ་མི་སྐྱེ་ལ། ཤིང་ནིམ་པ་ལས་ཀྱང་ནིམ་པའི་འབྲས་བུ་ཉིད་སྐྱེ་ཞིང་། ཤིང་ཨ་མྲའི་འབྲས་བུ་མི་སྐྱེ་བས་དེ་ལྟ་ན་ས་བོན་དང་འདྲ་བའི་རྒྱུན་འབྱུང་གི་མི་འདྲ་བ་མི་འབྱུང་ངོ་། །གལ་ཏེ་སེམས་ཀྱི་རྒྱུན་འབྲེལ་པ་ལས་འབྲས་བུ་འབྱུང་བ་ཡང་དེ་དང་འདྲ་བར་འགྱུར་ན་ནི། མིའི་སེམས་ལས་ཀྱང་མིའི་རྒྱུན་ཁོ་ན་འབྱུང་ལ། ལྷའི་སེམས་ལས་ཀྱང་ལྷའི་རྒྱུན་ཁོ་ན་འབྱུང་། དུད་འགྲོའི་སེམས་ལས་ཀྱང་དུད་འགྲོའི་རྒྱུན་ཁོ་ན་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟར་གྱུར་ན་འགྲོ་བ་འཁྲུག་པ་མེད་པས་རྫོམ་པ་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལ་ཉེས་པའི་སྐྱོན་ཆེན་པོ་མང་དུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །

他方（反驳前述他宗。如《中论》）云：

17.12 若如汝所观，[13]其过则甚多，是故汝所观，于义则不然。

若你观业与果的相连如种子与芽续之间的连系，将有诸多极大过咎。对此，（我）可提出任何（反驳的理由），譬如种子只能产生同类的芽续，像是柿子的种子只能生柿子，不生山豆根；山豆根的种子只生山豆根，不生柿子。

---

13 有关17.12.a，对勘本版的藏译中论为：གལ་ཏེ་བརྟག་པ་དེར་འགྱུར་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 23。

因此，柿子树只长柿子果，不长山豆根的果；山豆根树只长山豆根果，不长柿子果。如是，种子只生同类的续流，不生异类。

思续生果如彼（种子与芽续之间的相连），人类的思只生人类的续流，天人的思只生天人的续流，畜生的思也只生畜生的续流。如是，投生之道将不能轮替，所做的努力应成无义等等重大过失，故而不承许。

དགེ་བ་དང་། མི་དགེ་བ་དང་། བསྒྲིབས་པ་དང་མ་བསྒྲིབས་པའི་ལུང་དུ་མ་བསྟན་པའི་བྱེ་བྲག་ལས་སེམས་སྣ་ཚོགས་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཞིང་། སེམས་སྣ་ཚོགས་ཉིད་ལས་རྒྱུན་སྣ་ཚོགས་ཉིད་དུ་འགྱུར། རྒྱུན་སྣ་ཚོགས་ཉིད་ལས་ལས་སྣ་ཚོགས་ཉིད་དང་། ལས་སྣ་ཚོགས་ཉིད་ལས་འགྲོ་བ་དང་རིགས་དང་རུས་དང་ཡུལ་དང་ལུས་དང་དབང་པོ་དང་ཁ་དོག་དང་དབྱིབས་དང་སྟོབས་དང་བློ་ལ་སོགས་པ་ཐ་དད་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ན། དེ་ཡང་བརྟག་[14]པ་འདིས་མི་འཐད་པས། དེའི་ཕྱིར་སྐྱོན་ཆེན་པོ་མང་པོ་དུ་མར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་བརྟག་པ་དེ་ནི་འདིར་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

由善、不善、覆障、无覆无记障等别相形成了各种思，接着各种思形成各种续流，再由各样续流形成了各种业，各种业形接续成了各式有情、种族、种姓，以及相异的区域、身体、根器、颜色、形状、力量、想法，故彼说不应理，应成诸多极大过失。因此，（你的）观点不合理。

འོན་ཏེ་ལྟ་བུར་འཐད་ཅེ་ན། སངས་རྒྱས་རྣམས་དང་རང་རྒྱལ་དང་། །ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱིས་གསུངས་པ་ཡི། །བརྟག་[15]པ་

14 如同前者的译注所述，将此རྟག（常）字改成བརྟག（观）字。

15 如同前者的译注所述，将此རྟག（常）字改成བརྟག（观）字。

གང་ཞིག་འདིར་འཐད་པ། །དེ་ནི་རབ་ཏུ་བརྗོད་པར་བྱ། །དེ་ཡང་གང་ཞེ་ན། ཇི་ལྟར་བུ་ལོན་དཔང་རྒྱ་ལྟར། །དེ་ལྟར་ལས་དང་ཆུད་མི་ཟ། །འདི་ལ་ལས་ནི་སྐད་ཅིག་མ་སྟེ། ལས་སྐད་ཅིག་མ་དེའི་ཆུད་མི་ཟ་བ་ཞེས་བྱ་བ་སྐད་ཅིག་མ་མ་ཡིན་པའི་ཆོས་སྐྱེ་སྟེ། བུ་ལོན་ཇི་ལྟ་བ་དེ་ལྟར་ནི་ལས་བལྟ་བར་བྱ་ལ། དཔང་རྒྱ་ཇི་ལྟ་བ་དེ་ལྟར་ནི་ཆུད་མི་ཟ་བ་དེ་བལྟ་བར་བྱའོ། །དེ་ལ་དཔེར་ན་བུ་ལོན་གྱི་ནོར་དེ་སྤྱད་ཀྱང་དཔང་རྒྱ་ཡོད་པས་ནོར་བདག་དེའི་ནོར་ཆུད་མི་ཟ་ཞིང་ནོར་སྐྱེད་དང་བཅས་ཏེ་འོང་བར་འགྱུར་བ་དེ་བཞིན་དུ། ལས་སྐད་ཅིག་མ་འགགས་སུ་ཟིན་ཀྱང་། དེའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་ཆུད་མི་ཟའི་ཆོས་སྐྱེ་བ་དེ་ཡོད་པས་བྱེད་པ་པོའི་ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ཆུད་མི་ཟ་ཞིང་འོང་བར་འགྱུར་རོ། །

那么，何（论）应理呢？（《中论》云：）

17.13 诸佛辟支佛，诸声闻所说，[16]彼观合理义，今当细宣说：

其义为何？

17.14.ab 犹如债之券，如是业不失。[17]

业是刹那性；「业刹那性的不失坏」谓产生非刹那性法；「犹如债」谓观业（如债）；「犹如券」谓观不失坏（如券）。虽然（欠债者）正用着负债而有的财物，财主却因持有借券不会失去其财富，反而

16 有关17.13.b，对勘本版的藏译中论为：ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པའི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 24。

17 有关17.14.ab，对勘本版的藏译中论为：།ཇི་ལྟར་དཔང་རྒྱ་དེ་བཞིན་ཆུད། །མི་ཟ་ལས་ནི་བུ་ལོན་བཞིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 24。此外，藏译对勘本版《中论》的17.14.a 中的ཆུང་།字应是误写，需要改为ཆུད།字。

增添债息。同样的，刹那性的业虽已坏灭，由其因所生的不失坏法（仍然）存在，故作者其业（的）果不会失坏、仍会产生。

ཇི་ལྟར་ནོར་བདག་གིས་ནོར་ཕྱིར་བཀུག་སྟེ། འབྲས་བུ་སྤྱད་ཟིན་ན་དཔང་རྒྱ་ཡོད་ཀྱང་ཡང་དང་ཡང་དུ་ནོར་འདའ་བར་མི་ནུས་པ་དེ་ལྟར། བྱེད་པ་པོས་འབྲས་བུ་སྤྱོད་ཟིན་ན་ཆུད་མི་ཟ་བས་ཀྱང་ཡང་དང་ཡང་འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པར་མི་ནུས་ཏེ། དེ་ནི་ཁམས་ལས་རྣམ་པ་བཞི། ཆུད་མི་ཟ་བའི་ཆོས་དེ་ནི་ཁམས་ལས་རྣམ་པ་བཞིར་འགྱུར་ཏེ། འདོད་པ་གཏོགས་པ་དང་། གཟུགས་སུ་གཏོགས་པ་དང་། གཟུགས་མེད་པར་གཏོགས་པ་དང་། ཟག་པ་མེད་པའོ། །དེ་ཡང་རང་བཞིན་ལུང་མ་བསྟན། །དེ་ཡང་རང་བཞིན་གྱིས་དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བར་ལུང་དུ་མ་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །སྤོང་བས་སྤང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །བསྒོམ་པས་སྤང་བ་ཉིད་ཀྱང་ཡིན། །དེ་ནི་སྡུག་བསྔལ་དང་ཀུན་འབྱུང་བ་དང་འགོག་པ་དང་ལམ་མཐོང་བས་སྤང་བར་བྱ་བ་སྤོང་བས་སྤང་བ་མ་ཡིན་ཏེ། དེ་ནི་འབྲས་བུ་གཞན་དུ་འཕོ་བ་ན་བསྒོམ་པས་སྤང་བར་བྱ་བ་[18]ཡིན་ནོ། །

财主讨回自己的财物后，即使已用尽其财，也不能持有借据反复追讨财物，若造（业）者已用尽其果，「不失坏」也不能重复生起其果。

（不失坏有何类别呢？《中论》云：）

17.14.c 随界有四相；

随着界（别），该不失坏可分四相：欲界所摄、色界所摄、无色界所摄、无漏。

（不失坏的体性为何呢？《中论》云：）

18　根据北京版及奈塘版，拿掉ས། 字。

17.14.d 此性则无记；

依己性之力是无记——（未授记）是善及不善。

（不失坏由什么而断呢？《中论》云：）

17.15.ab 见谛所不断，[19]却由修所断；

彼（不失坏）非由断除见苦集灭道的所断而断，[20]彼转为果他性时，由修（道）所断。

དེ་ཕྱིར་ཆུད་མི་ཟ་བ་ཡིས། །ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པར་འགྱུར། དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་དེ་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པ་མཐོང་བས་སྤང་བར་བྱ་བ[21]སྤོང་བས་སྤང་བ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་འབྲས་བུ་ཐོབ་ཟིན་ན་ཡང་ཆུད་མི་ཟ་བས་ལས་རྣམས་ཀྱི་འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པ་ཁོ་ནར་འགྱུར་རོ། །གལ་ཏེ་སྤོང་བས་སྤང་བ་དང་། །ལས་འཕོ་བ་དང་མཐུན་གྱུར་ན། །དེ་ལ་ལས་འཇིག་ལ་སོགས་པའི། །སྐྱོན་རྣམས་སུ་ནི་ཐལ་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་དེ་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པ་མཐོང་བས་སྤང་བར་བྱ་བ་སྤོང་བ་དང་ལས་འཕོ་བ་དང་རིས་མཐུན་པ་ཡིན་པར་གྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པ་མཐོང་བས་སྤང་བར་བྱ་བ་བཞིན་ནམ་ལས་བཞིན་དུ་དེ་ཡང་སྤོང་བར་འགྱུར་བས། དེ་ལས་འཇིག་པ་ལ་སོགས་པའི་སྐྱོན་རྣམས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །འདི་ལྟར་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོས་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པ་མཐོང་བས་སྤང་བར་བྱ་བའི་ཕྲ་རྒྱས་དག་སྤངས་པ་ན་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོའི་ལས་གཞན་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ཀུང་སྤངས་པར་འགྱུར་རོ། །

（《中论》云：）

19 有关17.15.a，对勘本版的藏译中论为：སྤོང་བས་སྤང་བ་མ་ཡིན་ཏེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 24。

20 不能以断除见道所断之理断除「不失坏」。

21 根据北京版及奈塘版，拿掉དང། 字。

17.15.cd 以是不失法，诸业有果报。[22]

如是，因为并非由断除见苦等的所断而断，即便已得（初）果，仍随不失坏定生（其）果。（《中论》云：）

17.16 若见谛所断，而业至相似，[23]**则得破业等，如是之过咎。**

彼（不失坏）若由（断）见苦等的所断而断，以及（不失坏的变化若）相似业的转至，[24]应成破除业[25]等过咎，因为（不失坏可由断除）见苦等的所断而断，或是如同业（的坏灭）般，该（不失坏）也可被断除。所以，凡夫由见苦等断除所断细增[26]时，该凡夫也将断除一切余业。[27]

---

22 有关17.15.d，对勘本版的藏译中论为：།ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 24。

23 有关17.16.b，对勘本版的藏译中论为：།ལས་འཕོ་བ་ཡིས་འཇིག་འགྱུར་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 24。

24 「相似业的转至」谓随业力转五百世为例，于第三百世时，其业尚未圆满，故不失坏，然而业却仍具坏灭或变化性。

25 「破除业」谓业的理论不能成立，被理破除。

26 细增是烦恼的别名。其性难见故称「细」，随缘增益故称「增」。

27 将有断除见道所断等同断除一切业之过。

གཞན་དུ་ན་མཐོང་བ་ཐོབ་པ་ཡང་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོའི་ལས་དང་ལྡན་པར་འགྱུར་ཏེ། མཐོང་བ་ཐོབ་པ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོའི་ལས་དང་ལྡན་པར་གྱུར་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ། དེ་ལ་ད་ནི་ལས་དེ་དག་སྤངས་སུ་ཟིན་ཀྱང་ཆུད་མི་ཟ་བས་ལས་དེ་དག་གི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཡོངས་སུ་བཟུང་སྟེ་གནས་པས་དེའི་ཕྱིར་མཐོང་བ་ཐོབ་པ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོའི་ལས་དང་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་ལ། ལས་རྣམས་ཆུད་ཟ་བ་དེ་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འགྱུར་ཏེ་རྣམ་པར་སྨིན་པར་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། དེ་ལྟ་བས་ན་དེའི་སྤང་བ་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པ་མཐོང་བས་སྤང་བར་བྱ་བ་སྤོང་བ་ལས་བཞིན་དུ་སྤང་བར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ཏེ། འབྲས་བུ་གཞན་དུ་འཕོས་ན་ནི་སྤོང་བར་འགྱུར་རོ། །

若非如此，（将有）虽已获见（道）也有异生之业（之过）。（我）不承许彼——已获见（道）仍有异生之业的一切（论述）。

于此，今虽已断诸业，但因不失坏仍可产生一切果报，不只已获见（道位）无异生之业，诸业也不会失坏其（效应）。因此，断除（不失坏）并非如同断除见苦等的所断，而是转至果他性而断。

འདོད་པར་གཏོགས་པའི་ཆུད་མི་ཟ་བ་ནི། །འདོད་པའི་ཁམས་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་པས་སྤོང་ལ། །གཟུགས་དང་གཟུགས་མེད་པར་གཏོགས་པ་དག་ཀྱང་གཟུགས་དང་གཟུགས་མེད་པའི་ཁམས་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་པས་སྤོང་ངོ་། །ཁམས་མཚུངས་ལས་ནི་ཆ་མཚུངས་དང་། །ཆ་མི་མཚུངས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །དེ་ནི་ཉིད་མཚམས་སྦྱོར་བའི་ཚེ། །གཅིག་པུ་ཁོ་ན་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །ཁམས་མཚུངས་པ་ཡི་ལས་ཆ་མཚུངས་པ་དང་ཆ་མི་མཚུངས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཆུད་མི་ཟ་བ་དེའི་ཚེ་འདི་ལ་རེ་རེ་ལས་སྐྱེས་པ་དག་ནི་ཉིད་མཚམས་སྦྱོར་བའི་ཚེ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་འགག་པ་ན་ཡང་གཅིག་པུ་ཁོ་ན་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །

因脱离欲界，断除欲界所摄的不失坏，也因出离色界及无色界，断除色界及无色界所摄的不失坏。（《中论》云：）

17.17 一切诸行业，相似不相似，一界初受身，尔时报独生。[28]

（虽仍有）同界的相似业及不相似业的所有不失坏，但从一一（不失坏）而结生的时候，其他一切（的不失坏）都会退失（效应），且仅从单一（的某不失坏）而生。

ཚེ་འདི་ལ་ནི་ལས་དང་ལས། །རྣམ་པ་གཉིས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །དེ་ནི་ཐ་དད་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་། །རྣམ་པར་སྨིན་ཀྱང་གནས་པ་ཡིན། །ཚེ་འདི་ལ་ནི་ལས་དང་ལས་སོ་སོ་བ་སེམས་པ་དང་བསམས་པ་དང་དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བ་རྣམ་པ་གཉིས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཆུད་མི་ཟ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཐ་དད་པར་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །རྣམ་པར་སྨིན་ན་ཡང་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ནི་ལས་རྣམ་པར་སྨིན་པའི་རྒྱུས་འགག་པ་ལྟར་ངེས་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །ལས་རྣམ་པར་སྨིན་ཀྱང་བརྒྱ་ལ་ཇི་སྲིད་དུ་འབྲུགས་པར་མ་གྱུར་པ་དེ་སྲིད་ཀྱི་བར་དུ་གནས་ཏེ། །འབྲུགས་པར་གྱུར་ན་ནི་འགག་གོ་དེ་གནས་སུ་ཟིན་ཀྱང་ཡང་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་ནི་མི་ནུས་ཏེ་ངེས་པར་སྤྱད་བཞིན་པའི་དཔང་རྒྱ་བཞིན་ནོ། །

（《中论》云：）

17.18 于现世中有，如是二种业，彼生为相异，[29]**其异熟亦有。**

一切现世中的（共）业及一一（别）业、思及思已业、善及不善

28 有关17.17.d，对勘本版的藏译中论为：།གཅིག་པོ་ཁོ་ན་སྐྱེ་བར་འགྱུར། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 24。

29 有关17.18.abc，对勘本版的藏译中论为：།མཐོང་བའི་ཆོས་ལ་རྣམ་གཉིས་པོ། །ཀུན་གྱི་ལས་དང་ལས་ཀྱི་དེ། །ཐ་དད་པར་ནི་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 24。

等，彼（业）二相的不失坏都是相异而生，（彼业的）异熟也都存在，因为（不失坏）不像业——异熟之因——是决定失坏的。

如同正决定用借据（求偿）般，若无违缘，业的异熟将会安住，若有违缘将会失坏，不能生果。

དེ་ནི་འབྲས་བུ་འཕོས་པ་དང༌། །ཤི་བར་གྱུར་ན་འགག་པར་འགྱུར། །དེ་ཡི་རྣམ་དབྱེ་ཟག་མེད་དང༌། །ཟག་དང་བཅས་པར་ཤེས་པར་བྱ། །ལས་དེའི་ཆུད་ཟད་མི་བ་དེའི་འགག་པ་ནི་རྣམ་པ་གཉིས་སུ་ངེས་པ་ཡིན་ཏེ། འབྲས་བུ་འཕོས་པར་གྱུར་པ་དང༌། ཤི་བར་གྱུར་པའོ། །དེ་ལ་འབྲས་བུ་འཕོས་པར་གྱུར་པ་ནི་བསྒོམ་པས་སྤང་བ་ཞེས་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །ཤི་བར་གྱུར་པ་ནི་འགག་པ་དག་ན་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བའི་ཚེ་གཅིག་པུ་ཁོ་ན་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་དེ་ཡང་རྣམ་པར་དབྱེ་ན་རྣམ་པ་གཉིས་སུ་ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། །ཟག་པ་མེད་པ་དང་ཟག་པ་དང་བཅས་པའི་ལས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་གིས་སོ། །

（《中论》云：）

17.19 其灭由证果，[30]及由死而灭；应知其有二：有漏及无漏。

业的不失坏之灭相决定为二：（证得）果（位）及死亡。说「证果」由「修（道）断除」；说「死后」结生时只从单一（的某不失坏）而生。

由无漏及有漏的别相，应知该（不失坏）的类别有二。

---

30 有关17.19.a，对勘本版的藏译中论为：དེ་ནི་འབྲས་བུ་འཕོ་བ་དང༌།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 24。

དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ལས་རྣམས་སྐད་ཅིག་མ་ཉིད་ཡིན་ཡང་ཆུད་མི་ཟ་བའི་ཆོས་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་འཛིན་པས་འབྲས་བུ་དང་འབྲེལ་པར་འགྱུར་རོ། འབྲས་བུ་དང་འབྲེལ་བ་དེ་ཡང་ལས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་ལས་འགྲོ་བ་དང་རིགས་དང་། རུས་དང་ཡུལ་དང་དུས་ཐ་དད་པ་དག་དུ་ལུས་དང་དབང་པོ་དང་ཁ་དོག་དང་དབྱིབས་དང་སྟོབས་དང་བློ་ལ་སོགས་པ་ཐ་དད་རྣམས་ཀྱིས་ཡུལ་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་བདེ་བ་དང་། སྡུག་བསྔལ་ཉམས་སུ་མྱོང་བར་འགྱུར་རོ། །

业虽是刹那性，借由不失坏法完全拥有（生果的功用），所以仍会与果相连。与果的这种相连——业的别相——产生各样有情、种族、种姓，以及相异的区域、身体、根器、颜色、形状、力量、想法等，由此领纳各种境的快乐及痛苦。

དེའི་ཕྱིར། སྟོང་པ་ཉིད་དང་ཆད་མིན་དང་། །འཁོར་བ་དང་ནི་རྟག་པ་མིན། །ལས་རྣམས་ཆུད་མི་ཟ་བའི་ཆོས། །སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ནི་བསྟན་པ་ཡིན། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་ལས་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་བ་དེ་ཡོད་པ་འགྲོ་བ[31]ལ་སོགས་པ་ཐ་དད་པས་གནས་སྐབས་སྣ་ཚོགས་ཡིན་ལ། གནས་སྐབས་སྣ་ཚོགས་ཡིན་ཡང་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་ངེས་པར་མི་གནས་པ་དང་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པས། སྟོང་པ་ཉིད་འཐད་པ་ཡིན་ནོ། སྟོང་པ་ཉིད་ཡིན་ཡང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཡང་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ། འཁོར་བ་ཡང་འཐད་པ་ཡིན་ནོ། །འཁོར་བ་ཡོད་ཀྱང་རྟག་པའི་སྐྱོན་དུ་ཡང་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ལས་དང་རྣམ་པར་སྨིན་པ་མངོན་སུམ་དུ་གྱུར་པ་ལས་རྣམས་ཀྱི་ཆུད་མི་ཟ་བའི་ཆོས་བསྟན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་འཐད་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་བརྟག[32]པ་དེ་ཉིད་འདིར་འཐད་ཀྱི། །སྨྱུ་གུའི་རྒྱུ་ལས་འབྲས་བུ་འགྲུབ་པ་བཞིན་དུ་ལས་ཀྱི་

---

31 根据北京版及奈塘版，在此多加འགྲོ་བ། 二字。

32 如同前者的译注所述，将此རྟག（常）字改成བརྟག（观）字。

འབྲས་བུ་འགྲུབ་པར་རྟོགས་པ་དེ་ནི་མི་འཐད་དོ། །

因此，（《中论》云：）

17.20 虽空亦不断，轮回亦非常，诸业不失坏，是佛所宣说。

因为存在业与果的相连，随有情等相异性成为各种时位。虽是各种时位，但不能说（有情是）彼性及他性，而且（有情）绝无自性，亦不能说，故空性应理。虽是空性，也不应成断过；轮回也应理，虽有轮回，但不应成常过。

佛薄伽梵现证诸有情的业及异熟，宣说诸业的不失坏法，彼亦应理，故此说成立。然而，彼（说）——由芽因而生其果般，安立业果——不应理。

སྨྲས་པ། ཅི་ཁྱོད་དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་ར་བ་འཚོས་པས་གཡེན་སྤྱོའམ། ཁྱོད་ལས་མི་འཐད་བཞིན་དུ་ལས་ཀྱི་འབྲས་བུའི་ཕྱིར་རྟོད་ཀོ། །འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་ཁྱེད་ཀྱིས་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཙུང་ཟད་ཅིག་ཏུ་རབ་ཏུ་བསྒྲུབས་པར་གྱུར་ན་ནི་དེས་ན་ལས་ཡོད་པ་དེ་རྒྱུན་འབྲེལ་པས་སམ་ཆད་མི་ཟ་བས་འབྲས་བུ་དང་འབྲེལ་པར་བསམ་པ་ཡང་རིགས་པར་འགྱུར་གྲང་ན། གང་གི་ཚེ་ལས་དེ་ཉིད་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མི་འཐད་པ་དེའི་ཚེ་གཞི་མེད་པའི་བསམ་པ་འདིས་ཅི་ཞིག་བྱ།[33]

（自方）道：为何你要因修复乾闼婆的城墙而被驱逐？[34]明明业不

33 根据北京版及奈塘版，除去这段——དེའི་ཕྱིར་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། 。

34 乾闼婆的城墙明明不存在，但你却说因为此城墙被驱逐在外。

应理，你却为了业的果报而争论。

若如你（说，）由自性力能至极成立某少许法，（你）认为「业的存在与续流连系，或由不失坏连结了果」便能合理，但是其性非以自性而有，持此无依无据的想法为何？

སྨྲས་པ། ལས་ཇི་ལྟར་མི་འཐད།

（他方）道：为何业不应理？

བཤད་པ། འདི་ལྟར། གང་ཕྱིར་ལས་ནི་སྐྱེ་མེད་པ། གང་གི་ཕྱིར་ལས་ལ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་མ་སྐྱེས་ན་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར་རོ། །

如是，（自方道，《中论》）云：

17.21.a 诸业本不生，[35]

因为业非生性，所以不应理。如是，既是非生[36]，如何应理？

སྨྲས་པ། ཅིའི་ཕྱིར་ལས་སྐྱེ་བ་མེད།

（他方）道：为何业非生？

བཤད་པ། གང་ཕྱིར་དངོས་ཉིད་མེད་དེའི་ཕྱིར། །གང་གི་ཕྱིར་ལས་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། འདི་ལྟར་ལས་

---

35 有关17.21.a，对勘本版的藏译中论为：།གང་ཕྱིར་ལས་ནི་སྐྱེ་བ་མེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 24。

36 不应解读为业不生他果，而应理解为业本身就不是由他所生，并非生性，故说非生。

ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན་ནི་ལས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་འདི་ཡིན་ནོ། ཞེས་སྐྱེ་བ་ཡང་འཐད་པར་འགྱུར་ན། ལས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ན་ཅི་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་སྐྱེ་ན་ཡང་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་ནི་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །གང་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་བ་དེ་ནི་ལས་ཉིད་མ་ཡིན་ཏེ། ལས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ལས་མི་འཐད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

17.21.b 因无实性故，[37]

因为业无自性，所以非生。如是，若业有自性，则说「这是业的生」，生亦应理；然而，既然业无自性，将生什么？

纵使是生，也不应于自性中生。既非自性生，即非业性，因为业无自性故。彼（自性）业不应理。

སྨྲས་པ། ལས་ནི་སྐྱེ་བ་ཡོད་པ་ཉིད་དོ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ལས་རྣམས་ཆུད་མི་ཟ་བའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་ལས་རྣམས་ཆུད་མི་ཟ་བ་མེད་དོ། །ཞེས་གསུངས་པས། གལ་ཏེ་ལས་ལ་སྐྱེ་བ་མེད་ན་ཆུད་མི་ཟ་བ་དེ་གང་ཡིན་པར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་ལས་ནི་སྐྱེ་བ་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：业生的确存在。为何？诸业不失坏的缘故。如是，薄伽梵也说诸业不失坏。如果业非生，什么成为不失坏？因此，业生绝对存在。

---

37 有关17.21.b，对勘本版的藏译中论为：།འདི་ལྟར་རང་བཞིན་མེད་དེའི་ཕྱིར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 24。

བཤད་པ། སྐྱེ་བ་ཡོད་ན་ཆུད་མི་ཟ་བ་མི་འཐད་དེ། གང་ཕྱིར་དེ་ནི་མ་སྐྱེས་པ། དེ་ནི་ཆུད་ཟར་མི་འགྱུར་རོ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་གང་ལོ་ནའི་ཕྱིར་ལས་དེ་མ་སྐྱེས་པ་དེ་ལོ་ནའི་ཕྱིར་ཆུད་ཟ་བར་མི་འགྱུར་རོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །གཞན་དུ་སྐྱེ་ན་ཇི་ལྟར་ཆུད་མི་ཟ་བར་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་སྐྱེས་པ་ཡང་མི་འཆི་བར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་སྐྱེས་པ་མིའཆི་བར་ནི་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་ལས་ཀྱང་སྐྱེས་ནས་ཆུད་མི་ཟ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །

（自方）道：若生存在，不失坏将不应理。[38]（诚如《中论》云：）

17.21.cd 是以无生故，失坏不应理。

薄伽梵说：「仅凭业不生的理由，失坏才不应理。」否则，若生如何不失坏？果真如此，已生将会不死。但是，已生不会不死。因此，形成业后，并非成为不失坏。[39]

སྨྲས་པ། གང་གི་ཚེ་ལོ་བོས་ལས་སྐད་ཅིག་མ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་འགགས་ཀྱང་ཆུད་མི་ཟ་བའི་ཆོས་ཀྱིས་འབྲས་བུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་སྨྲས་པ་དེའི་ཚེ། ལས་སྐྱེས་ན་ཇི་ལྟར་ཆུད་མི་ཟ་བར་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བ་འདི་གང་གི་ལན་ཡིན།

（他方）道：我说：「业是刹那性，故而坏灭，但由不失坏法成立（其）果。」此时（你）回：「若业是生，如何不失坏？」这是什么回复？

38 若生有自性，何须「不失坏」？因为业是自性生，将无因缘令其变化，该业会一直存在，无止尽。果真如此，不失坏又有何用？

39 因为业非自性生，所以才会全面性地依赖他缘。正因为如此，百千劫前所造恶业才能感果。所以承许无自性者，是不需担心前业会失坏，导致不能感果。

བཤད་པ། དེ་ནི་འདི་ཉིད་ཀྱི་ལན་ཡིན་ཏེ། གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱིས་ལས་དེ་སྐད་ཅིག་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་འགགས་ན་ཆུད་མི་ཟ་བ་དེ་གང་གི་ཡིན་ཏེ། གཞི་མེད་ན་ཆུད་མི་ཟ་བར་མི་འཐད་དོ། །འདི་ལྟར་ལས་ཀྱི་ཆུད་མི་ཟ་བ་ཡིན་ན། ལས་དེ་ཡང་འགགས་ཏེ་མེད་ན། །དེ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཆུད་མི་ཟ་བ་ཡང་མེད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་འགག་པའི་ཆུད་མི་ཟ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་འགལ་ལོ། །

（自方）道：这就是对彼的反驳。（你）说：「业是刹那性，故而坏灭」，果真如此，不失坏又是谁的（不失坏）？既无（依）处，不失坏则不应理。

如是，业的不失坏若（如你所言，则不应理，）业既已灭成无，既已为无，不失坏也应成无。因此，承许坏灭的不失坏不应理。

སྨྲས་པ། ལས་འགགས་ན་ཡང་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཆུད་མི་ཟ་བས་སྐྱོན་མེད་དོ། །

（他方）道：虽业已灭，果报仍不失坏，故无过咎！

བཤད་པ། དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལ་ལས་འདོད་པ་དང་མི་འདོད་པ་དག་གི་འབྲས་བུ་འདོད་པ་དང་མི་འདོད་པ་དག་བྱེད་པ་པོས་འཐོབ་པ་ནི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཞེས་བྱ་སྟེ། དེ་ཡང་ཚེ་འདིའམ་སྐྱེས་པའམ་ལན་གྲངས་གཞན་ལ་རྐྱེན་གྱི་བྱེ་བྲག་དེ་དག་གིས་མྱོང་བར་འགྱུར་བ་ཡིན་ན། མ་སྐྱེས་པ་རྐྱེན་ལ་ལྟོས་པ་རྐྱེན་ལ་རག་ལས་པ་དེ་ཆུད་མི་ཟ་བས་ཇི་ལྟར་འཛིན་པར་བྱེད་ཅི་སྟེ་དེ་སྐྱེས་པ་ཉིད་ཡིན་ན་ནི་དེས་བྱེད་པ་པོ་ལ་འབྲས་བུ་བདེ་བ་དང་སྡུག་བསྔལ་དག་མྱོང་བར་བྱ་དགོས་ཏེ། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ནི་དེ་ལ་ཆུད་མི་ཟ་བས་ཡང་བྱར་ཅི་ཡོད། ཅི་སྟེ་སྐྱེས་ཀྱང་རེ་ཞིག་དེས་བྱེད་པ་པོ་ལ་བདེ་བ་དང་སྡུག་བསྔལ་དག་མྱོང་བར་མི་བྱེད་ན་ནི་གང་གིས་དེ་སྐྱེས་སོ། །ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པར་འགྱུར་བ་དེའི་སྐྱེས་པའི་མཚན་ཉིད་གང་ཡིན། གལ་ཏེ་དེ་སྐྱེས་ཀྱང་བྱེད་པ་པོ་ལ་བདེ་བ་དང་སྡུག་བསྔལ་དག་མྱོང་བར་མི་བྱེད་ན་ནི་ཕྱིས་ཀྱང་དེས་དེ་ལ་ཅི་ཡང་བྱེད་མི་འགྱུར་ཞིང་། ཕྱིས་བྱེད་པ་པོ་ལ་དེ་འབུལ་བར་འགྱུར་བ་ཡང་སུ་ཞིག་ཡིན་པར་འགྱུར།

（自方）道：彼（说）亦不应理。为何？于此，「异熟」意指欲者及不欲者受报其欲果及不欲果；彼（果报）又依现世缘或他世缘等别相而受。

既然未生（之果）依赖缘、观待缘，为何不失坏持有（生果的能力）？

若已生（之果）应是造业者所感受的乐苦，那么，不失坏又有何用？

若（果）虽已生，造业者暂时仍未感受乐苦，由何得知彼（果）已生？谓彼生（的）性相又是什么？[40]

若（果）虽已生，造业者尚未感受乐苦，之后彼（不失坏）也不会对此（人）产生任何（果报）。（那么，）谁才是事后给予（苦乐对象的）造业者？[41]

དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ཁོ་ནའི་དོན་རྣམ་པར་མ་ཤེས་ནས་ཆུད་མི་ཟ་བའི་ཚིག་ཙམ་ལ་དངོས་པོར་མངོན་པར་ཞེན་[42]བར་བྱས་ནས་མང་པོ་དང་སྣ་ཚོགས་དང་སྙིང་པོ་མེད་པ་དེ་སྙེད་ཅིག་སྨྲས་སོ། །འདི་ལྟར་ལས་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་མ་སྐྱེས་པ་ཡིན་ལ། གང་གི་ཕྱིར་མ་སྐྱེས་པ་དེའི་ཕྱིར་ཆུད་ཟ་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། དེ་ནི་དེ་ལྟར་ངེས་པར་བལྟ་བར་བྱའོ། །

因为不懂真实义，仅执「不失坏」之词，并提出诸多毫无意义的论

---

40 「所知彼生性相又是什么」谓你如何定义果的生，或如何得知该果报已经生起？

41 果若已生，形同果已圆满，不会再有其因——业——所生的果报，所以对造业者而言，此时的不失坏形同失效，不会生果。此时，既然不失坏已失效，该不失坏给予苦乐的对象造业者又会是谁？

42 根据北京版及奈塘版，将此字改为ཞེས། 字。

述。

应如是观：业绝无自性；因无自性，故为不生；不生故，非失坏。

གཞན་དུ་ན། གལ་ཏེ་ལས་ལ་དངོས་ཉིད་ཡོད། རྟག་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད་དེ། །གལ་ཏེ་ལས་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པར་འགྱུར་ན། རྟག་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད། འདི་ལྟར་རང་བཞིན་ནི་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་གཞན་དུ་འགྱུར་བར་མི་འཐད་དོ། དེའི་ཕྱིར། ལས་ནི་བྱས་པ་མ་ཡིན་འགྱུར། །རྟག་ལ་བྱ་བ་མེད་ཕྱིར་རོ། །ལས་རྟག་པ་ཉིད་ཡིན[43]ན་མ་བྱས་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྟག་པ་ལ་བྱ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་རྟག་པ་མི་འགྱུར་བའི་ཆོས་ཅན་ལ་ནི་ཡང་བྱ་བ་མི་འཐད་དོ། །

若不然，（诚如《中论》云：）

17.22.ab业若有事性，[44]成常莫起疑，

若业自性有，毋庸置疑，（业）应成常法。如是，因为自性不变，转变为他则不应理。因此，（《中论》云：）

17.22.cd 且成无作性，常则无作故。

若业是常，应成无作性。为何？因为于常性中无造作。如是，于不变常性的有法之中，造作亦不应理。

ལས་མ་བྱས་པ་རྟག་པའི་འབྲས་བུར་ཐེ་ལྟར་རྣམ་པར་སྨིན་པར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་རྟག་པ་ལ་འགྱུར་བ་མི་འཐད་དོ། །ཇི་སྟེ

43 根据北京版及奈塘版，将此字改为ཡིན། 字。

44 有关17.22.a，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་ལས་ལ་རང་བཞིན་ཡོད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 24。

ལས་རྟག་པ་མི་འགྱུར་བ་ཡིན་ཡང་དེའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བའི་འབྲས་བུ་དང་ཕྲད་པར་རྟོག་ན། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་། ཅི་སྟེ་ལས་ནི་མ་བྱས་ན། མ་བྱས་པ་དང་ཕྲད་འཇིགས་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་ལས་མ་བྱས་པ་ཡིན་ཡང་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་འགྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་མ་བྱས་པ་དང་ཕྲད་པས་འཇིགས་པར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་དེ་ལས་མི་དགེ་བ་མ་བྱས་སུ་ཟིན་ཀྱང་དེ་ལ་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་དེས་ན་འབྲས་བུ་མི་འདོད་པ་འོང་བར་འགྱུར་བས་དེ་ལ་འཇིགས་པ་ཆེན་པོ་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །

无作性的业如何感得常果？如是，于常法中变化不应理。

如果认为业虽是不变常法，却可借由会合其因生果，（则不应理。如《中论》云：）

17.23.ab 业若无作性，合无作则畏，

若业无作性却可生果，会合无作性则应有畏惧（之过）；虽无造作不善业，但（果）决定存在于彼（无作性）中，因此产生不欲（之恶果），将形成极大怖畏。

གཞན་ཡང་། ཚངས་སྤྱོད་གནས་པ་མ་ཡིན་པའང་། །དེ་ལ་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར། །ལས་མ་བྱས་པ་ཡིན་ན་དེ་ལ་སྐྱོན་ཆེན་པོ་གཞན་འདིར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། གང་གིས་ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་མ་ཡིན་པ་མ་བྱས་ཀྱང་ཡོད་པའི་ཕྱིར་འགའ་ཡང་ཚངས་པར་སྤྱོད་པར་སྤྱོད་པ་ལ་གནས་པར་མི་འཐད་པ་དང་། གང་གིས་ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་མ་སྤྱད་ཀྱང་དེ་ལ་ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་ཡོད་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་ཡང་ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་ལ་གནས་པ་དོན་མེད་པར་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་ཡང་ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་ལ་གནས་པ་མ་ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

此外，（《中论》云：）

17.23.cd 虽不住梵行，仍应成其过。[45]

若业是无作性，应成其他极大过咎。因为存在（业的无作性），即使某人不住非梵行，也不能成立（此人）持梵行。或是某人不犯淫行，且此人绝对具有梵行，然而（此人的）梵行将成无义，因此，（此人）应成不住梵行。[46]

དེ་བཞིན་དུ། ཐ་སྙད་ཐམས་ཅད་ཉིད་དང་ཡང་། འགལ་བར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད། དེ་ལྟར་ལས་བྱས་པ་མ་ཡིན་ན་འཇིག་རྟེན་པ་འབྲས་བུའི་དོན་དུ་ཐ་སྙད་རྩོམ་པར་བྱེད་པ་ཞིང་ལས་དང་ཉོ་ཚོང་དང་ཕྱུགས་བཙལ་བ་དང་། རྒྱལ་པོ་ལ་བརྟེན་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་རིགས་པ་དང་། བཟོ་དང་། སྒྲུ་རྩལ་གོམས་པར་བྱེད་པ་དང་། དེ་དག་གི་ལུང་འབོགས་པ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཉིད་དང་ཡང་འགལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། བྱེད་པ་དང་མི་བྱེད་པ་དག་ལ་དེ་དག་གི་འབྲས་བུ་འོས[47]པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

同样的，（诚如《中论》云：）

45 这段的《中论无畏疏》消文较为容易理解且贴近《中论》偈文。该论说：「如果业是无作性仍可感果，应成不住梵行仍住梵行之过。」可参考无畏阿阇黎的《中论释》——Ga las ‘jigs med. *Dbu ma rtsa ba’i ‘grel ba ga las ‘jigs med*, 177。

46 无作为仍可感果，等同无梵行者亦得梵行果。此过咎的意思是：虽然某人已出家，但也不能称此人为出家人，因为业是无作性，无有任何作为。还有，某人虽无行淫、具梵行，但此人的梵行不能生果，故该梵行将成无义；既然此人的梵行无义，等同此人不住梵行。

47 原先是འོད།，应是错字，故改为འོས། 字。

17.24.ab 诸名言亦是，相违莫起疑，

如是，若业不是所作性，世间名言中，为成果所付出的努力——农业、商业、寻畜、遵行王（令）、逻辑、工匠、体操的训练、教授口传等——都应相违。为何？应成做与不做（同样）都可结果的缘故。

གཞན་ཡང་། བསོད་ནམས་དང་ནི་སྡིག་བྱེད་པའི། །རྣམ་པར་དབྱེ་བའང་འཐད་མི་འགྱུར། །ལས་མ་བྱས་པ་ཡིན་ན་འདི་ནི་བསོད་ནམས་བྱེད་པའོ། །འདི་ནི་སྡིག་པ་བྱེད་པའོ། །ཞེས་བྱ་བའི་རྣམ་པར་དབྱེ་བ་དེ་དག་ཀྱང་འཐད་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བའི་ལས་མ་བྱས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཡོད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་དང་། དེ་དག་གི་འབྲས་བུ་ཡང་འཐོབ་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

此外，（《中论》云：）

17.24.cd 作罪及作福，亦无有差别。

若业是无作性，「这是造福」、「这是造孽」的区别亦不合理。为何？应成一切（众生）具有无作性的善业，不善业皆能得其果的缘故。

ཡང་གཞན་ཡང་། དེ་ཡི་རྣམ་སྨིན་སྨིན་པར་འགྱུར། །ཡང་དང་ཡང་དུ་རྣམ་སྨིན་འགྱུར། །གལ་ཏེ་གང་ཕྱིར་ལས་གནས་པ། །དེ་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ཕྱིར། གལ་ཏེ་ལས་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་ཡང་ཡིན་ལ་འབྲས་བུ་སྐྱེས་པར་འགྱུར་བ་ཡང་ཡིན་ན། དེ་ལྟ་ན་དེའི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་སྨིན་ཟིན་པར་གྱུར་ཀྱང་ཡང་དང་ཡང་དུ་རྣམ་པར་སྨིན་པར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར་ལས་ངེས་པར་གནས་པ་ཡིན་ན་དེའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པས། ཇི་ལྟར་དེ་སྔོན་ངོ་བོ་ཉིད་ངེས་པར་གནས་པ་ན། འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པར་གྱུར་པ་དེ་བཞིན་དུ། ད་ལྟར་ཡང་ངེས་པར་གནས་པས། དེའི་ཕྱིར་དེས་ན་ཡང་འདི་ན་གཞན་དུ་འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པར་བྱ་དགོས་སོ། །ཡང་ན་ནི་ངེས་པར་གནས་པར་འདྲ་ཡང་གང་གིས་སྔོན་ནི་འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པར་གྱུར་པ་ལ་དེ་ནི་ཡང་དང་ཡང་དུ་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ། ཞེས་བྱ་བའི་ཁྱད་པར་གྱི་གཏན་ཚིགས་བསྟན་པར་བྱ་དགོས་སོ། །

此外，（《中论》云：）

17.25 受于果报已，而应更复受，决定有业故，存在自性故。[48]

若业自性有却仍生果，得到果报后，应一再反复感果。为何？因为业决定存在，故有自性。如同之前自性决定有故而感果，现在的决定有也会生果于他（时处）。或（你）要以因相显示：同样的决定有，但同前生果不再反复生（果）的差异。

སྨྲས་པ། ཁྱོད་ནི་ལས་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པའི་སྐྱོན་ཡང་དག་པར་རྗོགས་པ་འབའ་ཞིག་བྱེད་པར་ཟད་ཀྱི། འདི་ལྟར་ན་ལས་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཅུང་ཟད་ཀྱང་མི་སྟོན་ན། དེའི་ཕྱིར་གལ་ཏེ་གང་གིས་ལས་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དོ་ཞེས་ཁོ་བོ་ཡིད་ཆེས་པར་འགྱུར་བ་ལས་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དུ་སྟོན་པའི་རིགས་པ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པ་ལྟ་ན་དེ་སྟོན་ཅིག །

（他方）道：你只说有自性的一切过咎，却未表态「如是，业无自性！」依何因令我等相信业无自性？既然有显示无自性的某些理由，请说其（义）！

བཤད་པ་ཉོན་ཅིག། །ལས་འདི་ཉོན་མོངས་བདག་ཉིད་ན། ཉོན་མོངས་དེ་དག་ཡང་དག་མིན། །གལ་ཏེ་ཉོན་མོངས་ཡང་དག་མིན། །ལས་ནི་དེ་ཡི་ཇི་ལྟར་བྱས། །ལས་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་འདི་ནི་ཉོན་མོངས་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་སྟེ། འདི་ལྟར་ཉོན་མོངས་པ་ཅན་གྱི་སེམས་དང་ལྡན་ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱིས་བྱེད་པ་ནི་ལས་ཞེས་བྱའོ། །དེ་ལྟ་ན་ཉོན་མོངས་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་ཉོན་མོངས་

48 有关17.25.ac，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ནི་རྣམ་སྨིན་སྨིན་གྱུར་པ། །གལ་ཏེ་རང་བཞིན་ཡོད་ན་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 25。

པའི་རང་བཞིན་ཅན་ཉོན་མོངས་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་ཡིན་པས་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཉོན་མོངས་དེ་དག་ཡང་དག་མིན། །ཞེས་བྱ་བའི་ལས་གང་གི་བདག་ཉིད་ཡིན་པའི་ཉོན་མོངས་པ་དེ་དག་ཀྱང་ཡང་དག་པར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་དངོས་པོ་ནི་ཡང་དག་པ་སྟེ་ཉོན་མོངས་པའི་དངོས་པོ་ཉིད་དུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་སྟེ།

（自方）道：请（善谛）听！（《中论》）云：

17.26 业于惑性中，彼惑等非实，若惑非实有，如何业为实？

诸业皆从烦恼之因所生。如是，具烦恼心，以身、语、意所做皆称「业」。因为（业）是由烦恼因而生，是烦恼自性、烦恼体性，所以不应有自性。

「（17.26.b）彼惑等非实」是指，是业的体性——烦恼——皆非实有。彼（惑）的事物是指真实；无烦恼的事物，故非自性有。[49]

འོག་ནས་ཀྱང་། གང་དག་སྡུག་དང་མི་སྡུག་པའི། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ལ་རྟེན་འབྱུང་བ། །དེ་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་མེད། །དེ་ཕྱིར་ཉོན་མོངས་ཡང་དག་མེད། །ཅེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །གལ་ཏེ་ལས་གང་གི་བདག་ཉིད་ཡིན་པའི་ཉོན་མོངས་པ་དེ་དག་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་ཞིང་། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། འོ་ན་ད་ལས་ཅི་ཞིག་གི་བདག་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་ལས་ནི་ཉོན་མོངས་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ལ། །ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ནི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་གི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ལས་དང་ཉོན་མོངས་ཞེས་སྨྲོའོ། །

后文亦云：「（23.2）若因净不净，颠倒生三毒；三毒无自性，故烦恼无实。」如果是业的体性——烦恼——非真实、非自性有，那么，

49　烦恼所执取的事物是自性有，然烦恼所执事物应无，故自性不应理。

业又会是什么的体性？

因为业是由烦恼因而生，烦恼是由颠倒因而生，故说业及烦恼。

སྨྲས་པ། ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་དག་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་དག་གི་འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། འདི་ལ་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་དག་ནི་ལུས་རྣམས་ཀྱི་རྐྱེན་དུ་བསྟན་ལ་ལུས་རྣམས་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་ཡིན་པས་དེ་ཕྱིར་འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：业和烦恼决定有自性。为何？彼等之果都有自性。于此，（经论）说业和烦恼都是诸身之缘，故有自性。果是自性有的缘故，业及烦恼绝对是自性有。

བཤད་པ། ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་དག་ནི། །ལུས་རྣམས་ཀྱི་ནི་རྐྱེན་དུ་བསྟན། །གལ་ཏེ་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ། །དེ་སྟོང་ལུས་ལ་ཇི་ལྟར་བརྗོད། །འདི་ལ་ཁྱོད་ཀྱིས[50]ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་དག་ནི་ལུས་རྣམས་ཀྱི་རྐྱེན་དུ་བསྟན་ལ། ཞེས་སྨྲས་པ། འབྲས་བུ་གྲུབ་པས་རྒྱུ་འགྲུབ་པར་འདོད་ལ་རྒྱུ་འགྲུབ་པའི་རིགས་པ་གཞན་ནི་ཅུང་ཟད་ཀྱང་མི་སྟོན་ཏེ། ཁོ་བོ་ཅག་གིས་ལུས་ཀྱི་རྒྱུ་ལས་དེ་དང་ཉོན་མོངས་པ་དེ་དག་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་ཕྱིར། ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་ངོ་། །ཞེས་བསྟན་པས། འབྲས་བུ་ནི་རྒྱུའི་ཡོན་ཏན་གྱི་བདག་ཉིད་ཅན་དུ་འདོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་གལ་ཏེ་ལུས་ཀྱི་རྒྱུ་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་དག་ཉིད་སྟོང་ཞིང་དེ་དག་སྟོང་ན་ལུས་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་བརྗོད་དེ། ལུས་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་ཉིད་དོ། །ཞེས་བྱ་བའི་ཚིག་དེ་ནི་གཙིགས་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་ངེས་སོ། །

（自方道，《中论》）云：

50 根据北京版及奈塘版，将此字改为ཀྱིས། 字。

17.27 诸烦恼及业，是说身因缘；诸烦恼业空，如何说诸身？

你说（经论）开示诸业及烦恼是诸身之缘。虽然你想以立果而立因，却丝毫未说其他理由。我等说身因——业及烦恼——皆是缘起，故无自性。因为（你）承许果是因德之体性，[51]身因——业及烦恼——皆空的话，岂能说身有自性？因此，绝不要视「身有自性」之词为珍宝。

སྨྲས་པ། ལས་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ལ་ལོངས་སྤྱོད་པའི་ཟ་བ་པོ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེ་དང་དེ་དག་ཏུ། མ་རིག་བསྒྲིབས་པའི་སེམས་ཅན་དག །སྲེད་པའི་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་དང་ལྡན། ཞེས་ཀྱང་གསུངས་ལ། གཞན་ཡང་ཅི་སྟེ་ཁྱོད་རང་ཉིད་ཀྱིས་སྡིག་པའི་ལས་འདི་བྱས་ན། ཁྱོད་རང་ཉིད་ཀྱིས་དེའི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཉམས་སུ་མྱོང་བར་བྱ་དགོས་སོ། ཞེས་ཀྱང་གསུངས་པ། དེའི་ཕྱིར། མ་རིག་བསྒྲིབས་པའི་སྐྱེ་བོ་གང་། །སྲེད་ལྡན་དེ་ནི་ཟ་བ་པོ། །མ་རིག་པས་བསྒྲིབས་པའི་སེམས་ཅན་སྲིད་པའི་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་དང་ལྡན་པ་དང་ཞེས་གང་གསུངས་པ་དང་། ཁྱོད་རང་ཉིད་ཀྱིས་དེའི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཉམས་སུ་མྱོང་བར་བྱ་དགོས་སོ་ཞེས་གང་གསུངས་པ་དེ་ནི་ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ལ་ལོངས་སྤྱོད་པའི་ཟ་བ་པོ་ཡིན་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ལ་ལོངས་སྤྱོད་པའི་ཟ་བ་པོ་འཐད་པས་མེད་པའི་འབྲས་བུ་ཡང་མེད་ལ་བྱེད་པ་པོ་མེད་པའི་ལས་ཀྱང་མི་འཐད་པས། ཟ་བ་པོ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་ཀྱང་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：业绝对存在！为何？因为自食其果者确实存在。薄伽梵也在此处及他处说：「无明蔽有情，以爱遍结缚。」[52]又说：「你造

51 由因的功德所生的体性。

52 类似此偈的古老汉译如《杂阿含经》（卷三十六）：「无明覆世间，爱结缚众生。」（T.2.99.264c.12）

此恶业，你将会受其果报。」因此，（《中论》云：）

17.28.ab 无明蔽有情，是具爱食者，[53]

（经）说，无明覆蔽的有情因爱而结缚，又说「你将会受其果报」，所言意指自食其果。既然自食其果者应理，便不能存在未有之果、无作者亦无其业。存在自食其果的缘故，也能至极成立造业者与业。

དེ་ཡང་བྱེད་ལས་གཞན་མིན་ཞིང་། །དེ་ཉིད་དེ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །ད་ནི་ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ལ་ལོངས་སྤྱོད་པའི་ཟ་བ་པོ་དེ་ཡང་ལས་དེའི་བྱེད་པ་པོ་ལས་གཞན་མ་ཡིན་ཏེ། རང་གི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཉམས་སུ་མྱོང་བར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་རོ། གཞན་མ་ཡིན་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། ཉེ་བར་ལེན་པ་གཞན་ཡིན་[54]པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་འཁོར་བ་ཡང་འཐད་ལ་རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཡང་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །

（《中论》云：）

17.28.cd 而于本作者，不即亦不异。

（教典）说，自食其果者并非迥异于彼业的作者，因为是自己的报应。

（自食其果者）也不是非他，因为近取（果报者）的确迥异（于造

53 有关17.28.ab，对勘本版的藏译中论为：མ་རིག་བསྒྲིབས་པའི་སྐྱེ་བོ་གང་། །སྲེད་ལྡན་དེ་ནི་ཟ་བ་པོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 25。

54 原文是ཡིག（文）字，但应该是ཡིན།（是）字。

业者）。如是，轮回应理，并非应成常过及断过。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་རྩིག་རྨང་མ་བྲིས་པར་པུ་ཤུ་འདོགས་པར་བྱེད་དམ། ཁྱོད་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དང་འབྲས་བུ་དག་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་བཞིན་དུ་ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ལ་ལོངས་སྤྱོད་པའི་ཟ་བ་པོ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་ཀོ། །འདི་ལྟར་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དང་འབྲས་བུ་དག་ཉིད་མི་འཐད་ན་ཟ་བ་པོ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར་ན་ལས་འདི་ནི། །རྐྱེན་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་ཞིང་། །རྐྱེན་མིན་ལས་བྱུང་ཡོད་མིན་པ། །དེ་ཕྱིར་བྱེད་པ་པོ་ཡང་མེད། །གང་གི་ཕྱིར་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་སྨྲ་བ་རྣམས་ལ་ལས་འདི་ཞེས་བྱ་བ་དེ་རྐྱེན་ལས་བྱུང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་མི་སྲིད་ལ། རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བར་སྨྲ་བ་རྣམས་ལ་ཡང་ལས་འདི་ཞེས་བྱ་བ་དེ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་ངོ། །ཞེས་བྱ་བ་མི་སྲིད་པ་དེའི་ཕྱིར། ལས་ནི་རེ་ཞིག་རྐྱེན་ལས་བྱུང་བ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཞིང་། རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་ལས་བྱུང་བ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：你为何尚未铺垫墙基却围栏杆？你明明无法至极成立作者及业果，却要成立自食其果者。既然作者及业果皆不应理，自食其果者岂能应理？为何？（《中论》云：）

17.29 业不从缘生，不从非缘生，是故则无有，造业者亦无。

凡是认同缘起者不可能说此业由彼缘所生，也不可能认同（像）无因而生者所说的此业是无因而生。因此，首先，业不从缘生而有，也不从非缘而生。

གང་གི་ཕྱིར་ལས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ལས་མེད་པའི་བྱེད་པ་པོ་ཡང་མེད་དོ། །གལ་ཏེ་ལས་དང་བྱེད་མེད་ན། །ལས་སྐྱེས་འབྲས་བུ་ག་ལ་ཡོད། །ཅི་སྟེ་འབྲས་བུ་ཡོད་མིན་ན། །ཟ་བ་པོ་ལྟ་ག་ལ་ཡོད། །གལ་ཏེ་བརྟགས་ན་ལས་ཀྱང་མེད་ལ་བྱེད་པ་པོ་ཡང་མེད་དེ། དེ་དག་མེད་ན་ལས་ལས་སྐྱེས་པའི་འབྲས་བུ་ལྟ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་ལས་ལས་སྐྱེས་པའི་འབྲས་བུ་མ་ཡིན་པ་དང་། རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བའི་འབྲས་བུར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དེ་སྐྱོན་དུ་མར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

因为业不存在，不存在的业也应无（其）造作者。（《中论》云：）

17.30 无业无作者，何有业生果，若其无有果，何有受果者？

若做观察，不只业不存在，造业者也应无，既然这些都没有，岂存在由业生果？果真如此，应成诸多过咎，（如）业不能生果、无因生果（等），但不承许彼（说）。

ད་ཅི་སྟེ་འབྲས་བུ་མེད་ན་ཟ་བ་པོ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་འབྲས་བུའི་ཟ་བ་པོར་འགྱུར་བ་ཡིན་ན་འབྲས་བུ་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། དེ་མེད་ན་དེ་གང་གི་ཟ་བ་པོར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དང་འབྲས་བུ་དང་ཟ་བ་པོ་ཡོད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་སླུ་བའི་ཚིག་ཙམ་དུ་ཟད་དོ། །བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དང་འབྲས་བུ་དང་ཟ་བ་པོ་དག་མི་འཐད་ན། འཁོར་བ་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར། །

果不存在的话，岂有自食其果者？如是，即便是自食其果者，其果也不应理，因为其（果）不存在，又是什么的自食其果？因此，说作者、业果、自食其果皆都存在，仅属欺诳之词。既然作者、业果、自食其果不应理，轮回岂应理？

སྨྲས་པ། ཅི་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དང་འབྲས་བུ་དང་ཟ་བ་པོ་དང་ཉོན་མོངས་པ་དག་མེད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཤིན་ཏུ་ངེས་པ་ཡིན་ནམ།

（他方）道：为何能够至极决定作者、业、果、自食其果者及烦恼都不存在？

བཤད་པ། གང་ལ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་དེ་ལ་ཡོད་དོ་ཞེའམ། མེད་དོ་ཞེས་སྨྲ་བར་ག་ལ་རིགས།

（自方）道：哪位（认同）缘起者能合理地说「这是存在或不存

在」呢？

སྨྲས་པ། ད་འདིར་དངོས་པོ་ཡོད་པ་གང་ཡིན།

（他方）道：在此，一切现有的事物又是什么？

བཤད་པ། དངོས་པོ་ཡོད་པ་ག་ལ་ཡིན་ཏེ། དངོས་པོ་ཡོད་པར་འཛིན་པ་བཟློག་པའི་ཕྱིར་དཔེ་ཟུང་ཤིག །ཇི་ལྟར་སྤྲུལ་པ་སྟོན་བྱེད་པ། །རྫུ་འཕྲུལ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཡིས། །སྤྲུལ་ཞིང་སྤྲུལ་པའང་གཞན་སྤྲུལ་བྱེད། །སྤྲུལ་པ་དེས་ཀྱང་གཞན་དག་ལྟར། །དེ་བཞིན་བྱེད་པོས་ལས་གང་བྱས། །དེ་ཡང་སྤྲུལ་པའི་རྣམ་པ་བཞིན། །དཔེར་ན་སྤྲུལ་པས་སྤྲུལ་གཞན་ཞིག །སྤྲུལ་པ་མཛད་པ་དེ་བཞིན་ནོ། །ཉོན་མོངས་ལས་དང་ལུས་རྣམས་དང་། །བྱེད་པ་པོ་དང་འབྲས་བུ་དག །དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་ལྟ་བུ་དང་། །སྨིག་རྒྱུ་རྨི་ལམ་འདྲ་བ་ཡིན། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་སྤྲུལ་པ་བྱེད་པ་དང་། སྤྲུལ་པ་དང་། དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་དང་། སྒྱུ་མ་དང་། སྨིག་རྒྱུ་དང་། རྨི་ལམ་ལྟ་བུའི་ལས་དང་། ཉོན་མོངས་པ་དང་ལུས་དང་བྱེད་པ་པོ་དང་འབྲས་བུ་དང་ཟ་བ་པོ་དག་ལ། ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་དང་ལྡན་པ་ཡང་དག་པར་སྨྲས་པ་ཡོད་དོ། །ཞེའམ་མེད་དོ་ཞེས་ཇི་ལྟར་སྨྲ་བར་ནུས་ཏེ། འདི་ལྟར་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་རྟོག་པ་ཐམས་ཅད་ནི་རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་པ་ཡིན་ལ། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ནི་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་ལྟ་བ་དག་ལས་ཕྱི་རོལ་དུ་གྱུར་པ་ཡིན་པས། དེའི་ཕྱིར་རྟག་པ་དང་ཆད་པར་ལྟ་བའི་སྐྱོན་ལས་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：事物怎会存在？为断事物的有执，应持（下述）比喻。（诚如《中论》）云：

17.31 如圆满神通，所作变化人，复变化作他，其变为相异。[55]

55 有关17.31，对勘本版的藏译中论为：།ཇི་ལྟར་སྟོན་པས་སྤྲུལ་པ་ནི། །རྫུ་འཕྲུལ་ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས་སྤྲུལ་ཞིང་། །སྤྲུལ་པ་དེ་ཡང་སྤྲུལ་པ་ན། །སླར་ཡང་གཞན་ནི་སྤྲུལ་པ་ལྟར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 25。

17.32 作者所造业，亦如变化相，如化复变他，而行变化事。[56]

17.33 烦恼业及身，作者及果报，如乾闼婆城，如幻亦如梦。

因为业、烦恼、身、作者、果、自食其果者如同神通、变化、乾闼婆城、幻化、阳焰、梦境，遍执（彼等）为真实存在或不存在如何应理？

如是，周遍执着事物及非事物皆不能离常过及断过。缘起才能离事物及非事物之见，方能脱离常见及断见之过。

དེ་ལྟ་བས་ན་ཁོ་བོས་དངོས་པོ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་ཤིན་ཏུ་ངེས་པར་བྱས་པ་དེ་གཟུང་བར་བྱའོ། །དེ་ལྟ་ན་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དང་འབྲས་བུ་དང་ཟ་བ་པོ་དང་ཉོན་མོངས་པ་དང་ལུས་བསྟན་པ་དག་ཀྱང་འཐད་ལ། རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཡང་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་ཞིང་འཁོར་བ་ཡང་འགྲུབ་པོ། །

因此，我（说：）「依赖事物而施设。」应持（其为）终极之说！如此，作者、业、果、自食其果者、烦恼、身等才合理，亦非应成常断之过，轮回亦应理。

ལས་དང་འབྲས་བུ་བརྟག་པ་ཞེས་བ་སྟེ། རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཅུ་བདུན་པའོ།། །།

第十七品——观业果品——终。

56 有关17.32.ab，对勘本版的藏译中论为：།དེ་བཞིན་བྱེད་པོ་དེ་ལས་གང་། །བྱས་པའང་སྤྲུལ་པའི་རྣམ་པ་བཞིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 25。

第十八品

观我、法品

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་ལྟ་བ་རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཁོ་ན་མ་ཡིན་ན། །ཁྱོད་ཀྱི་དེ་ཁོ་ན་གང་ཡིན་པ་དང་ཇི་ལྟར་དེ་ཁོ་ན་རྟོགས་པར་འགྱུར་བ་དེ་སྨྲོས་ཤིག །

（他方）道：若事物及非事物之见应成常、断之过，非真实义的话，（那么，）你的真实义又是什么？请解释如何证悟真实义？

བཤད་པ། དང་པོ་བརྩམས་ཚུན་ཆད་ནས་དེ་ཁོ་ན་རབ་ཏུ་བསྟན་པར་བྱས་སོ། །མདོར་ན་ཕྱི་དང་ནང་ལ་བདག་མེད་པ་བདག་གི་མེད་པ་ཉིད་དུ་ལྟ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དེ་ཁོ་ནའི་དམ་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཁོ་ནའི་ལྟ་བ་བསྒོམས་པས་ནི་དེ་ཁོ་ན་རྟོགས་པར་འགྱུར་རོ། །

（自方）道：从撰述第一品起，就已至极显示真实义。于内外法中，一切无我及无我的见解都是殊胜真实义。总之观修真实义之见便能证悟真实义。

སྨྲས་པ། ཇི་ལྟར་ཕྱི་དང་ནང་ལ་བདག་མེད་པ་དང་། བདག་གི་མེད་པ་ཉིད་དུ་ལྟ་བར་འགྱུར། །

（他方）道：如何于内外法中观无我及无我所？

བཤད་པ། འདི་ལ་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བར་འདོད་པ་ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་དང་ལྡན་པས་འདི་ལྟར་སོ་སོར་ཡང་དག་པར་བརྟག་པར་བྱ་སྟེ། བདག་ཅེས་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཅི་ཕུང་པོ་རྣམས་ཉིད་དམ། འོན་ཏེ་ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན་ཞིག་ཡིན།[1] བདག་དེ་ནི་ཕུང་པོ་རྣམས་ཉིད་དམ། ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་བ་དེ་ཙམ་དུ་ཟད་དེ། འདིར་རྣམ་པ་གཞན་དུ་སྨྲ་བ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་གཞན་དང་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་སྨྲ་བ་ཁོ་བར་འདུས་ཏེ། གཉིས་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：于此，欲见真实义、具此周遍寻察者，应当如是一一

1 根据北京版及奈塘版，改为ཡིན།字。

正观察。所说的我是指蕴等本身，还是（迥异于）蕴体的某相异法？除了我是蕴等本身，或（迥异于）蕴体的某相异法，其他一切行相都涵盖于相异与非相异中，即便是（这）两种也都不应理。

ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་བདག་ཡིན་ན། །སྐྱེ་དང་འཇིག་པ་ཅན་དུ་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན། །ཕུང་པོའི་མཚན་ཉིད་མེད་པར་འགྱུར། རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་རྣམས་ཉིད་བདག་ཉིད་ཡིན་པར་འགྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་དུ་འགྱུར་ཏེ། ཕུང་པོ་རྣམས་སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལ་བདག་མང་པོ་ཉིད་དུ་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་ལ། བདག་ཏུ་སྨྲ་བ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་འགྱུར་ཏེ། བདག་ཅེས་བྱ་བ་ནི་ཕུང་པོའི་རྣམ་གྲངས་ཙམ་དུ་ཟད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་རེ་ཞིག་ཕུང་པོ་རྣམས་ཉིད་བདག་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བ་མི་འཐད་དོ། །

为何？（《中论》云：）

18.1 如果蕴是我，即是生灭者；若从蕴而异，蕴相不应有。

首先，若蕴等就是我本身，如是，（我）将成为生与灭的有法，[2]因为蕴等是生与灭的有法。于此，我应成多相，说我也应成无义，因为我只是蕴的异名。首先，说蕴等即为我，实不应理。

ཅི་སྟེ་ཡང་ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན་ཡིན་པར་གྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་ཕུང་པོའི་མཚན་ཉིད་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། ཕུང་པོ་རྣམས་ནི་སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པས། དེ་བས་ན་བདག་ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན་པའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པའི་མཚན་ཉིད་མ་ཡིན་

---

2 如果蕴体是我，我将有生灭之过。如同手、足、头等蕴体可生为多相般，我也应生为多相；如同死时身蕴彻底消灭般，我也应为彻底坏灭，不再投生。可参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 271-2。

པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་རྟག་པར་འགྱུར་ཏེ། བདག་རྟག་པ་ཡིན་ན་རྩོམ་པ་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་རྟག་པ་མི་འགྱུར་བ་ལ་ཅི་ཞིག་བྱར་ཡོད། དེ་ལྟ་ན་ཡང་བདག་ཡོད་པར་རྟོག་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་འཇུག་པའམ། ལྡོག་པར་མི་འགྱུར་རོ། དེ་ལྟ་བས་ན་བདག་ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན་པར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

若蕴等迥异于（我），（我）将不具蕴的性相。蕴等都是生灭之性相，若我迥异于蕴，（我）将不是生灭之性相，故（我）应成常法。若我是常，一切努力将成无义，因为于常法中有何（生灭的）作用？执我也将成无义，因为没有丝毫一法能相应或不相应于我。

因此，我迥异于诸蕴也不应理。

དེ་དེ་ལྟར་བློ་གྲོས་ངེས་ནས་ཀྱང་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རྟོག་པར་བྱེད་དེ། བདག་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །བདག་གི་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །བརྟགས་ན་གལ་ཏེ་བདག་ཉིད་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མི་འཐད་ན་བདག་གི་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། འདི་ལྟར་བདག་ཅེས་བྱ་བའི་གང་ཡིན་པ་དེ་བདག་གི་ཞེས་བྱ་ན། བདག་དེ་ཡང་མེད་དེ་དེ་མེད་ན་དེའི་འདི་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་བདག་གི་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

即便以智如是决定也应一一思惟，（诚如《中论》云：）

18.2.ab 设若无有我，何得有我所？

从一切行相观我，皆不能合理地成立（我），（又）怎么会有我所？既然一切我的都是我所，因为无「我的」，则无其（我所）的缘故，主张「我的是这个」又如何应理？因此，我所也不应理。

དེ་ལྟར་ཕྱི་དང་ནང་ལ་བདག་དང་བདག་གིར་མི་ལྟ་བ་དེ་ནི་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་ཡིན་ཏེ། དེ་དེ་སྒོམ་པར་བྱེད་ཅིང་བརྟན་པར་བྱེད་དོ། །དེ་སྒོམ་པར་བྱེད་ཅིང་བརྟན་པར་བྱེད་པ་དེའི་བདག་དང་བདག་གིར་མངོན་པར་ཞེན་པ་ཉེ་བར་ཞི་བར་འགྱུར་བས། །བདག་དང་བདག

གི་ཞི་བའི་ཕྱིར། །ངར་འཛིན་ང་ཡིར་འཛིན་མེད་འགྱུར། །དེ་ལྟར་བདག་དང་བདག་གིར་མངོན་པར་ཞེན་པ་ཉེ་བར་ཞི་བའི་ཕྱིར་དེ་ལ་ངར་འཛིན་པ་དང་། །ང་ཡིར་འཛིན་པ་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །

如是，于内外法中，不见我及我所才见真实义，应做是观，且令（其观）坚定。

如是观已，当（其观）坚定时，即能平息我执及我所执。

此故，（《中论》云：）

18.2.cd 灭我我所故，不执我我所。

如是，平息执着我及我所，将无我执及我所执。

སྨྲས་པ། གང་གིས་དེ་ལྟར་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་བ་ན་ངར་འཛིན་པ་དང་ང་ཡིར་འཛིན་པ་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨྲེ། དེ་ཉིད་བདག་ཡིན་པས་དེ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་བདག་དང་བདག་གི་ཡང་ངེས་པ་ཁོ་ནར་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：虽说见真实义将灭我执及我所执，（然而）彼性是我，彼（性）存在的缘故，我及我所也绝对存在！

བཤད་པ། ངར་འཛིན་ང་ཡིར་འཛིན་མེད་གང་། །དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ངར་འཛིན་ང་ཡིར་འཛིན་པ་མེད་པར། །གང་གིས་མཐོང་བས་མི་འཐོང་ངོ་། །དེ་ལྟར་ངར་འཛིན་པ་མེད་པ་དང་། ང་ཡིར་འཛིན་པ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་ཡིན་པར་སྟོན་ཏེ། །འདི་ལྟར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་ཚེ་དང་ལྡན་པ་འདིའི་མིང་ནི་འདི་ཞེས་རུས་ནི་འདི་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་མ་གཏོགས་པར་གང་ཟག་གི་མིང་དང་རུས་དག་མེད་དོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་ཉེ་བར་ལེན་པའི་དབང་པོ་ནས་བརྗོད་པར་ཟད་ཀྱི། གང་ངར་འཛིན་པ་མེད་པ་དང་ང་ཡིར་འཛིན་པ་མེད་པར་འགྱུར་བ་གཞན་དེ་ནི་འགའ་ཡང་མེད་དོ། །ཅི་སྟེ་ཡོད་ན་ནི་དེ་ཡོད་ན་ཇི་ལྟར་ངར་འཛིན་པ་མེད་དང་ང་ཡིར་འཛིན་པ་མེད་པར་འགྱུར།

（自方道，《中论》）云：

18.3 不执我我所，不执者亦无；不执我我所，见故而不见。

如是，一切不执我及我所者亦不应有。（教典）所言依近取（蕴）而施设其（人）。薄伽梵亦说：「此具寿者的名字及种族即为此。」意指：除了近取外，无补特伽罗的名字及种族。如是，仅由近取之力而说（其人）；谁无我执及我所执，（该人）亦应无丝毫其他（执着）。若仍有（执着），我执及我所执如何成无？

ཅི་སྟེ་དེ་དག་ཡོད་ཀྱང་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་དེའི་དེ་དག་ལོག་པར་ལྟ་བ་ཁོ་ནར་འགྱུར་གྱི་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་མ་ཡིན་ཏེ། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། གལ་ཏེ་བདག་ཅེས་བྱ་བ་ཡོད། །བདག་མེད་ཅེས་བྱ་དེ་མི་རིགས། །ཡང་ན་དེ་ཉིད་རྟོགས་པ་འམ། མྱ་ངན་འདའ་བ་ངེས་བརྟན་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་ངར་འཛིན་པ་མེད་པ་དང་། ང་ཡིར་འཛིན་པ་མེད་པར་གང་གིས་མཐོང་བ་ལོག་པར་ལྟ་བ་བློ་གྲོས་ཀྱི་མིག་ཉམས་པ་ངེས་ནི་དེ་ཁོ་ན་མི་མཐོང་བ་ཉིད་དོ། །

若有彼（执）仍可（不执我及我所，则不应理。）如是，彼等绝对见颠倒义，不见真实义。阿阇黎圣天亦云：「我若实有性，不应思无我，定知真实者，趣解脱应虚。」[3]

因此，颠倒见而执无我及我所者，即衰慧眼，绝对不能见真实义。

ནང་དང་ཕྱི་རོལ་ཉིད་དག་ལ། །བདག་དང་བདག་གི་ཟད་གྱུར་ན། །ཉེ་བར་ལེན་པ་འགག་འགྱུར་ཞིང་། །དེ་ཟད་པས་ན་སྐྱེ་བ་ཟད། །ད་ནང་དང་ཕྱི་རོལ་ཉིད་དག་ལ་དེའི་བདག་ཅེས་བྱ་བ་དང་། བདག་གི་ཞེས་བྱ་བར་དེ་དག་ལ་ལོག་པར་འཛིན་པ་ཟད་པར་གྱུར་

3 《四百论》10.20。

ནི་ཉེ་བར་ལེན་པར་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་མེད་ཅིང་ཉེ་བར་བླང་བར་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་མེད་པས། ཉེ་བར་ལེན་པ་རྣམ་པ་བཞི་ཡང་འགག་པར་འགྱུར་ཞིང་། ཉེ་བར་ལེན་པ་འགགས་པས་སྲིད་པ་འགག །སྲིད་པ་འགགས་པས་སྐྱེ་བ་ཟད་པར་འགྱུར་བ་དེ་ནི་ཐར་པ་ཞེས་བྱའོ། །དེ་ལྟར་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་བ་དེས་དེ་ཁོ་ན་རྟོགས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཁོ་ན་རྟོགས་པས་ཐར་བར་འགྱུར་རོ། །

（《中论》云：）

18.4 诸内外法中，若灭我我所，则应灭近取，灭彼故灭生。[4]

若能灭除「内法」、「外法」的我或我所之颠倒执，将无近取者亦无近取处，故灭四近取。近取灭故，爱灭；有[5]灭故，生灭，其（灭）称「解脱」。如是，由如实所见而证真实义，由证真实义而获解脱！

ལས་དང་ཉོན་མོངས་ཟད་པས་ཐར། །ལས་དང་ཉོན་མོངས་རྣམ་རྟོག་ལས། །དེ་དག་སྤྲོས་ལས་སྤྲོས་པ་ནི། །སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་འགག་པར་འགྱུར། །འདི་ལ་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་དག་ནི་སྐྱེ་བའི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་ཟད་པས་ཐར་པ་ཞེས་བྱའོ། །ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་དེ་དག་ཀྱང་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པས་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཉོན་མོངས་པ་ནི་ཚུལ་བཞིན་མ་ཡིན་པར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ཏེ། ཇི་ལྟར་ཡུལ་གཅིག་ཁོ་ན་ལ་ཡང་ལ་ལ་ནི་ཆགས་པར་འགྱུར། ལ་ལ་ནི་སྡང་བར་འགྱུར། ལ་ལ་ནི་རྨོངས་པར་འགྱུར་བས། དེའི་ཕྱིར་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ནི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ལས་བྱུང་ངོ་། །

---

4 有关18.4.b，对勘本版的藏译中论为：།བདག་དང་བདག་གི་སྙམ་ཟད་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 26。

5 并非有无的有，而是与轮回同义的「有」。

（《中论》云：）

18.5 灭业惑得脱，业惑从妄念，彼从戏论有，依空灭戏论。

于此，（投）生之因是业及烦恼，消灭业及烦恼，故称「解脱」。彼等非自性有的业及烦恼，来自不实妄念。为何烦恼来自非理妄念？如于某一境，有些起贪，有些起瞋，有些起痴，因此，烦恼等来自妄念。

ཉོན་མོངས་པ་ཅན་གྱི་སེམས་དང་ལྡན་པའི་ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱིས་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་དག་ནི་ལས་ཞེས་སྙེ། འདི་ལྟར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་གང་ཟག་མ་རིག[6]པ་དང་ལྡན་པ་འདི་ནི་བསོད་ནམས་ལས་བྱུང་བའི་མངོན་པར་འདུ་བྱ་བ་དག་ཀྱང་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་དོ། །ཞེས་རྒྱ་ཆེར་བཀའ་སྩལ་ཏོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་དག་ནི་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ནོ། །ང་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དེ་དག་ནི་སྤྲོས་པ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ཏེ་འཇིག་རྟེན་པའི་སྤྲོས་པ་ལས་བྱུང་ངོ་། །

具烦恼的身语意之现行都称为「业」。如是，薄伽梵也广说：「此具无明的补特伽罗，（如同）由福报而现行（的人天等），亦造现行。」

因此，业及烦恼等皆由不实的妄念因而生，彼等不实妄念来自戏论，即是来自世间的戏论。

འཇིག་རྟེན་པའི་རྙེད་པ་དང་། མ་རྙེད་པ་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་རྣམས་ལ་འདི་བདེན་ནོ་སྙམ་དུ་མངོན་པར་ཞེན་པའི་བློ་ཅན་དག་དེ་

---

6 根据北京版及奈塘版，改为མ་རིག 一词。

དང་དེ་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པར་བྱེད་པས་དེའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དག་ནི་སྤྲོས་པ་ལས་བྱུང་ངོ་། སྤྲོས་པ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་འགག་པར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་རྙེད་པ་དང་མ་རྙེད་པ་ལ་སོགས་པ་འཇིག་རྟེན་པའི་སྤྲོས་པ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་འགག་པར་འགྱུར་རོ། །དངོས་པོའི་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་རྟོགས་པར་འགགས་ཏེ། སྟོང་པ་ཉིད་རྟོགས་ནས་འགག་གོ །དེ་ལྟ་བས་ན་སྟོང་པ་ཉིད་ནི་དེ་ཁོ་ན་ཡིན་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་བསྒོམས་པ་ཁོ་ནས་ནི་དེ་ཁོ་ན་རྟོགས་པར་འགྱུར་ཞིང་། དེ་ཁོ་ན་རྟོགས་པ་ཉིད་ནི་ཐར་པ་ཞེས་བྱ་སྟེ། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། མདོར་ན་ཆོས་ནི་མི་འཚེ་སྟེ། །སྟོང་ཉིད་འདས་པ་སྟོང་པ་ཉིད། །འདི་ལ་དེ་གཉིས་འབའ་ཞིག་ཅེས། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་གསུངས། ཞེས་གསུངས་སོ། །

执世间的一切所获法、未获法都是真实者，此皆妄念，故（谓）妄念由戏论而生。戏论依空性力而灭（，或说）依空性力灭除彼（人）所获及未获等世间戏论。事物的体性皆于证悟空性中破除，因为证悟空性才能破除（自性）。

因此，空性才是真实义；观修空性才能证悟真实义，证悟真实义称为「解脱」。阿阇黎圣天亦云：「如来所说法，略言唯二种，不害生人天，观空证涅盘。」[7]

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་བདག་དང་བདག་གི་མེད་ན་ཇི་ལྟར་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་དེ་དང་དེར་བདག་བསྟན་པ་མཛད།

7 《四百论》12.23。

（他方）道：如果没有我及我所，为何诸佛薄伽梵说「此（生）[8]、彼（生）是我」？

སྨྲས་པ། བདག་མེད་པ་ཁོ་ནའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་མི་སྨྲ་སྟེ། །འོག་ནས་ཀྱང་། དེ་ལྟར་ལེན་ལས་གཞན་མ་ཡིན། །དེ་ནི་ཉེར་ལེན་ཉིད་ཀྱང་མིན། །བདག་ནི་ཉེ་བར་ལེན་མེད་མིན། །མེད་པ་ཉིད་དུའང་དེ་མ་ངེས། །ཞེས་འབྱུང་ངོ་། །འོན་ཀྱང་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་བསམ་པ་དང་བག་ལ་ཉལ་མཁྱེན་པ་ལ་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་གདུལ་བྱ་རྣམས་ཀྱི་མངོན་པར་ཞེན་པ་བཟློག་པའི་ཕྱིར། །

（自方）道：（佛）也不说「仅为无我」，（如）后文也说：「（27.8）我非异于蕴，我亦非近取，我非无近取，我亦非绝无。」然而，佛薄伽梵深知诸有情的想法及随眠，为能断除所化（众生）的执着，故（说：「此、彼生是我」）。

བདག་གོ་ཞེས་ཀྱང་བཏགས་གྱུར་ཅིང་། བདག་མེད་ཅེས་ཀྱང་བསྟན་པར་འགྱུར། །སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་བདག་དང་ནི། །བདག་མེད་འགའ་ཡང་མེད་པར་བསྟན། །དེ་ལ་གདུལ་བྱ་གང་དག་ལ་འཇིག་རྟེན་འདི་མེད་དོ། །འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་མེད་དོ། །སེམས་ཅན་རྫུས་ཏེ་སྐྱེ་བ་མེད་དོ་སྙམ་པའི་ལྟ་བ་དེ་ལྟ་བུ་བྱུང་བར་གྱུར་པ། ལོག་པར་འཛིན་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པས་སེམས་རྨོངས་པ། འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་ལ་མི་ལྟོས་པ། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཚུལ་ལས་འདའ་བས་མི་འཇོམ་པ། སེམས་ཅན་དམྱལ་བའི་གཡང་ས་ཆེན་པོ་ལ་མངོན་པར་ཕྱོགས་པ་དེ་དག་གི་བདག་མེད་པར་ལྟ་བ་བཟློག་པའི་ཕྱིར་བདག་གོ་ཞེས་ཀྱང་བཏགས་སོ། །

（《中论》云：）

8 如佛描述某前世说，某某国王做了些什么，最终总结道：「彼生是我；在当时，我是那位国王。」

18.6 诸佛或说我，或说于无我，诸佛亦或说，我无我皆无。[9]

于此，对某些颠倒执无此生、无来生、无化生有情、愚昧（其）心者，（认为）无（须）观待来世、住世间法故无羞愧、将堕地狱大悬崖的诸有情众，（佛）为能断除彼等的无我见，故说（有）我。[10]

གདུལ་བྱ་གང་དག་ལ་ལས་དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བ་རྣམས་ཀྱི་བྱེད་པ་པོ་དང་དེ་དག་གི་འབྲས་བུ་འདོད་པ་དང་མི་འདོད་པ་དག་ཟ་བ་གང་ཡིན་པ་དང་། གང་གིས་བཅིངས་པ་དང་ཐར་པ་དག་སྒྲོན་པར་བྱེད་པའི་བདག་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ནི་འགའ་ཞིག་ཡོད་དོ། །གཞན་དུ་ན་བདག་མེད་ན་དེ་དག་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ་སྙམ་པའི་ལྟ་བ་དེ་ལྟ་བུ་བྱུང་བར་གྱུར་པ། འཁོར་བའི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོར་ལྷུང་བ། ངར་འཛིན་པ་དང་ང་ཡིར་འཛིན་པའི་ཆུ་སྲིན་འཛིན་ཁྲིས་ཟིན་པ། ལྟ་བའི་ཆུ་བོས་སེམས་གཡེངས་པ། སྲིད་པའི་བདེ་བ་ལ་ཆགས་པ་དེ་དག་གི་བདག་ཏུ་ལྟ་བ་བཟློག་པའི་ཕྱིར་བདག་མེད་དོ། །ཞེས་ཀྱང་བསྟན་ཏོ། །

某些谓：「善恶的造业者皆自食其欲及不欲之果」、「束缚及解脱的某种我是存在的」、「若无我，一切所做将成无义」，由（彼见）堕落轮回大海，被我执及我所执的巨鳌鲸鱼所紧咬，由见之瀑流令心散乱，贪着轮回乐等，（佛）为能断除彼等的我见，故说无我。

གདུལ་བ་བཟང་པོ་གང་དག་དགེ་བའི་ཚོགས་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ། སྲིད་པའི་ཆུ་བོ་ལས་བརྒལ་བར་ནུས་པ། དོན་དམ་པའི་

---

9 有关18.6.abd，对勘本版的藏译中论为：བདག་གིས་ཞེས་ཀྱང་བཏགས་གྱུར་ཅིང་། །བདག་མེད་ཅེས་ཀྱང་བསྟན་པར་གྱུར། །བདག་མེད་འགའ་མེད་ཅེས་ཀྱང་བསྟན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 26。

10 什么是为了断除我见而说我呢？对于暂时不能接受无我深法的人，佛只能善巧引导，先让此人坚信因果，行善断恶，故而说我。累积资粮后，才能逐渐听懂无我内容，断除我见。

གདམ་གྱི་སྣོད་དུ་གྱུར་པ་དེ་དག་ལ། སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་དོན་དམ་པའི་དེ་ཁོ་ན་སྟོན་པ་རྣམ་པར་འདྲེན་པ་ཆེན་པོ་རྣམས་ཀྱིས་སྒྱུ་མ་འདི་ནི་བྱིས་པ་འདྲིད་པ་སྟེ། འདི་ལ་བདག་དང་བདག་མེད་པ་འགའ་ཡང་མེད་དོ། །ཞེས་སྟོན་ཏེ། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། མེད་དང་ཡོད་དང་གཉི་ག་དང་། །གཉི་ག་མིན་པའང་སྟོན་མཛད་དེ། །ནད་ཀྱི་དབང་གིས་ངེས་པར་ནི། །སྨན་ནི་འཕྲོད་པར་འགྱུར་བ་བཞིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

对善资粮成熟、有能力脱离轮回瀑流，且为（能对彼说）胜义之善所化器，佛薄伽梵为彼等宣说胜义真实义。大师亦对此（等有情）说：「此幻化如同受骗孩童」、「我及无我绝对非有」。阿阇黎圣天亦云：「有无及二俱，亦说二俱非，由病增上故，宁非皆成药。」[11]

ཡང་ན་འདི་ནི་གཞན་ཏེ་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་ལ་རྒྱབ་ཀྱིས་ཕྱོགས་པ། ཐམས་ཅད་ཤེས་པ་མ་ཡིན་པར་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པར་མངོན་པའི་ང་རྒྱལ་ཅན། རང་གི་རྟོག་གེའི་རྗེས་སུ་འབྲང་བ་བདག་མེད་ན་འདི་དག་ཐམས་ཅད་མི་འཐད་དོ། །ཞེས་སྨྲག་པ་ཁ་ཅིག་གིས་བདག་གོ་ཞེས་ཀྱང་བཏགས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་བློ་གྲོས་རྣམ་པར་རྨོངས་པ་མེད་པ་དག་གིས་འཇིག་རྟེན་ན་ཕུང་པོར་བྱེད་པ་ལས་དང་འགྲོ་བ་སྐྱོག་ཏུ་གྱུར་པ་གཞན་དག་གིས་བདག་མེད་དོ་ཞེས་ཀྱང་བསྟན་ཏོ། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་སྒྲིབ་པ་མེད་པའི་རྣམ་པར་ཐར་པའི་མཁྱེན་པ་བརྙེས་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཐམས་ཅད་གཟིགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ནི། འགྲོ་བ་ལ་ཕན་གདགས་པར་བཞེད་པས་དེ་གཉི་ག་ཡང་མེད་དོ། །ཞེས་ངེས་པར་གསལ་ཏེ། དབུ་མའི་ལམ་བདག་དང་བདག་མེད་པ་མ་ཡིན་པ་འདི་ཡོད་པས་འདི་འབྱུང་ལ། འདི་མེད་ན་འདི་མི་འབྱུང་ངོ་། །ཞེས་བྱ་བ་ཉིད་བསྟན་ཏོ། །

或另做此言：说我者，谓见真实义的反方。明明不是遍知，却起遍

11 《四百论》8.20。

知之慢，又随自己的推理畏惧而言「我若非有，这一切将无意义」，从而执我。

同样的，尚未受愚痴蒙蔽的智者们——不同于世间中遭蕴的作者、业、行者蒙蔽（而不知真实义）者——亦说无我。

无有障碍、已获解脱智的遍知佛薄伽梵，为了帮助众生而明确地说：「这二者（——我、无我——）也非有。」因为「非我非无我、有此故生彼、无此故不生彼」解释了中观之道。

འདིར་སྨྲས་པ། སྤྲོས་པ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་འགག་པར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ལ་རིགས་པ་གང་ཡིན།

于此，（他方）道：为何说戏论由空性而灭？

འདིར་བཤད་པ། བརྗོད་པར་བྱ་བ་ལྡོག་པ་སྟེ། གང་གི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་སྟོང་པར་མཐོང་ན། བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཉིད་ལྡོག་པར་འགྱུར་བ་དེའི་ཕྱིར་སྤྲོས་པ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་འགག་པར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡོད་ན་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྲོས་པ་ཡོད་པར་འགྱུར་གྱི། བརྗོད་པར་བྱ་བ་མེད་ན་གཞི་མེད་པའི་སྤྲོས་པ་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། །

于此，（自方道，《中论》）云：

18.7.a 所诠将还灭，

因见诸事物是空，所诠[12]还灭的缘故，由空性之力破除戏论。若所诠存在，依其将有戏论；若无所诠，岂有无基之戏论？

12 根据佛护论下段的解释，在此的所诠意指自性论述所诠释的内容，如色有自性、声有自性等。

སྨྲས་པ། དེའི་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཇི་ལྟར་ལྡོག་པར་འགྱུར།

（他方）道：如何还灭所诠？

བཤད་པ། སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་ཡུལ་ལྡོག་པས་སོ། །སེམས་ཀྱི་ཡུལ་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ཡུལ་རྣམས་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་དེའི་སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་ཡུལ་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དག་ལོག་པར་གྱུར་པ་དེའི་ཕྱིར་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ལྡོག་པར་འགྱུར་ཏེ། །འདི་ལྟར་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དག་ཡིན་ན་དེ་ལྟ་ན་ནི་ཅི་ཞིག་བརྗོད་པར་བྱ།

（自方道，《中论》）云：

18.7.b 还灭心行境，

心境就是色等境。心的行境——色等——已被还灭，故而灭所诠。既然所诠是色等，若是如此（——色法非有），所诠又是什么？

སྨྲས་པ། དེའི་སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་ཡུལ་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དག་ཇི་ལྟར་ལྡོག་པར་འགྱུར། །

（他方）道：如何还灭该心之行境——色等？

བཤད་པ། མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་པ། ཆོས་ཉིད་མྱ་ངན་འདས་དང་མཚུངས། །གང་གི་ཕྱིར་དེས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་བ་མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་པའི་ཆོས་ཉིད་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་མཚུངས་པར་རབ་ཏུ་ཤེས་པ་དེའི་ཕྱིར་དེའི་སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་ཡུལ་ལྡོག་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་སྨྲས་པ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་འགག་པར་འགྱུར་ཏེ། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། སྲིད་པའི་ས་བོན་རྣམ་ཤེས་ཏེ། །ཡུལ་རྣམས་དེ་ཡི་སྤྱོད་ཡུལ་ལོ། །ཡུལ་ལ་བདག་མེད་མཐོང་ན་ནི། །སྲིད་པའི་ས་བོན་འགག་པར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

（自方道，《中论》）云：

18.7.cd 无生及无灭，法性同涅盘。

如实观见的缘故，得知无生、无灭的法性同于涅盘，从而还灭其心的行境。因此，由空性力灭除戏论。阿阇黎圣天亦云：「识为诸有种，境是识所行，见境无我时，诸有种皆灭。」[13]

སྨྲས་པ། གང་འཇིག་རྟེན་འདི་མེད་དོ། །འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་མེད་དོ། །སེམས་ཅན་རྫུས་ཏེ་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པར་ལྟ་བ་དེ་དང་། གང་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་པ་ཞེས་བྱ་བར་ལྟ་བ་དེ་གཉིས་ལ་ཁྱད་པར་ཅི་ཡོད།

（他方）道：观无此生、无来生、无化生有情之见，与观一切事物皆是无生及无灭之见，彼二者有何差异？

བཤད་པ། དེ་གཉིས་ལ་ཁྱད་པར་ཤིན་ཏུ་ཆེ་ན། །ཁྱོད་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་དོན་རྣམ་པར་མི་ཤེས་ནས་དེ་གཉིས་འདྲའོ་སྙམ་དུ་སེམས་སོ། །འདི་ལ་སོ་སོར་མ་བརྟགས་པར་བཏང་སྙོམས་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པ་དང་། སོ་སོར་བརྟགས་ནས་བཏང་སྙོམས་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་གཉིས་བཏང་སྙོམས་བྱེད་པར་ནི་འདྲ་མོད་ཀྱི་སོ་སོར་མ་བརྟགས་པར་བཏང་སྙོམས་བྱེད་པ་ནི་མ་རིག་པའི་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་དང་ལྡན་པར་བསྟན་ལ། །བཏང་སྙོམས་བྱེད་པ་ཅིག་ཤོས་ནི་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་ཀུན་ཏུ་བསྟེན་པ་ཡིན་པས། དེ་གཉིས་ལ་ཁྱད་པར་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་དེ་བཞིན་དུ། །འདི་ལ་ཡང་འཇིག་རྟེན་འདི་མེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་དེ་ལྟར་མཐོང་བ་ནི་མ་རིག་པས་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པའི་སེམས་དང་ལྡན་པ་ཡིན་གྱི། །དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པའི་ཕྱིར་མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་པར་མཐོང་བ་ཅིག་ཤོས་ནི་ཤེས་པ་སྔོན་དུ་བཏང་བ་ཡིན་པས། དེ་གཉིས་ལ་ཁྱད་པར་ཤིན་ཏུ་ཆེའོ། །

（自方）道：你不懂空性义而念此二相似，（但）此二大相径庭。未经妙观察的平等舍与经由妙观察的平等舍，虽然二者同为平等舍，但

13 《四百论》14.25。

是未经妙观察的平等舍为无明结缚，另一种平等舍却是诸佛薄伽梵的所修，二者是天壤之别。

同样的，观无此生之见是与无明结缚之心，另一见解却须以慧为先，而观诸事物自性空故无生及无灭，此二者有天渊之别。

གཞན་ཡང་མེད་པ་དེ་ཉིད་མ་མཐོང་བ་བཞིན་དུ་འཇིག་རྟེན་འདི་མེད་དོ། །ཞེས་ཚིག་འབའ་ཞིག་བརྗོད་པ་དེ་ལ་ནི། །དཔེར་ན་དམུས་ལོང་ཕྱོགས་འདི་ལ་བདེའོ། །ཞེས་བརྗོད་ཀྱང་མིག་མེད་པའི་ཕྱིར་མི་མཐོང་བས་དེར་འཁྲུལ་པ་དང་། བརྡེག་འཆའ་བར་འགྱུར་བ་དེ་བཞིན་དུ། །དེ་ཡང་འཇིག་རྟེན་འདི་མེད་དོ། །ཞེས་བརྗོད་ཀྱང་ཤེས་པའི་མིག་མེད་པའི་ཕྱིར་མི་མཐོང་བས། སྐྱོན་དེ་དག་གིས་གོས་པར་འགྱུར་རོ། །

此外，明明尚未目睹无性，却只说「无此生」之词，正如盲人说「这个方向更宽敞」，既然眼盲自然不能辨别，导致迷失其（路）而踉跄行走。同理，因为（你）不具慧眼、不能洞察，却又声称「此生非有」，将会沾染其（盲人行走之）过。

གཞན་ཡང་དཔེར་ན་ཁ་ཅིག་རྩོད་པ་ན་དོན་བདེན་པར་འགྱུར་བ་ཁོ་ན་ལ་ཆེ་བཞི་གཉིས་སྨོན་པར་གྱུར་ལ། །དེ་ན་གཅིག་ནི་དོན་དེ་མངོན་སུམ་དུ་མཐོང་བ་ཡིན་ལ་གཉིས་པ་ནི་དོན་དེ་མངོན་སུམ་དུ་མཐོང་བར་གྱུར་པ་མ་ཡིན་ཞིང་ནོར་དོའམ་མཛའ་ངོས་གཉེར་བ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། དེ་གཉི་ག་ཡང་དོན་དེ་ལ་སྨྲར་བརྩུག་པ་ན། དེ་ལ་གཅིག་གིས་དོན་དེ་ཇི་ལྟར་བདེན་པ་དེ་ལྟར་སྨྲས་སུ་ཟིན་ཀྱང་དོན་དེ་མངོན་སུམ་དུ་ཡང་མ་གྱུར་པའི་ཕྱིར་བརྟེན་དུ་ཡང་འགྱུར་ལ་ཆོས་མ་ཡིན་པ་དང་མི་སྙན་པ་དང་ཡང་ལྡན་པར་འགྱུར་རོ། །ཅིག་ཤོས་ཀྱིས་ནི་དོན་དེ་སྨྲས་པ་ན་དོན་དེ་མངོན་སུམ་དུ་གྱུར་པའི་ཕྱིར་བདེན་པར་སྨྲ་བ་ཡང་ཡིན་ལ་ཆོས་དང་སྙན་པ་དག་དང་ཡང་ལྡན་པར་འགྱུར་བ།

他方的反驳，又如某两方诤论唯一真相时，一者以现识见到真相，另一者虽未以现识见到真相，却因财富及亲友的面子上而力争不懈。两者虽都在讨论真相，另一者即使已解释（自己认为的）真相应是如此，

但未由现识见到真相，（彼义）即为假相、非法、非妙音。一者解释真相时，是以现识见到彼义，故所言皆实，故是法亦是妙音。

དེ་བཞིན་དུ། དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་སྟོང་པ་ཡིན་ཞིང་སྟོང་པའི་ཕྱིར་མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་པ་དེ་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་། དེ་གང་ལ་མངོན་སུམ་གྱི་ཤེས་པ་ཡོད་པ་དེ་ཉིད་ལེགས་པ་དང་ལྡན་ཅིང་བསྔགས་པ་[14]ཡིན་གྱི། ཅིག་ཤོས་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་མངོན་སུམ་དུ་མ་གྱུར་པའི་ཕྱིར་ལྟ་བའི་སྐྱོན་གྱིས་ཀྱང་གོས་ལ་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་སྨད་པར་ཡང་འགྱུར་བས། དེའི་ཕྱིར་དེ་གཉིས་ནི་ཁྱད་པར་ཤིན་དུ་ཆེ་སྟེ། སློབ་དཔོན་སྒྲ་གཅན་ཟིན་བཟང་པོས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་བསྟོད་པ་ལས་ཀྱང་། ཁྱོད་ཉིད་མཐོང་ན་འཆིང་འགྱུར་ཏེ། མ་མཐོང་ན་ཡང་འཆིང་བར་འགྱུར། །ཁྱོད་ཉིད་མཐོང་ན་གྲོལ་འགྱུར་ཏེ། །མ་མཐོང་ན་ཡང་གྲོལ་བར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟ་ན་འདི་ནི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཤེས་པའི་བློ་གྲོས་ཀྱི་མིག་དྲི་མ་མེད་པ་དང་ལྡན་པའི་ཡུལ་ཡིན་གྱི། འདི་མ་རིག་པའི་མུན་པ་ཆེན་པོས་བློ་གྲོས་ཀྱི་མིག་བསྒྲིབས་པ་དང་ལྡན་པའི་ཡུལ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །

同样的，诸事物皆空，因空而无生灭，虽具足现识者赞美此言为善，但另一者——尚未将空性转为现识（之境）者——不仅沾染见过，且遭学者诋毁。因此，此二截然不同。阿阇黎罗睺罗的《般若赞》亦云：「见彼将束缚，不见亦束缚；见彼将解脱，不见亦解脱。」[15]

因此，此（空性）即是了知真实义的无垢慧眼之境，此（空性）并非被无明大黑暗所覆蔽的识眼之境。

---

14 根据北京版及奈塘版，去掉ས字。

15 若见空性为自性有，将受束缚；不见空性，也仍脱离不了诸多邪见的束缚。见到空性方能解脱；若见空性，纵使不见其他真实义也会解脱。

གཞན་ཡང་ཁྱོད་མཁས་པར་རློམ་པ་ཉིད་ཀྱི་བློ་སྔོན་དུ་བཏང་སྟེ་ལྟ་བ་སེམས་པར་མཚུངས་ཤིང་ཁོ་བོ་ལ་རྒོལ་བར་བྱེད་ཀྱི། ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་སྨྲ་བ་རྣམས་ལ་ནི་མི་བྱེད་པ་དེ་ལ་ཡང་ཁྱད་པར་ཡོད་པར་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། ཡོད་པ་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པ་ནི་ལྟ་བའི་དབང་གིས་ཏེ། །ཁོ་བོ་ནི་དངོས་པོ་རྣམས་རི་བོང་གི་རྭ་བཞིན་དུ་མེད་པ་ཉིད་དུ་མཐོང་ལ་ཚིག་གི་སྐྱོན་རྣམས་ཡོངས་སུ་སྤང་བའི་ཕྱིར་ཡོད་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ལ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་མི་སྨྲའི། འདིར་ལྟར་དེ་དག་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དག་གཟུགས་བརྙན་དག་བཞིན་དུ་མཐོང་བ་དེ་ལྟར་སྨྲ་བས། ཁྱོད་ནི་ནོར་བུ་དེ[16]ཟན་ཨན་ད་ནཱིལ་གྱི་རིན་ཐང་དུ་འཚོང་བ་ན། ཡིད་ལ་བསམས་པ་དང་མཐུན་པའི་འབྲས་བུ་ཡང་མ་ཐོབ་ལ་རང་གི་བློ་ཡང་བར་ཡང་བསྟན་པ་བཞིན་དུ་གྱུར་ཏོ།

此外，你先以学者之慢，心想（其二）见相同且与我诤论，但（你）应知不说有性及无性者具此殊胜。其义为何？说有及说无皆随见转，（然）我已见诸事物如非有之兔角；（我）并非为了断除用词之过而说「非有性，亦非无性」，而是依缘起而见诸有性及无性皆如影像，故做此说。

你（寄望）的财富是（如）以帝青宝的价格来卖面团，自然不能获得想要的成果，从而再次表现出自己心智肤浅。

སླས་པ། གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་མཚུངས་པ་ཡིན་ན་ཆོས་དང་ཆོས་མ་ཡིན་དག་ལ་ཁྱད་པར་མེད་པའི་ཕྱིར་རྩོམ་པ་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་མི་འགྱུར་རམ། །

16 根据北京版及奈塘版，改为དེ། 字。

（他方）道：如果诸事物皆同涅盘，将无法与非法的差异，因此，所做一切将成无义，不是吗？

སྨྲས་པ། ཅི་ཁྱོད་ཡང་དགག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་བ་ལ་ཡང་རྩོམ་པ་ཡོད་པར་ལྟའམ། གང་གི་ཚེ། སྔར་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ལྡོག་པ་སྟེ། སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་ཡུལ་ལྡོག་པས་སོ། །ཞེས་བསྟན་ཟིན་པས། དེའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་རྟོགས་པའི་སེམས་དང་ལྡན་པ་ལ་རྩོམ་པ་ཡོད་ཀྱི། །དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་ལ་ནི་བྱ་བ་ཅི་ཡང་མེད་དོ། །ཇི་སྐད་དུ་བྱ་བ་བྱས་སོ། །འདི་ལས་གཞན་མེད་དོ་ཞེས་གསུངས་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་གང་ཟག་མ་རིག་པ་དང་ལྡན་པ་འདི་ནི་བསོད་ནམས་ལས་བྱུང་བའི་མངོན་པར་འདུ་བྱ་བ་དག་ཀྱང་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་དོ། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། ཀུན་མེད་ཅི་ཞིག་བྱར་ཡོད་ཅེས། །ཁྱོད་ནི་འཇིགས་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་བྱ་བ་ཡོད་ན་ནི། །ཆོས་འདི་ལྡོག་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་གསུངས་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན། ཆོས་ཉིད་མྱ་ངན་འདས་དང་མཚུངས། །ཞེས་པ་འདི་ནི་དོན་དམ་པའི་ཕྱིར་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：为何你要（持）观真实义的努力也须存在之见？如前已述，「（18.7.ab）所诠将还灭，还灭心行境。」因此，于愚心之中才有努力，任何动作于见真实义中皆不存在。（教典）说，应奉行所说，除此外无有他法。又云：「此具无明的补特伽罗，（如）由福报所现行（的人天等），亦造现行。」阿阇黎圣天亦云：「若汝生怖畏，皆非有何为，若实有所作，此法非能灭。」[17]

因此，「（18.7.d）法性同涅盘。」此义乃胜义，故做此说。

17 《四百论》8.9。

འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་ཕྱིར། ཐམས་ཅད་ཡང་དག་ཡང་དག་མིན། །ཡང་དག་ཡང་དག་མ་ཡིན་ཉིད། །འདི་ལྟར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་གང་འཇིག་རྟེན་ལ་ཡོད་པར་གྲགས་པ་དེ་ང་ཡང་ཡོད་པར་སྨྲའོ། །གང་འཇིག་རྟེན་ལ་མེད་པར་གྲགས་པ་དེ་ང་ཡང་མེད་པར་སྨྲའོ། །ཞེས་གསུངས་པས། དེ་ཕྱིར་གང་གི་ཚེ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་བྱ་བ་དེའི་ཚེ་ན་གང་འཇིག་རྟེན་ལ་ཡང་དག་པ་ཉིད་དུ་གྲགས་པ། དེ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་ཡང་དག་པ་ཉིད་དོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །གང་འཇིག་རྟེན་ལ་ཡང་དག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པར་གྲགས་པ་དེ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །གང་འཇིག་རྟེན་ལ་ཡང་དག་པ་ཉིད་དང༌། ཡང་དག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་གྲགས་པ་དེ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་ཡང་དག་པ་ཉིད་དང༌། ཡང་དག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

（所有存在）皆是世间名言，故（《中论》云：）

18.8.ab 一切实非实，亦实亦非实；

如是，薄伽梵也说：「世间共许什么，我亦说其有；世间不共许什么，我亦说其无。」因此，（经论）说：「举凡世间名言、世间共许的任何真相，薄伽梵亦说（其为）真相；世间共许何为非实，薄伽梵亦称（其为）非实。」世间共许的一切真相及非实，佛薄伽梵亦承许（其）真相及非实。

འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན། གྲོང་མི་གཉིས་ཞིག་བྱ་བ་འགའ་ཞིག་ལ་གྲོང་ཁྱེར་དུ་དོང་བ་ན་ལྷད་མོའི་ཕྱིར་ལྷ་ཁང་དུ་ཞུགས་ནས་རི་མོ་ལྷ་བར་བརྩམས་པ་དང་དེ་ན་གཅིག་གིས་སྨྲས་པ། ལག་ན་མདུང་རྩེ་གསུམ་པ་ཐོགས་པ་གང་ཡིན་པ་འདི་ནི་སྲིད་མེད་ཀྱི་བུའོ། ལག་ན་འཁོར་ལོ་ཐོགས་པ་གང་ཡིན་པ་འདི་ནི་དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོའོ། །ཅིག་ཤོས་ཀྱིས་སྨྲས་པ་ཁྱོད་ཀྱིས་ལོག་པར་བཟུང་སྟེ། །ལག་ན་མདུང་རྩེ་གསུམ་པ་ཐོགས་པ་ནི་དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོའོ། །ལག་ན་འཁོར་ལོ་ཐོགས་པ་ནི་སྲིད་མེད་ཀྱི་བུའོ། །ཞེས་དེ་གཉིས་རྩོད་པ་ན་ཉེ་འཁོར་ན་ཀུན་དུ་རྒྱུ་ཞིག་འདུག་པའི་གན་དུ་དོང་སྟེ་ཕྱག་འཚལ་ནས་དེ་ལ་རང་རང་གི་བསམ་པ་སྨྲས་པ་དང༌། དེས་གཅིག་ལ་ནི་ཁྱོད་ཟེར་བ་བདེན་

ནོ། །ཞེས་སྨྲས་པ་དང་། ཅིག་ཤོས་ལ་ནི་མི་བདེན་ནོ། །ཞེས་གང་སྨྲས་ན། དེ་ལ་ཀུན་དུ་རྒྱུ་དེས་ཇི་ལྟར་འདི་ན་དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ་ཡང་འགའ་ཡང་མེད་ལ། ཁྱོད་མེད་ཀྱི་བུ་ཡང་མེད་དེ། འདི་དག་ནི་རྩིག་པ་ལ་བརྟེན་པའི་རི་མོ་བྲིས་པའོ། ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟར་ཤེས་མོད་ཀྱི། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་འདི་ནི་བདེན་ནོ། །འདི་ནི་མི་བདེན་ནོ། ཞེས་སྨྲས་པ་ལ་བརྫུན་གྱི་ཚིག་གི་སྐྱོན་ཅན་དུ་མ་གྱུར་པ།

譬如：两人因某事而赴城，于寺庙中见到壁画。此时，某人说：「凡是手持三叉戟者应为无爱子[18]；凡是手持利轮者应为大自在。」另一者驳道：「你说颠倒了。手持三叉戟者是大自在；手持利轮者才是无爱子。」

有尊遍行[19]于彼二人的诤论处旁，（二人）便向前礼敬彼，并禀告各自的想法。此尊（未）对某人回复「你所言皆实」，也（未）对另一者说「非实」，彼遍行却说：「这些只是壁画，其中根本没有大自在及无爱子。」

虽如是，但由世间名言之力，说「此是真实、此非真实」确实远离伪词过咎。[20]

དེ་བཞིན་དུ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པར་གཟིགས་ཀྱང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་འདི་ནི་ཡང་དག་པ་ཉིད་དོ། །འདི་ནི་ཡང་དག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། འདི་ནི་ཡང་དག་པ་ཉིད་དང་། །ཡང་དག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་

---

18 无爱子的梵文叫Viṣṇu，又称毗湿奴或遍入天。

19 神名，梵文是Viṣṇu，又译毗湿奴。

20 于世间共许中，的确能成立诸法的作用，并非说说而已，无其效应，故说远离伪词过咎。

གསུངས་སོ། །དོན་དམ་པར་ནི། ཡང་དག་མིན་མིན་ཡང་དག་མིན། །དེ་ནི་སངས་རྒྱས་རྗེས་བསྟན་པའོ། །དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་སྒྱུ་མ་དང་། རྨི་ལམ་དང་། སྨིག་རྒྱུ་དང་། གཟུགས་བརྙན་དང་། བྲག་ཆ་ལྟ་བུ་དག་ལ་ཇི་ལྟར་ཡང་དག་པ་ཉིད་དང་། ཡང་དག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པར་བརྗོད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ནི་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱི་བསྟན་པ་ཡོད་པ་དང་། མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དབྲལ་བ་མུ་སྟེགས་བྱེད་ཐམས་ཅད་དང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་དོན་དམ་པ་གསལ་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །

同样的，薄伽梵虽见诸事物皆无自性，却也随世间名言——此是真相，此乃非实——之力，而说「此是真相」、「此是非实」。

于胜义中，（诚如《中论》云：）

18.8.cd 非实非非实，是名诸佛法。

事物的自性空犹如幻化、梦、阳焰、影像，以及山谷的回音，故而说实及非实。因此，佛薄伽梵所说的确远离有无之过、不同于一切外道，从而显示不共胜义。

ཡང་ན་འདི་ནི་དོན་གཞན་ཏེ། ཁ་ཅིག་ན་རེ་ཐམས་ཅད་ཡོད་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེའོ། །ཞེས་ཟེར་རོ། །གཞན་དག་ན་རེ་རྒྱུ་ལ་འབྲས་བུ་སྔ་ན་མེད་པ་དག་ལས་སྐྱེའོ། །ཞེས་ཟེར་རོ། །ཁ་ཅིག་ན་རེ་ཡོད་དང་མེད་པ་ལས་སྐྱེའོ། །ཞེས་ཟེར་རོ། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱི་བསྟན་པ་ནི་དངོས་པོ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལས་བརྟགས་པར་ཟད་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟར་ཡང་ཀཱ་ཏྱཱ་ན་འཇིག་རྟེན་འདི་ནི་གཉིས་ལ་གནས་ཏེ། །ཕལ་ཆེར་ཡོད་པ་ཉིད་ལ་གནས་པ་དང་། མེད་པ་ཉིད་ལ་གནས་སོ། ཞེས་གསུངས་སོ། དེ་ལྟ་བས་ན་སངས་རྒྱས་བཅོལ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་ཀྱང་དེ་དང་དེ་དག་གསུངས་པས། དེའི་ཕྱིར་དེ་ཁོན་མཐོང་བར་འདོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་གསུངས་པ་དག་ལ་མངོན་པར་མ་ཞེན་པར་བྱ་སྟེ། །དེ་ཁོན་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་གཟུང་བར་བྱའོ། །

或（解释为）他义：有说诸法皆从有而生，有说因非于果前而生，

有说从有无而生。佛薄伽梵说，事物纯属依因缘施设，非有亦非无。（佛说：）「迦旃延，世间住此二边，大多住有性及无性。」

因此，佛薄伽梵说，由世间名言之力而说是此是彼。欲见真实义者，不应执着由世间名言之力所说的一切，应坚持真实义。

སྨྲས་པ། དེ་ཁོ་ནའི་མཚན་ཉིད་གང་ཡིན།

（他方）道：真实义的性相为何？

བཤད་པ། གཞན་ལས་ཤེས་མིན་ཞི་བ་དང་། །སྤྲོས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མ་སྤྲོས་པ། །རྣམ་རྟོག་མེད་དོན་ཐ་དད་མིན། །དེ་ནི་དེ་ཉིད་མཚན་ཉིད་དོ། །གཞན་ལས་ཤེས་མིན་ཞེས་བྱ་བ་ནི། །འདི་ལ་གཞན་ལས་ཤེས་པ་མེད་སྟེ། །ལུང་མེད་པར་བདག་གི་མངོན་སུམ་དུ་འགྱུར་ཞིང་། །བདག་ཉིད་ཀྱི་མངོན་སུམ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། ཞི་བ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །སྤྲོས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མ་སྤྲོས་པ། །ཞེས་བྱ་བ་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཚོས་རྣམས་དང་བྲལ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། །རྣམ་པར་རྟོག་པ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འདི་ཞེས་བྱ་བ་དང་འདིའོ་ཞེས་རྣམ་པར་མ་བརྟགས་པའོ། །དོན་ཐ་དད་པ་མ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་ནི་འདི་ཡང་ཡིན་ལ། །འདི་ཡང་ཡིན་ནོ། ཞེས་དོན་དབྱེར་མེད་པའོ། །དེ་ལ་གང་གི་ཕྱིར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་སྤྲོས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མ་སྤྲོས་པའོ། །གང་གི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་པའི་ཚོས་རྣམས་ཀྱིས་མ་སྤྲོས་པ་དེའི་ཕྱིར་ཞི་བའོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཞི་བ་དེའི་ཕྱིར་དོན་ཐ་དད་པ་མ་ཡིན་པ་སྟེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་བུའི་རང་བཞིན་ཤེས་པ་རང་རིག་པ་གཞན་ལས་ཤེས་པ་མ་ཡིན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དེ་ཁོ་ནའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ། །

（自方道，《中论》）云：

18.9 非随他而知，寂静离戏论，无妄念非异，[21]此为彼性相。

21 有关18.9.c，对勘本版的藏译中论为：རྣམ་རྟོག་མེད་དོན་ཐ་དད་མེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 26。

「非随他而知」谓并非从他者而知，即不需教言便成为自己的现识（之境），与「已之现识」同义。「寂静」与自性空同义。「离戏论」与远离世间法同义。「无妄念」谓不执是此、是彼。「非异」谓不存在亦此亦彼的相异。因无妄念，非由戏论而增益。因世间法不能增益，故为寂静；因为寂静而非相异。除了自证[22]外不能由其他心识认知这种体性，应知其为真实义的性相。

འདི་ཡང་དེ་ཁོ་ནའི་མཚན་ཉིད་གཞན་ཡིན་ཏེ། གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་འབྱུང་བ། །དེ་ནི་རེ་ཞིག་དེ་ཉིད་མིན། །དེ་ལས་གཞན་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཕྱིར། །དེ་ཕྱིར་ཆད་མིན་རྟག་མ་ཡིན། །འདི་ལྟར་གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་བྱུང་བ་དེ་ནི་རེ་ཞིག་དེ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལས་གཞན་པའང་མ་ཡིན་ཏེ། གལ་ཏེ་དེ་དེ་ལས་གཞན་ཡིན་པར་གྱུར་ན་དེ་མེད་པར་ཡང་འབྱུང་བར་འགྱུར་བའི་རིགས་ན། །མི་འབྱུང་བས་དེའི་ཕྱིར་དེ་ལས་གཞན་པའང་མ་ཡིན་ནོ། །དཔེར་ན་ས་བོན་ལ་བརྟེན་ཏེ་མྱུ་གུ་བྱུང་བ་ནི་ས་བོན་གང་ཡིན་པ་དེ་མྱུ་གུ་ཡིན་མ་ཡིན་པ་ལ་ས་བོན་ལས་གཞན་པ་མྱུ་གུའི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་ས་བོན་ལས་མྱུ་གུ་གཞན་པའང་མ་ཡིན་པ་བཞིན་ཏེ། དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་བྱུང་བ་དེ་དེ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ལ་དེ་ལས་གཞན་པའང་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ཆད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ལ་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །

另种真实义的性相是：（《中论》云：）

22　在此的自证不应理解为唯识宗所说的自证识，而是如「通达比量无自性」的比量。其比量通达自己的无自性，或自身如何存在的究竟性，故名「自证」，这也是为何诸多的教典都将空正见形容为「自证」的原因。如罗睺罗的般若经礼赞文曰：「无可言思般若度，不生不灭虚空体；各别自证智行境，三世佛母我敬礼。」

18.10 由何生某法，彼皆非彼性，亦非迥异彼，[23]非断亦非常。

由何法而生的某法皆非彼性，也非迥异于彼。[24]若是相异，无中生有将合理，（然而，某法）不会（凭空）而生，故非迥异于彼。以依种生苗为例，凡是种绝非苗，（但）迥异于种的苗也不存在，故苗亦非迥异于种。如是，由何法而生的某法皆非彼性，也非迥异于彼。因此，非断亦非常。

འདི་ལྟར་ས་བོན་ཉིད་མྱུ་གུ་ཡིན་པར་གྱུར་ན། ས་བོན་རྟག་པར་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་ས་བོན་ཉིད་མྱུ་གུ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ས་བོན་རྟག་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་ས་བོན་ཡང་གཞན་ཉིད་ལ་མྱུ་གུ་ཡང་གཞན་ཡིན་པར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་ས་བོན་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་རྒྱུན་ཆད་པས་ཆད་པར་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་ས་བོན་ལ་མྱུ་གུ་གཞན་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ས་བོན་ཆད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། གང་ཕྱིར་དངོས་པོ་འཇུག་འགྱུར་བ། དེས་ན་ཆད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །གང་ཕྱིར་དངོས་པོ་ལྡོག་འགྱུར་བ། །དེས་ན་རྟག་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟ་བས་ན། དེ་ཡང་། དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། །རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་ལ་ཆད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པས་དེ་ཁོ་ནའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་ནོ། །

如是，种若是苗，种将成常。因种非苗，种子非常。若种迥异于（苗），苗亦迥异于（种），种子将于一切行相中间断（其）续流。因为

---

23 有关18.10.c，对勘本版的藏译中论为：དེ་ལས་གཞན་པའང་མ་ཡིན་ཕྱིར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 26。

24 甲从乙生，所以甲并非乙，但甲也非自性地迥异于乙。若是自性地迥异于乙，将不观待乙，若在不观待乙的情况下仍可生甲，等同无中生有。

种子并非迥异于苗，种子非断。阿阇黎圣天亦云：「以法从缘生，故体而无灭；以法从缘灭，故体亦非常。」[25]

因此，不承许是彼性及相异性，故非常亦非断，此为真实义之性相。

དོན་གཅིག་མིན་དོན་ཐ་དད་མིན། །ཆད་པ་མ་ཡིན་རྟག་མིན་པ། །དེ་ནི་སངས་རྒྱས་འཇིག་རྟེན་གྱི། །མགོན་པོས་བསྟན་པ་བདུད་རྩི་ཡིན། །དེ་ལྟར་མཐོ་རིས་དང་བྱང་གྲོལ་གྱི་ལམ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ་དོན་གཅིག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ན་དོན་ཐ་དད་པ་མ་ཡིན་པ། ཆད་པ་མ་ཡིན་པ་རྟག་པ་མ་ཡིན་པ། །གཅིག་པ་དང་ཐ་དད་དང་ཆད་པ་དང་རྟག་པའི་སྐྱོན་ལས་ཕྱི་རོལ་དུ་གྱུར་པ། །མཆོག་ཏུ་ཟབ་པ། །དོན་དམ་པའི་དེ་ཁོ་ན་གསལ་བར་བྱེད་པ་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་དང་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་བདེ་བ་ཐོབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཐམས་ཅད་གཟིགས་པ། སྟོབས་བཅུའི་སྟོབས་དང་ལྡན་པ། །རྒྱུ་མེད་པར་བྱམས་པ་རྣམས་ཀྱིས་བསྟན་པ་བདུད་རྩི་ཡིན་ཏེ། དེ་བསྒྲུབ་པར་བྱའོ། །

（《中论》云：）

18.11 不一亦不异，不断亦不常，是名诸世尊，教化甘露味。[26]

人天及解脱之道的类别非一、非异、非断、非常。为能获得世间及出世间的安乐，具足十力的佛薄伽梵遍知一切，无（需原）因却以慈心

25　《四百论》10.25。

26　有关18.11，对勘本版的藏译中论为：།སངས་རྒྱས་འཇིག་རྟེན་མགོན་རྣམས་ཀྱི། །བསྟན་པ་བདུད་རྩིར་གྱུར་པ་དེ། །དོན་གཅིག་མ་ཡིན་ཐ་དད་མིན། །ཆད་པ་མ་ཡིན་རྟག་མ་ཡིན།（是名诸世尊，教化甘露味，即非一及异，不断亦不常），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 26。

明晰宣说最殊胜、胜义的真实义，且远离所有一、异、断、常之过，此实属甘露法语，应当成办。

འདི་ལྟར་དེར་ཞུགས་པ་རྣམས་ཀྱི་བདག་ཉིད་ཀྱི་མངོན་སུམ་དུ་གྱུར་པ་འཕྲལ་ཁོ་ན་ལ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ། །གང་དག་ཚོགས་མ་བྱས་པ་ཉིད་ཀྱིས་འཕྲལ་ལ་མ་གྲུབ་པ་དེ་དག་ལ་ཡང་ཚེ་རབས་གཞན་དག་ལ་ངེས་པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་ཏེ། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། །དེ་ཉིད་ཤེས་པས་འདི་ལ་ནི། །འདོད་ཆགས་བྲལ་བ་མ་ཐོབ་ཀྱང་། །ཚེ་རབས་གཞན་ལ་འབད་མེད་པར། །ངེས་པར་ཐོབ་དེ་ལས་བཞིན་ནོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

如是，以现识正住彼（义）的大士们，绝对能立即成办（决定胜）；彼等尚未累积（足够）资粮者，必能于其他世中成办（决定胜）。阿阇黎圣天亦云：「今生知真性，设未得涅盘，后生无功用，定得如是业。」[27]

རྫོགས་སངས་རྒྱས་རྣམས་མ་བྱུང་ཞིང་། །ཉན་ཐོས་རྣམས་ནི་ཟད་གྱུར་ཀྱང་། །རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ནི། །བསྟེན་པ་མེད་ལས་རབ་ཏུ་སྐྱེ། །ཅི་སྟེ་ཡང་འདི་ལ་ཅུང་ཟད་གོམས་པར་བྱས་པ་རྣམས་ལ་བརྒྱ་ལ་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་རྣམས་མ་བྱུང་ངམ། །ཉན་ཐོས་རྣམས་ཟད་པར་གྱུར་ཏེ། རྐྱེན་དང་མི་ལྡན་པར་གྱུར་དུ་ཟིན་ན་ཡང་། །དེ་དག་གི་སྔོན་གོམས་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་གཞན་ལས་ཤེས་པ་མ་ཡིན་པ་བསྟེན་པ་མེད་པ་ཙམ་གྱིས་རྐྱེན་ལས་རབ་ཏུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །དེའི་དེ་ལྟར་བསྟན་པ་བདུད་རྩི་འདི་བསྒྲུབ་པ་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་པར་འགྱུར་བས། །དེ་ལྟ་བས་ན་ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་དང་ལྡན་པ་འཁོར་བའི་དགོན་པ་སྤོང་བར་འདོད་པ། །བདུད་རྩིའི་གོ་འཕང་ཐོབ་པར་འདོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་འདི་ཉིད་འབད་པས་བསྒྲུབ་པར་བྱ་སྟེ། འདི་ཁོ་ན་ལས་དོན་དམ་པ་ངེས་པར་འགྲུབ་

27 《四百论》8.22。

ཡོ། །

（《中论》云：）

18.12 若佛不出世，诸声闻将灭；诸辟支佛智，无待亦可生。[28]

于此，因为稍有串习者们缺乏（顺）缘，若诸佛不在，声闻等将灭。由往昔串习之因所生的辟支智慧，实非由他所知，[29]即便无待（佛）缘，（亦能）至极生起（决定胜）。如是成办教言甘露，将获成果的缘故，具诸智慧、欲求远离轮回之荒芜处、欲求甘露果位者们，应当努力成办此义，唯有此义方能成办胜义。

བདག་དང་ཆོས་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཅོ་བརྒྱད་པའོ།། །།

第十八品——观我、法品——终。

28 有关18.12.d，对勘本版的藏译中论为：།སྟོན་པ་མེད་ལས་རབ་ཏུ་སྐྱེ།（无佛亦可生），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 27。

29 因为往昔的愿力及深厚的禅定，独觉者在成道的时候，是不需要经过他者的教言，也可以自身的慧力成就罗汉果位。

第十九品
观时品

སྨྲས་པ། འདི་ལ་ཁྱོད་ཀྱིས་བྱེད་པ་པོ་ལས་བརྟག་པའི་ཞར་ལ་འོངས་པ་དེ་གའི་རིགས་པ་རྗེས་སུ་བསྟན་པས་ཁོ་བོའི་ཡིད་ཀྱིས་དགའ་ལ་དངོས་པོ་ཡོད་པ་དང་མེད་པར་ལྟ་བའི་ཤིང་བརྟན་པོ་ཆེན་པོ་ཡུན་རིང་པོ་ནས་རབ་ཏུ་གནས་པའི་རྩ་བ་ཡང་ལེགས་པར་འགྲུལ་གྱི། །དེའི་ཕྱིར་ད་ཡང་ཁོ་བོ་ལ་ཕན་གདགས་པར་འདོད་པས་དུས་བརྟག་པར་བྱ་བའི་རིགས་སོ། །

（他方）道：在观察作者（有无自性）之际，你随即解释其（无自性之）理，令我心澄明，且强烈动摇长期对见有、无事物的大车轨师之信心。于此，为利益我等，观察时间应合理。

བཤད་པ་ལེགས་སོ། །

（自方）道：善哉。

སྨྲས་པ། འདི་ལ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེ་དང་དེར་དུས་གསུམ་བསྟན་པ་མཛད་དེ། མེད་ན་ནི་བསྟན་པར་མི་རིགས་པས་དུས་གསུམ་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：薄伽梵于此处或他处针对时间开示，若无（时间，其开示）将不应理。因此，三时绝对存在！

བཤད་པ། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་དུས་གསུམ་བསྟན་པ་མཛད་ཀྱི། །དེ་ཁོ་ནར་ནི་དུས་གསུམ་མི་འཐད་དོ། །དེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལ་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་མ་འོངས་པའི་དུས་སུ་གྱུར་ནས་རིམ་གྱིས་ད་ལྟར་དུ་འགྱུར་ཞིང་། ད་ལྟར་དུ་གྱུར་ནས་ཀྱང་རིམ་གྱིས་འདས་པར་འགྱུར་བ་ནི། དེ་ལྟ་ན་དུས་གཅིག་ཏུ་འགྱུར་ཏེ། །དཔེར་ན་ཙཻ་ཏྲ་གྲོང་དུ་ཕྱིན་ན་ཡང་ཙཻ་ཏྲ་ཉིད་ཡིན་ལ་གྲོང་ནས་ཐལ་ན་ཡང་ཙཻ་ཏྲ་ཉིད་ཡིན་ཏེ། དེ་ལ་མ་ཕྱིན་པ་དང་། ཕྱིན་པ་དང་ཐལ་བ་གསུམ་ཉིད་དུ་དབྱེར་མེད་པ་བཞིན་ནོ། །

（自方）道：薄伽梵之所以开示三时是基于世间名言而说，就其绝对（性）而言，三时不合理。为何？首先，若未来时逐渐转成现在，现在再渐渐转成过去，如是，时间将成一。如杰达进城，进城的是杰达，

进城后离去的仍是杰达。因此，未去、已去、已离去[1]三者皆无异。

ཅི་སྟེ་ཡང་མ་འོངས་པ་ཡང་གཞན་ཉིད་ལ་ད་ལྟར་ཡང་གཞན་འདས་པ་ཡང་གཞན་ཡིན་པར་གྱུར་ན་ནི། དེ་ལྟ་ན་ཡང་གསུམ་ཅར་ཡང་རྟག་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །རྟག་པ་ཉིད་ཡིན་ན་དུས་སུ་བརྟག་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། དགོས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

如果未来是另一者，现在是另一者，过去也是另一者，这样一来，三时将成常法。既是常，观察三时将无目的，故无意义。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་ལ་གལ་ཏེ་དུས་ཞེས་བྱ་བ་དངོས་པོ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན། དེ་རང་ལས་སམ། ལྟོས་ནས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་དུས་གསུམ་དུ་ལྟོས་ནས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་སེམས་ན། དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ད་ལྟར་བྱུང་དང་མ་འོངས་པ། །གལ་ཏེ་འདས་ལ་ལྟོས་གྱུར་ན། །ད་ལྟར་བྱུང་དང་མ་འོངས་པ། འདས་པའི་དུས་ན་ཡོད་པར་འགྱུར། །ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་། མ་འོངས་པའི་དུས་དག་གལ་ཏེ་འདས་པའི་དུས་ལ་ལྟོས་ནས་ཡོད་པར་གྱུར་ན། །དེ་ལྟ་ན་ད་ལྟར་བ་དང་མ་འོངས་པའི་དུས་དག་འདས་པའི་དུས་ན་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །འདས་པ་ན་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་གཉིས་ཀྱང་འདས་པ་ཡིན་པར་འགྱུར་རོ། དེ་ལྟ་ན་དུས་གཅིག་ཁོ་ནར་འགྱུར་རོ། །

此外，于此，若有某些所谓「时间的事物」，试问：其法是由己（而有），还是观待[2]而至极成立？

首先，如果（你）认为，三时是由观待而至极成立，（对此，我）将做解说。（《中论》云：）

1　已进去城市，以及进城市之后而离去。

2　在此的观待并非理解为世间名言的观待，而是自性观待。

19.1 现在及未来，若待过去时，现在及未来，过去中应有。

若现在时及未来时观待过去时而有，现在时及未来时应于过去时中存在。果真于过去时中存在的话，其二时也应是过去，如是，时间将成一。

དུས་གཅིག་པོ་ན་ཡིན་ན་ལྟོས་པ་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་དེ་ཉིད་དེ་ཉིད་ལ་ཇི་ལྟར་ལྟོས་པར་འགྱུར། །ལྟོས་པ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་དུས་ཀྱང་མི་འཐད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་འདས་པའི་དུས་ཞིག་ཅིང་འགགས་ཏེ་མེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ན་ནི། དེ་ན་འདི་གཉིས་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་འདས་པ་ཡང་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པར་སེམས་ན་ནི་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ད་ལྟར་ཡིན་པར་འགྱུར་གྱི་འདས་པ་མ་ཡིན་པས་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །

若时间仅是一，观待不合理。如是，时间如何观待己性？[3]因为无法成立观待，时间便绝对不能成立。如果过去时已灭、停止、绝无的话，如何能有此二（时——现在及未来）？

若认为过去时是绝对存在，（过去）将成现在，[4]则非过去，（我）不承许此（说）。

སྨྲས་པ། གང་གི་ཚེ་ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་མ་འོངས་པ་དག་འདས་པ་ལ་ལྟོས་ནས་འགྲུབ་པོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེའི་ཚེ་ཇི་ལྟར་དེ་གཉིས་འདས་པ་ན་ཡོད་པར་འགྱུར།

3 观待必须要两法以上，只有单一法，如何成立观待？

4 为什么某时段存在的话，必须是现在际呢？因为尚未有不能说是有，曾经有过也不能说有，所以有一定是现在际。

他方道：当（我）说现在及未来观待过去而有时，为何（你说）其二（时）将存在于过去中？

བཤད་པ། གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལ་ལྟོས་ནས་འགྲུབ་པོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་དེ་གཉིས་དེ་ན་ཡོད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །གཞན་དུ་ན། ད་ལྟར་བྱུང་དང་མ་འོངས་པ། །གལ་ཏེ་དེ་ན་མེད་གྱུར་ན། །ད་ལྟར་བྱུང་དང་མ་འོངས་པ། །ཇི་ལྟར་དེ་ལ་ལྟོས་པར་འགྱུར། །ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་མ་འོངས་པའི་དུས་དག་གལ་ཏེ་འདས་པའི་དུས་དེ་ན་མེད་པར་གྱུར་ན། ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་མ་འོངས་པའི་དུས་དེ་ན་མེད་པ་དེ་དག་ཇི་ལྟར་དེ་ལ་ལྟོས་པར་འགྱུར་ཏེ། །འདི་ལྟར་གསུམ་ཆར་ཡང་ཚོགས་པར་གྱུར་ན་ལྟོས་པར་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་ཡང་དེ་ན་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི་དེ་གཉིས་ཡོད་པ་ལ་ཡང་ལྟོས་པས་ཅི་ཞིག་བྱ། དེ་ལྟ་བས་ན་རེ་ཞིག་ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་མ་འོངས་པ་དག་འདས་པ་ལ་ལྟོས་ནས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་མི་འཐད་དོ། །

自方道：当（你）说观待彼（过去）而有，光凭此理，其二（——现在及未来——）应成存在于彼（过去）中。不然（，则与《中论》相违。《中论》云：）

19.2 现在及未来，若于彼时无，现在及未来，如何观待彼？

若现在时及未来时于过去时中不存在，既然不存在于彼，现在时及未来时如何观待彼（过去）？因为三时聚合方能成立观待。

若（现在及未来）于彼（过去中）存在，其二（——现在及未来——）的存在何必观待成立？首先，观待过去而至极成立现在及未来实属非理。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་མ་འོངས་པ་དག་འདས་པ་ལ་མ་ལྟོས་པ་ཁོ་ནར་འགྲུབ་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）认为：现在及未来的成立绝对不观待过去。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །འདས་པ་ལ་ནི་མ་ལྟོས་པར། དེ་གཉིས་འགྲུབ་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །འདས་པའི་དུས་ལ་མ་ལྟོས་པར་ཡང་དེ་ལྟར་བྱུང་བ་དང་། མ་འོངས་པའི་དུས་དེ་གཉིས་རང་ལས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ཕྱིར་ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་། མ་འོངས་དུས་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་མ་འོངས་པ་གཉིས་འདས་པའི་དུས་ན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་ལྟོས་པར་མི་འཐད་ལ། འདས་པ་ལ་མ་ལྟོས་པར་ཡང་དེ་གཉིས་འགྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་མ་འོངས་པའི་དུས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，（我将引用《中论》）解说。

19.3.ab 不观待过去，彼二时非有，[5]

不观待过去时，彼二——现在时与未来时——不能由己而至极成立。

19.3.cd 此故无现在，亦无未来时。

如是，于过去时中无现在及未来二者，故观待不应理。不观待过去不能成立彼二的缘故，现在时及未来时亦不应有。

རིམ་པའི་ཚུལ་ནི་འདི་ཉིད་ཀྱིས། ལྷག་མ་གཉིས་པོ་བསྒྱུར་བ་དང་། མཆོག་དང་ཐ་མ་འབྲིང་ལ་སོགས། གཅིག་ལ་སོགས་པ་འང་ཤེས་པར་བྱ། །རིམ་པའི་ཚུལ་འདི་ཉིད་ཀྱིས་དུས་ལྷག་མ་གཉིས་པོ་བསྒྱུར་བ་དང་། མཆོག་དང་ཐ་མ་དང་འབྲིང་དང་གཅིག་ལ་

5 有关19.3.b，对勘本版的藏译中论为：དེ་གཉིས་གྲུབ་པ་ཡོད་མ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 27。

སོགས་པ་དག་ཀྱང་ཤེས་པར་བྱའོ། །ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་འདས་པ་དག་གལ་ཏེ་མ་འོངས་པ་ལ་ལྟོས་ནས་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་དེ་གཉིས་ཀྱང་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་འདས་པ་དག་ཀྱང་མ་འོངས་པ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ་དེ་ན་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་དུས་གཅིག་ཁོ་ནར་འགྱུར་བས་དེ་ལ་ལྟོས་པར་མི་འཐད་དོ། །ལྟོས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་དེ་དག་ཀྱང་མེད་དོ། །མ་འོངས་པ་མ་བྱུང་བ་མེད་པ་ཁོ་ན་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཡང་དེ་གཉིས་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་མ་འོངས་པ་ཡང་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ན་ནི་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ད་ལྟར་ཉིད་ཡིན་པར་འགྱུར་གྱི་མ་འོངས་པ་མ་ཡིན་པས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །ཅི་སྟེ་དེ་གཉིས་དེ་ན་མེད་པར་གྱུར་ན་ནི་དེ་ལ་ཇི་ལྟར་ལྟོས་པར་འགྱུར། འོན་ཀྱང་ལྟོས་པར་གྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ལྟོས་པར་བརྟག་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །མ་འོངས་པ་ལ་མ་ལྟོས་པར་ཡང་དེ་གཉིས་འགྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་no། །

（《中论》云：）

19.4 以如是义故，则知余二时，上中下及一，是等法皆谬。

以此（解说的）顺序，得知余二时、上中下、一（异）等（的自性论）亦皆为错谬。若现在及过去观待未来而有，彼二亦应（于未来中）存在。如是，现在及过去也将成为未来，因为在彼（未来）中存在的缘故。

如是，将仅（余）一时，故观待不应理。无观待故彼等皆无。凡是未来，定是尚未发生、没有，（既无现在及过去的观待处——未来，）岂有彼二（现在与过去）？若（许）定有未来，因有（未来），（未来）只能成为现在，并非未来。（我）亦不承许彼（说）。

如果其二于彼中无，岂能观待？若有观待，将于彼中有。此故，执观待将无意义。不观待未来，则彼二不成立。

དེ་བཞིན་དུ་འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་དག་གལ་ཏེ་ད་ལྟར་ལ་ལྟོས་ནས་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་དེ་གཉིས་ཀྱང་དེ་ན་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་དག་ཀྱང་ད་ལྟར་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ་དེ་ན་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་དུས་གཅིག་ཁོ་ནར་འགྱུར་བས་དེ་ལ་ལྟོས་པ་མི་འཐད་དོ། །ལྟོས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་དེ་དག་ཀྱང་མེད་དོ། །འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་ཞིག་པའི་ཕྱིར་དང་མ་བྱུང་བའི་ཕྱིར་མེད་པ་ཁོ་ན་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ཀྱང་ད་ལྟར་གྱི་དུས་ན་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་ཡང་ཡོད་པ་ཡིན་ན་ནི་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་དེ་གཉིས་ལ་ཡང་ལྟོས་པས་ཅི་ཞིག་བྱ། མ་ལྟོས་པར་ཡང་དེ་གཉིས་འགྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་འདས་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ་མ་འོངས་པ་ལ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། ད་ལྟར་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

同理，若过去及未来观待现在而有，其二将于彼（现在）中存在。果真如此，过去及未来也将成为现在，因为于彼（现在）中存在的缘故。如是，只成一时，故（许）观待彼时不应理。无观待，故无彼等。

凡是过去及未来，定是已灭及未生的缘故，既无（过去及未来），彼等岂能于现在时中有？若有，因为（已）成立故，彼二又何用观待？若无观待，彼二非有。此故，过去亦无、未来亦无、现在亦无。

མཆོག་དང་ཐ་མ་དག་ཀྱང་གལ་ཏེ་འབྲིང་ལ་ལྟོས་ནས་ནི་འགྲུབ་ན། དེ་ལྟ་ན་མཆོག་དང་ཐ་མ་དག་ཀྱང་འབྲིང་ཡོད་ན་ཡོད་པར་འགྱུར་གྱི་རང་ལས་མ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་འབྲིང་མེད་ན་ནི་ཇི་ལྟར་དེ་ལ་ལྟོས་ནས་མཆོག་དང་ཐ་མ་དག་ཡོད་པར་འགྱུར། འབྲིང་ལ་མ་ལྟོས་པར་ཡང་དེ་གཉིས་འགྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

如果上品及下品观待中品而有，上品及下品也只能于中品中存在，不能由己（而有）。若无中品，岂有观待中品而有的上品及下品？若不观待中品，不能成立彼二（上品及下品）。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འབྲིང་ཡོད་ན་མཆོག་དང་། ཐ་མ་དེ་དག་ཡོད་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）认为：若有中品，将有上品及下品。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གསུམ་ཆར་ཡང་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ཡང་ལྟོས་ཅི་དགོས། ལྟོས་པ་མེད་པར་ཡང་དེ་དག་ལས་གང་ཡང་རྫུང་བ་རང་ལས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པ་ཡོད་པ་ལ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་མཆོག་དང་ཐ་མ་དང་འབྲིང་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，将做解说。既然三者皆存在，又何须观待？即便（你说）无观待，但也不会有任何一者由己力至极成立（其性）。此故，上品、下品、中品皆非由本性而有。

དེ་བཞིན་དུ་མཆོག་དང་འབྲིང་དག་ལ་གལ་ཏེ་ཐ་མ་ལ་ལྟོས་ནས་ཡོད་པར་གྱུར་ཏམ། འབྲིང་དང་ཐ་མ་དག་གལ་ཏེ་མཆོག་ལ་ལྟོས་ནས་ཡོད་པར་གྱུར་ཏམ། ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་དག་གལ་ཏེ་དབུས་ལ་ལྟོས་ནས་སམ། ཐོག་མ་དང་དབུས་དག་གལ་ཏེ་མཐའ་ལ་ལྟོས་ནས་སམ། མཐའ་དང་དབུས་དག་གལ་ཏེ་ཐོག་མ་ལ་ལྟོས་ནས་སམ། ཐག་ཉེ་བ་གལ་ཏེ་ཐག་རིང་བ་ལ་ལྟོས་ནས་སམ། ཐག་རིང་བ་གལ་ཏེ་ཐག་ཉེ་བ་ལ་ལྟོས་ནས་སམ།

同理，上品及中品是否观待下品而有？中品及下品是否观待上品而有？前际及后际是否观待中际而有？前际及中际是否观待后际？后际及中际是否观待前际？近是否观待远？远是否观待近？

དེ་བཞིན་དུ་སྔོན་དང་ཕྱི་མ་དང་གཅིག་པ་ཉིད་དང་ཐ་དད་པ་ཉིད་དང་། དེ་ཉིད་དང། གཞན་ཉིད་དང་། འབྲས་བུ་དང་། རྒྱུ་དང། ཐུང་ངུ་དང་། རིང་པོ་དང་། ཆུང་ངུ་ཉིད་དང། ཆེན་པོ་ཉིད་དང་། བདག་དང་བདག་མེད་པ་དང་། འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་དང། གཅིག་དང་གཉིས་དག་གལ་ཏེ་མང་པོ་ལ་ལྟོས་ནས་སམ། གཅིག་དང་མང་པོ་དག་གལ་ཏེ་གཉིས་ལ་ལྟོས་ནས་སམ། གཉིས་དང་མང་པོ་དག་གལ་ཏེ་གཅིག་ལ་ལྟོས་ནས། དེ་དག་ལ་སོགས་པ་གང་ཅུང་ཟད་ལྟོས་ནས་འགྲུབ་པར་འགྱུར།

一与二等，是否观待多？一与多是否观待二？二与多是否观待一？同理，前世、后世、一性、异性、彼性、他性、果、因、短、长、小性、大性、我及无我、有为及无为，彼等又少许观待何者而成立？

བརྗོད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་དེ་དག་ལ་ཡོད་པར་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། མེད་ན་ལྟོས་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་དེ་ཁོ་ནར་རང་ལས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པ་ཡོད་མ་ཡིན་ནོ། །འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་ནི་བརྗོད་པར་བྱའོ། །

说一切皆因存在而有，若无，观待不应理。因此，这一切绝非由己至极成立，只因世间名言之力而说（彼等）。

སྨྲས་པ། མ་ལྟོས་པར་ཡང་དེ་དག་འགྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འདི་ན་དུས་ནི་སྐད་ཅིག་དང་ཐང་ཅིག་དང་ཡུད་ཙམ་དང་། མཚན་མོ་དང་ཉིན་མོ་དང་ཟླ་བ་ཕྱེད་དང་། ཟླ་བ་དང་དུས་ཚིགས་དང་ནུར་བ་དང་ལོ་ལ་སོགས་པ་དག་གི་ཚད་དང་ལྡན་པར་རབ་ཏུ་གྲུབ་པས་དེ་ལ་ལྟོས་པས་ཅི་ཞིག་བྱ།

（他方）道：说「一切不观待则不成立」不应理。一刹那、一腊缚、一须臾、夜、昼、半月、月、季、曜期数值、年份等，皆是至极成立（其）定量的缘故，何须观待？

བཤད་པ། མི་གནས་དུས་སུ་འཛིན་མི་བྱེད། །གང་ཞིག་གཟུང་བར་བྱ་བའི་དུས། །གནས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། །མ་བཟུང་དུས་སུ་ཇི་ལྟར་གདགས། །འདི་ལ་དངོས་པོ་ངེས་པར་གནས་པ་རྣམས་ནི། །ཚད་ལས་གཟུང་དུ་རུང་སྟེ། དཔེར་ན་ཤིང་འདི་ནི་མཐོ་བ། འདི་ནི་ཆུ་རིང་པོ། འདི་ནི་ཐུང་ངོ་། །གླང་པོ་ཆེ་འདི་ནི་ཆེའོ་ཞེས་བྱ་བ་ལྟ་བུ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》）云：

19.5 无时不可持，持时物不住，于不持时中，岂能有施设？[6]

6　有关19.5.ad，对勘本版的藏译中论为：མི་གནས་དུས་ནི་འཛིན་མི་བྱེད། །མ་བཟུང་དུས་ནི་ཇི་ལྟར་གདགས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 27。

于此，决定有事物。（因）持有（大小长短等）量，例如，此树很高、此（河）流长远、此物为短、此象为大等。

དུས་ལ་ནི་གང་གི་ཚད་ལས་གཟུང་བར་བྱ་བ་རིལ་པོ་ངེས་པར་གནས་པ་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལྟར་ཡུད་ཙམ་ཡང་ཅུང་ཟད་འདས་པའམ་ཅུང་ཟད་མ་འོངས་པ་ལ་ཡུད་ཙམ་ཞེས་གདགས་པ་ཡིན་གྱི་ཡུད་ཙམ་ཞེས་བྱ་བ་རིལ་པོར་ངེས་པར་གནས་པ་ནི་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། ཉིན་མོ་ལ་སོགས་པ་དག་ལྟ་སྨོས་ཀྱང་ཅི་དགོས། །

绝无完整时间（长短）之量可被持有。须臾是因由小部分的过去及小部分的未来而施设为须臾。既然无完整之量，何况日等？

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འདི་ན་སྐད་ཅིག་ངེས་པར་གནས་པ་ཡོད་པར་སེམ་པ་ན།

于此，（他方）认为：刹那是绝对存在的。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། སྐད་ཅིག་ངེས་པར་གནས་པ་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་འདས་པ་ཡང་མ་ཡིན་མ་འོངས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ངེས་པར་གནས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ངེས་པར་[7]གནས་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་དེ་ནི་དེ་ལྟར་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། འཇུག་པའི་ཕྱིར་ད་[8]ལྟར་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན་ན། གལ་ཏེ་དེ་ངེས་པར་གནས་པ་ཡིན་ན་དེ་གྲུབ་པ་ཡིན་གྱི་འཇུག་པ་མ་ཡིན་པས་འཇུག་པ་མ་ཡིན་པ་ཇི་ལྟར་ད་ལྟར་ཡིན་པར་འགྱུར། །དེ་ལྟ་བས་ན་དུས་ངེས་པར་གནས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དེ། གང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ཇི་ལྟར་གཟུང་བར་བྱ། གང་གཟུང་དུ་མེད་པ་དེ་དག་སྐད་ཅིག་དང་ཐང་ཅིག་དང་ཡུད་ཙམ་ལ་སོགས་པ་དག་ཏུ་ཇི་ལྟར་གདགས། དེ་ལྟ་བས་ན་དུས་ཞེས་བྱ་བ་ལ་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

于此，（我）将做解说。一切「决定有刹那」之说（不能成立），

7 根据北京版及奈塘版，去掉 མི། 字。

8 根据北京版及奈塘版，去掉ད། 字。

因为刹那非过去也非未来。为何？因为（刹那）决定存在。[9]既然已决定存在，绝非如是（——刹那是过去及未来）。

如果（你）因为介于（过去及未来之中）而说现在，（又认为）决定有刹那而成立刹那；（然而，刹那）不能介于（过去及未来之中），[10]既非介于，岂能成为现在？

因此，时间决定非有。既然没有，岂能持取？不能持取，岂能施设一刹那、一腊缚、一须臾等？因此，不能成立丝毫时间等事物。

འདིར་སྨྲས་པ། དུས་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྟགས་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། སྔ་མ་དང་ཕྱི་མ་དང་ཅིག་ཅར་དང་ཅིག་ཅར་མ་ཡིན་པ་དང་། ཡུན་རིང་པོ་དང་མྱུར་བ་ཞེས་བྱ་བ་དག་ནི་དུས་ཀྱི་རྟགས་ཡིན་པས། དེ་ལྟར་རྟགས་ཡོད་པའི་ཕྱིར་དུས་ཡོད་དོ། །

于此，（他方）道：时间是绝对存在的！为何？因为有（其存在的）征兆。时间（存在）的征兆就是前、后、同时、非同时、长时、急时，既然有（其）征兆，所以时间存在。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་དུས་ནི་སྔོན་བརྟེན་ན། །གལ་ཏེ་སྔ་མ་དང་ཕྱི་མ་མ་སོགས་པ་དེ་དག་དུས་ཀྱི་རྟགས་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟ་ན་དུས་ནི་དངོས་པོ་ཁོ་ན་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་ཡིན་གྱི་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》）云：

---

9 过去已灭，故非有；未来尚未有，也非有。所以，存在一定是现在，且非过去及未来。

10 如刹那不能介于兔角及石女之中，既然过去及未来都不存在，刹那如何介于中间？

19.6.a 若时观待前，[11]

若说前、后等都是时间（存在）的征兆，如是，时间只能依赖事物而被施设，绝非由己至极成立。

སྨྲས་པ། མ་ཡིན་ཏེ། དུས་ནི་རང་ཁོན་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པོ། །དུས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྔ་མ་དང་ཕྱི་མ་ལ་སོགས་པ་དག་ནི་རྒྱུ་ཡིན་ཏེ། །གང་ལས་དེ་དག་ཏུ་འགྱུར་བ་དེ་ནི་དུས་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：非也。时间绝对由己至极成立。时间就是起因，由彼形成了前、后等。

བཤད་པ། དངོས་མེད་དུས་ནི་ག་ལ་ཡོད། །དངོས་པོ་མ་གཏོགས་པར་ཁྱོད་ཀྱི་དུས་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་ཅིང་ངེས་པར་གནས་པ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །རྒྱུ་དུས་མི་འགྱུར་བ་རྟག[12]པ་ངེས་པར་གནས་པ་ཡིན་ན། འབྲས་བུ་ཐ་དད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཅི་སྟ་སྔ་མར་གྱུར་པ་དང་། ཕྱིས་ཏ་ཕྱི་མར་གྱུར་པ་དག་ལ་དེ་རང་བཞིན་ཐ་མི་དད་པར་གནས་ན་དེ་གཉིས་ཐ་དད་པ་དག་ངེས་ཇི་ལྟར་བྱས་པར་འགྱུར་ཏེ། ཅི་སྟ་དང་ཕྱིས་ཏ་གཉིས་རང་གིས་སྔ་མ་དང་ཕྱི་མར་ཐ་དད་པ་མ་ཡིན་པ་ལས་དུས་སྔ་ཕྱི་ལས་སྔ་མ་དང་ཕྱི་མ་ཉིད་དུ་གྱུར་ལ། དུས་དེ་ཉིད་ནི་ཐ་དད་པ་མ་ཡིན་ན་དེ་གཉིས་ཐ་དད་པ་དུས་ཀྱིས་ཇི་ལྟར་བྱས་པར་འགྱུར། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། འབྲས་བུ་རྒྱུ་ནི་ཐ་དད་པས། །ངེས་ན་རྟག[13]པ་ཡོད་མ་ཡིན། །ཡང་ན་གང་ན་རྒྱུ་ཡོད་པ། །དེ་ན་འབྲས་བུ་ཡོད་མ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

---

11 有关19.6.a，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་དུས་ནི་དངོས་བརྟེན་ཏེ།（若时待事物），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 27。

12 根据北京版，改成བ་རྟག。

13 根据北京版，改成རྟག字。

（自方道，《中论》）云：

19.6.b 离物何有时？

远离（所依）事物，你（所说）的时间岂能绝对存在，且由己至极成立？

若——时间——不变、决定常住，岂能产生相异之果？若前（世）是杰达，后（世）成古达，（因为是同一人，故）无自性相异，岂能（依时间之力）成立彼二相异？若杰达及古达两者前后无异，却因时间的先后而成前（世）及后（世），（依照）时间（不变）非相异的话，岂能由时间之力造成彼二相异？阿阇黎圣天亦云：「因果乃相异，是故应非常。或是处有因，彼处即无果。」[14]

ཅི་སྟེ་དེ་གཉིས་ཐ་མི་དད་ཀྱང་དུས་ཀྱིས་[15]ཐ་དད་པ་[16]ཡིན་ནོ། དེ་ལྟ་ན་ཐ་དད་པའི་ཚིག་མེད་པའི་ཕྱིར་ཐམས་ཅད་ཐ་དད་པའམ། ཐམས་ཅད་ཐ་དད་པ་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་ཁོ་ན་ལ་བརྟེན་ནས་དུས་གདགས་པར་འཐད་ཀྱི། །དངོས་པོ་མ་གཏོགས་པར་དུས་ངེས་པར་གནས་པ་གཞན་ཡོད་པར་མི་འཐད་དོ། །

---

14 《四百论》9.18 就以藏译的部分，佛护论中所引用的四百论与现今普遍流传的四百论不同，故根据佛护版本另做新译。

15 根据北京版，改成ཀྱིས字。

16 根据北京版，去掉ས字。

若彼二虽不相异，却因时间而相异，如是，便无异词，故一切将成相异，或一切将成不相异。[17]因此，应理解仅能依事物而施设时间；远离（观待）事物，绝无余法——时间——的存在。

སྨྲས་པ། དུས་ནི་དངོས་པོ་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། ཡུད་ཙམ་ཞིག་འདུག་པར་གྱུར་ཏོ། །ཉིན་གཅིག་འདུག་གོ། །ཟླ་བ་གཅིག་འདུག་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་ཞེས་བྱ་བས་དེའི་ཕྱིར་དུས་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：依事物而施设时间，仅此而已，因为存在「有一须臾」、「有一天」、「有一个月」的说法，故时间绝对存在。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་དངོས་པོ་ཉིད་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི། དུས་དངོས་པོ་ལ་བརྟེན་པར་ཡང་འགྱུར་གྲང་ན། དངོས་པོ་འགའ་ཡང་ཡོད་མིན་ན། །དུས་ལྟ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །དངོས་པོ་འགའ་ཡང་མི་འཐད་དོ། ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཉིད་སྔར་རབ་ཏུ་བསྒྲུབས་ཟིན་པས། དེའི་ཕྱིར་གལ་ཏེ་དུས་དངོས་པོ་ལ་བརྟེན་ནས་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་སེམས་ན་དངོས་པོ་དེ་ནི་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་ཁྱོད་ཀྱི་དུས་ད་[18]ལྟ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །

（自方）道：若事物存在，时间便可依赖事物，然而，既然无任何事物，岂有时间？之前早已至极成立没有丝毫事物，因此，执时间依赖着事物而至极成立（，实不应理。）

既然无任何事物，岂有你（所谓）的现在时？

---

17 自性有的话，又承许前后世二者不相异，那就是一，说自性有的一还可以因时间成为异，那就没有一，所有都将为异。

18 根据北京版及奈塘版，多加ད། 字。

19.6.cd 物尚无所有，何况当有时。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དུས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་དེ་ལྟ་ན་ཁྱད་པར་མེད་པའི་ཕྱིར་བྱས་པར་གྱུར་ཏོ། །བྱེད་དོ་བྱེད་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དག་ལ་སོགས་པའི་བརྗོད་པ་དག་མི་འཐད་པ་ཁོ་ནར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། འཐད་པ་ཡང་ཡོད་པས་དེའི་ཕྱིར་དུས་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：若无时间，将无差异。将无法说「已做」、「将做」等。因为成立（此说法），所以时间绝对存在。

བཤད་པ། གང་གི་ཚེ་སྔར། བརྗོད་པར་བྱ་བ་ལྡོག་པས་ཏེ། །ཞེས་བསྟན་པ་དེའི་ཚེ། དེ་དག་ལ་སོགས་པ་བརྗོད་པ་དག་མི་འཐད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་ཁྱོད་ཀྱིས་ཅུང་ཟད་ཅིག་སྨྲས་སུ་ཟད་ཀྱི། དེ་དག་ལ་སོགས་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་དེ་བརྗོད་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་མི་འཐད་དོ། །འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་ནི་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་འཐད་དེ། དེར་ཡང་། ཐམས་ཅད་ཡང་དག་ཡང་དག་མིན། །ཞེས་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དུས་ཞེས་བྱ་བ་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་མེད་པར་ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། །བརྟེན་ནས་བཏགས་པར་ནི་འགྲུབ་པོ། །

（自方）道：前示「（18.7.a）所诠将还灭」时，已说彼等（自性）的诠释皆不成立，你却说「只说少许（的自性，如时间等）」。不只彼等（时间的自性），一切彼（自性的）诠释也不能成立。

只能由世间的名言之力成立一切，（如前）已示「（18.8.a）一切实非实」。因此，应知时间等事物皆不存在，（只）有观待而施设方能成立。

དུས་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་བཅུ་དགུ་པའོ།། །།

第十九品——观时品——终。

第二十品

观因果品

སྨྲས་པ། དུས་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དུས་དང་ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་འབྲས་བུ་འགྲུབ་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ན་ས་དང་ས་བོན་དང་ཆུ་དག་ཡོད་དུ་ཟིན་ཀྱང་། མྱུ་གུ་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་གྱི། །གང་གི་ཚེ་དེ་དག་དུས་ཚིགས་དང་ཚོགས་པ་ཉིད་དུ་གྱུར་པ་དེའི་ཚེ་ན་མྱུ་གུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་བས། དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་དུས་དང་ཚོགས་པ་ཉིད་མེད་ན་མྱུ་གུ་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་ལ། ཡོད་ན་འགྱུར་བ་དེའི་ཕྱིར་དུས་ནི་ཡོད་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：时间绝对存在。为何？因为果是由时间及（因缘的）和合而成。于此，虽有土地、种子、水分等，但不会生苗。何时有（适当的）时机及和合，苗方能于该时而生。缺乏时机及和合，苗不能生，具足（彼等）才生，所以时间绝对存在！

བཤད་པ། གལ་ཏེ་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བ་ཉིད་འཐད་པར་འགྱུར་ན་ནི་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བས་དུས་ཀྱང་ཡོད་པར་འགྱུར་གྲང་ན། འབྲས་བུ་སྐྱེ་བ་ཉིད་མི་འཐད་པས་འབྲས་བུའི་རྒྱུ་ཅན་གྱི་དུས་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན། འབྲས་བུའི་དེ་ཚོགས་པ་ཉིད་དེ་ལ་ཡོད་པའམ། མེད་པ་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་གྲང་ན། གཉི་ག་ལས་ཀྱང་དེའི་སྐྱེ་བ་མི་འཐད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི། །ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ་འགྱུར་ན། །ཚོགས་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་ན་ནི། །ཇི་ལྟར་ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ། །ཚོགས་པའི་དངོས་པོ་ནི་ཚོགས་པ་ཉིད་དོ། །གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི་ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བར་གྱུར་ན། ཚོགས་པ་ཉིད་དེ་ལ་འབྲས་བུ་དེ་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་ནི་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་དེ་ཇི་ལྟར་ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་དེ་ཡོད་ཀྱང་ཡང་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་དེའི་སྐྱེ་བར་རྟག་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་ཡོད་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བས་ཅི་བྱ། ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་ཡང་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་ནམ་ཡང་མི་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方）道：若（说）成立生果，且生果需要时间，（从而安立时间，实不应理。因为）生果不应理，岂能成立果因——时间？若果由和合而生，（试问：）该果的生是存在于和合之中，还是不存在？两者皆不能成立其生。为何？（《中论》）云：

20.1 若众缘和合，而有果生者，[1]和合中有果，和合岂生果？

和合的事物即和合本身。若果由因缘的和合而生，且和合中有果，（那么，）彼果岂能由和合而生？若既有仍再生，彼生将成常法、无意义。既然已有，岂能再生？应成无穷尽。如是，将无不生之时。

ཅི་སྟེ་ཡང་འདི་སྙམ་དུ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི་ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་འབྲས་བུ་མེད་དེ། རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི་ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་འབྲས་བུ་མེད་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བར་སེམས་ན། དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི། །ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ་གྱུར་ན། །ཚོགས་ལ་འབྲས་བུ་མེད་ན་ནི། །ཇི་ལྟར་ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ། །གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི་ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན། ཚོགས་པ་ཉིད་དེ་ལས་འབྲས་བུ་དེ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་ནི་འབྲས་བུ་མེད་པ་དེ་ཇི་ལྟར་ཚོགས་པ་ཉིད་དེ་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན། །ཅི་སྟེ་མེད་ཀྱང་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི། །དེ་ལྟ་ན་དེ་སྐྱེས་ན་ཡང་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། སྐྱེ་བ་ན་མེད་པ་སྐྱེས་ན་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། །འདི་ལྟར་བ་ལང་སྐྱེ་བ་ལྟར་མི་འགྱུར་རོ། །

若做此想：因缘的和合中无果，果虽生却不在因缘的和合中。于此，（我）将解说。（《中论》云：）

20.2 若因缘和合，是中无果者，[2]和合中无果，和合岂生果？

1 有关20.1.b，对勘本版的藏译中论为：ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 27。

2 有关20.2.b，对勘本版的藏译中论为：།ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 27。

若果从因缘的和合而生，且于其和合之中无果，（那么，本）未有之果岂从和合而生？既无仍可生，其生将成无性；生成无性，岂能成有？如是（之生），将不能像牛犊之生。[3]

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི། ཚོགས་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་ན་ནི། །ཚོགས་ལ་གཟུང་དུ་ཡོད་རིགས་ན། །ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་གཟུང་དུ་མེད། །གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི་ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་འབྲས་བུ་དེ་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་ན་ཚོགས་པ་ཉིད་དེ་ལས་ངེས་པར་གནས་པ་དེ་ཤིང་ལ་བྱ་བཞིན་དུ་གཟུང་དུ་ཡོད་པའི་རིགས་ན་དེ་ལ་དེ་ཡང་ཡོད་ཀྱང་གཟུང་དུ་མེད་དེ། གཟུང་དུ་མེད་པ་དེ་ཇི་ལྟར་ཡོད་ཅེས་བྱ། དེ་ལྟ་བས་ན་ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་པར་མི་འཐད་དོ། །

此外，（《中论》云：）

20.3 若众缘和合，是中有果者，和合中应有，而实不可得。

若果在因缘的和合中，如树中有鸟，则和合中定有彼（果）应理。（你说）于彼（和合）中有彼（果），但（其果）实不可得。既不得彼，岂能说（彼）存在？因此，和合中有果不应理。

གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི། །ཚོགས་ལ་འབྲས་བུ་མེད་ན་ནི། །རྒྱུ་རྣམས་དང་ནི་རྐྱེན་དག་ཀྱང་། །རྒྱུ་རྐྱེན་མ་ཡིན་མཚུངས་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི་ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་འབྲས་བུ་དེ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་ན། རྒྱུ་རྣམས་དང་རྐྱེན་དག་ཀྱང་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་རྣམས་དང་མཚུངས་པར་འགྱུར། །དེ་ལྟ་ན་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། །དེ་ལྟ་བས་ན་ཚོགས་པ་ལ་འབྲས་བུ་མེད་པའི་སྐྱེ་བ་མི་འཐད་དོ། །

3 小牛要先在母牛的胎里才能出生。如果于和合之中无果，果仍是生，则不能像牛生犊般。

（《中论》云：）

20.4 若众缘和合，是中无果者，是则众因缘，与非因缘同。

若果不在因缘的和合中，因缘等将与非因缘相同。[4]如是，一切将生一切，（我）不承许彼（说）。因此，和合中无果不应理。

སྨྲས་པ། མ་ཡིན་ཏེ། རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ངེས་པའི་ཕྱིར་རོ། །གལ་ཏེ་ཐམས་ཅད་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དག་ཡིན་པར་གྱུར་ན་ནི། དེ་ལྟ་ན་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་སྨྲ་བར་རིགས་པ་ཞིག་ན། ཐམས་ཅད་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དག་མ་ཡིན་ཏེ། །འདི་ལྟར་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ངེས་པ་དག་མཐོང་སྟེ། ནས་ཀྱི་ས་བོན་ལས་ཀྱང་ནས་ཀྱི་མྱུ་གུ་ཉིད་སྐྱེའི། འབྲས་ཀྱི་མྱུ་གུ་མི་སྐྱེ་ལ། །རྒྱུ་སྤུན་དག་ལས་ཀྱང་སྣམ་བུ་ཉིད་འབྱུང་གི བུམ་པ་མི་འབྱུང་བས། དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ངེས་པ་དེའི་ཕྱིར་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：非也。因缘是决定的。若一切是一切之因缘，说一切将生一切便合理，然而，一切非一切之因缘。如是，（我）见因缘是决定的，（像）青稞的种子只生青稞苗，不生稻苗；毛线只生氆氇，不生瓶子。因缘决定如是，故非一切生一切。

བཤད་པ། མི་རུང་སྟེ། ངེས་པའི་གཏན་ཚིགས་མ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཁྱོད་ཀྱིས་འདི་ལྟར་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དག་ངེས་སོ་ཞེས་བྱ་བར་ངེས་པའི་གཏན་ཚིགས་མ་བསྟན་ཏོ། །གལ་ཏེ་མེད་ན་ནི་དེ་ངེས་པར་གནས་པའི་གཏན་ཚིགས་མེད་པ་ཇི་ལྟར་རུང་བར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་ངེས་པའི་གཏན་ཚིགས་མེད་པས་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དག་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་རྣམས་དང་མཚུངས་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་

4 如前譬喻所言，不在母牛胎中却可说由母牛所生，那么，一切畜牲将由母牛所生。

ལྟར་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་ན། ནས་ཀྱི་ས་བོན་ལ་ཡང་ནས་ཀྱི་མྱུ་གུ་ཡང་མེད་ལ་འབྲས་ཀྱི་ས་བོན་ལ་ཡང་འབྲས་ཀྱི་མྱུ་གུ་མེད་དེ། དེ་ལ་གཉི་ག་ཡང་མེད་ན་ནས་ཀྱི་ས་བོན་ནི་ནས་ཀྱི་མྱུ་གུ་ཁོ་ནའི་རྒྱུ་ཡིན་གྱི། འབྲས་ཀྱི་མྱུ་གུའི་རྒྱུ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ངེས་པར་གྱུར་པ་འདི་ཅི་ལས་གྱུར། རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་ན་ནི་འབྲས་བུ་ཡོད་པས་ངེས་པར་གྱུར་པར་ཡང་འཐད་ན་དེ་ཡང་མེད་དེ། དེ་མེད་ན་ངེས་པའི་གཏན་ཚིགས་མེད་པ་དེ་ཇི་ལྟར་རུང་བར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་ངེས་པའི་གཏན་ཚིགས་མེད་པས་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དག་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་རྣམས་དང་མཚུངས་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་ཉིད་དོ། །

（自方）道：（你）尚未显示决定因相，故（上述）非理。你尚未举出因相决定「因缘皆是决定」。若无（因缘），自无其决定因相，（你的论述）岂能应理？因此，无决定因相，故因缘应成与非因缘相同。

如是，若一切生一切，则青稞种子不生青稞苗，稻种亦不生稻苗。既无彼二（——青稞苗及稻苗），岂能决定「青稞种子只能是青稞苗之因，非稻苗之因」？

「因与缘等生其果，故决定应理」不成立。既无该法（——因缘），将无决定因相，（你的论述）岂能合理？因此，无决定因相，故因缘应成与非因缘相同。

སྨྲས་པ། མངོན་སུམ་ལ་གཏན་ཚིགས་ཀྱི་ཚིག་གི་དོན་མེད་དེ། གང་གི་ཚེ་མངོན་སུམ་ཉིད་དུ་ནས་ཀྱི་ས་བོན་ལས་ནས་ཀྱི་མྱུ་གུ་ཉིད་སྐྱེའི་འབྲས་ཀྱི་མྱུ་གུ་མི་སྐྱེ་བ་དེའི་ཚེ་གཏན་ཚིགས་གཞན་བཙལ་མི་དགོས།

（他方）道：现识中无因相词义。[5]于现识（所见）中，青稞种只生青稞苗，不生稻苗，所以何须寻求其他因相？

བཤད་པ། གང་ངེས་པར་སྣང་བ་དེ་ཡང་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་ན་འཐད་ཀྱི་མེད་ན་མི་འཐད་པས། དེའི་ཕྱིར་མེད་པ་མི་སྐྱེའོ་ཞེས་སྨྲའོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་མེད་པ་སྐྱེ་བའི་གཏན་ཚིགས་གཞན་འགའ་ཞིག་བསྟན་པར་བྱ་དགོས་ཏེ། ངེས་ན་གཏན་ཚིགས་གཞན་དེས་མེད་པ་སྐྱེ་བར་རབ་ཏུ་གྲུབ་ན་ངེས་པར་མཐོང་བས་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། མེད་པ་སྐྱེ་བའི་གཏན་ཚིགས་མེད་པས་གཞན་ཡང་མི་སྟོན་པས། དེའི་ཕྱིར་ངེས་པར་མཐོང་བ་ནི་ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་སྟོན་པ་ཡིན་ནོ།
།

（自方）道：若所见一切因缘皆有果，（你的论述）方能合理；既无（果），（你的论述）自然不能成立，故说无则不生。因此，（你为能证明该论述，）须举出「虽无仍生」的其他因相。

若其他因相能至极成立无亦能生，将见（无亦能生的）决定性。（然而，）非一切生一切，从而不存在无也生的因相，又无提出其他（因相证明你的理论），因此，（你只能）说和合中决定有果，见（此）决定性。

སྨྲས་པ། འདི་ལ་རྒྱུས་འབྲས་བུ་ལ་རྒྱུ་བྱིན་ནས་འགགས་པས་དེའི་ཕྱིར་རྒྱུས་འབྲས་བུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་ཞིང་རྐྱེན་རྣམས་ནི་དེ་ལ་ཕན་འདོགས་པར་བྱེད་པ་ཡིན་པས། དེ་ལ་ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་དམ་མེད་ཅེས་བསམ་པ་དེས་ཅི་བྱ། །

---

5 现前分或可被肉眼所见之事，实在不需要理由等说明。

（他方）道：关于因果，因生（果）而后灭，故因生果，缘等助益其（果）。于此，何须思惟和合中有或无果。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་རྒྱུས་ནི་འབྲས་བུ་ལ། །རྒྱུ་བྱིན་ནས་ནི་འགག་འགྱུར་ན། །གང་བྱིན་པ་དང་གང་འགགས་པའི། །རྒྱུ་ཡི་བདག་ཉིད་གཉིས་སུ་འགྱུར། །གལ་ཏེ་རྒྱུས་འབྲས་བུ་ལ་རྒྱུ་བྱིན་ནས་འགག་པར་འགྱུར་ན། །དེ་ལྟ་ན་གང་བྱིན་པ་དང་གང་འགགས་པ་དེས་རྒྱུའི་བདག་ཉིད་གཉིས་སུ་འགྱུར་རོ། །རྒྱུའི་བདག་ཉིད་གཉིས་སུ་ནི་མི་འཐད་དེ། །འགགས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་བསྐྱེད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །རྒྱུ་བྱིན་པ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འབྲས་བུ་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་ལ་རྒྱུ་སྦྱིན་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་ལ་ནི་ཡང་རྒྱུ་བྱིན་པས་ཅི་བྱ། མེད་པ་ལ་ནི་སུ་ལ་སྦྱིན་པར་བྱ།

（自方道，《中论》）云：

20.5 若因给予果，因生而后灭，是因有二体：一生及一灭。

有关因生果（之义），若因生（果）而后灭，因将有两种体性：生及灭。（但）不能成立因的二体，因为是灭则非生。因的给予[6]也不成立，因为果的有无皆不能由因的给予而成立。（其理由）如是：果的存在何须由因给予？（因为）无（果）由谁给予？

སྨྲས་པ། རྒྱུས་འབྲས་བུ་རྒྱུ་བྱིན་ནས་འགག་པ་མ་ཡིན་གྱི། འདི་ལྟར་རྒྱུ་འགགས་མ་ཐག་ཏུ་འབྲས་བུ་སྐྱེའོ། །

（他方）道：因生果（之义）非因给予（果）而后灭，而是因灭的同时生果。

6 此中「给予」是生的意思。「因给予果」也可解读为「因生果」。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་རྒྱུས་ནི་འབྲས་བུ་ལ། །རྒྱུ་མ་བྱིན་པར་འགགས་གྱུར་ན། །རྒྱུ་འགགས་ནས་ནི་སྐྱེས་པ་ཡི། །འབྲས་བུ་དེ་ནི་རྒྱུ་མེད་འགྱུར། །གལ་ཏེ་རྒྱུས་འབྲས་བུ་ལ་རྒྱུ་མ་བྱིན་པར་འགགས་པར་གྱུར་ན། རྒྱུ་འགགས་ཤིང་ཞིག་ནས་སྐྱེས་པའི་འབྲས་བུ་དེ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བར་མི་འགྱུར་རམ། །རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བར་ནི་མི་འདོད་དེ། སྐྱོན་དུ་མར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

20.6 若因不与果，作因已而灭，因灭而果生，是果则无因。[7]

关于因生果，若因不生（果）便坏灭，因灭而生的果将成无因而生，不是吗？（我）不承许无因而生，应成诸多过失。

སྨྲས་པ། འབྲས་བུ་ནི་རྒྱུ་དང་ཚོགས་པ་དག་དང་ལྷན་ཅིག་སྐྱེ་སྟེ་མར་མེ་དང་འོད་བཞིན་པ། དེའི་ཕྱིར་ཚོགས་པ་དང་འབྲས་བུ་དུས་གཅིག་ཁོ་ནར་འབྱུང་ཞིང་མར་མེ་དང་འོད་བཞིན་པས། དེ་ལ་ཅི་ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་དམ་མེད་ཅེས་བསམ་པ་དེ་མི་འཐད་དོ། །

（他方）道：如同灯火与灯光，果与因缘的和合一起形成。因此，如灯火及灯光，和合与果仅为一时生起，所以不应考量「果是否存在于和合中」。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་ཚོགས་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །འབྲས་བུ་ཡང་ནི་སྐྱེ་འགྱུར་ན། །སྐྱེད་པ་དང་ནི་གང་བསྐྱེད་པ། །དུས་གཅིག་པར་ནི་ཐལ་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཚོགས་དང་འབྲས་བུ་ལྷན་ཅིག་ཁོ་ནར་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན། །དེ་ལྟ་ན་སྐྱེད་པ་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་དང་བསྐྱེད་

---

7 有关20.6.bd，对勘本版的藏译中论为：རྒྱུ་མ་བྱིན་པར་འགག་འགྱུར་ན། །འབྲས་བུ་དེ་དག་རྒྱུ་མེད་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 28。

པ་དོན་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་དུས་གཅིག་ཏུ་འབྱུང་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདིར་ལྟར་ཕ་དང་བུ་དག་དུས་གཅིག་ཏུ་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་ཡང་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ལ་འདི་ནི་འདིའི་རྒྱུའོ། །འདི་ནི་འདིའི་འབྲས་བུའོ་ཞེས་རྣམ་པར་གཞག་པ་འདི་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་ཚོགས་པ་ཉིད་དང་འབྲས་བུ་ལྷན་ཅིག་ཏུའང་མི་[8]འཐད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

20.7 若众缘合时，而有果生者，能生及所生，[9]应成为一时。

若和合与果只能同时生，应成如是：能生因与所生义（——果——）于一时俱生，但彼（说）亦不应理，如父子岂能同时生？若是（同时）生，说「此是彼之因、彼是此之果」岂能应理？因此，和合与果同时（生）亦不应理。

སྨྲས་པ། འབྲས་བུ་ནི་ཚོགས་པ་ཉིད་ཀྱི་སྔ་རོལ་ཉིད་ན་ཡོད་[10]དེ་དེ་ན་ཕྱིས་ཚོགས་པ་ཉིད་སྐྱེས་པར་[11]གསལ་བར་བྱེད་དེ། མར་མེས་བུམ་པ་བཞིན་ནོ། །

（他方）道：如由灯火之力（明现）瓶子，[12]果早在和合之前已

8 根据北京版，将འོང་མ 改为འང་མི。

9 有关20.7.c，对勘本版的藏译中论为：།སྐྱེད་པར་བྱེད་དང་བསྐྱེད་བྱ་གང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 28。

10 根据北京版及奈塘版，改为ཡོད། 字。

11 根据北京版及奈塘版，改为པར། 字。

12 就像灯火之前早已有瓶，只是其瓶以肉眼不见，其后由灯火之力而见瓶。

有，随和合后明现（其果之）生。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་ཚོགས་པའི་སྔ་རོལ་ན། །འབྲས་བུ་སྐྱེས་པར་གྱུར་ན་ནི། །རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་མེད་པ་ཡི། །འབྲས་བུ་རྒྱུ་མེད་འབྱུང་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་འབྲས་བུ་སྔོན་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་ལ་ཚོགས་པ་ཕྱིས་འབྱུང་བར་འགྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་མེད་པ་དང་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་མ་གཏོགས་པའི་འབྲས་བུ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །འབྲས་བུ་སྐྱེས་པ་ལ་ཡང་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ཚོགས་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བར་བརྟགས་པས་ཅི་བྱ། །འདི་ལྟར་འབྲས་བུའི་དོན་དུ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ཚོགས་པར་འདོད་ན། འབྲས་བུ་དེ་ཡང་སྐྱེས་ཟིན་པ་ཉིད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ཡང་གྱི་ནའོ། །

（自方道，《中论》）云：

20.8 若先有果生，[13]而后众缘合，此即离因缘，无因而生果。

若果在先，和合后有，如是，无（需）众因缘、远离因缘的果将成无因而生。为生果，何必观见因缘和合而生？如是，（你）为能得果，承许因缘和合，（又说早在和合之前）已经生果，此说实为荒谬。

སྨྲས་པ། རྒྱུ་ཡོངས་སུ་འགྱུར་བ་ལས་འབྲས་བུར་འགྲུབ་སྟེ། དེའི་ཕྱིར་གནས་སྐབས་སྔ་མ་འགག་པ་ལས་རྒྱུ་འགགས་ན་འབྲས་བུར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་རྒྱུ་མ་འགགས་པར་ཡང་འབྲས་བུར་མི་འགྱུར་ལ། འབྲས་བུ་དེ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བར་ཡང་མི་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：因圆满而后生果。因此，先灭前时（等同）因灭后才能成果。如是，因未灭不生果，果非无因而生。

13 有关20.8.a，对勘本版的藏译中论为：རྒྱུ་མ་བྱིན་པར་འགག་འགྱུར་ན། །འབྲས་བུ་དེ་དག་རྒྱུ་མེད་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 28。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་རྒྱུ་འགགས་འབྲས་བུ་ན། །རྒྱུ་ནི་ཀུན་ཏུ་འཕོ་བར་འགྱུར། །སྔོན་སྐྱེས་པ་ཡི་རྒྱུ་ཡང་ནི། །ཡང་སྐྱེ་བར་ནི་ཐལ་བར་འགྱུར། གལ་ཏེ་རྒྱུའི་དངོས་པོ་སྔར་འགགས་པ་ན་གནས་སྐབས་གཞན་ཐོབ་པ་འབྲས་བུ་ཞེས་བྱ་ན། དེ་ལྟ་ན་རྒྱུ་ཀུན་ཏུ་འཕོ་བར་འགྱུར་གྱི་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་ཏེ། །དཔེར་ན་བྲོ་གར་མཁན་གྱིས་ཆ་ལུགས་གཞན་བོར་ནས་ཆ་ལུགས་གཞན་དུ་ཞུགས་པ་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་པ་བཞིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་ཡང་གནས་སྐབས་གཞན་དུ་ཀུན་ཏུ་འཕོ་བ་ཉིད་སྐྱེ་བ་ཡིན་ན་ནི། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་སྔོན་སྐྱེས་པའི་རྒྱུ་ཉིད་ཀྱང་སྐྱེ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་དངོས་པོ་ཡོངས་སུ་འགྱུར་བའི་ཆོས་ཅན་རྣམས་ངེས་པར་མི་གནས་པའི་ཕྱིར་ནམ་ཡང་མི་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

20.9 灭因后有果，因即至于果，是则前生因，生已而复生。

若因事物先灭，（后）于他时得果，如是，将成（其）因完全转换，而非生（果）。如表演者脱衣后换穿另件衣裳，实非生（义）。若转换他时是生，早已生起的因应成再生。果真如是，将永无不生，故绝无圆满事物之有法。

སྨྲས་པ་གང་གི་ཚེ་རྒྱུ་འགགས་པ་ན་འབྲས་བུར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བརྗོད་པ་དེའི་ཚེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཀུན་ཏུ་འཕོ་བར་འགྱུར་བ་དང་ཡང་སྐྱེ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་བརྗོད།

（他方）道：为何说「灭因成果」会变成「完整转换应成复生」的说法？

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་ལམ་དུ་ཞུགས་བཞིན་དུ་ལམ་འདྲིའམ། ཁྱོད་དངོས་པོ་ཡོངས་སུ་འགྱུར་བ་འབྲས་བུ་ཞེས་བྱའོ་ཞེས་ཟེར་བཞིན་དུ་རང་གི་ཚིག་གི་དོན་ཁོང་དུ་མ་ཆུད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་ཁྱོད་ཚོགས་ཆེ་བས་ཚོག་གི་འདུག་ཤིག་དང་། ད་ཁོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཁྱོད་ཀྱིས་བསྟན་པའི་ལྟ་བ་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་པར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དག་ཏུ་བསྟན་པར་བྱས། ཁྱོད་ཡིད་བསྒྱུས་ལ་དེ་དག་ཉོན་ཅིག །འདི་ལ་

གལ་ཏེ་རྒྱུས་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་གྱུར་ན་འགགས་པས་སམ་གནས་པས་སྐྱེད་པར་བྱེད་གྲང་། འབྲས་བུ་ཡང་སྐྱེད་པ་ཉིད་དམ་མ་སྐྱེས་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་གྲང་ན། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：你明明在路上，为何又在问路？

你明明说事物圆满是果，又不清楚自己所说的意思。既然饱受极苦，你应当休息。现在我传授予你教法的清净见解——因果相连之见，你必须收心，善听其（义）！

于此，若因生果，（其因是）已灭（而生果）或存在而生？果是（由）已生（的因）还是未生（的因）而生？一切行相皆不应理。

ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འགགས་པ་ནུབ་པར་གྱུར་པ་ཡིས། འབྲས་བུ་སྐྱེས་པ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད། འབྲས་བུ་དང་ནི་འབྲེལ་པའི་རྒྱུ། །གནས་པས་ཀྱང་ནི་ཇི་ལྟར་སྐྱེད། །གལ་ཏེ་རེ་ཞིག་རྒྱུ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་འགགས་པ་ནུབ་པར་གྱུར་པས་འབྲས་བུ་སྐྱེས་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པར་རྟོག་ན། དེ་ནི་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་རྒྱུ་འགགས་པ་ནུབ་པར་གྱུར་པས་འབྲས་བུ་སྐྱེས་པ་ཡོད་པ་ཉིད་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད། རྒྱུ་མེད་པ་གང་གིས་སྐྱེད་པར་བྱེད་པར་བརྟག་པ་དེ་ཡང་གང་ཡིན། སྐྱེས་པ་ཉིད་ཡང་ཅི་ཞིག་བསྐྱེད་པར་བྱ་དགོས།

为何？（《中论》云：）

20.10 云何因灭失，而能生其果？又若因有果，[14]云何因生果？

首先，执「由因全面灭失故而生果」不应理。因灭岂能生果？既无

14 有关20.10.c，对勘本版的藏译中论为： འབྲས་བུ་དང་ནི་འབྲེལ་པའི་རྒྱུ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 28。

因，何者生（果）？彼执又是什么？既然已生，何必生？

ཅི་སྟེ་ཡང་འདི་སྙམ་དུ་འབྲས་བུ་དང་འབྲེལ་པའི་རྒྱུ་འབྲས་བུ་དང་ལྡན་པ་གནས་པ་ཉིད་ཀྱིས་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པར་སེམས་ན། །

若做是念：与果有关的因，即是有果（之因，彼）存在故而生果。

དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་རྒྱུ་གནས་པས་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་ཉིད་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད། དེའི་ཕྱིར་གང་གི་ཚེ་འབྲས་བུ་སྐྱེས་པ་ཉིད་དང་རྒྱུར་འབྲེལ་པ་ཡིན་གྱི་མ་སྐྱེས་པ་དང་ནི་མ་ཡིན་නོ། །སྐྱེས་པ་ལ་ནི་ཡང་སྐྱེས་པའི་རྒྱུས་ཅི་བྱ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དེའང་མི་འཐད་པའོ། །

彼（执）不应理。若因有，岂生已有的果？已生之果才能与因相连，未生不能。已生（的果）岂由复生之因而有？因此，彼（论）亦不应理。

ཅི་སྟེ་རྒྱུ་འབྲས་མི་འབྲེལ་ན། འབྲས་བུ་གང་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད། །ཅི་སྟེ་རྒྱུ་དེ་འབྲས་བུ་དང་མ་འབྲེལ་བ་འབྲས་བུ་དང་མི་ལྡན་པས་འབྲས་བུར་སྐྱེད་པར་བྱེད་པར་སེམས་ན། ཁྱོད་ཀྱི་འབྲས་བུ་གང་ཞིག་རྒྱུས་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་དེ་སྨྲོས་ཤིག །གང་གི་ཚེ་འབྲས་བུ་མ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་མེད་པ་ལ་འབྲས་བུ་ཞེས་བྱ་བ་ཉིད་ཀྱང་མེད་པ་དེའི་ཚེ་རྒྱུས་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་ཡང་མེད་ཀྱང་དེ་ལ་དེ་སྐད་ཅེས་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའི་མཐུ་ཉིད་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི་དེས་རི་བོང་གི་རྭ་ཡང་བསྐྱེད་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད་དོ། །

（《中论》云：）

20.11.ab 因果若无关，所生果为何？

若做是念：因与果无关，（因中）无果，却可生果。请你解释因生何果？若果不生、没有、称「果」者亦无，说因生果岂应理？若无仍有

此能生之论，兔角亦生，毋庸置疑。

ཡང་གཞན་ཡང་། རྒྱུ་ནི་མཐོང་དང་མ་མཐོང་བར། །འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ། །འདི་ལ་གལ་ཏེ་རྒྱུ་འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པར་གྱུར་ན་མཐོང་ནས་སམ་མ་མཐོང་བར་སྐྱེད་པར་འགྱུར་གྲང་ན། གཉི་ག་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་རེ་ཞིག་མཐོང་བས་སྐྱེད་པར་འགྱུར་ན། །དེ་ལྟར་ན་སྐྱེས་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པར་འགྱུར་ཏེ། །འདི་ལྟར་མ་སྐྱེས་པ་ནི་མཐོང་བར་མི་འགྱུར་ལ། །སྐྱེས་པ་ལ་ནི་ཡང་བསྐྱེད་པར་བྱ་མི་དགོས་སོ། །ཅི་སྟེ་ཡང་རྒྱུས་མ་མཐོང་བར་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པར་རྟོག་ན། དེ་ལྟ་ན་ཡང་རྒྱུས་གང་དང་གང་མ་མཐོང་བ་དེ་དང་དེ་སྐྱེད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་སྐྱེད་པར་ཡང་མི་བྱེད་དེ། །དེ་ལྟ་བས་ན་རྒྱུས་མ་མཐོང་བར་ཡང་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ། །

此外，（《中论》云：）

20.11.cd 见或与不见，是因不生果。

于此，若因生果，是见而生或不见而生？[15]两者皆不应理。为何？

首先，若是见而生，将生已生。如是，不见未生，不须再生已生者。[16]

若执因生果是不见（而生），（其）因将生此或彼的不见（之果）

---

15 若果性已明现可被肉眼所见，即是「见而生」；若果性尚未全部明现可被肉眼所见，即是「不见而生」。

16 如果是见而生，意味着先有未明现的果，才能生已明现的果。如果早有未明现的果，代表其果早是已生，而此已生的果在明现时再生，故说「将生已生」，实不应理，因为已生不须再生、复生。果真如此，生应成无穷尽、生应成无意义。

，但（其因）不生（所有不见之果）。因此，因（生果）也非不见而生。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་ལ་གལ་ཏེ་རྒྱུས་འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པར་བྱུར་ན། ཕྲད་ནས་སྐྱེད་པར་འགྱུར་གྲང་ན། འབྲས་བུ་དང་རྒྱུ་དག་ཕྲད་པ་ནི་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་དོ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འབྲས་བུ་འདས་པ་རྒྱུ་འདས་དང་། མ་སྐྱེས་པ་དང་སྐྱེས་པ་དང། །ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནི། ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། འབྲས་བུ་འདས་པ་ནི་རྒྱུ་འདས་པ་དང་མ་སྐྱེས་པ་དང་ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་དག་གི་འབྲས་བུ་དང་རྒྱུ་དག་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འབྲས་བུ་འདས་པ་དང་རྒྱུ་སྐྱེས་པ་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །འབྲས་བུ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

此外，若因生果，（是因果）相遇而生？

无论如何果与因的相遇不能成立。为何？

（《中论》云：）

20.12 若言过去果，而于过去因，未来及现在，终不同时合。

过去果绝不能与过去及未生（之因）同时相遇，因为不存在过去及未来的果及因。过去果也绝不能与已生因同时相遇，因为不存在果。

འབྲས་བུ་མ་སྐྱེས་རྒྱུ་མ་སྐྱེས། །འདས་པ་དང་ནི་སྐྱེས་པ་དང་། །ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནི། །ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འབྲས་བུ་མ་སྐྱེས་པ་ནི་རྒྱུ་མ་སྐྱེས་པ་དང་འདས་པ་དང་ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་དག་གི་འབྲས་བུ་དང་རྒྱུ་དག་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འབྲས་བུ་མ་སྐྱེས་པ་དང་རྒྱུ་སྐྱེས་པ་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འབྲས་བུ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（《中论》云：）

20.13 若言未生果，会合未生因，过去及已生，是则终不合。[17]

未生果绝不能与未生及过去因同时相遇，因为不存在过去及未来的果及因。未生果也绝不能与已生因同时相遇，因为不存在果。

འབྲས་བུ་སྐྱེས་པ་རྒྱུ་སྐྱེས་དང་། མ་སྐྱེས་པ་དང་འདས་པ་དང་། །ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནི། །ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འབྲས་བུ་སྐྱེས་པ་ནི་རྒྱུ་སྐྱེས་པ་དང་ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འདི་ནི་འདིའི་རྒྱུའོ་འདི་ནི་འདིའི་འབྲས་བུའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟར་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དག་ཏུ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་དང་། དེ་ལྟར་གྱུར་པ་དག་ལ་ཕྲད་པ་ཡང་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འབྲས་བ་སྐྱེས་པ་དང་རྒྱུ་མ་སྐྱེས་པ་དང་འདས་པ་དང་ཡང་ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་དག་གི་རྒྱུ་དག་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（《中论》云：）

20.14 若言已生果，会合已生因，未生及过去，是则终不合。[18]

已生果绝不能与已生因同时相遇。于此，说「此是因」、「此是果」的因果不应理，既然如是，（因果）相遇亦不应理。

已生果绝不能与未生及过去因同时相遇，因为不存在过去及未来的

17 有关20.13.a，对勘本版的藏译中论为：།འབྲས་བུ་སྐྱེས་པ་རྒྱུ་མ་སྐྱེས།（若言已生果），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 28。

18 有关20.14.a，对勘本版的藏译中论为：།འབྲས་བུ་མ་སྐྱེས་རྒྱུ་མ་སྐྱེས།（若言未生果），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 28。

因。

ཕྲད་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། རྒྱུས་ནི་འབྲས་བུ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་འབྲས་བུ་འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་དང་ད་ལྟར་དང་རྒྱུ་འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་དང་ད་ལྟར་དུ་ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡང་མི་འཐད་ན། རྒྱུས་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར་ན། ཕྲད་པ་ཡོད་པ་ཡིན་ན་ཡང་། །རྒྱུས་ནི་འབྲས་བུ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད། །ཅི་སྟེ་མི་འཐད་བཞིན་དུ་ཡང་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་ཕྲད་པར་རྟོག་ན། དེ་ལྟ་ན་ཡང་རྒྱུ་ཡོད་པ་ཉིད་ཀྱིས་འབྲས་བུ་དེ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་འགྱུར། འདི་ལྟར་ཡོད་པ་ལ་ནི་ཡང་བསྐྱེད་པར་བྱ་བ་མེད་དེ་རྒྱུའི་བྱ་བ་ཡང་མེད་དོ། །

（《中论》云：）

20.15.ab 若不和合者，因何能生果？

如是，于一切行相中，过去、未来、现在果与过去、未来、现在因同时相遇皆不应理，说因生果，岂能应理？（《中论》云：）

20.15.cd 若有和合者，因何能生果？

明明（相遇）不应理，却执因果相遇。

如是，有因如何生果？既有，则无再生的作用，因的作用也应无。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་འབྲས་བུས་སྟོང་པའི་རྒྱུས། །ཇི་ལྟར་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད། འདི་ལ་གལ་ཏེ་རྒྱུས་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན། །དེ་འབྲས་བུའི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པའམ། མི་སྟོང་པས་འབྲས་བུ་དེ་སྐྱེད་པར་བྱེད་གྲང་ན། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་འབྲས་བུའི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པའི་རྒྱུས་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པར་རྟོག་ན་དེ་ནི་དེ་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་དོ། །ཅི་སྟེ་འཐད་ན་ནི་བྱེ་མས་ཀྱང་ཏིལ་མར་དང་། ཆུས་ཀྱང་མར་སྐྱེད་པར་འགྱུར་རོ། །

另外，（《中论》云：）

20.16.ab 若因中无果，因何能生果？

于此，若因生果，试问：（因）是远离果的体性（而生果），还是具足果（的体性）而生（果）？

首先，若执因不具果的体性而生果，彼无论如何不应理。若应理，沙子亦生芝麻油，水亦生牛油。

ཡང་ན་བྱེ་མ་དང་ཏིལ་དག་ལ་ཡང་ཏིལ་མར་མེད་ལ། ཆུ་དང་ཞོ་དག་ལ་ཡང་མར་མེད་པར་འདྲ་ན། ཏིལ་ཉིད་ལས་ཏིལ་མར་འབྱུང་ལ། བྱེ་མ་ལས་མི་འབྱུང་བ་དང་། ཞོ་ཉིད་ལས་མར་འབྱུང་ལ། ཆུ་ལས་མི་འབྱུང་བ་ལ་ཁྱད་པར་ཅི་ཡོད། དེ་ལྟ་བས་ན་འབྲས་བུའི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པའི་རྒྱུས་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་དོ། །

或（说）沙子及芝麻中无芝麻油，水及酪中无牛油，此皆相同。（此不应理，否则）「芝麻生芝麻油，沙子却不能；酪生牛油，水却不能」之差异岂能存在？因此，说无果体性之因生果，不应理。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འབྲས་བུའི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་མི་སྟོང་པའི་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）做此想：具果体性之因生果。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་འབྲས་བུ་མི་སྟོང་རྒྱུས། །ཇི་ལྟར་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད། །གལ་ཏེ་འབྲས་བུའི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་མི་སྟོང་པའི་རྒྱུ་ཉིད་ཡིན་ན། དེས་ཇི་ལྟར་འབྲས་བུ་དེ་སྐྱེད་པར་འགྱུར། །གང་གི་ཚེ་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པ་མ་ཡིན་པ། སྐྱེས་ཟིན་པ་ལ་ནི་ཡང་བསྐྱེད་པར་བྱ་བ་མེད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་འབྲས་བུའི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་མི་སྟོང་པའི་རྒྱུས་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་སྐྱེ་བོ་ངོ་བརྙོག་མི་ཤེས་པས་གཟུང་བར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།། །།

于此，（我）将做解说。（《中论》云：）

20.16.cd 若因中有果，[19]因何能生果？

若因中有果的体性，因岂能生果？若（因中）有果，则其非（果的）体性空。已有，则无再生。因此，士夫（你仅仅是）不敢说「具果体性之因生果」而持（此说）。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་ལ་རྒྱུས་འབྲས་བུ་སྐྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་མི་སྟོང་པའམ་སྟོང་པ་ཞིག་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ་ཁོ་བོས་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། འབྲས་བུ་མི་སྟོང་སྐྱེ་མི་འགྱུར། །མི་སྟོང་འགག་པར་མི་འགྱུར་རོ། །མི་སྟོང་དེ་ནི་མ་འགགས་དང་། མ་སྐྱེས་པར་ཡང་འགྱུར་བ་ཡིན། །འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མི་སྟོང་པ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་ངེས་པར་གནས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་འགག་པར་ཡང་མི་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་ངེས་པར་གནས་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་རང་བཞིན་ལ་ནི་འགྱུར་བ་མི་འཐད་པས། དེའི་ཕྱིར་འབྲས་བུ་དེ་མི་སྟོང་པར་ཡོངས་སུ་རྟོག་ན། །རྟག་པའི་ཕྱིར་ཁྱོད་ཀྱི་དེ་ནི་མ་འགགས་པ་དང་མ་སྐྱེས་པར་ཡང་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་འབྲས་བུ་མི་སྟོང་པ་ནི་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་ཞིང་འགག་པར་ཡང་མི་འགྱུར་རོ། །

另外，关于此一切「因生果」之论述，试问：生灭是由（果的）体性不空，或是由（果的体性）空（而有）呢？

于此，我将做解说。（《中论》云：）

20.17 果不空不生，果不空不灭，以果不空故，不生亦不灭。

19　有关20.16.c，对勘本版的藏译中论为：གལ་ཏེ་འབྲས་བུས་མི་སྟོང་རྒྱུས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 29。

果的体性不空，则决定（其）己性，将不生亦不灭。为何？因为已决定（果的）己性。如是，是自性则不能变，因此，若执果不空（其体性），（果将是）常，故你的果将成不灭、不生。因此，若果不空（体性），将成不生、不灭。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འབྲས་བུ་སྟོང་པ་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པར་འགྱུར་བར་སེམས་ན།

于此，（他方）做此想：果空（其体性）而生灭。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། སྟོང་པ་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་། །སྟོང་པ་ཇི་ལྟར་འགག་པར་འགྱུར། །སྟོང་པ་དེ་ཡང་མ་འགགས་དང་། །མ་སྐྱེས་པ་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར། །འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པ་བདག་ཉིད་ཀྱིས་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པ་གང་ཡིན་པ་དེས་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཞིང་། ཇི་ལྟར་འགག་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འབྲས་བུ་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ཀྱང་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པར་རྣམ་པར་རྟོག་ན་དེ་ལ་སྨྲ་བར་བྱ་དགོས་ཏེ། ཅི་སྟེ་འབྲས་བའི་ངོ་བོ་མ་གཏོགས་པ་གཞན་ཞིག་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པར་འགྱུར་རམ། ཅི་སྟེ་འབྲས་བུའི་དངོས་པོ་མ་གཏོགས་པ་གཞན་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི། དེས་འབྲས་བུ་ལ་ཅིར་འགྱུར་ཏེ། འདི་ལྟར་འབྲས་བུར་ཡིན་པར་སྐྱེ་བ་འབྲས་བུར་མི་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་འབྲས་བུ་དེ་སྟོང་པར་ཡོངས་སུ་རྟོགས་ན་ཡང་མེད་པའི་ཕྱིར་མ་འགགས་པ་དང་མ་སྐྱེས་པར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་བས། དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་འབྲས་བུ་སྟོང་པ་ཡང་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་ཞིང་འགག་པར་ཡང་མི་འགྱུར་རོ། །

于此，将做解说。（《中论》云：）

20.18 果空岂能生，果空岂能灭，以果是空故，不生亦不灭。[20]

20 有关20.18.d，对勘本版的藏译中论为：མ་སྐྱེས་པར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 29。

若果体性空、不能至极成立己性的话，岂能生、岂能灭？若执果无体性仍可生灭，须答此问——是否会生灭果体性外的其他者？若生果事物外的其他者，果将成何者？如是，所生之果将不成果。因此，若遍执果是体性空，因为无（果体性外的其他者），故（果）应成不生、不灭。（我）亦不承许彼（说）。因此，即便果体性空，也应不生、不灭。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དག་ཏུ་འགྱུར་ན། གཅིག་པ་ཉིད་དམ་གཞན་ཉིད་དུ་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ཡང་ཡོངས་སུ་བརྟགས་ན། རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཅིག་ཉིད་དུ། །ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཞན་ཉིད་དུ། །ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཅིག་ཉིད་ན། །སྐྱེད་དང་བསྐྱེད་པ་གཅིག་ཏུ་འགྱུར། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཞན་ཉིད་ན། །རྒྱུ་དང་རྒྱུ་མིན་མཚུངས་པར་འགྱུར། །འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དག་གཅིག་པ་ཉིད་ཡིན་པར་གྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་སྐྱེད་པ་དང་བསྐྱེད་པ་དོན་དག་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། འདི་ལྟར་ཕ་དང་བུ་དག་ཇི་ལྟར་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། ས་བོན་དང་མྱུ་གུ་དག་ཀྱང་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །

另外，若是因果，应是一还是异？周遍观察时，（如《中论》云：）

20.19 因果是一者，是事终不然；因果若异者，是事亦不然。

为何？如是，（《中论》又云：）

20.20 若因果是一，生及所生一；[21]若因果是异，因则同非因。

如是，若因果是一，生与所生将成一，彼（说）不应理，如父亲与孩子岂能为一？种子与幼苗也非一。

ཅི་སྟེ་ཡང་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དག་འདི་ནི་རྒྱུའོ། །འདི་ནི་འབྲས་བུའོ་ཞེས་གཞན་ཉིད་དུ་གྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་ཡང་རྒྱུ་དང་རྒྱུ་མ་ཡིན་པ་དག་མཚུངས་པར་འགྱུར་རོ། །ཇི་ལྟར་ནས་ཀྱི་མྱུ་གུ་ལས་འབྲས་ཀྱིས་བོན་གཞན་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་འབྲས་ཀྱི་མྱུ་གུ་ལས་ཀྱང་ནས་ཀྱིས་བོན་གཞན་ཡིན་ན། དེ་ལ་ནས་ཀྱིས་བོན་ནི་ནས་ཀྱི་མྱུ་གུའི་རྒྱུ་ཡིན་གྱི་འབྲས་ཀྱིས་བོན་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཅིའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དག་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ལ་གཞན་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །གང་དག་ལ་གཅིག་པ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་གྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་དག་ལ་གྲུབ་པ་མེད་དེ། དེ་དག་ལས་གཞན་དུ་འགྲུབ་ལ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（有关）因果，若说此是因、此是果，（故因果）实属相异。如是，因与非因将会相同。像是青稞苗与稻种相异，稻苗与青稞种相异，于此，青稞种只能是青稞苗的因，非稻种，故（因与非因）岂能如是（相同）？

总之，因果非一亦非异。既然非一也非异，不成立（因果的一及异）。除此外，其他成立（方式）皆不应理。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་རྒྱུས་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད་དམ། མེད་པར་གྱུར་པ་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད་གྲང་ན། དེ་ལ་ཁོ་བོས་ཟླད་པར་བྱ་སྟེ། འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། །རྒྱུས་ནི་ཅི་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད།

---

21 有关20.20.b，对勘本版的藏译中论为：བསྐྱེད་བྱ་སྐྱེད་བྱེད་གཅིག་ཏུ་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 29。

།འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ན། །རྒྱུས་ནི་ཅི་ཞིག་བསྐྱེད་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པར་གྱུར་ན་མ་བྱས་ཀྱང་རྫོགས་པར་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་པས་དེ་ཡོད་ན། རྒྱུས་དེ་ལ་གཞན་ཅི་ཞིག་སྐྱེད་པར་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་དེ་ཉིད་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་རྟོག་ན་དེ་ནི་མི་རིགས་ཏེ། སྐྱེས་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་མེད་དོ། ཅི་སྟེ་འབྲས་བུ་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མེད་པར་གྱུར་པ་ཡིན་ན་དེ་རྒྱུས་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མེད་ཀྱང་རྒྱུས་བསྐྱེད་པར་འགྱུར་ན་ནི། ཤིང་བ་ཊའི་མེ་ཏོག་གིས་ཀྱང་ཕྲེང་བར་འཆིང་བ་ཐེ་ཚོམ་མེད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་འབྲས་བུ་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་དང་འབྲས་བུ་མེད་པར་འགྱུར་བ་ཡང་རྒྱུས་བསྐྱེད་པར་མི་འཐད་དོ། །

另外，若因生果，试问：是有体性而生还是无（体性）而生？于此，我将解说。（《中论》云：）

20.21 若果定有性，因所生为何？若果定无性，因所生为何？[22]

若果有体性，即使非（由因而）造，（其果的体性）也能圆满。既有彼（果），因生其他何（果）？若执（因）生彼（果的体）性，实不应理，既已生，便无再生的作为。

若果无体性，因岂能生彼？若果无体性却可从因而生，榕树[23]的花朵亦可串成花鬘，毋庸置疑。因此，无论是有果或无果，由因生（果）实不应理。

---

22 有关20.21.d，对勘本版的藏译中论为：།རྒྱུས་ནི་ཅི་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད།（若言未生果），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 29。

23 藏文的baTa 应为梵文的viṭa（英文叫ficus）。

སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ན། །རྒྱུ་ཉིད་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །རྒྱུ་གང་གིས་ཀྱང་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་ན། དེ་རྒྱུ་ཉིད་དུ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །འདི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའི་རྒྱུ་ཞེས་བྱ་བ་ན་ཅི་སྟེ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ཡང་རྒྱུར་འགྱུར་ན་ནི། དེ་ལྟ་ན་འགའ་ཡང་རྒྱུ་མ་ཡིན་པར་མི་འགྱུར་བས་ཐམས་ཅད་རྒྱུ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་རྒྱུ་ཉིད་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

（《中论》云：）

20.22.ab 因若不生果，因则不应理，

任何因皆不生果时，不能成立因性。如是，所谓「能生之因」（将不应理，因为）非能生仍可是因，任何（事物）皆非非因，皆可是因，（我）不承许彼（说）。因此，不成立因。

རྒྱུ་ཉིད་འཐད་པ་ཡོད་མིན་ན། འབྲས་བུ་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པའི་རྒྱུ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། རྒྱུ་མེད་ན་འབྲས་བུ་དེ་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར། །འདི་ལྟར་རྒྱུའི་འབྲས་བུ་ཡིན་པར་འདོད་ན་དེ་ཡང་མེད་དེ། དེ་མེད་ན་འབྲས་བུ་ཞེས་བྱ་བར་མི་འཐད་དོ། ཅི་སྟེ་འཐད་ན་ནི་ཕ་མེད་པར་ཡང་བུ་ཡོད་པར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན། རྒྱུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

20.22.cd 因若不应理，果属于何者？

若无生果的因，因既非有，果属于何者的（果）？如是，便应无「因之果」的主张，既无彼，就不成立果。若可以，无父也可有子，（我）不承许彼（说）。因此，若因非有，果亦非有。

རྒྱུ་རྣམས་དང་ནི་རྐྱེན་དག་གི ཚོགས་པ་གང་ཡིན་དེ་ཡིས་ནི། །བདག་གིས་བདག་ཉིད་མི་སྐྱེད་ན། འབྲས་བུ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད། །རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི་ཚོགས་པ་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བར་བརྟག་པ་གང་ཡིན་པ་དེས་རེ་ཞིག་བདག་གིས་བདག་ཉིད་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཚོགས་པ་ནི་དུ་མ་ཡིན་པར་ཤེས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། །ཚོགས་པ་གཅིག་པུ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་བཞིན་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་མེད། །གལ་ཏེ་དེ་ཡང་དེ་ལས་གཞན། །དེ་ཡང་གཅིག་པུ་འགའ་ཞིག་ཡོད། །ཅེས་གསུངས་སོ། །ད་ཚོགས་པ་གང་ཡིན་པ་བདག་ཉིད་མ་སྐྱེས་པ་བདག་ཉིད་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པ་དེས་འབྲས་བུ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བརྟག

（《中论》云：）

20.23 若从众因缘，而有和合生，和合自不生，云何能生果？

凡是执取因缘和合而生果者，首先（应知和合）自己不生自己的体性。[24]为何？因为和合是众多性。阿阇黎圣天亦云：「是和合非一，故事物皆无。合若相异彼，亦有少许一。」[25]

是和合者皆不生自己的体性，也无法至极成立自己的体性时，岂能执着和合生果？

---

24 根据《显句论》，如果某事物无法产生自己的体性，岂能生他果？如石女自己的体性无法被证实时，石女岂能生儿？请参考月称论师的《显句论》——Candrakīrti, *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal*, 324。

25 虽然于《四百论》中找不到此偈，此偈却被藏译的《佛护论》及清辨论师的《般若灯论》引用。此偈的内容：是和合者皆非一而是众多的异。无论是一或异，于一、异之中皆无自性的事物。如果和合迴异于众多性，将有「少许和合可成一性」之过。

།ཅི་སྟེ་ཚོགས་པ་བདག་ཉིད་མ་སྐྱེས་པས་ཀྱང་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་ནི་མ་མ་སྐྱེས་པས་ཀྱང་བུ་སྐྱེད་པར་མངོན་པར་འགྱུར་རོ། དེ་ཕྱིར་ཚོགས་པས་བྱས་པ་དང་། །ཚོགས་མིན་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་མེད། །འབྲས་བུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །རྐྱེན་གྱི་ཚོགས་པ་ག་ལ་ཡོད། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་ཚོགས་པ་དེ་བདག་ཉིད་མ་སྐྱེས་ཤིང་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པ་དེའི་ཕྱིར་ཚོགས་པས་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་མེད་དོ། །

若和合不生自己的体性却可生果，很明显的，将有无母仍可生子（之过）。因此，（《中论》云：）

20.24 是故果不从，缘合不合生。若无有果者，岂有缘和合？[26]

和合不生自己的体性也无法至极成立（其性），故和合不生果。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་ཚོགས་པ་མ་ཡིན་པས་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་ཡོད་པར་སེམས།

于此，（他方）做此想：存在由非和合者所生之果。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ཚོགས་མིན་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་མེད། །གང་གི་ཚེ་ཚོགས་པས་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་ཉིད་མི་འཐད་པ་དེའི་ཚོགས་པ་མ་ཡིན་པས་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བ་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་ཕ་དང་མ་དག་མེད་པར་ཡང་བུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་སྐྱེ་བར་ཡང་མི་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་ཚོགས་པ་མ་ཡིན་པས་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་ཡང་མེད་དོ། །

于此，将做解说。「（20.24.b）缘合不合生」（谓）果不从和合而生，也不从非和合而生。（非和合所生之）果岂无因而生？若可以，无父母也可生子，却非如此。因此，无非和合而生之果。

---

26 有关20.24.a，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ཕྱིར་ཚོགས་པས་བྱས་པ་མེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 29。

སྨྲས་པ། འཇིག་རྟེན་པ་དང་འགལ་བ་ཤིན་ཏུ་མང་པོ་ཞིག་སྨྲ་ཤད་པ་འདིས་ཅི་བྱ། ཡོད་ན་རེ་ཞིག་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི་ཚོགས་པ་ཡོད་དེ། དེ་ཡོད་པས་འབྲས་བུ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：何须多说与世间极度相违的论述？既有，首先就有因缘和合，有此故，果亦有。

སྨྲ་ཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་གྲོང་སྟོང་དུ་མཁར་ལྡན་འབེབས་སམ། ཁྱོད་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་ཚོགས་པ་ཡོད་པར་འདོད་ཀྱི། །འབྲས་བུ་སྐྱེད་པ་ཉིད་ཚོགས་པ་ཞེས་བྱ་ན་འབྲས་བུ་དེ་ཉིད་ཀྱང་གང་གི་ཚེ་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་པ་དེའི་ཚེ་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་རྐྱེན་གྱི་ཚོགས་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། སློབ་དཔོན་འཕགས་ལྷས་ཀྱང་། གང་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ཇི་སྙེད་མིང་། །ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་སྣང་འགྱུར་བ། །དེ་ཕྱིར་དངོས་པོ་ཡོད་མིན་ཏེ། །དངོས་མེད་ཚོགས་པའང་ཡོད་མ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

（自方）道：为何城民（从天）降于空城之中？虽无果，你却主张有和合。因为生果才有所谓的「和合」，既然不成立果、果不存在，岂有缘的和合？阿阇黎圣天亦云：「世间诸名相，见于和合中。无有事物故，和合亦非有。」[27]

དེ་ལྟ་བས་ན་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཚོགས་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། དེ་ལ་དུས་དང་ཚོགས་པ་ཉིད་ཀྱི་འབྲས་བུ་འགྲུབ་པའི་ཕྱིར། དུས་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་མི་འཐད་དོ། །

总之，无果则无和合。「因为存在时间与和合的果，所以时间的确存在」的一切论述皆不应理。

---

27 虽然于《四百论》中找不到此偈，但此偈却被藏译的《佛护论》及清辨论师的《般若灯论》引用。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དུས་ཀྱང་མེད་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དང་ཚོགས་པ་ཡང་མེད་ན་གཞན་ཅི་ཞིག་ཡོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་ནི་མེད་པར་སྨྲ་བ་ཉིད་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：如果没有时间，也无因果及和合，还剩其他何法？所以（你）是主张无者。

བཤད་པ། མ་ཡིན། ཇི་ལྟར་ཁྱོད་དུས་ལ་སོགས་པ་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་པར་ཡོངས་སུ་རྟོག་པར་བྱེད་པ་དེ་ལྟར་མི་འཐད་པར་ཟད་ཀྱི། དེ་དག་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་ནི་འགྲུབ་པོ། །

（自方）道：非也。你周遍执取时间等皆自性有，此不应理，（事物）彼等皆由施设而成立。

རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཉི་ཤུ་པའོ།། །།

第二十品——观因果品——终。

第二十一品

观生灭品

སྨྲས་པ། དུས་ལ་སོགས་པ་དག་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་གི་ཚེ་གང་ན་འགའ་ཞིག་འབྱུང་བ་དང་། འཇིག་པ་དག་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་དུས་ལ་སོགས་པ་དག་མེད་པར་འགྱུར་ན། འོ་ན་དེ་ལྟ་ན་ཁྱད་པར་མེད་པས་དུས་ཐམས་ཅད་དུ་ཐམས་ཅད་ནས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་། འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཏུ་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་དེ་ལྟར་ཡང་མི་འགྱུར་བས། དེའི་ཕྱིར་དུས་ལ་སོགས་པ་དག་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：时间等法绝对存在。为何？某时处生灭某法的确存在。如是，若无时间等法，（生灭）将无差异。若是如此，将于一切时中，一切皆生灭一切，但（事实）并非如此。因此，绝对存在时间等法。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་འགའ་ཞིག་ལ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཉིད་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི། །དུས་ལ་སོགས་དག་ཀྱང་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། གང་གི་ཚེ། འཇིག་པ་འབྱུང་བ་མེད་པར་རམ། །ལྷན་ཅིག་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན། །འབྱུང་བ་འཇིག་པ་མེད་པར་རམ། །ལྷན་ཅིག་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན། །དེའི་ཚེ་གལ་ཏེ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པར་གྱུར་ན། ཕན་ཚུན་མེད་པར་རམ་ལྷན་ཅིག་ཏུ་འགྱུར་གྲང་ན། གང་གི་ཚེ་གཉི་ག་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་པ་དེའི་ཚེ་དེ་དག་གི་རྒྱུ་ཅན་གྱི་དུས་ལ་སོགས་པ་དག་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར།

（自方）道：（虽说）生灭存在故有时间等法，然而，（如《中论》云：）

21.1 灭非由无生，同俱亦非有；生非由无灭，同俱亦非有。

若有生灭，（生灭）是否同俱？两者皆不应理。[1]借此，岂能（推

1 灭不能由无生而有，既无生，岂有灭？生与灭也非同时而有，同俱的生灭有离因而有之过。同理，生也不能从无灭——无前因的灭——而有，既无前因的灭，岂有生？

知）存在果者[2]——时间等法？

དེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། །མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འཇིག་པ་འབྱུང་བ་མེད་པར་ནི། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཡོད་པར་འགྱུར། །འཆི་བ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ལྟར། །འཇིག་པ་འབྱུང་བ་མེད་པར་མེད། །འདི་ལྟར་འཇིག་པ་འབྱུང་བ་མེད་པར་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། གང་གི་ཚེ་འགའ་ཞིག་བྱུང་ན་འཇིག་པར་འགྱུར་གྱི་གཞི་མེད་པར་འཇིག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། དཔེར་ན་སྐྱེ་བ་ཡོད་ན་འཆི་བར་འགྱུར་གྱི་མ་སྐྱེས་པ་ལ་འཆི་བ་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། འབྱུང་བ་ཡོད་ན་འཇིག་པར་འགྱུར་གྱི། འབྱུང་བ་མེད་པར་འཇིག་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

为何？不合理故。（如《中论》云：）

21.2 若是生非有，岂能有坏灭？如离生有死，[3]灭非由无生。

灭岂能由无生而有？某物生才有坏灭的基础，若无（该基础），便无（其）坏灭。如有生才有死；未生者不死。同理，有生才会灭，无生则无灭。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འཇིག་པ་ནི་འབྱུང་བ་དང་ལྷན་ཅིག་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་གྱི་འབྱུང་བ་མེད་པར་ནི་མ་ཡིན་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）做此想：灭与生同俱，（灭）并非无生（而有）。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །འཇིག་པ་འབྱུང་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །འཆི་བ་སྐྱེ་དང་དུས་གཅིག་ཏུ། །ཡོད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་བཞིན། །འདི་ལྟར་འཇིག་པ་འབྱུང་བ་དང་ལྷན་ཅིག་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། །གང་གི་ཚེ་ན་དོན་དེ་གཉིས་ཕན་ཚུན་མི་མཐུན་པ་དག་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་དེ་གཉིས་གཅིག་ལ་ལྷན་ཅིག་ཡོད་པར་མི་འཐད་དེ། དཔེར་ན་འཆི་བ་ནི་སྐྱེ་བ་དང་ཕན་ཚུན་མི་མཐུན་

---

2 直译为具因者。敌方以生灭的理由推测时间的存在，故说生灭是因，时间是果。

3 有关21.2.c，对勘本版的藏译中论为：སྐྱེ་བ་མེད་པར་འཆི་བར་འགྱུར，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 30。

པ་དེའི་ཕྱིར་དུས་གཅིག་ན་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། འཇིག་པ་ཡང་འབྱུང་བ་དང་མི་མཐུན་པའི་ཕྱིར་ལྷན་ཅིག་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，将做解说。（《中论》云：）

21.3 灭生若同俱，是故岂能有？如世间生死，一时俱不然。[4]

如是，灭与生岂能同俱？彼二（生灭）既是互相迥异的缘故，彼二同俱不应理。如互相迥异的死与生不能同时并存，同理，灭迥异于生，亦非同俱而有。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་འཇིག་པ་བྱུང་བ་མེད་པར་ཡང་མི་འཐད་ལ་ལྷན་ཅིག་ཏུ་ཡང་མི་འཐད་པས་འཇིག་པ་མེད་དུ་ཟིན་ཀྱང་། རེ་ཞིག་འབྱུང་བ་ནི་ཡོད་དེ། །དེ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་དུས་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་ཡོད་དོ། །

（他方）道：灭从无生（而有）不应理，（生灭）同俱也不应理。可是，首先，的确有生。生存在的缘故，时间等法也存在。

བཤད་པ། འབྱུང་བ་འཇིག་པ་མེད་པར་ནི། །ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །དངོས་པོ་རྣམས་ལ་མི་རྟག་ཉིད། །ནམ་ཡང་མེད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལྟར་འབྱུང་བ་འཇིག་པ་མེད་པར་ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། དངོས་པོ་རྣམས་ལ་མི་རྟག་པ་ཉིད་ནམ་ཡང་མེད་པ་མ་ཡིན་པས། འདི་ལྟར་འབྱུང་བ་འཇིག་པ་མེད་པར་ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །གང་གི་ཚེ་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་མི་རྟག་པ་ཉིད་ཀྱིས་མི་རྟག་པ་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་པ་དེའི་ཚེ་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་མི་རྟག་པ་ཉིད་ནམ་ཡང་མེད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །

---

4 有关21.2.d，对勘本版的藏译中论为：།ཡོད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 30。

（自方道，《中论》）云：

21.4 若生由无灭，是故岂能有？[5]**于诸事物中，未曾离无常。**

如是，生岂能从无灭而有？（因为）事物等永远离不开无常（的属性）。

如是，岂能无灭而有生？一切事物皆是无常，故（一切生）与无常随后相属，（因为）一切事物永远离不开无常（的属性）。

འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་སྐད་ཅིག་ཙམ་ཞིག་མི་རྟག་པ་ཉིད་དང་བྲལ་བར་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟར་ན་ཡུན་རིང་དུ་བྲལ་བར་འགྱུར་ཏེ། །དེ་ལྟར་ན་ཡང་རྟག་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་རྣམས་ནི་རྟག་ཏུ་མི་རྟག་པ་ཉིད་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་པས། འབྱུང་བ་འཇིག་པ་མེད་པར་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །

若事物于（某）一刹那远离无常性，将永离（无常性），应成常性，（我）不承许彼（说）。如是，一切事物永与无常随后相属，从无灭而有的生绝不存在。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་འབྱུང་བ་ནི་འཇིག་པ་དང་ལྷན་ཅིག་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་གྱི་འཇིག་པ་མེད་པར་ནི་མ་ཡིན་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）做此想：生灭是同俱而有，（生）非由无灭而有。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། འབྱུང་བ་འཇིག་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ། ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །སྐྱེ་བ་འཆི་དང་དུས་གཅིག་ཏུ།

5 有关21.4.b，对勘本版的藏译中论为：།ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཡོད་པར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 30。

།ཡོད་པ་ཉིད་དུ་མི་རིགས་བཞིན། །འདི་ལྟར་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དང་ལྷན་ཅིག་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། གང་གི་ཚེ་དོན་དེ་གཉིས་ཕན་ཚུན་མི་མཐུན་པ་དག་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་དེ་གཉིས་གཅིག་ལ་ལྷན་ཅིག་ཡོད་པ་མི་འཐད་དེ། དཔེར་ན་སྐྱེ་བ་ནི་འཆི་བ་དང་ཕན་ཚུན་མི་མཐུན་པའི་ཕྱིར་དུས་གཅིག་ན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །འབྱུང་བ་ཡང་འཇིག་པ་དང་མི་མཐུན་པའི་ཕྱིར་ལྷན་ཅིག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

于此，将做解说。（《中论》云：）

21.5 是故生与灭，岂能同时有？如同生与死，同俱不应理。[6]

如是，生与灭岂能同俱？彼二（——生灭——）互相迥异时，不能合理成立彼二同俱。像是生与死互相迥异，故（生死）不能于同时存在。生亦迥异于灭的缘故，（生灭）非同俱。

དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཡོངས་སུ་བརྟགས་ན་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཕན་ཚུན་མེད་པར་རམ། ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་ཏུ་འགྲུབ་པར་མི་འཐད་པས། གང་དག་ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་གམ། །ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་མ་ཡིན་པར། །གྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ། །དེ་དག་འགྲུབ་པ་ཇི་ལྟར་ཡོད། །འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་གང་དག་ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་གམ། ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་མ་ཡིན་པར་གྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་དག་དང་རྣམ་པ་གཞན་གང་གིས་འགྲུབ་པ་ཡོད་པར་སེམས། །དེ་ལྟ་བས་ན་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་དག་མེད་ན་དུས་ལ་སོགས་པ་དག་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །

此故，如是全面观察时，生灭互相由无（另一方而有），或互相同

6　有关21.5.d，对勘本版的藏译中论为：།ཡོད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 30。

俱而有，皆不应理。因此，（《中论》云：）

21.6 是故不应理，相互同俱有，或由非互俱，岂能有彼等？[7]

（你）依据其他什么理由认为，生灭是由相互同俱，或由非相互同俱、由未有的（另一方而有）？因此，生与灭等法皆不存在。既无彼等，岂有时间等法？

སྨྲས་པ། གནས་པ་ཡོད་པས་སྐྱོན་མེད་དེ། འདི་ལ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་གི་བར་ན་གནས་པ་ཡོད་དེ། །གནས་པ་ཡོད་པས་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་གང་ཡང་རུང་བ་མེད་པར་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ། འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་དུས་གཅིག་ཏུ་ཡང་མི་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་སྐྱོན་མེད་དོ།

（他方）道：住的确存在，故无过。住确实存在生与灭之间。若无生与灭的任一者将无（住），而且生与灭不能同时而有，所以住的确存在，故无过。

བཤད་པ། དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་རྣམས་ནི་མི་རྟག་པ་ཉིད་དང་། རྗེས་སུ་འབྲེལ་པ་ཡིན་པས་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་རང་གི་གནས་ན་སྐད་ཅིག་ཙམ་ཡང་མི་སྡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར། ཟད་ལ་འབྱུང་བ་ཡོད་མ་ཡིན། །གང་གི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་མི་རྟག་པ་ཉིད་དང་ནམ་ཡང་མ་བྲལ[8]ཏེ་རྟག་ཏུ་མི་རྟག་པ་ཉིད་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་པ་དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་ཟད་པར་འགྱུར་བ་ལ་

---

7 有关21.6.d，对勘本版的藏译中论为：།དེ་དག་གྲུབ་པ་ཇི་ལྟར་ཡོད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 30。

8 根据北京版及奈塘版，改为བྲལ།字。

འབྱུང་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་དེ། འབྱུང་བ་མེད་ན་གནས་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方）道：此亦不应理。为何？事物皆无常，（并与无常）随后相属，因此，任何事物在自己安住之时，连一刹那都不会停留。故（《中论》云：）

21.7.a 尽则无有生，

诸事物永不离无常性，永远与无常随后相属的缘故，事物将尽，（若尽，）生将非有。既无生，岂有住？

སྨྲས་པ། འབྱུང་བའི་དུས་ན་ཟད་པར་མི་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་འབྱུང་བ་ཡོད་དོ། འབྱུང་བ་གནས་པར་འགྱུར་ཞིང་གནས་པ་ཕྱིས་འཇིག་པར་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：生时不尽，故生是有。（由）生有住，住后则灭。

བཤད་པ། མ་ཟད་པ་ལའང་འབྱུང་བ་མེད། །གང་ཟད་པའི་མཚན་ཉིད་དང་བྲལ་བ་དེ་ལ་ཡང་འབྱུང་བ་མེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་དངོས་པོ་ནི་ཟད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་གང་ཟད་པའི་མཚན་ཉིད་དང་བྲལ་བ་དེ་དངོས་པོ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །གང་དངོས་པོ་མ་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། །དེ་ལ་དེ་ལྟར་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་སྙད་ཉིད་ཀྱང་མེད་པས། དེའི་ཕྱིར་མ་ཟད་པ་ལའང་འབྱུང་མེད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

21.7.b 不尽亦不生，

若离尽的性相，将无生。为何？非事物的缘故。如是，事物具有尽的性相；若离尽的性相，则非事物。既非事物，岂能成生？因此，应无

「如是生」的（合理）说法，故不尽亦不生。

ཟད་ལ་འཇིག་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །མ་ཟད་པ་ལའང་འཇིག་པ་མེད། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་ཟད་པ་ལ་འབྱུང་བ་མི་འཐད་ལ་འབྱུང་བ་མེད་ན་གནས་པ་ཉིད་ཀྱང་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་མ་བྱུང་བ་དང་མི་གནས་པ་འདི་ཟད་པ་ལ་འཇིག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ། མ་ཟད་པ་ལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་གང་དག་ཟད་པ་ལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ། མ་ཟད་པ་ལ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་དག་གཞན་གང་ཞིག་ལ་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། །དེ་ལྟ་བས་ན་འབྱུང་བ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ། འཇིག་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（《中论》）云：

21.7.cd 尽则无有灭，不尽亦不灭。

如是，尽则生不应理，无生则无住。于无生亦无住的尽中更不应有灭；未完尽之中亦无（灭）。尽中无生灭，不尽之中也无（生灭），岂有其他？因此，生灭亦皆无。

སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་དངོས་པོ་རྣམས་ནི་ཡོད་དེ་མ་བྱུང་བ་ནི་དངོས་པོར་མི་འཐད་པས་འབྱུང་བ་ཡང་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཉིད་དོ། །གང་ལས་བྱུང་བ་ཡོད་པ་དེ་ལ་འཇིག་པ་ཡང་ངེས་པར་ཡོད་པས་འཇིག་པ་ཡང་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཉིད་དོ། །

（他方）道：若是不生，事物将不应理。事物存在的缘故，至极成立生。有生定有灭，故至极成立灭。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་ཤིང་བི་དྲུ་ལའི་ཤིང་ཏོག་དག་འདོད་དམ། ཁྱོད་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་དངོས་པོ་ཡོད་པར་འདོད་ཀྱི། འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་བསལ་བས་དངོས་པོ་ཡང་བསལ་བ་ཉིད་མ་ཡིན་ནམ། དེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར། འབྱུང་དང་འཇིག་པ་མེད་པར་ནི། །དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་འབའ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་འབྱུང་བའི་ཆོས་ཅན་ནམ། །འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་ཞིག་ཡིན་གྲང་ན། གང་གི་ཚེ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་མི་འཐད་པ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ། །དངོས་པོ་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་འཐད་པར་འགྱུར། །

（自方）道：为何你要追求白莒之果？（本）无生灭，你却承许事物存在。若遮除生灭，岂非遮去事物？为何？因为（《中论》）云：

21.8.ab 无生亦无灭，事物则非有，[9]

如是，若事物决定存在，试问：彼（事物）是生的有法，还是灭的有法？既然生灭不应理，此时，说事物存有岂能应理？

དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར། འབྱུང་དང་འཇིག་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་ཡོངས་སུ་བརྟགས་ན་དངོས་པོ་ཉིད་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་གཞི་མེད་པའི་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། །དེ་ལ་དངོས་པོ་ཡོད་ན་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཀྱང་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

21.8.cd 事物既非有，无生亦无灭。[10]

经全面观察，事物不应理故，事物非有。既无（生灭的）基础，生灭则无。因此，一切「有事物，故至极成立生灭」之说皆不应理。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་ལ་གལ་ཏེ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པར་གྱུར་ན། །དེ་དག་དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པའམ་མི་སྟོང་པ་ལ་ཡོད་པར་འགྱུར་གྲང་ན།

此外，若有生灭，试问，事物的体性是空或非空？

---

9 根据对勘本版的藏译中论，这句应为21.8.cd。

10 根据对勘本版的藏译中论，这句应为21.8.ab。

།དེ་ལ། སྟོང་ལ་འབྱུང་དང་འཇིག་པ་དག །འཐད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ། རེ་ཞིག་དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ལ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པར་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། འདི་ལྟར་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ལ་དེ་དག་གང་གིས་ཡོད་པར་འགྱུར། ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་གང་གི་འདིའོ་ཞེས་ཐ་སྙད་གདགས་པ་ཉིད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཅི་ཞིག་འབྱུང་ངོ་ཞེའམ། ཅི་ཞིག་འཇིག་གོ་ཞེས་ཇི་སྐད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ། དེ་ལྟ་བས་ན་སྟོང་པ་ལ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་འཐད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，（《中论》）云：

21.9.ab 若法性空者，生灭不应理，

首先，若事物的体性空，生灭不应理。为何？无故。

如是，若无体性，由何而有？无体性，则无名言施设「此为何」；岂有「何者生、何者灭」之说？因此，（其体性）若空，生灭不应理。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་མི་སྟོང་པ་ལ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）做此想：事物的体性非空才有生灭。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། མི་སྟོང་པ་ལའང་འབྱུང་འཇིག་དག །འཐད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དངོས་པོ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་མེད་པ་ལ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པར་འཐད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་རང་བཞིན་ནི་གཞན་དུ་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་མི་སྟོང་པ་ལ་ཡང་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་འཐད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，将做解说。（《中论》云：）

21.9.cd 若性不空者，生灭亦非理。

事物自己的体性若有、不变，生与灭亦不应理。如是，是自性不成他性故。因此，（体性）非空者，生灭亦不应理。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་ལ་གལ་ཏེ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པར་གྱུར་ན། གཅིག་པ་ཉིད་དམ་གཞན་ཉིད་དུ་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ། འབྱུང་བ་དང་ནི་འཇིག་པ་དག །གཅིག་པ་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ། །འབྱུང་བ་དང་ནི་འཇིག་པ་དག། །གཞན་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འཐད་དོ། རེ་ཞིག་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་འབྱུང་བ་ནི་སྐྱེ་བ་ཡིན་ལ་འཇིག་པ་ནི་འགག་པ་སྟེ། །དོན་ཐ་དད་པའི་ཕྱིར་མི་མཐུན་པ་དེ་གཉིས་ཇི་ལྟར་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །

另外，若有生灭，试问，（生灭）是一或异？于此，（《中论》云：）

21.10 生灭若一者，是事则不然；生灭若异者，是事则不然。

首先，生灭为一性不应理。为何？因为生是成，灭是坏，二者内义相异、矛盾故，岂为一性？

འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་གཞན་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ནི་ཟད་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་སྐད་ཅིག་ཙམ་ཡང་མི་རྟག་པ་ཉིད་དང་བྲལ་བ་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཟད་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་ཡིན་ནོ། །དངོས་པོ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་གཞན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་པས་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་གཞན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་གཅིག་པ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་འབྱུང་བ་དང་། འཇིག་པ་དག་མི་འཐད་པ་ཉིད་དོ། །

生灭为异性也不应理。为何？一切事物皆具尽性[11]。于任何刹那，事物皆不离无常性，故一切事物皆具尽性。事物不能迥异于（无常的）体

11 具有会止尽的体性者。

性，故生灭为异不应理。[12]如是，生灭为一性（或）异性皆不应理，故不成立生灭。

འབྱུང་བ་དང་ནི་འཇིག་པ་དག །མཐོང་ངོ་སྙམ་དུ་ཁྱོད་སེམས་ན། །ཁྱོད་འདི་སྙམ་དུ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་མངོན་སུམ་ཉིད་དུ་མཐོང་བས་དེ་ལ་འཐད་པ་གཞན་ཅི་དགོས་སྙམ་དུ་སེམས་ན་འོ། །དེ་ནི་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། འབྱུང་བ་དང་ནི་འཇིག་པ་དག །གཏི་མུག་ཉིད་ཀྱིས་མཐོང་བ་ཡིན། །གཏི་མུག་གིས་སེམས་བསྒྲིབས་པ་མི་མཁས་པ་དག་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་མཐོང་ངོ་སྙམ་དུ་དེ་ལྟར་སེམས་ཀྱི་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་མཐོང་བར་མི་འཐད་དོ། །

（《中论》云：）

21.11.ab 若谓以眼见，而有生灭者，

如果你做此想：因为诸事物的生灭可被现识所见，何须其他（理由）成立？此不应理。为何？如是，（《中论》云：）

21.11.cd 则为是痴妄，而见有生灭。

非善巧者被痴妄覆盖（其）心而认为见生灭。如是，见生灭之执不应理。

ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པར་འགྱུར་ན་དངོས་པོའམ་དངོས་མེད་པ་ལ་བརྟེན་གྲང་ན། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དེ་དག་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་དག་མེད་ན་གཞི་མེད་པའི་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་མཐོང་བར་ག་ལ་

12 一切事物都是无常性，所以生灭皆是无常性，不应有异。

ཞེ་ན། གལ་ཏེ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་ཡོད་ན་ནི་དེ་དག་དངོས་པོ་ལ་ཡོད་དམ། འོན་ཏེ་དངོས་པོ་མེད་པ་ལ་ཡོད་གྲང་ན། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་ནི་མེད་དོ། །དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་མེད་ན་གཞི་མེད་པའི་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་ཡང་ཇི་ལྟར་རིགས།

为何？若有生灭，试问，（其生灭的形成）是依事物或非事物？事物及非事物皆不存在，既无（事物及非事物），观见无基的生灭岂合理？

སྨྲས་པ། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག་ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་མ་ཡིན།

（他方）道：事物及非事物如何不存在？

བཤད་པ། འདི་ལ་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག་ཡོད་པར་གྱུར་ན། དེ་དག་དངོས་པོ་ལས་སམ། དངོས་པོ་མེད་པ་ལས་སྐྱེ་གྲང་ན། དེ་ལ། དངོས་པོ་དངོས་ལས་མི་སྐྱེ་སྟེ། །དངོས་མེད་དངོས་ལས་མི་སྐྱེའོ། །དངོས་པོ་དངོས་ཡོད་མི་སྐྱེ་སྟེ། དངོས་མེད་དངོས་མེད་མི་སྐྱེའོ། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་དངོས་པོ་དངོས་པོ་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། འདི་ལྟར་བུམ་པ་ནི་འཇིམ་པ་ངེས་པར་གནས་པ་ལས་མི་སྐྱེའོ། །

（自方）道：若有事物及非事物等法，试问，彼等由事物或非事物而生？于此，（《中论》云：）

21.12 由事物不生，事物非事物；事物不生彼，非事不生彼。[13]

首先，事物不从事物而生，如瓶不从陶土的决定性[14]而生。

---

13 有关21.12.bcd，对勘本版的藏译中论为：།དངོས་པོ་དངོས་མེད་ལས་མི་སྐྱེ། །དངོས་མེད་དངོས་མེད་མི་སྐྱེ་སྟེ། དངོས་མེད་དངོས་ལས་མི་སྐྱེའོ།（事物非事物；事物非事物，不生非事物。），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 30。

14 决定为陶土的性质。换句话说，是瓶则非陶土，是陶土则非瓶子。

ཅི་སྟེ་བུམ་པ་ནི་འཇིམ་པ་བཅོས་པ་ལས་སྐྱེ་བར་སེམས་ན།

若认为瓶是由陶土转变而生。

དེ་ལྟར་ན་ཡང་འཇིམ་པ་བཅོས་ཤིང་འགགས་པ་ན། བུམ་པ་སྐྱེ་བས་དངོས་པོ་དངོས་པོ་ལས་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་འགགས་ཤིང་མེད་པ་ནི་དངོས་པོ་མ་ཡིན་ཏེ། །དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག་དོན་ཐ་དད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

话虽如此，因陶土转变而灭，从而生瓶，故事物非从事物而生。已灭、成无者非事物，事物与非事物的内义相异故。

ཅི་སྟེ་ཡང་འདི་སྙམ་དུ་འཇིམ་པའི་དངོས་པོ་ཉིད་བུམ་པ་ཡིན་པར་སེམས་ན།

若认为陶土事物本身就是瓶子。

དེ་ལྟ་ན་ཡང་དངོས་པོ་དངོས་པོ་ལས་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་ཏེ། འཇིམ་པ་ལས་གཞན་པའི་དངོས་པོ་གཞན་མི་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར་ཏེ། འཇིམ་པ་ཉིད་བུམ་པར་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

虽是如此，事物无法从事物而生，因为已说陶土本身就是瓶子，陶土便不应生迥异（于己的）事物。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་ཤིང་ཏོག་གི་དངོས་པོ་ཤིང་ལྗོན་པའི་དངོས་པོ་ལས་སྐྱེ་བར་སེམས་ན།

于此，（他方）做此想：果的事物[15]的确由树事物所生。

དེ་ཡང་མི་རུང་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཤིང་ཏོག་ལས་ཤིང་ལྗོན་པ་གཞན་ཡིན་པར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

此亦不应理。为何？因为果迥异于树不应理。

15 果的事物乃直译。如前注释，此「果的事物」应理解为果性、果的性质。同理，树事物应理解为树性、树的性质。

དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་དངོས་པོ་དངོས་པོ་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། །

如是，首先，事物不从事物而生。

དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་དངོས་པོ་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། འདི་ལྟར་བུམ་པ་ཆག་པ་ནི་བུམ་པ་ངེས་པར་གནས་པ་ལས་མི་སྐྱེ་སྟེ། ངེས་པར་གནས་པ་ལ་ཆག་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །བུམ་པ་ཆག་པ་བུམ་པའི་དངོས་པོ་ལས་ཀྱང་མི་སྐྱེ་སྟེ། ཆག་ཅིང་མེད་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

非事物也不从事物而生。瓶的坏灭不由瓶的决定性而生，因为决定，故应无坏。因为「已坏灭」、「非有」皆是非事物，所以瓶的坏灭不由瓶的事物而生。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་བུམ་པ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཐོ་བའི་དངོས་པོ་ལས་སྐྱེ་བར་སེམས་ན།

于此，（他方）做此想：非瓶事物由锤子的事物而生。

དེ་ཡང་མི་རུང་སྟེ། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཐོ་བ་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་བུམ་པ་མེད་པར་ཡང་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མེད་པ་སྐྱེ་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་ཏེ། །སྐྱེ་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །སྐྱེ་བ་ཞེས་བྱ་བ་ཅི་ཡང་མེད་ན་ནི་སྐྱེའོ། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལ་སུ་ཞིག་ཡིད་ཆེས་པར་རིགས། དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་དངོས་པོ་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། །

此亦不应理。若非事物由锤子而生，将生非瓶。若生非事物，（非事物）将不是非事物，因为具有（其）生的缘故。谁认同所谓的「生」是凭空而生？如是，非事物亦不从事物而生。

དངོས་པོ་ཡང་དངོས་པོ་མེད་པ་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། འདི་ལྟར་བུམ་པ་ནི་འཇིམ་པ་འགགས་པ་ལས་མི་སྐྱེ་སྟེ། འགགས་པ་ནི་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

事物也不从非事物而生。瓶子不从陶土的坏灭而生，因为已坏灭便不存在。

ཅི་སྟེ་དངོས་པོ་འགགས་ཤིང་མེད་པ་ལས་སྐྱེ་བར་གྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་དངོས་པོ་སྐྱེ་བ་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་བས་དེ་མི་འདོད་དེ། དུས་ཐམས་ཅད་དུ་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བ་དང་རྩོམ་པ་ཐམས་ཅད་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་ཡང་དངོས་པོ་མེད་པ་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་དངོས་པོ་མེད་པ་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། འདི་ལྟར་དངོས་པོ་མེད་པ་བུམ་པའི་དངོས་པོ་མེད་པ་ལས་མི་སྐྱེ་སྟེ། །བུམ་པའི་དངོས་པོ་མེད་པ་ནི་བུམ་པ་ལོག་པ་ཙམ་སྟེ། ཅི་ཡང་མེད་པའི་ཕྱིར་དང་བསྐྱེད་པར་བྱ་བའི་དོན་ནི་ཅི་ཞིག་གང་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་ཅི་ཡང་མེད་པ་ཅི་ཡང་མེད་པ་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ལྟ་ན་རི་བོང་གི་རྭ་ཡང་རྟའི་རྭ་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཅི་ཞིག་ཡིན་ན་ནི་ཅི་ཞིག་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་ཉིད་ཡིན་གྱི་དངོས་པོ་མེད་པ་མ་ཡིན་នོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་དངོས་མེད་པ་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། །

若事物从灭、无而生，事物（之）生将成无因，（我）不承许此（说），（否则）于一切时中，一切将生一切，一切的努力将成无义。因此，事物也不从非事物而生。

非事物也不从非事物而生。如是，非事物——（如）非瓶子的事物——不生（任何一物），非瓶子的事物就是否定瓶子。既已无，生义为何？若无从无而生，如是，兔角将从马角而生。若非事物仍是某（事物），因为是某（事物）故，将成事物，不是非事物。总之，非事物也不从非事物而生。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་དེ་བདག་ལས་སམ་གཞན་ལས་སམ་གཉི་ག་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་ལ། དངོས་པོ་བདག་ལས་མི་སྐྱེ་སྟེ། །གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ཉིད་མ་ཡིན། །བདག་དང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ནི། ཡོད་མིན་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བར་འགྱུར། རེ་ཞིག་དངོས་པོ་ནི་བདག་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་ལ་ནི་ཡང་སྐྱེ་བར་བརྟག་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བའི་སྐྱོན་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་མེད་པ་ལ་ནི་བདག་ལས་ཞེས་བྱ་བའི་ཚིག་ཀྱང་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་ནི་བདག་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། །

另外，若生事物，试问，其（事物）是由自，由他，或由（自他）两者而生？于此，（《中论》云：）

21.13 事物不自生，亦不从他生，不从自他生，云何而有生？

首先，事物非自生。若执有自己的体性却再生，将成无义，（生）也应成无穷尽之过。若无自己的体性，说从自（而生）不应理，因此，事物非自生。

དངོས་པོ་ནི་གཞན་[16]ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། དངོས་པོ་མ་སྐྱེས་ཤིང་མེད་པ་ལ་གཞན་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་འགའ་ཞིག་ཡོད་ན་གཞན་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་ན་དེ་ཡང་མེད་དེ། །དེ་མེད་ན་གཞན་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་འགྱུར་ན་ནི་དེ་ཉིད་དངོས་པོ་ཡིན་པས་ཡོད་པ་དེ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བར་ཅི་དྒོས། སྐྱེ་བར་བརྟགས་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་མ་སྐྱེས་པས་གཞན་མེད་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར། །

事物亦非他生。事物既无、未生，则不成立他。若某法有，则会有他，但无（一法），既无（任何一法），岂有他？若真有，彼应是事物，应当存在，（故）何须再生？执生将成无义。无生，故他（生）非有。

དངོས་པོ་ནི་བདག་དང་གཞན་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་མེད་དེ། ཇི་སྐད་བསྟན་པའི་སྐྱོན་གཉི་གར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་ནི་གཉི་ག་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། །དངོས་པོ་གང་བདག་དང་གཞན་དང་གཉི་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་པ་དེ་དག་གཞན་གང་

16 根据北京版及奈塘版，将此字改为གཞན།字。

ལས་སྐྱེ་བར་སེམས། དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་མི་འཐད་དོ། །དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་གང་གི་དངོས་པོ་མེད་པར་འགྱུར། དངོས་པོ་དང་དངོས་མེད་པ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་གཞི་མེད་པར་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་གྱུར་ན།

事物也非从自他（两者）而生，（否则）应成前述二过，因此事物非由（自他）两者而生。既然事物非自生、他生、自他二者而生，执着从他而生岂能（合理）？因此，事物不应理。事物既然非有，将无何者之事物。若无事物及非事物，无基础故，岂有生灭？

ཡང་གཞན་ཡང་། དངོས་པོ་ཡོད་པར་ཁས་བླངས་ན། །རྟག་དང་ཆད་པ་ལྟ་བར་ནི། །ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ་དངོས་དེ་ནི། རྟག་དང་མི་རྟག་འགྱུར་ཕྱིར་རོ། །དངོས་པོ་ལྟ་བ་ཡོད་ན་སྐྱོན་ཆེན་པོ་གཞན་འདིར་ཡང་འགྱུར་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་དངོས་པོ་དེ་ཡོད་པར་ཁས་བླངས་ན་རྟག་པ་དང་ཆད་པར་ལྟ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་ཡོད་པ་དེ་ནི་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དངོས་པོ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡོད་པར་ཁས་ལེན་ན་དེ་རྟག་པའམ། མི་རྟག་པར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལས་གཞན་དུ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་དེ་རྟག་ན་ནི་རྟག་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ལ། འོན་ཏེ་མི་རྟག་ན་ནི་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ་སྐྱོན་ཆེ་བའི་ཕྱིར་རོ། །

另外，（《中论》云：）

21.14 若许事物有，即常见断见，事物则应成，常法及无常。

若见事物，亦成其他大过。若主张事物是有，应成常（见）及断见。为何？若有，彼将是常及无常。主张任何事物是有，彼（事物）将成常或无常，除此外，成为其他不应理。

首先，若说事物是常，应成常边之过；若是无常，应成断边之过。因犯大过，（我）不承许此（说）。

སྨྲས་པ། དངོས་པོ་ཡོད་པར་ཁས་བླངས་ཀྱང་། ཆད་པར་མི་འགྱུར་རྟག་མི་འགྱུར། འདི་ལྟར་དངོས་པོ་ཡོད་པར་ཁས་བླངས་ཀྱང་རྟག་པར་ལྟ་བར་ཐལ་བར་ཡང་མི་འགྱུར་ལ། ཆད་པར་ལྟ་བར་ཐལ་བར་ཡང་མི་འགྱུར་ཏེ། ཁྱོད་གཞུང་ལུགས་གསལ་བར་མི་ཤེས་པས་དེ་ལྟར་སེམས་པར་ཟད་དོ། །འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་ཡོད་པར་ཁས་བླངས་ན། རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་སྲིད་པ་མི་འཐད་པར་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྟག་པ་ནི་ངེས་པར་གནས་པའི་ཕྱིར་དང་། ཆད་པ་ནི་མི་འཇུག་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（《中论》）云：

21.15.ab 虽许事物有，不成断及常；

（他方道：）说事物有，不应成常见及断见。因为不解教典之义，你心已（无计可施、）穷途末路。若主张事物是有，应成常边及断边之过，如此，则（轮回之）有将不应理。为何？因为常边乃决定（常）住，断边则不能趋入。[17]

དངོས་པོར་ལྟ་བ་ཡོད་ན་ཡང་སྲིད་པ་འཐད་པས་དེའི་ཕྱིར་རྟག་པ་དང་ཆད་པར་ལྟ་བའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འབྲས་བུ་རྒྱུ་ཡི་འབྱུང་འཇིག་གི། རྒྱུན་དེ་སྲིད་པ་ཡིན་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་འབྲས་བུ་དང་རྒྱུའི་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པའི་རྒྱུན་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་སྲིད་པ་ཡིན་ཏེ། །དེ་ལ་གང་གི་ཕྱིར་རྒྱུ་འཇིག་པར་འགྱུར་བ་དེའི་ཕྱིར་རྟག་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་ལ། གང་གི་ཕྱིར་རྒྱུ་འགག་བཞིན་པ་ལས་འབྲས་བུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་བ་དེའི་ཕྱིར་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་དངོས་པོ་ཡོད་པར་ཁས་བླངས་ཀྱང་སྲིད་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །

若见事物，（轮回之）有应当合理，故无应成常（见）及断见之

17 若常边应理，人将永远处于人道之中；若断边应理，将不可能趋入人道，故轮回不应理。

过。为何？（《中论》云：）

21.15.cd 果因生灭之，续流乃有故。

一切果与因的生灭续流皆是（轮回之）有。由灭因故，无应成常边之过；由正在灭因而生果故，无应成断边之过。因此，虽承许事物是有，但（轮回之）有的确存在，无应成常、断之过。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་འབྲས་བུའི་འབྱུང་འཇིག་གི། །རྒྱུན་དེ་སྲིད་པ་ཡིན་གྱུར་ན། །འཇིག་ལ་ཡང་སྐྱེ་མེད་པའི་ཕྱིར། །རྒྱུ་ནི་ཆད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་འབྲས་བུ་དང་རྒྱུའི་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པའི་རྒྱུན་གང་ཡིན་པ་དེ་སྲིད་པ་ཡིན་པར་གྱུར་ན། དེ་ལྟ་ན་ཡང་ཁྱེད་ལ་ཆད་པ་ཁོ་ནར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འཇིག་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། འདི་ལྟར་རྒྱུ་འགགས་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟར་རྒྱུ་འགགས་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར། རྒྱུ་ཆད་པ་ཁོ་ནར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

21.16 若果生灭之，续流若是有，[18]灭无复生故，因应成断边。

若一切果与因的生灭续流皆是（轮回之）有，于你而言，（轮回）应成绝对断边。为何？已灭不应再生，灭因则不复生故。

灭因则无再生故，因应成绝对断边。

---

18 有关21.16.ab，对勘本版的藏译中论为：།འབྲས་བུ་རྒྱུ་ཡི་འབྱུང་འཇིག་གི །རྒྱུན་དེ་སྲིད་པ་ཡིན་འགྱུར་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 31。

སྨྲས་པ། མི་འགྱུར་ཏེ། རྒྱུ་ལས་[19]འབྲས་བུ་གཞན་ཉིད་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་རྒྱུ་ལས་འབྲས་བུ་གཞན་ཉིད་ཡིན་པར་མི་འཐད་དོ། །ཁྱོད་ཀྱིས་ཀྱང་། གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་འབྱུང་བ། །དེ་ནི་རེ་ཞིག་དེ་ཉིད་མིན། །དེ་ལས་གཞན་པའང་མ་ཡིན་ཕྱིར། །དེ་ཕྱིར་ཆད་མིན་རྟག་མ་ཡིན། །ཞེས་སྨྲས་པས། དེས་ན་རྒྱུ་ལས་འབྲས་བུ་གཞན་ཉིད་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྒྱུ་ཆད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：非也。果非（迥异于）因的他性，因此，果（迥异于）因的他性不应理。你也说：「（18.10）由何生某法，彼皆非彼性，亦非迥异彼，非断亦非常。」所以果非（迥异于）因的他性，故因不成断边。

བཤད་པ། ཁོ་བོས་དེ་སྐད་སྨྲ་མོད་ཀྱི་ཁྱོད་ཀྱིས་དེའི་རྟེན་གྱི་དེ་ཁོ་ན་ཁོང་དུ་མ་ཆུད་དོ། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་འགགས་ཅིང་དངོས་པོ་ཉིད་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན། དེ་གཉིས་དེ་ཉིད་དམ་གཞན་ཉིད་དུ་ཇི་ལྟར་མི་འགྱུར། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་རེ་ཞིག་རྒྱུས་རྒྱུའི་གནས་སྐབས་སྤངས་ཏེ་འབྲས་བུའི་གནས་སྐབས་སུ་འཕོ་བར་གྱུར་ན་ནི། དེ་ལྟ་ན་དེ་ཉིད་རྒྱུ་ཡིན་ཏེ། དེའི་གནས་སྐབས་གཞན་དང་གཞན་དུ་གྱུར་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་ཟད་དོ། །དཔེར་ན་གྲོང་ཁྱེར་མཁན་གྱིས་ཆ་ལུགས་གཞན་སྤངས་ཏེ། ཆ་ལུགས་གཞན་ལེན་པར་བྱེད་པ་དེ་ལ་ཆ་ལུགས་ཐ་དད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་འབའ་ཞིག་ཏུ་ཟད་ཀྱི་གྲོང་ཁྱེར་མཁན་ལ་ཐ་དད་པ་མེད་པ་དེ་ཆ་ལུགས་ཐ་དད་པར་གྱུར་ཀྱང་། དེ་ཉིད་གྲོང་ཁྱེར་མཁན་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། གནས་སྐབས་གཞན་དུ་འཕོས་སུ་ཟིན་ཀྱང་། དེ་ཉིད་རྒྱུ་ཡིན་ན་ཇི་ལྟར་དེ་ཉིད་ཡིན་པར་མི་འགྱུར། །

（自方）道：我的确这么说，你虽以此为依据，却不明其义。事物已灭而生事物，彼二（已灭的事物及后生的事物）岂能不成一性或异性？

首先，当因舍去因时转为果时，彼仍是因，只是从某时转移至他

19 根据北京版及奈塘版，改为ལས། 字。

时，仅此而已。如表演者脱衣更换另件衣裳，此时，只是（换穿）他件衣裳，非不同的表演者。

如（同）一个表演者（改换）其他的衣裳，虽时位转移，彼仍是因，岂能不成一性？

ཅི་སྟེ་ཡང་འདི་སྙམ་དུ་རྒྱུ་ནི་གནས་སྐབས་གཞན་དུ་མི་འཕོ་བར་རྒྱུ་འགག་པར་འགྱུར་ཏེ། རྒྱུ་འགགས་པ་ན་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བར་སེམས་ན།

若做此想：因时不会转移至他时，因会坏灭，且灭因之时生果。

དེ་ལྟ་ན་ཡང་གང་གི་ཚེ་གཞན་འགགས་པ་ལ་གཞན་སྐྱེས་པ་དེའི་ཚེ་ཇི་ལྟར་གཞན་ཉིད་དུ་མ་འགྱུར། །ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ནི་དངོས་པོ་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་སྒྱུ་མ་དང་སྨིག་རྒྱུ་དང་གཟུགས་བརྙན་ལྟ་བུ་རྣམས་ལ་དངོས་པོ་དེ་གང་གིར་འགྱུར་ཏེ་དངོས་པོ་དེ་གང་ལས་གཞན་དུ་འགྱུར་ཏེ་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་མེད་དོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོར་ལྟ་བ་ཡོད་ན་རྒྱུ་འགགས་པ་ཡང་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་རྒྱུན་ཆད་པ་ཁོ་ནར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

如是，相异事物灭时，便生相异事物，此时，（灭的事物及生的事物）岂能不成异性？

于我等而言，事物皆是观待施设，无自性，如幻化、阳焰、影像等。事物将成何者的（事物）？事物由何（理由）成为相异的事物？因此，（于观待施设中）不成一性及异性。

因此，若见事物，灭因不复生故，（其）续流应成断。

ཡང་གཞན་ཡང་། དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། །དངོས་མེད་འགྱུར་བར་མི་རིགས་སོ། དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་ན་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པར་འགྱུར་བར་མི་རིགས་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རང་བཞིན་ནི་གཞན་དུ་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོར་ལྟ་བ་ཡོད་ན་རྒྱུ་ཡང་འགག་པར་མི་འཐད་ལ་འབྲས་བུ་ཡང་སྐྱེ་བར་མི་འཐད་དེ། སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་དག་ནི་བཀག་པར་གྱུར་

པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། དེ་ལ་རྟག་པ་ཁོ་ནའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

另外，（《中论》云：）

21.17.ab 事物若自性，非事物非理，

若事物自性而有，有（其）自性的话，非事物将不应理。为何？自性意指不转移他（性）。因此，若见事物，因的坏灭将不应理，生果亦不应理。因破生灭，应成常法之过。

ཡང་གཞན་ཡང་། མྱ་ངན་འདས་པའི་དུས་ན་ཆད། སྲིད་རྒྱུན་རབ་ཏུ་ཞི་ཕྱིར་རོ། །མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་དུས་ན་དགྲ་བཅོམ་པའི་སྲིད་པའི་རྒྱུན་རབ་ཏུ་ཞི་བའི་ཕྱིར་ཆད་པ་ཁོ་ནའི་སྐྱོན་དུ་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་སྲིད་པའི་རྒྱུན་དེ་ཡོད་པར་རྟོག་ན་ཡང་རྟག་པ་དང་ཆད་པ་ཁོ་ནའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

另外，（《中论》云：）

21.17.cd 涅盘时断续，极灭有续故。

阿罗汉涅盘之时，完全断灭（轮回之）有的续流，应成唯无之过。就连执（轮回之）有的续流，也应成常边及断边之过。

སྨྲས་པ། རེ་ཞིག་སྲིད་པའི་རྒྱུན་ནི་རབ་ཏུ་གྲུབ་པོ། མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་དུས་ན་དགྲ་བཅོམ་པའི་སྲིད་པའི་རྒྱུན་ལྡོག་པ་ནི་ཁོ་བོ་ཅག་ལ་མི་གནོད་པས་མྱ་ངན་འདས་པའི་དུས་ན་དེ་ཆད་པར་འགྱུར་ཀྱང་སྙོན།[20] །

---

20 根据北京版及奈塘版，改为སྙོན། 字。

（他方）道：首先，至极成立（轮回之）有的续流。阿罗汉涅盘时断灭（轮回之）有的续流，（这种主张并）不违害我等（的立场），所以（只是你单方面）认为涅盘时将成断边（之过）。

སྨྲས་པ། ཁྱོད་ཀྱི་སྲིད་པའི་རྒྱུན་ཡོད་ན་རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ཉིད་ཀྱང་ཁོ་བོས་སྲིད་པའི་རྒྱུན་ཡོད་ཀྱང་རྟག་པ་དང་ཆད་པ་ཁོ་ནའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་རབ་ཏུ་བསྟན་ཟིན་ཏོ། །རེ་ཞིག་སྲིད་པའི་རྒྱུན་ནི་རབ་ཏུ་གྲུབ་པོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། སྲིད་པའི་རྒྱུན་ནི་ཇི་ལྟར་ཡང་མི་འཐད་པ་ཁོ་ནའོ། །

（自方）道：你说，虽存在（轮回之）有的续流，却无应成常、断边之过，对此，我早已细说若存在（轮回之）有的续流，决定应成常、断边之过。

首先，至极成立（轮回之）有的续流不应理。无论如何决定不能成立（轮回之）有的续流。

ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། ཐ་མ་འགགས་པར་གྱུར་པ་ནི། སྲིད་པ་དང་པོར་སྦྱོར་མི་འགྱུར། །ད་ལྟར་གྱི་སྲིད་པའི་མཇུག་གི་སེམས་ནི་སྲིད་པ་ཐ་མའོ། །མ་འོངས་པའི་སྲིད་པའི་སེམས་སྐྱེ་བའི་དང་པོ་ནི་སྲིད་པ་དང་པོའོ། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་སྲིད་པ་ཐ་མ་འགགས་པ་ནི་སྲིད་པ་དང་པོ་དང་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བ་མེད་དེ། སྲིད་པ་ཐ་མ་འགགས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་དངོས་པོ་འགགས་ཤིང་མེད་པ་ལས་ཇི་ལྟར་དངོས་པོ་སྐྱེ་བར་འགྱུར། ཅི་སྟེ་སྲིད་པ་ཐ་མ་འགག་ཀྱང་སྲིད་པ་དང་པོ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི། དེ་ལྟ་ན་སྲིད་པ་དང་པོ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་འབྱུང་བར་འགྱུར་བས། དེ་ནི་མི་འདོད་དེ་སྐྱོན་དུ་མར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

为何？如是，（《中论》云：）

21.18.ab 若后成坏灭，初有将不成；[21]

（轮回之）有的末心便是（轮回之）有的最终。来（世）的第一心便是初有。

首先，（轮回之）有的末（心）灭，将不能结生初有；若有的末（心）已灭，则应为无。已灭、非有的事物岂生事物？

若（轮回之）有的末（心）已灭，仍生初有，此初有将由无因而生。（我）不承许此（说），应成诸多过失。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་སྲིད་པ་ཐ་མ་མ་འགགས་པ་སྲིད་པ་དང་པོ་དང་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བར་སེམས་ན།

于此，（他方）想：（轮回之）有的末（心）不坏灭，仍可结生初有。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ཐ་མ་འགགས་པར་མ་གྱུར་པ། །སྲིད་པ་དང་པོར་སྦྱོར་མི་འགྱུར། །སྲིད་པ་ཐ་མ་མ་འགགས་པ་ཡང་སྲིད་པ་དང་པོ་དང་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བ་མེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྲིད་པ་གཉིས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བྱུང་བའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

于此，将做解说。（《中论》云：）

---

21 有关21.18.ab，对勘本版的藏译中论为：།ཐ་མ་འགགས་པར་གྱུར་པ་ན། །སྲིད་པ་དང་པོ་རིགས་མི་འགྱུར།（若后成坏灭，初有不应理；），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 31。

21.18.cd 若后不坏灭，不结生初有。[22]

（轮回之）有的末（心）不坏灭，将不结生初有。为何？应成两个（轮回之）有，以及应成无因而生之过。

སྐབས་པ། སྲིད་པ་ཐ་མ་འགགས་པ་དང་མ་འགགས་པ་སྲིད་པ་དང་པོ་དང་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བ་མེད་མོད་ཀྱི། འོན་ཀྱང་འགག་བཞིན་པ་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་རོ། །

（他方）道：（轮回之）有的末（心）已灭及不灭，皆不能结生初有。但是，正灭时却可结生。

ལན་པ། གལ་ཏེ་ཐ་མ་འགག་བཞིན་པ། །དང་པོ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི། །འགག་བཞིན་པ་ནི་གཅིག་འགྱུར་ཞིང་། །སྐྱེ་བཞིན་པ་ཡང་གཞན་དུ་འགྱུར། །གལ་ཏེ་སྲིད་པ་ཐ་མ་འགག་བཞིན་པ་སྲིད་པ་དང་པོ་དང་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བར་གྱུར་ན། འགག་བཞིན་པ་ནི་ཕྱེད་འགགས་པའི་ཕྱིར་དང་། སྐྱེ་བཞིན་པ་ཡང་ཕྱེད་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་དེ་གཉིས་སྲིད་པ་གཉིས་སུ་ཐལ་བའི་སྐྱོན་དུ་འགྱུར་ཏེ། འགགས་བཞིན་པ་དང་སྐྱེ་བཞིན་པ་དག་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

21.19 若后正灭时，是故而生有，正灭将成一，正生成他性。[23]

22 有关21.18.cd，对勘本版的藏译中论为：།ཐ་མ་འགགས་པར་གྱུར་པ་ན། །སྲིད་པ་དང་པོ་རིགས་མི་འགྱུར།（若后成坏灭，初有不应理；），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 31。

23 有关21.19.ɑ，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་ཐ་མ་འགག་བཞིན་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 31。

若（说轮回之）有的末（心）正在灭时结生初有，（并不应理。因为）一半的正在灭是已灭，一半的正在灭是已生，应成两个（轮回之）有的过失，因有正在灭及正在生。

སྨྲས་པ། སྲིད་པ་ཐ་མ་འགགས་པ་དང་འགག་བཞིན་པ་སྲིད་པ་དང་པོ་དང་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བ་མེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེས་ཁོ་བོ་ལ་ཅི་བྱ། ཡོད་ན་རེ་ཞིག་སྲིད་པ་དང་པོའི་སྐྱེ་བ་ནི་ཡོད་དེ། དེ་ཡོད་པས་སྲིད་པའི་རྒྱུན་ཡང་འཐད་དོ། །

（他方）道：对我而言，说「（轮回之）有的末（心）已灭或正在灭不能结生初有」又有何用？若有，则应存在初有之生，有此故，（轮回之）有的续流应理。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་འགག་བཞིན་སྐྱེ་བཞིན་དག །ལྷན་ཅིག་སྦྱོར་བའང་ཡོད་མིན་ན། །ཕུང་པོ་གང་ལ་འཆི་འགྱུར་བ། །དེར་ནི་སྐྱེ་བའང་འབྱུང་བར་འགྱུར། །ལྷན་ཅིག་སྦྱོར་བའང་ཞེས་བྱ་བའི་འང་གི་སྒྲ་ནི་སྲིད་པ་ཐ་མ་འགགས་པ་དང་མ་འགགས་པ་ཡང་བསྡུ་བའི་དོན་ཏོ། །གལ་ཏེ་སྲིད་པ་ཐ་མ་འགག་བཞིན་པ་སྲིད་པ་དང་པོ་སྐྱེ་བཞིན་པ་དང་ལྷན་ཅིག་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བའང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཞིང་སྲིད་པ་ཐ་མ་འགགས་པ་ཡང་སྲིད་པ་དང་པོ་དང་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ།

（自方道，《中论》）云：

21.20 正灭及正生，同俱亦非有，蕴灭于何处，于此处生蕴。[24]

「同俱亦」的「亦」字义，包含了（轮回之）有的末（心）已灭及

---

24 有关21.20.bd，对勘本版的藏译中论为：།ལྷན་ཅིག་ཏུ་ཡང་རིགས་མིན་ན། །དེ་ལ་སྐྱེ་བ་འབྱུང་འགྱུར་རམ།（同俱亦非理，于此岂生蕴？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 31。

未灭。（轮回之）有的末（心）正在灭的同时结合初有的正在生，（此）亦不存在。而（轮回之）有的末（心）已灭结合初有，（此）亦不存在。

སྲིད་པ་ཐ་མ་འགགས་པ་ཡང་སྲིད་པ་དང་པོ་དང་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་བཞིན་དུ། སྲིད་པ་དང་པོའི་སྐྱེ་བ་ནི་ཡོད་དོ་ཞེས་ཟེར་ན།

若说，（轮回之）有的末（心）已灭不结合初有，然而的确存在初有的生。

དེ་ལྟ་ན། ཕུང་པོ་གང་དག་གང་ན་འཆི་བར་འགྱུར་བ་དེ་དག་གང་ན་སྐྱེ་བ་ཡང་འབྱུང་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། སྐྱེ་བ་གཞན་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་གསུམ་མ་གཏོགས་པར་སྲིད་པ་འབྱུང་བར་མི་འཐད་དོ། དེ་ལྟར་དུས་གསུམ་དག་ཏུ་ཡང་། །སྲིད་པའི་རྒྱུན་ནི་མ་རིགས་ན། །དུས་གསུམ་དག་ཏུ་གང་མེད་པ། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་སྲིད་པའི་རྒྱུན། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཡོངས་སུ་བརྟགས་ན་སྲིད་པ་ཐ་མ་འགགས་པ་དང་མ་འགགས་པ་དང་འགག་བཞིན་པ་སྲིད་པ་དང་པོ་དང་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར། དུས་གསུམ་དག་ཏུ་ཡང་སྲིད་པའི་རྒྱུན་མི་རིགས་སོ། །དུས་གསུམ་དག་ཏུ་སྲིད་པའི་རྒྱུན་གང་མེད་པ་དེ་དང་ཇི་ལྟར་སྲིད་པའི་རྒྱུན་དུ་འཐད། སྲིད་པའི་རྒྱུན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་ཁྱོད་ཀྱི་དུས་ལ་སོགས་པ་དག་འགྲུབ་པར་ག་ལ་འགྱུར། །

果真如此，应成（此过：）蕴于何处坏死，则于此处决定生（蕴），因为其他之生不应理的缘故。但（我）不承许此（说）。因此，除了彼三（——已灭、未灭、正在灭——）外，（轮回之）有不应理。（《中论》）云：

21.21 三世中求有，续流不可得；[25]若三世中无，有续流岂有？

全面观察时，（轮回之）有的末（心）已灭、未灭、正在灭结生初有，皆不应理。于三世之中，（轮回之）有的续流不应理。于三世之中，既无（轮回之）有的续流，如何成立（轮回之）有的续流？既无（轮回之）有的续流，岂有生灭？既无生灭，岂有你的时间等法？

འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཉི་ཤུ་གཅིག་པའོ།། །།

第二十一品——观生灭品——终。

25 有关21.21.b，对勘本版的藏译中论为：སྲིད་པའི་རྒྱུན་ནི་མི་རིགས་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 31。

第二十二品

观如来品

སྨྲས་པ། སྲིད་པའི་རྒྱུན་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་སྟེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་བཅོམ་ལྡན་འདས་དགྲ་བཅོམ་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཡོད་དོ། །དེས་བསྐལ་པ་གྲངས་མེད་པ་དག་གིས་བྱང་ཆུབ་ཡང་དག་པར་བསྒྲུབས་ཏེ། དེ་ལྟར་ཡང་མདོ་སྡེ་གཞན་དག་ལས། དེའི་ཚེ་དེའི་དུས་ན་ང་བྲམ་ཟེའི་ཁྱེའུ་མིག་བཟང་ཞེས་བྱ་བར་གྱུར་ཏོ། །དེའི་ཚེ་དེའི་དུས་ན་ང་རྒྱལ་པོ་ང་ལས་ནུ་ཞེས་བྱ་བར་གྱུར་ཏོ་ཞེས་གསུངས་ཏེ། སྲིད་པའི་རྒྱུན་མེད་ན་དེ་མི་འཐད་པས་དེའི་ཕྱིར་སྲིད་པའི་རྒྱུན་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ནའོ། །

（他方）道：绝对存在（轮回之）有的续流。为何？有如来的缘故。存在（如来，因为）如来是薄伽梵、阿罗汉、正等正觉，如来以无量劫成办正觉菩提。

其他经典亦说「此时，我乃婆罗门之子，其名『贤眼』」、「此时，我乃国王，其名『自乳轮王』」。若无（轮回之）有的续流，彼（说）不成立，故绝对存在（轮回之）有的续流。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཉིད་འཐད་ན་ནི། སྲིད་པའི་རྒྱུན་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་གྲང་ན། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཉིད་མི་འཐད་པས་དེའི་སྲིད་པའི་རྒྱུན་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། འདི་ལ་གལ་ཏེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན། དེ་ཕུང་པོ་རྣམས་ཉིད་དམ། ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན་ཞིག་ཡིན་གྲང་ན།

（自方）道：因为如来成立，故（说）存在（轮回之）有的续流，（然而）如来不成立，岂有（轮回之）有的续流？为何？于此，若有所谓的「如来」，彼是蕴，还是迥异于蕴？

དེ་ལ། སྐྱ་མིན་སྐྱ་ལས་གཞན་མ་ཡིན། །དེ་ལ་སྐྱ་མེད་དེ་དེར་མེད། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་སྐྱ་ལྡན་མིན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གང་ཞིག་ཡིན། །རེ་ཞིག་ཕུང་པོ་རྣམས་ཉིད་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཕུང་པོ་རྣམས་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མི་རྟག་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དང་། ཉེ་བར་ལེན་

པ་དག་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

于此，（《中论》）云：

22.1 非蕴不离蕴，彼此中互无，如来不具蕴，如来应为何？[1]

首先，蕴非如来。为何？因为蕴乃生灭之有法，如来应成无常性。（如来的无漏蕴是如来不应理，因为）近取者与近取处为一性不成立。

ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གཞན་པ་ཕུང་པོ་མེད་པའི་ཆོས་ལོགས་ཤིག་ན་ཡང་མེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཕུང་པོ་མི་རྟག་པ་རྣམས་ལས་ཆོས་མི་མཐུན་པའི་ཕྱིར་རྟག་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། གཞན་ཉིད་ཡིན་ན་གཟུང་དུ་ཡོད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་ཏེ། །གཟུང་དུ་ཡང་མེད་པས་དེའི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གཞན་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །

如来也非迥异于蕴，成为无蕴之法。为何？因为迥异于无常之蕴，应成常性。若成相异性，应成可得。[2]不可得故，如来非迥异于蕴。

དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་ཕུང་པོ་རྣམས་གནས་ལ་ཤིང་ལྗོན་པའི་ནགས་ཚལ་བཞིན་དུ་མེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྟེན་དང་བརྟེན་པ་གཞན་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་མི་རྟག་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཤིང་ལྗོན་པའི་ནགས་ཚལ་ན་སེང་གེ་བཞིན་དུ་མེད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྐྱོན་བསྟན་མ་ཐག་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཕུང་

---

1 有关22.1.abc，对勘本版的藏译中论为：།ཕུང་མིན་ཕུང་པོ་ལས་གཞན་མིན། །དེ་ལ་ཕུང་མེད་དེ་དེར་མེད། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཕུང་ལྡན་མིན། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 31。

2 如来与其蕴相异的话，即便无如来之蕴，也应可得如来，但无如来之蕴不可能获得如来，故做此说。

པོ་རྣམས་དང་ཤིང་ལྗོན་པའི་སྡོང་པོ་དང་ལྡན་པ་བཞིན་དུ་ལྡན་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་མི་རྟག་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟར་རྣམ་པ་ལྔས་བཙལ་ན་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལ་མི་སྲིད་ན། ཁྱོད་ཀྱིས་གང་གིས་སྲིད་པའི་རྒྱུན་ཡོད་པར་ཡོངས་སུ་བརྟགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དེ་གང་ཞིག་ཡིན་པ་སྨྲོས་ཤིག །

不像雪中的树林，如来中无蕴。为何？所依并非迥异于能依，故应成无常。

不像林中有狮子，蕴中无如来。为何？将成（以下）即将阐述的过失。

不像树有（其）精华，[3]如来不具有（其）蕴。为何？如来非迥异于蕴，将有成为无常之过。

以如是五相[4]观察，不得近取者如来。全面观察（轮回之）有的续流（时，所得）的如来应当为何？请你说明。

སྨྲས་པ། ཅི་ཁོ་བོ་ཕུང་པོ་རྣམས་ཉིད་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའམ། ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གཞན་ནོ་ཞེས་སྨྲའམ། ཅིའི་ཕྱིར་ཁྱོད་ཁོ་བོ་ལ་རྟག་པའམ་མི་རྟག་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་སྐྱོན་འདོགས་པར་བྱེད། ཁོ་བོ་ནི་ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་པར་སྨྲ་བས། བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་ནི། །ཉེ་བར་ལེན་པ་ལས་དེ་ཉིད་དམ་གཞན་ཉིད་དུ་མི་སྨྲའོ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་མི་རྟག་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དུ་མི་འགྱུར་ལ། གཞན་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ

3 如怎么剥芭蕉树的皮都会有一层层的皮被剥，无法找到芭蕉树的实心。

4 根据佛护论的解释，彼五相是：一、如来非其蕴。二、如来非迥异于其蕴的相异性。三、如来中无其蕴。四、其蕴中无如来。五、如来不具其蕴。

བ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྟག་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱོན་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：为何指责我（说）蕴是如来，或如来迥异于蕴？为何将应成常过或无常之过强加于我？

我说依蕴等施设如来。由依赖而施设（的缘故），不说近取处非彼性或异性。因为不被诠释为彼性，不成无常之过；不被诠释为异性，不成常过。

སྨྲས་པ། ཅི་ཁྱོད་ལེགས་པར་སྦྱར་བའི་ཕྱེད་ཀྱིས་གར་བྱེད་དམ། ཁྱོད་བརྟེན་ནས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གདགས་པར་ཡང་སྨྲ་ལ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡང་འགྲུབ་པར་ཡང་འདོད་ཀྱི། །འོ་ན། གལ་ཏེ་སངས་རྒྱས་ཕུང་པོ་ལ། །བརྟེན་ནས་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་མེད། །གལ་ཏེ་སངས་རྒྱས་ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་ན། དེའི་དོན་ནི་སངས་རྒྱས་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་མེད་པ་མ་ཡིན་ནམ། འདི་ལྟར་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་པ་ལ་ནི་ཡང་བརྟེན་ནས་གདགས་པས་ཅི་བྱ་སྟེ། དེའི་ངོ་བོ་ཉིད་གང་ཁོ་ན་ཡིན་པ་དེ་ཁོ་ནས་གདགས་པར་བྱ་བར་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པས་གང་གདགས་པར་བྱ་བ་སྟེ། དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（自方）道：莫非你以精通梵文（之姿）而舞？因为你说如来因观待而被施设，却主张如来是自性有。那么，（《中论》）云：

22.2.ab 佛若观待蕴，则非自性有，[5]

5 有关22.2.b，对勘本版的藏译中论为：།བརྟེན་ནས་རང་བཞིན་ལས་ཡོད་མིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 31。

若佛是依蕴而被施设，其义是指佛无自性吗？既是自性有，岂能观待施设？自性决定为何，将决定施设彼性。之所以能施设近取处，是因无自性。因此，如来非自性有。

ངོ་བོ་ཉིད་ལས་གང་མེད་པ། དེ་གཞན་དངོས་ལས་ག་ལ་ཡོད། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གང་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་མེད་པ་དེ་དག་གཞན་གང་ལས་ཡོད་པར་སེམས་ན།

（《中论》）云：

22.2.cd 自性若是无，[6]岂有他事物？

如来既无自性，岂能由此执有他？

སྨྲས་པ། གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལས་ཏེ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་གཞན་དུ་གྱུར་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལས་ཡོད་དོ། །

（他方）道：由（如来的确可执）他事物，如来观待迥异于（己）的近取处而被施设，故有迥异于如来的事物。

བཤད་པ། །གང་ཞིག་གཞན་གྱི་དངོས་བརྟེན་ནས། །དེ་དག་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ། །གང་ཞིག་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་དེ་ནི་བདག་ཉིད་ཡོད་དོ་ཞེས་བརྗོད་པར་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རང་ལས་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

6 有关22.2.c，对勘本版的藏译中论为：།རང་བཞིན་ལས་ནི་གང་མེད་པ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 31。

22.3.ab 从他事物生，故非自性有；[7]

若某法观待他事物而被施设，不应理说彼是自性有。为何？从己（而有）不成立的缘故。

གང་ཞིག་བདག་ཉིད་མེད་པ་དེ། །ཇི་ལྟར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པར་འགྱུར། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གང་ཞིག་རང་གི་བདག་ཉིད་མེད་པ་དེ་ཉིད་ཉེ་བར་ལེན་པ་གཞན་དུ་གྱུར་པས་གདགས་པར་བྱ་ན་ཇི་ལྟར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་དེ་རང་གི་བདག་ཉིད་མེད་པར་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལ་བརྟེན་ནས་བདག་ཉིད་ཡོད་པར་འགྱུར་ན་ནི། དེ་ལྟ་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལ་བརྟེན་ཏེ་སྐྱེས་པར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་འདོད་དེ། །མི་རྟག་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

（《中论》）云：

22.3.cd 若非自性有，云何是如来？

无自性的如来，彼性迥异于近取处而被施设，岂能是（自性的）如来？若无自性者能依近取处而有自性，（其）生将会依赖近取处，（我）不承许彼（说），因为（有如来）应成无常等诸过。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ན། །གཞན་དངོས་ཡོད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །ངོ་བ་ཉིད་དང་གཞན་དངོས་དག །མ་གཏོགས་དེ་བཞིན་གཤེགས་དེ་གང་། །གལ་ཏེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། འདི་ལྟར་གང་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་གཞན་ཡིན་པ་དེ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཞེས་བྱ་ན། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་དེ་གང་ལས

7　有关22.3.b，对勘本版的藏译中论为：།དེ་བདག་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 31。

གཞན་གྱི་དངོས་པོར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །འོ་ན་ངོ་བོ་ཉིད་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དག་མ་གཏོགས་པར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དེ་གང་ཡིན་པ་དང་། གང་གིས་གདགས་པར་བྱ་བ་དེ་སྨྲོས་ཤིག །

另外，（《中论》）云：

22.4 自性若非有，[8]岂有他事物？离自他事物，[9]云何是如来？

若如来无自性，自性非有，岂有他事物？如是，迥异于自性故称他事物时，若自性非有，由何成为他事物？因此，绝无他事物。那么请说，远离自性及他事物的如来又是何者？由何施设（如来）？

སྨྲས་པ། ཁྱོད་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བའི་དོན་རྣམ་པར་མི་ཤེས་པར་མི་རིགས་པ་མང་པོ་དེ་སྨྲེད་ཅིག་སྨྲ་སྟེ། གཞན་གྱི་ཚིག་ལ་ཅོ་འདྲི་བ་ཙམ་གྱིས་ནི་དེ་ཁོ་ནའི་དོན་ཡོངས་སུ་ཤེས་པར་མི་ནུས་སོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་ཅི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་དམ་འོན་ཏེ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལས་ཡོད་ཅེས་བྱ་བའི་ཚིག་དེའི་སྐབས་མི་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：你不知观待施设之义，且大放厥词。光与对方较量言词并不能精通真实义！关于诸佛皆是观待施设（之义）并不存在「如来是自性有，还是他事物而有」的争论。

8 有关22.4.a，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་རང་བཞིན་ཡོད་མིན་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 32。

9 有关22.4.c，对勘本版的藏译中论为：།རང་བཞིན་དང་ནི་གཞན་དངོས་དག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 32。

བཤད་པ། འཇིག་རྟེན་ན། འདྲེ་ཡིས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་བྱིས་པ་དག་བྱེད་དོ། །ཞེས་བརྗོད་པ་དེ་ནི་བདེན་པ་ཁོ་ན་སྟེ། ཁོ་བོ་ནི་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བའི་དོན་རྣམ་པར་མི་ཤེས་པ་ཡིན་ལ། ཁྱོད་ནི་མ་ཡིན་པ་ལྟ་ཞིག །ཁྱོད་ཀྱིས་གང་དག་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་ཡོངས་སུ་བརྟགས་པའི་ཕུང་པོ་རྣམས་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：世间说：「举凡鬼所做，凡愚皆做此！」此言千真万确。

我的确不知（你所说的）观待施设之义，你却非（如是）。你（主张）如来是有（的同时，却又）全面执着蕴为近取处，实不应理。

དེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་མ་བརྟེན་པར། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འགའ་ཡོད་ན། །དེ་ནི་ད་གདོད་རྟེན་འགྱུར་ཞིང་། །བརྟེན་ནས་དེ་ལས་འགྱུར་ལ་རག །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་རྣམས་ཉེ་བར་ལེན་པའི་[10]སྔ་རོལ་ན། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་འགའ་ཞིག་ཡོད་ཅིང་། དེ་ཕུང་པོ་རྣམས་ཉེ་བར་ལེན་པར་འགྱུར་ན་ནི། དེ་ལྟ་ན་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བརྟེན་ནས་ཡོད་པར་འགྱུར་ལ་རག་གོ །དེ་ཡང་སྐྱེས་པར་གྱུར་ལ་ཕུང་པོ་རྣམས་ཀྱིས་དེ་གསལ་བ་ཙམ་ཞིག་བྱེད་པར་འགྱུར་དུ་ནི།

为何？（《中论》）云：

22.5 若离观待蕴，仍有某如来，彼随后取蕴，观待成如来。[11]

若蕴的近取处之前有某如来，此（如来）因近取蕴等，故如来仅观

10 根据北京版及奈塘版，去掉པོ 字。

11 有关22.5.cd，对勘本版的藏译中论为：དེ་ནི་ད་གདོད་རྟེན་འགྱུར་ཞིང་། །བརྟེན་ནས་དེ་ནས་འགྱུར་ལ་རག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 32。

待而有。彼（如来）亦是生法，且由蕴等明现其（如来）。

ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་མ་བརྟེན་པར། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འགའ་ཡང་མེད། །གང་ཞིག་མ་བརྟེན་ཡོད་མིན་པ། །དེས་ནི་ཇི་ལྟར་ཉེར་ལེན་འགྱུར། །ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་མ་བརྟེན་པར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འགའ་ཡང་མི་འཐད་དེ། གང་ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་མ་བརྟེན་པར་མེད་ན། མེད་པ་དེས་ཇི་ལྟར་ཕུང་པོ་རྣམས་ཉེ་བར་ལེན་པར་འགྱུར།

（《中论》）云：

22.6 若离观待蕴，如来皆非有；离观待则无，岂能近取蕴？

若不观待蕴等，不应有如来。既不观待蕴等、不存在的话，无者岂能近取蕴等？

སྨྲས་པ། གཞུང་ལུགས་དང་འགལ་བ་དེ་བཤད་དེ་ཅི་རུང་། འདིར་ལྟར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འཁོར་བ་ལ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་དོ་ཞེས་གསུངས་པས། དེ་ལ་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དང་ཉེ་བར་བླངས་པ་དག་སྔ་ཕྱི་ཡོད་པར་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། དེ་ནི་རྟག་ཏུ་ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་བཅས་པས་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །

（他方）道：既与教典相违，何须解说？总之，薄伽梵已宣说轮回无始无终。于此，存在近取者与近取处的前后（顺序），岂能应理？永远不离近取，故而施设（近取者与近取处）。

བཤད་པ། གལ་ཏེ་འཁོར་བ་ལ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་པས་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དང་ཉེ་བར་བླངས་པ་དག་སྔ་ཕྱི་ཡོད་པར་མི་འཐད་ན་ནི། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡིན་ལ་ཕུང་པོ་རྣམས་ནི་ཉེ་བར་བླང་བ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཡང་མི་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནམ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། ཉེ་བར་བླངས་པ་མ་ཡིན་པ། །ཉེ་བར་ལེན་པར་ཅིས་མི་འགྱུར། །ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་ཡི། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཅི་ཡང་མེད། །འདི་ལ་ཉེ་བར་བླངས་པ་ཡིན་པས་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཞེས་བྱ་ལ། ཉེ་བར་ལེན་པར་བྱེད་པས་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཞེས་བྱ་བས། དེའི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོས་ཉེ་བར་བླངས་པ་མ་ཡིན་པ་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་མ་ཡིན་ལ། ཉེ་བར་བླངས་པ་ཉེ་བར་ལེན་པར་

མི་བྱེད་པ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་མ་ཡིན་ནོ། །འཁོར་བ་ལ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་ན་འདི་ནི་ཉེ་བར་བླངས་པའོ། །འདི་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པར་བྱེད་པའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་དོ། །

（自方）道：若因轮回无始无终，故不成立前后存在的近取者与近取处，这难道不是否定如来是近取者、蕴是近取处吗？为何？如是，（《中论》）云：

22.7 既非近取处，岂能成近取？远离近取故，如来皆非有。

于此，因为是近取处，故称「近取」，因为近取，故称「近取者」。若非近取者的近取处，则非近取，若近取处不被近取，则非近取者。说「于无始无终的轮回中，此是近取处、此被近取」皆不应理。

དེ་ལྟར་སྔ་ཕྱི་མེད་ན་ཁྱོད་ཀྱི་ཕུང་པོ་རྣམས་ཇི་ལྟར་ཉེ་བར་བླང་བ་ཡིན་པ་དང་། ཁྱོད་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་བརྟགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དེ་ཇི་ལྟར་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡིན་པ་དེ་སྨྲོས་ཤིག །དེ་ལྟ་བས་ན་སྔ་ཕྱི་མེད་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡང་མི་འཐད་པ་ཉིད་ཡིན་ལ། ཉེ་བར་བླང་བ་ཡང་མི་འཐད་པ་ཉིད་དོ། །

如是，若无前后，请你说明蕴等如何是近取处？你所遍执的如来岂能是近取者？

因此，若无前后，近取者也不应理，近取处亦绝对非理。

སྨྲས་པ། དེ་ནི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དང་ཉེ་བར་བླང་བ་ནི་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་མི་བརྗོད་དོ། །རེ་ཞིག་དེ་ཉིད་དུ་མི་བརྗོད་དེ་བྱེད་པ་པོའི་ཚིག་ཐ་དད་པའི་ཕྱིར་རོ། གཞན་ཉིད་དུ་ཡང་མི་བརྗོད་དམ་སོ་སོར་འགྲུབ་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་གཉིས་ཡང་ཡོད་དེ་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་ནི་བརྗོད་པར་མི་ནུས་སོ། །

（他方）道：此当应理。为何？不可说彼性及异性的缘故。不可说近取者及近取处是彼性及异性。

首先，不可说彼性，因为作者（与作处的）名词相异的缘故。

不可说异性，因为非各各分别成立的缘故。因此，彼二（近取者及近取处）都应存在，且不可说（其二是）彼性及异性。

སྨྲས་པ། ཅི་ཁྱོད་མཛའ་བཤེས་ཀྱི་བློས་དགྲ་བོ་དཔང་དུ་ལེན་ཏམ། ཁྱོད་གང་ཁོ་ནས་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དང་ཉེ་བར་བླངས་པ་དག་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་མི་འཐད་པ་དེ་ཁོ་ནས་དེ་དག་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པའི་ཕྱིར་རྩོམ་པར་བྱེད་ཀྱི། །འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་ཉེ་བར་བླང་པ་དང་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་གཅིག་པ་ཉིད་དམ། གཞན་ཉིད་དུ་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད་དོ། །གང་དག་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ་གཞན་ཉིད་དུ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་དག་གཞན་དུ་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་ཉེ་བར་བླང་བ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ལ་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །

（自方）道：莫非你要以亲友之情邀敌作证？因为你就想至极成立已遭坚决否定的近取者及近取处。毋庸置疑，若有近取处及近取者，将成一性或异性。若无一性也无异性，岂有其他（选项）？因此，无近取处亦无近取者。

ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་གིས་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་དང་ཉེ་བར་བླངས་པ་དག་རྗོད་པར་བྱེད་ན་ཡང་དེ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་པ་གཞན་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་པར་བརྗོད་དགོས་ཏེ། དེ་ནི་ངེས་པ་ཁོ་ནར་དེ་ལྟར་བལྟའོ། །གཞན་དུ་ན་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བདག་དང་ཉེ་བར་ལེན་པ་བདག་མེད་པ་དག་ཇི་ལྟར་གཞན་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། གང་ཕྱིར་གཟུགས་ལ་བདག་མེད་པ། །དེ་ཕྱིར་གཟུགས་ལས་བདག་གཞན་འགྱུར། །གྲང་དང་ཚ་བ་ཐ་དད་ཉིད། །མིད་ཅེས་བརྗོད་པར་མི་རུང་བཞིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

须做此观：若以名言力诠释近取者及近取处时，也须诠释其（近取者及近取处）非彼性、非异性。否则，如来是我，近取者是无我，（其

二者）岂能不相异？阿阇黎圣天亦云：「色中我非有，离色我成异，如不可说此，冷热非相异。」[12]

ཅི་སྟེ་ཡང་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་ཡང་། རྣམ་པ་ལྔས་ནི་བཙལ་བྱས་ན། །གང་ཞིག་དེ་ཉིད་གཞན་ཉིད་དུ། །མེད་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དེ། །ཉེ་བར་ལེན་པས་ཇི་ལྟར་གདགས། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གང་ཉེ་བར་ལེན་པ་གང་གིས་གདགས་པར་བྱ་བ་དེ་ཉིད་ལ་རྣམ་པ་ལྔས་བཙལ་ན་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལ་མེད་ན་ཇི་ལྟར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོད་དོ་ཞེས་བརྗོད་པར་བྱ། །དེ་ལྟ་བས་ན་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་དང་ཡོད་པ་ཉིད་ཀྱང་མི་འཐད་དོ། །

若（说）有近取者，然而，（《中论》）云：

22.8 依五相而寻，于彼异性中，如来不可得，近取岂施设？

依五相寻找由何近取施设如来，（你认为）不可说彼性及异性。既无，岂能说如来是有？因此，观待施设及有皆不应理。

སྨྲས་པ། ཇི་སྲིད་དུ་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཕུང་པོ་ལྔ་པོ་འདི། སྔོན་དུ་དམིགས་པར་འགྱུར་དེ་སྲིད་དུ་ཇི་ལྟར་མེད་པར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་ཉེ་བར་ལེན་པ་ནི་ཡོད་དོ། །ཁ་ལོ་སྒྱུར་བ་མེད་པར་ཤིང་རྟ་མི་འགྲོ་བས་འདི་ལ་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །

（他方）道：没有马夫，马车不会前进。但凡先缘近取五蕴，其间岂无（近取者）？因此，存在近取，也存在近取者。

བཤད་པ། ཅི་ཁྱོད་ཆུ་བོ་ཤུགས་དྲག་པོས་ཁྱེར་བ་ན་རྩ་དྲུངས་ཕྱུང་ལ་འཛུལ་ཐམ། ཁྱོད་ཉེ་བར་བླངས་པས་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་རབ་

12 《四百论》中找不到此偈，此偈只被藏译的《佛护论》引用。

ཏུ་བསྒྲུབ་པར་འདོད་ཀྱི། །གང་གི་ཚེ། གང་ཞིག་ཉེ་བར་བླངས་བ་དེ། །དེ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་མེད། །ཉེ་བར་བླང་བ་གང་ཡོད་དོ་སྙམ་དུ་སེམས་པ་དེ་ཡང་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དོ། །

（自方）道：为何你被瀑流冲袭仍要抓紧无根之草？（因为）你主张：已近取故，至极成立近取者。（《中论》）云：

22.9.ab 何法是近取，彼非从自性；[13]

（虽）念：近取的确存在。

彼（近取）是缘起，故无自性。

སྨྲས་པ། དེ་ནི་རེ་ཞིག་ཡོད་དེ། གལ་ཏེ་བདག་གི་དངོས་པོ་ལས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཡང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལས་ཡོད་དོ། །

（他方）道：首先，的确存在（近取），虽非由己事物而有，却是从他事物而有。

བཤད་པ། བདག་གི་དངོས་ལས་གང་མེད་པ། དེ་བཞིན་དངོས་ལས་ཡོད་རེ་སྐན། ཉེ་བར་ལེན་པ་གང་བདག་གི་དངོས་པོ་ལས་མེད་པ་དེ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལས་ཡོད་པར་འགྱུར་རེ་སྐན། གང་གི་ཚེ་བདག་གི་དངོས་པོ་འགའ་ཞིག་ཡོད་ན་གཞན་དུ་འགྱུར་ན།[14] ཉེ་བར་ལེན་པ་ནི་བདག་གི་དངོས་པོ་ལས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལས་གཞན་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །གཞན་མེད་ན་ཇི་ལྟར་གཞན་ལས་ཡོད་པར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་ནི། གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

13 有关22.9.b，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ནི་རང་བཞིན་ལས་ཡོད་མིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 32。

14 根据北京版及奈塘版，加上གཞན་དུ་འགྱུར་ན།。

（自方道，《中论》）云：

22.9.cd 法不从己性，绝非从事物。[15]

近取既非从己事物（而有），定将不从他事物（而有）！若有某己事物，则有他事物，然而近取不从己事物而有，故彼亦非从他事物而有。既无他，岂能从他而有？因此，近取也非从他事物而有。

མངོན་སུམ་དུ་དམིགས་པ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་ཡང་རང་གི་སེམས་ཀུན་ཏུ་རྨོངས་པའི་སྐྱོན་གྱིས་སྒྲུ་མ་དང་རྨི་ལམ་མཐོང་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་བ་ཡིན་གྱི། འདི་ལ་ཡང་དག་པར་ཅུང་ཟད་ཀྱང་མེད་དེ། འདི་བདེན་ནོ་སྙམ་དུ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དེ་སྤང་བའི་ཕྱིར། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དབུ་བ་རྡོས་པ་དང་ཆུའི་ཆུ་བུར་དང་སྨིག་རྒྱུ་དང་ཆུ་ཤིང་གི་ཕུང་པོ་དང་སྒྲུ་མའི་དཔེ་དག་བཀའ་སྩལ་ཅིང་། སྒྲུ་མ་འདི་ནི་བྱིས་པ་འདྲིད་པའོ་ཞེས་ཀྱང་གསུངས་ཏེ།

（你）说以现识缘取，皆由自心愚昧之过故见梦幻，于此，并不存在任何谛实。为能断除彼是谛实有的执着，薄伽梵说破灭的水泡、水中的泡沫、阳焰、芭蕉树、幻化等譬喻，宣说此等幻相欺诳愚者。

གང་གི་ཕྱིར་དེ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར། དེ་ལྟར་ཉེར་བླང་ཉེར་ལེན་པོ། །རྣམ་པ་ཀུན་གྱིས་སྟོང་པ་ཡིན། །སྟོང་པས་དེ་བཞིན་གཤེགས་སྟོང་པ། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་འདོགས་པར་འགྱུར། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་སྟོང་པ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡང་རྣམ་པ་ཀུན་

15 有关22.9.d，对勘本版的藏译中论为：།དེ་གཞན་དངོས་ལས་ཡོད་རེ་སྐན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 32。

གྱིས་ཡོངས་སུ་བརྟགས་ན་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཀྱང་ཡོད་པ་ཡིན་ལ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡང་སྟོང་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཁྱོད་དབུ་བ་རྡོས་པ་དང་། ཆུའི་ཆུ་བུར་དང་སྨིག་རྒྱུ་དང་ཆུ་ཤིང་གི་ཕུང་པོ་དང་སྒྱུ་མ་ལྟར་སྙི ངོ་བོ་མེད་ཅིང་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པའི་ཉེ་བར་ལེན་པས། སྒྱུ་མའི་སྐྱེས་བུ་དང་རྨི་ལམ་དང་གཟུགས་བརྙན་དང་དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་ལྟར་སྙིང་པོ་མེད་ཅིང་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོད་དོ་ཞེས་ཇི་ལྟར་འདོགས་པར་བྱེད་པ་ཇི་སྐྱོས་ཤིག །

一切皆无，故（《中论》）云：

22.10 近取近取者，一切皆空相，空故无如来，岂能有施设？

近取不从自性而有，也不从他事物而有，故近取为空。全面观察近取者时，（近取者）不从自性而有，也不从他事物而有，故近取者亦空。因此，你以如破灭的水泡、水中的泡沫、阳焰、芭蕉树、幻化等无义且无自性的近取，岂能施设如幻化士夫、梦相、影像、乾闼婆城等无义且无自性的如来，（并说其）存在？

དེ་ལྟ་བས་ན་རེ་ཞིག་རང་གི་ཕྱོགས་ལ་ཆགས་པ་མཐོང་[16]ལ་ཅི་གང་བརྟེན་ནས་ཡོད་པར་འདོགས་པ་དང་། གང་བརྟེན་ནས་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་སྤྲངས་ཏེ་དབུ་མར་བསྒྲུབས་པ་འདི་ཡོད་པས་འདི་འབྱུང་ལ། འདི་མེད་པས་འདི་མི་འབྱུང་ངོ་ཞེས་འདོགས་པར་བྱེད་པ་དེ་གཉིས་ལས་གང་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བའི་དོན་རྣམ་པར་མི་ཤེས་པ་ཡིན་པ་དེ་སོམས་ཤིག །དེ་ལྟ་བས་ན་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བའི་དོན་ནི་དངོས་པོ་གང་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་དེ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པའི་ཕྱིར་ཡོད་པ་དང་མེད་པར་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་ཡིན་ཏེ། ཐ་སྙད་ཀྱི་ཚིག་ལ་ནི་སྐྱོན་མེད་དོ།

16 根据北京版及奈塘版，改为མཐོང་།字。

首先，因见贪着己方而施设为有。应断有性及无性，成办中道。应知（你）尚未了解由二——施设有此故生彼，无此故无彼——施设之义。因此，于一切行相中，依赖施设处的事物所做施设皆无自性，故不可说有及无，且无词过。

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་དེ་དག་ཐམས་ཅད་སྟོང་ངོ་ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པར་མི་བྱ་བ་ཡིན་ན་འོ་ན་ཁྱོད་བག་ཚ་བ་མེད་པར་གསང་བསྟོད་དེ། འདི་དག་ཐམས་ཅད་སྟོང་ངོ་ཞེས་སྨྲ་འམ། །

（他方）道：既然不可说一切皆空，那么，你（仍）毫无所惧地秘赞彼等皆空吗？

བཤད་པ། སྟོང་ངོ་ཞེས་བརྗོད་པར་མི་བྱ་བ་ཡིན་ན་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཤིན་ཏུ་ཉུང་ངུ་ཞིག་བརྗོད་པ་ཡིན་ཏེ། །སྟོང་ངོ་ཞེས་ཀྱང་མི་བརྗོད་དེ། །མི་སྟོང་ཞེས་ཀྱང་མི་བྱ་ཞིང་། །གཉིས་དང་གཉིས་མིན་མི་བྱ་སྟེ། །གདགས་པའི་དོན་དུ་བརྗོད་པར་བྱ། །སྟོང་ངོ་ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པར་མི་བྱ། མི་སྟོང་ངོ་ཞེས་ཀྱང་མི་བྱ། །སྟོང་པ་དང་མི་སྟོང་པ་དང་། སྟོང་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་སྟོང་པ་ཡང་མི་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པར་མི་བྱའོ། །ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པའི་ཀུན་ཏུ་རྟོག་པ་སྤང་པའི་ཕྱིར་དང་། དོན་དམ་པའི་དེ་ཁོན་གདགས་པའི་དོན་དུ་ནི་དེ་དག་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། འོག་ནས་ཀྱང་། ཐ་སྙད་ལ་ནི་མ་བརྟེན་པར། །དམ་པའི་དོན་ནི་བསྟན་མི་ནུས། །དམ་པའི་དོན་ལ་མ་བརྟེན་པར། །མྱ་ངན་འདས་པ་འཐོབ་མི་འགྱུར། །ཞེས་འབྱུང་ངོ་། །སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རང་བཞིན་ཡོད། །སྟོང་མཐོང་ཡོན་ཏན་ཅི་ཞིག་ཡོད། །རྟོག་པས་བཅིངས་པ་མཐོང་བས་ན། །འདིར་ནི་དེ་ཉིད་དགག་པར་བྱ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

（自方）道：（只有）极少数者说不可言（彼等）皆空。（《中论》）云：

22.11 空则不可说，非空亦不说，叵说是非二，但以施设说。

不说是空、不说非空、不说是空及不空，亦不说非空及非不空。为

能断除非真实义之遍执及施设真实义而说。下文亦云：「（24.10）不依名言故，不能示胜义，不知胜义故，不能得涅盘。」阿阇黎圣天亦云：「若法本性有，见空有何德？虚妄分别缚，证空见能除。」[17]

སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པ་དང༌། མཐའ་དང་མཐའ་མེད་པ་ལ་སོགས་པར་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བཤད། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མེད་པ་ཉིད་དོ། ཞེས་གསལ་བ་཈ོ་ནར་བརྗོད་པར་བྱ་བའི་རིགས་པ་སྙམ།

（他方）道：若如来非从己性而有，非由他事物而有，为何主张不可说常、无常、有边、无边等？（我）认为：明确宣说如来非有，实属应理。

བཤད་པ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ། ཡོད་དོ་ཞེའམ། མེད་དོ་ཞེས་ཇི་ལྟར་བརྗོད་པར་རིགས། འདི་ལྟར་གལ་ཏེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན། ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་ཡང་ཡོད་པ་཈ོ་ནར་འགྱུར་བའི་རིགས་ན། ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པར་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ཇི་ལྟར་ཡོད་དོ་ཞེས་བརྗོད་པར་བྱ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གང་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་དེ་ཇི་ལྟར་མེད་དོ་ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། འདི་ལྟར་ཨུ་དུམ་བཱ་རའི་མེ་ཏོག་མེད་པ་ནི་གདགས་སུ་མེད་དོ། །

（自方）道：如来因观待而被施设，说有或无，岂能应理？如是，若有如来，（且）无近取又合理存在，（实不应理，因为）没有近取，

17　《四百论》16.23。

（如来）非有。

既无近取，（如来）非有，岂说有彼（如来）？如无昙花，则（昙花）不被施设，既是如来的施设处，岂能说无？

དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ལས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་བཤད་པ། རྟག་དང་མི་ རྟག་ལ་སོགས་བཞི། །ཞི་བ་འདི་ལ་ག་ལ་ཡོད། མཐའ་དང་མཐའ་མེད་ལ་སོགས་བཞི། ཞི་བ་འདི་ལ་ག་ལ་ཡོད། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ངོ་བོ་ཉིད་ཞི་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པ་བཞི་པོ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྟག་པ་དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མི་རྟག་པ་དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྟག་ཀྱང་རྟག་ལ། མི་རྟག་ཀྱང་མི་རྟག་པ་དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དག་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །

因为如来非自性有，也非从他事物而有，故（《中论》）云：

22.12 寂灭相中无，常无常等四；寂灭相中无，边无边等四。

如来无自性。于其寂灭的体性中，常与无常等四——如来是常、如来是无常、如来是常也是无常、如来非常亦非无常——岂应理？

མཐའ་དང་མཐའ་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་བཞི་པོ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མཐའ་ཡོད་པ་དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མཐའ་མེད་པ་དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མཐའ་ཡོད་ཀྱང་ཡོད་ལ། མཐའ་མེད་ཀྱང་མེད་པ་དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མཐའ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་མཐའ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དག་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ངོ་བོ་ཉིད་དང་། གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དང་བྲལ་བ་གང་ཡིན་པ་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་ལས་གང་ཡང་རུང་བ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་བ་དེ་གང་ཡིན།

边与无边等四——如来有边、如来无边、如来有边也无边、如来非有边也非无边，岂应理？

既然如来皆离自性及他事物，是常及无常等法者又是何者？

གང་གི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མེད་དོ་ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པར་མི་བྱ་སྟེ། འདི་ལྟར་གང་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་དེ། ཇི་ལྟར་མེད་པར་འགྱུར། འོག་ནས་ཀྱང་། དེ་ལྟར་ལེན་ལས་གཞན་མ་ཡིན། །དེ་ནི་ཉེར་ལེན་ཉིད་ཀྱང་མིན། །བདག་ནི་ཉེ་བར་ལེན་མེད་མིན། །མེད་པ་ཉིད་དུའང་དེ་མ་ངེས། །ཞེས་འབྱུང་ངོ་། །

既已依赖蕴体而被施设，故不应说如来非有。观待施设故，岂能非有？（《中论》的）后文亦云：「（27.8）我非异于蕴，我亦非近取，我非无近取，我亦非绝无。」

དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱོགས་དང་བྲལ་བ་ཆེ་འདི་ཉིད་ལ་བརྟེན་པ་ལས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དམིགས་སུ་མེད་པ་ལ་གཏི་མུག་གིས་ཀུན་ནས་དཀྲིས་པའི་སེམས་དང་ལྡན་པ་དེ་ཁོ་ན་མཐོང་བ་སྒྲིབ་ཏུ་གྱུར་པ། གང་གིས་འཛིན་སྡུག་གཟུང་གྱུར་པ། །དེ་ནི་མྱ་ངན་འདས་པ་ལ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོད་ཅེའམ། །མེད་ཅེས་རྣམ་རྟོག་རྟོག་པར་བྱེད། །གང་གིས་འཛིན་པ་སྡུག་པོ་གཟུང་བར་འགྱུར་བ་འདི་ཉིད་བདེན་གྱི་གཞན་ནི་དོན་མེད་པའོ་སྙམ་དུ་སེམས་པ་དེ་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་འདི་ལྟ་སྟེ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོད་པ་ཉིད་དོ་ཞེའམ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མེད་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ལ་དེ་ལྟར་རྣམ་པར་རྟོག་པར་བྱེད་དོ། །

如来远离有性及无性，故依此理，如来不可得。受愚痴笼罩其心者，见此真理实为隐蔽。（《中论》云：）

22.13 邪见深厚者，则于涅盘中，妄执如来有，或执如来无。[18]

18 有关22.13，对勘本版的藏译中论为：།གང་གིས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོད་ཅེས། །འཛིན་པ་སྡུག་པོ་ བཟུང་གྱུར་པ། །དེ་ནི་མྱ་ངན་འདས་པ་ལ། །མེད་ཅེས་རྣམ་རྟོག་རྟོག་པར་བྱེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 32。

邪见深厚者妄执：此为真实，其他皆是无义。于涅盘之如来中，如来是有，或如来是无。

དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་ནས་ཡོད་ཅེའམ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་ནས་མེད་ཅེའམ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་ནས་ཡོད་ཀྱང་ཡོད་ལ་མེད་ཀྱང་མེད་ཅེའམ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་ནས་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟར་རྟོག་པར་བྱེད་དོ། །

（或）妄执：涅盘后仍有如来，涅盘时如来非有，涅盘后如来是有亦无，涅盘后如来非有亦非无。

གང་དག་བདག་ཉིད་ཆེ་བ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ཤེས་པའི་སྒྲོན་མའི་སྣང་བས་བློའི་མིག་ལ་ཕན་བཏགས་པ་དང་། དངོས་པོ་རྣམས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་བ་དེ་དག་ལ་ནི། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་དེ་ལ། །སངས་རྒྱས་མྱ་ངན་འདས་ནས་ནི། །ཡོད་དོ་ཞེའམ་མེད་དོ་ཞེས། །བསམ་པ་འཐད་པ་ཉིད་མི་འགྱུར། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོས་སྟོང་པ་སྒྱུ་མ་དང་གཟུགས་བརྙན་དང་སྤྲུལ་པ་ལྟ་བུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དེ་ལ་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་མྱ་ངན་ལས་འདས་ནས་ཡོད་དོ་ཞེའམ། སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་མྱ་ངན་ལས་འདས་ནས་མེད་དོ་ཞེས་བསམ་པ་དེ་དག་འཐད་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །

大士通晓缘起，以慧炬见，利智之眼，精通事物如所有性之真相者，（诚如《中论》云：）

22.14 于无自性中，[19]不应做此念：佛于涅盘后，是有或是无。

19　有关22.14.a，对勘本版的藏译中论为：།རང་བཞིན་གྱིས་ནི་སྟོང་དེ་ལ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 32。

如来无自性，也非从他事物（而有）。于如幻化、影像、幻象的涅盘中，不论执佛薄伽梵在涅盘后是有，或佛薄伽梵在涅盘后是无，皆不应理。

དེ་ལྟར་ཡང་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས། དགའ་བོ་ཁྱོད་འདི་ལྟར་ཆེ་འདི་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མ་མཐོང་ན་བདེ་བར་འགྱུར་རོ། ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །

如是，佛薄伽梵说：「难陀，汝若不见真实如来便能安乐。」

དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་ནས་ཡོད་དོ་ཞེའམ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་ནས་མེད་དོ་ཞེས་པ་དག་གིས། གང་དག་སངས་རྒྱས་སྤྲོས་འདས་ཤིང་། །ཟད་པ་མེད་ལ་སྤྲོས་བྱེད་པ། །སྤྲོས་པས་ཉམས་པ་དེ་ཀུན་གྱིས། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མཐོང་མི་འགྱུར། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་གང་དག་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་འཇིག་རྟེན་པའི་སྤྲོས་པ་ཐམས་ཅད་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་ཤིང་ཟད་པ་མེད་པ་ལ། ཡོད་པ་དང་མེད་པ་དང་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པའི་སྤྲོས་པ་རྣམས་ཀྱིས་སྤྲོས་པར་བྱེད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ནི་སྤྲོས་པ་དེ་དག་གིས་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་མིག་ཉམས་པས་དམུས་ལོང་གིས་ཉི་མ་བཞིན་དུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མཐོང་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཆོས་ལ་གནས་པ་ལ་སོགས་པ་འཇིག་རྟེན་པའི་སྤྲོས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཇི་ལྟར་ལྟ་བར་ནུས། ཟད་པ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འགྲོ་བ་མེད་པའི་དོན་ཏེ། འགྲོ་མེད་གོམ་པ་གང་གིས་བགྲི། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པས་དེ་ལ་སྲིད་པའི་རྒྱུན་ནི་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

说如来在涅盘后是有，或如来在涅盘后是无者，（诚如《中论》云：）

22.15 如来离戏论；无尽作戏论，戏论破慧眼，是皆不见佛。

佛薄伽梵真实远离一切世间戏论，于无尽（的有法）中，由有、

无、常、无常等戏论，（衍生而）作诸戏论。[20]一切戏论将损坏慧眼，如盲人（不见）天日，不见如来。如来住出世间法，故世间戏论者岂能观见（如来）？

谓「无尽」者乃无行走之义，诚如所言：「既无行走，跨步由何而引？」[21]如来无自性故，说（轮回之）有的续流绝对存在，因有如来，实不应理。

དེ་ལ་འཇིག་རྟེན་ནི་རྣམ་པ་གཉིས་ཏེ། སེམས་ཅན་གྱི་འཇིག་རྟེན་དང་འདུ་བྱེད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་དུ་འདོད་དོ། །དེ་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བརྟགས་པས་ནི་སེམས་ཅན་གྱི་འཇིག་རྟེན་ཡང་བརྟགས་པ་ཡིན་ལ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བརྟགས་པ་འདི་ཉིད་ཀྱིས་འདུ་བྱེད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ཡང་བརྟགས་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱའོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་གང་། །དེ་ནི་འགྲོ་འདིའི་ངོ་བོ་ཉིད། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་འགྲོ་བ་འདིའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱང་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བརྟགས་པ་འདི་ཉིད་ཀྱིས་འགྲོ་བ་འདི་དག་ཀྱང་བརྟགས་པ་ཡིན་ནོ། །

承许世间有二相：有情世间及行世间。[22]观察如来，故观有情。（因）观察如来，从而通晓针对行世间的观察。为何？（《中论》云：）

---

20 由显现有无、常无常等自性相而执取其自性有。所以前一个戏论是见自性相，后一个戏论是自性的执着。

21 既然没有行走的动作，岂有行走的现在际——跨步，及行走的过去际、未来际？同理，既不存在可被止尽的有法，如轮回、烦恼等，岂有由此所生的轮回续流？

22 直译为行世间，意指行蕴等五蕴的世间。

22.16.ab 如来所有性，即是有情性，[23]

如来的体性即是有情的体性，所以观察如来本身就是观察有情。

སྨྲས་པ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་གང་ཡིན།

（他方）道：如来的体性为何？

བཤད་པ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དངོས་ཉིད་མེད། །འགྲོ་འདི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་གྱི་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དོ། །འགྲོ་བ་འདི་དག་ཀྱང་དེ་དང་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་གྱི་འདི་དག་ལ་རང་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་མེད་པས། དེའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བཞིན་དུ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དོ། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་འདི་ལ་ཡང་། རྟག་དང་མི་རྟག་ལ་སོགས་བཞི། ཞི་བ་འདི་ལ་ག་ལ་ཡོད། མཐའ་དང་མཐའ་མེད་ལ་སོགས་བཞི། ཞི་བ་འདིལ་ག་ལ་ཡོད། ཅེས་བཤད་དོ། །

（自方道，《中论》）云：

22.16.cd 因佛无自性，有情自性无。[24]

为何？如来因观待蕴体而被施设，不从己力而至极成立，故无自性。有情等也是观待蕴体而被施设，丝毫不从己力至极成立，故同如

23 有关22.16.ab，对勘本版的藏译中论为：།དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་རང་བཞིན་གང་། །དེ་ནི་འགྲོ་འདིའི་རང་བཞིན་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 33。

24 有关22.16.cd，对勘本版的藏译中论为：།དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རང་བཞིན་མེད། །འགྲོ་བ་འདི་ཡི་རང་བཞིན་མེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 33。

来，有情亦无自性。因无自性，此（《中论》）说：「（22.12）寂灭相中无，常无常等四；寂灭相中无，边无边等四。」

སྨྲས་པ། དེ་ལྟ་མ་ཡིན་ཏེ། འདུས་བྱས་ནི་གཅིག་ཏུ་མི་རྟག་པ་ཞེས་བརྗོད་ལ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་མི་རྟག་པ་ཞེས་མི་བརྗོད་པས་དེ་ལ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དངོས་ཉིད་གང་། །དེ་ནི་འགྲོ་འདིའི་ངོ་བོ་ཉིད། །ཅེས་བྱ་བར་ཇི་ལྟར་འཐད།

（他方）道：并非如此。有为法（蕴体）一方是无常，但不说如来是无常。「（22.16.ab）如来所有性，即是有情性」岂应理？

བཤད་པ། དེ་ནི་འོག་ནས་ཀྱང་། སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ཆོས་བསྟན་པ། །བདེན་པ་གཉིས་ལ་ཡང་དག་བརྟེན། །འཇིག་རྟེན་ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་དང་། །དམ་པའི་དོན་གྱི་བདེན་པའོ། །ཞེས་འབྱུང་བས། དེ་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་གང་གིས་བུམ་པ་ཡོད་དོ་སྣབ་མ་ཡོད་དོ་ཞེས་བརྗོད་པ་དེ་ཉིད་ཀྱིས་བུམ་པ་ཆག་གོ་སྣབ་མ་ཚིག་གོ་ཞེས་དེ་དག་མི་རྟག་པར་ཡང་བརྗོད་དོ། །གང་གི་ཚེ་ཁོ་ན་སྣབ་མ་ཙམ་པ་དེའི་ཚེ་ནི་བུམ་པ་དང་སྣབ་མ་དག་བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་ཡིན་པས་མི་འཐད་ན་དེ་དག་ཆག་པ་དང་ཚིག་པ་ལྟ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（自方道，《中论》）于后文云：「（24.8）诸佛依二谛，为众生说法。一以世俗谛，二第一义谛。」于世间的世俗谛中，因为说有瓶子、有竹篱，此言亦说彼等皆是无常——（如）瓶子遭砸、竹篱被焚。

（遭砸的碎片及）竹篱的灰观待瓶子及竹篱而被施设。若不成立（这点），见彼等遭砸及被焚岂能合理？

གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡང་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་དབང་གིས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བགྲེས་སོ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་སོ། །ཞེས་མི་རྟག་པར་ཡང་བརྗོད་དོ། །གང་གི་ཚེ་དོན་དམ་པར་བསམ་པ་དེའི་ཚེ་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཉིད་མི་འཐད་ན་བགྲེས་པ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དག་ལྟ་འཐད་པར་ག་ལ་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་འགྲོ་བ་འདིའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱང་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་སེམས་ཅན་གྱི་འཇིག་རྟེན་བརྟགས་པས་འདུ་བྱེད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན

ཡང་བརྟགས་པར་གྱུར་པོ། །

另外，如来也因世间之世俗谛而说如来老矣、如来涅盘矣等无常。思惟胜义谛时，不成立如来，（如来）衰老及涅盘岂应理？如来之体性为何，便是有情的体性。观察有情世间的缘故，也能成立行世间之观察。

དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཉི་ཤུ་གཉིས་པའོ།། །།

第二十二品——观如来品——终。

第二十三品

观颠倒品

འདིར་སྨྲས་པ། འདོད་ཆགས་ཞེ་སྡང་གཏི་མུག་རྣམས། །ཀུན་དུ་རྟོག་ལས་འབྱུང་བར་གསུངས། །སྡུག་དང་མི་སྡུག་ཕྱིན་ཅི་ལོག །བརྟེན་པ་འདི་ལས་ཀུན་དུ་འབྱུང་། །འདི་ལ་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དང་གཏི་མུག་རྣམས་ནི་ཀུན་དུ་རྟོག་པ་ལས་འབྱུང་བར་མདོ་སྡེ་དག་ལས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་ཏེ། སྡུག་པ་དང་མི་སྡུག་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ལ་བརྟེན་པ་ཉིད་ལས་ཀུན་དུ་འབྱུང་བས། དེའི་ཕྱིར་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དང་གཏི་མུག་རྣམས་ནི་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方道，《中论》）云：

23.1 经说贪瞋痴，皆从妄念生，净不净颠倒，待此而遍生。[1]

经典广说贪瞋痴等皆从妄念而生。（彼等）仅由观待净不净的颠倒而起，贪瞋痴等从而存在。

འདིར་བཤད་པ། གང་དག་སྡུག་དང་མི་སྡུག་པའི། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ལ་བརྟེན་འབྱུང་བ། །དེ་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་མེད། །དེ་ཕྱིར་ཉོན་མོངས་ཡང་དག་མེད། གང་དག་དེ་ལྟར་སྡུག་པ་དང་མི་སྡུག་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ལ་བརྟེན་ནས་ཀུན་དུ་རྟོག་པ་ལས་འབྱུང་བ་དེ་དག་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་མེད་པས་དེའི་ཕྱིར་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ཡང་དག་པར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

23.2 若因净不净，颠倒生三毒，三毒无自性，[2]**故烦恼无实。**

1　有关23.1.d，对勘本版的藏译中论为：བརྟེན་པ་ཉིད་ལས་ཀུན་དུ་འབྱུང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 33。

2　有关23.2.abc，对勘本版的藏译中论为：གང་དག་སྡུག་དང་མི་སྡུག་དང་། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ལས་བརྟེན་འབྱུང་བ། །དེ་དག་རང་བཞིན་ལས་མེད་དེ། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 33。

何（法）从净不净的颠倒而生起，即无自性，故烦恼等绝非谛实。

ཡང་གཞན་ཡང་། བདག་གི་ཡོད་ཉིད་མེད་ཉིད་ནི། །ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་འགྲུབ་པ་མེད། །དེ་མེད་ཉོན་མོངས་རྣམས་ཀྱི་ནི། །ཡོད་ཉིད་མེད་ཉིད་ཇི་ལྟར་འགྲུབ། །བདག་གི་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་ནི་རྣམ་པ་གང་གིས་ཀྱང་ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་འགྲུབ་པ་མེད་དོ། །བདག་དེ་མེད་ན་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ཀྱི་ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་ཇི་ལྟར་འགྲུབ་པར་འགྱུར།

另外，（《中论》）云：

23.3 我之有无性，是事终不成，[3]无彼故岂有，烦恼有无性？

以任何行相终不成立我的有性及无性。既无我，岂有烦恼的有性及无性？

ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཉོན་མོངས་དེ་དག་གང་གི་ཡིན། །དེ་ཡང་འགྲུབ་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །ཉོན་མོངས་པ་དེ་དག་ནི་འགའ་ཞིག་གི་ཡིན་ཏེ་ཉོན་མོངས་པ་དེ་དག་གང་གི་ཡིན་པ་དེ་ཡང་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་འགྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་གང་མེད་ཅི་ཞིག་ཡོད། །ཉོན་མོངས་ཅུང་ཟད་ཡོད་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་ཉོན་མོངས་པ་དེ་དག་གང་གི་ཡིན་པ་དེ་ཡང་འགྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། གང་མེད་ན་ཅི་ཞིག་ཡོད་དེ་ཉོན་མོངས་པ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

为何？（《中论》）云：

23.4.ab 谁有此烦恼？是即为不成；

彼等烦恼属于何者？于一切行相中，皆不能成立谁拥有烦恼。（《

3 有关23.3.b，对勘本版的藏译中论为：ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་གྲུབ་པ་མེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 33。

中论》）云：

23.4.cd 既无一切法，烦恼绝非有。[4]

不成立烦恼等属于任何一法。既无，岂有任何法？即使是丝毫的烦恼都不应有。

ཅི་སྟེ་གང་ཡང་མེད་པར་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ཡོད་དེ་དེ་རྣམས་ནི་སུའི་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་སྙམ་ན།

若执即便什么都没有，但烦恼等确实存在，只不过彼等并不属于任何人。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། རང་ལུས་ལྟ་བཞིན་ཉོན་མོངས་རྣམས། ཉོན་མོངས་ཅན་ལ་རྣམ་ལྔར་མེད། རང་ལུས་ལྟ་བཞིན་ཉོན་མོངས་ཅན། །ཉོན་མོངས་པ་ལ་རྣམ་ལྔར་མེད། །ཇི་ལྟར་རང་གི་ལུས་ལ་ལྟ་བ་ཕུང་པོ་ལྔ་པོ་དག་ལ་རྣམ་པ་ལྔར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ཀྱང་ཉོན་མོངས་པ་ཅན་གྱི་སེམས་ལ་རྣམ་པ་ལྔར་ཡོད་པ་མ་ཡིན། །ཇི་ལྟར་རང་གི་ལུས་ལ་ལྟ་བ་ཕུང་པོ་ལྔ་པོ་དག་རྣམ་པ་ལྔར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཉོན་མོངས་པ་ཅན་གྱི་སེམས་ཀྱང་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ལ་རྣམ་པ་ལྔར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，将做解说。（《中论》）云：

23.5 如身五相观，惑不具惑者；如身五相观，惑者不具惑。

---

4 有关23.4.cd，对勘本版的藏译中论为：།འགའ་མེད་པར་ནི་གང་གི་ཡང་། །ཉོན་མོངས་པ་དག་ཡོད་མ་ཡིན།（既无一切法，烦恼等非有），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 33。

以五相观，自身不具五蕴，同理，于五相中，惑亦不具惑者之心。以五相观，自身不具五蕴，同理，于五相中，惑者之心亦不具惑。

ཡང་གཞན་ཡང་། སྡུག་དང་མི་སྡུག་ཕྱིན་ཅི་ལོག །ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་མིན་པ། །སྡུག་དང་མི་སྡུག་ཕྱིན་ཅི་ལོག། །བརྟེན་ནས་ཉོན་མོངས་གང་དག་ཡིན། །སྡུག་པ་དང་མི་སྡུག་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ། སྡུག་པ་དང་མི་སྡུག་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་ནི་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །སྡུག་པ་དང་མི་སྡུག་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་དེ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་འབྱུང་བའི་ཉོན་མོངས་པ་དེ་དག་མ་ཡིན་ཏེ། དེ་དག་གི་རྒྱུ་ཅན་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར།

另外，（《中论》）云：

23.6 净不净颠倒，是则无自性，[5]净不净颠倒，云何惑待彼？

净不净的颠倒等皆无自性故，净不净的颠倒等皆非真实。既非真实，则不应有。既无净不净的颠倒等，待其而生的烦恼则非彼等（轮回因的烦恼）。因此，岂有彼等（轮回）之因的烦恼等？

སྨྲས་པ། གཟུགས་སྒྲ་རོ་དང་རེག་བྱ་དང་། །དྲི་དང་ཆོས་དག་རྣམ་དྲུག་ནི། །གཞི་སྟེ་འདོད་ཆགས་ཞེ་སྡང་དང་། །གཏི་མུག་གི་ནི་ཡིན་པར་བརྟགས། །གཟུགས་དང་སྒྲ་དང་རོ་དང་རེག་པ་དང་དྲི་དང་ཆོས་དག་རྣམ་པ་དྲུག་ནི་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དང་གཏི་མུག་གི་གཞི་ཡིན་པར་རྣམ་པར་བརྟགས་ཏེ། གཞི་དེ་དག་ཡོད་ན་སྡུག་པ་དང་མི་སྡུག་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་ཀུན་ཏུ་འབྱུང་བས་དེའི་ཕྱིར་སྡུག

5 有关23.6.b，对勘本版的藏译中论为：།རང་བཞིན་ལས་ནི་ཡོད་མིན་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 33。

པ་དང་མི་སྡུག་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་ལ་བརྟེན་ནས་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དང་གཏི་མུག་རྣམས་འབྱུང་ངོ་། །

（《中论》）云：

23.7 色声香味触，[6]及法为六种，应观彼即是，贪瞋痴所依。

应观色声香味触法六者是贪瞋痴的所依。若有彼等，则生净不净的颠倒，故依净不净的颠倒而生贪瞋痴等。

འདིར་བཤད་པ། གཟུགས་སྒྲ་རོ་དང་རེག་པ་དང་། །དྲི་དང་ཆོས་དག་འབའ་ཞིག་པ། །དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་ལྟ་བུ་དང་། །སྨིག་རྒྱུ་རྨི་ལམ་འདྲ་བ་ཡིན། །སྒྱུ་མའི་སྐྱེས་བུ་ལྟ་བུ་དང་། །གཟུགས་བརྙན་འདྲ་བ་དེ་དག་ལ། །སྡུག་པ་དང་ནི་མི་སྡུག་པ། །འབྱུང་བར་ཡང་ནི་ག་ལ་འགྱུར། །གཟུགས་དང་། སྒྲ་དང་། རོ་དང་། རེག་པ་དང་། དྲི་དང་། ཆོས་དག་ནི་འབའ་ཞིག་པ་བྲལ་བ་ཅི་ཡང་མེད་པ་མ་འདྲེས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་སྟེ། དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་ལྟ་བུ་དང་སྨིག་རྒྱུ་དང་རྨི་ལམ་འདྲ་བ་ཡིན་པས། སྒྱུ་མའི་སྐྱེས་བུ་ལྟ་བུ་དང་གཟུགས་བརྙན་དང་འདྲ་བ་དེ་དག་ལ་སྡུག་པ་དང་མི་སྡུག་པ་འབྱུང་བར་ག་ལ་འགྱུར། །

于此，（《中论》）云：

23.8 色声及香触，味及法仅如，[7]乾闼婆之城，阳焰以及梦，

---

6 有关23.7.a，对勘本版的藏译中论为：།གཟུགས་སྒྲ་རོ་དང་རེག་པ་དང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 33。

7 有关23.8.b，对勘本版的藏译中论为：།དྲི་དང་ཆོས་དག་འབའ་ཞིག་སྟེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 33。

23.9 如幻化士夫，亦如镜中像，故从彼等法，岂生净不净？

（对于凡夫愚者而言，）即便仅是色、声、香、触、味、法亦不能离，（但彼等六法的）不共性乃无自性，如乾闼婆城、阳焰、梦、幻化人、镜中像。岂能从彼等产生净不净？

ཡང་གཞན་ཡང་། གང་ལ་བརྟེན་ནས་སྡུག་པ་ཞེས། །མི་སྡུག་པར་ནི་གདགས་བྱ་བ། །སྡུག་པ་མི་ལྟོས་ཡོད་མིན་པས། །དེ་ཕྱིར་སྡུག་པ་འཐད་མ་ཡིན། །གང་ལ་བརྟེན་ནས་མི་སྡུག་པ་མི་སྡུག་པར་གདགས་པར་བྱའི་སྡུག་པ་མི་སྡུག་པ་ལ་མ་ལྟོས་པའི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་སྡུག་པ་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

另外，（《中论》）云：

23.10 依何而施设，净及不净法？[8]不待净则无，故净不应理。

观待何法将不净施设为不净？尚未观待净不净之前，不存在（净或不净），故净不应理。

གང་ལ་བརྟེན་ནས་མི་སྡུག་པ། །སྡུག་པ་ཞེས་ནི་གདགས་བྱ་བ། །མི་སྡུག་མི་ལྟོས་ཡོད་མིན་པས། །དེ་ཕྱིར་མི་སྡུག་འཐད་མ་ཡིན། །གང་ལ་བརྟེན་ནས་སྡུག་པ་སྡུག་པར་གདགས་པར་བྱའི་མི་སྡུག་པ་སྡུག་པ་ལ་མ་ལྟོས་པའི་སྔ་རོལ་ན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་མི་སྡུག་པ་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》）云：

8 有关23.10.b，对勘本版的藏译中论为：།གདགས་པར་བྱ་བ་མི་སྡུག་པ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 34。

23.11 依何而施设，净及不净法？[9]离不净则无，故不净非理。

观待何法将净施设为净？尚未观待不净及净之前无（净或不净），故不净不应理。

སྡུག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །འདོད་ཆགས་འབྱུང་བར་ག་ལ་འགྱུར། །མི་སྡུག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །ཞེ་སྡང་འབྱུང་བར་ག་ལ་འགྱུར། །སྡུག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་འདོད་ཆགས་འབྱུང་བར་ག་ལ་འགྱུར་ཞིང་། མི་སྡུག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་ཞེ་སྡང་འབྱུང་བར་ག་ལ་ཡང་འགྱུར།

（《中论》云：）

23.12 若无有净者，何由而有贪？若无有不净，何由而有恚？[10]

若无净，岂生贪？若无不净，岂生瞋？

འདིར་སྨྲས་པ། མདོ་སྡེ་ལས་རྟག་པ་ལ་སོགས་པ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་བཞི་ཡོད་པར་གསུངས་པས། དེ་དག་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་པ་ཡང་ཡོད་དོ། །དེ་ལ་གང་མི་རྟག་པ་ལ་རྟག་པ་ཞེས་འཛིན་པ་དེ་ནི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཡིན་ལ། གང་མི་རྟག་པ་ལ་མི་རྟག་པ་ཞེས་བྱ་བར་འཛིན་པ་དེ་ནི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་མ་ཡིན་ཏེ། ལྷག་མ་རྣམས་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་ནོ། །

于此，（他方道：）经典说有常等四颠倒。彼等（经文）有故，颠

9 有关23.11.ab，对勘本版的藏译中论为：།གང་ལ་བརྟེན་ནས་མི་སྡུག་པར། །གདགས་པར་བྱ་བ་སྡུག་པ་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 34。

10 有关23.12.bd，对勘本版的藏译中论为：།འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། །ཞེ་སྡང་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 34。

倒亦应有。于此，执无常为常乃颠倒；执无常为无常乃不颠倒，余法亦应如是。

འདིར་བཤད་པ། གལ་ཏེ་མི་རྟག་རྟག་པ་ཞེས། །དེ་ལྟར་འཛིན་པ་ལོག་ཡིན་ན། །སྟོང་ལ་རྟག་པ་ཡོད་མིན་པས། །འཛིན་པ་ཇི་ལྟར་ལོག་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་མི་རྟག་པ་ལ་རྟག་པ་ཞེས་དེ་ལྟར་འཛིན་པ་ཕྱིན་ཅི་ལོག[11]ཡིན་ནོ་སྙམ་དུ་སེམས་ན། དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ལ་རྟག་པར[12]ཙུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། དེ་མེད་ན་དེ་ལྟར་འཛིན་པ་ཇི་ལྟར་ཕྱིན་ཅི་ལོག་མ་ཡིན་པར་འགྱུར། ལྷག་མ་རྣམས་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་ནོ། །

于此，（《中论》）云：

23.13 于无常着常，是则名颠倒，空中常非有，彼执岂非倒？[13]

若念：执无常为常乃颠倒。

于此，将做补充。于自性空中绝非有常，既无，如此执着岂能不是颠倒？余法亦应如是。

གལ་ཏེ་མི་རྟག་མི་རྟག་ཅེས། །དེ་ལྟར་འཛིན་པ་ལོག་མིན་པ། སྟོང་ལ་མི་རྟག་ཡོད་མིན་པས། །འཛིན་པ་ཇི་ལྟར་ལོག་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་མི་རྟག་པ་ལ་མི་རྟག་པ་ཞེས་དེ་ལྟར་འཛིན་པ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་མ་ཡིན་ནོ་སྙམ་དུ་སེམས་ན། །དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་

---

11 根据北京版及奈塘版，去掉「非」（མ།）字。

12 根据北京版及奈塘版，改为རྟག་པར། 一字。

13 有关23.13.bd，对勘本版的藏译中论为：།སྟོང་ལ་མི་རྟག་ཡོད་མིན་པས། །འཛིན་པ་ཇི་ལྟར་ལོག་པ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 34。

པ་ལ་མི་རྟག་པ་ཙུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དེ་མེད་ན་དེ་ལྟར་འཛིན་པ་ཇི་ལྟར་ཕྱིན་ཅི་ལོག་མ་ཡིན་པར་འགྱུར། །ལྷག་མ་རྣམས་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་ནོ། །

（《中论》）云：

23.14 **若于无常中，着无常非倒，空中无无常，彼执岂非倒？**[14]

若念：执无常为无常乃不颠倒。

于此，将做反驳。于自性空中绝非有无常，既无，如此执着岂能不是颠倒？余法亦应如是。

གང་གིས་འཛིན་དང་འཛིན་གང་དང་། །འཛིན་པ་པོ་དང་གང་གཟུང་བ། །ཐམས་ཅད་ཉེ་བར་ཞི་བ་སྟེ། །དེ་ཕྱིར་འཛིན་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །གང་གིས་འཛིན་པ་ནི་བྱེད་པར་གྱུར་པས་སོ། །འཛིན་པ་གང་ཡིན་པ་ནི་དངོས་པོར་གྱུར་པའོ། །འཛིན་པ་པོ་གང་ཡིན་པ་ནི་བྱེད་པ་པོར་གྱུར་པའོ། །གང་གཟུང་བ་ནི་ལས་སུ་གྱུར་པའོ། །དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཉེ་བར་ཞི་བ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཉེ་བར་ཞི་བ་སྟེ། དེ་དག་ཇི་ལྟ་བ་དེ་ལྟར་སོང་བ་དང་མ་སོང་བ་དང་བགོམ་པ་བརྟག་པ་རྒྱས་པར་བཤད་ཟིན་པས། དེའི་ཕྱིར་འཛིན་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》）云：

23.15 **能执及所执，执者及执取，是皆寂灭相，是故执非有。**

能执谓由何执，所执谓事物，执者谓由何人执取，执取乃作业。如

14 有关23.14，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་མི་རྟག་རྟག་གོ་ཞེས། །དེ་ལྟར་འཛིན་པ་ལོག་ཡིན་ན། །སྟོང་ལ་མི་རྟག་པའོ་ཞེས། །འཛིན་པའང་ཇི་ལྟར་ལོག་མ་ཡིན།（若于无常中，执常是颠倒，空中执无常，彼亦岂非倒？），故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 34。

已去、未去、跨步所做的广泛观察，彼等皆是寂灭——自性寂灭，故无执。

ལོག་པའམ་ཡང་དག་ཉིད་དུ་ནི། །འཛིན་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །གང་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཡོད་ཅིང་། །གང་ལ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་ཡོད། །ལོག་པའམ་ཡང་དག་པ་ཉིད་དུ་འཛིན་པ་དེ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་གང་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཡོད་པར་འགྱུར་ཞིང་གང་ལ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ་ཡོད་པར་འགྱུར།

（《中论》）云：

23.16 颠倒不颠倒，彼执皆非有。云何有颠倒？何处不颠倒？

若无颠倒与真实的执着，何处有颠倒？何处有不颠倒呢？

ཡང་གཞན་ཡང་། ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་པ་ལ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་མི་སྲིད་དོ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་མ་གྱུར་ལའང་། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་མི་སྲིད་དོ། ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་འགྱུར་བཞིན་ལའང་། ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་མི་སྲིད་དོ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་པ་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་མི་སྲིད་ཅིང་། ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་མ་གྱུར་པ་ལ་ཡང་མི་སྲིད། ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་འགྱུར་བཞིན་པ་ལ་ཡང་མི་སྲིད་དེ། ཇི་ལྟར་མི་སྲིད་པ་དེ་ལྟར་ནི་སོང་བ་དང་། མ་སོང་བ་དང་བགོམ་པ་བརྟག་པའི་རབ་ཏུ་བྱེད་པར་རྒྱས་པར་བསྟན་པ་བཞིན་དུ་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱའོ། །གང་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་སྲིད་པ། །བདག་ཉིད་ཀྱིས་ནི་རྣམ་པར་དཔྱོད། །དགང་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་སྲིད་པ་བདག་ཉིད་ཀྱིས་རྣམ་པར་དཔྱོད་ཅིག། །

另外，（《中论》）云：

23.17 已成颠倒中，颠倒绝非有；尚未颠倒中，颠倒绝非有；[15]

15 有关23.17.bcd，对勘本版的藏译中论为：།ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་མི་སྲིད་དེ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་མ་གྱུར་ལ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་མི་སྲིད་དེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 34。

23.18.ab 正成颠倒中，颠倒定非有。[16]

于已成颠倒之中绝无颠倒，于未成颠倒之中亦无颠倒，于正成颠倒之中亦无颠倒。如是绝无（之义）可从已去、未去、跨步所做的广泛观察而知。（《中论》）云：

23.18.cd 云何有颠倒，应做如是观。

谁说有颠倒，应做如是观！

ཡང་གཞན་ཡང་། ཕྱིན་ཅི་ལོག་རྣམས་མ་སྐྱེས་ན། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཡོད་པར་འགྱུར། ཕྱིན་ཅི་ལོག་རྣམས་སྐྱེ་མེད་ན། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཅན་ག་ལ་ཡོད། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་གང་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་མ་སྐྱེས་པ་དེ་དག་ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཡོད་པར་འགྱུར། དེ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་དེ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་ན་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཅན་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། དངོས་པོ་བདག་ལས་མི་སྐྱེ་སྟེ། །གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ཉིད་མ་ཡིན། །བདག་དང་གཞན་ལས་ཀྱང་མིན་ན། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཅན་ག་ལ་ཡོད། །

另外，（《中论》）云：

23.19 诸颠倒不生，颠倒岂能有？不生颠倒故，岂有颠倒者？

颠倒皆非由自性而生，彼等（颠倒）岂能存在？诸颠倒皆非自性而生，岂有颠倒者？（诚如《中论》）云：

16 有关23.18.ab，对勘本版的藏译中论为：།ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་བཞིན་ལ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་མི་སྲིད་དེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 34。

23.20 事物不自生，亦不从他生，不从自他生，云何有颠倒？

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་བདག་དང་སྡུག་པ་དག །རྟག་དང་བདེ་བ་ཡོད་ན་ནི། །བདག་ཞེས་སྡུག་ཞེས་རྟག་ཞེས་དང་། །བདེ་ཞེས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་བདག་དང་སྡུག་པ་དང་རྟག་པ་དང་བདེ་བ་ཞེས་བྱ་བ་བཞི་པོ་དེ་དག་ཡོད་ན་ནི་དེ་དག་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །བདག[17]ཏུ་ཞེས་པ་དང་། སྡུག་པར་ཞེས་པ་དང་། རྟག་པར་ཞེས་པ་དང་། བདེ་བར་ཞེས་པ་དེ་དག་ཕྱིན་ཅི་ལོག་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་རོ། །

另外，（《中论》）云：

23.21 若有我及净，常乐亦皆有，执我净常乐，则非是颠倒。[18]

若我、净、常、乐四相存在，有彼等故，执我、执净、执常、执乐等将不颠倒。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་བདག་དང་སྡུག་པ་དང་རྟག་པ་དང་བདེ་བ་ཞེས་བྱ་བ་བཞི་པོ་དེ་དག་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་གྱི་བདག་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་བཞི་པོ་དག་ནི་ཡོད་དེ། དེ་དག་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་འཛིན་པས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་ཀྱང་ཡོད་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）念：我净常乐四者虽无，但确实存在无我等四者。执取彼等颠倒（义），故有颠倒。

17　虽然在对勘本版中并无多加此字的注解，但就以前后文的脉络，应改བདག 字。

18　有关23.21.acd，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་བདག་དང་གཙང་བ་དང་། །བདག་དང་གཙང་དང་རྟག་པ་དང་། །བདེ་བ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་མ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 35。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་བདག་དང་སྡུག་པ་དང་། །རྟག་དང་བདེ་བ་མེད་ན་ནི། །བདག་མེད་མི་སྡུག་མི་རྟག་དང་། །སྡུག་བསྔལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་བདག་དང་སྡུག་པ་དང་རྟག་པ་དང་བདེ་བ་ཞེས་བྱ་བ་བཞི་པོ་དག་མེད་ན་ནི། དེ་དག་མེད་པའི་ཕྱིར་བདག་མེད་པ་དང་མི་སྡུག་པ་དང་མི་རྟག་པ་དང་སྡུག་བསྔལ་ཞེས་བྱ་བ་བཞི་པོ་དག་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ལྟོས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་རྒྱུའི་ཁྱད་པར་འདིས་ཀྱང་ཕྱིན་ཅི་ལོག་རྣམས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，将做解说。（《中论》云：）

23.22 若无我无净，无常亦无乐，无我及不净，无常苦皆无。[19]

若我净常乐等四者皆无，观待彼等不存在故，无我、不净、无常、苦等四者也应皆无。由此别相为由，否定颠倒的存在。

དེ་ལྟར་ཕྱིན་ཅི་ལོག་འགགས་པས། །མ་རིག་པ་ནི་འགག་པ་འགྱུར། །མ་རིག་འགགས་པར་གྱུར་ན་ནི། །འདུ་བྱེད་ལ་སོགས་འགག་པར་འགྱུར། །དེ་ལྟར་ལམ་གྱིས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་རྣམས་འགག་ལ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་འགགས་པས་མ་རིག་པ་འགག །མ་རིག་པ་འགགས་པས་འདུ་བྱེད་ལ་སོགས་པའི་དོན་འགག་པར་འགྱུར་རོ། །

《中论》云：

23.23 如是颠倒灭，无明则亦灭，以无明灭故，诸行等亦灭。

以道灭除诸颠倒。灭颠倒，故灭无明；灭无明，故灭诸行。

---

19 有关23.22.ac，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་བདག་དང་གཙང་བ་དང་། །བདག་མེད་མི་གཙང་མི་རྟག་དང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 35。

གལ་ཏེ་ལ་ལའི་ཉོན་མོངས་པ། གང་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། ཇི་ལྟ་བུར་ན་སྤོང་བར་འགྱུར། །ཡོད་པ་སུ་ཞིག་སྤོང་བར་བྱེད། །གལ་ཏེ་ལ་ལའི་ཉོན་མོངས་པ་གང་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་ཅིང་ཡང་དག་པ་དང་དེ་ཁོ་ན་དང་བདེན་པ་ཡིན་ན་དེ་དག་ཇི་ལྟར་སྤང་བར་འགྱུར། ཡོད་པ་སུ་ཞིག་སྤོང་བར་བྱེད་དེ་སྤོང་བར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

《中论》云：

23.24 若某些烦恼，彼等有自性，云何当可断，谁能断其有？[20]

若某些烦恼是自性有、正确、真实、谛实，岂能断除彼等？谁能断除有（自性的烦恼）？断除不应理。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མེད་པ་དེ་དག་སྤོང་བར་བྱེད་དོ་སྙམ་དུ་སེམས་ན།

于此，（他方）念：烦恼等皆无自性，以无自性而断彼等。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་ལ་ལའི་ཉོན་མོངས་པ། །གང་དག་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ན། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་སྤོང་བར་འགྱུར། །མེད་པ་སུ་ཞིག་སྤོང་བར་བྱེད། །གལ་ཏེ་ལ་ལའི་ཉོན་མོངས་པ་གང་དག་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མེད་ཅིང་ཡང་དག་པ་དེ་དང་དེ་ཁོ་ན་དང་བདེན་པ་མ་ཡིན་ན། དེ་དག་ཇི་ལྟར་སྤོང་བར་འགྱུར། མེད་པ་སུ་ཞིག་སྤོང་བར་བྱེད་དེ། སྤང་བར་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

于此，将做解说。（《中论》云：）

20 有关23.24.b，对勘本版的藏译中论为：།གང་དག་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 35。

23.25 若某些烦恼，彼等无自性，云何当可断，谁能断其无？[21]

若某些烦恼是自性无、非正确、非真实、非谛实，岂能断除彼等？谁能断除无（的烦恼）？断除不应理。

ཕྱིན་ཅི་ལོག་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཉི་ཤུ་གསུམ་པའོ།། །།

第二十三品——观颠倒品——终。

21 有关23.25.b，对勘本版的藏译中论为：།གང་དག་རང་བཞིན་གྱིས་མེད་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 35。

第二十四品

观圣谛品

འདིར་སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་འདི་དག་ཀུན་སྟོང་ན། །འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད། །འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་རྣམས། །ཁྱོད་ལ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར། །འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་མེད་པས། །ཡོངས་སུ་ཤེས་དང་སྤང་བ་དང་། །བསྒོམ་དང་མངོན་དུ་བྱ་བ་དག །འཐད་པར་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། །འབྲས་བུ་བཞི་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན། །འབྲས་བུ་མེད་ན་འབྲས་གནས་མེད། །ཞུགས་པ་དག་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་སྐྱེས་བུ་གང་ཟག་བརྒྱད། །དེ་དག་མེད་ན་དགེ་འདུན་མེད། །འཕགས་པའི་བདེན་རྣམས་མེད་པའི་ཕྱིར། །དམ་པའི་ཆོས་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན། །ཆོས་དག་དགེ་འདུན་ཡོད་མིན་ན། །སངས་རྒྱས་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། །དེ་སྐད་སྨྲས་ན་དཀོན་མཆོག་ནི། །གསུམ་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན། །

于此，（他方）道：（《中论》云：）

24.1 若一切皆空，无生亦无灭，于汝则应无，四圣谛之法。

24.2 以无四谛故，知苦及断集，证灭及修道，是事不应理。[1]

24.3 以无彼等故，则无四道果，得果者亦无，向果者亦无。

24.4 若无八贤圣，则无有僧宝。无四圣谛故，正法亦非有。

---

1 有关24.2.bc，对勘本版的藏译中论为：།ཡོངས་སུ་ཤེས་དང་སྤོང་བ་དང་། །སྒོམ་དང་མངོན་དུ་བྱ་བ་དག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab*, 35。

24.5 以无法僧宝，岂能有佛宝？如是说空者，是则破三宝。[2]

གལ་ཏེ་འགྲོ་བ་འདི་དག་ཀུན་སྟོང་ན་དེའི་ཕྱིར་འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད་དོ། །དེ་དག་མེད་པས་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་རྣམས་ཁྱོད་ལ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་མེད་པས་སྡུག་བསྔལ་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་དང་ཀུན་འབྱུང་བ་སྤང་བ་དང་ལམ་བསྒོམ་པ་དང་འགོག་པ་མངོན་སུམ་དུ་བྱ་བ་དག་འཐད་པར་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་ནོ། །སྡུག་བསྔལ་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་དང་ཀུན་འབྱུང་བ་སྤང་བ་དང་ལམ་བསྒོམ་པ་དང་འགོག་པ་མངོན་སུམ་དུ་བྱ་བ་དེ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དགེ་སྦྱོང་གི་འབྲས་བུ་བཞི་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དགེ་སྦྱོང་གི་འབྲས་བུ་མེད་ན། འབྲས་བུ་ལ་གནས་པ་དང་ཞུགས་པ་སྐྱེས་བུ་གང་ཟག་བརྒྱད་པོ་དག་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་སྐྱེས་བུ་གང་ཟག་བརྒྱད་པོ་དེ་དག་མེད་ན་དགེ་འདུན་མེད་དེ། ཡང་གཞན་ཡང་། འཕགས་པའི་བདེན་པ་རྣམས་མེད་པའི་ཕྱིར་དམ་པའི་ཆོས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དམ་པའི་ཆོས་དང་དགེ་འདུན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན་སངས་རྒྱས་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། དེ་སྐད་དུ་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་སྨྲ་ན་དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །

如果一切众生皆空，则无生灭。若无彼等，于汝而言，应无四圣谛。若无四圣谛，则知苦、断集、修道、证灭不应理。若无知苦、断集、修道、证灭，则无修善四果。若无修善（四）果，则无得果者及向果者等八贤圣。若无八贤圣，则无僧宝。

另外，无四圣谛，则无正法。若无正法及僧宝，岂有佛？如是空性之说破坏三宝。

2 有关24.5.acd，对勘本版的藏译中论为：།ཆོས་དང་དགེ་འདུན་ཡོད་མིན་ན། །དེ་སྐད་སྟོང་པ་ཉིད་སྨྲ་ན། །དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་གནོད་པ་ནི། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 35。

ཡང་གཞན་ཡང་། སྟོང་ཉིད་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་དང་། །ཆོས་མ་ཡིན་དང་ཆོས་ཉིད་དང་། །འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་ཐ་སྙད་ནི། །ཀུན་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན། །སྟོང་པ་ཉིད་བཟུང་ན་ཆོས་མ་ཡིན་པ་དང་ཆོས་ཉིད་དང་དེ་དག་གིས་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་དང་འཇིག་རྟེན་པའི་ཐ་སྙད་ཀུན་ལ་ཡང་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན་པས་དེ་ལྟ་བས་ན་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་སྟོང་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

另外，（《中论》云：）

24.6 空性坏非法，坏法性及果，世间之名言，亦复悉毁坏。[3]

若持空性（见），将毁坏一切世间名言，（如）非法、法性，以及由彼等（法性）所造之果。因此，一切事物非空。

དེ་ལ་བཤད་པ་ཁྱོད་ཀྱིས་ནི། །སྟོང་ཉིད་དགོས་དང་སྟོང་ཉིད་དང་། །སྟོང་ཉིད་དོན་ནི་མ་རྟོགས་པས། །དེ་ཕྱིར་དེ་ལྟར་གནོད་པ་བྱེད། །ཁྱོད་ཀྱིས་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་བསྟན་པའི་དགོས་པ་གང་ཡིན་པ་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་མཚན་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དང་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་དོན་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མ་རྟོགས་པ་དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་གནོད་པ་བྱེད་དོ། །

（自方道，《中论》云：）

24.7 汝今因不知，空性及空义，以及其目的，故成如是破。[4]

3 有关24.6.abd，对勘本版的藏译中论为：།བྱེད་ཅིང་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་དང་། །ཆོས་མ་ཡིན་པ་ཆོས་ཉིད་དང་། ཀུན་ལའང་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 36。

4 有关24.7.d，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ཕྱིར་དེ་ལྟར་གནོད་པ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 36。

因你不知宣说空性之目的、空性、空义，[5]而有如是破（空之诤）。

སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ཆོས་བསྟན་པ། །བདེན་པ་གཉིས་ལ་ཡང་དག་བརྟེན། །འཇིག་རྟེན་ཀུན་རྫོབ་པ་བདེན་དང་། །དམ་པའི་དོན་གྱི་བདེན་པའོ། །གང་དག་བདེན་པ་དེ་གཉིས་ཀྱི། །རྣམ་དབྱེ་རྣམ་པར་མི་ཤེས་པ། །དེ་དག་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་ནི། །ཟབ་མོའི་དེ་ཉིད་རྣམ་མི་ཤེས། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་ཆོས་བསྟན་པ་ནི་བདེན་པ་གཉིས་པོ་འདི་དག་ལ་བརྟེན་ནས་འབྱུང་སྟེ། འཇིག་རྟེན་པའི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཆོས་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་དག་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱིས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་མ་རྟོགས་པས་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བར་མཐོང་བ་གང་ཡིན་པ་སྟེ། དེ་ནི་དེ་དག་ཉིད་ལ་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་བདེན་པ་ཉིད་ཡིན་པས་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པའོ། །དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་ནི་འཕགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་ཐུགས་སུ་ཆུད་པས་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བ་མེད་པར་གཟིགས་པར་གང་ཡིན་པ་སྟེ་དེ་ནི་དེ་དག་ཉིད་ལ་དོན་དམ་པར་བདེན་པ་ཉིད་ཡིན་པས་དོན་དམ་པའི་བདེན་པའོ། །དེ་ལ་གང་དག་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་དང་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་དེ་གཉིས་ཀྱི་རྣམ་པར་དབྱེ་བ་རྣམ་པར་མི་ཤེས་པ་དེ་དག་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བསྟན་པ་ཟབ་མོའི་དེ་ཉིད་རྣམ་པར་མི་ཤེས་པ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

24.8 诸佛依二谛，为众生说法。一以世俗谛，[6]二第一义谛。

24.9 若谁尚未知，二谛之分别，则于佛所说，深义不得知。

---

5 他宗不知的内容有三：一、了知空性的目的是为了断除烦恼。二、确定空性的性质或定义是无自性或非以自力形成的体性。三、正确解读空性的唯一内义是缘起。

6 有关24.8.c，对勘本版的藏译中论为：།འཇིག་རྟེན་ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་དང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 35。

佛薄伽梵依二谛说法。世间的世俗谛是因（凡夫）颠倒世间、未证悟诸法无自性，故见诸法生起；彼等真谛皆（立）于世俗之中，是世俗谛。

胜义谛乃是圣者们彻体通晓（自性）皆是颠倒，故见诸法不生；彼等真相皆（现）于胜义之中，是胜义谛。

任谁（若）不知世俗谛及胜义谛二者的差异，自然不晓佛法之深奥。

འདི་ལ་འདི་སྙམ་དུ་སྨྲ་བར་འདོད་པའི་དོན་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་དེ་ཉིད་ཡིན་ན། ཐ་སྙད་ཀྱི་བདེན་པ་གཉིས་པ་འདི་ཅི་དགོས་སྙམ་དུ་སེམས་ན།

于此，（他方）念：若（我等所）希求的是诸法不生的胜义谛之义，为何需要第二世俗谛？

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། ཐ་སྙད་ལ་ནི་མ་བརྟེན་པར། །དམ་པའི་དོན་ནི་བསྟན་མི་ནུས། །དམ་པའི་དོན་ལ་མ་བརྟེན་པར། །མྱ་ངན་འདས་པ་ཐོབ་མི་འགྱུར། །གང་གི་ཕྱིར་ཐ་སྙད་ལ་མ་བརྟེན་པར་དོན་དམ་པ་བསྟན་པར་མི་ནུས་པ་དང་། གང་གི་ཕྱིར་དོན་དམ་པ་ལ་མ་བརྟེན་པར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་འཐོབ་པར་མི་འགྱུར་བ། དེའི་ཕྱིར་བདེན་པ་གཉིས་ཀ་གདགས་དགོས་སོ། །

于此，将做解说。（《中论》云：）

24.10 不依名言故，不能示胜义，不知胜义故，不能得涅盘。[7]

7 有关24.10.cd，对勘本版的藏译中论为：།དམ་པའི་དོན་ནི་མ་རྟོགས་པར། །མྱ་ངན་འདས་པ་ཐོབ་མི་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 36。

若不依世俗，不能显示胜义；若不依胜义，则不得涅盘，故须施设二谛。

སྟོང་པ་ཉིད་ལ་ལྟ་ཉེས་ན། །ཤེས་རབ་ཆུང་རྣམས་ཕུང་བར་བྱེད། །ཇི་ལྟར་སྦྲུལ་ལ་བཟུང་ཉེས་དང་། །རིག་སྔགས་ཉེས་པར་བསྒྲུབ་པ་བཞིན། །དོན་དམ་པ་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་ལྟ་ཉེས་ན་ཤེས་རབ་ཆུང་ངུ་དང་ལྡན་པ་ཕུང་བར་བྱེད་ཅིང་དེ་ལ་གནོད་པ་ཆེན་པོ་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། ཇི་ལྟར་དཔེར་ན་སྦྲུལ་ལ་བཟུང་ཉེས་ན་ཕུང་བར་བྱེད་ཅིང་དེ་ལ་འཆི་བ་ལ་ཐུག་པའི་ཉེན་ཆེན་པོ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་དང་། ཇི་ལྟར་དཔེར་ན་རིག་སྔགས་དང་གསང་སྔགས་བྱ་བ་དང་ཚོ་ག་ཉམས་པས་བསྒྲུབས་ཉེས་ན་ཕུང་བར་བྱེད་ཅིང་དེ་ལ་སྲོག་གི་མཐར་ཐུག་པའི་ཉེན་ཆེན་པོ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་ནོ། །

（《中论》云：）

24.11 于空持谬观，钝根则自害，如不善捉蛇，及误修咒术。[8]

若钝根者错观胜义空性，（于自）将会形成大伤害，如同不善捉蛇将反遭其伤，产生致命的重大危险。又如误修明咒及密咒仪轨亦将会走火入魔，产生致命的重大危险。

དེ་ཕྱིར་ཞན་པས་ཆོས་འདི་ཡི། གཏིང་རྟོགས་དཀའ་བར་མཁྱེན་གྱུར་ནས། །ཐུབ་པའི་ཐུགས་ནི་ཆོས་བསྟན་ལས། །རབ་ཏུ་ལོག་པར་གྱུར་པ་ཡིན། །རྒྱུ་དེ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་ཤེས་རབ་ཞན་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཆོས་འདིའི་གཏིང་རྟོགས་པར་དཀའ་བ་ཉིད་དུ་མཁྱེན་པར་གྱུར་ནས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་ཐུགས་ཆོས་བསྟན་པ་ལས་རབ་ཏུ་ལོག་པར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ། །

8 有关24.11，对勘本版的藏译中论为：།སྟོང་པ་ཉིད་ལ་བལྟ་ཉེས་ན། །ཤེས་རབ་ཆུང་རྣམས་ཕུང་བར་འགྱུར། །ཇི་ལྟར་སྦྲུལ་ལ་གཟུང་ཉེས་དང་། །རིག་སྔགས་ཉེས་པར་བསྒྲུབས་པ་བཞིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 36。

（《中论》云：）

24.12 世尊知是法，甚深微妙相，非钝根所及，是故不欲说。

正因深知钝根者难以了知其法深奥，薄伽梵不欲说是法。

ཁྱོད་ནི་ང་ལ་སྟོང་པ་ཉིད། །སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་ཡིས། །སྤོང་བར་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་སྟོང་ལ་མི་འཐད་དོ། །ཁྱོད་ང་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་སྤོང་བར་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ལ་མི་འཐད་དོ། །

（《中论》云：）

24.13 汝说吾空论，应成一切过，所破诸过失，于空不应理。[9]

你驳斥我而（说）于空性中应成诸过的一切所破内容，于空性中皆不能成立。

ཡང་གཞན་ཡང་། གང་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་རུང་བ། །དེ་ལ་ཐམས་ཅད་རུང་བར་འགྱུར། །གང་ལ་སྟོང་ཉིད་མི་རུང་བ། །དེ་ལ་ཐམས་ཅད་རུང་མི་འགྱུར། །གང་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་རུང་བ་དེ་ལ་འཇིག་རྟེན་པ་དང་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་ཐམས་ཅད་རུང་བར་འགྱུར་རོ། །གང་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་མི་རུང་བ་དེ་ལ་འཇིག་རྟེན་པ་དང་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་ཐམས་ཅད་མི་རུང་བར་འགྱུར་རོ། །

另外，（《中论》云：）

---

9 有关24.13，对勘本版的藏译中论为：།སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་ནི། །སྟོང་ལ་འཐད་པ་མ་ཡིན་པས། །ཁྱོད་ནི་སྟོང་ཉིད་སྤོང་བྱེད་པ། །གང་དེ་ང་ལ་མི་འཐད་དོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 36。

24.14 以有空义故，一切法得成；若无空义者，一切则不成。

唯有空性合理，方能合理（成立）一切世间及出世间法。若空性不应理，则无法成立一切世间及出世间法。

ཁྱོད་ཉིད་རང་གི་སྐྱོན་རྣམས་ནི། །ང་ལ་ཡོངས་སུ་སྒྱུར་བྱེད་པ། །རྟ་ལ་མངོན་པར་ཞོན་བཞིན་དུ། །རྟ་ཉིད་བརྗེད་པར་གྱུར་པ་བཞིན། །ཁྱོད་ཉིད་རང་གི་སྐྱོན་རྣམས་ང་ལ་ཡོངས་སུ་སྒྱུར་བར་བྱེད་པ་ནི་རྟ་ལ་མངོན་པར་ཞོན་བཞིན་དུ་རྟ་དེ་ཉིད་བརྗེད་པར་འགྱུར་བ་བཞིན་ནོ། །

（《中论》云：）

24.15 汝今以己过，[10]全数抛向我，如人乘马者，自忘所乘马。

你将自己的所有过失归咎于我，诚如正在骑马却遗忘所骑之马！

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་དངོས་རྣམས་དངོས་ཉིད་ལས། ཡོད་པར་རྗེས་སུ་ལྟ་བྱེད་ན། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་དངོས་པོ་རྣམས། །རྒྱུ་རྐྱེན་མེད་པར་ཁྱོད་ལྟ་འོ། །འབྲས་བུ་དང་ནི་རྒྱུ་ཉིད་དང་། །བྱེད་པ་པོ་དང་བྱེད་དང་བྱ། །སྐྱེ་བ་དང་ནི་འགག་པ་དང་། །འབྲས་བུ་ལ་ཡང་གནོད་པ་བྱེད། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་ལ་ཡོད་པར་རྗེས་སུ་ལྟ་བར་བྱེད་ན། དེ་ལྟ་ན་ཁྱོད་དངོས་པོ་རྣམས་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་མེད་པར་ལྟ་བ་ཡིན་ནོ། །དེས་ན་འབྲས་བུ་དང་རྒྱུ་ཉིད་དང་བྱེད་པ་པོ་དང་བྱེད་པ་དང་བྱ་བ་དང་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་དང་འབྲས་བུ་ལ་ཡང་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །

另外，（《中论》云：）

10　有关24.15.a，对勘本版的藏译中论为：།ཁྱོད་ནི་རང་གི་སྐྱོན་རྣམས་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 36。

24.16 若汝见诸法，皆是有自性，即为见诸法，无因亦无缘。[11]

24.17 即为破因果，作作者所作，亦复坏一切，生灭及诸果。

如果观诸事物皆有自性，你将见诸事物是无因无缘。因此，将破除因、果、作者、作事、所作、生、灭，以及果。

རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་འབྱུང་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་བཤད། །དེ་ནི་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་སྟེ། དེ་ཉིད་དབུ་མའི་ལམ་ཡིན་ནོ། །གང་ཕྱིར་རྟེན་འབྱུང་མ་ཡིན་པའི། །ཆོས་འགའ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ། །དེ་ཕྱིར་སྟོང་པ་མ་ཡིན་པའི། །ཆོས་འགའ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཁོ་བོ་ནི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་འཆད་དེ། དེ་ནི་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ཉིད་དབུ་མའི་ལམ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལ་དངོས་པོ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་ན། དེ་ནི་བརྟེན་ནས་འབྱུང་བ་དང་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་ཡིན་པས། གང་གི་ཕྱིར་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་པའི་ཆོས་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་སྟོང་པ་མ་ཡིན་པའི་ཆོས་ནི་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

24.18 何法是缘起，说彼皆空性，即观待施设，亦复是中道。[12]

11 有关24.16.a，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་དངོས་རྣམས་རང་བཞིན་ལས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 36。

12 有关24.18.a，对勘本版的藏译中论为：།རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་གང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab*, 37。

24.19 未曾有一法，不是缘起有，是故一切法，无不是空者。

我说，何者是缘起，彼皆是空性，即是观待施设，彼性亦是中道。任何一法皆是观待而有、观待施设，因此，没有一法不是缘起，没有一法不是空者。

གལ་ཏེ་འདི་ཀུན་མི་སྟོང་ན། །འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད། །འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་རྣམས། །ཁྱོད་ལ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་འགྲོ་བ་འདི་ཀུན་མི་སྟོང་ན་དེའི་ཕྱིར་འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད་དོ། །དེ་དག་མེད་པའི་ཕྱིར་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་རྣམས་ཁྱོད་ལ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

（《中论》云：）

24.20 若一切不空，则无有生灭。如是汝应无，四圣谛之法。

若一切有情非空，则应无生灭。无彼等故，汝应无四圣谛。

གལ་ཏེ་ཇི་ལྟ་ཞེ་ན། རྣཤད་པ། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་འབྱུང་མ་ཡིན་ན། །སྡུག་བསྔལ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར། མི་རྟག་སྡུག་བསྔལ་གསུངས་པ་དེ། །ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་མ་ཡིན། །རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་ན་སྡུག་བསྔལ་ཡོད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མདོ་སྡེ་དག་ལས། མི་རྟག་པ་ནི་སྡུག་བསྔལ་ལོ། །ཞེས་གསུངས་པ་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །

为何？（《中论》）云：

24.21 若不是缘起，岂能有痛苦？所说无常苦，皆非自性有。[13]

13 有关24.21.d，对勘本版的藏译中论为：།རང་བཞིན་ཉིད་ལས་ཡོད་མ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 37。

若非缘起，则不应有苦。为何？经典中「无常是苦」，所言皆指无自性。

ཡང་གཞན་ཡང་། ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་མིན་ན། །ཅི་ཞིག་ཀུན་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར། །དེ་ཕྱིར་སྟོང་ཉིད་གནོད་བྱེད་ལ། །ཀུན་འབྱུང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །སྡུག་བསྔལ་དེ་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། ཅི་ཞིག་ཀུན་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་ལས་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པ་ལ་ཀུན་འབྱུང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

另外，（《中论》）云：

24.22 若苦无自性，[14]何法从集生？以破空性故，集谛则非有。

（因为你认为集生之苦）是自性有，若苦非自性有，何法从集而生？既破空性，则应无集。

སྡུག་བསྔལ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ལ། །འགོག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ངོ་བོ་ཉིད་ནི་ཡོངས་གནས་ཕྱིར། །འགོག་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན། །སྡུག་བསྔལ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་ལ་འགོག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། མི་འཇིག་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེས་ན་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོངས་སུ་གནས་པའི་ཕྱིར་འགོག་པ་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》）云：

24.23 若苦有自性，则不应有灭，自性周遍故，则破于灭谛。[15]

---

14 有关24.22.a，对勘本版的藏译中论为：།རང་བཞིན་ཉིད་ལས་ཡོད་ཡིན་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 37。

15 有关24.23.ac，对勘本版的藏译中论为：།སྡུག་བསྔལ་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་ན། །རང་བཞིན་གྱིས་ནི་ཡོངས་གནས་ཕྱིར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 37。

若苦有自性，则无灭谛，因不坏灭故。若自性周遍，则破灭谛。

ལམ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། །བསྒོམ་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་ལམ་དེ་བསྒོམ་བྱ་ན། །ཁྱོད་ཀྱི་དངོས་ཉིད་ཡོད་མ་ཡིན། །ལམ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པར་འཛིན་ན་བསྒོམ་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། དོན་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་རྟག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་བསྒོམ་ཞིང་སྒྲུབ་པའི་ཐབས་མེད་པས་དེའི་ཕྱིར་ལམ་བསྒོམ་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་ལམ་བསྒོམ་པར་བྱ་བ་ཡིན་ན་ནི་ཁྱོད་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་នོ། །

（《中论》）云：

24.24 若道有自性，修则不应有；若道可修习，汝应无事物。[16]

若执道有自性，修习则不应有，无意义故。如是，凡是常皆不能修，且无成办之法，故不成立修道。若道是所修，汝（所主张）的自性应无。

ཡང་གཞན་ཡང་། གང་ཆེ་སྡུག་བསྔལ་ཀུན་འབྱུང་བ་དང་། །འགོག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །ལམ་གྱི་སྡུག་བསྔལ་འགོག་པ་ནི། །གང་ཞིག་འཐོབ་པར་འགྱུར་བར་འདོད། །གང་གི་ཚེ་སྡུག་བསྔལ་དང་ཀུན་འབྱུང་བ་དང་འགོག་པའི་ཆོས་གསུམ་པོ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་ཁྱོད་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་འགོག་པ་གང་ཞིག་ལམ་གྱིས་འཐོབ་པར་འགྱུར་བར་འདོད། །

另外，（《中论》）云：

16 有关24.24.abd，对勘本版的藏译中论为：།ལམ་ལ་རང་བཞིན་ཡོད་ན་ནི། །སྒོམ་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཁྱོད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཡོད་མ་ཡིན། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab,* 37。

24.25 何时无苦集，尔时灭非有，由道灭苦时，说何为所得？[17]

何时苦集灭三法皆无，尔时由道所得的灭苦又是何者？请你解释！

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ནི། །ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་མ་ཡིན་ན། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་ཡོངས་ཤེས་འགྱུར། །དངོས་ཉིད་གནས་ཤེས་མ་ཡིན་ནམ། །གལ་ཏེ་སྡུག་བསྔལ་གང་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་མ་ཡིན་ན། དེ་ཇི་ལྟར་ཡོངས་སུ་ཤེས་པར་བྱ་བར་ནུས་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་མ་ཤེས་པའི་ཕྱིར་རོ། ཁྱོད་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ངེས་པར་གནས་པ་ཡིན་ཞེས་མ་ཡིན་ནམ།

另外，（《中论》）云：

24.26 若不以自性，周遍得知者，彼今岂遍知？事物莫不住？[18]

若不能以自性全面知苦，彼今如何全面得知？因为以自性完全不知故。莫非你（改口）自性非绝对有？

དེ་བཞིན་དུ་ནི་ཁྱོད་ཉིད་ཀྱི། །སྤང་དང་མངོན་སུམ་བྱ་བ་དང་། །བསྒོམ་དང་འབྲས་བུ་བཞི་དག་ཀྱང་། །ཡོངས་སུ་ཤེས་བཞིན་མི་རུང་ངོ་། །དེ་བཞིན་དུ་ཁྱོད་ཉིད་ཀྱིས་ཀུན་འབྱུང་བ་སྤང་བ་དང་། འགོག་པ་མངོན་སུམ་དུ་བྱ་བ་དང་། ལམ་བསྒོམ་པ་དང་འབྲས་བུ་བཞི་པོ་དག་ཀྱང་སྡུག་བསྔལ་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་བཞིན་དུ་མི་རུང་སྟེ། །ཀུན་འབྱུང་བ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མ་སྤངས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་སྤང་བར་མི་ནུས་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མ་སྤངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །འགོག་པ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མངོན་སུམ་དུ་མ་བྱས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་མངོན་སུམ་དུ་བྱ་བར་མི་ནུས་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མངོན་སུམ་དུ་མ་བྱས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ལམ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མ་བསྒོམས་པ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་

17 有关24.25.ad，对勘本版的藏译中论为：གང་ཚེ་སྡུག་བསྔལ་ཀུན་འབྱུང་དང་། །གང་ཞིག་ཐོབ་པར་འགྱུར་བར་འདོད། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 37。

18 有关24.26.ad，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་རང་བཞིན་ཉིད་ཀྱིས་ནི། །རང་བཞིན་གནས་པ་མ་ཡིན་ནམ། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考 Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 37。

ཡང་བསྒོམས་པར་མི་ནུས་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མ་བསྒོམས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟར་ན་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་དེ་དག་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་དང་སྤངས་པ་དང་མངོན་སུམ་དུ་བྱ་བ་དང་། བསྒོམ་པའི་བྱ་བ་བཞི་པོ་དེ་དག་ཀྱང་མི་འཐད་དོ། །ཡང་གཞན་ཡང་། འབྲས་བུ་བཞི་པོ་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་དང་། ལན་ཅིག་ཕྱིར་འོང་བ་དང་། ཕྱིར་མི་འོང་བ་དང་། དགྲ་བཅོམ་པ་དག་ཀྱང་བྱ་བ་བཞི་པོ་དག་མེད་པས་མི་རུང་ངོ། །

（《中论》云：）

24.27 如汝不得知，断集及证灭，修道及四果，是亦皆不然。[19]

如同你无法全面知苦般，也无法断集、证灭、修道、（得）四果。凡是以自性不断集者，不能断集，因无法以自性断除的缘故。凡是以自性不堪证灭者，不能证灭，因无法以自性证灭的缘故。凡是以自性不修道者，不能修道，因无法以自性修道的缘故。如是，不能成立周遍知、断、证、修四圣谛等。另外，也不能成立预流、一来、不还、阿罗汉等圣四果。

ཡང་གཞན་ཡང་། ངོ་བོ་ཉིད་ནི་ཡོངས་འཛིན་པས། །འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ནི། །ཐོབ་པ་མིན་པ་གང་ཡིན་དེ། །ཇི་ལྟར་ཐོབ་པར་ནུས་པར་འགྱུར། །ངོ་བོ་ཉིད་ཡོངས་སུ་འཛིན་པས་འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཐོབ་པ་མ་ཡིན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ཀྱང་ཐོབ་པར་མི་ནུས་པར་འགྱུར་རོ། །

---

19 有关24.27.bd，对勘本版的藏译中论为：།སྤང་དང་མངོན་དུ་བྱ་བ་དང་། །ཡོངས་ཤེས་བཞིན་དུ་མི་རུང་ངོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 37。

另外，（《中论》云：）

24.28 遍执自性故，若以自性力，不能得之果，何云岂可得？[20]

遍执自性故，但凡自性不可得之果，亦皆不能得彼等。

འབྲས་བུ་མེད་ན་འབྲས་གནས་མེད། །ཞུགས་པ་དག་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་སྐྱེས་བུ་གང་ཟག་བརྒྱད། །དེ་དག་མེད་ན་དགེ་འདུན་མེད། །དགེ་སྦྱོང་གི་འབྲས་བུ་རྣམས་མེད་ན་འབྲས་བུ་ལ་གནས་པ་དང་། ཞུགས་པའི་སྐྱེས་བུ་གང་ཟག་བརྒྱད་པོ་དག་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་སྐྱེས་བུ་གང་ཟག་བརྒྱད་པོ་དེ་དག་མེད་ན་དགེ་འདུན་ཡང་མེད་དོ། །

（《中论》云：）

24.29 无果不得果，向者亦非有，以无八圣众，故无有僧宝。

若无修善之果，得果者、向者等八圣众亦皆应无。若无八圣众，亦无僧宝。

ཡང་གཞན་ཡང་། འཕགས་པའི་བདེན་རྣམས་མེད་པའི་ཕྱིར། །དམ་པའི་ཆོས་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན། །ཆོས་དང་དགེ་འདུན་ཡོད་མིན་ན། །སངས་རྒྱས་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར། །ཁྱོད་ཀྱིས་སངས་རྒྱས་བྱང་ཆུབ་ལ། མ་བརྟེན་པར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར། །ཁྱོད་ཀྱིས་བྱང་ཆུབ་སངས་རྒྱས་ལ། །མ་བརྟེན་པར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར། །ཁྱོད་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ནི། །སངས་རྒྱས་མིན་པ་གང་ཡིན་དེས། །བྱང་ཆུབ་བྱང་ཆུབ་སྤྱོད་པ་ལ། །བརྩལ་ཀྱང་བྱང་ཆུབ་འཐོབ་མི་འགྱུར། །འགའ་ཡང་ཆོས་དང་ཆོས་མིན་པ། །ནམ་ཡང་བྱེད་པར་མི་

20 有关24.28.abd，对勘本版的藏译中论为：།རང་བཞིན་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་ཡིས། །འབྲས་བུ་རང་བཞིན་ཉིད་ཀྱིས་ནི། །ཇི་ལྟར་འཐོབ་པར་ནུས་པར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 37。

འགྱུར་ཏེ། །མི་སྟོང་པ་ལ་ཅི་ཞིག་བྱ། །ངོ་བོ་ཉིད་ལ་བྱ་བ་མེད། །ཆོས་དང་ཆོས་མིན་རྒྱུས་བྱུང་བའི། །འབྲས་བུ་ཁྱོད་ལ་ཡོད་མ་ཡིན། །ཆོས་དང་ཆོས་མིན་མེད་པར་ཡང་། །འབྲས་བུ་ཁྱོད་ལ་ཡོད་པར་འགྱུར།

另外，（《中论》云：）

24.30 以无圣谛故，正法亦非有。若无法及僧，云何能有佛？

24.31 汝应成如是，佛不待菩提；汝应成如是，菩提不待佛。

24.32 汝说以自性，未得正觉者，彼勤菩萨行，亦不得菩提。[21]

24.33 任谁皆不能 ，造作法非法，不空何所作？自性中无作。[22]

24.34 由法非法生，汝无有其果；虽离法非法，其果汝应有。[23]

21 有关24.32.acd，对勘本版的藏译中论为：།ཁྱོད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཉིད་ཀྱིས་ནི། །བྱང་ཆུབ་སྤྱོད་ལ་བྱང་ཆུབ་ཕྱིར། །བརྩལ་ཀྱང་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་མི་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 38。

22 有关24.33.d，对勘本版的藏译中论为：།རང་བཞིན་ལ་ནི་བྱ་བ་མེད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 38。

23 有关24.34，对勘本版的藏译中论为：།ཆོས་དང་ཆོས་མིན་མེད་པར་ཡང་། །འབྲས་བུ་ཁྱོད་ལ་ཡོད་པར་འགྱུར། །ཆོས་དང་ཆོས་མིན་རྒྱུས་བྱུང་བའི། །འབྲས་བུ་ཁྱོད་ལ་ཡོད་མ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 38。

།ཆོས་དང་ཆོས་མིན་རྒྱུས་བྱུང་བའི། འབྲས་བུ་གལ་ཏེ་ཁྱོད་ལ་ཡོད། །ཆོས་དང་ཆོས་མིན་ལས་བྱུང་བའི། །འབྲས་བུ་ཅི་ཕྱིར་སྟོང་མ་ཡིན། །འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་ཐ་སྙད་ནི། །ཀུན་ལའང་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན། །རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་འབྱུང་གང་ཡིན་པའི། །སྟོང་པ་ཉིད་ལ་གནོད་པ་བྱེད། །བྱ་བ་ཅི་ཡང་མེད་འགྱུར་ཞིང་། །བྱ་བ་རྩོམ་པའང་མེད་པར་འགྱུར། །སྟོང་པ་ཉིད་ལ་གནོད་བྱེད་ན། །མི་བྱེད་པ་ཡང་བྱེད་པར་འགྱུར། །དངོས་ཉིད་ཡོད་ནའང་འགྲོ་བ་རྣམས། །གནས་སྐབས་སྣ་ཚོགས་བྲལ་འགྱུར་ཞིང་། །མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་དང་། །ཐེར་ཟུག་ཏུ་ཡང་གནས་པར་འགྱུར། །

（《中论》云：）

24.35 由法非法生，若汝有其果，法非法生果，云何言不空？

24.36 汝破除一切，世间之名言；汝破除一切，缘起之性空。[24]

24.37 所作则应无，亦无其发起，若破除空性，无作亦成作。[25]

---

24 有关24.36，对勘本版的藏译中论为：།རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ཡི། །སྟོང་པ་ཉིད་ལ་གནོད་བྱེད་གང་། །འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་ཐ་སྙད་ནི། །ཀུན་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 38。

25 有关24.37，对勘本版的藏译中论为：།སྟོང་པ་ཉིད་ལ་གནོད་བྱེད་ན། །བྱ་བ་ཅི་ཡང་མེད་འགྱུར་ཞིང་། །རྩོམ་པ་མེད་པ་བྱ་བར་འགྱུར། །མི་བྱེད་པ་ཡང་བྱེད་པོར་འགྱུར，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 38。

24.38 若事物是有，无种种有情，无生亦无灭，亦住于恒常。[26]

ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ་[27]ཡིན་ན་འགྲོ་བ་མ་ལུས་པ་རྣམས་གནས་སྐབས་སྣ་ཚོགས་དང་བྲལ་བར་འགྱུར་ཞིང་མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་པ་དང་ཐེར་ཟུག་ཏུ་གནས་པར་ཡང་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟར་བས་ནས་དེ་ལྟར་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་སྨྲ་བ་ཡོངས་སུ་འཛིན་ན་ཇི་སྐད་བསྟན་པའི་སྐྱོན་དེ་དག་ཐམས་ཅད་དུ་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

若有自性，一切有情将离种种相，将无生无灭、恒常而有。因此，如是全面执着自性应成上述诸多过失。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་སྟོང་པ་ཡོད་མིན་ན། །མ་ཐོབ་ཐོབ་པར་བྱ་བ་དང་། སྡུག་བསྔལ་མཐར་བྱེད་ལས་དང་ནི། །ཉོན་མོངས་ཐམས་ཅད་སྤོང་བའང་མེད། །གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ན། དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་པ་དང་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཁྱད་པར་མ་ཐོབ་པ་ཐོབ་པར་བྱ་བ་གང་དག་ཇི་སྙེད་ཡོད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཡང་མེད་པར་འགྱུར་ལ། སྡུག་བསྔལ་མཐར་བྱེད་པའི་ལས་ཀྱང་མེད་པར་འགྱུར་ཞིང་། ཉོན་མོངས་པ་ཐམས་ཅད་སྤོང་བའང་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །

另外，（《中论》云：）

24.39 如果空非有，未得不可得，亦无离苦业，断惑亦不能。

如果非自性空，将不能得世间及出世间的差异——得到未曾获得过

26 有关24.38，对勘本版的藏译中论为：།རང་བཞིན་ཡོད་ན་འགྲོ་བ་རྣམས། །མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་དང་། །ཐེར་ཟུག་ཏུ་ནི་གནས་འགྱུར་ཞིང་། །གནས་སྐབས་སྣ་ཚོགས་བྲལ་བར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 38。

27 虽然对勘本版并无多加注解，将此中的ས།字去掉，但搭配此段后文——「全面执着自性应成上述诸多过失」——的解说，应除去ས།字。

的所有（功德），亦无脱离痛苦之业，也不能断除一切烦恼。

གང་གིས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང༌། །མཐོང་བ་དེས་ནི་སྡུག་བསྔལ་དང༌། །ཀུན་འབྱུང་དང་ནི་འགོག་པ་དང༌། །ལམ་ཉིད་དེ་དག་མཐོང་བ་ཡིན། །གང་གིས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་མཐོང་བ་དེས་ཆོས་བཞི་པོ་སྡུག་བསྔལ་དང་ཀུན་འབྱུང་དང་འགོག་པ་དང། ལམ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་དེ་དག་མཐོང་བ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

24.40 何者见缘起，是故能观见，苦谛及集谛，灭谛及道谛。[28]

谁见到缘起，其见亦见苦集灭道。

འཕགས་པའི་བདེན་པ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཉི་ཤུ་བཞི་པའོ།། །།

第二十四品——观圣谛品——终。

---

28 有关24.40.b，对勘本版的藏译中论为：།མཐོང་བ་དེ་ནི་སྡུག་བསྔལ་དང༌།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 39。

第二十五品

观涅盘品

འདིར་སྨྲས་པ། གལ་ཏེ་འདི་དག་ཀུན་སྟོང་ན། །འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད། གང་ཞིག་སྤོང་དང་འགག་པ་ལས། མྱ་ངན་འདའ་བར་འགྱུར་བར་འདོད། གལ་ཏེ་འགྲོ་བ་འདི་དག་ཀུན་སྟོང་ན་དེ་ལྟ་ན་འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད་དོ། །དེ་དག་མེད་པའི་ཕྱིར་གང་ཞིག་སྤོང་བ་དང་འགག་པ་ལས་མྱ་ངན་ལས་འདས་པར་འགྱུར་བར་འདོད་དེ། སྤོང་བ་དང་འགག་པ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་མ་ཡིན་ནོ། །སྟོང་པ་མ་ཡིན་ན་ནི་ཉོན་མོངས་པ་སྤོང་བ་དང་ཕུང་པོ་འགག་པ་ལས་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཐོབ་པར་ཡང་འགྱུར་རོ། །

于此，（他方道，《中论》）云：

25.1 若一切皆空，无生亦无灭，由断灭何法，[1]故许为涅盘？

如果一切有情皆空，将无生灭。若无彼等，主张由断灭何者而得涅盘？因为（如是则）断灭不成立，故非如是（一切皆空）。非空者才能断灭烦恼及（苦）蕴而得涅盘。

འདིར་བཤད་པ། གལ་ཏེ་འདི་ཀུན་མི་སྟོང་ན། །འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད། གང་ཞིག་སྤོང་དང་འགག་པ་ལས། །མྱ་ངན་འདའ་བར་འགྱུར་བར་འདོད། །གལ་ཏེ་འགྲོ་བ་འདི་དག་ཀུན་མི་སྟོང་ན། དེ་ལྟ་ན་འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད་དོ། །དེ་དག་མེད་པའི་ཕྱིར་གང་ཞིག་སྤོང་བ་དང་འགག་པ་ལས་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་འགྱུར་བར་འདོད་དེ། །སྤོང་བ་དང་འགག་པ་མི་འཐད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་རིམ་པ་འདིས་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་མི་འཐད་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱའོ། །འོ་ན་ཇི་ལྟ་བུ་ཞེ་ན། སྤངས་པ་མེད་པ་ཐོབ་མེད་པ། །ཆད་པ་མེད་པ་རྟག་མེད་པ། །འགག་པ་མེད་པ་སྐྱེ་མེད་པ། །དེ་ནི་མྱ་ངན་འདས་པར་འདོད། །དེའི་ཕྱིར་མྱ་ངན་ལས་

---

1 有关25.1.c，对勘本版的藏译中论为：།གང་ཞིག་སྤོང་དང་འགགས་པ་ལས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 39。

འདས་པའི་མཚན་ཉིད་ནི་དེ་ལྟ་བུ་ཡིན་པར་གདགས་སོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

25.2 若一切非空，无生亦无灭，由断灭何法，故许为涅盘？[2]

若一切有情非空，将无生灭。若无彼等，由断灭何者而主张得涅盘？因为断灭不成立。应知以如是（非空的推理）将会依序破除涅盘。那么，（涅盘）又应如何呢？（《中论》云：）

25.3 无断除无得，无断亦无常，无灭亦无生，此许为涅盘。[3]

因此，应如是施设涅盘的性相。

ཡང་གཞན་ཡང་། མྱ་ངན་འདས་པ་དངོས་པོ་མིན། །རྒ་ཤིའི་མཚན་ཉིད་ཐལ་བར་འགྱུར། །རྒ་ཤི་འཆི་བ་མེད་པ་ཡི། །དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །རེ་ཞིག་མྱང་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡང་དངོས་པོ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་ཡིན་པ་གྱུར་ན། རྒ་ཤིའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཡིན་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྒ་ཤི་མེད་པའི་དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །

另外，（《中论》云：）

---

2 有关25.2.cd，对勘本版的藏译中论为：།གང་ཞིག་སྤོང་དང་འགགས་པ་ལས། །མྱ་ངན་འདའ་བར་འགྱུར་བར་འདོད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 39。

3 有关25.3.d，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ནི་མྱ་ངན་འདས་པར་བརྗོད།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 39。

25.4 涅盘非事物，应成老死相。远离老死之，[4]事物皆非有。

首先，于一切行相中，不成立涅盘是事物。若是事物，应成具足老死之性相。为何？非老死之事物不存在。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་དངོས་ན། །མྱ་ངན་འདས་པ་འདུས་བྱས་འགྱུར། །དངོས་པོ་འདུས་བྱས་མ་ཡིན་པ། །འགའ་ཡང་ཇི་ལྟར་ཡོད་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་པོ་ཡིན་ན་དེའི་ཕྱིར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་འདུས་བྱས་སུ་འགྱུར་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་འདུས་བྱས་མ་ཡིན་པ་ནི་འགའ་ཡང་ཇི་ལྟར་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །

另外，（《中论》云：）

25.5 涅盘是事物，则其成有为；事物非有为，是事终非有。[5]

若涅盘是事物，涅盘将成有为。为何？无论如何，非有为的事物不存在。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་དངོས་ན། ཇི་ལྟར་མྱང་འདས་དེ་བརྟེན་མིན། །དངོས་པོ་བརྟེན་པ་མ་ཡིན་པ། །འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་[6]ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་པོ་ཡིན་པར་འདོད་ན་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་བརྟེན་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་བརྟེན་པ་མ་ཡིན་པ་ནི་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་མ་ཡིན་ནོ། །

---

4 有关25.4.ac，对勘本版的藏译中论为：།རེ་ཞིག་མྱ་ངན་འདས་དངོས་མིན། །རྒ་དང་འཆི་བ་མེད་པ་ཡི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab,* 39。

5 有关25.5.d，对勘本版的藏译中论为：།འགའ་ཡང་གང་ན་ཡོད་མ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab,* 39。

6 根据北京、奈塘、究奈版本，加上མ།字。

另外，（《中论》云：）

25.6 涅盘是事物，涅盘岂非依？事物若离依，[7]是事终非有。

若主张涅盘是事物，则说涅盘非依赖不应理。为何？无论如何，非依赖的事物不应理。因此，涅盘非事物。

འདིར་སྨྲས་པ། འོ་ན་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方）道：那么，涅盘是非事物。

འདིར་བཤད་པ། གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་དངོས་མིན། །དངོས་མེད་ཇི་ལྟར་རུང་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཇི་ལྟར་དངོས་པོ་ཡིན་པར་མ་གྱུར་པས་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན། དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ།། །།

于此，（自方道，《中论》）云：

25.7.ab 涅盘非事物，岂有非事物？

涅盘不是事物，同理，则不应是「非事物」。为何？（唯有）至极成立事物方能至极成立非事物。[8]

ཡང་གཞན་ཡང་། གང་ལ་མྱ་ངན་འདས་དངོས་མིན། །དེ་ལ་དངོས་མེད་ཡོད་མ་ཡིན། །གང་ལ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་

7 有关25.6.c，对勘本版的藏译中论为：།དངོས་པོ་བརྟེན་ནས་མ་ཡིན་པ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 39。

8 事物及非事物如有为法及无为法般，都是相互观待而有。只有成立了有为法，才能成立无为法。同理，只有成立事物的存在，才能成立非事物的存在。

པོ་ཡིན་པར་འདོད་པ་དེ་ལ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་གང་དངོས་པོ་ཡོད་པ་དེ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བར་མི་རིགས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །

另外，（《中论》云：）

25.7.cd 涅盘非事物，则无非事物。

对于主张涅盘是事物者而言，非事物并非存在。既然（主张）事物有，非事物则不应理。如是，涅盘不是非事物。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་དངོས་མིན། །ཇི་ལྟར་མྱང་འདས་དེ་བརྟེན་མིན། །གང་ཞིག་བརྟེན་པ་མ་ཡིན་པའི། །དངོས་མེད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་འདོད་ན། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དེ་བརྟེན་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་བརྟེན་པ་མ་ཡིན་པའི་དངོས་པོ་མེད་པ་ནི་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལྟ་བས་ན་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །

另外，（《中论》云：）

25.8 涅盘非事物，涅盘岂非依？以非观待故，[9]非事物则无。

若主张涅盘非事物，称涅盘为非依不应理。为何？无论如何，不应有无须观待的非事物。因此，涅盘也不是非事物。

9 有关25.8.c，对勘本版的藏译中论为：།གང་ཞིག་བརྟེན་ནས་མ་ཡིན་པའི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab,* 39。

སྨྲས་པ། འོ་ན་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཇི་ལྟ་བུ་ཡིན་པར་བརྗོད་པར་བྱ། །

（他方）道：那么，请诠释何为涅盘？

བཤད་པ། འོང་བ་དང་ནི་འགྲོ་བའི་དངོས། །རྟེན་ཏམ་རྒྱུར་བྱས་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་བརྟེན་མིན་རྒྱུར་བྱས་མིན། །མྱ་ངན་འདས་པ་ཡིན་པར་བསྟན། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་མ་རྟོགས་པས་འོང་བ་དང་འགྲོ་བའི་དངོས་པོ་ཕུང་པོ་རྣམས་རྟེན་ཏམ་རྒྱུར་བྱས་པ་གང་ཡིན་དེ་ཉིད་ཕྱིན་ཅི་ལོག་པས་བརྟེན་པ་མ་ཡིན་ཞིང་། །རྒྱུར་བྱས་པ་མ་ཡིན་པས་ཕུང་པོ་རྣམས་མི་འབྱུང་བ་ནི། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཡིན་པར་བསྟན་ཏོ། །

（自方道，《中论》）云：

25.9 来去之事物，观待或作因，[10]非待不作因，即是说涅盘。

因为未知颠倒，观待蕴体或（由蕴体）作因（而形成的）来去事物（——凡夫），（彼若）无观待颠倒（执着），不以（颠倒）作因而生蕴体，说是涅盘。

ཡང་གཞན་ཡང་། འབྱུང་བ་དང་ནི་འཇིག་པ་དག །སྤོང་བར་སྟོན་པས་བཀའ་སྩལ་ཏོ། །དེ་ཕྱིར་མྱ་ངན་འདས་པ་ནི། །དངོས་མིན་དངོས་མེད་མིན་པར་རིགས། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་དག་སྤང་བར་བཀའ་སྩལ་བས་དེའི་ཕྱིར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པར་རིགས་སོ། །

另外，（《中论》云：）

10 有关25.9.b，对勘本版的藏译中论为：།བརྟེན་ཏམ་རྒྱུར་བྱས་གང་ཡིན་པ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 39。

25.10 诸生及诸灭，佛说皆断故，知涅盘应离，[11]事物非事物。

薄伽梵说断除生灭，因此，涅盘不应是事物，也不应是非事物，此为应理。

འདིར་སྨྲས་པ། འོ་ན་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉི་ག་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方）道：那么，涅盘既是事物亦是「非事物」两者。

འདིར་བཤད་པ། གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་པ་ནི། །དངོས་དང་དངོས་མེད་གཉིས་ཡིན་ན། །དངོས་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག །ཐར་པར་འགྱུར་བ་དེ་མི་རིགས། །གལ་ཏེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉི་ག་ཡིན་ན། དེ་ལྟ་ན་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག་ཐར་པ་ཡིན་པར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་རིགས་ཏེ་ཕན་ཚུན་འགལ་བ་གཉིས་དུས་གཅིག་ཏུ་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

25.11 若涅盘是二，事物非事物，事物非事物，即解脱非理。[12]

若涅盘是事物及非事物两者，如此一来，事物及非事物即成解脱，但此（说）不应理。（事物及非事物）两者相互矛盾，不可能于同一时存在。

11　有关25.10.c，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ཕྱིར་མྱ་ངན་འདས་པར་ནི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 40。

12　有关25.11.d，对勘本版的藏译中论为：།ཐར་པར་འགྱུར་ན་དེ་མི་རིགས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 40。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་པ་ནི། །དངོས་དང་དངོས་མེད་གཉིས་ཡིན་ན། །མྱ་ངན་འདས་པ་མ་བརྟེན་མིན། །དེ་ནི་གཉིས་ལ་བརྟེན་ཕྱིར་རོ། །གལ་ཏེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉིས་ཡིན་ན་དེ་ལྟ་ན་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་མ་བརྟེན་པ་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དེ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉིས་ལ་བརྟེན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ནི་མི་འདོད་པས་དེའི་ཕྱིར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉི་ག་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

另外，（《中论》云：）

25.12 若涅盘是二，事物非事物，涅盘非不依，彼观待二故。

若涅盘是事物及非事物两者，如是，涅盘则非不依赖，因为涅盘依赖事物及非事物两者的缘故。不承许此（说），故说涅盘是事物及非事物两者不应理。

ཡང་གཞན་ཡང་། འདིའི་ཕྱིར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་པ་ནི། །དངོས་དང་དངོས་མེད་གཉིས་ཡིན་ན། མྱ་ངན་འདས་པ་འདུས་མ་བྱས། །དངོས་དང་དངོས་མེད་འདུས་བྱས་ཡིན། །མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉི་ག་ཡིན་པར་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་འདུས་མ་བྱས་ཡིན་ལ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉིས་ནི་འདུས་བྱས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་རྒྱུའི་ཁྱད་པར་འདིས་ཀྱང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉི་ག་ཡིན་པར་མི་རིགས་སོ། །

另外，（涅盘是事物及非事物两者）不应理。（《中论》云：）

25.13 若涅盘是二，事物非事物，[13]涅盘是无为，其二是有为。

涅盘是事物及非事物两者不应理。为何？涅盘是无为，事物及非事物两者是有为的缘故。由此特别的因（相，证明）涅盘是事物及非事物两者不应理。

འདིར་སྨྲས་པ། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉི་ག་ཡང་མ་ཡིན་གྱི་གང་ལ་དེ་གཉིས་ཡོད་པ་དེ་ནི་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方）道：涅盘虽不是事物及非事物两者，但存在其二便是涅盘。

འདིར་བཤད་པ། གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་པ་ལ། དངོས་དང་དངོས་མེད་གཉིས་ཡོད་ན། དེ་གཉིས་གཅིག་ལ་ཡོད་མིན་ཏེ། །སྣང་བ་དང་ནི་མུན་པ་བཞིན། །མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉིས་ཡོད་པར་ཡང་མི་འཐད་དེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཕན་ཚུན་མི་མཐུན་པ་དེ་གཉིས་ཡུལ་གཅིག་ན་དུས་གཅིག་ཏུ་ལྷན་ཅིག་ཡོད་པར་མི་རིགས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དཔེར་ན་སྣང་བ་དང་མུན་པ་བཞིན་པས་དེ་ལ་གང་ལ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དེ་གཉིས་ཡོད་པ་དེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་མི་རིགས་སོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

13 有关25.13.ab，对勘本版的藏译中论为：།ཇི་ལྟར་མྱ་ངན་འདས་པ་ནི། །དངོས་དང་དངོས་མེད་གཉིས་ཡིན་ཏེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 40。

25.14 若涅盘中有，事物非事物，[14]彼二不同处，如明暗不俱。

事物及非事物两者存在于涅盘之中不应理。为何？相互的不同两方于一处同时而有不应理，例如光明及黑暗。因此，凡说事物及非事物两者存在于涅盘之中不应理。

འདིར་སྨྲས་པ། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན། །དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །

于此，（他方）道：涅盘不是事物也不是非事物。

འདིར་བཤད་པ། དངོས་མིན་དངོས་པོ་མེད་མིན་པ། །མྱ་ངན་འདས་པར་གང་སྟོན་པ། །དངོས་པོ་མེད་དང་དངོས་པོ་དག །གྲུབ་ན་དེ་ནི་འགྲུབ་པར་འགྱུར། །ཁྱོད་ཀྱིས་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ནི་དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་དེ་མི་འཐད་དེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བར་གསལ་བ་དང་འཛིན་པ་དང་། རྟོལ་བའི་བློ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པ་དང་དངོས་པོ་དག་གྲུབ་ན་དེ་ཡང་འགྲུབ་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ན། དངོས་པོ་མེད་པ་དང་དངོས་པོ་དེ་དག་མ་གྲུབ་པས་དེའི་ཕྱིར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་འཐད་དོ། །

于此，（自方道，《中论》）云：

25.15 说涅盘非二，事物非事物；成立其是二，则成其非二。[15]

14 有关25.14.ab，对勘本版的藏译中论为：།ཇི་ལྟར་མྱ་ངན་འདས་པ་ལ། །དངོས་དང་དངོས་མེད་གཉིས་ཡོད་དེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 40。

15 有关25.15.d，对勘本版的藏译中论为：།གྲུབ་ན་དེ་ནི་གྲུབ་པར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 40。

你说涅盘不是事物也不是非事物，所言不应理。为何？只有显、执、取「不是事物也不是非事物」的心识成立事物及非事物，方能成办彼（——非事物及非非事物）。然而，事物及非事物不应理，故主张涅盘不是事物也不是非事物，亦不应理。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་པ་ནི། །དངོས་མིན་དངོས་པོ་མེད་མིན་ན། །དངོས་མིན་དངོས་པོ་མེད་མིན་ཞེས། །གང་ཞིག་གིས་ནི་དེ་མངོན་བྱེད། གལ་ཏེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཡིན་ན། དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན། དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི་མེད་དེ། དེ་དག་མེད་པའི་ཕྱིར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཞེས་གང་ཞིག་གིས་དེ་མངོན་པར་བྱེད་ཅིང་མཚོན་པར་བྱེད་འཛིན་པར་བྱེད་འདོགས་པར་བྱེད་དེ། དེ་ལྟ་བས་ན་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དངོས་པོ་ཡང་མ་ཡིན་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་མི་རིགས་སོ། །

另外，（《中论》云：）

25.16 若涅盘不是，事物非事物，所言其非二，以何而明晰？

若涅盘不是事物也不是非事物，不应存在非事物及非非事物。无彼（非二）故，说涅盘不是事物也不是非事物，应由何（理）明析、说明、持见、诠释？因此，承许涅盘不是事物也不是非事物，亦不应理。

འདིའི་ཕྱིར་ཡང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་མི་འཐད་དེ། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། བཅོམ་ལྡན་མྱ་ངན་འདས་གྱུར་ནས། །ཡོད་པར་མི་མངོན་དེ་བཞིན་དུ། །མེད་དོ་ཞེའམ་གཉི་ག་དང་། །གཉིས་མིན་ཞེས་བྱ་མི་མངོན་ནོ། །བཅོམ་ལྡན་བཞུགས་པར་གྱུར་ན་ཡང་། །ཡོད་པ་མི་མངོན་དེ་བཞིན་དུ། །མེད་དོ་ཞེའམ་གཉི་ག་དང་། །གཉིས་མིན་ཞེས་ཀྱང་མི་མངོན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་བཅོམ་ལྡན་འདས་མྱ་ངན་ལས་འདས་སམ་བཞུགས་པར་གྱུར་ཀྱང་རུང་སྟེ། །ཡོད་དོ་ཞེའམ་མེད་དོ་ཞེའམ། །ཡོད་ཀྱང་ཡོད་ལ་མེད་ཀྱང་མེད་དོ་ཞེའམ། ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན། །མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་མི་མངོན་ཞིང་མཚོན་དུ་མེད་གཟུང་དུ་མེད་གདགས་སུ་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་མྱ་ངན་ལས་

འདས་པ་ཡང་གདགས་སུ་མེད་དེ། དེ་མེད་ན་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར། དེ་ལྟ་བས་ན་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཀྱང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་མི་འཐད་དོ། །

所以不成立涅盘。为何？（《中论》云：）

25.17 如来灭度后，不说有或无，有无亦不说，以及非有无。[16]

25.18 如来在世时，不说有或无，有无亦不说，[17]**以及非有无。**

无论薄伽梵在世时或是灭度后，（关于）是有、是无、亦有亦无、非有亦非无等，皆不能明析、说明、持见、诠释，故无法施设涅盘。若不能，涅盘又是谁的（涅盘）？因此，于一切行相中，涅盘不应理。

ཡང་གཞན་ཡང་། འཁོར་བ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པས། །ཁྱད་པར་ཅུང་ཟད་ཡོད་མ་ཡིན། །མྱ་ངན་འདས་པ་འཁོར་བ་ལས། །ཁྱད་པར་ཅུང་ཟད་ཡོད་མ་ཡིན། འདི་ལ་ཕུང་པོའི་རྒྱུན་ལ་བརྟེན་ནས་འཁོར་བ་ཞེས་གདགས་ན། ཕུང་པོ་དེ་དག་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པའི་ཕྱིར་ཇི་ལྟར་གཏན་སྐྱེ་བ་མེད་པ་དང་། འགག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཅན་ཡིན་པ་དེ་ལྟར་ཁོ་བོས་དང་པོ་ཁོ་ནར་བསྟན་ཟིན་པས། དེའི་ཕྱིར་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བ་མེད་པ་དང་། འགག་པ་མེད་པ་མཉམ་པ་ཉིད་ཀྱིས་འཁོར་བ་ནི་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལས་ཁྱད་པར་ཅུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཇི་ལྟར་འཁོར་བ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལས་ཁྱད་པར་ཅུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་མྱ་ངན་ལས་

---

16 有关25.17.cd，对勘本版的藏译中论为：མེད་དོ་ཞེའམ་གཉིས་ཀ་དང་། །གཉིས་མིན་ཞེས་ཀྱང་མི་མངོན་ནོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 40。

17 有关25.18.c，对勘本版的藏译中论为：མེད་དོ་ཞེའམ་གཉིས་ཀ་དང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 40。

འདས་པ་ཡང་འཁོར་བ་ལས་ཁྱད་པར་ཅུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

另外，（《中论》云：）

25.19 轮回与涅盘，[18]丝毫异非有；涅盘与轮回，丝毫异非有。

于此，依赖蕴体的续流而施设轮回，但蕴体等皆无自性。最初我已解说有法是如何绝对无生、无灭，同理，诸法皆是无生无灭，因此轮回与涅盘亦无丝毫的差异。如同轮回与涅盘没有些许差异，涅盘也与轮回无丁点不同。

མྱ་ངན་འདས་མཐའ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་འཁོར་བའི་མཐའ་ཡིན་ཏེ། །དེ་གཉིས་ཁྱད་པར་ཅུང་ཟད་ནི། །ཤིན་ཏུ་ཕྲ་བའང་ཡོད་མ་ཡིན། །མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་། འཁོར་བའི་ཡང་དག་པའི་མཐའ་དང་། སྐྱེ་བ་མེད་པའི་མཐའ་དང་། ཡང་དག་པའི་མཐར་ཐུག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི་དམིགས་སུ་མེད་པར་མཉམ་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཁྱད་པར་ཤིན་ཏུ་ཕྲ་བ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

25.20 涅盘之边际，即轮回边际，如是二者间，无毫厘差别。

涅盘、轮回正边际、无生之边际、正边际等一切皆不可得且又等同，故无毫厘差别。

18 有关25.19.a，对勘本版的藏译中论为：།འཁོར་བ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 40。

འགགས་པར་གྱུར་དང་མཐའ་སོགས་[19]དང་། །རྟག་ལ་སོགས་པར་ལྟ་བ་དག །མྱ་ངན་འདས་དང་ཕྱི་མཐའ་དང་། །སྔོན་གྱི་མཐའ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འགགས་པར་གྱུར་ནས་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་དང་། །ཡོད་ཀྱང་ཡོད་ལ་མེད་ཀྱང་མེད་པ་དང་། །ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བར་ལྟ་བ་གང་དག་ཡིན་པ་དང་། འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་པ་དང་། འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་པ་དང་། མཐའ་ཡོད་ཀྱང་ཡོད་ལ་མཐའ་མེད་ཀྱང་མེད་པ་དང་། མཐའ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་མཐའ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བར་ལྟ་བ་གང་དག་ཡིན་པ་དང་། འཇིག་རྟེན་རྟག་པ་དང་། འཇིག་རྟེན་མི་རྟག་པ་དང་། རྟག་ཀྱང་རྟག་ལ། མི་རྟག་ཀྱང་མི་རྟག་པ་དང་། རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་ལྟ་བ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི་གོ་རིམས་བཞིན་དུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་ཕྱི་མའི་མཐའ་དང་སྔོན་གྱི་མཐའ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

25.21 灭后之边际，[20]及见常边等，皆依涅盘边，以及前后际。

（一）如来灭度后的有、（二）无、（三）亦有亦无、（四）非有亦非无、（五）有世间边际、（六）无世间边际、（七）亦有亦无世间边际、（八）非有亦非无世间边际、（九）世间常法、（十）世间无常、（十一）亦常亦无常、（十二）非常亦非无常、（十三，身寿为

19　虽然对勘本版无多加注解，但应将原本未有的སྐྱོགས 字改为སོགས 字。

20　有关25.21.a，对勘本版的藏译中论为：།གང་འདས་ཕན་ཆད་མཐའ་སོགས་དང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab,* 41。

一、十四，身寿为异）等见，[21]依序皆观待涅盘边际、前世边际，以及后世边际。

དེ་ལ། དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་སྟོང་པ་ལ། །མཐའ་ཡོད་ཅི་ཞིག་མཐའ་མེད་ཅི། །མཐའ་དང་མཐའ་མེད་ཅི་ཞིག་ཡིན། །མཐའ་མིན་མཐའ་མེད་མིན་པ་ཅི། །དེ་ཉིད་ཅི་ཞིག་གཞན་ཅི་ཡིན། །རྟག་པ་ཅི་ཞིག་མི་རྟག་ཅི། །རྟག་དང་མི་རྟག་གཉི་ག་ཅི། །གཉི་ག་མིན་པའང་ཅི་ཞིག་ཡིན། །དམིགས་པ་ཐམས་ཅད་ཉེར་ཞི་ཞིང་། །སྤྲོས་པ་ཉེར་ཞི་ཞི་བ་སྟེ། །སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ནི་གང་དུ་ཡང་། །སུ་ལའང་ཆོས་འགའ་མ་བསྟན་ཏོ།

于此，（《中论》云：）

25.22 诸法皆空故，何为有无边，亦有亦无边，非有非无边？[22]

25.23 何者为一异，常法及无常，亦常亦无常，非常非无常？[23]

25.24 所缘皆寂灭，戏论皆寂灭，于谁或何处，佛未曾说法。

---

21 依据根敦主巴的《宝鬘论》，此偈显示十四见。可参考根敦主巴的《宝鬘论》——Dge 'dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che'i phreng ba zhes bya ba bzhugs so,* 218。

22 有关25.22.d，对勘本版的藏译中论为：།མཐའ་དང་མཐའ་མེད་མིན་པ་ཅི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 41。

23 有关25.23.cd，对勘本版的藏译中论为：རྟག་དང་མི་རྟག་གཉིས་ཀ་ཅི། །གཉིས་ཀ་མིན་པ་ཅི་ཞིག་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 41。

།མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཉི་ཤུ་ལྔ་པའོ།། །།

第二十五品——观涅盘品——终。

第二十六品

观十二有支品

འདིར་སྨྲས་པ། ཁྱོད་ཀྱིས་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་གཞུང་ལུགས་ཀྱིས་དོན་དམ་པ་ལ་འཇུག་པ་ནི་བསྟན་ཟིན་ན། ད་ཁྱོད་ཀྱིས་ཉན་ཐོས་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་དོན་དམ་པ་ལ་འཇུག་པ་སྟོན་ཅིག །

于此，（他方）道：你以大乘典籍诠释胜义之理，今你应以声闻典籍诠释何为胜义。

འདིར་བཤད་པ། མ་རིག་བསྒྲིབས་པས་ཡང་སྲིད་ཕྱིར། །འདུ་བྱེད་རྣམ་པ་གསུམ་པོ་དག །མངོན་པར་འདུ་བྱེད་གང་ཡིན་པའི། །ལས་དེ་དག་གིས་འགྲོ་བར་འགྲོ །འདུ་བྱེད་རྐྱེན་ཅན་རྣམ་པར་ཤེས། །འགྲོ་བ་རྣམས་སུ་འཇུག་པར་འགྱུར། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཞུགས་གྱུར་ན། །མིང་དང་གཟུགས་ནི་ཆགས་པར་འགྱུར།

于此，（自方道：《中论》）云：

26.1 无明覆再生，行相有三者，以是造行故，随业往生趣。

26.2 行缘故有识，有情往生趣，以识入住故，将成名及色。

།མིང་དང་གཟུགས་ནི་ཆགས་གྱུར་ན། །སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་ནི་འབྱུང་བར་འགྱུར། །སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་ལ་བརྟེན་ནས་ནི། །དེ་ལས་རེག་པ་འབྱུང་བར་འགྱུར། །མིང་དང་གཟུགས་དང་དྲན་བྱེད་ལ། །བརྟེན་ནས་སྐྱེ་བ་ཁོ་ན་ཡིན། །དེ་ལྟར་མིང་དང་གཟུགས་བརྟེན་ནས། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །མིང་དང་གཟུགས་དང་རྣམ་པར་ཤེས། །གསུམ་པོ་འདུས་པ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་རེག་པ་རེག་དེ་ལས། །ཚོར་བ་ཀུན་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར།

26.3 已成名色时，将成有六处，观待六处已，由彼而生触。[1]

1 有关26.3.d，对勘本版的藏译中论为：།རེག་པ་ཡང་དག་འབྱུང་བར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 41。

26.4 唯待名与色，及依忆念生，[2]如是依名色，进而生起识。

26.5 名与色及识，三者结合时，是事即为触，[3]由触遍生受。

།ཚོར་བའི་རྐྱེན་གྱིས་སྲེད་པ་སྟེ། །ཚོར་བའི་དོན་ལ་སྲེད་པར་འགྱུར། །སྲེད་པར་གྱུར་ན་ཉེ་བར་ལེན། །རྣམ་པ་བཞི་པོ་ཉེར་ལེན་འགྱུར། །ཉེར་ལེན་ཡོད་ན་ལེན་པ་པོའི། །སྲིད་པ་རབ་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཉེ་བར་ལེན་མེད་ན། །གྲོལ་བར་འགྱུར་ཏེ་སྲིད་མི་འགྱུར། །སྲིད་པ་དེ་ཡང་ཕུང་པོ་ལྔ། །སྲིད་པ་ལས་ནི་སྐྱེ་བ་འབྱུང་། །རྒ་ཤི་དང་ནི་མྱ་ངན་དང་། །སྨྲེ་སྔགས་འདོན་བཅས་སྡུག་བསྔལ་དང་།

26.6 受之缘生爱，起爱于受境，[4]爱已后近取，即近取四相。

26.7 近取故而有，取者之轮回，若近取非有，离有则解脱。

26.8 轮回有五蕴，从彼而有生，[5]老死及忧伤，悲哀及苦恼。

---

2 有关26.4.b，对勘本版的藏译中论为：།བརྟེན་ནས་སྐྱེ་བ་ཡོན་ནི་སྟེ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 41。

3 有关26.5.c，对勘本版的藏译中论为：།དེ་ནི་རེག་པའོ་རེག་དེ་ལས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 41。

4 有关26.6.b，对勘本版的藏译中论为：།ཚོར་བའི་དོན་དུ་སྲེད་པར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 41。

5 有关26.8.b，对勘本版的藏译中论为：།སྲིད་པ་ལས་ནི་སྐྱེ་བ་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 42。

།ཡིད་མི་བདེ་དང་འཁྲུག་པ་རྣམས། །དེ་དག་སྐྱེ་ལས་རབ་ཏུ་འབྱུང་། །དེ་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་ཕུང་པོ་ནི། །འབའ་ཞིག་པ་འདི་འབྱུང་བར་འགྱུར། །དེ་ཕྱིར་མཁས་རྣམས་འཁོར་བ་ཡི། །རྩ་བའི་འདུ་བྱེད་འདུ་མི་བྱེད། །དེ་ཕྱིར་མི་མཁས་བྱེད་པ་ཡིན། །མཁས་མིན་དེ་ཉིད་མཐོང་ཕྱིར་རོ། །མ་རིག་འགགས་པར་གྱུར་ན་ནི། །འདུ་བྱེད་རྣམས་ཀྱང་འབྱུང་མི་འགྱུར། །མ་རིག་འགག་པར་འགྱུར་བ་ནི། །ཤེས་པ་དེ་ཉིད་བསྒོམས་པས་སོ། དེ་དང་དེ་ནི་འགགས་གྱུར་པས། །དེ་དང་དེ་ནི་མངོན་མི་འབྱུང་། །སྡུག་བསྔལ་ཕུང་པོ་འབའ་ཞིག་པ། །དེ་ནི་དེ་ལྟར་ཡང་དག་འགག །

26.9 意不安纷争，皆从生而有。以是有生故，成唯苦之蕴。

26.10 诸学者不造，诸行轮回根，见真实义故，[6]造者皆非智。

26.11 以灭无明故，诸行亦不生，观修真实义，无明尽消灭。[7]

26.12 以灭某某故，彼彼不现起，如是而正灭，唯苦之蕴体。

བྱིས་པ་མ་རིག་པས་བསྒྲིབས་པས་ཡང་སྲིད་པའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་ལ་སོགས་པ་འདུ་བྱེད་པའི་འདུ་བྱེད་རྣམ་པ་གསུམ་པོ་དག་ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་དག་གིས་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་དོ། །ལས་དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བ་ཇི་ལྟར་མངོན་པར་འདུས་བྱས་པ་ཆེན་པོ་དང་འབྲིང་དང་ཆུང་ངུ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་གིས་སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་ལ་སོགས་པའི་འགྲོ་བ་རྣམས་སུ་འགྲོའོ། །དེ་ལ་འདུ་བྱེད་ཀྱི་

6 有关26.10.abc，对勘本版的藏译中论为：།འཁོར་བའི་རྩ་བ་འདུ་བྱེད་དེ། །དེ་ཕྱིར་མཁས་རྣམས་འདུ་མི་བྱེད། །དེ་ཕྱིར་མི་མཁས་བྱེད་པོ་ཡིན། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 42。

7 有关26.11.d，对勘本版的藏译中论为：ཤེས་པས་དེ་ཉིད་བསྒོམས་པས་སོ།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 42。

རྐྱེན་ཅན་གྱིས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཇི་ལྟར་འགྲོ་བ་རྣམས་སུ་ཞུགས་པར་གྱུར་པས་མིང་དང་གཟུགས་ཆགས་པར་འགྱུར་རོ། །

愚者因无明覆蔽而复生。由身语意的三种现行造作有情（堕）地狱等行。聚集大中小现行善业及非善业，令诸有情往地狱等处。借行的因缘，当识入住该投生去处之时便形成名色。

མིང་དང་གཟུགས་ཆགས་པར་གྱུར་ན་མིང་དང་གཟུགས་ཆགས་པ་ལས་སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་ལ་བརྟེན་ནས་དེ་ལས་རེག་པ་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། །རེག་པ་དེ་སྐྱེ་བའི་རིམ་པ་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། མིང་དང་གཟུགས་དང་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་སྐྱེ་བ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། །དེ་ལྟར་མིང་དང་གཟུགས་ལ་བརྟེན་ནས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཞིང་། །དེ་ལྟར་མིང་དང་གཟུགས་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་གསུམ་པོ་འདུས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་རེག་པའོ། །རེག་པ་ལས་ཚོར་བ་ཀུན་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །

形成名色时，随名色之贪着而生六处。依赖六处生触。生触的次序如是：（触）只依赖名、色、识而生，识则由名色而生。凡是名色识三者的结合皆是触。由触全面生受。

ཚོར་བའི་རྐྱེན་གྱིས་སྲེད་པ་སྐྱེ། ཚོར་བའི་དོན་ལ་སྲེད་པར་འགྱུར་རོ། །སྲེད་པར་གྱུར་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་རྣམ་པ་བཞི་པོ་དག་ཉེ་བར་ལེན་པར་འགྱུར་རོ། །ཉེ་བར་ལེན་པ་ཡོད་ན་ལེན་པ་པོའི་སྲིད་པ་རབ་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། གལ་ཏེ་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་ན་ངེས་ན་གྲོལ་བར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་སྲིད་པ་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་བ[8]ཞིག་ན། གང་གི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་བཅས་པ་དེའི་ཕྱིར་སྲིད་པ་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། སྲིད་པ་དེ་ཡང་ཕུང་པོ་ལྔ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ། །སྲིད་པ་ལས་ནི་སྐྱེ་བ་འབྱུང་བ་ཡིན་ནོ། །སྐྱེ་བ་ལས་རྒ་ཤི་དང་མྱ་ངན་དང་སྨྲེ་སྔགས་འདོན་པ་དང་། སྡུག་བསྔལ་བ་དང་ཡིད་མི་བདེ་བ་དང་། འཁྲུག་པ་རྣམས་འབྱུང་སྟེ། །དེ་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་གྱི་ཕུང་པོ་སྡུག་བསྔལ་གྱི་ཚོགས་འབའ་ཞིག་མ་འདྲེས་པ་འདི་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །

8 根据北京版及奈塘版，去掉ལགའ་字。

由受之因缘产生爱，且爱起于受境中。爱产生后，由近取四相而近取。若有近取，则必有近取者的轮回；若无近取，将成解脱，停止轮回。（此）时，应知（轮回的）有是五蕴，具足近取才会形成（轮回的）有。生从（轮回的）有而形成，伴随生而成老死、忧伤、悲哀、苦恼、意不安、纷争等，从而产生此唯苦、不杂（恒乐）的苦蕴。

དེའི་ཕྱིར་མཁས་པ་རྣམས་ནི་འཁོར་བའི་རྩ་བའི་འདུ་བྱེད་རྣམས་འདུ་མི་བྱེད་དོ། དེའི་ཕྱིར་མི་མཁས་པ་རྣམས་ནི་འདུ་བྱེད་རྣམས་ཀྱི་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་གྱི་མཁས་པ་རྣམས་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་ཉིད་མཐོང་བའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ལ་མ་རིག་པ་འགགས་པར་གྱུར་ན་འདུ་བྱེད་རྣམས་ཀྱང་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་རོ། མ་རིག་པ་འགག་པར་འགྱུར་བ་ནི་ཡན་ལག་བཅུ་གཉིས་ཤེས་པ་དེ་ཉིད་བསྒོམ་པ་གོམས་པར་བྱ་བ་དང་། །བརྟན་པོ་ཉིད་དུ་བྱས་པས་སོ། །སྲིད་པའི་ཡན་ལག་དེ་དང་དེ་འགགས་པར་གྱུར་པས་སྲིད་པའི་ཡན་ལག་དེ་དང་དེ་མངོན་པར་མི་འབྱུང་སྟེ། དེ་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་གྱི་ཕུང་པོ་སྡུག་བསྔལ་གྱི་ཚོགས་འབའ་ཞིག་པ་མ་འདྲེས་པ་དེ་ཡང་དག་པར་འགག་ཅིང་གཏན་འགག་པར་འགྱུར་རོ། །སྲིད་པའི་ཡན་ལག་བཅུ་གཉིས་པོ་དེ་དག་ལ་འཇུག་པ་རྒྱ་ཆེར་མདོ་སྡེ་དང་ཆོས་མངོན་པ་དག་ལས་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱའོ། །མདོར་བསྡུས་པའི་དབང་གིས་འདི་ལའང་བརྗོད་དོ། །

因此，智者不造作行——轮回的根本，行的造者乃愚者，绝非智者。为何？（智者）看到真实义的缘故。灭除无明则不生行。灭无明（之法）乃串习观修十二缘起之智，并令其坚定。灭除某某缘起支，便不现起彼彼缘起支，如此正灭此唯苦、不杂（恒乐）的苦蕴。十二缘起的广泛诠释应从经论知晓，至于概略阐述，亦涵盖此品中。

སྲིད་པའི་ཡན་ལག་བཅུ་གཉིས་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་སྟེ། རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཉི་ཤུ་དྲུག་པའོ།། །།

第二十六品——观十二有支品——终。

第二十七品
观见品

འདིར་སྨྲས་པ། ད་ཁྱོད་ཀྱིས་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་དང་མཐུན་པའི་མདོ་སྡེའི་མཐའ་ལ་བརྟེན་ནས་ལྟ་བའི་རྣམ་པ་རྣམས་མི་སྲིད་པར་སྟོན་ཅིག

于此，（他方）说，现在请你解释，根据与声闻乘相应的经典，依（前后）边际等见不可能（合理的原因）。

འདིར་བཤད་པ། འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་ཞེས་དང་། །མ་བྱུང་འཇིག་རྟེན་རྟག་སོགས་པར། །ལྟ་བ་གང་ཡིན་དེ་དག་ནི། །སྔོན་གྱི་མཐའ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན། །མ་འོངས་དུས་གཞན་འབྱུང་འགྱུར་དང་། མི་འབྱུང་འཇིག་རྟེན་མཐའ་སྩོགས་པར། ལྟ་བ་གང་ཡིན་དེ་དག་ནི། །ཕྱི་མའི་མཐའ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན། །ཐག་པ་ཐམས་ཅད་སྒོམ་པའི་རྣམ་གྲངས་ཞེས་བྱ་བའི་མདོ་སྡེ་ལས་གསུངས་པ་བདག་སྔོན་འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་བར་གྱུར་ཅེས་བྱ་བ་དང་། བདག་སྔོན་འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་བར་མ་གྱུར་ཅེས་བྱ་བའི་རྒྱུ་འདིས་འཇིག་རྟེན་རྟག་པ་ལ་སོགས་པར་ལྟ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི་སྔོན་གྱི་མཐའ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན་ནོ། །བདག་མ་འོངས་པའི་དུས་གཞན་དུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བ་དང་། བདག་མ་འོངས་པའི་དུས་གཞན་དུ་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བའི་རྒྱུ་འདིས་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་པ་ལ་སོགས་པར་ལྟ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི་ཕྱི་མའི་མཐའ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་དག་ནི་མི་འཐད་དེ། རིགས་པ་གང་གིས་ཤེ་ན།

于此，（《中论》）云：

27.1 过去是及非，以及世间常，此等所有见，皆依前边际。[1]

1 有关27.1.abd，对勘本版的藏译中论为：།འདས་དུས་བྱུང་མ་བྱུང་ཞེས་དང་། །འཇིག་རྟེན་རྟག་པ་ལ་སོགས་པར། །མཐོན་གྱི་མཐའ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 42。

27. 2 未来是及非，以及世间边，[2]此等所有见，皆依后边际。

于《漏尽经》中「昔时，我是（某某）」、「昔时，我不是（某某）」，以此因缘（所生）一切世间常等之见，皆是依赖前边际（而有）。

「未来时，我将是（某某）」、「未来时，我将不是（某某）」，以此因缘（所生）一切有世间之边际等见，皆是依赖后边际（而有）。由何理而知彼不应理？

བཤད་པར་བྱ་སྟེ། འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་གྱུར་ཅེས། །བྱ་བ་དེ་ནི་མི་འཐད་དོ། །སྔོན་ཚེ་རྣམས་སུ་གང་བྱུང་བ། །དེ་ཉིད་འདི་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ཉིད་བདག་ཏུ་འགྱུར་སྙམ་ན། །ཉེ་བར་ལེན་པ་ཐ་དད་འགྱུར། །ཉེ་བར་ལེན་པ་མ་གཏོགས་པར། །ཁྱོད་ཀྱི་བདག་ནི་གང་ཞིག་ཡིན། །ཉེ་བར་ལེན་པ་མ་གཏོགས་པའི། །བདག་ཡོད་མ་ཡིན་བྱས་པའི་ཚེ། །ཉེ་བར་ལེན་ཉིད་བདག་ཡིན་ན། །ཁྱོད་ཀྱི་བདག་ནི་མེད་པ་ཡིན། །ཉེ་བར་ལེན་ཉིད་བདག་མ་ཡིན། །དེ་ནི་འབྱུང་དང་འཇིག་པ་ཡིན། །ཉེ་བར་བླང་བ་ཇི་ལྟ་བུར། །ཉེ་བར་ལེན་པོ་ཡིན་པར་འགྱུར། །བདག་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལས། །གཞན་དུ་འཐད་པ་ཉིད་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་གཞན་ན་ལེན་མེད་པར། །གཟུང་ཡོད་རིགས་ན་གཟུང་དུ་མེད། །དེ་ལྟར་ལེན་ནས་གཞན་མ་ཡིན། །དེ་ནི་ཉེར་ལེན་ཉིད་ཀྱང་མིན། །བདག་ནི་ཉེ་བར་ལེན་མེད་མིན། །མེད་པ་ཉིད་དུའང་དེ་མ་ངེས། །བདག་སྔོན་འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་བར་གྱུར་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ནི་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྔོན་གྱི་ཚེ་རབས་སུ་གང་བྱུང་བར་གྱུར་པ་དེ་ཉིད་ད་ལྟར་གྱི་བདག་འདི་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方道，《中论》）云：

2　有关27.2.b，对勘本版的藏译中论为：།མི་འབྱུང་འཇིག་རྟེན་མཐའ་སོགས་པར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 42。

27.3 谓我昔是谁，[3]此言不应理，无论昔是谁，彼人非此人。

27.4 若念彼是我，近取则成异，远离近取外，何谓汝之我？

27.5 远离近取外，我则不应有，近取若是我，则无汝之我。

27.6 近取不是我，近取是生灭，[4]以是近取故，岂是近取者？

27.7 远离近取外，我亦非他法，异则虽无蕴，得我却不能。

27.8 我非异于蕴，我亦非近取，我非无近取，我亦非绝无。[5]

不成立「昔时，我是（某某）」的说法。为何？因为无论过去生是谁，此人不是现在的我。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་གལ་ཏེ་སྔོན་གྱི་ཚེ་རབས་རྣམས་སུ་གང་བྱུང་བར་གྱུར་པ་དེ་ཉིད་ད་ལྟར་གྱི་བདག་འདི་ཡིན་པར་གྱུར་ན་དེའི་

3 有关27.3.a，对勘本版的藏译中论为：།འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་གྱུར་ཞེས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 42。

4 有关27.6.b，对勘本版的藏译中论为：།དེ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 43。

5 有关27.8.ad，对勘本版的藏译中论为：དེ་ལྟར་ལེན་ལས་གཞན་མ་ཡིན། །མེད་པ་ཉིད་དུའང་དེ་མ་ངེས།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 43。

ཕྱིར་སྐྱོན་ཅིར་འགྱུར་སྙམ་དུ་སེམས་ན།

于此，（他方做）此想：若执「无论过去生是谁，此人是现在的我」，会有何患？

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །གལ་ཏེ་སྔོན་གྱི་ཚེ་རབས་རྣམས་སུ་གང་བྱུང་བར་གྱུར་པ་དེ་ཉིད་ད་ལྟར་གྱི་བདག་འདི་ཡིན་པར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཐ་དད་པར་མི་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཐ་དད་པར་ཡང་འགྱུར་ལ། ཉེ་བར་ལེན་པ་མ་གཏོགས་པར་བདག་ཡོད་པར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལ་ཉེ་བར་ལེན་པ་མ་གཏོགས་པ་ཁྱོད་ཀྱི་བདག་དེ་གང་ཞིག་ཡིན་པར་སྨྲ་བར་ནུས་སམ། ཁོ་བོས་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡང་མི་འཐད་པར་ཤེས་སོ། །

于此，（自方）解释：若过去生是谁，此人即是现在的我，如是，（前今二世的）近取（蕴）不应有异，但（其）近取的确有异，除非另有远离近取之我，应成（此过）。请解说，除近取之外，谁能够成为你所谓的我？我知晓（此谬论）彻底不能成立。

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་ཉེ་བར་ལེན་པ་མ་གཏོགས་པའི་བདག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་སྙམ་དུ་སེམས་ན་ནི།

于此，（他方）做此想：排除近取外并没有我。

དེའི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཉིད་བདག་ཡིན་པར་འགྱུར་བའམ། ཡང་ན་ཁྱོད་ཀྱི་བདག་མེད་པ་ཡིན་ནོ། །ཉེ་བར་ལེན་པ་ཉིད་བདག་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཉེ་བར་ལེན་པ་དེ་ནི་འབྱུང་བ་དང་། འཇིག་པ་ཡིན་པས་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་བུ་ནི་བདག་གི་མཚན་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །ཡང་གཞན་ཡང་། ཉེ་བར་བླང་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་ཇི་ལྟར་བྱར་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཏེ། སྐྱོན་དུ་མར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

（自方驳：）莫非近取就是我？还是你（所谓）的我是不存在的？

不成立近取是我。为何？近取是生灭、（我将随近取而）生灭。[6]如是，（近取）并非我的性相。

除此，一切近取将会是我，应成诸多过失。[7]

དེ་ལ་འདི་སྙམ་དུ་ཉེ་བར་བླང་བ་ལས་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་གཞན་ཡིན་པར་སེམས་ན།

于此，（他方）做此想：近取者迥异于近取。

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། བདག་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལས་གཞན་དུ་འཐད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་གཞན་ཡིན་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པར་ཡང་མིག་ལ་སོགས་པའི་དབང་པོ་རྣམས་ཀྱིས་གཟུང་དུ་ཡོད་པའི་རིགས་ན་གཟུང་དུ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་བདག་ཉིད་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལས་གཞན་ཡང་མ་ཡིན་ལ། དེ་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན། ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན། འགའ་ཡང་མེད་པ་ཉིད་དུ་ངེས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་བརྟག[8]པ་འདིས་བདག་སྔོན་འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་བར་གྱུར་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་མི་འཐད་དོ། །

于此，（自方）将做解说。我并非迥异于近取。为何？若是异，即便无近取也能以眼根等而得（我），但不能得。如是，我非迥异于近取，我也非近取，亦不是我无近取，更非绝无任何一法。由此观察，不成立「昔时，我是（某某）」的说法。

དེ་ནི། འདས་པའི་དུས་ན་མ་བྱུང་ཞེས། །བྱ་བ་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །སྔོན་ཆེ་རྣམས་སུ་གང་བྱུང་བ། །དེ་ལས་འདི་གཞན་

6 手足等蕴体若是我，生两只手则生两个我，或断手则断我。

7 如果一切近取蕴都是我，将有此过：有两个我，因为有两只手。

8 虽然对勘本版无多加注解，但应将原本未有的རྟག 字改为བརྟག 字。

མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་འདི་ནི་གཞན་གྱུར་ན། །དེ་མེད་པར་ཡང་འབྱུང་བར་འགྱུར། །དེ་བཞིན་དུ་ནི་གནས་གྱུར་ཞིང་། དེར་མ་ཤི་བར་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །ཆད་དང་ལས་རྣམས་ཆུད་ཟ་དང་། གཞན་གྱིས་བྱས་པའི་ལས་རྣམས་ནི། །གཞན་གྱིས་སོ་སོར་སྤྱོད་པ་དང་། །དེ་ལ་སོགས་པར་ཐལ་བར་འགྱུར། །མ་བྱུང་བ་ལས་བྱུང་མིན་ཏེ། །འདི་ལ་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར། །བདག་ནི་བྱས་པར་འགྱུར་བ་དང་། །འབྱུང་བ་རྒྱུ་མེད་ཅན་དུ་འགྱུར།

现（引《中论》云：）

27.9 谓我昔非谁，此言不应理，无论昔是谁，彼非异于此，

27.10 此若异于彼，虽无亦仍生，且于转生时，[9]不死亦仍生。

27.11 断与业失坏，他人所造业，由他各别受，应成此等过。

27.12 无则不能生，应成此过失：将是我所造，且成无因生。[10]

ད་ནི་བདག་སྔོན་འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་བར་མ་གྱུར་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྔོན་གྱི་ཚེ་རབས་རྣམས་སུ་གང་བྱུང་བ་གྱུར་པ་དེ་ལས་འདི་གཞན་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། གལ་ཏེ་འདི་གཞན་ཡིན་པར་གྱུར་ན་དེའི་ཕྱིར་དེ་མེད་པར་ཡང་འདི་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །ཡང་གཞན་ཡང་། སྔ་མ་དེ་དེ་བཞིན་དུ་དེ་ན་གནས་པར་འགྱུར་ཞིང་འདི་ཡང་དེར་མ་ཤི་བར་འདིར་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ།

9 有关27.10.c，对勘本版的藏译中论为：།དེ་བཞིན་དེ་ནི་གནས་གྱུར་ཞིང་།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 43。

10 有关27.12.ad，对勘本版的藏译中论为：མ་བྱུང་བ་ལས་འབྱུང་མིན་ཏེ། །འབྱུང་བའམ་རྒྱུ་མེད་ཅན་དུ་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 43。

།དེ་ལྟ་ན་ཆད་པ་དང་ལས་རྣམས་ཆུད་ཟ་བ་དང་གཞན་གྱིས་བྱས་པའི་ལས་རྣམས་གཞན་གྱིས་སོ་སོར་མྱོང་བ་དང་དེ་ལ་སོགས་པ་སྐྱོན་མང་པོ་དག་ཏུ་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །

今不成立「昔时，我不是（某某）」的说法。为何？无论前世是谁，都不应与此（生的我）有异，若异，则无仍亦可生。[11]

同理，前世（之我）转世时，此（人）亦可不死而投生。如是，断灭、业等的失坏、他人所造之业却由另一人个别感果等，应成诸多过失。

ཡང་གཞན་ཡང་། དེ་ལྟ་ན་བདག་མ་བྱུང་བ་ལས་བྱུང་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ། བདག་མ་བྱུང་བ་ལས་བྱུང་བ་ནི་མ་ཡིན་པས། དེའི་ཕྱིར་འདི་ལ་ཡང་བདག་བྱས་པར་འགྱུར་བ་དང་། འབྱུང་བ་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་བའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་དེ་ནི་མི་འདོད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་བརྟག[12]པ་འདིས་བདག་སྔོན་འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་བར་མ་གྱུར་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

另外，应成生起未曾有的我（之过），但未有之我不会生起。因有应成由我所造[13]、无因而生之过，不承许该（说）。由此观察，不成立「昔时，我不是（某某）」的说法。

དེ་ལྟར་བདག་བྱུང་བདག་མ་བྱུང་། །གཉི་ག་གཉི་ག་མ་ཡིན་པར། །འདས་ལ་ལྟ་བ་གང་ཡིན་པ། །དེ་དག་འཐད་པ་མ་ཡིན་

---

11 成立甲乙相异的说法时，其前提条件是有甲也有乙。既然无甲仍可与乙相异，等同未曾有过的事物仍可产生。

12 虽然对勘本版无多加注解，但应将原本未有的རྟག་字改为བརྟག་字。

13 后世的感果虽然是由前世的业所造，然而若未有我，岂有由我所造？

ནོ། །དེ་ལྟར་ཡོངས་སུ་བརྟགས་ན་བདག་སྔོན་འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་བར་གྱུར་ཅེས་བ་དང་། བདག་སྔོན་འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་བར་མ་གྱུར་ཅེས་བྱ་བ་དང་། སྔོན་འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་བར་གྱུར་ཀྱང་གྱུར་ལ། །བྱུང་བར་མ་གྱུར་ཀྱང་མ་གྱུར་ཅེས་བྱ་བ་དང་། སྔོན་འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་བར་གྱུར་པ་ཡང་མ་ཡིན། །བྱུང་བར་མ་གྱུར་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་འདས་པའི་དུས་ལ་ལྟ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

27.13 我是或不是，是二及非二，[14]**一切过去见，皆不应成立。**

如是全面观察，「昔时，我是（某某）」、「昔时，我不是（某某）」、「昔时，我是也不是（某某）」、「昔时，我不是也非不是（某某）」等一切过去见皆不应理。

ད་ནི། མ་འོངས་དུས་གཞན་འབྱུང་འགྱུར་དང་། འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བར། །ལྟ་བ་གང་ཡིན་དེ་དག་ནི། །འདས་པའི་དུས་དང་མཚུངས་པ་ཡིན། །ད་ནི་བདག་མ་འོངས་པའི་དུས་གཞན་དུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བ་དང་། བདག་མ་འོངས་པའི་དུས་གཞན་དུ་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བར་མ་འོངས་པའི་དུས་ལ་ལྟ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི་འདས་པའི་དུས་དང་མཚུངས་པར་བསམ་པར་བྱ་སྟེ། འདས་པའི་དུས་ལས་བརྩམས་པའི་སྐྱོན་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ཉིད་འདིར་ཡང་བྱེ་བྲག་ཏུ་ཤེས་པར་བྱའོ། །

今（引《中论》云：）

27.14 谓于未来时，当是及不是，此等一切见，皆同过去时。

14 有关27.13.ab，对勘本版的藏译中论为：དེ་ལྟར་བདག་བྱུང་བདག་མ་བྱུང་། །གཉིས་ཀ་གཉིས་ཀ་མ་ཡིན་པར། ，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 43。

「未来时，我将是（某某）」、「未来时，我将不会是（某某）」等一切未来之见，应知与过去时相同。应知一切过去时所说之过亦可别用于此处。

ཡང་གཞན་ཡང་། གལ་ཏེ་ལྷ་དེ་མི་དེ་ན། །དེ་ལྟ་ན་ནི་རྟག་པར་འགྱུར། །ལྷ་ནི་མ་སྐྱེས་ཉིད་འགྱུར་ཏེ། །རྟག་ལ་སྐྱེ་བ་མེད་ཕྱིར་རོ། །གལ་ཏེ་ལྷ་དེ་ཉིད་མི་དེ་ཉིད་དུ་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་ནི་རྟག་པར་འགྱུར་རོ། །ཡང་གཞན་ཡང་། ལྷ་མ་སྐྱེས་པ་ཉིད་དུ་ཡང་འགྱུར་ཏེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྟག་པ་ལ་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

（《中论》云：）

27.15 若天即是人，是则将成常，天则为不生，是常不生故。

如果天人变成人，将成常法。

并且，天人还将成为不生。为何？因为是常则不生。

གང་གི་ཕྱིར་ལྷ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་མི་མ་ཡིན་ཞིང་། ལྷ་མ་སྐྱེས་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་རྟག་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（他方说：）是天则非人，天亦非不生，所以不是常。

གལ་ཏེ་ལྷ་ལས་མི་གཞན་ན། །དེ་ལྟ་ན་ནི་མི་རྟག་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ལྷ་མི་གཞན་ཡིན་ནོ། །རྒྱུད་ནི་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །གལ་ཏེ་ལྷ་ལས་མི་གཞན་ཡིན་ན་དེ་ལྟ་ན་ནི་མི་རྟག་པར་འགྱུར་རོ། །རྒྱུད་ཀྱི་གཏན་ཚིགས་ཀྱིས་ལྷ་ལས་མི་གཞན་ཡིན་པར་མི་འཐད་པས་དེའི་ཕྱིར་མི་རྟག་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

27.16 若人异于天，如是则无常。若人异于天，[15]相续不应理。

如果人迥异于天人，将成无常[16]。透过相续的理由，不成立人迥异于天人，所以非无常。

གལ་ཏེ་ཕྱོགས་གཅིག་ལྷ་ཡིན་ལ། །ཕྱོགས་གཅིག་མི་ནི་ཡིན་གྱུར་ན། །རྟག་དང་མི་རྟག་འགྱུར་བའི་ཕྱིར། །དེ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་ཕྱོགས་གཅིག་ནི་ལྷ་ཡིན་ལ་ཕྱོགས་གཅིག་ནི་མི་ཡིན་པར་གྱུར་ན་དེ་ལྟ་ན་རྟག་ཀྱང་རྟག་ལ་མི་རྟག་ཀྱང་མི་རྟག་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་བདག་ཉིད་གཉིས་པ་ཉིད་མི་རིགས་པ་དེའི་ཕྱིར་རྟག་ཀྱང་རྟག་ལ་མི་རྟག་ཀྱང་མི་རྟག་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

27.17 若一边是天，另一边是人，是常亦无常，[17]此亦不应理。

如果一边是天人，另一边是人，如是，将成既是常亦是无常，我将

15 有关27.16.c，对勘本版的藏译中论为：གལ་ཏེ་ལྷ་མི་གཞན་ཡིན་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab,* 44。

16 在此的「无常」二字指的是自性的无常。若自性刹那坏灭，则非观待，自然不能衔接下个刹那，等同其法续流间断。根敦主巴的《宝鬘论》——Dge ‘dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che’i phreng ba zhes bya ba bzhugs so,* 224：若天人自性迥异于人，如是，彼人应成无常，（其）续流间断。（གལ་ཏེ་ལྷ་ལས་མི་རང་བཞིན་གྱིས་གཞན་ཡིན་ན། དེ་ལྟ་ན་ནི་མི་དེ་མི་རྟག་ཅིང་རྒྱུན་ཆད་པར་འགྱུར་བར་ཐལ་ལོ།）

17 有关27.17.c，对勘本版的藏译中论为：།རྟག་དང་མི་རྟག་འགྱུར་བ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab,* 44。

成两人，此不应理，故非既是常亦是无常。

གལ་ཏེ་རྟག་དང་མི་རྟག་པ། །གཉི་ག་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི། །རྟག་པ་མ་ཡིན་མི་རྟག་མིན། འགྲུབ་པར་འགྱུར་བ་འདོད་ལ་རག །གལ་ཏེ་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་གཉི་ག་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི། དེའི་ཕྱིར་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་བ་འདོད་ལ་རག་ན། གང་གི་ཕྱིར་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་དེ་གཉི་ག་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པ་དེའི་ཕྱིར་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་རབ་ཏུ་མི་འགྲུབ་བོ། །

（《中论》云：）

27.18 若能是二俱，是常亦无常，是则方可立，非常非无常。[18]

若能至极成立二俱——是常亦是无常，方能至极成立非常亦非无常，既然不能至极成立二俱——是常亦是无常，自然不能至极成立非常亦非无常。

གལ་ཏེ་གང་ཞིག་གང་ནས་འོངས། །ཅི་ཞིག་གང་དུ་འགྲོ་འགྱུར་ན། །དེ་ཕྱིར་དེ་ལ་ཐོག་མེད་པས། །རྟག་པར་གྱུར་ན་དེ་ཡང་མེད། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་གང་ཞིག་ཡུལ་གང་ནས་འོངས་ཤིང་ཅི་ཞིག་གཅིག་ཏུ་གང་དུ་འགྲོ་བར་འགྱུར་ན་ནི་དེའི་ཕྱིར་དེ་ལ་ཐོག་མ་མེད་པས་རྟག་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། ཤེས་རབ་ཀྱིས་བརྟགས་ན་དངོས་པོ་གང་ཞིག་ཡུལ་གང་ནས་འོངས་ཤིང་། ཇི་ཞིག་གཅིག་ཏུ་གང་འགྲོ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ལྟ་བུའི་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་མེད་པས་དེའི་ཕྱིར་དེ་ལ་ཐོག་མ་མེད་པ་ཡང་མེད་པས་རྟག་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

（《中论》云：）

18 有关27.18.bd，对勘本版的藏译中论为：གཉིས་ག་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི། །འགྲུབ་པར་འགྱུར་བར་འདོད་ལ་རག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 44。

27.19 何者从何来，何者去何处，故彼非有始，常则彼非有。[19]

某事物从何处而来，彼又去何处，彼始非有，故是常法。然而，以慧察看「某事物从何处而来，彼又去何处」，该事物皆无，故无始亦不存在，故而非常。

གལ་ཏེ་རྟག་པ་འགའ་མེད་ན། མི་རྟག་གང་ཞིག་ཡིན་པར་འགྱུར། །རྟག་པ་དང་ནི་མི་རྟག་དང་། དེ་གཉིས་བསལ་བར་གྱུར་པའོ། །གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་ཤེས་རབ་ཀྱིས་བརྟགས་ན་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་མེད་ན་མི་རྟག་པ་གང་ཞིག་ཡིན་པར་གྱུར། རྟག་ཀྱང་རྟག་ལ་མི་རྟག་ཀྱང་མི་རྟག་པ་དང་། རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན་པར་འགྱུར། །དེ་ལྟ་བས་ན་སྔོན་གྱི་མཐའ་ལས་བརྟམས་པའི་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པ་བཞི་པོ་དེ་དག་མི་འཐད་དོ། །

（《中论》云：）

27.20 今若无有常，云何有无常，亦常亦无常，非常非无常。

以智慧观察时，既无任何事物，何法是无常、是常亦无常、非常非无常？

因此，依前边际而立的常、无常等四相皆不应理。

དེ་ནི། ཕྱི་མའི་མཐའ་ལས་བརྟམས་པའི་མཐའ་དང་མཐའ་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་བཞི་པོ་དེ་དག་ཇི་ལྟར་མི་འཐད་པ་དེ་ལྟར་བཤད་

19 有关27.19，对勘本版的藏译中论为：།གལ་ཏེ་གང་ཞིག་གང་ནས་གར། །འོང་ཞིང་གང་དུའང་འགྲོ་འགྱུར་ན། །དེ་ཕྱིར་འཁོར་བ་ཐོག་མེད་པར། །འགྱུར་ན་དེ་ནི་ཡོད་མ་ཡིན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 44。

པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། བཤད་པ། གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་ན། འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་ཇི་ལྟར་འགྱུར། གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་ན། །འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་ཅེས་བྱ་བ་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་ཡོད་པར་གྱུར་ན། དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་[20]ཡོད་པར་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་ཡང་ཡོད་པས་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་ཅེས་བྱ་བ་མི་འཐད་དོ། །

如今解说如何依后边际而立的有边、无边等四相皆不应理。为何？（《中论》）云：

27.21 若世间有边，云何有后世？若世间无边，云何有后世？

不成立世间有边。为何？有后世的缘故，不存在世间边。[21]仍有后世的缘故，不成立世间有边。

འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་ཅེས་བྱ་བ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་པར་གྱུར་ན་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་མེད་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་ཡང་ཡོད་པས་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་ཅེས་བྱ་བ་ཡང་ཡོད་པས། དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་ཅེས་བྱ་བ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །

谓世间无边亦不应理。为何？若世间无边，则不应有后世。[22]因为

---

20 根据北京版及奈塘版，将ཕ་རོལ་ 字改为མཐའ 字。

21 若人有后世，其后世还有再后世，无有止尽时，岂有世间生死的最后边际？

22 世间生死的最后边际也非以自性而无。无世间生死的最后边际是因为观待生死的轮转，若其是自性的无，则不须观待生死轮转；若不观待生死轮转，前世不须轮转至后世，故说不应有后世。若无后世，则应有世间生死的最后边际，岂能否定有世间生死的最后边际？

有后世，方有（名言中）世间无边之说。因此，不成立世间无边之说。

དེ་གཉིས་ཅིའི་ཕྱིར་མི་འཐད་ཅེ་ན། དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །གང་ཕྱིར་ཕུང་པོ་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུན། །འདི་ནི་མར་མེའི་འོད་དང་མཚུངས། དེ་ཕྱིར་མཐའ་ཡོད་ཉིད་དང་ནི། མཐའ་མེད་ཉིད་ཀྱང་མི་རིགས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུན་འདི་ནི་མར་མེའི་འོད་དང་མཚུངས་པར་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་གྱི་ཚོགས་པའི་དབང་གིས་འབྱུང་བ་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་པ་ཉིད་དང་། མཐའ་མེད་པ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ཡང་མི་རིགས་སོ། །

不成立二俱。为何？将做解说。（《中论》云：）

27.22 蕴等之续流，犹灯火之光，是故不成立，有边及无边。

蕴等的续流犹如灯火光芒，乃随因与缘的聚合而生。因此，世间有边及无边皆不应理。

ཅིའི་ཕྱིར་མི་རིགས་ཤེ་ན།

为何不应理？

དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་སྔ་མ་འཇིག་འགྱུར་ཞིང་། །ཕུང་པོ་འདི་ལ་བརྟེན་བྱས་ནས། །ཕུང་པོ་འདི་ནི་མི་འབྱུང་[23]ན། །དེས་ན་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་འགྱུར། །གལ་ཏེ་སྔ་མ་མི་འཇིག་ཅིང་། །ཕུང་པོ་འདི་ལ་བརྟེན་བྱས་ནས། །ཕུང་པོ་འདི་ནི་མི་འབྱུང་ན། །དེས་ན་འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་སྔ་མ་རྣམས་འཇིག་པར་འགྱུར་ཞིང་། ཕུང་པོ་འདི་དག་ལ་བརྟེན་ནས་ཕུང་པོ་གཞན་དེ་དག་མི་འབྱུང་ན་ནི་དེས་ན་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་ཅེས་བྱ་བ་མི་འཐད་དོ། །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་སྔ་མ་རྣམས་མི་འཇིག་ཅིང་ཕུང་པོ་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་ཕུང་པོ་ཕྱི་མ་དེ་དག་མི་འབྱུང་ན་ནི་

---

23 根据北京版及奈塘版，改为འབྱུང་། 字。

དེས་ན་འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྷས་ཀྱང་། ཉན་པ་པོ་དང་མཉན་བྱ་དང་། །སྨྲ་པོ་འབྱུང་བ་ཤིན་ཏུ་དཀོན། །དེ་ཕྱིར་མདོར་ན་འཁོར་བ་ནི། །མཐའ་ཡོད་མ་ཡིན་མཐའ་མེད་མིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

于此，将做解说。（《中论》云：）

27.23 前者已坏灭，观待彼蕴体，不生此蕴故，世间则有边。

27.24 若前者不坏，观待彼蕴体，不生此蕴故，[24]世间则无边。

设若，前（世之）蕴坏灭，依其蕴体不生其他蕴体（——此生的蕴体），世间便是有边，但（事实）并非如此，故不成立世间有边。

设若，前（世之）蕴并无坏灭，依其蕴体不后生蕴体（——此生的蕴体），世间便（以自性力）无边，[25]但（实际）并非如此，故不成立世间无边。阿阇黎圣天亦云：「闻者所闻教，说者皆难得，以是说生死，非有边无边。」[26]

---

24 有关27.24.c，对勘本版的藏译中论为：།ཕུང་པོ་དེ་ནི་མི་འབྱུང་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 44。

25 生死无止尽若是自性有，无止尽的生死则不观待前后世的连结。如此一来，前蕴不生后蕴，方能合理化世间以自性力无边。

26 《四百论》7.05。

ད་ནི་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་ཀྱང་ཡོད་ལ་མཐའ་མེད་ཀྱང་མེད་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །གལ་ཏེ་ཕྱོགས་གཅིག་མཐའ་ཡོད་ལ། །ཕྱོགས་གཅིག་མཐའ་ནི་མེད་གྱུར་ན། །འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་མཐའ་མེད་འགྱུར། །དེ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་ཕྱོགས་གཅིག་མཐའ་ཡོད་པར་གྱུར་ལ། ཕྱོགས་གཅིག་མཐའ་མེད་པར་གྱུར་ན་ནི་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་ཀྱང་ཡོད་ལ། མཐའ་མེད་ཀྱང་མེད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། །དེ་ལྟ་ན་དངོས་པོ་བདག་ཉིད་གཉིས་པ་ཉིད་དུ་གྱུར་པ་དེ་ནི་མི་འཐད་དོ། །

今（说）亦不成立世间既是有边亦是无边。为何？将做解说。（《中论》云：）

27.25 若一方有边，另一方无边，[27]是故不成立，世间有无边。

如果一方是有边，另一方是无边，世间将成既是有边亦是无边，如是，（单一）事物体性将成两者，故不应理。

ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཉེར་ལེན་པོ། ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་འགྱུར་ལ། །ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་མི་འགྱུར། །དེ་ལྟར་དེ་ནི་མི་རིགས་སོ། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཉེར་བླང་བ། །ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་འགྱུར་ལ། ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་མི་འགྱུར། དེ་ལྟར་དེ་ཡང་མི་རུང་ངོ་། །རེ་ཞིག་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་རིགས་པ་གང་གིས་ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་པར་འགྱུར་ལ། ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་དེ་ལྟར་ནི་མི་རིགས་སོ། །ཉེ་བར་བླང་བ་ཡང་རྣམ་པ་གང་གིས་ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་པར་འགྱུར་ལ། ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། །རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ཉིད་

27　有关27.25.b，对勘本版的藏译中论为：།ཕྱོགས་གཅིག་མཐའ་ནི་མེད་འགྱུར་ན།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 44。

མི་འཐད་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཡང་མི་རིགས་སོ། །དེ་ལྟར་གང་གི་ཕྱིར་དངོས་པོ་བདག་ཉིད་གཉིས་པ་ཉིད་མི་འཐད་པ་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་ཀྱང་ཡོད་ལ་མཐའ་མེད་ཀྱང་མེད་ཅེས་བྱ་བ་མི་འཐད་དོ། །

（《中论》云：）

27.26 近取者岂能，[28]其一方坏灭，另一方不坏，此亦不应理。

27.27 近取蕴岂能，其一方坏灭，另一方不坏，此亦不应理。

首先，以理（观察时，）不能成立近取者的一半是坏灭，另一半不坏灭，因为没有（一法）是常亦是无常。以相（观察时，）也不能成立近取的一半是坏灭，另一半不坏灭，因为（一法）是常亦是无常不合理。（单一）事物不会成为二法，故世间既是有边亦是无边，实不应理。

ད་ནི་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་མཐའ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་ཡང་མི་འཐད་དེ། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། བཤད་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་མཐའ་ཡོད་མཐའ་མེད་པ། །གཉིས་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི། མཐའ་ཡོད་མ་ཡིན་མཐའ་མེད་མིན། །འགྲུབ་པར་འགྱུར་བ་འདོད་ལ་རག །གལ་ཏེ་མཐའ་ཡོད་པ་དང་མཐའ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་གཉིས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི་དེའི་ཕྱིར་མཐའ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་མཐའ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་འདི་རབ་ཏུ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་བར་ཡང་འདོད་ལ་རག་ན། གང་གི་ཕྱིར་མཐའ་ཡོད་པ་དང་།

28 有关27.26.a，对勘本版的藏译中论为：།ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཉེར་ལེན་པོའི།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab,* 44。

མཐའ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་གཉིས་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པ་དེའི་ཕྱིར་མཐའ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན། མཐའ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཡང་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པོ། །དེ་ལྟ་བས་ན་བརྟག་པ་འདིས་ཕྱི་མའི་མཐའ་ལས་བརྩམས་པའི་མཐའ་དང་མཐའ་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་བཞི་མི་འཐད་དོ། །

今（许）世间既非有边亦非无边皆不应理。为何？将做解说。（《中论》云：）

27.28 若能成二俱，有边及无边，则许非二俱，非有及非无。[29]

若能至极成立二俱——有边及无边，方能至极成立非有边及非无边，然而，因为不能至极成立二俱——有边及无边，自然不能至极成立非有边及非无边。总之，透过此观察，不成立依赖后边际的（有）边及无边等四。

ཡང་ན་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་དག །སྟོང་ཕྱིར་རྟག་ལ་སོགས་ལྟ་བ། །གང་དུ་གང་ལ་གང་དག་ནི། །ཅིའི་ཕྱིར་ཀུན་དུ་འབྱུང་བར་འགྱུར། །ཡང་ན་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་སྟོང་པའི་ཕྱིར། །རྟག་པ་ལ་སོགས་པར་ལྟ་བ་དག་ཡུལ་དང་དུས་གང་དུ་དངོས་པོ་གང་ལ། ལྟ་བ་གང་དག །རྒྱུ་ཅིའི་ཕྱིར་ཀུན་དུ་འབྱུང་བར་འགྱུར། གང་གིས་ཐུགས་བརྩེ་ཉེར་བཟུང་ནས། །ལྟ་བ་ཐམས་ཅད་སྤང་བའི་ཕྱིར། །དམ་པའི་ཆོས་ནི་སྟོན་མཛད་པ། གཽ་ཏམ་དེ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །གང་གིས་ཐུགས་བརྩེ་བས་ཉེ་བར་བཟུང་ནས་ལྟ་བ་ཐམས་ཅད་སྤང་བའི་ཕྱིར། དམ་པའི་ཆོས་བསྟན་པར་མཛད་པ་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཤིན་ཏུ་རྨད་དུ་བྱུང་བ་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་མཚུངས་པ་མེད་པ་

29 有关27.28.bd，对勘本版的藏译中论为：གཉིས་ཀ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི། །འགྲུབ་པར་འགྱུར་བར་འདོད་ལ་རག，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba’i tshig le’ur byas pa shes rab,* 45。

གཞལ་དུ་མེད་པ་གཽཏམ་དང་གཅིག་པ་དེ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །

（《中论》云：）

27.29 诸事物皆空，是故常等见，由何于何处，为何起诸见？[30]

一切事物皆空的缘故，为何会于何处、何时、何事物、何见、生起常等诸见？（《中论》云：）

27.30 瞿昙大圣主，怜愍说是法，悉断一切见，我今稽首礼。

瞿昙（仙人之）苗裔——何人坚持怜悯心而断诸见、宣说正法的佛薄伽梵实为绝无仅有、难以思量、无人匹敌、深不可测，故而顶礼。

ལྟ་བ་བརྟག་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཉི་ཤུ་བདུན་པ་སྟེ་ཐ་མའོ།། །།

第二十七品——观见品——终。

30　有关27.29.cd，对勘本版的藏译中论为：།གང་དག་གང་དུ་གང་ལ་ནི། །ཅི་ལས་ཀུན་དུ་འབྱུང་བར་འགྱུར།，故与此中所引的偈颂文有所出入；可参考Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab,* 45。

དབུ་མ་རྩ་བའི་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པ་ཤེས་རབ་ཅེས་བྱ་བ་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་མངོན་པ་རྣམ་པར་གཞག་པ་དོན་དམ་པའི་དེ་ཁོ་ན་ཡང་དག་པར་སྟོན་པ།   ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ཚུལ་གསལ་བར་བྱེད་པ།   སློབ་དཔོན་བདག་ཉིད་ཆེན་པོ་འཕགས་པ་ཀླུ་སྒྲུབ་མི་འཕྲོགས་པའི་མཁྱེན་རབ་དང་།   ཐུགས་རྗེར་ལྡན་པ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཐེག་པ་བླ་ན་མེད་པའི་ཚུལ་རབ་ཏུ་འབྱེད་པ་རབ་ཏུ་དགའ་བའི་ས་བསྒྲུབས་ནས་བདེ་བ་ཅན་གྱི་ཞིང་དུ་གཤེགས་པ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་དང་བའི་འོད་ཅེས་བྱ་བར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡེ་ཤེས་འབྱུང་གནས་འོད་ཅེས་བྱ་བར་འགྱུར་བས་མཛད་པ།   དེའི་འགྲེལ་པ་བུདྡྷ་པཱ་ལི་ཏ་ཞེས་བྱ་བ་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ངེས་པའི་དོན་སྟོན་པ། ལྟ་བ་ངན་པའི་དྲི་མ་སེལ་བར་བྱེད་པ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ཚུལ་གཏན་ལ་འབེབས་པ།   དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་གསལ་བར་བྱེད་པ།   སློབ་དཔོན་བཙུན་པ་སངས་རྒྱས་བསྐྱངས་འཕགས་པ་འཇམ་དཔལ་གྱི་བཀའ་སྒྲུབ་པ་བསྟན་བཅོས་དུ་མའི་རྣམ་པར་བཤད་པ་མཛད་པ། ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ལ་ཡང་དག་པར་ཞུགས་པ།   རིག་སྔགས་འཆང་གྲུབ་པའི་གནས་ཁྱད་པར་ཅན་དུ་གཤེགས་པས་མཛད་པ་རྫོགས་སོ།། །།

《中观根本慧论》乃大乘阿毗达磨之论述，正确诠释胜义之真实义，明晰般若波罗蜜多。作者乃阿阇黎圣者龙树大士，其慧无人能及，细说如来之无上乘，且具大悲、成就欢喜地、趋入净土，将于名「明光世界」中，成就名「慧源」之如来。

其注释《佛护论》宣扬大乘了义、除恶见垢、安立般若波罗蜜多之理、明晰胜义谛。作者乃阿阇黎持戒者佛护，成办圣者文殊之命、释诸多论、正入大乘道、趋入持明咒之殊胜处。

རྒྱ་གར་གྱི་མཁན་པོ་ཛྙཱ་ན་གརྦྷ་དང་། ཞུ་ཆེན་གྱི་ལོ་ཙྪ་བ་ཅོག་རོ་ཀླུའི་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་བསྒྱུར་ཅིང་ཞུས་ཏེ་གཏན་ལ་ཕབ་པའོ། །

印度方丈迦那噶日巴、主编大译师究庐龙幢翻译校订。

参考文献

» Āryadeva. *Bstan bcos bzhi rgya pa zhes bya ba'i tshig le'ur byas pa. [Catuśataka].* [Bstan 'gyur Dpe bsdur ma print] Dbu ma, vol. Tsa. Pp. 783-818. Beijing: Krung go'i bod rig pa'i dpe skrun khang, 1994-2008.
——《广百论》（大正藏：30.1570）
——《四百论》，法尊法师译：http://e-dalailama.com/sutra/400.pdf 。

» Bkra shis dpal ldan 'jam dbyangs chos rje. *Rje gsang ba'i rnam thar.* Ziling: Mtsho sngon mi rigs dpe skrun khang, 1995.

» Buddhapālita. *Dbu ma rtsa ba'i 'grel ba Buddhapālita.* [Bstan 'gyur Dpe bsdur ma print] Dbu ma, vol. Tsa. Pp. 443-764. Beijing: Krung go'i bod rig pa'i dpe skrun khang, 1994-2008.

» Candrakīrti. *Dbu ma rtsa ba'i 'grel pa tshig gsal* [*Prasannapadāmūlamadhyamaka-vṛtti*]. [Bstan 'gyur Dpe bsdur ma print] Dbu ma, vol. 'A. Pp. 3-512. Beijing: Krung go'i bod rig pa'i dpe skrun khang, 1994-2008.
——《中观论根本颂之诠释 · 显句论》，明性法师译。北京：宗教文化出版社，2011.

» Ched du brjod pa'i tshoms. [Bstan 'gyur Dpe bsdur ma print] Mngon pa, vol. Tu. Pp. 3-119. Beijing: Krung go'i bod rig pa'i dpe skrun khang, 1994-2008.

» Dge 'dun grub pa. *Dbu ma rtsa ba shes rab kyi ngag don bshad pa rin po che'i phreng ba zhes bya ba bzhugs so. Collected Works of Dge 'dun grub pa,* vol. 6. Pp. 124-229. Lhasa: Ser gtsug nang bstan dpe rnying 'tshol bsdu phyogs sgrig khang, 2011.

» Ga las 'jigs med. *Dbu ma rtsa ba'i 'grel ba ga las 'jigs med.* [Bstan 'gyur Dpe bsdur ma print] Dbu ma, vol. Tsa. Pp. 83-269. Beijing: Krung go'i bod rig pa'i dpe skrun khang, 1994-2008.

» Jayananda. *Dbu ma la 'jug pa'i 'grel bshad*. [Bstan 'gyur Dpe bsdur ma print] Dbu ma, vol. Ra. Pp. 61-311. Beijing: Krung go'i bod rig pa'i dpe skrun khang, 1994-2008.

» 'Jam dbyangs chos rje bkra shis dpal ldan. *Rje gsang ba'i rnam thar.* Dge lugs pa'i chos spyod phyogs bsgrigs. Pp. 279-287. Zi Ling: Mtsho sngon mi rigs dpe skrun khang, 1995.

» Nāgārjuna. *Dbu ma rtsa ba'i tshig le'ur byas pa shes rab* [*Mūlamadhyamakakārikā*]. [Bstan 'gyur Dpe bsdur ma print] Dbu ma, vol. Tsa. Pp. 3-51. Beijing: Krung go'i bod rig pa'i dpe skrun khang, 1994-2008.
——*Mūlamadhyamakakārikā,* ed. Ye Shaoyong 叶少勇. Shanghai: Zhongxi Book Company, 2011.
——《中论》（大正藏：30.1564）

» Spyan ras gzigs brtul zhugs. *She rab sgron ma rgya cher 'grel pa*. [*Prajñāpradīpa-vṛtti*]. [Bstan 'gyur Dpe bsdur ma print] Dbu ma, vol. Zha/Za. Pp. 3-1694. Beijing: Krung go'i bod rig pa'i dpe skrun khang, 1994-2008.

» Tsong kha pa Blo bzang grags pa. *Dbu ma rtsa ba'i thsig le'ur byas pa shes rab ces bya ba'i rnam bshad rigs pa'i rgya mtsho zhes bya ba bzhugs so*. Lhasa: Ser gtsug nang bstan dpe rnying 'tshol bsdu phyogs sgrig khang, 2009.

» 《大般若波罗蜜多经》（大正藏：T.5.220）

» 《长阿含经》（大正藏：T.1.1）

» 《杂阿含经》（大正藏：2.99）

» 《佛说解节经》（大正藏：16.677）

» 《法集要颂经》（大正藏：4.213）

» 《究竟一乘宝性论》（大正藏：31.1611）

» 《央掘魔罗经》（大正藏：T.2.120）

» 安慧，《大乘广五蕴论》（大正藏：31.613）

» 清辨，《般若灯论释》（大正藏：30.1566）

» 叶少勇，《中论颂与佛护释——基于新发现梵文写本的文献学研究》。上海：中西书局，2011。

» 尊者监制／总集编著小组编著，蒋扬仁钦译，《佛法科学总集》。台湾：商周出版，2017。

» 尊者，蒋扬仁钦译，《觉灯日光》。台湾：商周出版，2012。

» 尊者，蒋扬仁钦译，《尊者开示佛子行三十七颂》。台湾：商周出版，2016。

» 蒋扬仁钦，《为什么学佛？》。台湾：商周出版，2018。

附录《中论》

圣龙树阿阇黎著

蒋扬仁钦依据藏版中论汉译

第一品 观因缘品

།གང་གིས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་། །འགག་པ་མེད་པ་སྐྱེ་མེད་པ།

།ཆད་པ་མེད་པ་རྟག་མེད་པ། །འོང་བ་མེད་པ་འགྲོ་མེད་པ།

（鸠摩译中论）不生亦不灭 不常亦不断 不一亦不异 不来亦不出

（蒋扬译中论）何者因缘起，说寂离戏论：无灭亦无生，无断亦无常，

།ཐ་དད་དོན་མིན་དོན་གཅིག་མིན། །སྤྲོས་པ་ཉེར་ཞི་ཞི་བསྟན་པ།

།རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་སྨྲ་རྣམས་ཀྱི། །དམ་པ་དེ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །

（鸠）能说是因缘 善灭诸戏论 我稽首礼佛 诸说中第一

（蒋）无来亦无去，无异无一义。顶礼佛正觉，诸说中第一。

།བདག་ལས་མ་ཡིན་གཞན་ལས་མིན། །གཉིས་ལས་མ་ཡིན་རྒྱུ་མེད་མིན།

།དངོས་པོ་གང་དག་གང་ན་ཡང་། །སྐྱེ་བ་ནམ་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）1.1 诸法不自生 亦不从他生 不共不无因 是故知无生

（蒋）1.1 非自非从他，非共非无因，事物何时处，其生终非有。

།རྐྱེན་རྣམ་བཞི་སྟེ་རྒྱུ་དང་ནི། །དམིགས་པ་དང་ནི་དེ་མ་ཐག

།བདག་པོ་ཡང་ནི་དེ་བཞིན་ཏེ། །རྐྱེན་ལྔ་པ་ནི་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）1.2 如诸法自性 不在于缘中 以无自性故 他性亦复无

（蒋）1.2 四缘即如是，因缘所缘缘，等无间增上，无有第五缘。

།དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི། །རྐྱེན་ལ་སོགས་ལ་ཡོད་མ་ཡིན།

།བདག་གི་དངོས་པོ་ཡོད་མིན་ན། །གཞན་དངོས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）1.3 因缘次第缘 缘缘增上缘 四缘生诸法 更无第五缘

（蒋）1.3 如诸法自性，不在于缘等，若无自事物，他事物亦无。

།བྱ་བ་རྐྱེན་དང་ལྡན་མ་ཡིན། །རྐྱེན་དང་མི་ལྡན་བྱ་བ་མེད།

།བྱ་བ་མི་ལྡན་རྐྱེན་མ་ཡིན། །བྱ་བ་ལྡན་ཡོད་འོན་ཏེ་ན།

（鸠）1.4 果为从缘生 为从非缘生 是缘为有果 是缘为无果

（蒋）1.4 作用不具缘，无缘无作用，无作用非缘，然非具作用。

།འདི་དག་ལ་བརྟེན་སྐྱེ་བས་ན། །དེ་ཕྱིར་འདི་དག་རྐྱེན་ཅེས་གྲག

།ཇི་སྲིད་མི་སྐྱེ་དེ་སྲིད་དུ། །འདི་དག་རྐྱེན་མིན་ཇི་ལྟར་མིན།

（鸠）1.5 因是法生果 是法名为缘 若是果未生 何不名非缘

（蒋）1.5 待彼缘生故，彼等说为缘；乃至未生前，岂不名非缘？

།མེད་དམ་ཡོད་པའི་དོན་ལ་ཡང་། །རྐྱེན་ནི་རུང་བ་མ་ཡིན་ཏེ།

།མེད་ན་གང་གི་རྐྱེན་དུ་འགྱུར། །ཡོད་ན་རྐྱེན་གྱིས་ཅི་ཞིག་བྱ།

（鸠）1.6 果先于缘中 有无俱不可 先无为谁缘 先有何用缘

（蒋）1.6 无义或有义，彼缘不应理。无故为何缘？有故何用缘？

།གང་ཚེ་ཆོས་ནི་ཡོད་པ་དང་། །མེད་དང་ཡོད་མེད་མི་འགྲུབ་པས།

།ཇི་ལྟར་སྒྲུབ་བྱེད་རྒྱུ་ཞེས་བྱ། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་མི་རིགས་སོ། །

（鸠）1.7 若果非有生 亦复非无生 亦非有无生 何得言有缘

（蒋）1.7 诸法皆非有，非无非有无，「能成」何称因？如是不应理。

།ཡོད་པའི་ཆོས་འདི་དམིགས་པ་ནི། །མེད་པ་ཁོ་ན་ཉེ་བར་བསྟན།

།ཅི་སྟེ་ཆོས་ནི་དམིགས་མེད་ན། །དམིགས་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（鸠）1.8 果若未生时 则不应有灭 灭法何能缘 故无次第缘

（蒋）1.8 细说此有法，所缘仅唯无，如是法无缘，岂能有所缘？

（佛护引文）1.8 细说系属法，所缘仅唯无，如是法无缘，岂能有所缘？

།ཆོས་རྣམས་སྐྱེས་པ་མ་ཡིན་ན། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

།དེ་ཕྱིར་དེ་མ་ཐག་མི་རིགས། །འགགས་ན་རྐྱེན་ཡང་གང་ཞིག་ཡིན།

（鸠）1.9 如诸佛所说 真实微妙法 于此无缘法 云何有缘缘

（蒋）1.9 诸法若不生，则灭应非理，故无间非理，若灭缘亦何？

།དངོས་པོ་རང་བཞིན་མེད་རྣམས་ཀྱི། །ཡོད་པ་གང་ཕྱིར་ཡོད་མིན་ན།

།འདི་ཡོད་པས་ན་འདི་འབྱུང་ཞེས། །བྱ་བ་དེ་ནི་འཐད་མ་ཡིན།

（鸠）1.10 诸法无自性 故无有有相 说有是事故 是事有不然

（蒋）1.10 诸法无自性，故无有有相，「有此故生此」，彼论不成立。

།རྐྱེན་རྣམས་སོ་སོ་འདུས་པ་ལ། །འབྲས་བུ་དེ་ནི་མེད་པ་ཉིད།

།རྐྱེན་རྣམས་ལ་ནི་གང་མེད་པ། །དེ་ནི་རྐྱེན་ལས་ཇི་ལྟར་སྐྱེ།

（鸠）1.11 略广因缘中 求果不可得 因缘中若无 云何从缘出

（蒋）1.11 各缘和合中，其果仅无有，缘等中若无，云何从缘生？

།ཅི་སྟེ་དེ་ནི་མེད་པར་ཡང་། །རྐྱེན་དེ་དག་ལས་སྐྱེ་འགྱུར་ན།

།རྐྱེན་མ་ཡིན་པ་དག་ལས་ཀྱང་། །ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་སྐྱེ་མི་འགྱུར།

（鸠）1.12 若谓缘无果 而从缘中出 是果何不从 非缘中而出

（蒋）1.12 若谓果虽无，而从缘中出，是果何不从，非缘中而出？

།འབྲས་བུ་རྐྱེན་གྱི་རང་བཞིན་ན། །རྐྱེན་རྣམས་བདག་གི་རང་བཞིན་མིན།

།བདག་དངོས་མིན་ལས་འབྲས་བུ་གང་། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་རྐྱེན་རང་བཞིན།

（鸠）1.13 若果从缘生 是缘无自性 从无自性生 何得从缘生

（蒋）1.13 果若是缘性，缘等无自性，果非从自事，彼何为缘性？

（佛护引文）1.13 果从缘而生，缘非从己生，是果从非己，如何从缘生？

།དེ་ཕྱིར་རྐྱེན་གྱི་རང་བཞིན་མིན། །རྐྱེན་མིན་རང་བཞིན་འབྲས་བུ་ནི།

།ཡོད་མིན་འབྲས་བུ་མེད་པས་ན། །རྐྱེན་མིན་རྐྱེན་དུ་ག་ལ་འགྱུར།

（鸠）1.14 果不从缘生 不从非缘生 以果无有故 缘非缘亦无

（蒋）1.14 故非从缘性，非缘性无果，以果无有故，何有缘非缘？

（佛护引文）1.14 故非从缘生，非缘不生果，以果无有故，何有缘非缘？

第一品——观因缘品——终。

第二品 观去来品

།རེ་ཞིག་སོང་ལ་མི་འགྲོ་སྟེ། །མ་སོང་བ་ལའང་འགྲོ་བ་མིན།
།སོང་དང་མ་སོང་མ་གཏོགས་པར། །བགོམ་པ་ཤེས་པར་མི་འགྱུར་རོ།

（鸠）2.1 已去无有去 未去亦无去 离已去未去 去时亦无去

（蒋）2.1 已去不行走，未去亦非行，离已去未去，不得知跨步。

（佛护引文）2.1 已去无行走，未去亦无行，离已去未去，不得知跨步。

།གང་ན་གཡོ་བ་དེ་ན་འགྲོ །དེ་ཡང་གང་གི་བགོམ་པ་ལ།
།གཡོ་བ་སོང་མིན་མ་སོང་མིན། །དེ་ཕྱིར་བགོམ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད།

（鸠）2.2 动处则有去 此中有去时 非已去未去 是故去时去

（蒋）2.2 动处则有去，何者跨步中，无已去未去，故跨步有行。

།བགོམ་ལ་འགྲོ་བ་ཡིན་པར་ནི། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་འཐད་པར་འགྱུར།
།གང་ཚེ་འགྲོ་བ་མེད་པ་ཡི། བགོམ་པ་འཐད་པ་མེད་ཕྱིར་རོ།

（鸠）2.3 云何于去时 而当有去法 若离于去法 去时不可得

（蒋）2.3 跨步中为去，如何能应理？何时无行走，跨步不应理。

།གང་གི་བགོམ་པ་ལ་འགྲོ་བ། །དེ་ཡི་བགོམ་ལ་འགྲོ་མེད་པར།
།ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ་གང་གི་ཕྱིར། །བགོམ་ལ་འགྲོ་བ་ཡིན་ཕྱིར་རོ།

（鸠）2.4 若言去时去 是人则有咎 离去有去时 去时独去故

（蒋）2.4 跨步中有行，然其中却无，应成是如此，跨步中行故。

（佛护引文）2.4 跨步中有行，然其中却无，应成是如此，通达跨步故。

།བགོམ་ལ་འགྲོ་བ་ཡོད་ན་ནི། །འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་འགྱུར་ཏེ།
།གང་གིས་དེ་བགོམ་འགྱུར་བ་དང་། །དེ་ལ་འགྲོ་བ་གང་ཡིན་པའོ།

（鸠）2.5 若去时有去 则有二种去 一谓为去时 二谓去时去

（蒋）2.5 若跨步有行，应成二种行，由谁而跨步，于此皆行走。

（佛护引文）2.5 若跨步有行，应成二种行，何处谁跨步，于此皆行走。

།འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་འགྱུར་ན། །འགྲོ་བ་པོ་ཡང་གཉིས་སུ་འགྱུར།
།གང་ཕྱིར་འགྲོ་པོ་མེད་པར་ནི། །འགྲོ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཕྱིར།

2.6 若有二去法，则有二去者，以离于去者，去法不可得。

།གལ་ཏེ་འགྲོ་པོ་མེད་གྱུར་ན། །འགྲོ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ།
།འགྲོ་བ་མེད་ན་འགྲོ་བ་པོ། །ཡོད་པ་ཉིད་དུ་ག་ལ་འགྱུར།

2.7 若离于去者，去法不可得，以无去法故，何得有去者？

།རེ་ཞིག་འགྲོ་པོ་མི་འགྲོ་སྟེ། །འགྲོ་བ་པོ་མིན་འགྲོ་བ་མིན།
།འགྲོ་པོ་འགྲོ་པོ་མིན་ལས་གཞན། །གསུམ་པ་གང་ཞིག་འགྲོ་བར་འགྱུར།

2.8 去者则不去，不去者不去，离去不去者，无第三去者。

།གང་ཚེ་འགྲོ་བ་མེད་པར་ནི། །འགྲོ་པོ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ན།
།རེ་ཞིག་འགྲོ་པོ་འགྲོའོ་ཞེས། །ཇི་ལྟར་འཐད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར།

（鸠）2.9 若言去者去 云何有此义 若离于去法 去者不可得

（蒋）2.9 若离于去法，去者不可得，若言去者去，云何有此义？

（佛护引文）2.9 若言去者去，如何能应理？若离于去法，去者不可得。

།གང་གི་ཕྱོགས་ལ་འགྲོ་བ་པོ། །འགྲོ་བ་དེ་ལ་འགྲོ་མེད་པའི།
།འགྲོ་པོ་ཡིན་པར་ཐལ་འགྱུར་ཏེ། །འགྲོ་པོ་འགྲོ་བར་འདོད་ཕྱིར་རོ།

（鸠）2.10 若去者有去 则有二种去 一谓去者去 二谓去法去

（蒋）2.10「去者具去法」，谓此则应成，离去之去者，说去者去故。

།གལ་ཏེ་འགྲོ་པོ་འགྲོ་གྱུར་ན། །འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་ཐལ་འགྱུར་ཏེ།

།གང་གིས་འགྲོ་པོར་མངོན་པ་དང་། །འགྲོ་པོར་གྱུར་ནས་གང་འགྲོ་བའོ།

（鸠）2.11 若谓去者去 是人则有咎 离去有去者 说去者有去

（蒋）2.11 若去者有去，应成两种去：由去成去者，由去者成去。

།སོང་ལ་འགྲོ་བའི་རྩོམ་མེད་དེ། །མ་སོང་བ་ལའང་འགྲོ་རྩོམ་མེད།

།བགོམ་ལ་རྩོམ་པ་ཡོད་མིན་ན། །གང་དུ་འགྲོ་བ་རྩོམ་པར་བྱེད།

（鸠）2.12 已去中无发 未去中无发 去时中无发 何处当有发

（蒋）2.12 已去中无发，未去中无发，跨步中无发，何处当有发？

།འགྲོ་བ་རྩོམ་པའི་སྔ་རོལ་ན། །གང་དུ་འགྲོ་བ་རྩོམ་འགྱུར་བ།

།བགོམ་པ་མེད་ཅིང་སོང་བ་མེད། །མ་སོང་འགྲོ་བ་ག་ལ་ཡོད།

（鸠）2.13 未发无去时 亦无有已去 是二应有发 未去何有发

（蒋）2.13 发起行走前，发去之跨步，及已去皆无，未去何有行？

།འགྲོ་རྩོམ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ། །སྣང་བ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་ན།

།སོང་བ་ཅི་ཞིག་བགོམ་པ་ཅི། །མ་སོང་ཅི་ཞིག་རྣམ་པར་བརྟག

（鸠）2.14 无去无未去 亦复无去时 一切无有发 何故而分别

（蒋）2.14 若去发诸相，绝无有相故，观相何已去、跨步及未去。

（佛护引文）2.14 若去发诸相，是无有相故，观相何已去、跨步及未去。

།རེ་ཞིག་འགྲོ་པོ་མི་སྡོད་དེ། །འགྲོ་བ་པོ་མིན་སྡོད་པ་མིན།

།འགྲོ་པོ་འགྲོ་པོ་མིན་ལས་གཞན། །གསུམ་པ་གང་ཞིག་སྡོད་པར་འགྱུར།

2.15 去者则不住，不去者不住，离去不去者，何有第三住？

།གང་ཚེ་འགྲོ་བ་མེད་པར་ནི། །འགྲོ་པོ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ན།

།རེ་ཞིག་འགྲོ་པོ་སྡོད་དོ་ཞེས། །ཇི་ལྟར་འཐད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར།

（鸠）2.16 去者若当住 云何有此义 若当离于去 去者不可得

（蒋）2.16 无有行走时，行者非理故，谓行者停留，如何能应理？

（佛护引文）2.16 谓行者停留，如何能应理？若无有行走，行者永非理。

།བགོམ་ལས་ལྡོག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། །སོང་དང་མ་སོང་ལས་ཀྱང་མིན།

།འགྲོ་བ་དང་ནི་འཇུག་པ་དང་། །ལྡོག་པ་ཡང་ནི་འགྲོ་དང་མཚུངས།

（鸠）2.17 去未去无住 去时亦无住 所有行止法 皆同于去义

（蒋）2.17 已去及未去，跨步皆无住，行趋及反法，皆同于去义

།འགྲོ་བ་དེ་དང་འགྲོ་བ་པོ། །དེ་ཉིད་ཅེས་ཀྱང་བྱར་མི་རུང་།

།འགྲོ་བ་དང་ནི་འགྲོ་བ་པོ། །གཞན་ཉིད་ཅེས་ཀྱང་བྱར་མི་རུང་།

2.18 去法即去者，是事则不然，去法异去者，是事亦不然。

།གལ་ཏེ་འགྲོ་བ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ཉིད་འགྲོ་པོ་ཡིན་གྱུར་ན།

།བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་ཉིད་ཀྱང་། །གཅིག་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར།

2.19 若谓于去法，即为是去者，作者及作业，是事则为一。

།གལ་ཏེ་འགྲོ་དང་འགྲོ་བ་པོ། །གཞན་པ་ཉིད་དུ་རྣམ་བརྟག་ན།

།འགྲོ་པོ་མེད་པའི་འགྲོ་བ་དང་། །འགྲོ་བ་མེད་པའི་འགྲོ་པོར་འགྱུར།

2.20 若谓于去法，有异于去者，离去者有去，离去有去者。

།གང་དག་དངོས་པོ་གཅིག་པ་དང་། །དངོས་པོ་གཞན་པ་ཉིད་དུ་ནི།

།གྲུབ་པར་གྱུར་པ་ཡོད་མིན་ན། །དེ་གཉིས་གྲུབ་པ་ཇི་ལྟར་ཡོད།

（鸠）2.21 去去者是二 若一异法成 二门俱不成 云何当有成

（蒋）2.21 事物于一性，事物于异性，两性皆非有，如何有二法？

།འགྲོ་བ་གང་གིས་འགྲོ་པོར་མངོན། །འགྲོ་བ་དེ་ནི་དེ་འགྲོ་མིན།

།གང་ཕྱིར་འགྲོ་བའི་སྔ་རོལ་མེད། །གང་ཞིག་གང་དུ་འགྲོ་བར་འགྱུར།

（鸠）2.22 因去知去者 不能用是去 先无有去法 故无去者去

（蒋）2.22 因去知去者，该去非为去，去前无去者，去者去何处？

།འགྲོ་བ་གང་གི་འགྲོ་པོར་མངོན། །དེ་ལས་གཞན་པ་དེ་འགྲོ་མིན།

།གང་ཕྱིར་འགྲོ་པོ་གཅིག་པུ་ལ། །འགྲོ་བ་གཉིས་སུ་མི་འཐད་དོ།

（鸠）2.23 因去知去者 不能用异去 于一去者中 不得二去故

（蒋）2.23 因去知去者，余者皆不去，于一去者中，不得二去故。

།འགྲོ་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ནི། །འགྲོ་རྣམ་གསུམ་དུ་འགྲོ་མི་བྱེད།

།མ་ཡིན་པར་ནི་གྱུར་དེ་ཡང་། །འགྲོ་རྣམ་གསུམ་དུ་འགྲོ་མི་བྱེད།

2.24 决定有去者，不能用三去；不决定去者，亦不用三去；

།ཡིན་དང་མ་ཡིན་གྱུར་པ་ཡང་། །འགྲོ་རྣམ་གསུམ་དུ་འགྲོ་མི་བྱེད།

།དེ་ཕྱིར་འགྲོ་དང་འགྲོ་པོ་དང་། །བགྲོད་པར་བྱ་བའང་ཡོད་མ་ཡིན།

2.25 去法定不定，去者不用三，是故去去者，所去处皆无。

第二品——观去来品——终。

第三品 观六情品

།ལྟ་དང་ཉན་དང་སྣོམ་པ་དང་། །མྱོང་བར་བྱེད་དང་རེག་བྱེད་ཡིད། །དབང་པོ་དྲུག་སྟེ་དེ་དག་གི །སྤྱོད་ཡུལ་བལྟ་བར་བྱ་ལ་སོགས།

（鸠）3.1 眼耳及鼻舌 身意等六情 此眼等六情 行色等六尘

（蒋）3.1 见闻以及嗅，品尝以及触，意根等六之，行境所见等。

།ལྟ་དེ་རང་གི་བདག་ཉིད་ནི། །དེ་ལ་ལྟ་བ་མ་ཡིན་ཉིད། །གང་ཞིག་བདག་ལ་མི་ལྟ་བ། །དེ་དག་གཞན་ལ་ཇི་ལྟར་ལྟ།

（鸠）3.2 是眼则不能 自见其己体 若不能自见 云何见余物

（蒋）3.2 观见自体性，于此并非见，若不能见己，云何能见他？

།ལྟ་བ་རབ་ཏུ་བསྒྲུབ་པའི་ཕྱིར། །མེ་ཡི་དཔེས་ནི་ནུས་མ་ཡིན། །སོང་དང་མ་སོང་བགོམ་པ་ཡིས། །དེ་ནི་ལྟ་བཅས་ལན་བཏབ་བོ།

（鸠）3.3 火喻则不能 成于眼见法 去未去去时 已总答是事

（蒋）3.3 为能极成见，火喻则不能，去未去跨步，该观答具见。

།གང་ཚེ་ཅུང་ཟད་མི་ལྟ་བ། །ལྟ་བར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ལྟ་བས་ལྟ་བར་བྱེད་ཅེས་བྱར། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་རིགས་པར་འགྱུར།

3.4 见若未见时，则不名为见，而言见能见，是事则不然。

།ལྟ་བ་ལྟ་ཉིད་མ་ཡིན་ཏེ། །ལྟ་བ་མིན་པ་མི་ལྟ་ཉིད། །ལྟ་བ་ཉིད་ཀྱིས་ལྟ་བ་པོའང་། །རྣམ་པར་བཤད་པར་ཤེས་པར་བྱ།

（鸠）3.5 见不能有见 非见亦不见 若已破于见 则为破见者

（蒋）3.5 见不能有见，非见亦不见，由见论应知，见者亦同释。

།མ་སྤངས་ལྟ་པོ་ཡོད་མིན་ཏེ། །ལྟ་བ་སྤངས་པར་གྱུར་ཀྱང་ངོ་།

།ལྟ་པོ་མེད་ན་བལྟ་བྱ་དང་། །ལྟ་བ་དེ་དག་ག་ལ་ཡོད།

（鸠）3.6 离见不离见 见者不可得 以无见者故 何有见可见

（蒋）3.6 未断无见者，断见亦如是，以无见者故，何有见所见？

།བལྟ་བྱ་ལྟ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་བཞི།

།ཡོད་མིན་ཉེ་བར་ལེན་ལ་སོགས། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཡོད་པར་འགྱུར།

（鸠）3.7 见可见无故 识等四法无 四取等诸缘 云何当得有

（蒋）3.7 无见所见故，识等四法无，近取等诸缘，云何当得有？

།ལྟ་བས་ཉན་དང་སྣོམ་པ་དང་། །མྱོང་བར་བྱེད་དང་རེག་བྱེད་ཡིད།

།ཉན་པ་པོ་དང་མཉན་ལ་སོགས། །རྣམ་པར་བཤད་པར་ཤེས་པར་བྱ།

（鸠）3.8 耳鼻舌身意 声及闻者等 当知如是义 皆同于上说

（蒋）3.8 由释见当知，听闻以及嗅，品尝及触意，闻者闻如是。

第三品——观六情品——终。

第四品 观五阴品

།གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་ནི་མ་གཏོགས་པར། །གཟུགས་ནི་དམིགས་པར་མི་འགྱུར་རོ།

།གཟུགས་ཞེས་བྱ་བ་མ་གཏོགས་པར། །གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་ཡང་མི་སྣང་ངོ་།

4.1 若离于色因，色则不可得；若当离于色，色因不可得。

།གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་ནི་མ་གཏོགས་པར། །གཟུགས་ན་གཟུགས་ནི་རྒྱུ་མེད་པར།

།ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ་དོན་གང་ཡང་། །རྒྱུ་མེད་པ་ནི་གང་ནའང་མེད།

（鸠）4.2 离色因有色 是色则无因 无因而有法 是事则不然

（蒋）4.2 离色因有色，色应成无因；无因而有法，是事则不然。

།གལ་ཏེ་གཟུགས་ནི་མ་གཏོགས་པར། །གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་ཞིག་ཡོད་ན་ནི།

།འབྲས་བུ་མེད་པའི་རྒྱུར་འགྱུར་ཏེ། །འབྲས་བུ་མེད་པའི་རྒྱུ་མེད་དོ།

4.3 若离色有因，则是无果因；若言无果因，则无有是处。

།གཟུགས་ཡོད་ན་ཡང་གཟུགས་ཀྱི་ནི། །རྒྱུ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཉིད།

།གཟུགས་མེད་ན་ཡང་གཟུགས་ཀྱི་ནི། །རྒྱུ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ཉིད།

4.4 若已有色者，则不用色因；若无有色者，亦不用色因。

།རྒྱུ་མེད་པ་ཡི་གཟུགས་དག་ནི། །འཐད་པར་མི་རུང་རུང་མིན་ཉིད།

།དེ་ཕྱིར་གཟུགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག །འགའ་ཡང་རྣམ་པར་བརྟག་མི་བྱ།

（鸠）4.5 无因而有色 是事终不然 是故有智者 不应分别色

（蒋）4.5 无因而有色，是事终不然，是故分别色，不应起观执。

།འབྲས་བུ་རྒྱུ་དང་འདྲ་བ་ཞེས། །བྱ་བ་འཐད་པ་མ་ཡིན་ཏེ།

།འབྲས་བུ་རྒྱུ་དང་མི་འདྲ་ཞེས། །བྱ་བའང་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

4.6 若果似于因，是事则不然；果若不似因，是事亦不然。

།ཚོར་དང་འདུ་ཤེས་འདུ་བྱེད་དང་། །སེམས་དང་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་།

།རྣམ་པ་དག་ནི་ཐམས་ཅད་དུ། །གཟུགས་ཉིད་ཀྱིས་ནི་རིམ་པ་མཚུངས།

（鸠）4.7 受阴及想阴 行阴识阴等 其余一切法 皆同于色阴

（蒋）4.7 受蕴及想蕴，行蕴识蕴等，由观色之相，遍同于诸法。

།སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་བརྩད་བྱས་ཏེ། །གང་ཞིག་ལན་འདེབས་སྨྲ་བྱེད་པ།

།དེ་ཡིས་ཐམས་ཅད་ལན་བཏབ་མིན། །བསྒྲུབ་པར་བྱ་དང་མཚུངས་པར་འགྱུར།

（鸠）4.8 若人有问者 离空而欲答 是则不成答 俱同于彼疑

（蒋）4.8 依空问难时，离空而欲答，是则不成答，将成同宗故。

།སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་བཤད་བྱས་ཚེ། །གང་ཞིག་སྐྱོན་འདོགས་སྨྲ་བྱེད་པ།

།དེ་ཡིས་ཐམས་ཅད་སྐྱོན་བཏགས་མིན། །བསྒྲུབ་པར་བྱ་དང་མཚུངས་པར་འགྱུར།

（鸠）4.9 若人有难问 离空说其过 是不成难问 俱同于彼疑

（蒋）4.9 依空解说时，若人欲问难，是则不成过，将成同宗故。

第四品——观五阴品——终。

第五品 观六种品

།ནམ་མཁའི་མཚན་ཉིད་སྔ་རོལ་ན། །ནམ་མཁའ་ཅུང་ཟད་ཡོད་མ་ཡིན།

།གལ་ཏེ་མཚན་ལས་སྔ་གྱུར་ན། །མཚན་ཉིད་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）5.1 空相未有时 则无虚空法 若先有虚空 即为是无相

（蒋）5.1 虚空性相前，则无有虚空，若先有虚空，应成无性相。

།མཚན་ཉིད་མེད་པའི་དངོས་པོ་ནི། །འགའ་ཡང་གང་ནའང་ཡོད་མ་ཡིན།

།མཚན་ཉིད་མེད་པའི་དངོས་མེད་ན། །མཚན་ཉིད་གང་དུ་འཇུག་པར་འགྱུར།

（鸠）5.2 是无相之法 一切处无有 于无相法中 相则无所相

（蒋）5.2 无性相事物，诸时处亦无；若无无相法，性相趋何处？

།མཚན་ཉིད་མེད་ལ་མཚན་ཉིད་ནི། །མི་འཇུག་མཚན་ཉིད་བཅས་ལ་མིན།

།མཚན་བཅས་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ལས། །གཞན་ལའང་འཇུག་པར་མི་འགྱུར་རོ།

（鸠）5.3 有相无相中 相则无所住 离有相无相 余处亦不住

（蒋）5.3 不趋于无相，亦非于有相，离具相无相，余者亦不趋。

།མཚན་ཉིད་འཇུག་པ་མ་ཡིན་ན། །མཚན་གཞི་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

།མཚན་གཞི་འཐད་པ་མ་ཡིན་ན། །མཚན་ཉིད་ཀྱང་ནི་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）5.4 相法无有故 可相法亦无 可相法无故 相法亦复无

（蒋）5.4 性相既不趋，事例不应理。事例若非理，性相亦无有。

།དེ་ཕྱིར་མཚན་གཞི་ཡོད་མིན་ཏེ། །མཚན་ཉིད་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན།

།མཚན་གཞི་མཚན་ཉིད་མ་གཏོགས་པའི། །དངོས་པོ་ཡང་ནི་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）5.5 是故今无相 亦无有可相 离相可相已 更亦无有物

（蒋）5.5 是故无事例，性相不能有，离事例性相，更无有事物。

།དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །དངོས་མེད་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར།

།དངོས་དང་དངོས་མེད་མི་མཐུན་ཆོས། །གང་གིས་དངོས་དང་དངོས་མེད་ཤེས།

（鸠）5.6 若使无有有 云何当有无 有无既已无 知有无者谁

（蒋）5.6 事物既非有，无事物为何？事非事反法，谁知事非事。

（佛护引文）5.6 事物既非有，无事物为何？事非事异法，谁知事非事。

།དེ་ཕྱིར་ནམ་མཁའ་དངོས་པོ་མིན། །དངོས་མེད་མ་ཡིན་མཚན་གཞི་མིན།

།མཚན་ཉིད་མ་ཡིན་ཁམས་ལྔ་པོ། །གཞན་གང་དག་ཀྱང་ནམ་མཁའ་མཚུངས།

（鸠）5.7 是故知虚空 非有亦非无 非相非可相 余五同虚空

（蒋）5.7 虚空非事物，亦非非事物，非事例性相，余五同虚空。

།བློ་ཆུང་གང་དག་དངོས་རྣམས་ལ། །ཡོད་པ་ཉིད་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ།

།ལྟ་བ་དེ་ནི་བལྟ་བྱ་བ། །ཉེ་བར་ཞི་བ་ཞི་མི་མཐོང་། །

5.8 浅智见诸法，若有若无相，是则不能见，灭见安隐法。

第五品——观六种品——终。

第六品 观染染者品

།གལ་ཏེ་འདོད་ཆགས་སྔ་རོལ་ན། །འདོད་ཆགས་མེད་པའི་ཆགས་ཡོད་ན།

།དེ་ལ་བརྟེན་[1]ནས་འདོད་ཆགས་ཡོད། །ཆགས་ཡོད་འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་འགྱུར།

（鸠）6.1 若离于染法 先自有染者 因是染欲者 应生于染法

（蒋）6.1 若于贪欲前，贪心离贪欲，依此有贪欲，贪心起贪欲。

།ཆགས་པ་ཡོད་པར་མ་གྱུར་ནའང་། །འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

།ཆགས་པ་ལ་ཡང་འདོད་ཆགས་ནི། །ཡོད་དམ་མེད་ཀྱང་རིམ་པ་མཚུངས།

（鸠）6.2 若无有染者 云何当有染 若有若无染 染者亦如是

（蒋）6.2 既无有贪心，贪欲如何有？以贪欲有无，同理观贪心。

（佛护引文）6.2 虽然有贪心，贪欲如何有？以贪欲有无，同理观贪心。

།འདོད་ཆགས་དང་ནི་ཆགས་པ་དག །ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་སྐྱེ་མི་རིགས།

།འདི་ལྟར་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དག །ཕན་ཚུན་ལྟོས་པ་མེད་པར་འགྱུར།

（鸠）6.3 染者及染法 俱成则不然 染者染法俱 则无有相待

（蒋）6.3 贪欲及贪心，俱生不应理，如是该二贪，应成无相待。

།གཅིག་ཉིད་ལྷན་ཅིག་ཉིད་མེད་དེ། །དེ་ཉིད་དེ་དང་ལྷན་ཅིག་མིན།

---

1 雖然對勘本版用的是བརྟན字，應是錯誤，改為བརྟེན字。

།ཅི་སྟེ་ཐ་དད་ཉིད་ཡིན་ན། །ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་ཇི་ལྟར་འགྱུར།

（鸠）6.4 染者染法一 一法云何合 染者染法异 异法云何合

（蒋）6.4 一性不同俱，彼彼不同俱，设若成为异，如何能同俱？

།གལ་ཏེ་གཅིག་པུ་ལྷན་ཅིག་ན། །གྲོགས་མེད་པ་ཡང་དེ་འགྱུར་རོ།

།གལ་ཏེ་ཐ་དད་ལྷན་ཅིག་ན། །གྲོགས་མེད་པར་ཡང་དེར་འགྱུར་རོ།

（鸠）6.5 若一有合者 离伴应有合 若异有合者 离伴亦应合

（蒋）6.5 若一成同俱，离伴应如是，若异成同俱，离伴应如是。

།གལ་ཏེ་ཐ་དད་ལྷན་ཅིག་ན། །ཅི་གོ་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དག

།ཐ་དད་ཉིད་དུ་གྲུབ་གྱུར་རམ། །དེས་ན་དེ་གཉིས་ལྷན་ཅིག་འགྱུར།

（鸠）6.6 若异而有合 染染者何事 是二相先异 然后说合相

（蒋）6.6 若异能同俱，莫非其二贪，将成为异法？故二成同俱。

（佛护引文）6.6 若异能同俱，何成其二贪？成为异法故，二者成同俱。

།གལ་ཏེ་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དག །ཐ་དད་ཉིད་དུ་གྲུབ་གྱུར་ན།

།དེ་དག་ལྷན་ཅིག་ཉིད་དུ་ནི། །ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་ཡོངས་སུ་རྟོག

（鸠）6.7 若染及染者 先各成异相 既已成异相 云何而言合

（蒋）6.7 贪欲及贪心，若仅为异法，何故遍念执，二者为同俱？

།ཐ་དད་གྲུབ་པར་མ་གྱུར་པས། །དེ་ཕྱིར་ལྷན་ཅིག་འདོད་བྱེད་ན།

།ལྷན་ཅིག་རབ་ཏུ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར། །ཐ་དད་ཉིད་དུ་ཡང་འདོད་དམ།

（鸠）6.8 异相无有成 是故汝欲合 合相竟无成 而复说异相

（蒋）6.8 不成异法故，若欲许同俱，极成同俱故，仍许异法乎？

（佛护引文）6.8 不成异法故，仍许同俱乎？极成同俱故，仍许异法乎？

།ཐ་དད་དངོས་པོ་མ་གྲུབ་པས། །ལྷན་ཅིག་དངོས་པོ་འགྲུབ་མི་འགྱུར།

།ཐ་དད་དངོས་པོ་གང་ཡོད་ན། །ལྷན་ཅིག་དངོས་པོར་འདོད་པར་བྱེད།

（鸠）6.9 异相不成故 合相则不成 于何异相中 而欲说合相

（蒋）6.9 异事不成故，俱事则不成；何处有异事，承许为俱事。

（佛护引文）6.9 异事不成故，俱事则不成；于某异事物，承许为俱事。

།དེ་ལྟར་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དག །ལྷན་ཅིག་ལྷན་ཅིག་མིན་མི་འགྲུབ།

།འདོད་ཆགས་བཞིན་དུ་ཆོས་རྣམས་ཀུན། །ལྷན་ཅིག་ལྷན་ཅིག་མིན་མི་འགྲུབ།

（鸠）6.10 如是染染者 非合不合成 诸法亦如是 非合不合成

（蒋）6.10 贪欲及贪心，非俱非非俱，如贪一切法，非俱非非俱。

第六品——观染染者品——终。

第七品 观三相品

།གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་འདུས་བྱས་ན། །དེ་ལ་མཚན་ཉིད་གསུམ་ལྡན་འགྱུར།
།ཅི་སྟེ་སྐྱེ་བ་འདུས་མ་བྱས། །ཇི་ལྟར་འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་ཡིན།

（鸠）7.1 若生是有为 则应有三相 若生是无为 何名有为相

（蒋）7.1 若生是有为，应有三性相；若生是无为，何名有为相？

།སྐྱེ་ལ་སོགས་གསུམ་སོ་སོ་ཡིས། །འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་བྱ་བར་ནི།
།ནུས་མིན་གཅིག་ལ་དུས་གཅིག་ཏུ། །འདུས་པ་ཡང་ནི་ཇི་ལྟར་རུང་།

（鸠）7.2 三相若聚散 不能有所相 云何于一处 一时有三相

（蒋）7.2 生等三个体，不能为有相，聚体于一处，如何同时有？

།སྐྱེ་དང་གནས་དང་འཇིག་རྣམས་ལ། །འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་གཞན་ཞིག་ནི།
།གལ་ཏེ་ཡོད་ན་ཐུག་མེད་འགྱུར། །མེད་ན་དེ་དག་འདུས་བྱས་མིན།

7.3 若谓生住灭，更有有为相，是即为无穷，无即非有为。

།སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བས་རྩ་བ་ཡི། །སྐྱེ་བ་འབའ་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད།
།རྩ་བའི་སྐྱེ་བས་སྐྱེ་བ་ཡི། །སྐྱེ་བའང་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ཡིན།

（鸠）7.4 生生之所生 生于彼本生 本生之所生 还生于生生

（蒋）7.4 因由生之生，仅成根本生；因由根本生，亦成生之生。

།གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེས། །རྩ་བའི་སྐྱེ་བ་སྐྱེད་བྱེད་ན།
།ཁྱོད་ཀྱི་རྩ་བས་མ་སྐྱེད་དེས། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད།

（鸠）7.5 若谓是生生 能生于本生 生生从本生 何能生本生

（蒋）7.5 若谓生之生，能成根本生，根本不生故，彼应如何生？

།གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱི་རྩ་བ་ཡིས། །བསྐྱེད་པ་དེ་ཡིས་རྩ་སྐྱེད་ན།

།དེས་མ་སྐྱེད་པའི་རྩ་བ་དེས། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད།

（鸠）7.6 若谓是本生 能生于生生 本生从彼生 何能生生生

（蒋）7.6 若谓根本生，能成根本生，彼不生本生，彼应如何生？

།གལ་ཏེ་མ་སྐྱེས་པ་དེ་ཡིས། །དེ་སྐྱེད་པར་ནི་བྱེད་ནུས་ན།

།ཁྱོད་ཀྱི་སྐྱེ་བཞིན་པ་དེ་ཡིས། །དེ་སྐྱེད་པར་ནི་འདོད་ལ་རག

（鸠）7.7 若生生生时 能生于本生 生生尚未有 何能生本生

若本生生时 能生于生生 本生尚未有 何能生生生

（蒋）7.7 若言未生者，能成其他生，随汝之所许，正在生将生。

（佛护引文）7.7 若汝谓正生，未成之本生，尚能成余生，该生随汝许。

།ཇི་ལྟར་མར་མེ་རང་དང་གཞན། །སྣང་བར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ།

།སྐྱེ་བའང་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས། །གཉིས་ཀ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ཡིན་ན།

（鸠）7.8 如灯能自照，亦能照于彼，生法亦如是，生自亦生彼。

（蒋）7.8 如灯能自照，亦能照于他，生法亦如是，生自亦生他。

།མར་མེ་དང་ནི་གང་དག་ན། །དེ་འདུག་པ་ན་མུན་པ་མེད།

།མར་མེས་ཅི་ཞིག་སྣང་བར་བྱེད། །མུན་པ་སེལ་བས་སྣང་བྱེད་ཡིན།

（鸠）7.9 灯中自无闇 住处亦无闇 破闇乃名照 无闇则无照

（蒋）7.9 何处有灯火，该处无黑暗，灯照亮何者？除闇为照亮。

།གང་ཚེ་མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པ། །མུན་པ་དང་ནི་ཕྲད་མེད་ན།

།ཇི་ལྟར་མར་མེ་སྐྱེ་བཞིན་པས། །མུན་པ་སེལ་བར་བྱེད་པ་ཡིན།

（鸠）7.10 云何灯生时 而能破于闇 此灯初生时 不能及于闇

（蒋）7.10 灯火正生时，黑暗不相遇。灯火正生时，何能除黑暗？

（佛护引文）7.10 如灯正生时，黑暗被除去。灯火正生时，黑暗不相遇。

།མར་མེ་ཕྲད་པ་མེད་པར་ཡང་། །གལ་ཏེ་མུན་པ་སེལ་བྱེད་ན།

།འཇིག་རྟེན་ཀུན་ན་གནས་པའི་མུན། །འདི་ན་གནས་པ་དེས་སེལ་འགྱུར།

7.11 灯若未及闇，而能破闇者，灯在于此间，则破一切闇。

།མར་མེ་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས། །གལ་ཏེ་སྣང་བར་བྱེད་གྱུར་ན།

།མུན་པའང་རང་དང་གཞན་གྱི་དངོས། །སྒྲིབ་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད།

（鸠）7.12 若灯能自照 亦能照于彼 闇亦应自闇 亦能闇于彼

（蒋）7.12 若灯能自照，亦能照于他，闇亦应自闇，亦闇他无疑。

།སྐྱེ་བ་འདི་ནི་མ་སྐྱེས་པས། །རང་གི་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟར་སྐྱེད།

།ཅི་སྟེ་སྐྱེས་པས་སྐྱེད་བྱེད་ན། །སྐྱེས་ན་ཅི་ཞིག་བསྐྱེད་དུ་ཡོད།

（鸠）7.13 此生若未生 云何能自生 若生已自生 生已何用生

（蒋）7.13 此生若未生，云何能自生？由已生若生，已生有何生？

།སྐྱེས་དང་མ་སྐྱེས་སྐྱེ་བཞིན་པ། །ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་མི་སྐྱེད་པ།

།དེ་ནི་སོང་དང་མ་སོང་དང་། །བགོམ་པས་རྣམ་པར་བཤད་པ་ཡིན།

（鸠）7.14 生非生已生 亦非未生生 生时亦不生 去来中已答

（蒋）7.14 已生及未生，正生皆不生，彼由去未去，正去而释之。

།གང་ཚེ་སྐྱེ་བ་ཡོད་པ་ན། །སྐྱེ་བཞིན་འདི་འབྱུང་མེད་པའི་ཚེ།

།ཇི་ལྟར་སྐྱེ་ལ་བརྟེན་[2]ནས་ནི། །སྐྱེ་བཞིན་ཞེས་ནི་བརྗོད་པར་བྱ།

（鸠）7.15 若谓生时生 是事已不成 云何众缘合 尔时而得生？

（蒋）7.15 生时许正生，是事已不成，如何依生法，而释正在生？

།རྟེན་ཅིང་འབྱུང་བ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཞི།

།དེ་ཕྱིར་སྐྱེ་བཞིན་ཉིད་དང་ནི། །སྐྱེ་བ་ཡང་ནི་ཞི་བ་ཉིད།

（鸠）7.16 若法众缘生 即是寂灭性 是故生生时 是二俱寂灭

（蒋）7.16 凡是缘起有，寂灭其自性，是故正在生，生亦皆寂灭。

།གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མ་སྐྱེས་པ། །འགའ་ཞིག་གང་ན་ཡོད་གྱུར་ན།

།དེ་ནི་སྐྱེ་འགྱུར་དངོས་པོ་དེ། །མེད་ན་ཅི་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར།

（鸠）7.17 若有未生法 说言有生者 此法先已有 更复何用生

（蒋）7.17 若未生事物，在于某时处，既无所生物，又能生何者？

（佛护引文）7.17 若未生事物，在于某时处，为何能生起，既有则不生。

།གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་དེ་ཡིས་ནི། །སྐྱེ་བཞིན་པ་ནི་སྐྱེད་བྱེད་ན།

།སྐྱེ་བ་དེ་ནི་སྐྱེ་བ་ལྟ། །གང་ཞིག་གིས་ནི་སྐྱེད་པར་བྱེད།

（鸠）7.18 若言生时生 是能有所生 何得更有生 而能生是生

（蒋）7.18 若谓由彼生，而成正在生，彼生视为生，由何者而生？

（佛护引文）7.18 若谓由彼生，而成正在生，由彼生而生，该生亦为何？

2　虽然对勘本版用的是བརྟན字，应是错误，改为བརྟེན字。

།གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་གཞན་ཞིག་གིས། །དེ་སྐྱེད་ཐུག་པ་མེད་པར་འགྱུར།

།ཅི་སྟེ་སྐྱེ་བ་མེད་སྐྱེ་ན། །ཐམས་ཅད་དེ་བཞིན་སྐྱེ་བར་འགྱུར།

（鸠）7.19 若谓更有生 生生则无穷 离生生有生 法皆自能生

（蒋）7.19 生若由他生，应成无穷尽，无生若能生，一切皆可生。

།རེ་ཞིག་ཡོད་དང་མེད་པ་ཡང་། །སྐྱེ་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཞིང་།

།ཡོད་མེད་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ཞེས། །གོང་དུ་བསྟན་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ།

7.20 有法不应生，无亦不应生，有无亦不生，此义先已说。

།དངོས་པོ་འགག་བཞིན་ཉིད་ལ་ནི། །སྐྱེ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

།གང་ཞིག་འགག་བཞིན་མ་ཡིན་པ། །དེ་ནི་དངོས་པོར་མི་འཐད་དོ།

（鸠）7.21 若诸法灭时 是时不应生 法若不灭者 终无有是事

（蒋）7.21 事物正灭时，是时不应生，何者非正灭，不应为事物。

།དངོས་པོ་གནས་པ་མི་གནས་ཏེ། །དངོས་པོ་མི་གནས་གནས་པ་མིན།

།གནས་བཞིན་པ་ཡང་མི་གནས་ཏེ། །མ་སྐྱེས་གང་ཞིག་གནས་པར་འགྱུར།

（鸠）7.22 不住法不住 住法亦不住 住时亦不住 无生云何住

（蒋）7.22 住非由已住，亦非由未住，非由正在住，无生何能住？

།དངོས་པོ་འགག་བཞིན་ཉིད་ལ་ནི། །གནས་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

།གང་ཞིག་འགག་བཞིན་མ་ཡིན་པ། །དེ་ནི་དངོས་པོར་མི་འཐད་དོ།

（鸠）7.23 若诸法灭时 是则不应住 法若不灭者 终无有是事

（蒋）7.23 事物正灭时，是时不应住；若非正在灭，彼法非事物。

།དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་དུས་ཀུན་དུ། །རྒ་དང་འཆི་བའི་ཆོས་ཡིན་ན།

།གང་དག་རྒ་དང་འཆི་མེད་པར། །གནས་པའི་དངོས་པོ་གང་ཞིག་ཡོད།

7.24 所有一切法，皆是老死相，终不见有法，离老死有住。

།གནས་པ་གནས་པ་གཞན་དང་ནི། །དེ་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་གནས་མི་རིགས།

།ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བ་རང་དང་ནི། །གཞན་གྱིས་བསྐྱེད་པ་མ་ཡིན་བཞིན།

（鸠）7.25 住不自相住 亦不异相住 如生不自生 亦不异相生

（蒋）7.25 住不由他住，自住亦非理，如生不从己，亦不从他生。

།འགགས་པ་འགག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། །མ་འགགས་པ་ཡང་འགག་མི་འགྱུར།

།འགག་བཞིན་པ་ཡང་དེ་བཞིན་མིན། །མ་སྐྱེས་གང་ཞིག་འགག་པར་འགྱུར།

（鸠）7.26 法已灭不灭 未灭亦不灭 灭时亦不灭 无生何有灭

（蒋）7.26 已灭不成灭，未灭亦不灭，正灭亦如是，无生何有灭？

།རེ་ཞིག་དངོས་པོ་གནས་པ་ལ། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

།དངོས་པོ་མི་གནས་པ་ལ་ཡང་། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

（鸠）7.27 法若有住者 是则不应灭 法若不住者 是亦不应灭

（蒋）7.27 事物之住中，灭应不成立，事物无住中，灭亦不应理。

།གནས་སྐབས་དེ་ཡིས་གནས་སྐབས་ནི། །དེ་ཉིད་འགག་པ་ཉིད་མི་འགྱུར།

།གནས་སྐབས་གཞན་གྱིས་གནས་སྐབས་ནི། །གཞན་ཡང་འགག་པ་ཉིད་མི་འགྱུར།

（鸠）7.28 是法于是时 不于是时灭 是法于异时 不于异时灭

（蒋）7.28 是法于是时，该法不应灭；是法于异时，他亦不应灭。

（佛护引文）7.28 是法于是时，是故不应灭；是法于异时，异故不应灭。

།གང་ཚེ་ཆོས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །སྐྱེ་བ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་བ།

།དེ་ཚེ་ཆོས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

7.29 如一切诸法，生相不可得，以无生相故，即亦无灭相。

།རེ་ཞིག་དངོས་པོ་ཡོད་པ་ལ། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

།གཅིག་ཉིད་ན་ནི་དངོས་པོ་དང་། །དངོས་པོ་མེད་པ་འཐད་པ་མེད།

（鸠）7.30 若法是有者 是即无有灭 不应于一法 而有有无相

（蒋）7.30 事物若是有，灭则不应理；一性中不成，事物之有无。

（佛护引文）7.30 事物若是有，灭则不应理，事物之有无，一性不应理。

།དངོས་པོ་མེད་པར་གྱུར་པ་ལའང་། །འགག་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

།མགོ་གཉིས་པ་ལ་ཇི་ལྟར་ནི། །བཅད་དུ་མེད་པ་དེ་བཞིན་នོ།

（鸠）7.31 若法是无者 是即无有灭 譬如第二头 无故不可断

（蒋）7.31 事物若是无，灭则不应理，譬如第二头，无故不可断。

།འགག་པ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས། །ཡོད་མིན་འགག་པ་གཞན་གྱིས་མིན།

།ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བ་རང་དང་ནི། །གཞན་གྱིས་སྐྱེད་པ་མ་ཡིན་བཞིན།

（鸠）7.32 法不自相灭 他相亦不灭 如自相不生 他相亦不生

（蒋）7.32 灭非由他灭，亦非由自灭；生非由他生，亦非由自生。

།སྐྱེ་དང་གནས་དང་འཇིག་པ་དག །མ་གྲུབ་ཕྱིར་ན་འདུས་བྱས་མེད།

།འདུས་བྱས་རབ་ཏུ་མ་གྲུབ་པས། །འདུས་མ་བྱས་ནི་ཇི་ལྟར་འགྲུབ།

（鸠）7.33 生住灭不成 故无有有为 有为法无故 何得有无为

（蒋）7.33 生住灭不成，故无有为法，有为法无故，何得无为法？

།རྨི་ལམ་ཇི་བཞིན་སྒྱུ་མ་བཞིན། །དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་ཇི་བཞིན་དུ།

།དེ་བཞིན་སྐྱེ་དང་དེ་བཞིན་གནས། །དེ་བཞིན་དུ་ནི་འཇིག་པ་གསུངས།

7.34 如幻亦如梦，如乾闼婆城，所说生住灭，其相亦如是。

第七品——观三相品——终。

第八品 观作作者品

།བྱེད་པོ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་དེ། །ལས་སུ་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དོ།
།བྱེད་པོ་མ་ཡིན་གྱུར་པ་ཡང་། །ལས་སུ་མ་གྱུར་མི་བྱེད་དོ།

（鸠）8.1 决定有作者 不作决定业 决定无作者 不作无定业

（蒋）8.1 以是作者故，不应为作业；虽非为作者，不做非作业。

།ཡིན་པར་གྱུར་ལ་བྱ་བ་མེད། །བྱེད་པོ་མེད་པའི་ལས་སུའང་འགྱུར།
།ཡིན་པར་གྱུར་ལ་བྱ་བ་མེད། །ལས་མེད་བྱེད་པ་པོར་ཡང་འགྱུར།

（鸠）8.2 决定业无作 是业无作者 定作者无作 作者亦无业

（蒋）8.2 是者无行为，成业无作者；是者无行为，成作者无业。

（佛护引文）8.2 是者无行为，业亦无作者；是者无行为，作者亦无业。

།གལ་ཏེ་བྱེད་པོར་མ་གྱུར་པ། །ལས་སུ་མ་གྱུར་བྱེད་ན་ནི།
།ལས་ལ་རྒྱུ་ནི་མེད་པར་འགྱུར། །བྱེད་པ་པོ་ཡང་རྒྱུ་མེད་འགྱུར།

（鸠）8.3 若定有作者 亦定有作业 作者及作业 即堕于无因

（蒋）8.3 若非是作者，能做非作业，作业成无因，作者亦无因。

།རྒྱུ་མེད་ན་ནི་འབྲས་བུ་དང་། །རྒྱུ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།
།དེ་མེད་ན་ནི་བྱ་བ་དང་། །བྱེད་པ་པོ་དང་བྱེད་མི་རིགས།

（鸠）8.4 若堕于无因 则无因无果 无作无作者 无所用作法

（蒋）8.4 若因不存在，果因不应理，无彼无作处，作者及作业。

།བྱ་བ་ལ་སོགས་མི་རིགས་ན། །ཆོས་དང་ཆོས་མིན་ཡོད་མ་ཡིན།

།ཆོས་དང་ཆོས་མིན་མེད་ན་ནི། །དེ་ལས་བྱུང་བའི་འབྲས་བུ་མེད།

（鸠）8.5 若无作等法 则无有罪福 罪福等无故 罪福报亦无

（蒋）8.5 若无作等法，则无法非法，若无法非法，无彼所生果。

།འབྲས་བུ་མེད་ན་ཐར་པ་དང་། །མཐོ་རིས་འགྲུར་བའི་ལམ་མི་འཐད།

།བྱ་བ་དག་ནི་ཐམས་ཅད་ཀྱང་། །དོན་མེད་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）8.6 若无罪福报 亦无有涅盘 诸可有所作 皆空无有果

（蒋）8.6 无果则无有，解脱增上生，一切作等事，应成无意义。

།བྱེད་པ་པོར་གྱུར་མ་གྱུར་པ། །གྱུར་མ་གྱུར་དེ་མི་བྱེད་དེ།

།ཡིན་དང་མ་ཡིན་གྱུར་ཅིག་ལ། །ཕན་ཚུན་འགལ་བས་ག་ལ་ཡོད།

（鸠）8.7 作者定不定 不能作二业 有无相违故 一处则无二

（蒋）8.7 以是非作者，不造是非业，是非相违故，一处则无二。

།བྱེད་པ་པོར་ནི་གྱུར་པ་ཡིས། །མ་གྱུར་ལས་ནི་མི་བྱེད་དེ།

།མ་གྱུར་པས་ཀྱང་གྱུར་མི་བྱེད། །འདིར་ཡང་སྐྱོན་དེར་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）8.8 有不能作无 无不能作有 若有作作者 其过如先说

（蒋）8.8 以是为作者，不造非作业，非亦不造是，此复成该过。

（佛护引文）8.8 作者及作业，是不造作非，非不造作是， 此复成该过。

།བྱེད་པ་པོར་ནི་གྱུར་པ་དང་། །བཅས་པ་ལས་ནི་མ་གྱུར་དང་།

།གྱུར་མ་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དེ། །གཏན་ཚིགས་གོང་དུ་བསྟན་ཕྱིར་རོ།

（鸠）8.9 作者不作定 亦不作不定 及定不定业 其过如先说

（蒋）8.9 以是为作者，不做非作业，不做是非业，因相前已述。

（佛护引文）8.9 作者及作业，是者不造作，非业及是非，因相前已述。

།བྱེད་པ་པོར་ནི་མ་གྱུར་པས། །ལས་ནི་གྱུར་དང་བཅས་པ་དང་།

།གྱུར་མ་གྱུར་པ་མི་བྱེད་དེ། །གཏན་ཚིགས་གོང་དུ་བསྟན་ཕྱིར་རོ།

（鸠）8.10 作者定不定 亦定亦不定 不能作于业 其过如先说

（蒋）8.10 以非为作者，不做系属业，不做是非业，因相前已述。

（佛护引文）8.10 作者及作业，非者不造作，是业及是非，因相前已述。

།བྱེད་པ་པོར་གྱུར་མ་གྱུར་ནི། །ལས་སུ་གྱུར་དང་མ་གྱུར་པ།

།མི་བྱེད་འདི་ཡང་གཏན་ཚིགས་ནི། །གོང་དུ་བསྟན་པས་ཤེས་པར་བྱ།

（蒋）8.11 以是非作者，不做是非业。如前已阐述，应知其因相。

།བྱེད་པ་པོ་ལས་བརྟེན་བྱས་ཤིང་། །ལས་ཀྱང་བྱེད་པོ་དེ་ཉིད་ལ།

།བརྟེན་ནས་འབྱུང་བ་མ་གཏོགས་པ། །འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ནི་མ་མཐོང་ངོ་།

（鸠）8.12 因业有作者 因作者有业 成业义如是 更无有余事

（蒋）8.12 因业有作者，因作者有业，除了依缘起，不见成立因。

།དེ་བཞིན་ཉེར་ལེན་ཤེས་པར་བྱ། །ལས་དང་བྱེད་པོ་བསལ་ཕྱིར་རོ།

།བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་གིས། །དངོས་པོ་ལྷག་མ་ཤེས་པར་བྱ།

（鸠）8.13 如破作作者 受受者亦尔 及一切诸法 亦应如是破

（蒋）8.13 知近取亦尔，破业作者故，由业及作者，应知诸余事。

第八——观作作者品——终。

第九品 观本住品

།ལྟ་དང་ཉན་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཚོར་སོགས་དང་ཡང་དབང་བྱས་པ།

།གང་གི་ཡིན་པ་དེ་དག་གི །སྔ་རོལ་དེ་ཡོད་ཁ་ཅིག་སྨྲ།

（鸠）9.1 眼耳等诸根 苦乐等诸法 谁有如是事 是则名本住

（蒋）9.1 见闻等诸根，受等所治事，彼前定有物，论师如是说。

།དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །ལྟ་བ་ལ་སོགས་ཇི་ལྟར་འགྱུར།

།དེ་ཕྱིར་དེ་དག་སྔ་རོལ་ན། །དངོས་པོ་གནས་པ་དེ་ཡོད་དོ།

（鸠）9.2 若无有本住 谁有眼等法 以是故当知 先已有本住

（蒋）9.2 事物若无有，何能有见等？此故彼等前，先有事物住。

།ལྟ་དང་ཉན་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཚོར་བ་ལ་སོགས་ཉིད་ཀྱི་ནི།

།སྔ་རོལ་དངོས་པོ་གང་གནས་པ། །དེ་ནི་གང་གིས་གདགས་པར་བྱ།

（鸠）9.3 若离眼等根 及苦乐等法 先有本住者 以何而可知

（蒋）9.3 观见及听闻，感受等之前，但凡有事物，由何而施设？

།ལྟ་བ་ལ་སོགས་མེད་པར་ཡང་། །གལ་ཏེ་དེ་ནི་གནས་གྱུར་ན།

།དེ་མེད་པར་ཡང་དེ་དག་ནི། །ཡོད་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད།

（鸠）9.4 若离眼耳等 而有本住者 亦应离本住 而有眼耳等

（蒋）9.4 虽无有见等，事物尚可住，无需该事物，有彼等无疑。

།ཅི་ཡིས་གང་ཞིག་གསལ་བར་བྱེད། །གང་གིས་ཅི་ཞིག་གསལ་བར་བྱེད།

།ཅི་མེད་གང་ཞིག་ག་ལ་ཡོད། །གང་མེད་ཅི་ཞིག་ག་ལ་ཡོད།

（鸠）9.5 以法知有人 以人知有法 离法何有人 离人何有法

（蒋）9.5 以何明现尔？以尔明现何？无彼怎有尔？无尔怎有彼？

།ལྟ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །སྔ་རོལ་གང་ཞིག་ཡོད་པ་མིན།

།ལྟ་སོགས་ནང་ནས་གཞན་ཞིག་གིས། །གཞན་གྱི་ཚེ་ན་གསལ་བར་བྱེད།

（鸠）9.6 一切眼等根 实无有本住 眼耳等诸根 异相而分别

（蒋）9.6 见等诸相前，无有尔事物，见等于别时，由别法明现。

།ལྟ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །སྔ་རོལ་གལ་ཏེ་ཡོད་མིན་ན།

།ལྟ་ལ་སོགས་པ་རེ་རེ་ཡི། །སྔ་རོལ་དེ་ནི་ཇི་ལྟར་ཡོད།

（鸠）9.7 若眼等诸根 无有本住者 眼等一一根 云何能知尘

（蒋）9.7 见等诸相前，若无有事物，见等别相前，何能有事物？

།ལྟ་པོ་དེ་ཉིད་ཉན་པོ་དེ། །གལ་ཏེ་ཚོར་པོའང་དེ་ཉིད་ན།

།རེ་རེའི་སྔ་རོལ་ཡོད་གྱུར་ན། །དེ་ནི་དེ་ལྟར་མི་རིགས་སོ།

（鸠）9.8 见者即闻者 闻者即受者 如是等诸根 则应有本住

（蒋）9.8 若见者成为，闻者及受者，别相前应有，如是不应理。

（佛护引文）9.8 别相前若有，见者即应成，闻者及受者，如是不应理。

།གལ་ཏེ་ལྟ་པོ་གཞན་ཉིད་ལ། །ཉན་པ་པོ་གཞན་ཚོར་གཞན་ན།

།ལྟ་པོ་ཡོད་ཚེ་ཉན་པོར་འགྱུར། །བདག་ཀྱང་མང་པོ་ཉིད་དུ་འགྱུར།

（鸠）9.9 若见闻各异 受者亦各异 见时亦应闻 如是则神多

（蒋）9.9 若见闻各异，受者亦各异，见时亦应闻，我亦成多性。

།ལྟ་དང་ཉན་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཚོར་བ་དག་ལ་སོགས་པ་ཡང་།

།གང་ལས་འགྱུར་བའི་འབྱུང་དེ་ལའང་[3]། །དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）9.10 眼耳等诸根 苦乐等诸法 所从生诸大 彼大亦无神

（蒋）9.10 观见及听闻，受等亦如是，所从生诸大，此物亦非有。

།ལྟ་དང་ཉན་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཚོར་བ་དག་ལ་སོགས་པ་ཡང་།

།གང་གི་ཡིན་པ་གལ་ཏེ་མེད། །དེ་དག་ཀྱང་ནི་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）9.11 若眼耳等根 苦乐等诸法 无有本住者 眼等亦应无

（蒋）9.11 观见及听闻，受等其诸法，若无拥有者，其法亦无有。

།གང་ཞིག་ལྟ་ལ་སོགས་པ་ཡི། །སྔ་རོལ་ད་ལྟ་ཕྱི་ན་མེད།

།དེ་ལ་ཡོད་དོ་མེད་དོ་ཞེས། །རྟོག་པ་དག་ནི་ལྡོག་པར་འགྱུར།

（鸠）9.12 眼等无本住 今后亦复无 以三世无故 无有无分别

（蒋）9.12 无物于见前，见时及见后，执取有与无，分别应止息。

第九品——观本住品——终。

---

3 虽然对勘本版写的是ལང་།字，应该为误。

第十品 观燃可燃品

།བུད་ཤིང་གང་དེ་མེ་ཡིན་ན། །བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་གཅིག་འགྱུར།
།གལ་ཏེ་ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ན། །ཤིང་མེད་པར་ཡང་འབྱུང་བར་འགྱུར།

（鸠）10.1 若燃是可燃 作作者则一 若燃异可燃 离可燃有燃

（蒋）10.1 凡柴若为火，作作者则一，若柴异于火，无柴亦生火。

།རྟག་ཏུ་འབར་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །འབར་བྱེད་རྒྱུ་ལས་མི་འབྱུང་ཞིང་།
།རྩོམ་པ་དོན་མེད་ཉིད་དུ་འགྱུར། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ལས་ཀྱང་མེད།

（鸠）10.2 如是常应燃 不因可燃生 则无燃火功 亦名无作火

（蒋）10.2 应成常燃性，火从无因生，努力成无义，作业亦为无。

།གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར། །འབར་བར་བྱེད་རྒྱུ་ལས་མི་འབྱུང་།
།རྟག་ཏུ་འབར་བ་ཡིན་ན་ནི། །རྩོམ་པ་དོན་མེད་ཉིད་དུ་འགྱུར།

（鸠）10.3 燃不待可燃 则不从缘生 火若常燃者 人功则应空

（蒋）10.3 不待其他故，从无燃因生，火若常燃者，人功应则空。

།དེ་ལ་གལ་ཏེ་འདི་སྙམ་དུ། །སྲེག་བཞིན་བུད་ཤིང་ཡིན་སེམས་ན།
།གང་ཚེ་དེ་ཙམ་དེ་ཡིན་ན། །གང་གིས་བུད་ཤིང་དེ་སྲེག་བྱེད།

（鸠）10.4 若汝谓燃时 名为可燃者 尔时但有薪 何物燃可燃？

（蒋）10.4 于此若汝念：正燃为柴薪。正燃若是薪，由何燃柴薪？

།གཞན་ཕྱིར་མི་ཕྲད་ཕྲད་མེད་ན། །སྲེག་པར་མི་འགྱུར་མི་སྲེག་ན།
།འཆི་བར་མི་འགྱུར་མི་འཆི་ན། །རང་རྟགས་དང་ཡང་ལྡན་པར་གནས།

（鸠）10.5 若异则不至 不至则不烧 不烧则不灭 不灭则常住

（蒋）10.5 若异则不遇，不遇则不烧，不烧则不灭，亦住自相中。

།ཇི་ལྟར་བུད་མེད་སྐྱེས་པ་དང་། །སྐྱེས་པའང་བུད་མེད་ཕྲད་པ་བཞིན།

།གལ་ཏེ་ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ན། །ཤིང་དང་ཕྲད་དུ་རུང་བར་འགྱུར།

（鸠）10.6 燃与可燃异 而能至可燃 如此至彼人 彼人至此人

（蒋）10.6 如女相遇男，男亦相遇女；柴火虽为异，柴火仍相遇。

（佛护引文）10.6 柴火虽为异，柴火仍相遇；如女相遇男，男亦相遇女。

།གལ་ཏེ་མེ་དང་ཤིང་དག་ནི། །གཅིག་གིས་གཅིག་ནི་བསལ་གྱུར་ན།

།ཤིང་ལས་མེ་གཞན་ཉིད་ཡིན་ཡང་། །ཤིང་དང་ཕྲད་པར་འདོད་ལ་རག

（鸠）10.7 若谓燃可燃 二俱相离者 如是燃则能 至于彼可燃

（蒋）10.7 若谓火与柴，一者遮一者，虽火异于柴，许火须遇柴。

།གལ་ཏེ་ཤིང་ལྟོས་མེ་ཡིན་ལ། །གལ་ཏེ་མེ་ལྟོས་ཤིང་ཡིན་ན།

།གང་ལྟོས་མེ[4]་དང་ཤིང་འགྱུར་བ། །དང་པོར་གྲུབ་པ་གང་ཞིག་ཡིན།

（鸠）10.8 若因可燃燃 因燃有可燃 先定有何法 而有燃可燃

（蒋）10.8 若待柴为火，待火则是柴，所待火及柴，何者应先立？

།གལ་ཏེ་ཤིང་ལྟོས་མེ་ཡིན་ན། །མེ་གྲུབ་པ་ལ་སྒྲུབ་པར་འགྱུར།

།བུད་པར་བྱ་བའི་ཤིང་ལ་ཡང་། །མེ་མེད་པར་ནི་འགྱུར་བ་ཡིན།

---

4 虽然对勘本版写的是མེད།字，应该为误。

（鸠）10.9 若因可燃燃 则燃成复成 是为可燃中 则为无有燃

（蒋）10.9 若待柴为火，则火复成火，无火亦可有，所焚之柴薪。

།གལ་ཏེ་དངོས་པོ་གང་ལྟོས་འགྲུབ། །དེ་ཉིད་ལ་ཡང་ལྟོས་ནས་ནི།

།ལྟོས་བྱ་གང་ཡིན་དེ་འགྲུབ་ན། །གང་ལ་ལྟོས་ནས་གང་ཞིག་འགྲུབ།

（鸠）10.10 若法因待成 是法还成待 今则无因待 亦无所成法

（蒋）10.10 事物待某法，该法复待事，所待皆既有，由何待何者？

།དངོས་པོ་ལྟོས་གྲུབ་གང་ཡིན་པ། །དེ་མ་གྲུབ་ན་ཇི་ལྟར་ལྟོས།

།ཅི་སྟེ་གྲུབ་པ་ལྟོས་ཤེ་ན། །དེ་ནི་ལྟོས་པར་མི་རིགས་སོ།

（鸠）10.11 若法有待成 未成云何待 若成已有待 成已何用待

（蒋）10.11 事物待而有，无事如何待？若谓有而待，彼待不应理。

།ཤིང་ལ་ལྟོས་པའི་མེ་མེད་དེ། །ཤིང་ལ་མ་ལྟོས་མེ་ཡང་མེད།

།མེ་ལ་ལྟོས་པའི་ཤིང་མེད་དེ། །མེ་ལ་མ་ལྟོས་ཤིང་ཡང་མེད།

（鸠）10.12 因可燃无燃 不因亦可燃 因燃无可燃 不因无可燃

（蒋）10.12 无火观待柴，无火不待柴；无柴观待火，无柴不待火。

།མེ་ནི་གཞན་ལས་མི་འོང་སྟེ། །ཤིང་ལའང་མེ་ནི་ཡོད་མ་ཡིན།

།དེ་བཞིན་ཤིང་གི་ལྷག་མ་ནི། །སོང་དང་མ་སོང་བགོམ་པས་བསྟན།

（鸠）10.13 燃不余处来 燃处亦无燃 可燃亦如是 余如去来说

（蒋）10.13 火不从他生，柴中亦无火；柴薪之余理，示于来去品。

（佛护引文）10.13 火不从他生，柴中亦无火；由已未正去，同示柴余理。

།ཤིང་ཉིད་མེ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །ཤིང་ལས་གཞན་ལ་མེ་ཡང་མེད།

།མེ་ནི་ཤིང་དང་ལྡན་མ་ཡིན། །མེ་ལ་ཤིང་མེད་དེར་དེ་མེད།

（鸠）10.14 可燃即非然 离可燃无燃

燃无有可燃 燃中无可燃（可燃中无燃）

（蒋）10.14 柴薪并非火，柴外火亦无，火不具柴薪，柴火中互无。

།མེ་དང་ཤིང་གིས་བདག་དང་ནི། །ཉེ་བར་ལེན་པའི་རིམ་པ་ཀུན།

།བུམ་སྣམ་སོགས་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །མ་ལུས་པར་ནི་རྣམ་པར་བཤད།

（鸠）10.15 以燃可燃法 说受受者法 及以说瓶衣 一切等诸法

（蒋）10.15 依序柴与火，近取者及处，瓶子与氆氇，皆应如是说。

།གང་དག་བདག་དང་དངོས་པོ་རྣམས། །དེ་བཅས་ཉིད་དང་ཐ་དད་པར།

།སྟོན་པ་དེ་དག་བསྟན་དོན་ལ། །མཁས་སོ་སྙམ་དུ་མི་སེམས་སོ།

（鸠）10.16 若人说有我 诸法各异相 当知如是人 不得佛法味

（蒋）10.16 说我及事物，具该性及异，如是示诸义，不思为智者。

第十品——观燃可燃品——终。

第十一品 观本际品

།སྔོན་མཐའ་མངོན་ནམ་ཞེས་ཞུས་ཚེ། །ཐུབ་པ་ཆེན་པོས་མིན་ཞེས་གསུངས།

།འཁོར་བ་ཐོག་མ་མཐའ་མེད་དེ། །དེ་ལ་སྔོན་མེད་ཕྱི་མ་མེད།

（鸠）11.1 大圣之所说 本际不可得 生死无有始 亦复无有终

（蒋）11.1 问前际显乎？大牟尼答非。轮回无始终，前后际皆无。

།གང་ལ་ཐོག་མེད་མཐའ་མེད་པར། །དེ་ལ་དབུས་ནི་ག་ལ་ཡོད།

།དེ་ཕྱིར་དེ་ལ་སྔ་ཕྱི་དང་། །ལྷན་ཅིག་རིམ་པ་མི་འཐད་དོ།

（鸠）11.2 若无有始终 中当云何有 是故于此中 先后共亦无

（蒋）11.2 若无有始终，中当云何有？故依次此中，先后俱皆无。

།གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་སྔ་གྱུར་ལ། །རྒ་ཤི་ཕྱི་མ་ཡིན་ན་ནི།

།སྐྱེ་བ་རྒ་ཤི་མེད་པ་དང་། །མ་ཤི་བར་ཡང་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །

（鸠）11.3 若使先有生 后有老死者 不老死有生 不生有老死

（蒋）11.3 倘若先有生，后有老死者，有生不老死，不死亦将生。

།གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་འཕྱི་འགྱུར་ལ། །རྒ་ཤི་སྔ་བ་ཡིན་ན་ནི།

།སྐྱེ་བ་མེད་པའི་རྒ་ཤི་ནི། །རྒྱུ་མེད་པར་ནི་ཇི་ལྟར་འགྱུར།

11.4 若先有老死，而后有生者，是则是无因，不生有老死。

།སྐྱེ་བ་དང་ནི་རྒ་ཤི་དག །ལྷན་ཅིག་རུང་བ་མ་ཡིན་ཏེ།

།སྐྱེ་བཞིན་པ་ན་འཆི་འགྱུར་ཞིང་། །གཉིས་ཀ་རྒྱུ་མེད་ཅན་དུ་འགྱུར།

（鸠）11.5 生及于老死 不得一时共 生时则有死 是二俱无因

（蒋）11.5 生及于老死，不得一时共：生时是死时，二者皆无因。

།གང་ལ་སྔ་ཕྱི་ལྷན་ཅིག་གི །རིམ་པ་དེ་དག་མི་སྲིད་པའི།

།སྐྱེ་བ་དེ་དང་རྒ་ཤི་དེ། །ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་སྤྲོས[5]པར་བྱེད།

（鸠）11.6 若使初后共 是皆不然者 何故而戏论 谓有生老死

（蒋）11.6 绝无有先后，同俱等顺序，何故而戏论，出生及老死？

འཁོར་བ་འབའ་ཞིག་སྔོན་གྱི་མཐའ། །ཡོད་མ་ཡིན་པར་མ་ཟད་ཀྱི།

།རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་ཉིད་དང་ནི། །མཚན་ཉིད་དང་ནི་མཚན་གཞི་ཉིད།

（鸠）11.7 诸所有因果 相及可相法 受及受者等 所有一切法

（蒋）11.7 不只仅无有，轮回之前际，因性及果性，性相及事例，

（佛护引文）11.7 因性及果性，性相及事例，感受及受者，无论任何事，

།ཚོར་དང་ཚོར་པོ་ཉིད་དང་ནི། །དོན་ཡོད་གང་དག་ཅི་ཡང་རུང་།

།དངོས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཉིད་ལ་ཡང་། །སྔོན་གྱི་མཐའ་ནི་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）11.8 非但于生死 本际不可得 如是一切法 本际皆亦无

（蒋）11.8 感受及受者，无论任何事，如是诸事物，亦无有前际。

（佛护引文）11.8 不只仅无有，轮回之前际，如是诸事物，前际皆亦无。

第十一品——观本际品——终。

5 虽然对勘本版写的是སྤྲོ།字，应该为误。

第十二品 观苦品

།ཁ་ཅིག་སྡུག་བསྔལ་བདག་གིས་བྱས། །གཞན་གྱིས་བྱས་དང་གཉི་གས་བྱས།

།རྒྱུ་མེད་པ་ལས་འབྱུང་བར་འདོད། །དེ་ནི་བྱ་བར་མི་རུང་ངོ་།

（鸠）12.1 自作及他作 共作无因作 如是说诸苦 于果则不然

（蒋）12.1 自作及他作，共作不因作，如是说诸苦，该作不应理。

།གལ་ཏེ་བདག་གིས་བྱས་གྱུར་ན། །དེ་ཕྱིར་བརྟེན་ནས་འབྱུང་མི་འགྱུར།

།གང་ཕྱིར་ཕུང་པོ་འདི་དག་ལ། །བརྟེན་ནས་ཕུང་པོ་དེ་དག་འབྱུང་།

（鸠）12.2 苦若自作者 则不从缘生 因有此阴故 而有彼阴生

（蒋）12.2 苦若自作者，则非为缘起，因有此蕴故，而有彼蕴生。

།གལ་ཏེ་འདི་ལས་དེ་གཞན་ཞིང་། །གལ་ཏེ་དེ་ལས་འདི་གཞན་ན།

།སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་བྱས་འགྱུར་ཞིང་། །གཞན་དེ་དག་གིས་དེ་བྱས་འགྱུར།

（鸠）12.3 若谓此五阴 异彼五阴者 如是则应言 从他而作苦

（蒋）12.3 若谓此五蕴，异彼五蕴者，如是则应言，从他而作苦。

།གལ་ཏེ་གང་ཟག་བདག་གིས་ནི། །སྡུག་བསྔལ་བྱས་ན་གང་བདག་གིས།

།སྡུག་བསྔལ་བྱས་པའི་གང་ཟག་ནི། །སྡུག་བསྔལ་མ་གཏོགས་གང་ཞིག་ཡིན།

（鸠）12.4 若人自作苦 离苦何有人 而谓于彼人 而能自作苦

（蒋）12.4 若谓造苦者，是补特伽罗，除苦外谁是，制造痛苦者？

（佛护引文）12.4 若谓造苦者，是补特伽罗，在我造苦前，谁是无苦者？

།གལ་ཏེ་གང་ཟག་གཞན་ལས་ནི། །སྡུག་བསྔལ་འབྱུང་ན་གཞན་ཞིག་གིས།

།སྡུག་བསྔལ་དེ་བྱས་གང་སྦྱིན་དེ། །སྡུག་བསྔལ་མ་གཏོགས་ཇི་ལྟར་རུང་།

（鸠）12.5 若苦他人作 而与此人者 若当离于苦 何有此人受

（蒋）12.5 若谓苦由他，苦由他所造，除所施之苦，无苦不应理。

།གལ་ཏེ་གང་ཟག་གཞན་སྡུག་བསྔལ། །འབྱུང་ན་གང་གིས་དེ་བྱས་ནས།

།གཞན་ལ་སྟེར་བའི་གང་ཟག་གཞན། །སྡུག་བསྔལ་མ་གཏོགས་གང་ཞིག་ཡིན།

（鸠）12.6 苦若彼人作 持与此人者 离苦何有人 而能授于此

（蒋）12.6 若谓他造苦，授他所造苦，除苦外无余，他之施设处。

།བདག་གིས་བྱས་པར་མ་གྲུབ་པས། །སྡུག་བསྔལ་གཞན་གྱིས་ག་ལ་བྱས།

།གཞན་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་གང་བྱེད་པ། །དེ་ནི་དེ་ཡི་བདག་བྱས་འགྱུར།

（鸠）12.7 自作若不成 云何彼作苦 若彼人作苦 即亦名自作

（蒋）12.7 自作若不成，云何他作苦？凡造苦他者，皆为他之己。

།རེ་ཞིག་སྡུག་བསྔལ་བདག་བྱས་མིན། །དེ་ཉིད་ཀྱིས་ནི་དེ་མ་བྱས།

།གལ་ཏེ་གཞན་བདག་མ་བྱས་ན། །སྡུག་བསྔལ་གཞན་བྱས་ག་ལ་འགྱུར།

（鸠）12.8 苦不名自作 法不自作法 彼无有自体 何有彼作苦

（蒋）12.8 苦非由自作，彼不自作彼，非由他己性，岂由他作苦？

།གལ་ཏེ་རེ་རེས་བྱས་གྱུར་ན། །སྡུག་བསྔལ་གཉིས་ཀས་བྱས་པར་འགྱུར།

།བདག་གིས་མ་བྱས་གཞན་མ་བྱས། །སྡུག་བསྔལ་རྒྱུ་མེད་ག་ལ་འགྱུར།

（鸠）12.9 若此彼苦成 应有共作苦 此彼尚无作 何况无因作

（蒋）12.9 一一若作苦，方有二作苦，自他不作苦，苦岂能无因？

།སྡུག་བསྔལ་འབའ་ཞིག་རྣམ་པ་བཞི། །ཡོད་མ་ཡིན་པར་མ་ཟད་ཀྱི།

།ཕྱི་རོལ་དངོས་པོ་དག་ལ་ཡང་། །རྣམ་པ་བཞི་པོ་ཡོད་མ་ཡིན།

12.10 非但说于苦，四种义不成，一切外万物，四义亦不成。

第十二品——观苦品——终。

第十三品 观行品

།བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཆོས་གང་ཞིག །སླུ་བ་དེ་ནི་བརྫུན་ཞེས་གསུངས།

།འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་སླུ་བའི་ཆོས། །དེས་ན་དེ་དག་བརྫུན་པ་ཡིན།

（鸠）13.1 如佛经所说 虚诳妄取相 诸行妄取故 是名为虚诳

（蒋）13.1 如薄伽梵说，欺诳为假相，诸行皆欺诳，是故为假相。

།གལ་ཏེ་སླུ་ཆོས་གང་ཡིན་པ། །དེ་བརྫུན་དེ་ལ་ཅི་ཞིག་སླུ།

།བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེ་གསུངས་པ། །སྟོང་ཉིད་ཡོངས་སུ་བསྟན་པ་ཡིན།

（鸠）13.2 虚诳妄取者 是中何所取 佛说如是事 欲以示空义

（蒋）13.2 欺诳皆假相，由何作欺诳？佛说如是事，欲以示空义。

།དངོས་རྣམས་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དེ། །གཞན་དུ་འགྱུར་བ་སྣང་ཕྱིར་རོ།

།དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་མེད། །གང་ཕྱིར་དངོས་རྣམས་སྟོང་པ་ཉིད།

（鸠）13.3 诸法有异故 知皆是无性 无性法亦无 一切法空故

（蒋）13.3 因见成异故，事物无自性，无事无自性，事物皆空性。

（佛护引文）13.3 因见成异故，事物无自性，无自性无事，事物皆空性。

།གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ན། །གཞན་དུ་འགྱུར་བ་གང་གི་ཡིན།

།གལ་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། །གཞན་དུ་འགྱུར་བར་ཇི་ལྟར་རུང་།

（鸠）13.4 诸法若无性 云何说婴儿 乃至于老年 而有种种异

若诸法有性 云何而得异 若诸法无性 云何而有异

（蒋）13.4 若无有自性，成何法之异？若谓有自性，云何成为异？

།དེ་ཉིད་ལ་ནི་གཞན་འགྱུར་མེད། །གཞན་ཉིད་ལ་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན།
།གང་ཕྱིར་གཞོན་ནུ་མི་རྒ་སྟེ། །གང་ཕྱིར་རྒས་པའང་མི་རྒའོ།

（鸠）13.5 是法则无异 异法亦无异 如壮不作老 老亦不作壮

（蒋）13.5 于此无成异，异法亦非有，如壮不作老，老亦不作老。

།གལ་ཏེ་དེ་ཉིད་གཞན་འགྱུར་ན། །འོ་མ་ཉིད་ནི་ཞོར་འགྱུར་རོ།
།འོ་མ་ལས་གཞན་གང་ཞིག་ནི། །ཞོ་ཡི་དངོས་པོ་ཡིན་པར་འགྱུར།

（鸠）13.6 若是法即异 乳应即是酪 离乳有何法 而能作于酪

（蒋）13.6 若彼成异法，乳应即是酪；异乳之事物，而能作于酪？

།གལ་ཏེ་སྟོང་མིན་ཅུང་ཟད་ཡོད། །སྟོང་པ་ཅུང་ཟད་ཡོད་པར་འགྱུར།
།མི་སྟོང་ཅུང་ཟད་ཡོད་མིན་ན། །སྟོང་པ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（鸠）13.7 若有不空法 则应有空法 实无不空法 何得有空法

（蒋）13.7 非空若少有，空性亦少有；非空丝毫无，空亦何得有？

།རྒྱལ་བ་རྣམས་ཀྱིས་སྟོང་པ་ཉིད། །ལྟ་ཀུན་ངེས་པར་འབྱུང་བར་གསུངས།
།གང་དག་སྟོང་པ་ཉིད་ལྟ་བ། །དེ་དག་བསྒྲུབ་ཏུ་མེད་པར་གསུངས།

（鸠）13.8 大圣说空法 为离诸见故 若复见有空 诸佛所不化

（蒋）13.8 为断除诸见，诸佛说空性，佛说复见空，实不为所化。

第十三品——观行品——终。

第十四品 观合品

།བལྟ་བྱ་ལྟ་བ་ལྟ་བ་པོ། །གསུམ་པོ་དེ་དག་གཉིས་གཉིས་དང་།
།ཐམས་ཅད་ཀྱང་ནི་ཕན་ཚུན་དུ། །ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）14.1 见可见见者 是三各异方 如是三法异 终无有合时

（蒋）14.1 见者见所见，彼三各二合，以及遍互相，会合皆非有。

།དེ་བཞིན་འདོད་ཆགས་ཆགས་པ་དང་། །ཆགས་པར་བྱ་བ་ཉོན་མོངས་པ།
།ལྷག་མ་རྣམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི། །ལྷག་མའང་རྣམ་པ་གསུམ་ཉིད་ཀྱིས།

（鸠）14.2 染与于可染 染者亦复然 余入余烦恼 皆亦复如是

（蒋）14.2 贪者贪所贪，烦恼亦如是；余入余烦恼，三相亦复观。

།གཞན་དང་གཞན་དུ་ཕྲད་འགྱུར་ན། །གང་ཕྱིར་བལྟ་བྱ་ལ་སོགས་པ།
།གཞན་དེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ། །དེ་ཕྱིར་ཕྲད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

（鸠）14.3 异法当有合 见等无有异 异相不成故 见等云何合

（蒋）14.3 异法会合时，如见等诸法，然异非有故，会合不应理。

།བལྟ་བྱ་ལ་སོགས་འབའ་ཞིག་ལ། །གཞན་ཉིད་མེད་པར་མ་ཟད་ཀྱི།
།གང་ཡང་གང་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །གཞན་པ་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ།

（鸠）14.4 非但见等法 异相不可得 所有一切法 皆亦无异相

（蒋）14.4 非但见等法，异相不可得，所有一切法，异亦不应理。

།གཞན་ནི་གཞན་ལ་བརྟེན་ཏེ་གཞན། །གཞན་མེད་པར་གཞན་གཞན་མི་འགྱུར།
།གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་དེ་ལས་གཞན་མི་འཐད།

（鸠）14.5 异因异有异 异离异无异 若法从因出 是法不异因

（蒋）14.5 异因异而异，无异异非异；举凡观待彼，彼此皆非异。

།གལ་ཏེ་གཞན་ནི་གཞན་ལས་གཞན། །དེ་ཚེ་གཞན་མེད་པར་གཞན་འགྱུར།

།གཞན་མེད་པར་ནི་གཞན་འགྱུར་བ། །ཡོད་མིན་དེ་ཡི་ཕྱིར་ན་མེད།

（鸠）14.6 若离从异异 应余异有异 离从异无异 是故无有异

（蒋）14.6 若异因异异，成异却无异，无异不成异，此故无异法。

（佛护引文）14.6 若异因异异，无异亦应理，异之异从异，无异无彼异。

།གཞན་ཉིད་གཞན་ལ་ཡོད་མ་མིན། །གཞན་མ་ཡིན་ལའང་ཡོད་པ་མིན།

།གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །གཞན་ནམ་དེ་ཉིད་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）14.7 异中无异相 不异中亦无 无有异相故 则无此彼异

（蒋）14.7 异中无别异，非异中亦无，无有异相故，无异及非异。

།དེ་ནི་དེ་དང་ཕྲད་པ་མེད། །གཞན་དང་གཞན་ཡང་ཕྲད་མི་འགྱུར།

།ཕྲད་བཞིན་པ་དང་ཕྲད་པ་དང་། །ཕྲད་པ་པོ་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）14.8 是法不自合 异法亦不合 合者及合时 合法亦皆无

（蒋）14.8 是法不自合，异法亦不合，正合及会合，会合者亦无。

第十四品——观合品——终。

第十五品 观有无品

།རང་བཞིན་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལས་ནི། །འབྱུང་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ།

།རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལས་བྱུང་བ་ཡི། །རང་བཞིན་བྱས་པ་ཅན་དུ་འགྱུར།

（鸠）15.1 众缘中有性 是事则不然 性从众缘出 即名为作法

（蒋）15.1 是自性则非，由因缘所生；将成因缘生，自性所造作。

།རང་བཞིན་བྱས་པ་ཅན་ཞེས་བྱར། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་རུང་བར་འགྱུར།

།རང་བཞིན་དག་ནི་བཅོས་མིན་དང་། །གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པ་ཡིན།

（鸠）15.2 性若是作者 云何有此义 性名为无作 不待异法成

（蒋）15.2 由自性造作，如何能应理？自性非造作，且不待他法。

།རང་བཞིན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ག་ལ་ཡོད།

།གཞན་གྱི་དངོས་པོའི་རང་བཞིན་ནི། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ཡིན་ཞེས་བརྗོད།

（鸠）15.3 法若无自性 云何有他性 自性于他性 亦名为他性

（蒋）15.3 自性若非有，岂有他事物？他事物自性，名为他事物。

།རང་བཞིན་དང་ནི་གཞན་དངོས་དག །མ་གཏོགས་དངོས་པོ་ག་ལ་ཡོད།

།རང་བཞིན་དང་ནི་དངོས་པོ་དག །ཡོད་ན་དངོས་པོ་འགྲུབ་པར་འགྱུར།

（鸠）15.4 离自性他性 何得更有法 若有自他性 诸法则得成

（蒋）15.4 自性及他事，除彼无事物；自性及他事，有即是事物。

།གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མ་གྲུབ་ན། །དངོས་མེད་འགྲུབ་པར་མི་འགྱུར་རོ།

།དངོས་པོ་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ནི། །དངོས་མེད་ཡིན་པར་སྐྱེ་བོ་སྨྲ།

（鸠）15.5 有若不成者 无云何可成 因有有法故 有坏名为无

（蒋）15.5 事物若非有，非事物亦无。事物成异时，人说非事物。

།གང་དག་རང་བཞིན་གཞན་དངོས་དང་། །དངོས་དང་དངོས་མེད་ཉིད་ལྟ་བ།

།དེ་དག་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་ལ། །དེ་ཉིད་མཐོང་བ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）15.6 若人见有无 见自性他性 如是则不见 佛法真实义

（蒋）15.6 见自性及异，事物非事物，彼等尚未见，佛教真实义。

（佛护引文）15.6 见事物及异，非事物为性，彼等尚未见，佛教真实义。

།བཅོམ་ལྡན་དངོས་དང་དངོས་མེད་པ། །མཁྱེན་པས་ཀ་ཏ་ཡ་ན་ཡི།

།གདམས་ངག་ལས་ནི་ཡོད་པ་དང་། །མེད་པ་གཉིས་ཀའང་དགག་པ་མཛད།

（鸠）15.7 佛能灭有无 于化迦旃延 经中之所说 离有亦离无

（蒋）15.7 佛知事非事，于化迦旃延，经中之所说，有无二亦灭。

།གལ་ཏེ་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་ན། །དེ་ནི་མེད་ཉིད་མི་འགྱུར་རོ།

།རང་བཞིན་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ནི། །ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

（鸠）15.8 若法实有性 后则不应异 性若有异相 是事终不然

（蒋）15.8 若是有自性，其性不成无；自性成相异，是事终不然。

།རང་བཞིན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །གཞན་དུ་འགྱུར་བ་གང་གི་ཡིན།

།རང་བཞིན་ཡོད་པ་ཡིན་ན་ཡང་། །གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ཇི་ལྟར་རུང་།

（鸠）15.9 若法实有性 云何而可异 若法实无性 云何而可异

（蒋）15.9 自性若非有，异属于何者？虽自性若有，云何可成异？

།ཡོད་ཅེས་བྱ་བ་རྟག་པར་འཛིན། །མེད་ཅེས་བྱ་བ་ཆད་པར་ལྟ།

།དེ་ཕྱིར་ཡོད་དང་མེད་པ་ལ། །མཁས་པས་གནས་པར་མི་བྱའོ།

（鸠）15.10 定有则着常 定无则着断 是故有智者 不应着有无

（蒋）15.10 谓有则执常，谓无则见断，此故于有无，智者皆不住。

།གང་ཞིག་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་པ། །དེ་ནི་མེད་པ་མིན་པས་རྟག

།སྔོན་བྱུང་ད་ལྟར་མེད་ཅེས་པ། །དེས་ན་ཆད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）15.11 若法有定性 非无则是常 先有而今无 是则为断灭

（蒋）15.11 是法有自性，非无则是常；先有而今无，故应成断灭。

第十五品——观有无品——终。

第十六品 观缚解品

།གལ་ཏེ་འདུ་བྱེད་འཁོར་ཞེ་ན། །དེ་དག་རྟག་ན་མི་འཁོར་ཏེ།
།མི་རྟག་ན་ཡང་འཁོར་མི་འགྱུར། །སེམས་ཅན་ལ་ཡང་རིམ་འདི་མཚུངས།

（鸠）16.1 诸行往来者 常不应往来 无常亦不应 众生亦复然

（蒋）16.1 有为若轮转，是常不轮转，无常亦不转，众生亦复然。

།གལ་ཏེ་གང་ཟག་འཁོར་ཞེ་ན། །ཕུང་པོ་སྐྱེ་མཆེད་ཁམས་རྣམས་ལ།
།དེ་ནི་རྣམ་པ་ལྔས་བཙལ་ན། །མེད་ན་གང་ཞིག་འཁོར་བར་འགྱུར།

（鸠）16.2 若众生往来 阴界诸入中 五种求尽无 谁有往来者

（蒋）16.2 若众生轮转，蕴界诸入中，五种求尽无，何者在轮转？

།ཉེ་བར་ལེན་ནས་ཉེར་ལེན་པར། །འཁོར་ན་སྲིད་པ་མེད་པར་འགྱུར།
།སྲིད་མེད་ཉེ་བར་ལེན་མེད་ན། །དེ་གང་ཅི་ཞིག་འཁོར་བར་འགྱུར།

（鸠）16.3 若从身至身 往来即无身 若其无有身 则无有往来

（蒋）16.3 近取复近取，若转则无有，无有无近取，何者在轮转？

།འདུ་བྱེད་མྱ་ངན་འདའ་བར་ནི། །ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་མི་འཐད་དོ།
།སེམས་ཅན་མྱ་ངན་འདའ་བར་ཡང་། །ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་འཐད་མི་འགྱུར།

（鸠）16.4 诸行若灭者 是事终不然 众生若灭者 是事亦不然

（蒋）16.4 诸行若涅盘，是事终不然；有情若涅盘，是事亦不然。

།སྐྱེ་འཇིག་ཆོས་ཅན་འདུ་བྱེད་རྣམས། །མི་འཆིང་གྲོལ་བར་མི་འགྱུར་ཏེ།
།སྔ་མ་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་ཡང་། །མི་འཆིང་གྲོལ་བར་མི་འགྱུར་རོ།

16.5 诸行生灭相，不缚亦不解，众生如先说，不缚亦不解。

།གལ་ཏེ་ཉེ་བར་ལེན་འཆིང་ན། །ཉེ་བར་ལེན་བཅས་འཆིང་མི་འགྱུར།

།ཉེ་བར་ལེན་མེད་མི་འཆིང་སྟེ། །གནས་སྐབས་གང་ཞིག་འཆིང་བར་འགྱུར།

（鸠）16.6 若身名为缚 有身则不缚 无身亦不缚 于何而有缚

（蒋）16.6 若近取为缚，具近取非缚，无近取不缚，于何而有缚？

།གལ་ཏེ་བཅིང་བྱའི་སྔ་རོལ་ན། །འཆིང་བ་ཡོད་ན་འཆིང་ལ་རག

།དེ་ཡང་མེད་དེ་ལྷག་མ་ནི། །སོང་དང་མ་སོང་བགོམ་པས་བསྟན།

（鸠）16.7 若可缚先缚 则应缚可缚 而先实无缚 余如去来答

（蒋）16.7 缚前若有缚，则应成束缚，然此亦非有，余如去来答。

།རེ་ཞིག་བཅིངས་པ་མི་གྲོལ་ཏེ། །མ་བཅིངས་པ་ཡང་གྲོལ་མི་འགྱུར།

།བཅིངས་པ་གྲོལ་བཞིན་ཡིན་འགྱུར་ན། །བཅིངས་དང་གྲོལ་བ་དུས་གཅིག་འགྱུར།

（鸠）16.8 缚者无有解 无缚亦无解 缚时有解者 缚解则一时

（蒋）16.8 缚者无有解，无缚亦无解，缚时是解时，缚解则同时。

།བདག་ནི་ལེན་མེད་མྱ་ངན་འདའ། །མྱང་འདས་བདག་གིར་འགྱུར་རོ་ཞེས།

།དེ་ལྟར་གང་དག་འཛིན་དེ་ཡི། །ཉེར་ལེན་འཛིན་པ་ཆེན་པོ་ཡིན།

（鸠）16.9 若不受诸法 我当得涅盘 若人如是者 还为受所缚

（蒋）16.9 不受缚离苦，愿我得涅盘，彼等诸执着，是大近取执。

（佛护引文）16.9 不受缚离苦，愿我得涅盘，彼等诸执着，非善知近取。

།གང་ལ་མྱ་ངན་འདས་བསྐྱེད་མེད། །འཁོར་བ་བསལ་བའང་ཡོད་མིན་པ།

།དེ་ལ་འཁོར་བ་ཅི་ཞིག་ཡིན། །མྱ་ངན་འདས་པའང་ཅི་ཞིག་བརྟག

（鸠）16.10 不离于生死 而别有涅盘 实相义如是 云何有分别

（蒋）16.10 涅盘非生法，灭轮回亦无，何是缚及解，为何如是观？

第十六品——观缚解品——终。

第十七品 观业品

།བདག་ཉིད་ལེགས་པར་སྡོམ་པ་དང་། །གཞན་ལ་ཕན་འདོགས་བྱམས་སེམས་གང་།

།དེ་ཆོས་དེ་ནི་འདི་གཞན་དུ། །འབྲས་བུ་དག་གི་ས་བོན་ཡིན།

17.1 人能降伏心，利益于众生，是名为慈善，二世果报种。

།དྲང་སྲོང་མཆོག་གིས་ལས་རྣམས་ནི། །སེམས་པ་དང་ནི་བསམ་པར་གསུངས།

།ལས་དེ་དག[6]གི་བྱེ་བྲག་ནི། །རྣམ་པ་དུ་མར་ཡོངས་སུ་བསྒྲགས།

（鸠）17.2 大圣说二业 思与从思生 是业别相中 种种分别说

（蒋）17.2 大圣说二业，思及思已业，是业别相中，种种分别说。

།དེ་ལ་ལས་གང་སེམས་པ་ཞེས། །གསུངས་པ་དེ་ནི་ཡིད་ཀྱིར་འདོད།

།བསམ་པ་ཞེས་ནི་གང་གསུངས་པ། །དེ་ནི་ལུས་དང་ངག་གིར་ཡིན།

（鸠）17.3 佛所说思者 所谓意业是 所从思生者 即是身口业

（蒋）17.3 举凡佛所说，思者是意业；所说思已业，即是身口业。

།ངག་དང་བསྐྱོད་དང་མི་སྤོང་བའི། །རྣམ་རིག་བྱེད་མིན་ཞེས་བྱ་གང་།

།སྤོང་བའི་རྣམ་རིག་བྱེད་མིན་པ། །གཞན་དག་ཀྱང་ནི་དེ་བཞིན་འདོད[7] །

6 虽然对勘本版写的是བདག字，应该为误。

7 虽然对勘本版写的是འདོར字，应该为误。

（鸠）17.4 身业及口业 作与无作业 如是四事中 亦善亦不善

（蒋）17.4 语业及动业，非断无表业，及断无表业，余业亦是许。

།ལོངས་སྤྱོད་ལས་བྱུང་བསོད་ནམས་དང་། །བསོད་ནམས་མ་ཡིན་ཚུལ་དེ་བཞིན།

།སེམས་པ་དང་ནི་ཆོས་དེ་བདུན། །ལས་སུ་མངོན་པར་འདོད་པ་ཡིན།

（鸠）17.5 从用生福德 罪生亦如是 及思为七法 能了诸业相

（蒋）17.5 受用生福报，以及非福报，思等该七法，许皆现为业。

།གལ་ཏེ་སྨིན་པའི་དུས་བར་དུ། །གནས་ན་ལས་དེ་རྟག་པར་འགྱུར།

།གལ་ཏེ་འགགས་ན་འགགས་གྱུར་པ། །ཇི་ལྟར་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་འགྱུར།

17.6 业住至受报，是业即为常；若灭即无业，云何生果报？

།མྱུ་གུ་ལ་སོགས་རྒྱུན་གང་ནི། །ས་བོན་ལས་ནི་མངོན་པར་འབྱུང་།

།དེ་ལས་འབྲས་བུ་ས་བོན་ནི། །མེད་ན་དེ་ཡང་འབྱུང་མི་འགྱུར།

（鸠）17.7 如芽等相续 皆从种子生 从是而生果 离种无相续

（蒋）17.7 如芽等续流，皆从种子生，从而出生果，离种无芽续。

（佛护引文）17.7 如芽等续流，皆从种子生，由种出生果，离种无芽续。

།གང་ཕྱིར་ས་བོན་ལས་རྒྱུན་དང་། །རྒྱུན་ལས་འབྲས་བུ་འབྱུང་འགྱུར་ཞིང་།

།ས་བོན་འབྲས་བུའི་སྔོན་འགྲོ་བ། །དེ་ཕྱིར་ཆད་མིན་རྟག་མ་ཡིན།

（鸠）17.8 从种有相续 从相续有果 先种后有果 不断亦不常

（蒋）17.8 从种有续流，从续流生果，果前有种故，不断亦不常。

།སེམས་ཀྱི་རྒྱུན་ནི་གང་ཡིན་པ། །སེམས་ལས་མངོན་པར་འབྱུང་བར་འགྱུར།

།དེ་ལས་འབྲས་བུ་སེམས་ལྟ་ཞིག །མེད་ན་དེ་ཡང་འབྱུང་མི་འགྱུར།

（鸠）17.9 如是从初心 心法相续生 从是而有果 离心无相续

（蒋）17.9 一切思续流，皆由思现起，由思出生果，无思无果续。

།གང་ཕྱིར་སེམས་ལས་རྒྱུན་དང་ནི། །རྒྱུན་ལས་འབྲས་བུ་འབྱུང་འགྱུར་ཞིང་།

།ལས་ནི་འབྲས་བུའི་སྔོན་འགྲོ་བ། །དེ་ཕྱིར་ཆད་མིན་རྟག་མ་ཡིན།

（鸠）17.10 从心有相续 从相续有果 先业后有果 不断亦不常

（蒋）17.10 从思有续流，从续流生果，果前有业故，不断亦不常。

།དཀར་པོའི་ལས་ཀྱི་ལམ་བཅུ་པོ། །ཆོས་སྒྲུབ་པ་ཡི་ཐབས་ཡིན་ཏེ།

།ཆོས་ཀྱི་འབྲས་བུ་འདི་གཞན་དུ། །འདོད་པའི་ཡོན་ཏན་རྣམ་ལྔ་འོ།

（鸠）17.11 能成福德者 是十白业道 二世五欲乐 即是白业报

（蒋）17.11 十种白善道，是修法方便；修法之果实，此后享五欲。

（佛护引文）17.11 修法之方便，是十白善道，修法之果实，此后享五欲。

།གལ་ཏེ་བརྟག་པ་དེར་འགྱུར་ན། །ཉེས་པ་ཆེན་པོ་མང་པོར་འགྱུར།

།དེ་ལྟ་བས་ན་བརྟག་པ་དེ། །འདིར་ནི་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）17.12 若如汝分别 其过则甚多 是故汝所说 于义则不然

（蒋）17.12 若如汝所观，其过则甚多，是故汝所观，于义则不然。

།སངས་རྒྱས་རྣམས་དང་རང་རྒྱལ་དང་། །ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པའི།

།བརྟག་པ་གང་ཞིག་འདིར་འཐད་པ། །དེ་ནི་རབ་ཏུ་བརྗོད་པར་བྱ།

（鸠）17.13 今当复更说 顺业果报义 诸佛辟支佛 贤圣所称叹

（蒋）17.13 诸佛辟支佛，诸声闻所说，彼观合理义，今当细宣说：

།ཇི་ལྟར་དཔང་རྒྱ་དེ་བཞིན་ཆུད[8]། །མི་ཟ་ལས་ནི་བུ་ལོན་བཞིན།
།དེ་ནི་ཁམས་ལས་རྣམ་པ་བཞི། །དེ་ཡང་རང་བཞིན་ལུང་མ་བསྟན།

（鸠）17.14 不失法如券 业如负财物 此性则无记 分别有四种

（蒋）17.14 不失法如券，业如负财物。随界有四相；此性则无记；

（佛护引文）17.14 犹如债之券，如是业不失。随界有四相；此性则无记；

།སྤོང་བས་སྤང་བ་མ་ཡིན་ཏེ། །བསྒོམ་པས་སྤང་བ་ཉིད་ཀྱང་ཡིན།
།དེ་ཕྱིར་ཆུད་མི་ཟ་བ་ཡིས། །ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་འགྱུར།

（鸠）17.15 见谛所不断 但思惟所断 以是不失法 诸业有果报

（蒋）17.15 见谛所不断，却由修所断；以是不失法，诸业有果报。

།གལ་ཏེ་སྤོང་བས་སྤང་བ་དང་། །ལས་འཕོ་བ་ཡིས་འཇིག་འགྱུར་ན།
།དེ་ལ་ལས་འཇིག་ལ་སོགས་པའི། །སྐྱོན་རྣམས་སུ་ནི་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）17.16 若见谛所断 而业至相似 则得破业等 如是之过咎

（蒋）17.16 若断除所断，业转故成灭，应成破业等，如是之过咎。

（佛护引文）17.16 若见谛所断，而业至相似，则得破业等，如是之过咎。

།ཁམས་མཚུངས་ལས་ནི་ཆ་མཚུངས་དང་། །ཆ་མི་མཚུངས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི།
།དེ་ནི་ཉིད་མཚམས་སྦྱོར་བའི་ཚེ། །གཅིག་པོ་ཁོ་ན་སྐྱེ་བར་འགྱུར།

17.17 一切诸行业，相似不相似，一界初受身，尔时报独生。

8 虽然对勘本版写的是ཚུད། 字，应该为误。

།མཐོང་བའི་ཆོས་ལ་རྣམ་གཉིས་པོ། །ཀུན་གྱི་ལས་དང་ལས་ཀྱི་དེ།

།ཐ་དད་པར་ནི་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་། །རྣམ་པར་སྨིན་ཀྱང་གནས་པ་ཡིན།

（鸠）17.18 如是二种业 现世受果报 或言受报已 而业犹故在

（蒋）17.18 现世二种业：诸业及彼业，皆以相异生，其异熟亦有。

（佛护引文）17.18 于现世中有，如是二种业，彼生为相异，其异熟亦有。

།དེ་ནི་འབྲས་བུ་འཕོ་བ་དང་། །ཤི་བར་གྱུར་ན་འགག་པར་འགྱུར།

།དེ་ཡི་རྣམ་དབྱེ་ཟག་མེད་དང་། །ཟག་དང་བཅས་པར་ཤེས་པར་བྱ།

（鸠）17.19 若度果已灭 若死已而灭 于是中分别 有漏及无漏

（蒋）17.19 其灭由证果，及由死而灭；应知其有二：有漏及无漏。

།སྟོང་པ་ཉིད་དང་ཆད་[9]མེད་དང་། །འཁོར་བ་དང་ནི་རྟག་པ་མིན།

།ལས་རྣམས་ཆུད་མི་ཟ་བའི་ཆོས། །སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ནི་བསྟན་པ་ཡིན།

（鸠）17.20 虽空亦不断 虽有亦不常 业果报不失 是名佛所说

（蒋）17.20 虽空亦不断，轮回亦非常，诸业不失坏，是佛所宣说。

།གང་ཕྱིར་ལས་ནི་སྐྱེ་བ་མེད། །འདི་ལྟར་རང་བཞིན་མེད་དེའི་ཕྱིར།

།གང་ཕྱིར་དེ་ནི་མ་སྐྱེས་པ། །དེ་ཕྱིར་ཆུད་ཟར་མི་འགྱུར་རོ།

（鸠）17.21 诸业本不生 以无定性故 诸业亦不灭 以其不生故

（蒋）17.21 诸业本不生，因无自性故，是以无生故，失坏不应理。

---

9 虽然对勘本版写的是ཚད། 字，应该为误。

（佛护引文）17.21 诸业本不生，因无实性故，是以无生故，失坏不应理。

།གལ་ཏེ་ལས་ལ་རང་བཞིན་ཡོད། །རྟག་པར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད།

།ལས་ནི་བྱས་པ་མ་ཡིན་འགྱུར། །རྟག་ལ་བྱ་བ་མེད་ཕྱིར་རོ།

（鸠）17.22 若业有性者 是则名为常 不作亦名业 常则不可作

（蒋）17.22 业若有自性，成常莫起疑，且成无作性，常则无作故。

།ཅི་སྟེ་ལས་ནི་མ་བྱས་ན། །མ་བྱས་པ་དང་ཕྲད་འཇིགས་འགྱུར།

།ཚངས་སྤྱོད་གནས་པ་མ་ཡིན་པའང་། །དེ་ལ་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）17.23 若有不作业 不作而有罪 不断于梵行 而有不净过

（蒋）17.23 业若无作性，合无作则畏，虽不住梵行，仍应成其过。

།ཐ་སྙད་ཐམས་ཅད་ཉིད་དང་ཡང་། །འགལ་བར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད།

།བསོད་ནམས་དང་ནི་སྡིག་བྱེད་པའི། །རྣམ་པར་དབྱེ་བའང་འཐད་མི་འགྱུར།

（鸠）17.24 是则破一切 世间语言法 作罪及作福 亦无有差别

（蒋）17.24 诸名言亦是，相违莫起疑，作罪及作福，亦无有差别。

།དེ་ནི་རྣམ་སྨིན་སྨིན་གྱུར་པ། །ཡང་དང་ཡང་དུ་རྣམ་སྨིན་འགྱུར།

།གལ་ཏེ་རང་བཞིན་ཡོད་ན་ནི། །གང་ཕྱིར་ལས་གནས་དེ་ཡི་ཕྱིར།

（鸠）17.25 若言业决定 而自有性者 受于果报已 而应更复受

（蒋）17.25 受于果报已，而应更复受；若言有自性，则业应永住。

（佛护引文）17.25 受于果报已，而应更复受，决定有业故，存在自性故。

།ལས་འདི་ཉོན་མོངས་བདག་ཉིད་ལ། །ཉོན་མོངས་དེ་དག་ཡང་དག་མིན།

།གལ་ཏེ་ཉོན་མོངས་ཡང་དག་མིན། །ལས་ནི་ཡང་དག་ཇི་ལྟར་ཡིན།

（鸠）17.26 若诸世间业 从于烦恼生 是烦恼非实 业当何有实

（蒋）17.26 业于惑性中，彼惑等非实，若惑非实有，如何业为实？

།ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ་དག་ནི། །ལུས་རྣམས་ཀྱི་ནི་རྐྱེན་དུ་བསྟན།

།གལ་ཏེ་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པ། །དེ་སྟོང་ལུས་ལ་ཇི་ལྟར་བརྗོད།

（鸠）17.27 诸烦恼及业 是说身因缘 烦恼诸业空 何况于诸身

（蒋）17.27 诸烦恼及业，是说身因缘；诸烦恼业空，如何说诸身？

།མ་རིག་བསྒྲིབས་པའི་སྐྱེ་བོ་གང་། །སྲེད་ལྡན་དེ་ནི་ཟ་བ་པོ།

།དེ་ཡང་བྱེད་ལས་གཞན་མིན་ཞིང་། །དེ་ཉིད་དེ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）17.28 无明之所蔽 爱结之所缚 而于本作者 不即亦不异

（蒋）17.28 无明蔽有情，是具爱食者，而于本作者，不即亦不异。

།གང་གི་ཕྱིར་ན་ལས་འདི་ནི། །རྐྱེན་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་ཞིང་།

།རྐྱེན་མིན་ལས་བྱུང་ཡོད་མིན་པ། །དེ་ཕྱིར་བྱེད་པ་པོ་ཡང་མེད།

（鸠）17.29 业不从缘生 不从非缘生 是故则无有 能起于业者

（蒋）17.29 业不从缘生，不从非缘生，是故则无有，造业者亦无。

།གལ་ཏེ་ལས་དང་བྱེད་མེད་ན། །ལས་སྐྱེས་འབྲས་བུ་ག་ལ་ཡོད།

།ཅི་སྟེ་འབྲས་བུ་ཡོད་མིན་ན། །ཟ་བ་པོ་ལྟ་ག་ལ་ཡོད།

17.30 无业无作者，何有业生果，若其无有果，何有受果者？

།ཇི་ལྟར་སྟོན་པས་སྤྲུལ་པ་ནི། །རྫུ་འཕྲུལ་ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས་སྤྲུལ་ཞིང་།

།སྤྲུལ་པ་དེ་ཡང་སྤྲུལ་པ་ན། །སླར་ཡང་གཞན་ནི་སྤྲུལ་པ་ལྟར།

（鸠、蒋）17.31 如世尊神通，所作变化人，如是变化人，复变作化人。

（佛护引文）17.31 如圆满神通，所作变化人，复变化作他，其变为相异。

།དེ་བཞིན་བྱེད་པོ་དེ་ལས་གང་། །བྱས་པའང་སྤྲུལ་པའི་རྣམ་པ་བཞིན།

།དཔེར་ན་སྤྲུལ་པས་སྤྲུལ་གཞན་ཞིག །སྤྲུལ་པ་མཛད་པ་དེ་བཞིན་ནོ།

（鸠）17.32 如初变化人 是名为作者 变化人所作 是则名为业

（蒋）17.32 作者所造业，亦如变化相，如化复变他，而行变化事。

།ཉོན་མོངས་ལས་དང་ལུས་རྣམས་དང་། །བྱེད་པ་པོ་དང་འབྲས་བུ་དག

།དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་ལྟ་བུ་དང་། །སྨིག་རྒྱུ་རྨི་ལམ་འདྲ་བ་ཡིན།

（鸠）17.33 诸烦恼及业 作者及果报 皆如幻与梦 如炎亦如向

（蒋）17.33 烦恼业及身，作者及果报，如乾闼婆城，如幻亦如梦。

第十七品——观业品——终。

第十八品 观法品

།གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་བདག་ཡིན་ན། །སྐྱེ་དང་འཇིག་པ་ཅན་དུ་འགྱུར།

།གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན། །ཕུང་པོའི་མཚན་ཉིད་མེད་པར་འགྱུར།

（鸠）18.1 若我是五阴 我即为生灭 若我异五阴 则非五阴相

（蒋）18.1 如果蕴是我，即是生灭者；若从蕴而异，蕴相不应有。

།བདག་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །བདག་གི་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

།བདག་དང་བདག་གི་ཞི་བའི་ཕྱིར། །ངར་འཛིན་ང་ཡིར་འཛིན་མེད་འགྱུར།

（鸠）18.2 若无有我者 何得有我所 灭我我所故 名得无我智

（蒋）18.2 设若无有我，何得有我所？灭我我所故，不执我我所。

།ངར་འཛིན་ང་ཡིར་འཛིན་མེད་གང་། །དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ།

།ངར་འཛིན་ང་ཡིར་འཛིན་པ་མེད་པར། །གང་གིས་མཐོང་བས་མི་འཐོང་ངོ་།

（鸠）18.3 得无我智者 是则名实观 得无我智者 是人为希有

（蒋）18.3 不执我我所，不执者亦无；不执我我所，见故而不见。

།ནང་དང་ཕྱི་རོལ་ཉིད་དག་ལ། །བདག་དང་བདག་གི་སྙམ་ཟད་ན།

།ཉེ་བར་ལེན་པ་འགག་འགྱུར་ཞིང་། །དེ་ཟད་པས་ན་སྐྱེ་བ་ཟད།

（鸠）18.4 内外我我所 尽灭无有故 诸受即为灭 受灭则身灭

（蒋）18.4 若于内外法，灭我我所想，则应灭近取，灭彼故灭生。

（佛护引文）18.4 诸内外法中，若灭我我所，则应灭近取，灭彼故灭生。

།ལས་དང་ཉོན་མོངས་ཟད་པས་ཐར། །ལས་དང་ཉོན་མོངས་རྣམ་རྟོག་ལས།

།དེ་དག་སྤྲོས་ལས་སྤྲོས་པ་ནི། །སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་འགག་པར་འགྱུར།

（鸠）18.5 业烦恼灭故 名之为解脱 业烦恼非实 入空戏论灭

（蒋）18.5 灭业惑得脱，业惑从妄念，彼从戏论有，依空灭戏论。

།བདག་གིས་ཞེས་ཀྱང་བཏགས་གྱུར་ཅིང་། །བདག་མེད་ཅེས་ཀྱང་བསྟན་པར་གྱུར།

།སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་བདག་དང་ནི། །བདག་མེད་འགའ་མེད་ཅེས་ཀྱང་བསྟན།

（鸠）18.6 诸佛或说我 或说于无我 诸法实相中 无我无非我

（蒋）18.6 诸佛或说我，或说于无我，诸佛亦或说，我无我皆无。

།བརྗོད་པར་བྱ་བ་ལྡོག་པ་སྟེ། །སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་ཡུལ་ལྡོག་པས་སོ།

།མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་པ། །ཆོས་ཉིད་མྱ་ངན་འདས་དང་མཚུངས།

（鸠）18.7 诸法实相者 心行言语断 无生亦无灭 寂灭如涅盘

（蒋）18.7 所诠将还灭，还灭心行境，无生及无灭，法性同涅盘。

།ཐམས་ཅད་ཡང་དག་ཡང་དག་མིན། །ཡང་དག་ཡང་དག་མ་ཡིན་ཉིད།

།ཡང་དག་མིན་མིན་ཡང་དག་མིན། །དེ་ནི་སངས་རྒྱས་རྗེས་བསྟན་པའོ།

18.8 一切实非实，亦实亦非实；非实非非实，是名诸佛法。

།གཞན་ལས་ཤེས་མིན་ཞི་བ་དང་། །སྤྲོས་[10]པ་རྣམས་ཀྱིས་མ་སྤྲོས་[11]པ།

།རྣམ་རྟོག་མེད་དོན་ཐ་དད་མེད། །དེ་ནི་དེ་ཉིད་མཚན་ཉིད་དོ།

10 虽然对勘本版写的是ཟློས།字，应该为误。

11 虽然对勘本版写的是ཟློས།字，应该为误。

（鸠）18.9 自知不随他 寂灭无戏论 无异无分别 是则名实相

（蒋）18.9 非随他而知，寂静离戏论，无妄念非异，此为彼性相。

།གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་འབྱུང་བ། །དེ་ནི་རེ་ཞིག་དེ་ཉིད་མིན།

།དེ་ལས་གཞན་པའང་མ་ཡིན་ཕྱིར། །དེ་ཕྱིར་ཆད་མིན་རྟག་མ་ཡིན།

（鸠）18.10 若法从缘生 不即不异因 是故名实相 不断亦不常

（蒋）18.10 由何生某法，彼皆非彼性，亦非迥异彼，非断亦非常。

།སངས་རྒྱས་འཇིག་རྟེན་མགོན་རྣམས་ཀྱི། །བསྟན་པ་བདུད་རྩིར་གྱུར་པ་དེ།

།དོན་གཅིག་མ་ཡིན་ཐ་དད་མིན། །ཆད་པ་མ་ཡིན་རྟག་མ་ཡིན།

（鸠）18.11 不一亦不异 不常亦不断 是名诸世尊 教化甘露味

（蒋）18.11 是名诸世尊，教化甘露味，即非一及异，不断亦不常。

（佛护引文）18.11 不一亦不异，不断亦不常，是名诸世尊，教化甘露味。

།རྫོགས་སངས་རྒྱས་རྣམས་མ་བྱུང་ཞིང་། །ཉན་ཐོས་རྣམས་ནི་ཟད་གྱུར་ཀྱང་།

།རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ནི། །སྟོན་པ་མེད་ལས་རབ་ཏུ་སྐྱེ།

（鸠）18.12 若佛不出世 佛法已灭尽 诸辟支佛智 从于远离生

（蒋）18.12 若佛不出世，诸声闻将灭；诸辟支佛智，无佛亦可生。

第十八品——观法品——终。

第十九品 观时品

།ད་ལྟར་བྱུང་དང་མ་འོངས་པ། །གལ་ཏེ་འདས་ལ་ལྟོས་གྱུར་ན།

།ད་ལྟར་བྱུང་དང་མ་འོངས་པ། །འདས་པའི་དུས་ན་ཡོད་པར་འགྱུར།

（鸠）19.1 若因过去时 有未来现在 未来及现在 应有过去时

（蒋）19.1 现在及未来，若待过去时，现在及未来，过去中应有。

།ད་ལྟར་བྱུང་དང་མ་འོངས་པ། །གལ་ཏེ་དེ་ན་མེད་གྱུར་ན།

།ད་ལྟར་བྱུང་དང་མ་འོངས་པ། །ཇི་ལྟར་དེ་ལ་ལྟོས་པར་འགྱུར།

（鸠）19.2 若过去时中 无未来现在 未来现在时 云何因过去

（蒋）19.1 现在及未来，若于彼时无，现在及未来，如何观待彼？

།འདས་པ་ལ་ནི་མ་ལྟོས་པར། །དེ་གཉིས་གྲུབ་པ་ཡོད་མ་ཡིན།

།དེ་ཕྱིར་ད་ལྟར་བྱུང་བ་དང་། །མ་འོངས་དུས་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）19.3 不因过去时 则无未来时 亦无现在时 是故无二时

（蒋）19.3 不观待过去，彼二时非有，此故无现在，亦无未来时。

།རིམ་པའི་ཚུལ་ནི་འདི་ཉིད་ཀྱིས། །ལྷག་མ་གཉིས་པོ་བསྣོར་བ་དང་།

།མཆོག་དང་ཐ་མ་འབྲིང་ལ་སོགས། །གཅིག་ལ་སོགས་པའང་ཤེས་པར་བྱ།

（鸠）19.4 以如是义故 则知余二时 上中下一异 是等法皆无

（蒋）19.4 以如是义故，则知余二时，上中下及一，是等法皆谬。

།མི་གནས་དུས་ནི་འཛིན་མི་བྱེད། །གང་ཞིག་གཟུང་བར་བྱ་བའི་དུས།

།གནས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། །མ་བཟུང་དུས་ནི་ཇི་ལྟར་གདགས།

（鸠）19.5 时住不可得 时去亦叵得 时若不可得 云何说时相

（蒋）19.5 无时不可持，持时物不住，于不持时中，岂能有施设？

།གལ་ཏེ་དུས་ནི་དངོས་བརྟེན་ཏེ། །དངོས་མེད་དུས་ནི་ག་ལ་ཡོད།

།དངོས་པོ་འགའ་ཡང་ཡོད་མིན་ན། །དུས་ལྟ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

（鸠）19.6 因物故有时 离物何有时 物尚无所有 何况当有时

（蒋）19.6 若时待事物，离物何有时？物尚无所有，何况当有时。

（佛护引文）19.6 若时观待前，离物何有时？物尚无所有，何况当有时。

第十九品——观时品——终。

第二十品 观因果品

།གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི། །ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་།
།ཚོགས་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་ན་ནི། །ཇི་ལྟར་ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ།

（鸠）20.1 若众缘和合 而有果生者 和合中已有 何须和合生

（蒋）20.1 若众缘和合，而有果生者，和合中有果，和合岂生果？

།གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི། །ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་།
།ཚོགས་ལ་འབྲས་བུ་མེད་ན་ནི། །ཇི་ལྟར་ཚོགས་པ་ཉིད་ལས་སྐྱེ།

（鸠）20.2 若众缘和合 是中无果者 云何从众缘 和合而果生

（蒋）20.2 若因缘和合，是中无果者，和合中无果，和合岂生果？

།གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི། །ཚོགས་ལ་འབྲས་བུ་ཡོད་ན་ནི།
།ཚོགས་ལ་གཟུང་དུ་ཡོད་རིགས་ན། །ཚོགས་པ་ཉིད་ལ་གཟུང་དུ་མེད།

20.3 若众缘和合，是中有果者，和合中应有，而实不可得。

།གལ་ཏེ་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་ཀྱི། །ཚོགས་ལ་འབྲས་བུ་མེད་ན་ནི།
།རྒྱུ་རྣམས་དང་ནི་རྐྱེན་དག་ཀྱང་། །རྒྱུ་རྐྱེན་མ་ཡིན་མཚུངས་པར་འགྱུར།

20.4 若众缘和合，是中无果者，是则众因缘，与非因缘同。

།གལ་ཏེ་རྒྱུས་ནི་འབྲས་བུ་ལ། །རྒྱུ་བྱིན་ནས་ནི་འགག་འགྱུར་ན།
།གང་བྱིན་པ་དང་གང་འགགས་པའི། །རྒྱུ་ཡི་བདག་ཉིད་གཉིས་སུ་འགྱུར།

（鸠）20.5 若因与果因 作因已而灭 是因有二体 一与一则灭

（蒋）20.5 若因给予果，因生而后灭，是因有二体：一生及一灭。

།གལ་ཏེ་རྒྱུས་ནི་འབྲས་བུ་ལ། །རྒྱུ་མ་བྱིན་པར་འགག་འགྱུར་ན།

།རྒྱུ་འགགས་ནས་ནི་སྐྱེས་པ་ཡི། །འབྲས་བུ་དེ་དག་རྒྱུ་མེད་འགྱུར།

20.6 若因不与果，作因已而灭，因灭而果生，是果则无因。

།གལ་ཏེ་ཚོགས་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །འབྲས་བུ་ཡང་ནི་སྐྱེ་འགྱུར་ན།

།སྐྱེད་པར་བྱེད་དང་བསྐྱེད་བྱ་གང་། །དུས་གཅིག་པར་ནི་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）20.7 若众缘合时 而有果生者 生者及可生 则为一时俱

（蒋）20.7 若众缘合时，而有果生者，能生及所生，应成为一时。

།གལ་ཏེ་ཚོགས་པའི་སྔ་རོལ་དུ། །འབྲས་བུ་སྐྱེས་པར་གྱུར་ན་ནི།

།རྒྱུ་དང་རྐྱེན་རྣམས་མེད་པ་ཡི། །འབྲས་བུ་རྒྱུ་མེད་འབྱུང་བར་འགྱུར།

（鸠）20.8 若先有果生 而后众缘合 此即离因缘 名为无因果

（蒋）20.8 若先有果生，而后众缘合，此即离因缘，无因而生果。

།གལ་ཏེ་རྒྱུ་འགགས་འབྲས་བུ་ན། །རྒྱུ་ནི་ཀུན་ཏུ་འཕོ་བར་འགྱུར།

།སྔོན་སྐྱེས་པ་ཡི་རྒྱུ་ཡང་ནི། །ཡང་སྐྱེ་བར་ནི་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）20.9 若因变为果 因即至于果 是则前生因 生已而复生

（蒋）20.9 灭因后有果，因即至于果，是则前生因，生已而复生。

།འགགས་པ་ནུབ་པར་གྱུར་པ་ཡིས། །འབྲས་བུ་སྐྱེས་པ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད།

།འབྲས་བུ་དང་ནི་འབྲེལ་བའི་རྒྱུ། །གནས་པས་ཀྱང་ནི་ཇི་ལྟར་སྐྱེད།

（鸠）20.10 云何因灭失 而能生于果 又若因在果 云何因生果

（蒋）20.10 云何因灭失，而能生其果？又若因有果，云何因生果？

།ཅི་སྟེ་རྒྱུ་འབྲས་མི་འབྲེལ་ན། །འབྲས་བུ་གང་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད།

།རྒྱུས་ནི་མཐོང་དང་མ་མཐོང་བར། །འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ།

（鸠）20.11 若因遍有果 更生何等果 因见不见果 是二俱不生

（蒋）20.11 因果若无关，所生果为何？见或与不见，是因不生果。

།འབྲས་བུ་འདས་པ་རྒྱུ་འདས་དང་། །མ་སྐྱེས་པ་དང་སྐྱེས་པ་དང་།

།ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནི། །ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）20.12 若言过去因 而于过去果 未来现在果 是则终不合

（蒋）20.12 若言过去果，而于过去因，未来及现在，终不同时合。

།འབྲས་བུ་སྐྱེས་པ་རྒྱུ་མ་སྐྱེས། །འདས་པ་དང་ནི་སྐྱེས་པ་དང་།

།ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནི། །ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）20.13 若言未来因 而于未来果 现在过去果 是则终不合

（蒋）20.13 若言未生果，会合未生因，过去及已生，是则终不合。

།འབྲས་བུ་མ་སྐྱེས་རྒྱུ་སྐྱེས་དང་། །མ་སྐྱེས་པ་དང་འདས་པ་དང་།

།ལྷན་ཅིག་ཕྲད་པར་འགྱུར་བ་ནི། །ནམ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）20.14 若言现在因 而于现在果 未来过去果 是则终不合

（蒋）20.14 若言未生果，会合已生因，未生及过去，是则终不合。

།ཕྲད་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །རྒྱུས་ནི་འབྲས་བུ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད།

།ཕྲད་པ་ཡོད་པ་ཡིན་ན་ཡང་། །རྒྱུས་ནི་འབྲས་བུ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད།

20.15 若不和合者，因何能生果？若有和合者，因何能生果？

།གལ་ཏེ་འབྲས་བུས་སྟོང་པའི་རྒྱུས། །ཇི་ལྟར་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད།

།གལ་ཏེ་འབྲས་བུས་མི་སྟོང་རྒྱུས། །ཇི་ལྟར་འབྲས་བུ་སྐྱེད་པར་བྱེད།

（鸠）20.16 若因空无果 因何能生果 若因不空果 因何能生果

（蒋）20.16 若因中无果，因何能生果？若因中有果，因何能生果？

།འབྲས་བུ་མི་སྟོང་སྐྱེ་མི་འགྱུར། །མི་སྟོང་འགག་པར་མི་འགྱུར་རོ།
།མི་སྟོང་དེ་ནི་མ་འགགས་དང་། །མ་སྐྱེས་པར་ཡང་འགྱུར་བ་ཡིན།

20.17 果不空不生，果不空不灭，以果不空故，不生亦不灭。

།སྟོང་པ་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་། །སྟོང་པ་ཇི་ལྟར་འགག་པར་འགྱུར།
།སྟོང་པ་དེ་ཡང་མ་འགགས་དང་། །མ་སྐྱེས་པར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）20.18 果空故不生 果空故不灭 以果是空故 不生亦不灭

（蒋）20.18 果空岂能生，果空岂能灭，以果是空故，不生亦不灭。

།རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཅིག་ཉིད་དུ། །ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།
།རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཞན་ཉིད་དུ། །ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

20.19 因果是一者，是事终不然；因果若异者，是事亦不然。

།རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཅིག་ཉིད་ན། །བསྐྱེད་བྱ་སྐྱེད་བྱེད་གཅིག་ཏུ་འགྱུར།
།རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཞན་ཉིད་ན། །རྒྱུ་དང་རྒྱུ་མིན་མཚུངས་པར་འགྱུར།

20.20 若因果是一，生及所生一；若因果是异，因则同非因。

།འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། །རྒྱུས་ནི་ཅི་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད།
།འབྲས་བུ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ན། །རྒྱུས་ནི་ཅི་ཞིག་སྐྱེད་པར་བྱེད།

（鸠）20.21 若果定有性 因为何所生 若果定无性 因为何所生

（蒋）20.21 若果定有性，因所生为何？若果定无性，因所生为何？

།སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ན། །རྒྱུ་ཉིད་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།
།རྒྱུ་ཉིད་འཐད་པ་ཡོད་མིན་ན། །འབྲས་བུ་གང་གི་ཡིན་པར་འགྱུར།

（鸠）20.22 因不生果者 则无有因相 若无有因相 谁能有是果

（蒋）20.22 因若不生果，因则不应理，因若不应理，果属于何者？

།རྒྱུ་རྣམས་དང་ནི་རྐྱེན་དག་གི །ཚོགས་པ་གང་ཡིན་དེ་ཡིས་ནི།

།བདག་གིས་བདག་ཉིད་མི་སྐྱེད་ན། །འབྲས་བུ་ཇི་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད།

20.23 若从众因缘，而有和合生，和合自不生，云何能生果？

།དེ་ཕྱིར་ཚོགས་པས་བྱས་པ་མེད། །ཚོགས་མིན་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་མེད།

།འབྲས་བུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །རྐྱེན་གྱི་ཚོགས་པ་ག་ལ་ཡོད།

（鸠）20.24 是故果不从 缘合不合生 若无有果者 何处有合法

（蒋）20.24 是故果不从，缘合不合生。若无有果者，岂有缘和合？

第二十品——观因果品——终。

第二十一品 观成坏品

།འཇིག་པ་འབྱུང་བ་མེད་པར་རམ། །ལྷན་ཅིག་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན།
།འབྱུང་བ་འཇིག་པ་མེད་པར་རམ། །ལྷན་ཅིག་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན།

（鸠）21.1 离成及共成 是中无有坏 离坏及共坏 是中亦无成

（蒋）21.1 灭非由无生，同俱亦非有；生非由无灭，同俱亦非有。

།འཇིག་པ་འབྱུང་བ་མེད་པར་ནི། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཡོད་པར་གྱུར།
།སྐྱེ་བ་མེད་པར་འཆི་བར་འགྱུར། །འཇིག་པ་འབྱུང་བ་མེད་པར་མེད།

（鸠）21.2 若离于成者 云何而有坏 如离生有死 是事则不然

（蒋）21.2 若是生非有，岂能有坏灭？如离生有死，灭非由无生。

།འཇིག་པ་འབྱུང་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར།
།འཆི་བ་སྐྱེ་དང་དུས་གཅིག་ཏུ། །ཡོད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）21.3 成坏共有者 云何有成坏 如世间生死 一时俱不然

（蒋）21.3 灭生若同俱，是故岂能有？如世间生死，一时俱不然。

།འབྱུང་བ་འཇིག་པ་མེད་པར་ནི། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཡོད་པར་འགྱུར།
།དངོས་པོ་རྣམས་ལ་མི་རྟག་ཉིད། །ནམ་ཡང་མེད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）21.4 若离于坏者 云何当有成 无常未曾有 不在诸法时

（蒋）21.4 若生由无灭，是故岂能有？于诸事物中，未曾离无常。

།འབྱུང་བ་འཇིག་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར།
།སྐྱེ་བ་འཆི་དང་དུས་གཅིག་ཏུ། །ཡོད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ།

（蒋）21.5 是故生与灭，岂能同时有？如同生与死，一时俱不然。

（佛护引文）21.5 是故生与灭，岂能同时有？如同生与死，同俱不应理。

།གང་དག་ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་གམ། །ཕན་ཚུན་ལྷན་ཅིག་མ་ཡིན་པར།

།གྲུབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ། །དེ་དག་གྲུབ་པ་ཇི་ལྟར་ཡོད།

（鸠）21.6 成坏共无成 离亦无有成 是二俱不可 云何当有成

（蒋）21.6 是故不应理，相互同俱有，或由非互俱，岂能有彼等？

།ཟད་ལ་འབྱུང་བ་ཡོད་མ་ཡིན། །མ་ཟད་པ་ལའང་འབྱུང་བ་མེད།

།ཟད་ལ་འཇིག་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །མ་ཟད་པ་ལའང་འཇིག་པ་མེད།

（鸠）21.7 尽则无有成 不尽亦无成 尽则无有坏 不尽亦不坏

（蒋）21.7 尽则无有生，不尽亦不生，尽则无有灭，不尽亦不灭。

།དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར། །འབྱུང་དང་འཇིག་པ་ཡོད་མ་ཡིན།

།འབྱུང་དང་འཇིག་པ་མེད་པར་ནི། །དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）21.8 若离于成坏 是亦无有法 若当离于法 亦无有成坏

（蒋）21.8 事物既非有，无生亦无灭；无生亦无灭，事物则非有。

（佛护引文）21.8 无生亦无灭，事物则非有，事物既非有，无生亦无灭。

།སྟོང་ལ་འབྱུང་དང་འཇིག་པ་དག །འཐད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ།

།མི་སྟོང་པ་ལའང་འབྱུང་འཇིག་དག །འཐད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）21.9 若法性空者 谁当有成坏 若性不空者 亦无有成坏

（蒋）21.9 若法性空者，生灭不应理，若性不空者，生灭亦非理。

།འབྱུང་བ་དང་ནི་འཇིག་པ་དག །གཅིག་པ་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ།

།འབྱུང་བ་དང་ནི་འཇིག་པ་དག །གཞན་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འཐད་དོ།

（鸠）21.10 成坏若一者 是事则不然 成坏若异者 是事亦不然

（蒋）21.10 生灭若一者，是事则不然；生灭若异者，是事则不然。

།འབྱུང་བ་དང་ནི་འཇིག་པ་དག །མཐོང་ངོ་སྙམ་དུ་ཁྱོད་སེམས་ན།

།འབྱུང་བ་དང་ནི་འཇིག་པ་དག །གཏི་མུག་ཉིད་ཀྱིས་མཐོང་བ་ཡིན།

21.11 若谓以眼见，而有生灭者，则为是痴妄，而见有生灭。

།དངོས་པོ་དངོས་ལས་མི་སྐྱེ་སྟེ། །དངོས་པོ་དངོས་མེད་ལས་མི་སྐྱེ།

།དངོས་མེད་དངོས་མེད་མི་སྐྱེ་སྟེ། །དངོས་མེད་དངོས་ལས་མི་སྐྱེའོ།

（鸠）21.12 从法不生法 亦不生非法 从非法不生 法及于非法

（蒋）21.12 由事物不生，事物非事物；事物非事物，不生非事物。

（佛护引文）21.12 由事物不生，事物非事物；事物不生彼，非事不生彼。

།དངོས་པོ་བདག་ལས་མི་སྐྱེ་སྟེ། །གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ཉིད་མ་ཡིན།

།བདག་དང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ནི། །ཡོད་མིན་ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བར་འགྱུར།

（鸠）21.13 法不从自生 亦不从他生 不从自他生 云何而有生

（蒋）21.13 事物不自生，亦不从他生，不从自他生，云何而有生？

།དངོས་པོ་ཡོད་པར་ཁས་བླངས་ན། །རྟག་དང་ཆད་པ་ལྟ་བར་ནི།

།ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ་དངོས་དེ་ནི། །རྟག་དང་མི་རྟག་འགྱུར་ཕྱིར་རོ།

（鸠）21.14 若有所受法 即堕于断常 当知所受法 为常为无常

（蒋）21.14 若许事物有，即常见断见，事物则应成，常法及无常。

།དངོས་པོ་ཡོད་པར་ཁས་བླངས་ཀྱང་། །ཆད་པར་མི་འགྱུར་རྟག་མི་འགྱུར།

།འབྲས་བུ་རྒྱུ་ཡི་འབྱུང་འཇིག་གི །རྒྱུན་དེ་སྲིད་པ་ཡིན་ཕྱིར་རོ།

（鸠）21.15 所有受法者 不堕于断常 因果相续故 不断亦不常

（蒋）21.15 虽许事物有，不成断及常；果因生灭之，续流乃有故。

།འབྲས་བུ་རྒྱུ་ཡི་འབྱུང་འཇིག་གི །རྒྱུན་དེ་སྲིད་པ་ཡིན་འགྱུར་ན།

།འཇིག་ལ་ཡང་སྐྱེ་མེད་པའི་ཕྱིར། །རྒྱུ་ནི་ཆད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）21.16 若因果生灭 相续而不断 灭更不生故 因即为断灭

（蒋）21.16 果因生灭之，续流若是有，灭无复生故，因应成断边。

（佛护引文）21.16 若果生灭之，续流若是有，灭无复生故，因应成断边。

།དངོས་པོ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། །དངོས་མེད་འགྱུར་བར་མི་རིགས་སོ།

།མྱ་ངན་འདས་པའི་དུས་ན་ཆད། །སྲིད་རྒྱུན་རབ་ཏུ་ཞི་ཕྱིར་རོ།

（鸠）21.17 法住于自性 不应有有无 涅盘灭相续 则堕于断灭

（蒋）21.17 事物若自性，非事物非理，涅盘时断续，极灭有续故。

།ཐ་མ་འགགས་པར་གྱུར་པ་ན། །སྲིད་པ་དང་པོ་རིགས་མི་འགྱུར།

།ཐ་མ་འགགས་པར་མ་གྱུར་ཚེ། །སྲིད་པ་དང་པོ་རིགས་མི་འགྱུར།

（鸠）21.18 若初有灭者 则无有后有 初有若不灭 亦无有后有

（蒋）21.18 若后成坏灭，初有不应理；若后不坏灭，初有不应理。

（佛护引文）21.18 若后成坏灭，初有将不成；若后不坏灭，不结生初有。

།གལ་ཏེ་ཐ་མ་འགག་བཞིན་ན། །དང་པོ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི།

།འགག་བཞིན་པ་ནི་གཅིག་འགྱུར་ཞིང་། །སྐྱེ་བཞིན་པ་ཡང་གཞན་དུ་འགྱུར།

（鸠）21.19 若初有灭时 而后有生者 灭时是一有 生时是一有

（蒋）21.19 若后正灭时，是故而生有，正灭将成一，正生成他性。

།གལ་ཏེ་འགག་བཞིན་སྐྱེ་བཞིན་དག །ལྷན་ཅིག་ཏུ་ཡང་རིགས་མིན་ན།

།ཕུང་པོ་གང་ལ་འཆི་འགྱུར་བ། །དེ་ལ་སྐྱེ་བ་འབྱུང་འགྱུར་རམ།

（鸠）21.20 若言于生灭 而谓一时者 则于此阴死 即于此阴生

（蒋）21.20 正灭及正生，同俱亦非理，蕴灭于何处，此处岂生蕴？

（佛护引文）21.20 正灭及正生，同俱亦非有，蕴灭于何处，于此处生蕴。

།དེ་ལྟར་དུས་གསུམ་དག་ཏུ་ཡང་། །སྲིད་པའི་རྒྱུན་ནི་མི་རིགས་ན།

།དུས་གསུམ་དག་ཏུ་གང་མེད་པ། །དེ་ནི་ཇི་ལྟར་སྲིད་པའི་རྒྱུན།

（鸠）21.21 三世中求有 相续不可得 若三世中无 何有有相续

（蒋）21.21 三世中求有，续流不可得；若三世中无，有续流岂有？

第二十一品——观成坏品——终。

第二十二品 观如来品

།ཕུང་མིན་ཕུང་པོ་ལས་གཞན་མིན། །དེ་ལ་ཕུང་མེད་དེ་དེར་མེད།

།དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཕུང་ལྡན་མིན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གང་ཞིག་ཡིན།

（鸠）22.1 非阴不离阴 此彼不相在 如来不有阴 何处有如来

（蒋）22.1 非蕴不离蕴，彼此中互无，如来不具蕴，如来应为何？

།གལ་ཏེ་སངས་རྒྱས་ཕུང་པོ་ལ། །བརྟེན་ནས་རང་བཞིན་ལས་ཡོད་མིན།

།རང་བཞིན་ལས་ནི་གང་མེད་པ། །དེ་གཞན་དངོས་ལས་ག་ལ་ཡོད།

（鸠）22.2 阴合有如来 则无有自性 若无有自性 云何因他有

（蒋）22.2 佛若观待蕴，则非自性有，自性若是无，岂有他事物？

།གང་ཞིག་གཞན་གྱི་དངོས་བརྟེན་ནས། །དེ་བདག་ཉིད་དུ་མི་འཐད་དོ།

།གང་ཞིག་བདག་ཉིད་མེད་པ་དེ། །ཇི་ལྟར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པར་འགྱུར།

（鸠）22.3 法若因他生 是即为非我 若法非我者 云何是如来

（蒋）22.3 从他事物生，故非自性有；若非自性有，云何是如来？

།གལ་ཏེ་རང་བཞིན་ཡོད་མིན་ན། །གཞན་དངོས་ཡོད་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར།

།རང་བཞིན་དང་ནི་གཞན་དངོས་དག །མ་གཏོགས་དེ་བཞིན་གཤེགས་དེ་གང་།

（鸠）22.4 若无有自性 云何有他性 离自性他性 何名为如来

（蒋）22.4 自性若非有，岂有他事物？离自他事物，云何是如来？

།གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་མ་བརྟེན་པར། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འགའ་ཡོད་ན།

།དེ་ནི་ད་གདོད་རྟེན་འགྱུར་ཞིང་། །བརྟེན་ནས་དེ་ནས་འགྱུར་ལ་རག

（鸠）22.5 若不因五阴 先有如来者 以今受阴故 则说为如来

（蒋）22.5 若离观待蕴，仍有某如来，彼随后取蕴，观待成如来。

།ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་མ་བརྟེན་པར། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འགའ་ཡང་མེད།

།གང་ཞིག་མ་བརྟེན་ཡོད་མིན་པ། །དེས་ནི་ཇི་ལྟར་ཉེར་ལེན་འགྱུར།

（鸠）22.6 今实不受阴 更无如来法 若以不受无 今当云何受

（蒋）22.6 若离观待蕴，如来皆非有；离观待则无，岂能近取蕴？

།ཉེ་བར་བླངས་པ་མ་ཡིན་པ། །ཉེ་བར་ལེན་པར་ཅིས་མི་འགྱུར།

།ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པ་ཡི། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཅི་ཡང་མེད།

（鸠）22.7 若其未有受 所受不名受 无有无受法 而名为如来

（蒋）22.7 既非近取处，岂能成近取？远离近取故，如来皆非有。

།རྣམ་པ་ལྔས་ནི་བཙལ་བྱས་ན། །གང་ཞིག་དེ་ཉིད་གཞན་ཉིད་དུ།

།མེད་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དེ། །ཉེ་བར་ལེན་པས་ཇི་ལྟར་གདགས།

（鸠）22.8 若于一异中 如来不可得 五种求亦无 云何受中有

（蒋）22.8 依五相而寻，于彼异性中，如来不可得，近取岂施设？

།གང་ཞིག་ཉེ་བར་བླང་བ་དེ། །དེ་ནི་རང་བཞིན་ལས་ཡོད་མིན།

།བདག་གི་དངོས་ལས་གང་མེད་པ། །དེ་གཞན་དངོས་ལས་ཡོད་རེ་སྐན།

（鸠）22.9 又所受五阴 不从自性有 若无自性者 云何有他性

（蒋）22.9 何法是近取，彼非从自性；法不从己性，绝非从他性。

（佛护引文）22.9 何法是近取，彼非从自性；法不从己性，绝非从事物。

།དེ་ལྟར་ཉེར་བླང་ཉེར་ལེན་པོ། །རྣམ་པ་ཀུན་གྱིས་སྟོང་པ་ཡིན།

།སྟོང་པས་དེ་བཞིན་གཤེགས་སྟོང་པ། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་འདོགས་པར་འགྱུར།

（鸠）22.10 以如是义故 受空受者空 云何当以空 而说空如来

（蒋）22.10 近取近取者，一切皆空相，空故无如来，岂能有施设？

།སྟོང་ངོ་ཞེས་ཀྱང་མི་བརྗོད་དེ། །མི་སྟོང་ཞེས་ཀྱང་མི་བྱ་ཞིང་།

།གཉིས་དང་གཉིས་མིན་མི་བྱ་སྟེ། །གདགས་པའི་དོན་དུ་བརྗོད་པར་བྱ།

（鸠）22.11 空则不可说 非空不可说 共不共叵说 但以假名说

（蒋）22.11 空则不可说，非空亦不说，叵说是非二，但以施设说。

།རྟག་དང་མི་རྟག་ལ་སོགས་བཞི། །ཞི་བ་འདི་ལ་ག་ལ་ཡོད།

།མཐའ་དང་མཐའ་མེད་ལ་སོགས་བཞི། །ཞི་བ་འདི་ལ་ག་ལ་ཡོད།

22.12 寂灭相中无，常无常等四；寂灭相中无，边无边等四。

།གང་གིས་དེ་བཞིན་གཤེགས་ཡོད་ཅེས། །འཛིན་པ་སྟུག་པོ་བཟུང་གྱུར་པ།

།དེ་ནི་མྱ་ངན་འདས་པ་ལ། །མེད་ཅེས་རྣམ་རྟོག་རྟོག་པར་བྱེད།

（鸠）22.13 邪见深厚者 则说无如来 如来寂灭相 分别有亦非

（蒋）22.13 邪见深厚者，则于涅盘中，妄执如来有，或执如来无。

།རང་བཞིན་གྱིས་ནི་སྟོང་དེ་ལ། །སངས་རྒྱས་མྱ་ངན་འདས་ནས་ནི།

།ཡོད་དོ་ཞེའམ་མེད་དོ་ཞེས། །བསམ་པ་འཐད་པ་ཉིད་མི་འགྱུར།

（鸠）22.14 如是性空中 思惟亦不可 如来灭度后 分别于有无

（蒋）22.14 于无自性中，不应做此念：佛于涅盘后，是有或是无。

།གང་དག་སངས་རྒྱས་སྤྲོས་འདས་ཤིང་། །ཟད་པ་མེད་ལ་སྤྲོས་བྱེད་པ།

།སྤྲོས་པས་ཉམས་པ་དེ་ཀུན་གྱིས། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མཐོང་མི་འགྱུར།

（鸠）22.15 如来过戏论 而人生戏论 戏论破慧眼 是皆不见佛

（蒋）22.15 如来离戏论；无尽作戏论，戏论破慧眼，是皆不见佛。

།དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་རང་བཞིན་གང་། །དེ་ནི་འགྲོ་འདིའི་རང་བཞིན་ཡིན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རང་བཞིན་མེད། །འགྲོ་བ་འདི་ཡི་རང་བཞིན་མེད།

（鸠）22.16 如来所有性 即是世间性 如来无有性 世间亦无性

（蒋）22.16 如来所有性，即是有情性，因佛无自性，有情自性无。

第二十二品——观如来品——终。

第二十三品 观颠倒品

།འདོད་ཆགས་ཞེ་སྡང་གཏི་མུག་རྣམས། །ཀུན་ཏུ་རྟོག་ལས་འབྱུང་བར་གསུངས།
།སྡུག་དང་མི་སྡུག་ཕྱིན་ཅི་ལོག །བརྟེན་པ་ཉིད་ལས་ཀུན་ཏུ་འབྱུང་།

（鸠）23.1 从忆想分别 生于贪恚痴 净不净颠倒 皆从众缘生

（蒋）23.1 经说贪瞋痴，皆从妄念生，净不净颠倒，待此而遍生。

།གང་དག་སྡུག་དང་མི་སྡུག་དང་། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ལས་བརྟེན་འབྱུང་བ།
།དེ་དག་རང་བཞིན་ལས་མེད་དེ། །དེ་ཕྱིར་ཉོན་མོངས་ཡང་དག་མེད།

（鸠）23.2 若因净不净 颠倒生三毒 三毒即无性 故烦恼无实

（蒋）23.2 若因净不净，颠倒生三毒，三毒无自性，故烦恼无实。

།བདག་གི་ཡོད་ཉིད་མེད་ཉིད་ནི། །ཇི་ལྟ་བུར་ཡང་གྲུབ་པ་མེད།
།དེ་མེད་ཉོན་མོངས་རྣམས་ཀྱི་ནི། །ཡོད་ཉིད་མེད་ཉིད་ཇི་ལྟར་འགྲུབ།

（鸠）23.3 我法有以无 是事终不成 无我诸烦恼 有无亦不成

（蒋）23.3 我之有无性，是事终不成，无彼故岂有，烦恼有无性？

།ཉོན་མོངས་དེ་དག་གང་གི་ཡིན། །དེ་ཡང་གྲུབ་པ་ཡོད་མ་ཡིན།
།འགའ་མེད་པར་ནི་གང་གི་ཡང་། །ཉོན་མོངས་པ་དག་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）23.4 谁有此烦恼 是即为不成 若离是而有 烦恼则无属

（蒋）23.4 谁有此烦恼？是即为不成；既无一切法，烦恼等非有。

།རང་ལུས་ལྟ་བཞིན་ཉོན་མོངས་རྣམས། །ཉོན་མོངས་ཅན་ལ་རྣམ་ལྔར་མེད།
།རང་ལུས་ལྟ་བཞིན་ཉོན་མོངས་ཅན། །ཉོན་མོངས་པ་ལ་རྣམ་ལྔར་མེད།

（鸠）23.5 如身见五种 求之不可得 烦恼于垢心 五求亦不得

（蒋）23.5 如身五相观，惑不具惑者；如身五相观，惑者不具惑。

།སྡུག་དང་མི་སྡུག་ཕྱིན་ཅི་ལོག །རང་བཞིན་ལས་ནི་ཡོད་མིན་ན།

།སྡུག་དང་མི་སྡུག་ཕྱིན་ཅི་ལོག །བརྟེན་ནས་ཉོན་མོངས་གང་དག་ཡིན།

（鸠）23.6 净不净颠倒 是则无自性 云何因此二 而生诸烦恼

（蒋）23.6 净不净颠倒，是则无自性，净不净颠倒，云何惑待彼？

།གཟུགས་སྒྲ་རོ་དང་རེག་པ་དང་། །དྲི་དང་ཆོས་དག་རྣམ་དྲུག་ནི།

།གཞི་སྟེ་འདོད་ཆགས་ཞེ་སྡང་དང་། །གཏི་མུག་གི་ནི་ཡིན་པར་བརྟགས།

（鸠）23.7 色声香味触 及法为六种 如是之六种 是三毒根本

（蒋）23.7 色声香味触，及法为六种，应观彼即是，贪瞋痴所依。

།གཟུགས་སྒྲ་རོ་དང་རེག་པ་དང་། །དྲི་དང་ཆོས་དག་འབའ་ཞིག་སྟེ།

།དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་ལྟ་བུ་དང་། །སྨིག་རྒྱུ་རྨི་ལམ་འདྲ་བ་ཡིན།

（鸠）23.8 色声香味触 及法体六种 皆空如炎梦 如乾闼婆城

（蒋）23.8 色声及香触，味及法仅如，乾闼婆之城，阳焰以及梦，

།སྒྱུ་མའི་སྐྱེས་བུ་ལྟ་བུ་དང་། །གཟུགས་བརྙན་འདྲ་བ་དེ་དག་ལ།

།སྡུག་པ་དང་ནི་མི་སྡུག་པ། །འབྱུང་བར་ཡང་ནི་ག་ལ་འགྱུར།

（鸠）23.9 如是六种中 何有净不净 犹如幻化人 亦如镜中像

（蒋）23.9 如幻化士夫，亦如镜中像，故从彼等法，岂生净不净？

།གང་ལ་བརྟེན་ནས་སྡུག་པ་ཞེས། །གདགས་པར་བྱ་བ་མི་སྡུག་པ།

།སྡུག་པ་མི་ལྟོས་ཡོད་མིན་པས། །དེ་ཕྱིར་སྡུག་པ་འཐད་མ་ཡིན།

（鸠）23.10 不因于净相 则无有不净 因净有不净 是故无不净

（蒋）23.10 依何而施设，是故成净法？离净无不净，故净不应理。

（佛护引文）23.10 依何而施设，净及不净法？不待净则无，故净不应理。

།གང་ལ་བརྟེན་ནས་མི་སྡུག་པར། །གདགས་པར་བྱ་བ་སྡུག་པ་ནི།

།མི་སྡུག་མི་ལྟོས་ཡོད་མིན་པས། །དེ་ཕྱིར་མི་སྡུག་འཐད་མ་ཡིན།

（鸠）23.11 不因于不净 则亦无有净 因不净有净 是故无有净

（蒋）23.11 依何而施设，是故成不净？离不净无净，故不净非理。

（佛护引文）23.11 依何而施设，净及不净法？离不净则无，故不净非理。

།སྡུག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །འདོད་ཆགས་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

།མི་སྡུག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །ཞེ་སྡང་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

23.12 若无有净者，何由而有贪？若无有不净，何由而有恚？

།གལ་ཏེ་མི་རྟག་རྟག་པ་ཞེས། །དེ་ལྟར་འཛིན་པ་ལོག་ཡིན་ན།

།སྟོང་ལ་མི་རྟག་ཡོད་མིན་པས། །འཛིན་པ་ཇི་ལྟར་ལོག་པ་ཡིན།

（鸠）23.13 于无常着常 是则名颠倒 空中无有常 何处有常倒

（蒋）23.13 于无常着常，是则名颠倒，空中无无常，彼执岂颠倒？

（佛护引文）23.13 于无常着常，是则名颠倒，空中常非有，彼执岂非倒？

།གལ་ཏེ་མི་རྟག་རྟག་གོ་ཞེས། །དེ་ལྟར་འཛིན་པ་ལོག་ཡིན་ན།

།སྟོང་ལ་མི་རྟག་པའོ་ཞེས། །འཛིན་པའང་ཇི་ལྟར་ལོག་མ་ཡིན།

（鸠）23.14 若于无常中 着无常非倒 空中无无常 何有非颠倒

（蒋）23.14 若于无常中，执常是颠倒，空中执无常，彼亦岂非倒？

（佛护引文）23.14 若于无常中，着无常非倒，空中无无常，彼执岂非倒？

།གང་གིས་འཛིན་དང་འཛིན་གང་དང་། །འཛིན་པ་པོ་དང་གང་གཟུང་བ།

།ཐམས་ཅད་ཉེ་བར་ཞི་བ་སྟེ། །དེ་ཕྱིར་འཛིན་པ་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）23.15 可着着者着 及所用着法 是皆寂灭相 云何而有着

（蒋）23.15 能执及所执，执者及执取，是皆寂灭相，是故执非有。

།ལོག་པའམ་ཡང་དག་ཉིད་དུ་ནི། །འཛིན་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན།

།གང་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཡོད་ཅིང་། །གང་ལ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་ཡོད།

（鸠）23.16 若无有着法 言邪是颠倒 言正不颠倒 谁有如是事

（蒋）23.16 颠倒不颠倒，彼执皆非有。云何有颠倒？何处不颠倒？

།ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་པ་ལ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་མི་སྲིད་དེ།

།ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་མ་གྱུར་ལ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་མི་སྲིད་དེ།

（鸠）23.17 有倒不生倒 无倒不生倒 倒者不生倒 不倒亦不生

（蒋）23.17 已成颠倒中，颠倒绝非有；尚未颠倒中，颠倒绝非有；

།ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་བཞིན་ལ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་དག་མི་སྲིད་དེ།

།གང་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་སྲིད་པ། །བདག་ཉིད་ཀྱིས་ནི་རྣམ་པར་དཔྱོད།

（鸠）23.18 若于颠倒时 亦不生颠倒 汝可自观察 谁生于颠倒

（蒋）23.18 正成颠倒中，颠倒定非有。云何有颠倒，应做如是观。

།ཕྱིན་ཅི་ལོག་རྣམས་མ་སྐྱེས་ན། །ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཡོད་པར་འགྱུར།

།ཕྱིན་ཅི་ལོག་རྣམས་སྐྱེ་མེད་ན། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཅན་ག་ལ་ཡོད།

（鸠）23.19 诸颠倒不生 云何有此义 无有颠倒故 何有颠倒者

（蒋）23.19 诸颠倒不生，颠倒岂能有？不生颠倒故，岂有颠倒者？

།དངོས་པོ་བདག་ལས་མི་སྐྱེ་སྟེ། །གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ཉིད་མ་ཡིན།

།བདག་དང་གཞན་ལས་ཀྱང་མིན་ན། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཅན་ག་ལ་ཡོད།

（蒋）23.20 事物不自生，亦不从他生，不从自他生，云何有颠倒？

།གལ་ཏེ་བདག་དང་གཙང་བ་དང་། །རྟག་དང་བདེ་བ་ཡོད་ན་ནི།

།བདག་དང་གཙང་དང་རྟག་པ་དང་། །བདེ་བ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་མ་ཡིན།

（鸠）23.21 若常我乐净 而是实有者 是常我乐净 则非是颠倒

（蒋）23.21 若有我及净，常乐亦皆有，谓我净常乐，则非是颠倒。

（佛护引文）23.21 若有我及净，常乐亦皆有，执我净常乐，则非是颠倒。

།གལ་ཏེ་བདག་དང་གཙང་བ་དང་། །རྟག་དང་བདེ་བ་མེད་ན་ནི།

།བདག་མེད་མི་གཙང་མི་རྟག་དང་། །སྡུག་བསྔལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）23.22 若常我乐净 而实无有者 无常苦不净 是则亦应无

（蒋）23.22 若无我无净，无常亦无乐，无我及不净，无常苦皆无。

།དེ་ལྟར་ཕྱིན་ཅི་ལོག་འགགས་པས། །མ་རིག་པ་ནི་འགག་པ་འགྱུར།

།མ་རིག་འགགས་པར་གྱུར་ན་ནི། །འདུ་བྱེད་ལ་སོགས་འགག་པར་འགྱུར།

23.23 如是颠倒灭，无明则亦灭，以无明灭故，诸行等亦灭。

།གལ་ཏེ་ལ་ལའི་ཉོན་མོངས་པ། །གང་དག་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་ན།

།ཇི་ལྟ་བུར་ན་སྤོང་བར་འགྱུར། །ཡོད་པ་སུ་ཞིག་སྤོང་བར་བྱེད།

（鸠）23.24 若烦恼性实 而有所属者 云何当可断 谁能断其性

（蒋）23.24 若某些烦恼，彼等自性有，云何当可断，谁能断其有？

།གལ་ཏེ་ལ་ལའི་ཉོན་མོངས་པ། །གང་དག་རང་བཞིན་གྱིས་མེད་ན།

།ཇི་ལྟ་བུར་ན་སྤོང་བར་འགྱུར། །མེད་པ་སུ་ཞིག་སྤོང་བར་བྱེད།

（鸠）23.25 若烦恼虚妄 无性无属者 云何当可断 谁能断无性

（蒋）23.25 若某些烦恼，彼等无自性，云何当可断，谁能断其无？

第二十三品——观颠倒品——终。

第二十四品　观四谛品

།གལ་ཏེ་འདི་དག་ཀུན་སྟོང་ན། །འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད།

།འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་རྣམས། །ཁྱོད་ལ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）24.1 若一切皆空 无生亦无灭 如是则无有 四圣谛之法

（蒋）24.1 若一切皆空，无生亦无灭，于汝则应无，四圣谛之法。

།འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་མེད་པས། །ཡོངས་སུ་ཤེས་དང་སྤོང་བ་དང་།

།སྒོམ་དང་མངོན་དུ་བྱ་བ་དག །འཐད་པར་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）24.2 以无四谛故 见苦与断集 证灭及修道 如是事皆无

（蒋）24.2 以无四谛故，知苦及断集，证灭及修道，是事不应理。

།དེ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། །འབྲས་བུ་བཞི་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན།

།འབྲས་བུ་མེད་ན་འབྲས་གནས་མེད། །ཞུགས་པ་དག་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）24.3 以是事无故 则无四道果 无有四果故 得向者亦无

（蒋）24.3 以无彼等故，则无四道果，得果者亦无，向果者亦无。

།གལ་ཏེ་སྐྱེས་བུ་གང་ཟག་བརྒྱད། །དེ་དག་མེད་ན་དགེ་འདུན་མེད།

།འཕགས་པའི་བདེན་རྣམས་མེད་པའི་ཕྱིར། །དམ་པའི་ཆོས་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）24.4 如无八贤圣 则无有僧宝 以无四谛故 亦无有法宝

（蒋）24.4 若无八贤圣，则无有僧宝。无四圣谛故，正法亦非有。

།ཆོས་དང་དགེ་འདུན་ཡོད་མིན་ན། །སངས་རྒྱས་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར།

།དེ་སྐད་སྟོང་པ་ཉིད་སྨྲ་ན། །དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་གནོད་པ་ནི།

（鸠）24.5 以无法僧宝 亦无有佛宝 如是说空者 是则破三宝

（蒋）24.5 以无法僧宝，岂能有佛宝？如是说空者，是则破三宝。

།བྲེད་ཅིང་འབྲས་བུ་ཡོད་པ་དང་། །ཆོས་མ་ཡིན་པ་ཆོས་ཉིད་དང་།

།འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་ཐ་སྙད་ནི། །ཀུན་ལའང་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན།

（鸠）24.6 空法坏因果 亦坏于罪福 亦复悉毁坏 一切世俗法

（蒋）24.6 空性坏非法，坏法性及果，世间之名言，亦复悉毁坏。

།དེ་ལ་བཤད་པ་ཁྱོད་ཀྱིས་ནི། །སྟོང་ཉིད་དགོས་དང་སྟོང་ཉིད་དང་།

།སྟོང་ཉིད་དོན་ནི་མ་རྟོགས་པས། །དེ་ཕྱིར་དེ་ལྟར་གནོད་པ་ཡིན།

（鸠）24.7 汝今实不能 知空空因缘 及知于空义 是故自生恼

（蒋）24.7 汝今因不知，空性及空义，以及其目的，故成如是破。

།སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ཆོས་བསྟན་པ། །བདེན་པ་གཉིས་ལ་ཡང་དག་བརྟེན།

།འཇིག་རྟེན་ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་དང་། །དམ་པའི་དོན་གྱི་བདེན་པའོ།

24.8 诸佛依二谛，为众生说法。一以世俗谛，二第一义谛。

།གང་དག་བདེན་པ་དེ་གཉིས་ཀྱི། །རྣམ་དབྱེ་རྣམ་པར་མི་ཤེས་པ།

།དེ་དག་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་ནི། །ཟབ་མོའི་དེ་ཉིད་རྣམ་མི་ཤེས།

（鸠）24.9 若人不能知 分别于二谛 则于深佛法 不知真实义

（蒋）24.9 若谁尚未知，二谛之分别，则于佛所说，深义不得知。

།ཐ་སྙད་ལ་ནི་མ་བརྟེན་པར། །དམ་པའི་དོན་ནི་བསྟན་མི་ནུས།

།དམ་པའི་དོན་ནི་མ་རྟོགས་པར། །མྱ་ངན་འདས་པ་ཐོབ་མི་འགྱུར།

（鸠）24.10 若不依俗谛 不得第一义 不得第一义 则不得涅盘

（蒋）24.10 不依名言故，不能示胜义，不知胜义故，不能得涅盘。

།སྟོང་པ་ཉིད་ལ་བལྟ་ཉེས་ན། །ཤེས་རབ་ཆུང་རྣམས་ཕུང་བར་འགྱུར།
།ཇི་ལྟར་སྦྲུལ་ལ་གཟུང་ཉེས་དང་། །རིག་སྔགས་ཉེས་པར་བསྒྲུབས་པ་བཞིན།

（鸠）24.11 不能正观空 钝根则自害 如不善咒术 不善捉毒蛇

（蒋）24.11 于空持谬观，钝根则自害，如不善捉蛇，及误修咒术。

།དེ་ཕྱིར་ཞན་པས་ཆོས་འདི་ཡི། །གཏིང་རྟོགས་དཀའ་བར་མཁྱེན་གྱུར་ནས།
།ཐུབ་པའི་ཐུགས་ནི་ཆོས་བསྟན་ལས། །རབ་ཏུ་ལོག་པར་གྱུར་པ་ཡིན།

24.12 世尊知是法，甚深微妙相，非钝根所及，是故不欲说。

།སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་ནི། །སྟོང་ལ་འཐད་པ་མ་ཡིན་པས།
།ཁྱོད་ནི་སྟོང་ཉིད་སྤོང་བྱེད་པ། །གང་དེ་ང་ལ་མི་འཐད་དོ།

（鸠）24.13 汝谓我着空 而为我生过 汝今所说过 于空则无有

（蒋）24.13 所言应成过，于空不应理；汝破空诸过，于我皆非有。

（佛护引文）24.13 汝说吾空论，应成一切过，所破诸过失，于空不应理。

།གང་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་རུང་བ། །དེ་ལ་ཐམས་ཅད་རུང་བར་འགྱུར།
།གང་ལ་སྟོང་ཉིད་མི་རུང་བ། །དེ་ལ་ཐམས་ཅད་རུང་མི་འགྱུར།

24.14 以有空义故，一切法得成；若无空义者，一切则不成。

།ཁྱོད་ནི་རང་གི་སྐྱོན་རྣམས་ནི། །ང་ལ་ཡོངས་སུ་སྒྱུར་བྱེད་པ།
།རྟ་ལ་མངོན་པར་ཞོན་བཞིན་དུ། །རྟ་ཉིད་བརྗེད་པར་གྱུར་པ་བཞིན།

（鸠）24.15 汝今自有过 而以回向我 如人乘马者 自忘于所乘

（蒋）24.15 汝今以己过，全数抛向我，如人乘马者，自忘所乘马。

།གལ་ཏེ་དངོས་རྣམས་རང་བཞིན་ལས། །ཡོད་པར་རྗེས་སུ་ལྟ་བྱེད་ན།
།དེ་ལྟ་ཡིན་ན་དངོས་པོ་རྣམས། །རྒྱུ་རྐྱེན་མེད་པར་ཁྱོད་ལྟའོ།

（鸠）24.16 若汝见诸法 决定有性者 即为见诸法 无因亦无缘

（蒋）24.16 若汝见诸法，皆是有自性，即为见诸法，无因亦无缘。

།འབྲས་བུ་དང་ནི་རྒྱུ་ཉིད་དང༌། །བྱེད་པ་པོ་དང་བྱེད་དང་བྱ།

།སྐྱེ་བ་དང་ནི་འགག་པ་དང༌། །འབྲས་བུ་ལ་ཡང་གནོད་པ་བྱེད།

（鸠）24.17 即为破因果 作作者作法 亦复坏一切 万物之生灭

（蒋）24.17 即为破因果，作作者所作，亦复坏一切，生灭及诸果。

།རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་གང༌། །དེ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་བཤད།

།དེ་ནི་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་སྟེ། །དེ་ཉིད་དབུ་མའི་ལམ་ཡིན་ནོ།

（鸠）24.18 众因缘生法 我说即是无 亦为是假名 亦是中道义

（蒋）24.18 何法是缘起，说彼皆空性，即观待施设，亦复是中道。

།གང་ཕྱིར་རྟེན་འབྱུང་མ་ཡིན་པའི། །ཆོས་འགའ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ།

།དེ་ཕྱིར་སྟོང་པ་མ་ཡིན་པའི། །ཆོས་འགའ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）24.19 未曾有一法 不从因缘生 是故一切法 无不是空者

（蒋）24.19 未曾有一法，不是缘起有，是故一切法，无不是空者。

།གལ་ཏེ་འདི་ཀུན་མི་སྟོང་ན། །འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད།

།འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་རྣམས། །ཁྱོད་ལ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）24.20 若一切不空 则无有生灭 如是则无有 四圣谛之法

（蒋）24.20 若一切不空，则无有生灭。如是汝应无，四圣谛之法。

།རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་འབྱུང་མ་ཡིན་ན། །སྡུག་བསྔལ་ཡོད་པར་ག་ལ་འགྱུར།

།མི་རྟག་སྡུག་བསྔལ་གསུངས་པ་དེ། །རང་བཞིན་ཉིད་ལས་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）24.21 苦不从缘生 云何当有苦 无常是苦义 定性无无常

（蒋）24.21 若不是缘起，岂能有痛苦？所说无常苦，皆非自性有。

།རང་བཞིན་ཉིད་ལས་ཡོད་ཡིན་ན། །ཅི་ཞིག་ཀུན་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར།

།དེ་ཕྱིར་སྟོང་ཉིད་གནོད་བྱེད་ལ། །ཀུན་འབྱུང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）24.22 若苦有定性 何故从集生 是故无有集 以破空义故

（蒋）24.22 若苦有自性，何法从集生？以破空性故，集谛则非有。

（佛护引文）24.22 若苦无自性，何法从集生？以破空性故，集谛则非有。

།སྡུག་བསྔལ་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་ན། །འགོག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

།རང་བཞིན་གྱིས་ནི་ཡོངས་གནས་ཕྱིར། །འགོག་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན།

（鸠）24.23 苦若有定性 则不应有灭 汝着定性故 即破于灭谛

（蒋）24.23 若苦有自性，则不应有灭，自性周遍故，则破于灭谛。

།ལམ་ལ་རང་བཞིན་ཡོད་ན་ནི། །སྒོམ་པ་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

།ཅི་སྟེ་ལམ་དེ་བསྒོམ་བྱ་ན། །ཁྱོད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）24.24 苦若有定性 则无有修道 若道可修习 即无有定性

（蒋）24.24 若道有自性，修则不应有；若道可修习，汝自性应无。

（佛护引文）24.24 若道有自性，修则不应有；若道可修习，汝应无事物。

།གང་ཚེ་སྡུག་བསྔལ་ཀུན་འབྱུང་དང་། །འགོག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན།

།ལམ་གྱི་སྡུག་བསྔལ་འགོག་པ་ནི། །གང་ཞིག་ཐོབ་པར་འགྱུར་བར་འདོད།

（鸠）24.25 若无有苦谛 及无集灭谛 所可灭苦道 竟为何所至

（蒋）24.25 何时无苦集，尔时灭非有，由道灭苦时，说何为所得？

།གལ་ཏེ་རང་བཞིན་ཉིད་ཀྱིས་ནི། །ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་མ་ཡིན་ན།

།དེ་ནི་ཇི་ལྟར་ཡོངས་ཤེས་འགྱུར། །རང་བཞིན་གནས་པ་མ་ཡིན་ནམ།

（鸠）24.26 若苦定有性 先来所不见 于今云何见 其性不异故

（蒋）24.26 若不以自性，周遍得知者，彼今岂遍知？自性莫不住？

（佛护引文）24.26 若不以自性，周遍得知者，彼今岂遍知？事物莫不住？

།དེ་བཞིན་དུ་ནི་ཁྱོད་ཉིད་ཀྱི། །སྤང་དང་མངོན་དུ་བྱ་བ་དང་།

།བསྒོམ་དང་འབྲས་བུ་བཞི་དག་ཀྱང་། །ཡོངས་ཤེས་བཞིན་དུ་མི་རུང་ངོ་།

（鸠）24.27 如见苦不然 断集及证灭 修道及四果 是亦皆不然

（蒋）24.27 如汝不得知，断集及证灭，修道及四果，是亦皆不然。

།རང་བཞིན་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་ཡིས། །འབྲས་བུ་རང་བཞིན་ཉིད་ཀྱིས་ནི།

།ཐོབ་པ་མིན་པ་གང་ཡིན་དེ། །ཇི་ལྟར་འཐོབ་པར་ནུས་པར་འགྱུར།

（鸠）24.28 是四道果性 先来不可得 诸法性若定 今云何可得

（蒋）24.28 遍执自性故，若以自性力，不能得之果，何云岂可得？

།འབྲས་བུ་མེད་ན་འབྲས་གནས་མེད། །ཞུགས་པ་དག་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན།

།གལ་ཏེ་སྐྱེས་བུ་གང་ཟག་བརྒྱད། །དེ་དག་མེད་ན་དགེ་འདུན་མེད།

（鸠）24.29 若无有四果 则无得向者 以无八圣故 则无有僧宝

（蒋）24.29 无果不得果，向者亦非有，以无八圣众，故无有僧宝。

།འཕགས་པའི་བདེན་རྣམས་མེད་པའི་ཕྱིར། །དམ་པའི་ཆོས་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན།

།ཆོས་དང་དགེ་འདུན་ཡོད་མིན་ན། །སངས་རྒྱས་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་འགྱུར།

（鸠）24.30 无四圣谛故 亦无有法宝 无法宝僧宝 云何有佛宝

（蒋）24.30 以无圣谛故，正法亦非有。若无法及僧，云何能有佛？

།ཁྱོད་ཀྱིས་སངས་རྒྱས་བྱང་ཆུབ་ལ། །མ་བརྟེན་པར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར།

།ཁྱོད་ཀྱིས་བྱང་ཆུབ་སངས་རྒྱས་ལ། །མ་བརྟེན་པར་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）24.31 汝说则不因 菩提而有佛 亦复不因佛 而有于菩提

（蒋）24.31 汝应成如是，佛不待菩提；汝应成如是，菩提不待佛。

།ཁྱོད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཉིད་ཀྱིས་ནི། །སངས་རྒྱས་མིན་པ་གང་ཡིན་དེས།
།བྱང་ཆུབ་སྤྱོད་ལ་བྱང་ཆུབ་ཕྱིར། །བརྩལ་ཀྱང་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་མི་འགྱུར།

（鸠）24.32 虽复勤精进 修行菩提道 若先非佛性 不应得成佛

（蒋）24.32 汝说以自性，未得正觉者，彼勤菩萨行，亦不得菩提。

།འགའ་ཡང་ཆོས་དང་ཆོས་མིན་པ། །ནམ་ཡང་བྱེད་པར་མི་འགྱུར་ཏེ།
།མི་སྟོང་པ་ལ་ཅི་ཞིག་བྱ། །རང་བཞིན་ལ་ནི་བྱ་བ་མེད།

（鸠）24.33 若诸法不空 无作罪福者 不空何所作 以其性定故

（蒋）24.33 任谁皆不能，造作法非法，不空何所作？自性中无作。

།ཆོས་དང་ཆོས་མིན་མེད་པར་ཡང་། །འབྲས་བུ་ཁྱོད་ལ་ཡོད་པར་འགྱུར།
།ཆོས་དང་ཆོས་མིན་རྒྱུས་བྱུང་བའི། །འབྲས་བུ་ཁྱོད་ལ་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）24.34 汝于罪福中 不生果报者 是则离罪福 而有诸果报

（蒋）24.34 虽离法非法，其果汝应有；由法非法生，汝无有其果。

（佛护引文）24.34 由法非法生，汝无有其果；虽离法非法，其果汝应有。

།ཆོས་དང་ཆོས་མིན་རྒྱུས་བྱུང་བའི། །འབྲས་བུ་གལ་ཏེ་ཁྱོད་ལ་ཡོད།
།ཆོས་དང་ཆོས་མིན་ལས་བྱུང་བའི། །འབྲས་བུ་ཅི་ཕྱིར་སྟོང་མ་ཡིན།

（鸠）24.35 若谓从罪福 而生果报者 果从罪福生 云何言不空

（蒋）24.35 由法非法生，若汝有其果，法非法生果，云何言不空？

།རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ཡི། །སྟོང་པ་ཉིད་ལ་གནོད་བྱེད་གང་།
།འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་ཐ་སྙད་ནི། །ཀུན་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པ་ཡིན།

（鸠）24.36 汝破一切法 诸因缘空义 则破于世俗 诸余所有法

（蒋）24.36 若有谁破除，缘起之性空，彼则破一切，世间之名言。

（佛护引文）24.36 汝破除一切，世间之名言；汝破除一切，缘起之性空。

།སྟོང་པ་ཉིད་ལ་གནོད་བྱེད་ན། །བྱ་བ་ཅི་ཡང་མེད་འགྱུར་ཞིང་།

།རྩོམ་པ་མེད་པ་བྱ་བར་འགྱུར། །མི་བྱེད་པ་ཡང་བྱེད་པོར་འགྱུར།

（鸠）24.37 若破于空义 即应无所作 无作而有作 不作名作者

（蒋）24.37 若破除空性，所作则应无，无勤亦有作，无作成作者。

（佛护引文）24.37 所作则应无，亦无其发起，若破除空性，无作亦成作。

།རང་བཞིན་ཡོད་ན་འགྲོ་བ་རྣམས། །མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་དང་།

།ཐེར་ཟུག་ཏུ་ནི་གནས་འགྱུར་ཞིང་། །གནས་སྐབས་སྣ་ཚོགས་བྲལ་བར་འགྱུར།

（鸠）24.38 若有决定性 世间种种相 则不生不灭 常住而不坏

（蒋）24.38 有情自性有，则无生无灭，亦住于恒常，远离种种相。

（佛护引文）24.38 若事物是有，无种种有情，无生亦无灭，亦住于恒常。

།གལ་ཏེ་སྟོང་པ་ཡོད་མིན་ན། །མ་ཐོབ་ཐོབ་པར་བྱ་བ་དང་།

།སྡུག་བསྔལ་མཐར་བྱེད་ལས་དང་ནི། །ཉོན་མོངས་ཐམས་ཅད་སྤོང་བའང་མེད།

（鸠）24.39 若无有空者 未得不应得 亦无断烦恼 亦无苦尽事

（蒋）24.39 如果空非有，不得尚未得，亦无离苦业，断惑亦不能。

།གང་གིས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་། །མཐོང་བ་དེ་ནི་སྡུག་བསྔལ་དང་།

།ཀུན་འབྱུང་དང་ནི་འགོག་པ་དང་། །ལམ་ཉིད་དེ་དག་མཐོང་བ་ཡིན།

（鸠）24.40 是故经中说 若见因缘法 则为能见佛 见苦集灭道

（蒋）24.40 何者见缘起，是故能观见，苦谛及集谛，灭谛及道谛。

第二十四品——观四谛品——终。

第二十五品 观涅盘品

།གལ་ཏེ་འདི་དག་ཀུན་སྟོང་ན། །འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད།
།གང་ཞིག་སྤོང་དང་འགགས་པ་ལས། །མྱ་ངན་འདའ་བར་འགྱུར་བར་འདོད།

（鸠）25.1 若一切法空 无生无灭者 何断何所灭 而称为涅盘

（蒋）25.1 若一切皆空，无生亦无灭，由断灭何法，故许为涅盘？

།གལ་ཏེ་འདི་ཀུན་མི་སྟོང་ན། །འབྱུང་བ་མེད་ཅིང་འཇིག་པ་མེད།
།གང་ཞིག་སྤོང་དང་འགགས་པ་ལས། །མྱ་ངན་འདའ་བར་འགྱུར་བར་འདོད།

（鸠）25.2 若诸法不空 则无生无灭 何断何所灭 而称为涅盘

（蒋）25.2 若一切非空，无生亦无灭，由断灭何法，故许为涅盘？

།སྤངས་པ་མེད་པ་ཐོབ་མེད་པ། །ཆད་པ་མེད་པ་རྟག་མེད་པ།
།འགག་པ་མེད་པ་སྐྱེ་མེད་པ། །དེ་ནི་མྱ་ངན་འདས་པར་བརྗོད།

（鸠）25.3 无得亦无至 不断亦不常 不生亦不灭 是说名涅盘

（蒋）25.3 无断除无得，无断亦无常，无灭亦无生，此称为涅盘。

།རེ་ཞིག་མྱ་ངན་འདས་དངོས་མིན། །རྒ་ཤིའི་མཚན་ཉིད་ཐལ་བར་འགྱུར།
།རྒ་དང་འཆི་བ་མེད་པ་ཡི། །དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）25.4 涅盘不名有 有则老死相 终无有有法 离于老死相

（蒋）25.4 涅盘非事物，应成老死相。远离老死之，事物皆非有。

།གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་དངོས་ན། །མྱ་ངན་འདས་པ་འདུས་བྱས་འགྱུར།
།དངོས་པོ་འདུས་བྱས་མ་ཡིན་པ། །འགའ་ཡང་གང་ན་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）25.5 若涅盘是有 涅盘即有为 终无有一法 而是无为者

（蒋）25.5 涅盘是事物，则其成有为；事物非有为，是事终非有。

།གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་དངོས་ན། །ཇི་ལྟར་མྱང་འདས་དེ་བརྟེན་མིན།

།དངོས་པོ་བརྟེན་ནས་མ་ཡིན་པ། །འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）25.6 若涅盘是有 云何名无受 无有不从受 而名为有法

（蒋）25.6 涅盘是事物，涅盘岂非依？事物若离依，是事终非有。

།གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་དངོས་མིན། །དངོས་མེད་ཇི་ལྟར་རུང་བར་འགྱུར།

།གང་ལ་མྱ་ངན་འདས་དངོས་མིན། །དེ་ལ་དངོས་མེད་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）25.7 有尚非涅盘 何况于无耶 涅盘无有有 何处当有无

（蒋）25.7 涅盘非事物，岂有非事物？涅盘非事物，则无非事物。

།གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་དངོས་མིན། །ཇི་ལྟར་མྱང་འདས་དེ་བརྟེན་མིན།

།གང་ཞིག་བརྟེན་ནས་མ་ཡིན་པའི། །དངོས་མེད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）25.8 若无是涅盘 云何名不受 未曾有不受 而名为无法

（蒋）25.8 涅盘非事物，涅盘岂非依？以非观待故，非事物则无。

།འོང་བ་དང་ནི་འགྲོ་བའི་དངོས། །བརྟེན་ཏམ་རྒྱུར་བྱས་གང་ཡིན་པ།

།དེ་ནི་བརྟེན་མིན་རྒྱུར་བྱས་མིན། །མྱ་ངན་འདས་པ་ཡིན་པར་བསྟན།

（鸠）25.9 受诸因缘故 轮转生死中 不受诸因缘 是名为涅盘

（蒋）25.9 来去之事物，观待或作因，非待不作因，即是说涅盘。

།འབྱུང་བ་དང་ནི་འཇིག་པ་དག །སྤང་བར་སྟོན་པས་བཀའ་སྩལ་ཏོ།

།དེ་ཕྱིར་མྱ་ངན་འདས་པར་ནི། །དངོས་མིན་དངོས་མེད་མིན་པར་རིགས།

（鸠）25.10 如佛经中说 断有断非有 是故知涅盘 非有亦非无

（蒋）25.10 诸生及诸灭，佛说皆断故，知涅盘应离，事物非事物。

།གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་པ་ནི། །དངོས་དང་དངོས་མེད་གཉིས་ཡིན་ན།

།དངོས་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག །ཐར་པར་[12]འགྱུར་ན་དེ་མི་རིགས།

（鸠）25.11 若谓于有无 合为涅盘者 有无即解脱 是事则不然

（蒋）25.11 若涅盘是二，事物非事物，事物非事物，即解脱非理。

།གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་པ་ནི། །དངོས་དང་དངོས་མེད་གཉིས་ཡིན་ན།

།མྱ་ངན་འདས་པ་མ་བརྟེན་མིན། །དེ་གཉིས་བརྟེན་ནས་ཡིན་ཕྱིར་རོ།

（鸠）25.12 若谓于有无 合为涅盘者 涅盘非无受 是二从受生

（蒋）25.12 若涅盘是二，事物非事物，涅盘非不依，彼观待二故。

།ཇི་ལྟར་མྱ་ངན་འདས་པ་ནི། །དངོས་དང་དངོས་མེད་གཉིས་ཡིན་ཏེ།

།མྱ་ངན་འདས་པ་འདུས་མ་བྱས། །དངོས་དང་དངོས་མེད་འདུས་བྱས་ཡིན།

（鸠）25.13 有无共合成 云何名涅盘 涅盘名无为 有无是有为

（蒋）25.13 涅盘岂是二，事物非事物？涅盘是无为，其二是有为。

།ཇི་ལྟར་མྱ་ངན་འདས་པ་ལ། །དངོས་དང་དངོས་མེད་གཉིས་ཡོད་དེ།

།དེ་གཉིས་གཅིག་ལ་ཡོད་མིན་ཏེ། །སྣང་བ་དང་ནི་མུན་པ་བཞིན།

（鸠）25.14 有无二事共 云何是涅盘 是二不同处 如明暗不俱

（蒋）25.14 若涅盘中有，事物非事物，彼二不同处，如明暗不俱。

12 虽然对勘本版写的是ཐལ་བར་འགྱུར་ན།，但根据佛护论的「དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དག་ཐར་པ་ཡིན་པར་འགྱུར་བས་དེ་ཡང་མི་རིགས།」的说法，应该为误。

།དངོས་མིན་དངོས་པོ་མེད་མིན་པ། །མྱ་ངན་འདས་པར་གང་སྟོན་པ།

།དངོས་པོ་མེད་དང་དངོས་པོ་དག །གྲུབ་ན་དེ་ནི་གྲུབ་པར་འགྱུར།

（鸠）25.15 若非有非无 名之为涅盘 此非有非无 以何而分别

（蒋）25.15 说涅盘非二，事物非事物；成立其是二，则成其非二。

།གལ་ཏེ་མྱ་ངན་འདས་པ་ནི། །དངོས་མིན་དངོས་པོ་མེད་མིན་ན།

།དངོས་མིན་དངོས་པོ་མེད་མིན་ཞེས། །གང་ཞིག་གིས་ནི་དེ་མངོན་བྱེད།

（鸠）25.16 分别非有无 如是名涅盘 若有无成者 非有非无成

（蒋）25.16 若涅盘不是，事物非事物，所言其非二，以何而明晰？

།བཅོམ་ལྡན་མྱ་ངན་འདས་གྱུར་ནས། །ཡོད་པར་མི་མངོན་དེ་བཞིན་དུ།

།མེད་དོ་ཞེ་འམ་གཉིས་ཀ་དང་། །གཉིས་མིན་ཞེས་ཀྱང་མི་མངོན་ནོ།

（鸠）25.17 如来灭度后 不言有与无 亦不言有无 非有及非无

（蒋）25.17 如来灭度后，不说有或无，有无亦不说，以及非有无。

།བཅོམ་ལྡན་བཞུགས་པར་གྱུར་ན་ཡང་། །ཡོད་པ་མི་མངོན་དེ་བཞིན་དུ།

།མེད་དོ་ཞེ་འམ་གཉིས་ཀ་དང་། །གཉིས་མིན་ཞེས་ཀྱང་མི་མངོན་ནོ།

（鸠）25.18 如来现在时 不言有与无 亦不言有无 非有及非无

（蒋）25.18 如来在世时，不说有或无，有无亦不说，以及非有无。

།འཁོར་བ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལས། །ཁྱད་པར་ཅུང་ཟད་ཡོད་མ་ཡིན།

།མྱ་ངན་འདས་པ་འཁོར་བ་ལས། །ཁྱད་པར་ཅུང་ཟད་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）25.19 涅盘与世间 无有少分别 世间与涅盘 亦无少分别

（蒋）25.19 轮回与涅盘，丝毫异非有；涅盘与轮回，丝毫异非有。

།མྱ་ངན་འདས་མཐའ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ནི་འཁོར་བའི་མཐའ་ཡིན་ཏེ།

།དེ་གཉིས་ཁྱད་པར་ཅུང་ཟད་ནི། །ཤིན་ཏུ་ཕྲ་བའང་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）25.20 涅盘之实际 及与世间际 如是二际者 无毫厘差别

（蒋）25.20 涅盘之边际，即轮回边际，如是二者间，无毫厘差别。

།གང་འདས་ཕན་ཆད་མཐའ་སོགས་དང་། །རྟག་ལ་སོགས་པར་ལྟ་བ་དག

།མྱ་ངན་འདས་དང་ཕྱི་མཐའ་དང་། །སྔོན་གྱི་མཐའ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན།

（鸠）25.21 灭后有无等 有边等常等 诸见依涅盘 未来过去世

（蒋）25.21 灭后之边际，及见常边等，皆依涅盘边，以及前后际。

།དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་སྟོང་པ་ལ། །མཐའ་ཡོད་ཅི་ཞིག་མཐའ་མེད་ཅི།

།མཐའ་དང་མཐའ་མེད་ཅི་ཞིག་ཡིན། །མཐའ་དང་མཐའ་མེད་མིན་པ་ཅི།

（鸠）25.22 一切法空故 何有边无边 亦边亦无边 非有非无边

（蒋）25.22 诸法皆空故，何为有无边，亦有亦无边，非有非无边？

།དེ་ཉིད་ཅི་ཞིག་གཞན་ཅི་ཡིན། །རྟག་པ་ཅི་ཞིག་མི་རྟག་ཅི།

།རྟག་དང་མི་རྟག་གཉིས་ཀ་ཅི། །གཉིས་ཀ་མིན་པ་ཅི་ཞིག་ཡིན།

（鸠）25.23 何者为一异 何有常无常 亦常亦无常 非常非无常

（蒋）25.23 何者为一异，常法及无常，亦常亦无常，非常非无常？

།དམིགས་པ་ཐམས་ཅད་ཉེར་ཞི་ཞིང་། །སྤྲོས་པ་ཉེར་ཞི་ཞི་བ་སྟེ།

།སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ནི་གང་དུ་ཡང་། །སུ་ལའང་ཆོས་འགའ་མ་བསྟན་ཏོ།

（鸠）25.24 诸法不可得 灭一切戏论 无人亦无处 佛亦无所说

（蒋）25.24 所缘皆寂灭，戏论皆寂灭，于谁或何处，佛未曾说法。

第二十五品——观涅盘品——终。

第二十六品 观十二因缘品

།མ་རིག་བསྒྲིབས་པས་ཡང་སྲིད་ཕྱིར། །འདུ་བྱེད་རྣམ་པ་གསུམ་པོ་དག

།མངོན་པར་འདུ་བྱེད་གང་ཡིན་པའི། །ལས་དེ་དག་གིས་འགྲོ་བར་འགྲོ།

（鸠）26.1 众生痴所覆 为后起三行 以起是行故 随行堕六趣

（蒋）26.1 无明覆再生，行相有三者，以是造行故，随业往生趣。

།འདུ་བྱེད་རྐྱེན་ཅན་རྣམ་པར་ཤེས། །འགྲོ་བ་རྣམས་སུ་འཇུག་པར་འགྱུར།

།རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཞུགས་གྱུར་ན། །མིང་དང་གཟུགས་ནི་ཆགས་པར་འགྱུར།

（鸠）26.2 以诸行因缘 识受六道身 以有识着故 增长于名色

（蒋）26.2 行缘故有识，有情往生趣，以识入住故，将成名及色。

།མིང་དང་གཟུགས་ནི་ཆགས་གྱུར་ན། །སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་ནི་འབྱུང་བར་འགྱུར།

།སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་ལ་བརྟེན་ནས་ནི། །རེག་པ་ཡང་དག་འབྱུང་བར་འགྱུར།

（鸠）26.3 名色增长故 因而生六入 情尘识和合 而生于六触

（蒋）26.3 已成名色时，将成有六处，观待六处已，是故而生触。

（佛护引文）26.3 已成名色时，将成有六处，观待六处已，由彼而生触。

།མིང་དང་གཟུགས་དང་དྲན་བྱེད་ལ། །བརྟེན་ནས་སྐྱེ་བ་ཁོ་ན་སྟེ།

།དེ་ལྟར་མིང་དང་གཟུགས་བརྟེན་ནས། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར།

（蒋）26.4 唯待名与色，及依忆念生，如是依名色，进而生起识。

།མིང་[13]དང་གཟུགས་དང་རྣམ་པར་ཤེས། །གསུམ་པོ་འདུས་པ་གང་ཡིན་པ།

།དེ་ནི་རེག་པའོ་རེག་དེ་ལས། །ཚོར་བ་ཀུན་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར།

（鸠）26.5 因于六触故 即生于三受

（蒋）26.5 名与色及识，三者结合时，是事即为触，由触遍生受。

།ཚོར་བའི་རྐྱེན་གྱིས་སྲེད་པ་སྟེ། །ཚོར་བའི་དོན་དུ་སྲེད་པར་འགྱུར།

།སྲེད་པར་གྱུར་ན་ཉེ་བར་ལེན། །རྣམ་པ་བཞི་པོ་ཉེར་ལེན་འགྱུར།

（鸠）26.6 以因三受故 而生于渴爱 因爱有四取

（蒋）26.6 受之缘生爱，起爱于受境，爱已后近取，即近取四相。

།ཉེར་ལེན་ཡོད་ན་ལེན་པ་པོའི། །སྲིད་པ་རབ་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར།

།གལ་ཏེ་ཉེ་བར་ལེན་མེད་ན། །གྲོལ་བར་འགྱུར་ཏེ་སྲིད་མི་འགྱུར།

（鸠）26.7 因取故有有 若取者不取 则解脱无有

（蒋）26.7 近取故而有，取者之轮回，若近取非有，离有则解脱。

།སྲིད་པ་དེ་ཡང་ཕུང་པོ་ལྔ། །སྲིད་པ་ལས་ནི་སྐྱེ་བ་འབྱུར།

།རྒ་ཤི་དང་ནི་མྱ་ངན་དང་། །སྨྲེ་སྔགས་འདོན་བཅས་སྡུག་བསྔལ་དང་།

（鸠）26.8 从有而有生 从生有老死 从老死故有 忧悲诸苦恼

（蒋）26.8 轮回有五蕴，从彼而有生，老死及忧伤，悲哀及苦恼。

།ཡིད་མི་བདེ་དང་འཁྲུག་པ་རྣམས། །དེ་དག་སྐྱེ་ལས་རབ་ཏུ་འབྱུང་།

---

13 虽然对勘本版写的是མིག，应该为误。

།དེ་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་ཕུང་པོ་ནི། །འབའ་ཞིག་པ་འདི་འབྱུང་བར་འགྱུར།

（鸠）26.9 如是等诸事 皆从生而有 但以是因缘 而集大苦阴

（蒋）26.9 意不安纷争，皆从生而有，以是有生故，成唯苦之蕴。

།འཁོར་བའི་རྩ་བ་འདུ་བྱེད་དེ། །དེ་ཕྱིར་མཁས་རྣམས་འདུ་མི་བྱེད།

།དེ་ཕྱིར་མི་མཁས་བྱེད་པོ་ཡིན། །མཁས་མིན་དེ་ཉིད་མཐོང་ཕྱིར་རོ།

（鸠）26.10 是谓为生死 诸行之根本 无明者所造 智者所不为

（蒋）26.10 行是轮回根，学者皆不造，见真实义故，造者皆非智。

（佛护引文）26.10 诸学者不造，诸行轮回根，见真实义故，造者皆非智。

།མ་རིག་འགགས་པར་གྱུར་ན་ནི། །འདུ་བྱེད་རྣམས་ཀྱང་འབྱུང་མི་འགྱུར།

།མ་རིག་འགག་པར་འགྱུར་བ་ནི། །ཤེས་པས་དེ་ཉིད་བསྒོམས་པས་སོ།

（鸠）26.11 以是事灭故 是事则不生

（蒋）26.11 以灭无明故，诸行亦不生，观修真实义，无明尽消灭。

།དེ་དང་དེ་ནི་འགགས་གྱུར་པས། །དེ་དང་དེ་ནི་མངོན་མི་འབྱུང་།

།སྡུག་བསྔལ་ཕུང་པོ་འབའ་ཞིག་པ། །དེ་ནི་དེ་ལྟར་ཡང་དག་འགག །

（鸠）26.12 但是苦阴聚 如是而正灭

（蒋）26.12 以灭某某故，彼彼不现起，如是而正灭，唯苦之蕴体。

第二十六品——十二因缘品——终。

第二十七品 观邪见品

།འདས་དུས་བྱུང་མ་བྱུང་ཞེས་དང་། །འཇིག་རྟེན་རྟག་པ་ལ་སོགས་པར།
།ལྟ་བ་གང་ཡིན་དེ་དག་ནི། །མདོན་གྱི་མཐའ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན།

（鸠）27.1 我于过去世 为有为是无 世间常等见 皆依过去世

（蒋）27.1 过去是及非，以及世间常，此等所有见，皆依前边际。

།མ་འོངས་དུས་གཞན་འབྱུང་འགྱུར་དང་། །མི་འབྱུང་འཇིག་རྟེན་མཐའ་སོགས་པར།
།ལྟ་བ་གང་ཡིན་དེ་དག་ནི། །ཕྱི་མའི་མཐའ་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན།

（鸠）27.2 我于未来世 为作为不作 有边等诸见 皆依未来世

（蒋）27.2 未来是及非，以及世间边，此等所有见，皆依后边际。

།འདས་པའི་དུས་ན་བྱུང་གྱུར་ཞེས། །བྱ་བ་དེ་ནི་མི་འཐད་དོ།
།སྔོན་ཚེ་རྣམས་སུ་གང་བྱུང་བ། །དེ་ཉིད་འདི་ནི་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）27.3 过去世有我 是事不可得 过去世中我 不作今世我

（蒋）27.3 谓我昔是谁，此言不应理，无论昔是谁，彼人非此人。

།དེ་ཉིད་བདག་ཏུ་འགྱུར་སྙམ་ན། །ཉེ་བར་ལེན་པ་ཐ་དད་འགྱུར།
།ཉེ་བར་ལེན་པ་མ་གཏོགས་པར། །ཁྱོད་ཀྱི་བདག་ནི་གང་ཞིག་ཡིན།

（鸠）27.4 若谓我即是 而身有异相 若当离于身 何处别有我

（蒋）27.4 若念彼是我，近取则成异，远离近取外，何谓汝之我？

།ཉེ་བར་ལེན་པ་མ་གཏོགས་པའི། །བདག་ཡོད་མ་ཡིན་གྲུབ་པའི་ཚེ།
།ཉེ་བར་ལེན་ཉིད་བདག་ཡིན་ན། །ཁྱོད་ཀྱི་བདག་ནི་མེད་པ་ཡིན།

（鸠）27.5 离有无身我 是事为已成 若谓身即我 若都无有我

（蒋）27.5 远离近取外，我则不应有，近取若是我，则无汝之我。

།ཉེ་བར་ལེན་ཉིད་བདག་མ་ཡིན། །དེ་འབྱུང་བ་དང་འཇིག་པ་ཡིན།

།ཉེ་བར་བླང་བ་ཇི་ལྟ་བུར། །ཉེ་བར་ལེན་པོ་ཡིན་པར་འགྱུར།

（鸠）27.6 但身不为我 身相生灭故 云何当以受 而作于受者

（蒋）27.6 近取不是我，近取是生灭，以是近取故，岂是近取者？

།བདག་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལས། །གཞན་དུ་འཐད་པ་ཉིད་མ་ཡིན།

།གལ་ཏེ་གཞན་ན་ལེན་མེད་པར། །གཟུང་ཡོད་རིགས་ན་གཟུང་དུ་མེད།

（鸠）27.7 若离身有我 是事则不然 无受而有我 而实不可得

（蒋）27.7 远离近取外，我亦非他法，异则虽无蕴，得我却不能。

།དེ་ལྟར་ལེན་ལས་གཞན་མ་ཡིན། །དེ་ནི་ཉེར་ལེན་ཉིད་ཀྱང་མིན།

།བདག་ནི་ཉེ་བར་ལེན་མེད་མིན། །མེད་པ་ཉིད་དུའང་དེ་མ་ངེས།

（鸠）27.8 今我不离受 亦不即是受 非无受非无 此即决定义

（蒋）27.8 我非异于蕴，我亦非近取，我非无近取，我亦非绝无。

།འདས་པའི་དུས་ན་མ་བྱུང་ཞེས། །བྱ་བ་དེ་ཡང་མི་འཐད་དོ།

།སྔོན་ཚེ་རྣམས་སུ་གང་བྱུང་བ། །དེ་ལས་འདི་གཞན་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）27.9 过去我不作 是事则不然 过去世中我 异今亦不然

（蒋）27.9 谓我昔非谁，此言不应理，无论昔是谁，彼非异于此。

།གལ་ཏེ་འདི་ནི་གཞན་གྱུར་ན། །དེ་མེད་པར་ཡང་འབྱུང་བར་འགྱུར།

།དེ་བཞིན་དེ་ནི་གནས་གྱུར་ཞིང་། །དེར་མ་ཤི་བར་སྐྱེ་བར་འགྱུར།

（鸠）27.10 若谓有异者 离彼应有今 我住过去世 而今我自生

（蒋）27.10 此若异于彼，虽无亦仍生，且于转生时，不死亦仍生。

།ཆད་དང་ལས་རྣམས་ཆུད་ཟ་དང་། །གཞན་གྱིས་བྱས་པའི་ལས་རྣམས་ནི།

།གཞན་གྱིས་སོ་སོར་སྤྱོད་བ་དང་། །དེ་ལ་སོགས་པར་ཐལ་བར་འགྱུར།

（鸠）27.11 如是则断灭 失于业果报 彼作而此受 有如是等过

（蒋）27.11 断与业失坏，他人所造业，由他各别受，应成此等过。

།མ་བྱུང་བ་ལས་འབྱུང་མིན་ཏེ། །འདི་ལ་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར།

།བདག་ནི་བྱས་པར་འགྱུར་བ་དང་། །འབྱུང་བའམ་རྒྱུ་མེད་ཅན་དུ་འགྱུར།

（鸠）27.12 先无而今有 此中亦有过 我则是作法 亦为是无因

（蒋）27.12 无则不能生，应成此过失：将是我所造，且成无因生。

།དེ་ལྟར་བདག་བྱུང་བདག་མ་བྱུང་། །གཉིས་ཀ་གཉིས་ཀ་མ་ཡིན་པར།

།འདས་ལ་ལྟ་བ་གང་ཡིན་པ། །དེ་དག་འཐད་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）27.13 如过去世中 有我无我见 若共若不共 是事皆不然

（蒋）27.13 我是或不是，是二及非二，一切过去见，皆不应成立。

།མ་འོངས་དུས་གཞན་འབྱུང་འགྱུར་དང་། །འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བར།

།ལྟ་བ་གང་ཡིན་དེ་དག་ནི། །འདས་པའི་དུས་དང་མཚུངས་པ་ཡིན།

（鸠）27.14 我于未来世 为作为不作 如是之见者 皆同过去世

（蒋）27.14 谓于未来时，当是及不是，此等一切见，皆同过去时。

།གལ་ཏེ་ལྷ་དེ་མི་དེ་ན། །དེ་ལྟ་ན་ནི་རྟག་པར་འགྱུར།

།ལྷ་ནི་མ་སྐྱེས་ཉིད་འགྱུར་ཏེ། །རྟག་ལ་སྐྱེ་བ་མེད་ཕྱིར་རོ།

（鸠）27.15 若天即是人 则堕于常边 天则为无生 常法不生故

（蒋）27.15 若天即是人，是则将成常，天则为不生，是常不生故。

།གལ་ཏེ་ལྷ་ལས་མི་གཞན་ན། །དེ་ལྟ་ན་ནི་མི་རྟག་འགྱུར།
།གལ་ཏེ་ལྷ་མི་གཞན་ཡིན་ན། །རྒྱུད་ནི་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ།

（鸠）27.16 若天异于人 是则为无常 若天异人者 是则无相续

（蒋）27.16 若人异于天，如是则无常；若人异于天，相续不应理。

།གལ་ཏེ་ཕྱོགས་གཅིག་ལྷ་ཡིན་ལ། །ཕྱོགས་གཅིག་མི་ནི་ཡིན་གྱུར་ན།
།རྟག་དང་མི་རྟག་འགྱུར་བ་ཡིན། །དེ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）27.17 若半天半人 则堕于二边 常及于无常 是事则不然

（蒋）27.17 若一边是天，另一边是人，是常亦无常，此亦不应理。

།གལ་ཏེ་རྟག་དང་མི་རྟག་པ། །གཉིས་ག་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི།
།རྟག་པ་མ་ཡིན་མི་རྟག་མིན། །འགྲུབ་པར་འགྱུར་བར་འདོད་ལ་རག

（鸠）27.18 若常及无常 是二俱成者 如是则应成 非常非无常

（蒋）27.18 若能是二俱，是常亦无常，是则方可立，非常非无常。

།གལ་ཏེ་གང་ཞིག་གང་ནས་གར། །འོང་ཞིང་གང་དུའང་འགྲོ་འགྱུར་ན།
།དེ་ཕྱིར་འཁོར་བ་ཐོག་མེད་པར། །འགྱུར་ན་དེ་ནི་ཡོད་མ་ཡིན།

（鸠）27.19 法若定有来 及定有去者 生死则无始 而实无此事

（蒋）27.19 何者从何来，以及何处去，轮回则无始，然无彼轮回。

（佛护引文）27.19 何者从何来，何者去何处，故彼非有始，常则彼非有。

།གལ་ཏེ་རྟག་པ་འགའ་མེད་ན། །མི་རྟག་གང་ཞིག་ཡིན་པར་འགྱུར།
།རྟག་པ་དང་ནི་མི་རྟག་དང་། །དེ་གཉིས་བསལ་བར་གྱུར་པའོ།

27.20 今若无有常，云何有无常，及常亦无常，非常非无常。

།གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་ན། །འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་ཇི་ལྟར་འགྱུར།

།གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་ན། །འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་ཇི་ལྟར་འགྱུར།

（鸠）27.21 若世间有边 云何有后世 若世间无边 云何有后世

（蒋）27.21 若世间有边，云何有后世？若世间无边，云何有后世？

།གང་ཕྱིར་ཕུང་པོ་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུན། །འདི་ནི་མར་མེའི་འོད་དང་མཚུངས།

།དེ་ཕྱིར་མཐའ་ཡོད་ཉིད་དང་ནི། །མཐའ་མེད་ཉིད་ཀྱང་མི་རིགས་སོ།

（鸠）27.22 五阴常相续 犹如灯火炎 以是故世间 不应边无边

（蒋）27.22 蕴等之续流，犹灯火之光，是故不成立，有边及无边。

།གལ་ཏེ་སྔ་མ་འཇིག་འགྱུར་ཞིང་། །ཕུང་པོ་འདི་ལ་བརྟེན་བྱས་ནས།

།ཕུང་པོ་འདི་ནི་མི་འབྱུང་ན། །དེས་ན་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་འགྱུར།

（鸠）27.23 若先五阴坏 不因是五阴 更生后五阴 世间则有边

（蒋）27.23 前者已坏灭，观待彼蕴体，不生此蕴故，世间则有边。

།གལ་ཏེ་སྔ་མ་མི་འཇིག་ཅིང་། །ཕུང་པོ་འདི་ལ་བརྟེན་བྱས་ནས།

།ཕུང་པོ་དེ་ནི་མི་འབྱུང་ན། །དེས་ན་འཇིག་རྟེན་མཐའ་མེད་འགྱུར།

（鸠）27.24 若先阴不坏 亦不因是阴 而生后五阴 世间则无边

真法及说者 听者难得故 如是则生死 非有边无边

（蒋）27.24 若前者不坏，观待彼蕴体，不生此蕴故，世间则无边。

།གལ་ཏེ་ཕྱོགས་གཅིག་མཐའ་ཡོད་ལ། །ཕྱོགས་གཅིག་མཐའ་ནི་མེད་འགྱུར་ན།

།འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡོད་མཐའ་མེད་འགྱུར། །དེ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ།

（鸠）27.25 若世半有边 世间半无边 是则亦有边 亦无边不然

（蒋）27.25 若一方有边，另一方无边，是故不成立，世间有无边。

།ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཉེར་ལེན་པོའི། །ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་འགྱུར་ལ།

།ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་མི་འགྱུར། །དེ་ལྟར་དེ་ནི་མི་རིགས་སོ།

（鸠）27.26 彼受五阴者 云何一分破 一分而不破 是事则不然

（蒋）27.26 近取者岂能，其一方坏灭，另一方不坏，此亦不应理。

།ཇི་ལྟ་བུར་ན་ཉེར་བླང་བ། །ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་འགྱུར་ལ།

།ཕྱོགས་གཅིག་རྣམ་པར་འཇིག་མི་འགྱུར། །དེ་ལྟར་དེ་ཡང་མི་རིགས་སོ།

（鸠）27.27 受亦复如是 云何一分破 一分而不破 是事亦不然

（蒋）27.27 近取蕴岂能，其一方坏灭，另一方不坏，此亦不应理。

།གལ་ཏེ་མཐའ་ཡོད་མཐའ་མེད་པ། །གཉིས་ཀ་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི།

།མཐའ་ཡོད་མ་ཡིན་མཐའ་མེད་མིན། །འགྲུབ་པར་འགྱུར་བར་འདོད་ལ་རག

（鸠）27.28 若亦有无边 是二得成者 非有非无边 是则亦应成

（蒋）27.28 若能成二俱，有边及无边，则许非二俱，非有及非无。

།ཡང་ན་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་དག །སྟོང་ཕྱིར་རྟག་ལ་སོགས་ལྟ་བ།

།གང་དག་གང་དུ་གང་ལ་ནི། །ཅི་ལས་ཀུན་དུ་འབྱུང་བར་འགྱུར།

（鸠）27.29 一切法空故 世间常等见 何处于何时 谁起是诸见

（蒋）27.29 诸事物皆空，是故常等见，由何于何处，由何起诸见？

（佛护引文）27.29 诸事物皆空，是故常等见，由何于何处，为何起诸见？

།གང་གིས་ཐུགས་བརྩེ་ཉེར་བཟུང་ནས། །ལྟ་བ་ཐམས་ཅད་སྤང་བའི་ཕྱིར།

།དམ་པའི་ཆོས་ནི་སྟོན་མཛད་པ། །གཽ་ཏམ་དེ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ།

27.30 瞿昙大圣主，怜愍说是法，悉断一切见，我今稽首礼。

第二十七品——观邪见品——终。

参与简体版电子书的编辑义工群，尤为感谢——

Ming Ying Chuang、Violet lin、吴依凡、李锦芳、
林淑美、林净语、范美君、徐慧敏、郭儒家、
郭儒慧、游士弘、黄清火、蔡侑臻、应桂华。